M-6328

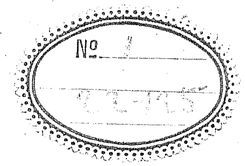
Nº

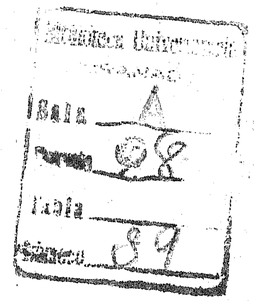
Biblioteca Universitaria
Sala A
98
Tabla
87

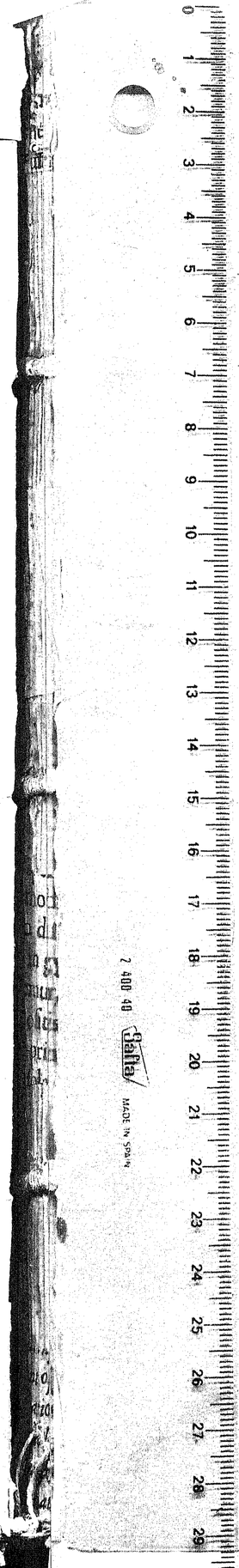
2 400 48
Bahia
MADE IN SPAIN

172

del Colegio de la Compañia de Jesus Granada R6928 Bc

COMMENTARII DE CENSIBVS QVATVOR LIBRIS FERE OMNEM MATERIAM DE CENSIBVS COMPLECTENTES, AVTORE FELICIANO DE Solis Iurisconsulto oriundo ex Mantua Carpentana, & publico olim decreti nunc Vespertinæ Cathedræ iuris pontificij moderatore in Complutensi Academia.

Ad Philippum secundum Hispaniarum, & Indiarum Regem Christianissimum, & Potentissimum.

Cum triplice indice rerum & verborum atque capitulorum.

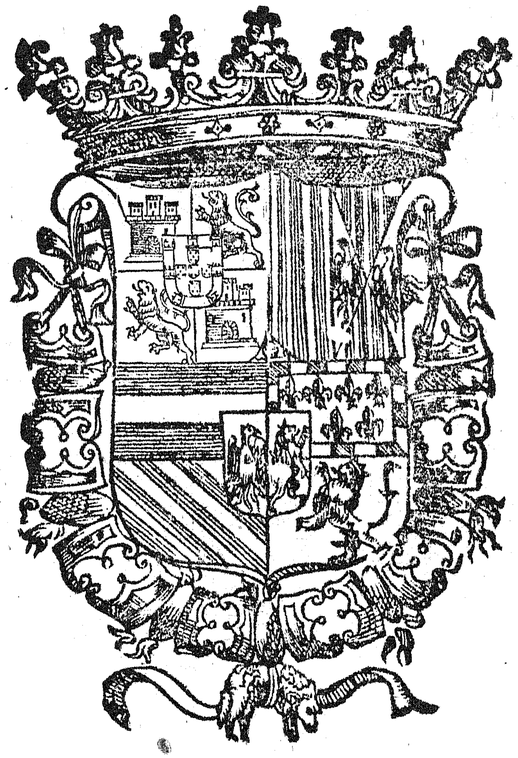

CVM PRIVILEGIO.

Compluti. Ex officina Ioannis Gratiani defuncti. Anno. M. D. XCIIII.

Impensis Ioannis Sariæ bibliopolæ. ciento y treynta pliegos. 130.

LVDOVICI TRIBAL DI TOLETI TE VARENSIS AD SINGVLAREM SVMMVMQVE IV-

iuris Doctorem Felicianum de Solis varia Epigrammata.

Felicem appellat Solymi sententia vatis,
Quem nequeũt praua hic flectere consilia.
Qui modo pulchra docet sublimi in sede locatus,
Assidueque refert dogmata vera Dei:
Ter tu igitur felix, tu terque quaterque beatus,
Nunc tribus ecce micas integer eulogijs:
Improba vota hominum præscriptaque vana perosus,
Suggestu è solio fasque piumque tonas.
Hinc præcepta Dei recolens noctesque, diesque
Felicem prætefersque, refersque virum.
Quæque diu insignem nobis te secla dederunt
Felix, & clarus nomine, reque beas

ALIVD.

Edita Compluti post culta volumina CENSVS,
Admirata decus turba diserta tuum.
IN CENSV PRETIVM *NVNC EST, DAT CENSVS HONORES*
Læta canens, priscum comprobat augurium.

ALIVD.

FELICIANVS DE SOLIS Anagrammata.

SONVS COELI FIDELIS CELAS NIL ET FIDIVS EOS.

Phœbus vt in medio ſolus præfulget Olympo
Illuſtrans flammis Aſtra minora ſuis:
Sacrarum interpres legum ſic ipſe coruſcas
Inter Iuridicos nomina clara viros.
Mira canam, referam ſi, quæ facis ante docendo,
Mira quidem, ſed iam nomine digna tuo.
A te ſemper abeſt lucri nam dira cupido,
Vnus amor vire eſt, qui tibi ſemper adeſt.
Conſultor nunquam per te malé redditur anceps,
Siue ſit auditor, ſiue ſit ille cliens,
Nec ſatis hoc, terras oracula fundis in omnes.
Veridica, vſque animi pignora certa pij.
Talia vix quondam dederat reſponſa Sibylla,
Talia vix quondam Phœbus Apollo dedit.
Nil tandem mortale ſonans abſtruſa recludis,
Mortalesque doces iura, fidemque ſimul.
Ergo SONVS COELI meritó vocitare FIDELIS
Hìc FIDIVS CELAS NIL quôd amicus EOS.

ALIVD.

FELICIANVS DE SOLIS Anagramma.

FONS LVCIS DEI ES ALI.

Lucentis quód nomen habes de nomine Solis,
Nil miror, dedit hoc nam tibi vterque parens:
Miror at hæc tenebris à te data lumina tantis,
Quis modó FÕS ES ALI LVCIS in orbe DEI.

EL REY.

POR qaanto por parte de vos el Licenciado Feliciano de Solis, natural de la villa de Madrid, y catedratico de decreto en la vniuerſidad de Alcala nos fue hecha relacion que vos auiades ꝯpueſto vn libro intitulado de cenſibus repartido en quatro libros fere omnem de cẽſibus materiam complectẽtes que era el de que haziades preſentacion en la compuſicion el qual auiades gaſtado mucho tiempo e pueſto mucho trabajo ſuplicãdonos os mandaſemos dar licencia para imprimirlos o como la nueſtra merced fueſſe lo qual viſto por los del nueſtro cõſejo y como por ſu mandado ſe hizieron en los dichos libros las diligencias que la pregmatica por nos nueuamente fecha ſobre la impreſion de los libros diſpone, fue acordado que deuiamos mandar dar eſta nueſtra cedula para vos en la dicha razon e nos tuuimoslo por bien por la qual por vos hazer bien y merced vos damos licencia y facultad, para q̃ por tiempo de diez años primeros ſiguientes que corren y ſe cuentan deſde el dia de la data deſta nueſtra cedula podays imprimir e vender los dichos libros que de ſuſo ſe haze mencion por los originales que en el nueſtro conſejo ſe vieron que van rubricados y firmados al fin dellos de Gonçalo de la Vega nueſtro eſcriuano de Camara, de los que reſiden en el nueſtro conſejo con que antes que ſe vendan los traygas ante ellos juramente con los originales para que ſe vea ſi la dicha impreſion eſta conforme a ellos, o traygays fee en publica forma, como por el corrector nombrado por nueſtro mandado ſe vio y corrigio la dicha impreſsion con los originales y anſi miſmo os mãdamos imprimays las diciones que van pueſtas a la margen del libro ſegundo capitulo quintonumero diez, y ſiete al fin del y mandamos al impreſſor que anſi imprimiere los dichos libros no imprima el principio y primer pliego dellos, ni entregue mas de vno ſolo de cada vno de los dichos libros con el original al autor y perſona a cuya coſta le imprimiere, ni a otra alguna para efeto de la dicha coreccion, y taſſa: haſta que antes y primero el tal libro eſte corregido y taſſado por los del nueſtro conſejo y eſtando hecho y no de otra manera podays imprimir el principio y primer pliego en el qual ſegundamente ſe ponga eſta nueſtra cedula y preuilegio y la aprobacion taſſa y erratas, pena de caer en las penas contenidas en la dicha premarica y leyes de nueſtros reynos, y mãdamos que durante el dicho tiempo perſona alguna no lo pueda imprimir ni vender ſopena que el que los imprimiere aya perdido y pierda todos y qualeſquier aparejos que de los dichos libros tuuiere y mas incurra en pena de cinquenta mil marauedis por cada vez q̃ lo contrario hiziere la tercera parte para el denũciador y la otra tercia parte para el juez que lo ſentenciare, e la otra tercia parte para la nueſtra camara e mandamos a los del nueſtro conſejo preſente y oydores de las nueſtras audiencias alcaldes alguaciles de la nueſtra caſa y chancillerias y a todos los corregidores aſsiſtente gouernadores alcaldes mayores ordinarios y otros juezes e juſticias qualeſquier de todas las ciudades villas, y lugares de los nueſtros reynos y ſeñorios a nueſtros a los que agora ſon como a los que ſeran de aqui adelante que vos guarden y cumplan eſta nueſtra cedula y merced que anſi vos hazemos y contra el tenor y forma dellas ni de lo enella cõtenido no vayan ni paſſen ni conſientan yr ni paſſar en manera alguna ſopena de la nueſtra merced, y de diez mil marauedis para la nueſtra camara, dada en ſan Lorenço, a quinze dias del mes de Iullo de mil y quinientos e nouenta y vn años.

YO EL REY.

AD PHILIPPVM SECVNDVM HISPANIARVM INDIARVM ET VTRIVSQVE SICILIAE REGEM, CHRISTIANISSIMUM & potentissimum Feliciani de Solis publici cathedræ decreti moderatoris in Complutensi Academia, in quatuor libros de censibus præfatio.

POST *auream illam ætatem in valescente hominum malitia, Christianissime Rex Philippe, gentes toto terrarũ orbe diffusæ vt deperditam & amissam tranquilitatem recuperarent, de creandis regibus conuenisse vidẽtur. Qui pro publica pace laborarent, pauperes depressos & afflictos, a potentiorum manibus & calumnijs eriperent, vim repellerent & iniurias propulsarent. Quocirca regiæ maiestati, & amplitudini proprium & naturale munus est, ab ipsius prima origine & institutione deductum. Tueri vim passos defendere oppressos, & de manu calumniãtium liberare. Ideo Sanctissimus Hieronymus in commentarijs, ad caput vigesimum secundum Hieremiæ eleganter & prope diuinitus scripsit Regum officiũ esse proprium facere iuditium atque iustitiam & liberare de manu calumniantiũ vi oppressos. Quod cum studio diligenti & cogitatione per vigili contemplarer apud me, viderẽque hunc meum de censibus libellum in cursurũ facile calumnias hominum, quibus familiare & commune est res nouas, atque laudabiles conatus arguere, increpare & reprehendere, primos meorum studiorum fructus constitui offerre & ditare nomini tuo. Inter enim heroicas excelsas, & admirabiles virtutes, quibus prestas & antecellis omnibus principibus qui sunt, qui fuerunt quique futuri sunt, non inferiorem locum occupat illa quate promptum & paratum exhiuet ad personarum miserabilium, & oppressarum suscipiendum patrocinium. Sub tua itaque vmbra iucundissima securus prodibit noster liber & inuidorum atque detractorum calumnias non timebit. Suscipe igitur Religiosissime & potẽtissime Monarcha læto & hilari vultu quod tibi munus offerimus: complectere illud Regia tua benignitate & clementia solita. Paruum quidem munus est, sed profectum ab studiosa voluntate, quo censum amoris & obsequij tibi debitum luentissime persoluimus, atque lucubrationibus alijs & documentis in posterum curabimus abundantius profiteri Deus optimus maximus Reipublicæ Christianæ, quæ summopere tua indiget præsentia, te seruet in columem per multos annos.*

INDEX LEGVM ET CAPITVLO-
rũ quæ in his Commentarijs de Cenſibus explicantur.

Ex ff. veteri.

Lege cenſus ff. de probatio. in proœmio. numero. 4. folio. 2.

Lege. 1. ff. ſi vſus fruct. petatur. & l. Vti frui. §. Vtrum. ff. ſi vſus fruct. petat. in proœmio. nu. 14. folio. 6.

Lege per ſeruum. §. Vſus fructus. ff. de vſu & habitatione, & ibi l. ſed ſi de fructu. verſ. ſed ſi de fructu. ff. eodẽ ibidem. d. num. 14. fol. 6

Lege ait Prætor. §. ſed quod papima. ff. de mino. in proœmio num. 16. fol. 8.

Lege manuſata. 80. ad fin. ff. de contrahenda emptio l. manumiſsiones ff. de iuſtitia, & iure lib. 1. c. 1. n. 5. & ibi tex. in l. ex hoc iure ff. eodem tit. fol. 20.

Lege. 1. §. ius naturale ff. de iuſti. & iure. d. lib. 1. c. 1. num. 8. fol. 22.

Iterum tex. in l. ex hoc iure ff. de iuſti & iure. d. c. num. 11. f. 24. & num 16. fo. 26.

Lege. 2. §. mutui datio ff. ſi cert. pet. lib. 6. c. 4. num. 14. fol. 53.

Rubrica ff. de indiem additione. lib. 1. c. 6 num. 1 fol. 67.

Lege quoties fundus. 2. ff. de indiem addictio lib. 1. c. 6. num. 5. fol 68.

Lege ſi quis hac. 41. ff. de rei vendica. lib. 1 c. 6. num. 6. & 7 fol. 64.

Lege ſi cum venderet in principio ff. de pigne. actio. lib. 1. c. 6. num 11. f. 71.

Lege Vlt. in princip. ff. de contrah. emp li. 1. c. 10. num. 14 fol. 116.

Lege in cauſa la. 2. §. idem Pomponius ff. de mino. lib 2. c 1. num. 11. f. 130.

Lege fundi partem ff. de contrah. emp. lib. 2. c. 1. num. 14. fol. 132.

Lege ſi vſus fructus ff. de iure docum. lib. 2. c. 4. num. 1. fol. 169.

Lege ſed & ſi quid §. Vlt. ff. de vſu fructu. lib. 2. c. 4. num. 4. f. 179.

Lege item ff. familiæ erciſcundæ. l. preter. ff. de pignor. act. lib. 2. c. 4. nu. 12. folio. 173.

Lege Titius § Lutius Ticius ff. de contrah. emp lib. 2 c. 5. num. 7. f. 178.

Lege ſi fidei commiſſum §. Irrectarum. ff. de iudicijs. lib. 2. c. Vlt num. 12. f. 195

Lege. 15. ſi apud duos ff. de poſtul. & l. ſi id certo §. ſi duobus verſiculum ff. commoda lib 3. c. . n. 7. fol. 280.

Lege. 2. ff. qui pecio. in pigno. lib. 3. c. 5. num 1. fol. 227.

Lege Vlt. ff. qui pauciores in pigno. lib. 3. c. 5. num. 13 fol. 227.

Lege Lucius ff. qui pauciores lib. 3. c. 5.

Ex Infortiato.

Lege & mulieri. 15. ff. de curatore furioſ.

Lege. 3 §. Vlt. ff. de annu. legatis. libro. 2. c. 5. num. 4. 5. & 9 fol. 77.

Lege Ticia. §. ſeia. ff. de auro & argento legato lib. 2 c. 5 num. 25 fol. 192.

Lege in lege falcidia hoc eſſe ſerũdum ff. ad l. falcid. lib 3. c. 2. nu. 13. & 14. fol. 210.

Ex ff nouo.

Lege. . ff. de fluẽdo loco publico in proœmio numero 13 fol 6.

Lege. 1. ff. de remiſio. ibidem nu. 14. f. 6.

Lege Vbi ita donatur ff. de dona cauſa mortis, & l. cum precario. ff. de precario. in. d. proœmio. num. 24. & 25. fol. 12. & lib. 1. c. 10. num. 24 fol. 122.

Lege. 1. ff. de adquirend. rerum domin. in lib.

mio in lib.1.cap.1. num 4.fo.47.
Lege non figura.ff.de actio.& oblig. lib.1.cap.1.num.11.fol.24.
Lege labeo.§.contractum ff. de vero signi.lib.1.cap.2.num.7.fol.31.
Lege omnis diffinitin.ff.de regu.iuris lib.1.cap.5.num.10.fol.59.
Lege bonæ fidei emptor ff.de adquirerum dominio lib.1.capite 6.nu. 5.fo.68.
Et ibi conciliaturcum l.fructus ff.de vsuris.
Lege si quis pro eo in principio ff.de fideiusso.lib.1.c.8.nu 6.& 9.fo.88.
Lege hoc iure.§.labeo ff.de donati.li. 1.c.10.num.14.fol.116.
Lege cum hæredes.ff.de vsucapio.lib. 2.c.1 num.32.fol.137.
Lege fide possesione ff. de vsucapio lib.3.capi.1.nu.8.& 6.tex.in l.2. ff.quorum bonorum fol.200.
Lege si quis ff.de iure fisci lib.3.cap. 5.num.13.fol.227.

Ex Codice.

Lege Vltima C.de non numerata pecunia.in proœmio num. 28.fol.15.
Lege curabit C.de actio.empti. li.1. cap 13.nu.3. fol.41.
Lege 2.C de rescind.venditio.lib. 1. cap.3.num.14.& 15.fol.42.
Lege non moriturum C.de contrah. & committen stipula.lib.1.cap.4. num.5.fol.47.
Lege prætij C.de rescin.vendi. lib.1. cap.4.num.11.fol.52.
Lege.1.C de rerum per muta.d.num. 11. fo.52.
Lege 2.C.de pactis inter empto.& vendi.li.1.c.6.nu.10.fol.70.
Lege si prædium C.ædili.actioni. ibidem fol.70.
Lege ob æs alienum C.de actio.& obliga.li.1.c.8.nu.8.fol.89.
Lege curabit C.de actio.empti. li.2. cap.1.num.38.fol.141.
Lege emptor & l.qui tibi C.deq æreditate,vel actione vendita.lib.2. c.4 num.4 fol.169.
Lege Vlt.C.de reb.alien.non alienã. lib.2.c.4.num.15.fo.174.
Lege reos.C.de fideiusso.& l.Vltim. §.idemque.C.eodem lib.3.capi.2. num.6.& 7.fol.207.
Lege cũ notissimi §.inhis.C.de præscrip 30 vel 40.anno.lib.3.cap.40. num.12.fol.221.
Lege.2 C.de pigno.lib. 3.c. 4. nu.13. fol.222.
Lege pecunia C.de priuile.fisci.li. 3. cap.5.num.17.fol.228.

Ex tribus libris.C.

Rubri.C.de agricol.& censi.lib. ii. in proœmio.num.7.fol.3.

Ex inst.

§.adeo inst.de loca.& cõduct.in proœmio.num.18.& 19.fol.9.
§.Vis autem gentium inst.de iure naturali.lib.1.c.1.nu.5 & nu.7 fo.20.
Tex.in princi.inst.de iure naturali. lib.1 cap.1.nu.8.fol.22.
§.actionem inst.de acto lib.1.ca.3.a nu.1.per plures numeros.fo.36.
§.finitur.inst.de vsufructu.lib.2.ca. 4.num.4.fo.47.

Ex decretalibus.

Ca.1.de in integrum.restitu.in proœmio.num.10.fol.4.
Capit.constitu. de religio. domi. in proœmio num.22.fol.11.
Cap.quemadmodum de iure iurando in proœmio.num.28.fol.15.
Cap.omnes.d.i.lib.1. capi.1. nume.5. fol.20.
Cap.ius gentium.d.i.lib.1.c.1. num.5.fol.20.
Cap.consuluit & c.incivitate de vsuris lib.1 c.5.num.4.fol.57.
Locus Deutorono.25.lib.1.cap. 5.nu. 17.fol.63.
Cap.ab illo 14.quæs 4.li.1.& 5.nu. 7.fol.63.
Cap.ad nostram de emptio.& vendi. lib.1.c.6.num.13.fol.72.
Cap.illo vos de pignor. ibidem.num. 15.fol.73.
C.2.de pigno.lib.1.c.8.nu.8.fo.89.
Cap.insinuante qui clerici vel vouentes lib.1.c.10.nu.27 fo.124.
Cap.querelam de iure iuran& in c. prohibemus de censi.cum alijs & in clem.1.§.nouos census de excessib. prælato li.2 c.3 nu.7.fo.158.
Cap.salubriter de vsuris.lib.2. cap. 5.num.20.fol.186.
Cap.ad nostram de rebus Ecclesiæ d. num.20.fol.186.
Cap.sicut de re iudicata lib.3. cap.1. num.8.& ibidem tex.in ca.querelam de electione,& in c.Vlti.de restitu.spolia.folio.200.

Ex iure regio.

Lege.68.Tauri.l.1.tit.15.lib.5.nouæ compila.in proœmi.nume.23.fo.12. & lib.1 c.10.nu.11 fol.113.
Lege.3. tit.15.lib. 5 nouæ compila.li. 1.c.4.num.2.fol.45.
Lege.42.tit.5.part.5. lib.1. capit. 6. num.10,fol.70.
Lege.1.ti.2.li.8.ordina. veter. & l 4.titu.6.lib.8.nouæ compila.lib. 1.c.6.num. 4.fol.72.
Lege 6.ti. 5.li.5. nouæ compila. li. 2.c.1. nu.27.& 28.& 29.fo.136.
Lege.63 Tauri.li.2.c.1.nu.31.& 32. fol 136.
Lege.8.tit.13.part.5. lib.2.c.2 num. 9.fol.147.
Lege.11.ti.7.li.7.nouæ compila.lib. 7.c.3.num.5.fo.157.
Lege.2.4.& Vlti.21.li.4.nouæ. compila.li.3.c.1.num.4.fo.193.
Lege.1.ti.16 li.5.nouæ cõpila.lib.3. c.2.num.3.fo.206.
Lege.11.ti.12 par.5.lib.3.c.2. num: 16.fo.211.
Lege.11.ti.12.par.5.lib.3.c.3.nume. 6.& 7.fo 216.
Lege.8.ti.8.li.3.fori.lib.3.ca.3.nu. 9.fo.217.

¶ 3

TASSA.

YO Gonçalo de la Vega Scriuano de camara del Rey nuestro Señor,è vno de los que en el su Consejo residen,doy fee que por los Señores del dicho Consejo fue tassado a tres marauedis y medio cada pliego del dicho libro intitulado Commentario de Censibus compuesto porel Licenciado Feliciano de Solis Catheḋratico de decreto dela Vniuersidad de Alcala aquiẽ porlos dichos Señores se dio Licencia para le poder imprimir y vender,y al dicho precio y no mas mandaron se vendiesse y queesta fee de Tassa se pusiese en cada cuerpo del dicho libro para que se supiesse el precio del,y porque dello conste de pedimiẽto de la parte del dicho Feliciano de Solis dila presente enMadrid a quatro dias del mes de Março de mil y quinientos y nouenta y quatro años.

Gonçalo de la Vega.

Este libro tiene ciento y treynta pliegos,q̃ conforme a su tassa monta treze reales y treze marauedis.

Eruditiſsimos hos, de Cenſibus Commentarios, præſtanti ſapientiſſimi viri Licenciati Feliciani de Solis ingenio ellaboratos, mira dicendi vbertate, & copia diſtintos multipliciq; diciplinarum genere illuſtratos, in publicam hominum vtilitatem nunc in lucem editos diligenter perluſtraui, qui ſuis conſonãt exemplaribus, demptis his amendis aſſignatis.

FOlio, 1. columna, 2. lines, 25. in integrum, & col. 3. l. 18. Papinianus, f. 2. c. 1. l. 1. ſic. l. 10. proiectũ. l. 24. velut. l. 36. pullullant co. 2. l. 37. candido c. 3. l. 1. in Phenomene. c. 4. l. 24. ab. l. 34. dd. adquirendo. f. 3. c. 2. l. 11. Dionyſius. c. 4. l. 7. anteceſſoris. f. 41 c. 1. l. 19. textus. co. 2. l. 10. ad ſcripti tios. c. 4. l 14. de mere ſolet. f. 5. c. 3. l. 2. Fiuicenenſi. l. 3. congerens. f. 7. c. 3. l. 2. vti. c. 4. l. 29. obſeruatio. f. 8. c. 1. l. 10. q̃. c. 3. l. 6. reſtituit. f 11. c 2. l. 17. ſequitur. cl 3. l. 24. differere. f. 13. c. 2. l. 21. manente. l. 31. manuſacta. f 14. c. 3. l. 11. difficilem. f. 15. c. 1. l. 5. lib. 3. c 3. l 5. mutui. f. 16. c. 4. l vltima. docuit. f. 18. c. 1 l. 27 volubilitate. f. 19. c. 1. l. 18. deles tertio. c. 2. l. 19. Gaius. f. 20. c. 3. l. 36. poſitum. c. 1. l. 14. facere. & l. 10. permiſſione. fo. 23. c. 1. l. 19. brutis f. 24. c. 3. l. 12. ad obligationes. f. 28 c. 1. l. 14. 160. c. 2. l. 9. Clementinarum. c. 4. l. 3. Mandoſius. l. 34. innominati. f. 34. col. 1 l. 37. excuſari. c. 3. l. 2. alteratior. f. 35. l. 36. c. 2. in aliam. c. 3. l. 4. dominium. f. 37. c. 2. l. 20. audiebant. l. 39. Charondas. c. 4. l. 38. is. 15. f. 39. quia in. fo. 48. c. 1. l. 32. perſonalem. f. 50. c. 1. l. 38. vendantur. c. 3. l. 28. & venduti. f. 54. c. 4. in præſentiarum. f. 55. c. 3. vſurarij. f. 60. c. 3. l. 29. ratione. f 61. c. 1. l. 6. venia. f. 69. c. 4. l. 4. caſu. f. 76. c. 2. l. 4. eſſe emam, eſſe ractum retis emã. c. 3. l. 19. Principum. f. 82. c. 4. l 10. Antoninus. f. 83. c. 3. l. 13. inſtructo. f. 85. c. 3. l. 19. obligarç. l: 3. de fide. f. 87. c. 2. l 36. tali. c. 3. l. 22. ſolita. f. 89. c. 1. l 11. Primum. c 2. l. 19. cenſuum. f 94. c. 1. l. 2. pecunia. f. 97. c 4. l 22 diuinam. f. 98. c. 4. l. 11. per. l 13. ſalutifere. f 102. f. 103. co. 4. l. 14. adiectio. & l. 31. prorſus. f. 115. c. 3. l. 21. tamen. c. 4. l. 20. decimo. f. 127. c. 1. l. 30. ieſti c. 3. in rem. l. 17 nullitate. c. 4. l. 27. negatiue. f. 129. c. 3. l. 17. cõmutatiua. f. 136. c. 3. l. 17. Secundo. f. 139. c. 2. l. 23. bona. f. 141. c. 1. l. 6. veſtitũ. f. 164 c. 2. l. 18. certo. l 34. Cuia. f. 165. c. 1. l. 10. Comitibus c. 3. l. 3. ille. l. 38. Angel. f. 164. c. 3. l. 35. iure. f. 157. c. 2. l. 2. intra quadrienium. f. 156 c 2. l. 3. lequẽtur f. 160. c. 1. l. 8. ade, lege ff. adimunicipia. l. quanuis. 75. ff. de iure. c. 3. l. 11. Regiam. f. 147. c. 3. l. 20. ſcribit tutius. f. 149. l. 22. c. 2. Epitome. lin. 30. matolus. c. 3. l. 25. 15. cui. & alibi. f. 152. c. 2. l 19. odioſis. f. 171. c. 1. l. 23. dari. f. 176. c. 2. l. 11. æquiparatis. c. 4. l. 19. centum. l. 24. ieu, ita f. 179. c. 4. l. 9. legat. f. 180. c. 1. l. 10. præſtiterit. c. 2. l. 31. ad ſoluendum. l. dici. co. 2. l. 15. negotiari. f. 185. c. 2. l. 24. infertur. f. 186. c. 1. l. 1. adhibenda f. 188 c. 1. l. 10. vtriuſq; iuris. f. 189. c. 4. l. 31. conſil. c. 4. l. 38. crimen, tamen. f. 194. co. 1. l. 34. inei deeſſet, incidiſſet. c. 4. l. 17. in munis. l. 30. opiniones. f. 200. c. 3. l. 2. profeſſus. f. 220. c. 4. ad eceſſiones, lege, Vicen. de Franchis in additionibus, ad deciſsiones, & l. 26. rata. f. 225. co. 1. l. 11. Priuilegia. l. 10. moreatur. f. 227. c. 1. l. 24. eiuſdem. c. 3. l. 39. ea iura. c. 4. l 30. fallitur. f. 228. c. 4. l. 1. Seio. f. 131. c. 3. l. 30. feciſſe, c. 4. l. 28 qui ab eo. f. 232. c. 3. l. 12. hunc ocum. f. 133. c. 2. l. 10. eſſet profeſſus. f. 237. c. 3. l. 15. autem. f. 238. c. 3. l. 9. dele. ſed ad comparandum debitorem. l. 19. quibus, quæſtionũ. In cuius rei teſtimonium has literas ſubſcripſi. Datæ Compluti in inſigni Lucenſi Collegio. 28. Februarij, anno. 1594.

Licenciatus Chriſtophorus Orduña.

PROAEMIVM TOTIVS OPERIS de Cenſibus.

EPITOME proœmij.

1 *Author refert cauſas, quæ illum impulerũt ad hos cõmẽtarios cõficiendos.*

2 *Ordo totius operis breuiter proponitur.*

3 *Varias eſſe cenſus acceptiones conſtituitur.*

4 *Cenſus à verbo cenſeo, deribatur, & accipitur pro deſcriptione, & æſtimatione Patrimonij, vt tributũ perſoluatur, Hiſpanè el padron, o encabeçamiento.*

5 *Accipitur etiam cenſus non ſolũ pro deſcriptione patrimonij, ſed etiã perſonarum, & magiſtratus qui curam gerebat ciuiũ bona deſcribendi, propterea cẽſor appellatus eſt.*

6 *Cenſum pro tributo accipi oſtenditur, & cenſitorem appellatum eum magiſtratum, qui exigendis publicis tributis præponebatur.*

7 *Declaratur, qui dicantur capite cenſi, & cenſiti & iure noſtro Hiſpano Solariegos.*

8 *Refertur alia cenſus acceptio, nimirum pro eo quod annuatim præſtatur alicui in recognitionẽ ſubiectionis.*

9 *Cenſus etiam pro quodam accipitur contractu in quo tranſlato vtroq; dominio accipiens præſtat ſingulis annis certam penſionem.*

10 *Agitur de intellectu tex. in. ca. 1. de integrum reſtitu.*

11 *Refertur vna differentia inter cõtractum cẽſus, & Emphyteuſim.*

12 *Late disputatur, an sit duplex Dominium directum, & vtile.*
13 *Ostenditur conductorem agri publici, & ad longum tempus habere vtile dominium.*
14 *Discutitur, an vsufructuarius habeat vtile dominiũ, inibiq; agitur de intellectu tex in.l.1.§. Itẽ Iuliano. ff. de remissio. & in l.1.in prio.ff.Si vsus fruct. peta. & in.l.vti frui.§.verum.ff.eodem titut.*
15 *Creditor habet quasi dominium & propterea vtilem rei vendicationem.*
16 *Explicatur l. C. responsum in .l & si fine §. restitutus & in §. sed quod Papimanus ff.de mino.*
17 *Ponitur 2. differentia intercẽsum & emphyteusim.*
18 *Eius differentiæ constituitur vera & germana ratio.*
19 *Traslatur an prædium emphyteuticum sit obligatum pro ipsa pensione.*
20 *Quæ sint prædia vectigalia, & quæ mãcipi, & quæ nec mancipi.*
21 *Prosequitur autor superiorẽ disputationem an prædium emphyteuticum sit hypothecatũ pro pẽsione.*
22 *Agitur de intellectu tex. in capite constitutûs de religio domib.*
23 *Pacto effici potest vt in censu sit locus comisso.*
24 *Impugnatur communis sententia, & ostẽditur non valere pactũ vt in censu locus sit comisso, &* 25. *ob eam pactionem, censum in in emphyteusim transformari.*
26 *Commissum in censu locum habet si iuratum sit de soluenda pensione & an id procedat in emphyteusi ante lapsũ bienij, vel trienij.*
27 *Explicatur vulgare dictum iramentum sequi naturam actus, cui adhæret.*
28 *Iuramentum nunquam operatur cõtra naturã actus cui apponitur*
29 *Constituitur tertia differentia inter censum, & emphyteusim, vt res censualis alienari possit irrequisito Domino, non vero res emphyteutica.*
30 *Refertur alia acceptio census scilicet pro eo contractu, in quo dato certo pretio ius quoddam causatur exigẽdi certas pẽsiones annuas.*

PROAEMIVM totius operis.

IRæclara atque perpetua recordatione digniſſima mihi viſſa eſt ſententia illa Caij Saluſtij in initio ſui operis aientis omnes homines, qui ſe ſe ſtudent præſtare cęteris animantibus, ſumma oporteti decere, ne vitã ſilẽtio tranſigãt veluti pecora, quæ natura prona ventriq; obedientia finxit: quam cũ à teneris annis, & pene infantili ætate mecum perpenderem attente, velut incredibili quodã animi ardore incendebar ſemper omnem meæ vitæ rationem ſic

ſit inſtituendi, vt ſi quid eſſet in me ingenij, quod ingenue profiteor quam exiguum eſſe: aut ſi quid eruditionis exvarijs diſciplinarum generibus collectum, in quibus me non inficior, mediocriter eſſe verſatum, id omne in publicam vtilitatem, conferrem, mirumq; in modum, iam ætate prouectu inflammauit quod Baldus omni memoria celebratiſſimus vir, literis conſignatum reliquit in præludijs libri feudorum eos qui in aliqua diſciplina diutius laborarũt, aſtringi ex profeſſionis debito, quæ mente conceperũt, inſtar ſeminis in lucẽ proferre, & in proœmio decretaliũ num. 7. quemadmodũ triſte eſt diuiti decedere ſine hærede: Ita miſſerrimum eſſe habenti a Deo gratiã intellectus poſteris ſuis id eſt ſtudioſis nihil ſcriptũ dimittere, quo poſſint velunt hæredes intellectus aliqualiter cõſolari, quę duo Baldi eximia dicta refert, & extollit Iaſſ. in præludijs feudorum col. 2. quamobrem cum de hac re varijs cogitationibus ſolicitarer, opere prætium me factu rum exiſtimaui, ſi per difficilem de cenſibus materiam commentarijs attingerem, & illuſtrarem. Ex eius enim praximultæ hac noſtra tempeſtate lites, iurgia, & cõtrouerſię pullullat quotidie, quas amputare, & circuncidere vtile fore arbitratus ſum. Aggredior vtiq; impeditum opus & eloquẽtiæ minime capax (vt de ſitu orbis Pomponius Mela dixit) atque (vt Manilius ait) ornari res ipſa negat, contenta doceri. Nec quidẽ ab incepto me deterret, quod plurimi authores de hac re varijs in locis diffuſam & copioſam ſuſceperunt diſputationem: nam vt Baldus ait in. d. proœmio de cretalium num. 8. multum reſtat operis, multumq; reſtabit: quia inueniendis inuenta non obſtãt teſte Seneca. Ad inſtar enim ſolis intellectus oritur, & occidit; vadit, & reddit, & nunquam moritur, ſed ſuis vicibus occultatur. Sane ſol cadit, & imber ſuper vitem, & ficulneam, & producunt vberes fructus, ſi bonæ ſunt, nec natura deſinit producere eos (quę verba Baldi referre placuit quoniã pulchra, & ſpecioſa viſſa ſũt,) tum quia humana induſtria, quæ nihil in tactum relinquit, multa poſtea excogitauit, quæ longiori indigent commentatione.

2 In explicatione autem huius operis ita megerã, vt principio nonulla præmmittam, quæ ad intelligendã vim, & ſubſtantiã, cõtractus cenſus aditũ patefaciãt. Dein de Ariſtotelicum ordinẽ imitatus de cenſu tria inquiram, an ſit, quid ſit, & qualis ſit, deniq; 23. & 4. lib. de creatione, progreſſu, & reſolutione illius quoad fieri poterit ediſſeram. Spero quidẽ cõdido rerum æſtimatori rem futurani, gratam, & iucundam. Et

quoniam Aratus in Phœnomenis pulchrè ait.

Εκ διος αρχωμεσθα τοῦ δε ποταυδρεσ εωμεν
Αρρητον μεσαι δε διος πασαι μεν αγυιαι
Πασαι δε ανθρωπων αγορα

INVOCATO EX corde diuini numinis auxilio, sine quo factum est nihil, vt habetur Ioa. 1.c. primum de multiplici significatione huius nominis census disputandum est, & anproprie tractum fuerit ad significandum eum contractum, qui vulgo ita nuncupatur, & in hac nostra Hispana Republic. frequentissimus est.

3 Varias autem eius vocis significationes retulere Domini, de Soto lib. 6. de Iust. & Iure. q. 5. arti. 1. in corpore articuli Didacus de Couarrubias, lib. 3. Vari cap. 7. num. 1. Aluarus Valascus de Iure Emphy. q. 32. Petrus Follerius in prac matica Regis Alfonsi de censibus. Verbo census huiusmodi nu. 1. Michael de Palatio in praxi Theologica. libr. 4. cap. 6. Frater Franciscus Garsias de contractibus. 2. p. c. 2. Benedictus Bonius Cortoniensis tractatu de censibus art. 4. Brissonius Ottomanus Verrucius, & Prateius verbo census, plurimique authores alij infra referẽd., ex quorum vberrimis fontibus colligam, quod magis proposito conuenire visum fuerit.

Primum ergo census à verbo censeo deriuatur, quod apud optimos latinæ linguæ authores significat facultates æstimare, & in censum redigere, vt constat ex illo Ciceronis de legibus censores populi, ciuitatis soboles, familias, pecuniasque censento. Ac proinde in hac acceptione census, nihil aliud est quam descriptio, & æstimatio patrimonij, vt tributum persoluatur, quam Hispano sermone recte, el padron appellabimus, o encabeçamiento. In qua significatione vsurpatur, ab Vlpiano I.C. in. l. vitia. 2. & in l. forma. 4. ff. de censi. quamuis doctissimus, & acutissimi ingenij vir dominus Franciscus Sarmiento, lib. 7. Selectarum interpretationum, & vere Selectarum, capite. 1. num. 18. senserit id nomen vsurpatum ad Vlpiano pro ipso tributo, cuius sententiam ex verbis, & contextura eorum textuum improbari per facile deprehendi potest. Et similiter in leg. 2 & tertia. C. de censibus libr. 11. in cuius Rubrica eleganter explicat Iacobus Cuiacius & in leg. de creationibus codice de Episcopali audientia & in l. quæ quisque, 64. ff. adquirendo rerum dominio, ibi. quæ quisque aliena incensũ deducit, nihilo magis eius fiunt & in l. census. ff. de probationibus vbi Marcel. scripsit cẽsus, & monumẽ

menta publica potiora testibus esse Senatus censuit. Quam legem licet sic intellexerit sempiterna commendatione dignissimus Didacus de Couarrubias dicto cap. 7. num. 1. & Aluarus Valascus dicta quest. 32. num. 1. passimque viderim sic ab alijs explicari: tamen magis sentio Marcellum. I. C. ibi ea voce vsum fuisse in alia diuersa significatione non pro ipsa descriptione & æstimatione patrimonij, sed pro libro ipso quo ea descriptio & ęstimatio patrimonij cuiuslibet continebatur, vt in dicta, l. census agnouit quoque AEmilius Ferre. num. 1. aiens librum æstimi à nostris appellari nouo quidem, sed non inepto plane vocabulo cuius quanta sit vis, quantaque authoritas in probatione, ibi, I. C. explicuit, & difusius ab Accursio, & alijs tradditum est. Denique in ea significatione nomen census accipi, apud Iuris Consultus testatur Iacobus Cuiacius in paratitla ad. tit. de ff. censibus, & in Rub. C. de agricolis & censitis, lib. 11.

Nec quidem census nomen patrimonij descriptionem significat sed personarum quoque, lege vltima. ff. de censibus, l. 32. §. vltimo. ff. de vsu fructu legato, Romæ enim solebat fieri ciuium, & personarum descriptio ad distinguendos status, secundum quos munera belli, & pacis ciues ipsi, pedites, vel æquites subirent vt explicuit Budeus in l. vltima. ff. de Senato. Vld. Zasi. in. l. 2. §. post deinde & ibi Hieronym. Cagnolus. num. 295. Ioan. Oroscius num. 61. ff. de origine Iuris Couarrub. & Alua, Valas. locis superius adductis, primamque ciuium numerationem, & descriptionem factã fuisse, á, Seruio Tullio referunt Liuius, Dionysis Alicarnas, Plutar. & Paul. Manuci. vir omniũ quos habet ista ætas eruditissimus, & elegantissimus ad Calepinum verbo census, quo in loco Curiose rem explicat. Hinc effectum est vt Magistratus, cui incumbebat cura, & capita, & bona singulorum ciuium describendi & ęstimandi, censor appellatus fuerit vt tradidere Gellius. Fenestella Pomponius Lætus Paulus Manuci. Carolus Sigonius Ottomanus, & omnes quotquot de magistratibus Romanorum scripsere.

Rursus census accipitur pro tributo l. 2. C. sine censu, vel reliquis, in qua significatione tributum publica pensitatio, functio, collatio, & census idem sunt vt traddunt gloss. & DD. in Rub. C. de censibus, & censito lib. 11. vbi præ cæteris Iacobus Cuiac. & probatur in titulo. C. si propter publicam pensi. & in dict. titulo. C. sine censu, vel reliquis, & in leg. comperit. C. de præscript. 30. anno. &. §. coges autem

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

tem in auth.de manda,prin.col. 3.facit illud Math.22.cap.licetcen ſum dare Cæſari,quo in loco cen ſus nomine tributum ſignificari, præterquam quod ibi ſic exponit Nicolaus de Lyra,manifeſte conſ tat ex eo quod cum de eodem a- geret Ioannes Euangeliſta dixit licet tributum dare Cæſari,& eſt tex.optimus Iure noſtro Regioin l.8.tit.22.part.1.ibi cenſo, o tribu- to es llamado pecho ſeñalado, prout aduertit Ioan.Arce ab Ota lora in ſuma nobilitatis Hiſpani- cæ.1.p.cap.2.num.13.& explicant Couarr.Dominicus de Soto.& Al ua.Valas.vbi proxime, poſt Dida cum de Couarr.à ſe non relatum increpans Zaſium lib.2.ſingu. in- tellect.cap.3. in trepide aſſeren- tem eam ſignificationem eſſe pa- rum latinam.

Vnde fluxit vt cenſitor inRepu blica Romana diceretur is magiſ tratus qui exigendis cenſibus, & tributis publicis præponebaturde quo loquitur Rubrica illa de cē ſibus,& cenſitori.lib. 11. Codicis, vbi Gloſſ.Bart.Platea.IacobusRe buff.Lucas de Penna & Cuiacius, & diuerſum fuiſſe à magiſtratu cenſorio,recte docet Aluar. Va- laſ.dict.q.32.num. 2. idque antea docuerat,Carolus Molinę in con- ſuetudi.Pariſienſ.tit.2 . In princi- pio quamuis contrarium perpe- ram ſcripſerit Amb.Calep.verbo cenſitor.

Hinc quoque capite cenſi voca bantur,qui nullo aut per quā par uo ære cenſebantur,quoniam cē- ſus tunc ſolum capiti imponeba- tur,vt animaduertit Petrus Velle ius Gueuara in Topica Ciceronis §.4.num.6.Anton.Aug.in nouel- lam Iuliani Anteceſſorio.17.cap.9 Denique cenſiti olim IureRoma no dicebantur,qui cenſum:ſeutri butum dominis ſuis præſtabant de quibus agit Rub. C.de agri & cenſitis lib.11.vbi ab Accurſio, vſ que ad Iacob.Cuiaci.omnes inter pretes obſeruarunt.Sed non pla- cet Carolo Molinæo , qui magis cenſet appellatos fuiſſe cenſitos, ex eo quia cum reputarentur pars fundi,cui ſunt adſcripti, & a quo nequibant ſeparari,l. 3. l. quem- admodum l.cum ſatis,C.de agri- co,& cenſitis,lib.11.l.ſi quis inqui linos in principio,ff.de lega. 1, v- na cum ipſo fundo cui aſcripti e- rant in publicum cenſum refere- bantur,& maius patrimonium ef ficiebant,& conſequenter maio- ris cenſus,ideſt tributi obligatio- nem.l.hi penes,l.omnes,l.quem- admodum, l. diffinimus C. de a- gric.& cenſitis,lib.11.l.Colonicē- ſus.C.in quibus Cau.Colo. & ſic non cenſebantur per ſe,nec erant in proprio cenſu,ſed alieno. Mo- linęum ſequitur Alua.Valaſ.d.q. 32.numer.5.atque in eam ſenten- tiam declinare videtur Albornoz de arte contractuum lib.3. titulo, 1.in annotatione titul. aiens, in hæc verba , en tiempo de los Empe

Emperadores mas modernos ſe llamaron cenſitos, los que en Caſtilla nueſtro derecho llamo Solariegos que quiere decir con tados en la propria hazienda.Ve rum & ſi hæcCaroli Molinæ,con ſideratio pera cuta ſit,eiusque ex cellenti ingenio digna , tamen nec latum quidem vnguem acre briori doctorū explicatione me dimouebit . Quippe ita effinxe- rim,animum meum ,vt credam in antiquis verum , & ſolidum eſſe ſapientiæ fundamentum nec temere diſcedendum acom muni ſententia , quæ ratione de fendi poteſt , receptam enim eius vocis ſignificationem vide- tur probare texto.in.l.2.C.Theo doſia.ſi vag. Mancip. & in.l. 1, C. de Tyr.lib.11.l.18.C.de Agri co.& cenſi.eodem lib. cum .ali- js quæ congerit in eius titu.Ru- brica Iacobus Cuiaci . & aduer- ſus Barthol. de Albornoz con- ſidero cenſitos longe diſtare ab hisquos leges Hiſpanæ vocant Solariegos . Primum ex. l. 3. titul.25.part.4.in illis verbis de viſa ê Solariego , ebehetria ſon tres maneras de ſeñorio , que han los hijos dalgo en algunos lugares ſegundo fuero de Caſti- lla , exquibus verbis accurate perpenſis colligitur facile , id genus dominij , quod Solarie- gos appellatum fuit , proprium adeô fuiſſe regnorum Caſtellæ, vt Romanis fuerit incognitum. Ideo Gregor.Lopez ibi gloſ.ſe- gund. fuero de Caſtilla ſic ait de iure communi non reperi- untur iſta verba,neque iſti,quos hic vocat Solariegos. licet, de alijs generibus colonorum ha- beatur per gloſ.in rub.C.de agri co,& cenſi.lib.11.&c.

Rurſus quia inter ſeruos, & cenſitos , ſeu adſcriptitios iure quiritum , & Romanorum nul- la propemodum differentia e- rat , quia vtrique ſunt in pote- ſtate dominorum .l. 19 . &. 21. C. de agrico . & cenſi . lib . 11. vtrorumque nomine Domini tenentur actione de peculio .l. vltim.C.quod cum eo , vtrique manumiti poſſunt cum peculio, vel ſine peculio , vt ex Sidonio Appollinari . lib.5. epiſto. decet cuia. in. dict.L.21.C. de agrico. & cenſi lib. 11. at perſona Sola riega (vt ita dicam) libera qui- dem eſt , nulli ſeruituti ſubie- cta , vt probat.dict.l.part.& do- cet Dida. Perez in.l. 2.titulo 11. de las encartaciones lib. 4. or- dinamenti veteris pagina. 882. conſequitur ergo in ea redece- ptum fuiſſe bartholom.de Al- bornoz.

8 Tertio cenſus accipitur pro eo , quod annuatim præſtatur a- licui etiam in ſeriori aprincipe, quandoque in recognitionem ſubiectionis c.recepimus de pri- uile. : quandoque ratione funda tionis cap. Praterea.c. quoniam

de Iure Patronat. quandoq; exaliis iuſtis cauſis vt toto tit.de cẽſibus in decretali Couarr.Otalora, & Valaſ.vbi ſupra facit tex.in.d. .l.8.tit.22.part.1.

9 Quarto cenſus accipi ſolet pro quodam genere contractus, quo res alicui conceditur pleno iure, ita vt in accipientem abeat,& directum & vtile dominium reſeruata veteri domino aliqua penſione annuatim perſoluenda in recognitionem priſtini dominij, cuius contractus meminit Gloſ. verbo iuxta ratam in.c. Conſtitutus de religioſis domibus, & ibi ſequũturHenrr.Antoni.Ancarr. Cardina. & Panormita. Imola in cap. ad audientiam.2. de rebus eccleſiæ dicit communem Panormit.in.c.quęrelam.num.2.de Iure Iurando laſſo.in.l.1.num.48 C.de Iure Emphy. & in auth.quirem num.10.C. de ſacros eccleſiæ Auguſti,Beroius in.c.1. num. 64. de in integrum reſtitutione & ibi Marcus Mantua. num. 26. Didacus de Caſtillo.glo.algũ cẽſo,Palacios Rubios num.2.Antonius Gomez num.2. &.3. in.l. 68. Tauri.Matienço in.l.1. glo.1. tit. 15.de los cenſos lib.5.nouæ compilacio.Iulius Clarus lib.4.receptarum ſententiarum. §. Emphy. q.1.Couarr.Albornoz & Valaſ.locis proxime relatis.

Ex quo infertur vera interpræ-
tatio ad tex.in.c. 1. de in integrũ 11
reſtitutione.

10 Is enim tex. interprætum animos diu anxios, & ſolicitos, tenuit, dũ inquirunt aduerſus quẽ contractum elargiatur in integrum reſtitutionem.Multi enim arbitrati ſunt eum procedere in emptione,& venditione. Alij cẽ ſuerunt loqui in locatione ad longum tempus, ſeu in emphyteuſi : alij non niſi in contractu locationis ad modicum tempus, quorum omnium ſententias late perſequitur,& prolixe,(vt demoret ſoler)improbat,& reijcit Auguſt.Bero.in.d.c.1.à num.44. Verum in eo conflictu & opinionũ varietate magis eſt vt is textus agat de contractu cenſus,de quo & nos nunc ſermonem inſtituimus.Quam interprætationẽ ibidem amplexus eſt. Panor. num. 7.Beroi.numer.64.65. &.66. & ſi Marcus Mantua. ab ea diſcedat dicto num.26.Meminique D.Sahagum inſignem & chariſsimũ præceptorem meum, ſequutum fuiſſe eam interprætationem, cũ publice ſuis auditoribus prælegeret tractatum percelebrẽ & ſingulari rerum varietate diſtinctum de minoribus, & in integrum reſtitutione ad cap.primũ. Iſque intellectus textui conuenire quam maxime videtur ex illis verbis ſub modico cenſu conceſsis,&ibi ad ipſius cõuenit ius, & proprietatem redire.

Inter autem hunc contractum 11
cenſus, & emphyteuſim variæ à
Docto-

Doctoribus ſolent,conſtitui differentiæ:quas libuit longiori ſermone per tractare ; quoniam ex eius rei explicatione multarum rerum apparebit dilucida,& explicata notitia. Prima igitur differentia eſt quod in emphyteuſi non abit,nec transfunditur directum dominium, ſed dum taxat vtile,naturaliſq; poſſeſsio manẽte directo dominio,& poſſeſsione ciuili penes Dominum:in cẽſu vero directum & vtile dominium, omniſq; poſſeſsio tranſit incenſuarium, nihilq; remanet penes antiquum Dominuim excepto iure percipiendi annuam penſionem. Sic reſoluit. communis ſchola canoniſtarũ in. d. cap.conſtitutus de religio. domibus. Panormitanus, Beroius, & Mantua in.c.1.de in integrũ reſtitutione Bart.in.l. 1. §. hic titulus .ff.de publicanis,& vectigali. Socin.conſ.167.col.1.& ſequenti,& conſ.208.col.penult.& conſ.266. col.3.Volu.1.Alex.conſ.14.7.volumine Feli.in cap. ad audientiã num.27.de præſcrip.Caſtillo Palacios Rubios Antonius Gomez Matiẽço in.d.lege.68.Tauri,DoctiſsimusCardina.Albanus in lucubration., ad Barthol. in dicta .l.1.§. hic tit.ff. de publica & vectiga.Iulius Clarus, Couarr. Albornoz,& Alua.Valaſ.vbi ſupra, PetrusFol.in.d.pragma.verbo cẽſus num.2.&.3.Fran.Garc. de cõtra.2.part.cap.2. &.3. Medina in C. de reſtitutione cap. de cenſibus quoad eorum inſtitutionem Dominicus de Soto dicto lib. 6. q.5.art.1. Iacobus mænochi conſ. 291.num.5.6.7.&.8.lib.3.quæ,Doctorum recepta ſententia magis authoritate quam textu videtur niti.nam tex.in. d. c. conſtitutus de Relligioſis domibus expreſſe agit de emphyteuſi vt conſtat ex illis verbis quidquid iuris tam in monaſterio veſtro,quã in eis habebat in emphyteuſim, ſub annua octo denariorum vſualium penſione monaſterioveſtro conceſsit.Nec credendum eſt Innocen.3. eius decretalis cõditorem improprie loquutum fuiſſe:id enim aſſerere eſſe nota ſapientiſſimum Pontificem inurere. Nec quidem conducit tex.in cap.vlt. de cauſa poſſeſsionis & proprieta.& in cap. Recepimus de priuilegijs quia ſi ęqualance eorum iurium deciſsio ponderetur, contrarium ex eis videtur inferri.Sicut enim ſolutio cenſus non arguit exemptionem, ita quidẽ deducitur excenſu non omne ius, plenumq; incenſuarium trãsferri.Meo tamen iudicio nullibi expreſius exiſtimo probari communem differentiam,vimq;, & effectum huius contractus cenſualis quam indicto capit.1.de in integrum reſtitutione. An autem in dubio iudicandus ſit contractus emphyteuticus,an cenſualis, Doctores variant, quorum opinio-

nes contrarias refert Borgninus Caualcanus decisione Fiui. znē si. 43. a num. 55. congrens pro vtra que parte immensam doctorū seriem, Masc har. de proba. conclu. 281 Volu. 1.

17 Aduerto tamen eam differentiam non placituram plerisq; iunioribus, qui distinctionem dominij indirectum, & vtile conte dunt esse commentitiam, & à iuris consultorum traditionibus alienam. Equorum numero sunt Frā ciscus Duarenus lib. 1. disput. c. 17. Franciscus Hotoma. de Feu. c. 33. &. 34. & quod magis est improbat Paulus de Castro in. l. si quis vi. §. differencia. ff. de adqui. posse. & alij quos refert Igneus in l. contractus numer. 137. ff. de regu. iuris, & licet Pinel in l. 1. C. de bonis maternis. 2. part. num. 1. eius rei inuestigationem committendam duxerit, tamen defendit Ioānes Corrasius lib. 6. Miscellaneorum capi. 20. nec leue in iure fundamentum habere videtur. Probatur enin haud obscure. ex l. 3. §. 1. ff. de operis noui nuntiatione. L. superficiario 47. ff. de rei vendicatione. l. 1. ff. si ager vectigalis seu emphyteuticarius petatur. l. 1. §. 1. versi. sane. ff. de superficiebus. l. si possessores vlt. versi. G. de fundis patrimoni lib. 10. quibus in locis aperte constituitur superficiario emphyteutæ, & alijs id genus vtilem Inrē actionem cōpetere: ac proinde perspicue deducitur superficiariū emphyteutam & alios habere dominium vtile, vt eleganter colligit Vacon. â Vacuna Romanus lib. 2. declarationum iuris ciuilis declaratione. 43. à num. 22. ex quo parum caute videtur dixisse Alua. Valas. de iure emphyteu. q. 13 num. 1. versi. verum & hæc, nullū esse textum de iure digestorūqui dominij vtilis mentionem fecerit. Nam cū leges plurimæ digestorūde vtili in rem actione fecerint mentionem, satis esse videtur vt ex eo dignosci possit rationem vtilis dominij cognitā fuisse Iuris consultis ex tex. in lege in rem, &. l. officium. ff. de rei vēdicatione. Sed Valas. negat valere hanc consequutionem, habet in rem vtilem actionem: ergo habet dominium vtile. Et quoniam ad tollendam consequentiā sufficit dare instantiam. §. Pauonum inst. de rerum diuisione non vnam, sed plures conatur instantias constituere. Primam in conductore loci publici, qui in rem actionem habet. l. 1. ff. de loco publico fruendo cum glo. verbo conduxerit, & tamen is dominus non est. l. non solet. ff. locati. Secundam in vsu fructuario cui confessoriam actionem competere probat tex. difficilis in. l. vnica. §. Item Iuliano. ff. de remissio. Et vsus fructuarius dominus quidem non est l. 1. ff. de vsu fruct. l. recte dicimus. ff. de verbo, significatione,

ficatione, tertiam in creditore qui in rem actionem habet, nec tamen Dominus est. l. pignus. C. de pigneratitia actione. Postremam in specie. tex. in lege, & si sine §. restitutus ff. de mino. Verum & si Acursio in l. 1. Scholio in rem ff. si ager vectigal seu Emphy. peta, quodā modo visū fuerit eam consequutionem incertam, & fluxam esse & aduersus eam aliquot proponat argumenta subtilis. Areti in l. siquis vi. §. differentia ad finem ff. de adqui possessione: tamen post Accursi. in dicto §. differentia, firmam, securam, est stabilem esse tradiderunt Bart. Ange. Imola Alex. & cæteri omnes fræquentiori calculo, Ioannes Corra. & Vaconi: a vacuna vbi supra, faciunt, quę notat Ias. in l. ex hoc iure num. 40. ff. de iustitia, & iure, & iure consistere constabit dilucide, si ad singulas Aluari Valas. instantias accommodatum responsum præbuerimus.

Igitur text. in d. l. 1. ff. de fruen-
13 do loco publico parum vrget, quia non probat conductorem loci publici habere vtilem in rem actionem, & esto veram esse doctrinam Accursij ibi verbo conduxerit, quam sequūtur Bartolus & Alber. in d. l. 1. dē Bart. in l. 1. §. quod autem ff. de superficie Angelus, & immola in l. vectigalia §. 1. ff. de publica, & vectiga. Paul. de Castro in. l. in prouinciali §. si ego ad finem ff. de operis nouinuntiatione, & receptam communi voto Doctorum profitetur Arius Pine. in l. 1. C. de bonis maternis 3. par. num. 67. versi. verus igitur intellectus considerans, & nouiter interpræ tans ad hanc rem tex. in l. 1. §. quæ inperpetuum ff. si ager vectigalis seu emphyteuti, peta improbans que ex eo receptam differentiā inter locationem ad modicum, & ad longum tempus: tamen nō recte colligit Valas. quia eū conductorem vtile Dominium habere omnes apertissime sentiūt, & præsertim Pinel. vbi proxime aiens in hæc verba vt ibi temporis differentia non fiat, sed cuicū que conductori agri Vectigalis a fisco vel Rep. actio illa in rem detur quasi tunc aliquod Dominum ei adquiratur etiam ex conductione modici temporis. Nec in hac specie locum habet doctrina tex. in. d. l. non solet, ff. locati, & conducti, quia in conductore loci publici præstingi, & limitari manifestum est, quemadmodum in conductore ad longum tempus locū non habere frequētissime iuris interpretes tradidere vt docet Dominus Franci. Sarmiento, lib. 3. Selecta. interpræta. cap. 2. num. 31. discedens à Pinelo loco superiori.

Rursus non obstat, id, quod de vsu fructuario adducit Alua Valas. Nā prętermissa disputatione, an vsu

an vsu fructuarius Dominus rei sit,& vsufructus pars Dominij, de qua plura traddidere Alcia. Rebuff.& Brechæus in l. recte dicimus,ff.de verbo signific. eleganter,& curiose Pinel.in dict.l.1.C. de bonis maternis.3.par.á.num.1. Ioann.Rober.lib.3. sententiarum Iuris cap.18.Ioann. YañezParladorius rerum quotidia.c. 4. Iacobus Cuia.in l.si vnus.§. itẽ si pactus ff. de pactis,qui fere omnes concilia re nituntur Paulum.I.C.in l. vsus fructus.4.ff.de vsu fructu & in l. recte dicimus 25.ff. de verborum significatione velut inter seipsum dissentientem, de quo etiam doc te agit Ioann. Garsi. in tractatu de expensis & melioratio.ca.10. tex. in.d.l.1.§.Item Iuliano.ff.de remissio ad propositum afferri non debuisset a Val.nam is,textus.plures habet intellectus, & à lege, quę multis interprætationibus diuiditur,non colligi firmum argumentum,docuit Bart.& post eum Immola. & sozi.in l.in ambiguo.ff. de rebus dubijs.Namque Vlpian. ea in re sibi ipsi repugnare,& cõtradicere videtur.Is enim in l.1.in principio.ff. si vsus fruct. petatur vsu fructuario negat cõfessori am competere in hæc verba si fundo fructuario seruitus debeatur,Marcel.lib. 8. apud Iulianum Labeonis,& Neruæ sententiam probat, existimantium seruitutem quidẽ eum vindicare non posse: verum vsum fructum vendicaturum : ac per hoc vicinum si non patiatur eum ire,& agere, teneri ei quasi non patiatur vti frui. At idem Vlpianus in d.l.1.§.idem Iuliano. ff. de remissioni, ait vsu fructuario confessoriam competere in hæc quoque verba. Item Iuliano placet fructuarium vindicandarũ seruitutum ius esse?secundum quod opus nouum nunciare poterit vicino & remissio vtilis erit,ipsi autem Domino prædij si nunciauerit remissio inutilis erit.Quamcõ trarietatem obseruans Accursius Scholio.1.laborat in componendo & in conciliando Vlpiano, & multifariam,multisq; modis eam difficultatem Illustrare contẽdit. Principio ergo asserit Vlpia.in.d. l.1.ff.si vsus fruct. petatur docere fructuario ad vendicandam seruitutem directam actionem confessoriam non dari eademque ratione intelligi eiusdem Vlpiani responsum in l.vti frui.5.§.vtrum eodem titulo,si vsus fruct. petatur: at in d.l.1. §. Item Iuliano solum velle vt vtilis actio confessoria illi competat.Hanc Accursij, conciliationem improbat, & refellit Ioannes Corrasi.in.l.ei, qui, ff.de serui.num.6.ea ratione, quia Vlpia.in d.l.1.& in d.l.vti frui.5.§.vtrum,ff.si vsus fructus petatur expressim,& generatim negat fructuario actionem competere advẽdicandam seruitutem negat: ergo omnem actionem,& vtilem,& directam.Cum ad remotionem generis

neris sequatur remotio speciei cuiuslibet,& quoniam alioqui vana redderetur eo loco I.C.doctrina,cum vtilis actio effectu nondifferat a directa, sed eiusdem potestatis sit.l.actio negotiorum 47. ff.de negotijs gestis,de cuius intellectu late tractãt Iacobus Rebardus de authoritate prudẽtum,c.3. Gerardus de petra sancta singu. 39.Stepha.Forcatulus in Necyomancia Iuris,dialogo 63. Marcus Mantua.in Enchyridio.c.256.Missinge in.§.actionum numero .29. inst.de actioni.Iacobus Cuia. lib. 15.obseruatio,cap.11.

Secundo loco Accursi.aliter difficultatem explicat vt in.d.l.1. & d.l.vti frui.§.vtrũ.Vlpi.doceat fructuario vendicationem seruitutis principaliter non competere, & in d.§.Item Iuliano in consequentiam ei dari petendo vsum fructũ. Hanc quoque Accursij concordiam vt diuinatricem reijcit Corrasi.d.nũ.6. vers.2.dissoluunt. Quamobrem ipse noué pugnã,& dissidium sic componit vt dicamus fructuarium suo nomine seruitutem vendicare non posse dicta l.1.&.d.l.vti frui.§. vtrum ff. si vsus fructus petatur,at nomine domini, vendicationis ius habere. d.§. Item Iuliano: quam Corrasij explicationem amplexus est Gonçalus Suarez de Pazolim iuris canonici Publicus professor Salmãticæ,nunc in Senatu Gallico.auditor regius in sua praxi.3.Thomo cap.1.§.4.de actione confessoria,& negatoria num.28.ipse tamen ex hac vna re conijcio omnes homines ingenio,& doctrina præstantes philautiæ morbo laborare.Ideo Marcus Cicero,qui Romanij elloquij tuba appellatur.a glo.in l.1.C.de studijs libera,vrbis Romæ lib.11.prout refert Petrus Rebuff.in tractatu de exceptio. statim in principio, quæst.vltima tusculana scripsit,nullũ esse.poetam,qui sibi non optimus videatur,& vnus quisque proprij inuenti amore incredibili ducitur,rapitur,& huc,illucque facile impellitur.contentus sua nouitate.Corrasius,non vidit suam conciliationem laborare eo vitio,quod impingit vtrique Accursianæ interpretationi.ergo in hac perplexitate mihi magis arridet sententia Iacobi Cuiacij lib.1.obseruationũ cap.16.cuius explicationem cum authore tacito mihi potuissem arrogare,recordatus eximij illius dicti Pliniani in epistola ad Titum Vespasianum Imperatorem,ingenui animi esse fateri per quos profeceris,doctissimi Cujacij nomen mihi longe gratissimum nolui silentio inuoluere. Aio igitur deeare vtrum fructuario competat seruitutum vindicatio,veteres iuris consultos dissensisse,Iulianus autem in ea fuit opinione,& sententia vt existimauerit fructuario vtilem seruitutum vindicationẽ dari,& inde fructuario competere ius

tere ius nuntiandi nouum opus. Quod quidem Iulianus, ſcripſit lib.49.digeſtorũ vt conſtat ex l.2. ff.de operis noui nunciatione.ſed Marcelus in notis quas concripſit in Iulianum. (ſic enim explicanda ſunt illa verba tex.in.d.l.1.ff. ſi vſus fruct.petatur Marceli.lib. 8.apud.Iulianum vt dicto capite 16.obſeruat Cuiacius, & colligi poteſt ex his, quæ animaduerterunt Vigli.in prio.inſt.de hæredi. inſtituen.num.9.Antonius Aug. lib.1.enimendatio cap.6.) improbans Iuliani ſententiã,& Labeoni.atque Neruæ ad hęrens magis ſenſit fructuario ſeruitutum vendicationem non dari, eius que ſententia obtinuit & Vlpiano placuit vt aperte conſtat ex dicta.l. 1. & dicta.l.vtrifrui.§. vtrum ff.ſi vſus fructus petatur,& docet Gouea.lib.2.variarum cap.27.ad fin. eſt quæ magis amica & conſentanea iuris principijs.nam fructuarius fundi vindicationem non habet,quia hęc non datur niſi domino.l.in rem.l. officiũ ff.de rei vendicatione,ideo abſurdum eſt cui nõ dasfundi vendicationem, ei fundo iuris debiti vinidicationem dari.Rurſus vſus fructuarius ius habet dum taxat in vſu fructu ratione cuius tantum modo agere poteſt, igitur nequit ſeruitutẽ vendicare,nam cum vſus fructus ſeruitus ſit. l.1. ff. de ſeruitu. ſi ſeruitutem præterea peteret,ſeruitutis diceret eſſe ſeruitutem; quæ petitio,admittenda non eſt. l.1.ff.de vſu fructu legato. Vlpianus vero in d.l.1.§. Ite Iuliano. ff. de remmiſsio ſolum retulit Iuliani verba,& ſententiam non probauit.eſt enim in more poſitum Vlpiano aliorum iuris conſultorum ſententias referre, quas tamen,& ſi,non probet,non improbat,quod vel maxime colligi poteſt ex textuillo celebri,& difficili in l.perſeruũ 14.§. vſus fructus ff.de vſu & habitatione. Habet enim is tex.eximiam, & celebratiſsimam difficultatem, exaltero reſponſo Pauli in l.ſed ſi de fructu verſiculo ſed ſi vſufructu ff. de vſu,& habitatione. Vlpianus enim in.d.§.vſus fructus verſiculo denique docuit ſi vſus fructus deducto vſu legatus ſit inutile eſſe legatum. Contratamen Paulus ex ſententia Ariſtonis putat legatum vtile eſſe,quæ duo iuris conſultorum reſponſa vt conciliarẽt mirum in modum laborarunt Accurſi, Bart. & cæteri in d.§. vſus fructus,Iacobus Cuiaci.lib.8.obſeruatro.c.9.doctiſsimus Carolus Molinæus,in. 1.§.ſed ſi initio nu. 70.cum ſeq. ff. de verbo obligatio.Zaſius prima parte antinomia num.13.Ludoui.Charon.lib.1.vero ſimilium capit.21. Tamen eam difficultatem ſic tolli rectius illi exiſtimarunt qui tradidere,l.ſed ſi vſufructu,quæ in vulgatis codicibus ſeperata circumfertur a lege præcedenti.§.eſſe illius totam-

quæ.l.Vlpiani.lib.17.adſabinum. ſic enim habetur in emmendatio ribus pandectis, quæ circumferũ tur impreſſæ ad inſtarpandectarum Florentin.& in libris,quos a ſe emendatos in lucem protulere.Ludouicus Bologninus Gregorius Haloander Franciſcus Duarenus,& Ludouicus Ruſardus:ideo quæ magis eſt vt Vlpianus in dicto.§. vſus fructus verſ. denique referat, non probet ſententiam Pomponij & in verſiculo ſed ſi vſu fructu in Ariſtonis placitum de flectat.Nec quidem aſſentio illis,qui docent veterum iuris conſultorum factiones,atque ſimultates adeo fuiſſe conſopitas induſtria, & diligentia Triboniani vt nec illarum veſtigia cõſpiciantur in libris pãdectarum.Magis enim arbitror perplures antinomias vigere adhuc in reſponſis veterum iuris conſultorum in pandectas redactis, quemadmodum ſapientiſsimi quoque viri ſenſere,Laurẽtius Valla.lib.6.elegantiarũ capit. 59.(quem immerito reprehendit Vld. Zaſius lib.ſingulari Antinomiarum ad claudium canciunculam) Guillelmus Budeus linguæ latinæ, & Græcæ peritia omniũ, quos tulit ſua ætas excellentiſsimus inprioribus notationibus ad pandectas ad l. poſtremam ff. de edilitio edicto Couarrubias lib.1. variarum capit.3.num.7.Pinel.in l.2.C.de reſcin.venditione 2.p.c. 4.num.53.inſignis Manuel Coſta lib.1.ſelectarum cap.15.Eguinarius Baro.in.§.literæ inſt.de rerum diuiſsione & in §.ſiquis ancillas inſt.delegatis & in §.non tantum inſt.de codicillis & in.l.ſed.& poſteriores.ff. de legi.Franciſcus Ottoman. in diſputat.de dona.fol. 79.Iacob.Cuiaci.tract.8.ad Africa.ad.l.qui negotia ff.mandati,& antea ſubtilis Raphael Fulgo.agnouit in.l.quod Pupillus ff.de cõdictione in debiti.nam, qui fieri poteſt vt cum I.conſulti veteres in duas eſſent factiones diuiſi ſabinianorum,& proculeianorũ & data opera in vicem diſſentirent, fouerentque contrarias opiniones,Tribonianus,& reliqui cum diſſidentium iuris conſultorum doctrinas de eademre ſub titulis pandectarum collocarent,ita diſponerent,vt vnum,& idem ſentire videantur.

15 Neque etiam aduerſus nos quid quam obeſt, quod de creditore adductum eſt,quia is quaſi dominium habet ac proinde vtilẽ fundi vendicationem vt aperte I. C. docuit in l.ei,qui.ff.de ſeruitu.& ibi animaduertit Ioannes Corra. num.5.&.11.facit text.in l. creditori.ff.de operis noui nuntiatione.

16 Denique Valaſ. in nihilo fauet Vlpiani reſponſum in. d.l.& ſi ſine aliãs incipit ait prætor.7.prout legitur in omnibus emendationibus codicibus.§.reſtitutus.ff. de minoribus.nam in eo text. nullũ verbũ

verbum est quod huic proposito valeat accommodari. Sic enim Vlpianus ait restitutus autem, cum se hæreditati miscеat vel eam adeat, quam repudiauit. Rursus restitui poterit vt se abstineat, & hoc & rescriptum, & responsum est. Quis obsecro est adeo perspicax, & linceis oculis præditus vt in hoc Vlpiani responso intueri possit, & inuenire aliquid, quod faciat pro Valasco? sed credo Aluarum in eam partem voluisse adducere eiusdem Vlpiani respõsũ celebre indicta. l. ait prætor. §. sed quod Papinianus in illis verbis, & quod ait liberum manere, tale est quasi etiam hæres maneat (quemadmodum legit Antonius Goueanus lectionum iuris variarum lib. 2. capit. 17. tamet si in vulgatis & emendatioribus codicibus illa verba negatiue concepta sint scilicet, quasi non & hæres maneat & eam lectionem ibi recipiat Iacobus Cuiacius) cum Pupillus impetrat restitutionem, postquam abstentus est. Cum enim pupillus hæres non fiat, sed vtiles actiones habeat: sine dubio hæres manebit, qui semel extitit. Exhoc enim difficili, & percelebri Vlpiani responso, videtur haud obscure deduci, ei, qui nec Dominus, nec hæres est, actiones vtiles competere. Verum responderi potest. Vlpianum eo loco non negare, pupillũ post abstensionẽ restitutum, hæredem effici vtiliter, sed solũ directo. Nam cum seruus substitutus hæres fuerit, per restitutionem pupillo concessam aduersus repudiatam hæreditatem, non desinit esse hæres, quia, qui semel est hæres non potest amplius desinere esse hæres. Manet ergo directo hęres. qua ratione explicanda sunt illa verba, quasi etiam hæres maneat, scilicet directo. Pupillus vero, qui exvi restitutionis in integrum sibi concessæ, aduersum repudiatam hæreditatem á se, illam adijt per additionẽ non consequitur directum dominum, quoniam vnum, & idem dominij genus nequit esse pene duos. l. si vt certo. §. si duobus vehiculum ff. commodati, cuius legis regulam pulchre ornat Pinellus in l. 1. C. de bonis maternis. 3. p. a. num. 10. consequitur tamen dominium vtile, ratione cuius vtiles actiones habet. Vnum autẽ esse hæredem directo, & alium vtiliter iure satis receptũ est, quemadmodum cerni potest in hærede & fidei commissario Bart. in l. ex asse ff. ad Trebellian. Iasson in. l. post aditam nume. 2. C. de impuberum, & alijs substitutionibus Aretinus in. l. sub conditione ff. de liberis & posthumis Pinellus vbi supra nume. 11. versiculo limitatur consequenter, qui in eam partem adduci. text. in l. 1. ibi fructus ff. ad Trebellianum & in versiculo quam quam eiusdem legis, & in lege si hæredes. 70. ff. eod ibi. directe, & in. l. qui

l. qui hæredi. 44. §. cum hæreditas ff. de conditio. & demonstratio. Rainal Corsus libr. 3. indagationum iuris cap. 7. num. 7. & 8. Nicolaus Bellonus libr. 4. supputationum capite. 19. numero. 3. & rationem quare in fidei commissariũ iura directa non transeant, elegãter cõstituit Antonius Goueanus, libr. 1. lectionum iuris variarum, cap. 5. num. 6. eamque interpretationem ad tex. in dict. §. sed quod Papinianus, aperte ibi constituit Bart. & post eum Iacob. Cuia. & velut quasi omnium consensu receptã videtur agnoscere Pinelus. Loco superiori, & de his satis.

17 Secunda differentia inter censum, & emphyteusim a Doctoribus frequenter constituitur, quod emphyteuta nõ soluens triennio pensionem dominodirecto cadit a iure suo, & res incidit in commissum, idemque si a solutione facienda Ecclesiæ cessauerit biennio l. 2. C. de iure emphyteutico c. potuit de locato. l. penultim. titulo. 8. par. c. 5. Cẽsuarius autem quamtumuis per mille annos non soluerit, non cadit a iure suo. Hãc inter censum, & emphyteusim differentiam constituere glos. Inno. Anto. Ancharr. Cardinalis, & Panormi. in cap. constitutus de religio. domibus, Immola in cap. ad audientiam secundo de rebus Eccles. Panormita. Beroius, & Mantua. in cap. primo de in integrum restitution. Iass. num. 10. Decius, & Iacobinus numero. 7. inauthentica, qui rem C. de sacrosanctis ecclesijs. Castillo. Palacios Rubios, & Antonius Gomez in, l. 68. Tauri Matienzo in, l. 1. titulo. 15. *de los censos*, libro. 5. noue compila. glossa secunda. Couarrub. libro tertio variarum cap. 7. numero primo, versiculo, ex hac vero differentia Iulius Clarus in §. Emphyt. quæst. 1. Domini de Soto, lib. 6. de iustitia, & iure quæst. 5. artic. 1. in corp. art. Bartholom. de Albornoz de arte contractuum lib. 4. tit. 1. fol. 103. Didacus Perez in proœmio tituli. 2. lib. 8. ordinamento veteris, pag. 36. col. 2. Aluar. Valas. de iure emphyteutico, quæst. 32. numero tertio plures refer Borgninus Caualcan. decisione Fiuizanensi. 43 numero. 54. Gaspar Caballinus in milleloquio numero. 178. & 814. & ex multis receptam esse profitetur Ioannes Gutierrez in tracta tu de iuramento confirmatorio. 1. part. cap. 31. numero, 9. & receptiorem Ioannes Oroscius, in. l. iuris gentium, §. quini mo numero. 48. ff. de pactis, qua in re Baldus communiter solet improbari, qui minus caute consilio. 177. volum. 3. professus est communem traditionem esse, vt censuarius quoque non soluendo cadat a iure suo. Ego autem animaduerto communem sententiam magis authoritate niti, quam textu, & ideo suspectam videri. Sed ratione defendi potest nimirum,

quod caducitas pœna est, & pœna non incurritur, nisi in casibus a iure expressis, prout docuit glossa. verbo ex vi in capit. vltimo de iure patron. quam notat Corsetus singu.verb.legitima, & facit pro ea textus in authenti. de non eligendo secundo nubentes §.cum igitur vers.nec est lex tale aliquid dicens collatione.2.l. at si quis.§.Diuus autem Marcus ff.de religiosis,&sumpti.funerum,copiose,(vt de more)Tiraquel. in l. si vnquam C.de reuocan. donatio verbo reuertatur numero.232. Octauianus decisione,Pedemontana.77.numero primo, ac proinde cum iure cautum non sit,censuarium non soluentem cadere a iure suo,plane consequitur ex nõ solutione non debere induci rei censuariæ priuationem, & commissum.

Rursus ex natura vtriusque contractus animaduerto colligi posse rationem differentiæ, quia cum censuarius dominium rei plenũ habeat,solumque teneatur personaliter ad persoluendas annuas pensiones,plane ex eo quod non soluerit res non debet in commissum incidere: at vero cum in contractu emphyteutico dominium directum maneat penes concedẽtem,non solum ipse emphyteuta manet obligatus personaliter,verum etiam res ipsa emphyteuticaria velut affecta est quadam obligatione reali, ad soluendum canonem ex l.imperatores. ff.de publicanis,& vectiga. ac propterea non mirum,si ob non solutam pensionem res emphyteutica incidat in commissum, facit textus, in.§.adeo inst.de locatione, & conduct.vbi Iustinian.Imperator ait in hæc verba,

Vt ecce de prædijs, quæ perpetuo, quibusdam fruenda traduntur, idest vt quandiu pensio siue reditus pro his domino præstetur,neque ipsi conductori,neque hæredi eius,cui ve conductor hæres ve eius id prædium vendiderit aut donauerit,aut dotis nomine dederit,alio ve quocunq; modo alienauerit auferre liceat.

Quæ vtique Iustiniani verba si accurate expendantur aperte satis demonstrare videntur, ex illa partitione dominij,quæ fit in emphyteusi &ex eo quod penes concedentem dominium maneat, procedere & proficisci,vt non soluta pensione emphyteuta priuetur, eamque esse velut naturam eius contractus fluentem ex substantia ipsius,perinde ac ex essentia propriam passionem deriuari Philosophorum est cõmune placitum.

EX QVO NON PLAcet doctrina eximij, & accutissimi illius viri domini Francisci Sarmiento,libro tertio, Selectarum interpretationum, capite secundo numero.3. 4.quinto.& sexto,qui pro sui ingenij admirabilis acumine, vt excogitaret rationem

rationem,quare nequeat emphyteuta donare sine consensu Domini,contendit differentiam quandam constituere inter digestorũ tempora,& codicis,scilicet vt iurisconsultorum tempestate prædium ipsum vectigal seu emphyteuticarium solum esset obligatũ ad pensionem seu reditum persoluendum non quidem personapossessoris ex textu in dict. leg. imperatores ff.de publicanis & vectiga.ybi Papirius Iustus I.C.in hęc verba scripsit.

Imperatores Antoninus,& Verus rescripserunt in vectigalibus ipsa prædia, non personas conueniri. Verum post Zenonis constitutionem in l.1.C.de iure emphyteutico, sola persona non quidem ipsum prædium teneatur.Ea aũtem distinctio temporum obseruata curiose, a Domino Francisco Sarmiento non videtur iure consistere, & ad uersus illam pugnat fortiter textus in dict.§.adeo institut.de locatione, & conductione quatenus in eo textus Iustinianus Imperat. apertissime docet ex prædio vectigali, seu emphyteutico domino concedenti pensionem, seu redditumpræstari.Nam vbicunque ex prædio alicui pensio soluenda est,prædium ipsum onere hypothecæ affectum esseprobat textus in .l. codicillis. §. instituto. ff. de legat.secundo,& ibi Bartol.Bald. Paul. & alij. Bart.& Lancellotus Decius insignis frater Philippi Decij in leg. fundus quem ff. de annu.legatis,Ioannes Faber in §. Item Seruiana columna penult. & vltim.institutio,de actio,Matthæus de afflictis decisione Neapolitana.162.numero sexto.Alciatus in l.plebs.§.pignus ff. de verbo.significatione,Ludoui.Roma. consilio,388.Alexan.consilio.156. numero tertio, volumine sexto, & .ibi. Carolus Molinæus. Hieronym.Gygas de pensioni.quæstione.51.disputant eleganter Aluar. Valasc.de iure emphyteutico,quæstione.32.a numero.13. Petrus de Salazar de vsu, & consuetudine capite.11. a num.15.Ioannes Garsi. de expens.& melioratio capite.4 a numero.30. constat igitur post tempora iuris cõsultorum ipsum prædium emphyteuticum obligatum esse pro pensione seu reddito persoluendo.minusque placet quod numero quarto, ad finem Dominus Franciscus Sarmiento sensisse videtur decisionem textus in dicto §.adeo instit.de locatione, & conductione correctam sublatam, & antiquatam esse ex Zenonis imperatoris constitutionein l.1.C.de iure emphyteutico. nam cum Zeno imperator per aliquot annos præcesserit imperiũ & dominationem Iustiniani, vt constat ex Ammiano Marcellino Nicepho,Zonora,Sigeberto,Hẽrico Glareano Antonio Concio, & Petro Mesia,vix dici potest tx.in d.§. adeo, qui posterior est corri-

gi ex textus, in dict. leg. 1. C. de iure Emphyteutico. Nec consentio quidem Aluaro Valas. de iure Emphyteutico, quæstione. 4. numero. 7. versi, concludo igitur, qui magis probauit fundum Emphyteuticum non esse pro annuis pensionibus obligatum. Accedes Angelo in leg. vniuersas, numer. 2. C. ne rei dominicæ, & Ioanni de Immola in leg. quod dicitur, numero. 8. verso. Item quod si alius ff. de verbo obligatio. Nam in contrariam sententiam Abiere Bald. in authentica, si quas ruinas, numero quinto, in fine, C. de sacrosanctis Eccle. ex tx. in authetico de non alienand. §. scire autē col. secunda, Panorm. consilio, 74 colum. tertia, vol. 1. Socin. Iunior consilio, 70. numero, 14. libro primo Iass. in le. 1. C. de iure emphyteu. numero. 7. Alex. cons. 79. numero, 9. volu. primo & in eam opinionem deflexisse videtur Ioannes de Immola, vbi supra si eius verba recte ponderetur, ideoque in eam partem eum allegat Maria Soci. iunior, dicto. consilio. 70. numero. 14. Matthæus de afflictis decis. Neapolit. 95. Aymon Crauета. consilio, 217. numero quinto Ripa in l. 1. §. si hæres. col. tertia ff. ad Trebe, Carolus Molinæus in consuetudinibus Parisiensibus. §. secundo glos. quarta, quæst. 7. Albornoz lib. tertio, de arte contractuum, titulo primo, fol. 105. & receptiorem doctrinam esse profi-

tetur Gab. Mudeus in leg. in vendicione in fine. ff. de actioni. empti, qua in re lectorem admonitū esse vellim Matthæum de afflictis d. decisione. 95. ante numerū secundū, aut non legisse Ang. in dict. lege vniuersas numero secundo. C. ne rei Dominicæ, aut non recte eius verba percepisse. Ait enim afflictis Angelum in dicta leg. vniuersas nihil dicere de quæstione proposita, sed fallitur egregius vir, nam expresse Ange. contrariam eo loco sententiam cōplexus est. Neque obstat quod hypoteca locum non habeat, nisi inducatur a lege (loquor de tacita, non autem de expressa) vt scribunt. Negusan depignori. quarto Mem. secundi partis principalis, numero primo, Hugo Donelus eodem tractatu capite quomodo pignus constituatur, & quæ pignorum genera, Franciscus Balduinus eodem tracta. capite. 6. & 7. & Valas. asserat nullo iure tribui Domino directo, quod habeat istam hypotecam nam expresse constitui cā hypotecam in dict. leg. imperatores ff. de publican. & vectig. constat apertissime ex eius verbis. Neque oberit differentia, quam inter prædia vectigalia, & Emphyteutica videntur constituisse Barto. & Angelus in dict. l. vniuersas C. ne rei Dominicæ.

Nā vectigalia prædia nō distingui ab emphyteuticis argumēto est rub. illa, quę in pādectis est, sia ger ve

vectigalis, vel Emphyteuticarius petatur, vtibi tradiderunt Accurs. Bartol. & cæteri, Marcus Antonius Nata. consilio. 49. numero. 2. volu. 1. quod si traditiones Accursij, & Bartoli displicent, & authores Romani sermonis notitia præclaros & insignes velimus consulere, reperiemus facile prædia vectigalia fuisse Emphyteutica. Nam prædia omnia in republica Romana fuere in duplici differentia, quædam mancipi, quædam nec mancipi esse dicebantur, vt docuit Vlpianus in fragmentis titulo. 19. prædia autem illa quorum legitimum dominium ad ciuem Romanum, aut ad prouincialem aliquem pertinebat, prædia dicebantur mancipi, a mācipio, hoc est dominio legitimo. Ea vero prædia quorum proprietas ad populum Romanum, aut ad principem spectabat, prouincialibus nuda duntaxat eorum possessione relicta, nec mancipi esse dicebantur, vt explicuit Iacobus Rębardus lib. primo de iuris ambiguitatibus capite. 5. hæc quoque prædia nec mancipi, quædam erant vectigalia, quædam tributaria & stipēdiaria. Vectigalia erant ciuitatum prædia emphyteuticaria, quæ manente apud municipes seu ciues ex iure quiritum dominio, in perpetuum locabantur. id est hac lege vt quandiu pro eis vectigal solutum fuerit, tandiu, neque ipsis, qui conduxerut neque eis, qui in eorū locū successerunt auferri liceat: in quibus prædijs possessores dominium in bonis habebant. Idque ita colligitur ex textu. in l. 1. & secunda, ff. si ager vectiga. & in. leg. si domus. 74. §. vltimo. ff. delegat. primo explicant Alciat, libro tertio dispunctio. capitē decimo. Stephanus Forcatulus, in Necyomācia iuris dialog. 19. Barnabas Brissonius, libro, quarto selectarum antiquitat. cap. primo, & de verborum significatione verbo vectigales agri Iacob Cuia. in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsu capio. Iacob Rębar. dict. lib. primo de iuris ambiguita. cap. 5. & agnouisse videtur Frāciscus Sarmiēto libr. tertio Selectarum cap. 2. num. 3.

PRAETEREA proea parte contra Valas. non leue argumētum præstat textus in dict. §. adeo instit. de locatione, & conductione in illis verbis, *vt quandiu pensio, siue redditus pro his domino præstetur*. Nam superius docui pulchrā & receptam iuris resolutionem esse cum ex prædio pensio, seu redditus per soluitur, id prædium pro pensione, seu reddītu hypothecatum esse.

Verum mihi videor intueri Alua. Valas. eius textus vim, & difficultatem euadentem ex eo quod Imperator Iustinia. in. dict. §. adeo

non dicat ex prædijs emphyteuticis pensionem, & redditum persolui sed solum pro his præstari, & ideo non recte colligi ex eo tex. emphyteuticum prędium hypothecæ onere affectum esse, sed hanc verborum differentiam nihil æstimandam, pro nihiloque ducendam esse ex Curcio Iuniori, Petro Costalio, & Carolo Molinęo ipse Valas. resoluit. d. q. 32. nu. 17. colum. 4. fol. 197, & præsertim quod Ioannes Faber in. d. §. Item Seruiana prope finem instit de actio. scriptum reliquerit cum ratione rei certæ annuum aliquid persoluitur rem ipsam hypothecæ nexu teneri colligatam: professus esse receptam sententiam professorum iuris pontificij in cap. cum clerici de pactis, & in cap. 22 tua nos de decimis at pro prædio aliquid præstari, aut ratione prædij nihil differre, nihil discrepare quis non videt? & præsertim quod in ducenda hyppoteca non inspicitur verborum conceptio. l. vltima. C. quæ res pignori, tametsi contrarium sensisse videatur Ioann. Garsi. d. c. 4. num. 38. & 39. Rursus non obstat quod profe adducit Alua. Valas. d. q. 4. num. 7. hyppothecam nō bene cadere in re propria licet alius habeat vtile dominiū. l. si rem alienam. l. 2. ff. de pigneratitia actione iunctis his, quæ traduntur a Docto. in. l. 1. C. communia delegatis. Nam hyppothecariam domino concedi, cum illi potest adferre aliquam vtilitatem certi iuris est. ex. l. 1. C. si ant. creditor pignus vē diderit l. qui á debitore, & ibi Bart. ff. qui potiores in pignore habeantur Franciscus de Ripa in leg. 1. nume. 65. ff. de leg. primo, & legatorio, quanuis dominium habeat á morte testatoris le. a Ticio, ff. de furtis, pro reipsa legata consequenda concedi actionem hypothecariam tradidere Barto. Ange. Immola, Areti. Alex. Socin. & Iass. in lege prima, ff. delega. 1. & ibi Ripa, numero. 65. Cardina. Paul. Parisius, numero. 115. Iasson, in lege prima. C. communia delega. numero quarto, & vide Anto. Quesadam diuersi quęst. iuris. c. 14. num. 18.

EAM autem celebrem differentiam inter censum, & emphyteusim opugnare videtur textus in dicto cap. constitutus de religios. domib. in quo ob non solutam pensionem, & quidem tempore lōgissimo, apparet rem emphyteuticam non incidisse in commissum: quam difficultatem persentiens Innocen. ibi respondit in eo textu non fuisse emphyteusim, quanuis id litera innuere, & insinuare videatur, sed fuisse constitutionem, & pensionis, & census. Hanc Innocentij interpretationem frequentiori calculo amplexi sunt interpretes ibi. Quam ipse nunquam probare potui.

Quippe

Quippe dissentiam ab illorū sententia, qui cum Romanorum pōtificum decreta, & sanctiones, Iuris consultorum responsa, & Cæsarum rescripta vix possunt intelligere, ad verborum vsum impropriū, velut ad sacram anchorā, Asylum vē confugiunt. Hinc Abbas antiquus venerabilis canonum interpres magis arbitratur eum text. de contractu emphyteutico & non censuali accipiendum esse, ratus post Gofredum in summa de immunitate Ecclesiarum speciale priuilegium Ecclesiæ esse, vt ob non solutam pensionem, neque ipsa, nec res ipsius incidat in commissum ex tex. in l. placet, C. de Sacrosanct. Eccles. Et in cap. placet. 16. q. 1. inquam sententiam abijt, quoque glo. in. d. cap. placet & in c. si tributum. 11. q. 1. Host. in summa de immunitate Ecclesiarum, §. 3. & defendit acriter, multisque rationibus Ioann. Andr. in d. c. constitutus Archidiac. in d. c. placet asserens Innocen. & Hostien. tenentes contrarium non benedicere. Verum, nec placet hæc Abbatis antiqui interpretatio, quippe receptius sit Ecclesiā hac in re nullo priuilegio gaudere, vt tradiderunt Petrus de Ancharra. Anto. de Butrio & Pānorm. num. 18. &. 19. in dict. cap. constitutus. Antonius de Butrio in cap. verum in fine de foro competen. & in c. 1. de dolo, & contuma. Gaspar Calderi. in cap. verum de conditionibus appositis gloss. & Bald. in dict. l. placet. C. de Sacrosanct. Ecclesi. gloss. & Anto. in cap. potuit de locato, & conducto, & esse cōmune Doctorum placitum profitetur Iass. in. l. 2. C. de iure Emphyteu. num. 48. quæ recepta traditio instrui potest eo fundamento, scilicet Ecclesiæ præiudicium parari ex delicto prælati, quod consistit in omittendo, iuxta Theoricam gloss. in reg. delictum de regulis iuris, lib. 6. & ea, quæ authores notant in capite primo, de dolo, & contumacia, & in capite. 1. de præscrip. docet Iacobus Menochi. in tractatu de recuperanda possessione remedio. 9. nume. 111. & ipse plura congessi in Rep. text. in. cap. si de terra præuilegijs sed ipse magis sentio textus. in. d. c. constitutus, accipiendum esse de contractu Emphyteutico, & non censuali, accedens sententiæ Abbatis antiqui: rem autem Emphyteuticam ob non solutam pensionem incōmissum non incidisse in specie illius, ex eo quod Dominus directi dominij id non petierit, sed solum sibi per solui, & pręstari decursas pensiones, est enim per celebre iuris axióma caducitati & commisso locum non esse, nisi Domino volente, & declarante vt docuit Barthol. in. l. 2. num. 2. C. de iure emphyteutico, quem sequuntur communiter Doctores, vt scripsit Cardinalis Paulus Parisi. consi. 108. nume.

33.lib.1.Cæpola consilio.ciuili.25. num.2.Curcius Iunior consil.109. num.11.& consi.110. nume.23. & consi.149. post numerũ.3. Alex. consi.5.col.2.volumine.5.&consi. 6.col.penul.volu.3.Cardinalis Albanus in lucubrationi.ad Bart.in d. l. 2. C. de iure emphyteutico num.2.Iulius Clarus lib.4.sententiarum.§.emphyteusis.q.9.Ioanes Gutierez in tractatu.de iuramento confirmatorio 1.p. c.31. nume. 2.& 3.Nauarr.in.c.vlt. desimonia nume.30.

23 Eam tamen differentiam pacto,& conuentione expressare,ici & excludi posse frequentiori doctorum calculo receptum est. Ideoque si expresè actum fuerit, ob no solutam pensionem in censu locus erit caducitati,& commisso.Couarru.lib.3.variarum capit. 7.num.1.Castillo.Palacios rubios & Antonius Gomez in l.68.Tauri Matienzo in l.1.tit.15.lib.5.nouę compilationis glos.1. Olanus in concordia antinomiarum iuris communis,& regij litera.A num. 96.& secure tradit Alua.Valas.di cta quęst.32.num.51.Ioanes Gutierez dicto cap.31.num. 10.proqua sententia solet adduci tex.in d.l. 68.Tauri,& in d.l.1.tit.15.lib.5.nouæ cõpilationis cuius verba sunt. *Si alguno pusiere sobre su heredad algun censo, con condicion que sino pagare a ciertos plazos,que caya la heredad en commisso,que se guarde el contrato,y se juzgue por el pueſto que la pena sea grande, y mas de la mitad.* Sed si lex isthæc maturius expendatur facili negotio deprehendi poterit, communem sententiam ex ea non probari,loquitur enim incensu consignatiuo, vt colligitur exillis verbis. *Si alguno pusiere sobre su heredad*, vt obseruat Ioanes Gutierez vbi supra,& non in reseruatiuo,de quo nunc suscipitur disputatio. Pro comuni vero sententia illa potest ratio considerari,quod ex ea pactione res ipsa redit in suam naturam pristinam quę qualitatem ac proinde valere debet arg.tex.in cap.ab exordio 35.d.& in l.si vnus.§.pactus ne peteret.ff.de pactis prout in terminis considerat doctissimus Ioanes Oroscius in l.iuris gentium.§. quinimo num.49.ff.de pactis.

Mihi vero doctorum recepta sententia perdifficilis semper vissa est,& vt quod sentio libere dicam, perquam falsa. Nam didici 24 inutilem esse pactionem,quæ interponitur contra substantiam actus exCelsi.I. cõsulti responso in l.cum precario 12. ff. de precario in illis verbis,*sed nulla vis est huius conuentionis vt rem alienam Domino invicto possidere liceat*,& esse commune iuris placitum docet Coua. in 4.2.p.c.3.§.1.num.17.Zasius lib. 1.singularium intellectuũ capit.2. Corras.in.l. vbi ita donatur ff.de donatio.causa mortis & lib.3.miscellaneorum cap.10.Ioanes Oroscius in l.iuris gentium §.adeo nu. 5.ff.

5.ff.depactis Bellonus lib. primo supputatio.cap.5.quamobrẽ cum incensu neres incidat in commissum,ob non solutam pensionem ad eius substantiam pertinere videatur,pactionem incontrarium adiectam consequitur nullius esse momẽti. At obijciet aliquis commissi,& caducitatis pactionem non esse contrariã substãtiæ contractus censualis,nam cum alius substantia tantum locata sit in cõsensu mutuo de dando pretio ex parte vnius,& soluenda pensione ex parte alterius, videtur.eam cõuentionẽ esse extra substantiam eius contractus. Obiectioni tamẽ responderi potest, substantiã suo complexu non solum essentiam rei comprehendere,verum etiam illa omnia, quæ illi sunt coniuncta,quæque ab illa profluunt, & proficiscuntur: & ideo,quæ anoioribus interprætibus naturalia pacta vocantur a Barto.Alberico & alijs substantialia dicuntur vt obseruauit Ferdinandus Berengarius inrepetitione tex.in lege pacta conuenta ff.de contrahenda emptione 3.& 4.prefatione num. 4.Et esto naturam a substantia differre, & naturalia pacta adsubstantialibus discrepare,tamen ad huc continci potest veram non esse communem resolutionem. Nam in censu ne res incommissum incidat ob non solutam pensionem naturale quoddam est intrinsecum,& innatum ipsicontractui,& ab eius essentia fluit,& dependet: ideoque pacto abrogari, tollique non poterit argumento textus optimi in l.eum manu sata 80.ad finem ff.de contrahẽda emptione,& in.d.l.cum precario ff. de precario & in.l.si non fuerit §. vltimo ff.pro socio & in l.Lucius Titus ff.depositi l.vbi ita donatur ff.de donatio.causa mortis,& late obseruãt Zasius Oroscius,& Corasius locis superius adductis.

Iterũ obijciet aliquis ex his quæ nunc resolui,deprehendi in ente contractu censuali, non posse agi, vt ob non solutam pensionẽ res incidat incommissũ quemadmodum conueniri non potest,vt manent depositio,transeat dominium in depositarium.l.certi condictio.§. de posui apudre.&. l.q si ab initio ff.si certũ petatur.l.lucius Titius.l.die sponsaliorũ ff.de positi & explicat Nicolaus Bellonus lib.1.supputationum capi.10. & manente emptione, & venditione aginon potest ne in emptorem dominium transeat.d.l.cum man sata prope finem:nihilominus tamen eam pactionem vtilem esse,& ipsum contractum cẽsus saltim in alium transfundere, quemadmodum contingit in specie textus in.d.l.vbi ita donatur, & in.d.l.cum manu sata.

Cui difficultati videtur posse 25 responderi, ex pacto ita demum contractum incontractum transfundi, & transformi, cum primus

eiusdem nominis est cum eo in quem transformatur, quia in habentibus symbolum facilior est transitus. l. in rem. §. item quæcunque ff. de rei vendicatione, & ita docent omnes in. d. l. vbi ita donatur vbi fatetur esse cõmunem resolutionem Ioanes Corra. num. 3. Ias. & Decius in l. non omnis ff. si certe peta. Ferdinandus Berengarius in. l. pacta conuenta 5. præfact. num. 8. ff. de contrahen. emptione. Ioanes Gutierez in tractatu de iuramento confirmatorio. 1. p. c. 12. nume. 6. & ideo cum census & emphyteusis nomine dissimilia sint, id pactum non potest censum in emphyteusim transforma re: sed hæc responsio valide oppugnatur ex responso Labeonis I. C. in d. l. cum manusata ad finem aientis in hæc verba: *nemo potest videri eam rem vendidisse, de cuius dominio id agitur, ne ad emptorem transeat, sed hoc, aut locatio est, aut aliud genus contractus.*

Ex quibus verbis dilucide, & perspicuè colligitur contra naturale intrinsecum emptionem, & venditionem transformari in locationem vel in alium contractum diuersi nominis, & pactum valere, exquo a communi sentẽtia discessere Corras. in. l. vbi ita donatur nũ. 3. ff. de donat. causa. mortis, & Ferdinãd. Berengarius in. d. præfatione. 5. nu. 8. & 9. quo circa huius difficultatis apud me tanta est vis, vt cogat in eam sentẽtiam ex hac pactione censum in emphyteusim transfundi, & transformari, & contractum eo modo, & forma celebratum continere eisdem legibus, qq. emphyteusis, & habere locum in eo omnia, quæde contractu emphyteutico iure cauta sunt. Etfacit pro hac sentẽtia quod ex Immola, & Iacobino resoluit Alua. Valas. de. q. 32. num. 28. ad finem, nimirum si in concessione dicatur, quod datur res adcensum cumreseruatione directi dominij nõ esse contractum censuarium, sed emphyteuticarium.

26 Rursus in censu locũ esse commisso, & caducitati ob non solutam pensionem communi voto receptum est, si recipiensrem in censu iure iurando promiserit se soluturum pensionem, & esse cõmunem doctrinam ex Rolando consi. 60. nu. 41. tradit Alua. Val. d. quæst. 31. num. 31. versi. quod si censuarius, & in emphyteuta idẽ habere locum docuit Bal. in. c. querelam de iure iurando, quem sequitur Alexander. consi. 131. num. 2. volu. 2. & esse receptum testantur dominus Antonius de Padilla, in l. si quis maior num. 45. C. de trans. Iulius Clarus in. §. emphyteusis quæst. 8. in prio. Antonius Gab. Roman. lib. 3. communium opinionum titu. de transac. cõcl. 1. num. 10. Augus. Bero. consi. 120. volu. 1. Iosephus Ludou. deci. perusina 22. num. 12. 13. 14. & 15. Borgninus Caualcanus. de cens. Fiuizanensi

nensi. 9. num. 4. Ioannes Gutierrez in tractatu de iuramento confirmatorio. 1. par. c. 31. num. 7. Laurẽ. de pinu. consi. 121. communis sententia instrui potest ex text. in l. 2 ff. de iure iurando, vbi probaturiuramentum paratamexecutionem habere, & ex tex. in cap. debitores, c. ad nostram. 1. cap. si vero c. cum contingat. de iure iurando, cap. licet mulieres eodem tit. lib. 6. cap. quanuis pactum de pactis eodem lib. authen. sacramenta puberum. C. si aduersus venditionẽ quibus in locis probatur per plures actus & conuentiones nullas inefficacesvel reuocabiles, firmas & stabiles reddi, efficique irreuocabiles ex iure iurando. Quã vim etiam iure diuino iuramento tributam esse docuit Ioannes de Anania in cap. vltimo de Iudæis ex Genes. 25. cap. vbi dicit text. & iurauit Esau & vendidit primogeniturã, quod Ioannis de Anania dictum extollit, & dicit notandũ perpetuo Ioannes Lecirier de iure primogenituræ lib. 3. quest. 8. fol. mihi. 304. verficulo, nunc videamus.

Contrariam vero sententiam, imo iuramentumantelapsum bienij, vel trienij, non operari priuationem rei emphyteuticæ magis probarunt Curci. Iunior. num. 30. & Alciatus num. 25. in l. si quis maior C. de transactio. Carolus Molinæus in additionibus ad Alex. consi. 85. volu. 1. Augustinus Beroius contrarius sibi in capit. potuit delocato, & conducto nume. 56. Couarrub. in. c. quamuis pactum de pactis lib. 6. 1. part. §. 4. nume. 5. Iulius Clarus lib. 4. receptarũ sententiarum §. emphyteusis. quęst. 8. asserẽtes esse benignioreẽ, & equiorem sententiam, quæ vulgari defenditur fundamento, ius iurandũ sequi naturã actus primitiui, cui apponitur l. vlt. C. de nõ numerata pecunia c. quemadmodum de iure iurando. l. si quis, pro eo ff. de fideiussoribus: cumergo naturale, & intrinsecum innatumque sit ipsi contractui emphyteutico, vt nõ nisi lapsu bienij vel trienij res incidat incommissum, vt superius copiose declaratum est hancnaturam, & proprietatem iuramentum assumet & sequetur. cui fundamẽto non accomodari concludens responsũ, scribit Iulius Clarus, d. q. 8. num. 2. vers. & ad hoc & apud me tantum pondus habet, vt cogat me a communi sententia discedere, & in hanc alteram manibus & pedibus ire. Cui nullum, si recte expendantur, negotium faciunt argumenta pro Baldo adducta. Non inquam obstat iuramentum habere paratam exequutionem: quia id locum habet duntaxat in iuramento iudiciali leg. post rem iudicatam. ff. de re iudicata & ibi Bart. Ange. Immola, & Paulus de Castro Roderi. Xuarez notabili secundo l. actori. C. de rebus creditis, & iure iurã

re iurando, Auiles in capitulispręt orum cap.10. gloſſ. exequution. num.36.neque obſtat tex. in dic. cap.debitores, cap. ad noſtram 1. cap. ſi vero cap. cum contingat cum alijs quibus probatur actus plurimos robur,& validitatem ſumere a iuramento, eiusque virtute conualeſcere,irreuocabilesque fieri:nam,& ſi negari non poſsit ex his turbari difucilemque reddi traditionem illam per celebrē collectam ex text. in.d.l.vltima, C.de non numerata pecunia,&in d.c.quemadmodum de iure iurā do iuramentum ſequi naturam actus.

24 Tamen ſolet multipliciter ab interpretibus explicari. Etenim iuramentum primordialem ſequitur naturam actus cui adhęret,nō accidentalem,Rolandus a Valle. conſ.6.num.37.volumine. 1. Couarrub.in dicto.c.quanuis pactū, 1.p.§.4.in principionum.1.Megia ad.l.Regiam Toleti.7.fundamento.2.partis.num.21.& 22. Ioan Gutierrez in tractatu de iuramento confirmatorio.1.p.c.37.num.3.valere autem actum,aut non valere reſcindi poſſe, aut non reſcindi extra naturam actus eſt. Et ideo quantum ad validitatem vltra naturam actus operari iuramentum poteſt,quia tunc non operatur vltra naturam primordialem,ſedaccidentalem.Rurſus iuramentum ſequi naturam actus nihil aliud eſt,quam aſſumere omnes conditiones,& interpretationes, quæ inſunt actui intrinſice,& illi conueniunt natura ſua, & velut conueſtiri omnibus proprietatibus ipſius actus, vt explicuiſſe videtur Pontifex Max.in d.c.quemadmodum de iure iurando, & omnes conditiones,& proprietates actui conuenientes intrinſece,& de natura ſua iuramentum ſequi indubitatum eſt. Quapropter ſubſtantiam,ſeu naturam actus iuramentum non alterat, nec immutat, non ampliat, neque extendit vt eleganter inquiunt Iulius Clarus vbi proxime,&laurē de Pinu cōſi 73.num.20.manente tamen actu intra limites ſuos iuramentum illi addit robur,firmitatem & validitatem,& hoc eſt quod ſæpe numero audiui a Doct.Iacob.de Sahagun dulciſsimo, & chariſsimo pręceptore meo,iuramētū quoad validitatem non ſequi naturam actus,ſequi tamen extra validitatem.

Ego quidem depredendi vberrimos,& prægnantiſsimos eſſe iuramenti effectus ipſumque operari ſæpe numero vltra,& præternaturam actus,& ſecluſa ratione validitatis actum cui apponitur,ampliare,& extendere:facit enim valere actum meliori modo,quopoteſt leg.cum patet §.filijs matrem ff.de legat. 2. eleganter Alciatus in capite cum contingat de iure iurando numero.255.& iuramentum operatur ne ſit neceſſaria denuntiatio ſcienti litem motam,vt 28 reſoluit Borgninus Caualca deciſione Fiuizanenſi. 8. numero. 20. Couarr.in dict.cap.quanuis pactum.1.par.§.4.numero.5.& lib.30 variarum cap.17.numero.5.copioſe Ioannes Gutierrez, prima parte,cap.61.a numero.19.habet quoque vim clauſulæ rato manente pacto,& impedit tacitam renuntiationem intereſſe, quæ conſurgit ex receptione ſortis,vt docuit Barto. in l. cum proponas. C. de tranſactio.Alex.conſilio.206.col. 1.volumine.7.Borgninus Caualcanus deciſsione.35.numero. 10. denique iuramētum operatur ex cluſionem compenſationis, vt docuit gloſſ.verbo pecunia in capite ad noſtram.1.de iure iurando, &.ibi.Innocē.Hoſtienſ. Gofred. Cardi.Antonius Immola,& Felinus,plures recenſet Andreas Tiraque. de retractu Lignagier.5. 3. gloſſ.3.num.6.Antonius Gab.Romanus lib.2.communium opinionum tit.de iure iurando, conc. 1. Octauianus deciſsione pede mōtana.92.dicens magis communē opinionem, & Rolandus a Vall. conſ.6.volum.1.Ioannes Anchar. Reginen.q.2. Ioſephus Ludouic. deciſsione Peruſina.15.Borgninus Caualcanus in tractatu de tutore ſub numero.216.circa finem &deciſsione Fiuizanenſi, 35. numero, 14.Villalobos communium opinionum verbo iuramentum, numero.122.

Sed nunquam operari valet cō tra ſubſtantiam actus,vel id quod innatum, & intrinſecum eſt ipſi actui, quodque ab eius eſſentia profluit,& dimanat. Hinc iuramentum ſpōſalibus de futuro ad iectum,ſi ſponſa turpiter vixerit non obligat,quia ſponſalibus ipſis ineſt intrinſice conditio illa,*niſi turpiter vixeris* : ideoque iuramentum eiſdem finibus circunſcribitur,quibus actus principalis, quia alias contra naturam ſponſaliorum,de futuro, & contrahentium intentionem operaretur, & hac ratione explicandus eſt text. in dict. capite quem admodum de iure iurando.Deinde iuramentum præſtitum de ſoluenda pecunia, non excludit exceptionem non numeratæ pecuniæ, dicta l. vltim.C.de non numerata pecunia,quia confeſsio emiſſa a debitore de pecunia, recepta in ſuis viſceribus claudit, & continet cōditionem illam : *ſi fuerit ſoluta pecunia*. Et ne iuramentum contra naturam ipſius conditionis, & partium intentionem operetur, exceptionem non numeratæ pecuniæ non excludit. Ex quo appareret textum in dict.leg.vltim.C.de nonnumerata pecunia duntaxat habere locum in iuramento promiſſorio,non autem aſſertorio,vt ex plurrbus reſoluit.inſignis Emanuel Coſta in l. ſi ex cautione, C.de nonnimerata pecunia Fallentia.9.vbicurioſe rem explicat,

An-

Antonius Gomez, professus esse communem interpretationem eius textus secundo tomo, variarum resolutionum capite 6. de contractu mutuus, numero 2. ad finem.

Hinc quoque aliquando affirmare solitus sum matrimonium meticulosum iure iurando non confirmari prout docuit glosl. 1. in cap. Abbas de his quæ vi, Fortunius Garsias fortunatissimi ingenij vir de vltimo fine vtriusque iuris illati. 21. colu. 9. Couarrub. in 4. secunda parte, cap. tertio. §. 5. numero quarto Richard. Palud. & Soto in quarto dict. 29. quæs. 1. articulo tertio, quanuis idem Soto perperam contrarium asseuerit libro .8. de iustitia & iure quæstio .1. articulo .7. & moueor, ea ratione quod cum ex natura sua matrimonium desideret, & exposcat liberum consensum, vt docuit Scotus in quarto. dict. 29. quæstione vnica art. secundo. Gab. in tertia dict. 39. quæstione. 1 cõclus. octaua, & Alij relati a Martino Lædesmio in secundam. 4. q. 49. articulo tertio, & Alfonso a Veracruce in speculo coniugiorum prima part. artic. quarto. Sequitur Couarrub. dicto. cap. 3. §. 5. numero. 6. ex Iacobo Almain asserens esse communem sententiã, plane si metu fiat non poterit iure iurando confirmari, quia alias iuramentum efficeret, vt matrimonium valeret contra suam naturam. Hinc denique soleo probare sententiam illam communem, quæ astruit testamentum ex iure iurando non effici irreuocabile: vt copiose plurimis authoribus relatis ex antiquioribus & recentioribus resoluunt Couarru. in Rub. de testamen. 2. part. num. 15. Orosius in l. omnes populi numer. 15. ff. de iustitia & iure Ferdinandus Vasquius Menchacha de successionum creatione. §. 29. nume. 20. Iulius Clarus lib. tertio receptarũ sententiarum. §. testamentum. q. 94. nam cum testamentum iuxta suam primordialem naturam nulla alia ratione quam mortevaleat irreuocabile fierivt docuit D. Paulus ad Hæbr. 6. cap. cum Marthæ. de celebratione missarum l. 4. ff. de adimen. legatis cap. vltima volũtas. 13. q. 2. l. si quis in principio testamenti. ff. de leg. 3. l. 25. tit. 1. par. 6. Plane ex iure iurando non poterit effici irreuocabile, quia alias iusiurandum irreuocabilitatẽ operaretur contra naturam ipsius testamenti. Ex qua resolutione consequitur iuramentum efficere nõ posse vt ob non solutam pensionẽ res emphyteutica incidat in commissum ante lapsum bienij, vel trienij, quia alias iuramentum operaretur contra naturã Emphyteusi.

Rursus colligitur eadem ratione magis esse vt in censu caducitati, & commisso locus non sit propter iuramentum desoluendo pręstitum,

titum. Idqne præsertim locum habet his temporibus, quibus passim a Tabellionibus iuramenta contractibus adijciuntur. Quando enim iuramẽtum de stylo notariorum apponitur ininstrumentis, non conualidat actum nec aliquid operatur, vt consuluerunt Hieronym. Gabr. consilio tertio, sub numero. 7. Socinus Iunior cõsilio. 48. numero. 39. & consil. 144 numero. 37. volumine primo Roland. consilio. 34. numero. 93. volumine quarto Hippoli Riminal. consilio. 80. numero. 42. & sequi, lib. primo & hactenus de his.

29 Tertia differentia intercensum & emphyteusim constitui frequẽter solet, vtsi censuarius rem censualem sine consensu veteris Domini distraxerit, & alienauerit, in commissum non incidat: cãdat autem si emphyteuta distraxerit, alienauerit ve rem emphyteuticam irrequisito Domino, prout scripsere Decius consilio 164. numero tertio, Areti consilio, 14. numero. 5. Antonius Capicius decisione. Neapolit. 196. Carolus Rui. consilio, 42. col. tertia numero. 8. volumine primo, Petrus Rebufus secundo tomo ad constitutiones Gallicas in tractat. de constit. reddituum articulo primo glosl. 17. numero septimo, Hispani authores omnes in dict. l. 68. Tauri, Gregorius Lopez in leg. vltima titulo 8. part. 5. glossa prima, per textum, ibi Matienzo. in l. prima titulo. 15. *De los censos*, lib. 5. nouæ compilationis glosl. 2. numero tertio, & plerique ex recentioribus authoribus superius relatis. Qui omnes improbant sententiam Angeli Aretini in §. adeo insti. de loca. & conduct. contrarium existimãtis scilicet, vt si res censualis alienetur inuito Domino veteri sit locus caducitati, & commisso. Angeli tamen sententia approbata videtur esse consuetudine, si fides habenda est doctissimo Fabro in dict. §. adeo cuius authoritatem sequuti sunt Nicolaus Boerius, in consuetudinibus Bituricensibus, §. 24. de consuetudine Feudi Belsianus ad cõsuetudines Aluernię pag. 148. Verum in Hispania quia hic census contractus ratus, & insolens est, nihil certi de consuetudine potest affirmari, præter quã, quod a tabellionibus solet in instrumentis apponi frequentissime inannuis reditibus redimibilibus clausula vt non liceat rem subiectam census solutioni & suppositam alienare sine consensu eius, cui debetur, de cuius viribus, & virtute nõ lẽuis extat altercatio inter doctissimos scriptores nostri regni, quam inferius suo loco, & tempore curabo componere. magisque sentio, ex vi consuetudinis effici non posse, vt censuarius priuari valeat libertate alienandi, & distrahendi rem cẽsualem. Non enim tanta consuetudini tributa potestas est, vt aduersus ipsã rerum

rerum naturam quidquam operari queat quemadmodum de pacto & iuramento supra resolui. Et stante consuetudine is contractus in omnibus,& per omnia emphyteuticus non censuarius iudicandus est,aut superficiarius,vt resoluisse videntur Bart.in l.1. §. quod autem ff.de superficiebus Matth. de afflictis decisione Neapolitana.129.numero.8.Antonius Capicius dicta decisione.196. numer. 16.in fine Aluarus Valascus dict. quęst.32.num.32.resoluens numero.33.in censu non esse in proposito locum caducitati, & commisso,etiam si illam censuarius, vt liberam,& Allodialem distraxerit ex Antonio Capicio decisione. 103.numero.5.dicens esse verbum nota dignum. negari tamen non potest censuarium vendentem rē vt liberam teneri emptori ad interesse argumento text. in l.1. ff. de actionibus empti & venditi, Rebuff.dicta glos.19.numero. 17 Valas.dicto numero. 33. Quin immo magis est vt puniri possit extraordinarie ex tx.in l.3.in principio ff. de crimine me. Stellionatus,l.7.ad finem titulo.16.part. 7. & pœna dupli.l.2.titulo,15. libro. 5. nouæ compillationis.

Hæc autem differentia veram, & elegantem iuris rationem habet nam cum in censuarium transierit plenum dominium plenam & liberam dispositionem vt habeat,necesse est argumento text. in l.iure mandata C. mandati. Et hactenus de hac census acceptione in cuius explicatione, tametsi aliquantulum fuerim immoratus nec oleum,nec operam me perdidisse beneuolus lector,& candidus facile agnoscet,si rem diligēter & libere animaduerterit.

Postremo census appellatio tracta est ad significandum eum cōtractum,qui in hispania frequentissimus est,& ita conficitur vt accepto pretio super re propria,vel persona constituat quis alteri pensionem annuam,perpetuam cum pacto de retrouendendo,vel sine Follerius in dict.pragmatica verbo census numero.6. Quā tamen appellationem, & loquutionem impropriam esse asseruntCouarr. lib.3.variarum cap.9.num.1. prope finem:Aluarus Valas.di.quæs. 32.num.8.contendens melius, & proprius appellari posse contractum constitutionis reddituū. Sed ipse cum simplici verbo, enuntiare possum conceptionem animi seruata sermonis puritate & proprietate.Nescio imo abhorreo ad circumloquutiones confugere. Appellari autem proprie annuos redditus census ex eo constat, quod omnis verborum proprietas sumenda,& æstimanda sit ex communi,& vulgari loquendi vsu, vt lyricorum poetarū princeps in arte poetica his versibus docuit.

Mul-

Multa renascentur, quæ iam cecidere, cadentque.
Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet vsus,
Quem penes arbitrium est,& vis,& norma loquendi.

Et Quintilianus summus dicendi artifex lib.1.Oratoriarum institutionum cap.10. eleganter dixit vtendum esse verbo, vt numo, cui publica forma sit.Probat tex. in. l. cum de Lanionis. §. asinam molendinariam. ff. de instructo, instrumentoque legato. c. ex literis de sponsalibus, notat speculator in.c.1. de injurijs lib.6. (cuius scripta in eum librum ignorata & latentia temporum incuria in lucem proferri curauit Simon Maiolus, qui eruditum, & elegantem conscripsit tractatum de irregularitatibus) Multaque ad propositum accurate cumulat Ioānes Brœcheus in rubric.ff.de verborū significatione a nu. 4.& ibi Petrus Rebuff.versi. tercio.Consuetudo loquēdi, & in procemio eiusdem tit.versi.secūda est regula,& in. l. in vsu. ff. eodem titul. Alciatus in.l.4. §. Cato num.170. ff.de verborum obliga. Quapropter, cum iam diu consuetudine, & vsu totius Hispaniæ receptum sit,vt annui redditus census nomine vocentur, non possum mihi persuadere eam appellationem impropriam dici posse,& præsertim quod hoc genus contractus ex consuetudine traxerit originem, quemadmodum de feudo. præcaria,& plerisque alijs contractibus frequentissime ab interpretibus scriptum est.De hoc ergo posteriori genere contractus mihi suscipienda disputatio est in toto huius operis decursu. ex qua spero lętos, & copiosos fructus in rem publicam redundaturos.Faxit Dominus,vt hæc ingenij mei efracta, & conquassata nauicula ad portum valeat secure peruenire.

LIBER. I.

EPITOME.

capitis primi.

1 IVS gentium an sit dupplex, vel simplex & vnicum & nu. 2. & 3.
4 Defenditur communis sententia vt ius gentium dupplex sit, vnum primæuum, & alterum secundarium.
5 Ius naturale dupplex est vnū positiuum, & alterum negatiuum ibique explicatur,quomodo ius humanum esse possit naturali contrarium, & num.7.
6 Expliçatur quomodo conueniant ista duo iure naturæ esse omnia cōmunia & iure naturæ furtum esse prohibitum.
8 An ius naturale cadat in bruta ex

pertia rationis & num.9.

10 *Referuntur varię oppiniones an omnes contractus ſint iuris gentiũ.*

11 *Explicantur illa verba exceptis quibuſdam ex l. ex hoc iure. ff. de iuſtitia & iure.*

12 *Ex contractu meticuloſo naſci ciuilem, & naturalem obligationem oſtenditur & num.13. & 14.*

15 *Stat optime, creditorem non poſſe retinere in conſcientia, & debitorẽ eſſe naturaliter obligatum.*

16 *Oſtenditur Hermogenia. in l ex hoc iure. ff. de iuſtitia & iure loqui de ſtipulatione acceptila, dotis dictione, & conuentione, qua ex l. 12. tabularum actio iniuriarum tollitur ipſo iure.*

17 *Referuntur variæ opiniones, an contractus omnes ſint iuris gentium,, & reſoluitur cum communi non omnes eſſe iuris gentium.*

18 *Cenſualem cõtractum docetur eſſe conſuetudine inductum eiuſque origo & progreſſus proponitur.*

19 *Reprehenditur Albornoz, quod dixerit extrauag. Marti. Quinti. & Calixti. 3. non habere publicam authoritatẽ, nec loqui de hoc contractu cenſus.*

20 *Perſpicue comprobatur extrauagantes inſertas corpori iuris communis habere publicam authoritatem.*

CAPVT. I.

Ancenſus ſit contractus iuris gẽtium.

OMNEM, quæ de re aliqua ſuſcipitur. diſputationem triplici ſtatu contineri tradiderunt vete res omnes Græci, & latini Rheto res, vt cõſtare facile poteſt ex his, quæ copioſe docet Marcus Fabius Quintilianus lib. 3. Oratoriarũ inſtitutio. c. 6. an ſit, quid ſit, qua le ſit, & docuit Ar. li. 1. de poſterio Analy. ca. 1. cum ergo de re quali bet, quæ venit in controuerſiam, hęc tria primũ perſcrutanda ſint, rectã docendi methodũ obſeruãs duxi operæ pretiũ eſſe, antea quã ad alia gradũfaciã & mire ſpatioſũ huius tractatus pelagus ingrediar, de cenſu primum inquirere an ſit, quid ſit, qualis ve ſit. Sub ſtatu, an ſit inueſtigabo, an cenſus ſit iuris gẽtiũ, an ciuilis, ancõſuetudinarij, an ſit nominatus vel innominatus bonæ fidei vel ſtricti iuris: ſub ſtatu aũt quid ſit, omnẽ eius vim, atq; ſubſtãtiã velut ex ſuis abditis fontibus, eruere, & in apertũ proferre contẽdã: poſtremo ſubſtatu qualis ſit, quam iuſtitiam habeat hic

hic contractus latiſsime diſputabo, quarum rerum explicatio ſternet viam, additumque patefaciet ad reliqua omnia, quæ priuatim diſcutienda ſunt. Vt igitur perfecte cognoſci valeat ancenſus ſit contractus iuris gentium, principio examinandum erit, an contractus omnes inſtituti, & proditi fuerint iure gentium, ex hoc enim alterius perfecta notitia pender. Qua de re variæ authorum diſſentientium extant opiniones, quas omnes percurram ſigillatim. Verum vt clarius & lucidius hæc noſtra procedat diſputatio, animaduerto de iuris gentium partitione, grandem eſſe contentionem inter veteres, & nouiores iuris profeſſores. Quidam enim dupplex ius gentium eſſe acerrime contendunt: alij non multiplex, ſed vnum, & ſimplex, idemque cum iure naturali velut in genti argumentorum agmine, & volubilitatione verborum defendere conantur. Barthol. igitur (cuius doctrinam velut nobis lapſam de cælo ſuſpicere, & colere debemus, & a qua diſcedere piaculum eſſe duco) in l. ex hoc iure numero. 9. &. 10. ff. de iuſtitia & iure, & in. l. ſi id quod numero. 2. ff. de condictione indebiti duplex eſſe docuit ius gentium vnum primæuum, alterum ſecundarium: primæuum Bartol. eſſe ait, quod fluxit ab ipſa ratione naturali, velut a radice, & cauſa efficiente, ideoque hoc primæuum ius gentium naturale eſſe. Qua ratione Barto. explicat Iuſtinianum in. §. ſingulorum inſtit. de rerum diuiſione quatenus ait, ius gentium idem eſſe cum iure naturali, & in. §. ius autem ciuile inſtit. de iure naturali dum inquit ius gentium eſſe, quod ratio naturalis inter homines conſtituit. Ea enim iura & ſimilia omnia, ex Bartoli ſententia de iure gentium primæuo ſunt accipienda, quod ipſamet ratio naturalis effecit, conſtituit, peperit, & hominum mentibus, & pectoribus affixit, impreſsit, & inſculpſit, iuxta illud pſalmi, ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui. Domine. Nihil eſt enim quod iuri gentium primæuo tribuatur, quod ab ipſa ratione naturali non profluat immediate, vel mediate per neceſſariam conſequentiam. Ad idem quoque ius ſpectant exempla relata in. l. veluti, & in. l. vt vim. ff. de iuſtitia & iure. Appellaturque hoc ius naturale ius gentium, quia cum ſit proprium humanæ naturæ, omni nationi, & genti commune eſt ab ipſa naturali ratione, quæ ex æquo omnibus communis eſt conſtitutum capit. ius naturale. 1. diſtinctione. S. Thomas. 1.2. quæſtione 94. artic. 5. & ibi frater Bartholomæus de

Medina Domini de Soto lib.2.de iuſtitia, & iure.q.1.artic.1. Geminia.& Turrecre.in cap.humanum genus.1. diſtinctione ſoletque a multis vocari ius naturale rationale: quinimo ius diuinum merito dici poteſt. nam cum ius naturale Diuinum ſit, vt pulchre deducit Doctiſsimus Alfonſus â Caſtro aduerſus Cancellarium Pariſienſem lib.1.de poteſtate legis pœnalis cap.1.Nauarrus in principio de pœnitentia.d.5.nume.7. & ius gentium primæuum naturale ſit:plane conſequitur proprie dici poſſe ius diuinum. Idque apertius conſtat ex eo quod diuinæ leges a ſumo rerum opifice,& moderatore hominibus duplici ter fuerunt conſtitutæ, aut mediante lumine naturali,aut per reuelationem:mediante lumine naturali Deus optimus Maximus humano generi tribuit legem naturalem,lumine quippe naturali mens illuſtrata cognouit ſtatim bonum eſſe amplectendum, & malum fugiendum, non eſſe faciendum alteri, quod tibi fieri nolis, indecollegit non eſſe occidendum,non mentiendum, non furandum, depoſitum reddendum: per reuelationem autem primum Deus Iſraelitico populo iura conſtituit, & Chriſtus generis humani reparator nouam legem gratiæ condidit, docens abſque baptiſmo,& peccatorum pœnitentia neminem poſſe ſaluum fieri, aliaque præcepta ad fidem & ſacramenta ſpectantia præſcribens. vtraque lex diuina eſt a Deo data: prima diuina naturalis,altera diuina poſitiua, aut ſupernaturalis a D. Thoma.Alexandro.de Ales,Alberto Magno, Altiſiodorenſi, Turre cremata & fere omnibus Theologis paſsim nuncupatur. Quapropter cum Deus mediante lumine naturali hominum animis impreſſerit notitiam, & cognitionem iuris gentium primæui, vt ex ſuperioribus manifeſte conſtat, appellari id ius diuinum quis poterit negare interrogauõ.

2 Secundarium vero ius gentium ſic Bartholus deſcribit, vt id eſſe, dicatur, quod temporis decurſu humanis expoſcentibus neceſsitatibus, ipſæ gentes tanquam proprium ſibi conſtituerunt: de eoque iure gentium ſecundario accipi tradit textum in. §. ius autem gentium cum ſimilibus inſtit. de iure naturali, cuique tribuit dominia rerum, bella, ſeruitutes, captiuitates, rerum, commertia. Hanc Bartholi partitionem iuris gentium ſequuti ſunt Ange. Paul. Iaſſon.& Oroſcius in dict. l. ex hoc iure, idem Iaſſon. in dict. l. ſi id quod. ff. de condictione indebiti, agnoſcit receptam ſententiam eſſe Philip. Decius in. l. cum amplius. §. is natura debet numero. 3. ff. de

de regu. iuris & ibi Hieronym. Cagnolus,idem Cagnolus in rubri.ff.de origine iuris numero. 3. Menchaca lib.1.de ſucceſsionum creatione.§.1.numero.2.&, 3.Couarru. in reg. peccatum ſecunda par.§. 11.numer. 3. plures congerit doctiſsimus Pinelus in rubric..C.de reſcindenda venditione.1.part.cap.1.nume.11.ſequitur Budæus in.l.1.§.ius naturale.ff.de iuſtitia & iure.

3 Tertio, ſed a Bartolo. defecit ſubtilis Aretinus,numero. 16.& poſt eum Socinus,num. 30. &.35. Alcia. 21. in.l.1. ff. de acquirend. poſſeſsione Fortunius Garſias in. l.manumiſsiones.ff.de iuſtitia, & iure,Ioannes Corraſi libr.6.Miſcellaneorum capit. vltim.Aluar. Valas de iure emphyteutico quæſtione.3.Eguinarius Baro.& Connanus relati a Pinelo loco ſuperiori vbi ipſe hanc partem magis ſequitur Ioannes Garſias.capit. 3. numero.18.& nouiſsime traditionem Barto.multis argumentis impugnat Dominus Ferdinandus de Mendoça libro. 3. diſputationum iuris ciuilis capit. 1. numer. 4.&.5.cum ſequentibus,cuius ingenium,laborem aſsiduum,multiplicem eruditionem & tam breui tempore tantos tam eximioſque progreſſus non poſſum non miris laudibus in cœlum vſque efferre. Hi omnes contendunt acriter eam diſtinctionem Bartoli commentitiam eſſe, & a iuris conſultorum traditionibus alienam,vnumque ius gentium, & idem cum iure naturali ſumma contentione defendunt.

4 Mihi tamen ſemper magis placuit recepta Bartholi ſententia, & amicam eſſe veterum iuris conſultorum traditionibus oſtendã multipliciter.

Principio ex reſponſo Gaij.I.C. in.l.1.ff.de acquirend. rerum dominio(id enim in pandectis Florentinis Gaio. tribuitur lib. 2. rerum quotidianarum ſiue aureorum, tametſi male ad Paul. I.C. referat Pinelus vbi ſupra numer. 14.& Corraſ.ad Vlpianũ.d. capit. vltimo numero. 9.) in eo text. ſit Gauis inquit, & *quia antiquus ius gentium cum ipſo genere humano proditum eſt opus eſt vt de hoc prius referendum ſit.* In quo Gaij reſponſo ſi mentis aciem intenderis ad verbum illud *antiquius* deprehendes facile iuris cõſultum ſenſiſſe duplex ius gentium eſt. Quæ verba ſic animum & mentem Corraſij conturbarũt, vt dixerit dictionẽ illã antiquius ex vulgatis eſſe codicibus detrahendam,in veteribuſque,& limatis exẽplaribus]eadictione ſublata Gaij reſponſum legi.Sed codices confingit Corraſi.vt difficultatem euadat.In pandectis ſane Florentinis,quę cæteris omnibus emendatiores ſunt prout obſeruat Anton. Aug.lib.1.emmendatio.c.10. vox illa *antiquius* retinetur. Fribola

quoque eſt reſponſio Pinelli vbi ſupra dicentis loco epitheti appoſitam eſſe ad declarandam ſummam eiuſdem iuris antiquitatem ſicut & Virgilius Maro Aeneã appellat Troium, non quod alius Aeneas eſſet, ſed quia ille Troianus erat, quam expoſitionem quãuis reluctanter admitterem, ſi in reſponſo Gaij poſitiuum non cõparatiuum fuiſſet appoſitum. Quare cum in eo textus comparatiuum antiquius legatur, euidens fit, eam expoſitionem a mente. I. C. alienam eſſe, & dictionem illam maximum continere ſacramentum. Præterea valide probatur, nam cauſarum diuerſitas arguit, diſtincta, & ſeparata eſſe quæ ab ipſis cauſis proficiſcuntur ſed cernimus quoddam eſſe ius gentium quod proficiſcitur ab ipſa ratione naturali, & ab ea cauſatum eſt: quoddam quod eſt ab ipſis gẽtibus effectum ex proprijs cõſtitutionibus: ergo relinquitur iam eſſe duplex ius gentium, diſcurſum hũc eſſe legitimum vnuſquiſque facile videt: & maiorem non indigere probatione: aſſumptum vero probatur ex text. in. §. ius autem ciuile inſt. de iure naturali in illis verbis, quod vero naturalis ratio inter omnes homines cõſtituit id apud omnes peræque cuſtoditur, vocaturque ius gentiũ quaſi quo iure omnes gentes vtãtur, quæ verba collecta ſunt ex reſpõſo Gaij. I. C. in. l. omnes populi ff. de iuſt. & iure, & in. §. ius autem gentium inſt. eodem titu. de iure naturali, *ibi nam vſu exigente, & humanis neceſsitatibus, gentes, humanæ iura quædam ſibi conſtituerunt* quorũ iurium verba examinata, & perpẽſa diligẽter perquã manifeſte probant noſtrã, cõmuneque ſentẽciã. nã. in. §. ius aũt ciuile Iuſtinia. non dixit ius gẽtiũ quod naturalis ipſa ratio peperit effecit, & conſtituit inter homines, propter eadici ius gẽtiũ, quod gẽtes ſibi conſtituiſſent, ſed quia gẽtes eo vtebãtur. ex vſu ergo, id ius appellauit gentiũ. Alterum vero, quod eſt, expuris gẽtiũ conſtitutionibus, propterea, quod illud ſibi gẽtes cõſtituiſſent. Relinquitur ergo vnũ eſſe ius gentium nõ factum agẽtibus ſed abipſamet ratione naturali partum effectũ, cõſtitutum. alterum ab ipſis gẽtibus factum ex proprijs conſtitutionibus. Adquæ iura mihi perſuadeo non aduertiſſe Doctores omnes qui in contrariã ſententiam deflexerunt, quorum vim & authoritatem ſi expendiſſent diligenter non dubium eſt, quin mutato conſilio in Bartoli opinionem iuiſſent manibus, & pedibus (vt dicitur.)

At id ius gẽtium, quod cauſam habet ſolam rationem naturalẽ, quale eſt, quod explicatur a Venuleio in. l. veluti & a Florentino in. l. vt vim. ff. de iuſtitia & iure. tempore præcedit hoc alterũ agentibus factum, ideoque iure optimo vnum primæuum, alterũ ſecundarium dici potuit. ſtatim enim in ipſa naturæ creatione humanæ menti affulſit lumen illud, quo intellectus illuſtratus cognouit Deum colendum, honeſtum amplectendum, turpe fugiendum, & execrandum, parentibus optẽperandum, &c. nec immediate poſt humana ratio prouidit dominia forediſtinguenda, inſtituendos contractus, & commertia, ſed temporis progreſſus, & *duris vrgens in rebus egeſtas* additum humano intellectui patefecit, eumque eruditiuit vtile & neceſſarium eſſe ædificia conſtitui, ciuitates ædificari, domina rerum diſtingui, appropriari, & limitari, commertia inſtitui, quibus inuicem humanæ iuuarentur neceſsitates. Rurſus iuris conſulti, & Iuſtinianus quoddam ius gentium aiunt eſſe naturale, quoddam iuri naturali contrarium: ergo eſſe duplex ius gentium ex iuris conſultorum traditionibus aperte conuincitur. conſequutionem hanc recte procedere, conſtat vtique ex eo, quod repugnet, quod eſt idem cum altero, illi contrarium eſſe, ſi Ariſtoteli credendum eſt in Poſt cathegorijs ſeu poſt prædicamentis. prior autem pars huius entimmematis clare deducitur ex text. in. l. 1. §. ius autem gentium, & in. l. ma-

numiſsiones. ff. de iuſtitia & iure, & in. §. ius autem gentium inſtitutione de iure naturali & in §. ſingulorum inſtit. de rerum diuiſsione.

Sed difficile viſum eſt domino Ferdinando Mendoça vbi ſupra & multis grauiſsimis ſcriptoribus ante illum, qui fieri poſsit vt ius aliquod gentium ſit contrarium iuri naturali: & iuſta dubitandi ratione moueri potuerunt, nam nulla lex aduerſus naturalẽ vim, & authoritatem habet. §. ſed naturalia quidẽ iura inſtit. de iure natura. §. minus inſtit. de hæreditati. quę ab inteſt. deferuntur l. eas obligationes. ff. de capitis diminutio. docuit Ariſt. lib. 5. Ethicorum. ca. 7. bellisime Chriſtianus Cicero Lactanctius Firmianus lib. 6. de vero cultu Dei. c. 6.

Sed huic eximiæ difficultati facile reſponderi poſſet ex cõmuni ſentẽcia. Doctorum, quã reſoluũt Anto. & Panor. in. c. quia plerique de immunitate Eccleſiarum, late Felin. nu. 26. Bero. 131. Mantua. 43. in. c. quæ in Eccleſiarum de conſtitu. omnes in. l. vlt. C. ſi contra ius vel vtilitatẽ publi. & in. l. omnes populi. ff. de iuſtitia & iure, humanas leges ex cauſa poſſe naturalem, & diuinam diſtinguere & limitare. Sed nunquam hæc traditio recepta placere potuit & illa merito reijcit doctiſsimus Couarruuias in reg. peccatum. 2. part. §. 11. numero. 3. & Michael

Vlcurrus in tract.de regimi. mundi 3.quęst.princi.quem refert Petrus Fole.in pragma.de censi verbo Nicolaus nume.27. non enim humanæ legi tanta tributa potestas est, vt nedum in toto verum neque inparte infingere, tollere, aut enerüare posit legem diuinã & naturalem,nec illam quacumque ex causa distinguere aut limitare. Quare animadverto quod lex diuina & naturalis,quæda dictat vt debita quædam vt vtilia, quædam vt expedientia in hisquę dictat vt debita non potest humana lex neque alia inferior naturali facere de licito illicitum, vel e conuerso nequidquam statuere contrarium iuri naturali: in his vero, quæ dictat vt vtilia vel vt expedientia, aliæ legis inferiores statuere possunt aduersus ipsam legem diuinam, & naturalem,vt eleganter ex fontibus Theologorum hauriens explicuit Turre cremata in cap.omnes. d. 1.Hinc doctissimus ille Hugo de sancto victore relatus a Turre cremeta dicebat in.l. naturali esse tria nępe præceptionem,prohibitionem,& concessionem,præceptum autem est prohibitionem dicimus delictum fieri vel non fieri, quæ ergo sic præcepta, vel prohibita dictat lex naturæ vt debita, in his n hil potest mutare ius posituũ: in ijs vero,quæ lex naturæ concedit vt vtilia & vt expedientia mutare potest lex hũmana, & statuere cõtra legem ipsam naturalem. Quæ resolutio vera, & elegans est atque in eam summam redigitur, vt præcepto, aut prohibitioni legis naturalis non possit detrahi per legem humanam; possit tamen permissioni eiusdem legis naturalis derogari. Quod etiã de gustasse videtur Dinus Antiquus,& venerandus legum interpres in reg. semel malus de regulis iuris lib.6. & eo non relato Iacob Rebardus de iuris ambiguitatibus lib.1.cap. 1.ex quo infertur interpretatio ad text.in cap.omnes.d. 1. vt & si liceat, falsque sit iure naturæ peragrum alienum transire,tamen humano iure licite potuit statui, vt nõ liceat trãsire per agrum alienũ quia trãsire per agrũalienũ solũest permisũ lege naturæ nõ aũt præceptũ,& ideo huic permissioni derogare potuit lex humana,&positiua.

Secundo infero interpretationem ad text.in.l. manu missiones ff.de iustitia & iure,& in.l.ex hoc iure eodem tit.& in.§.ius gentium inst.de iure naturali & in cap.ius gentium.d.1. vt iure gentium secundario(quod est humanum, & positiuũ vt plicant Franciscus Conalib.1.commenta iuris cap.4. & 5.Baldiui. & Otomanus in princ. inst. de iure naturali Couarrub. ex D.Th. & alijs in regula peccatum secunda part.§.11.nu.4.Guillel.Budæ.in. l. 1. §. ius natural in fine.ff.de iustitia & iure cumulãs. aliquot locaLiuij&Virgilij,doctissimus

simus ille Ioachimus Hopperus in tractatu de principijs, seu elementis iuris lib.1.verli. circa principiorum descrip. quod in lucem edi curauit Martynus Anto. del Rio) recte potuit induci seruitus,quamuis natura omnes liberi nascãtur. quia libertas nõ est de necessitate aut cõstitutione naturali sed solũde missione illius. vt constat ex eius diffinitione relata a Iustiniano in principio institu. de iure personarũ,videlicet quod est naturalis facultas eius quod cuique fãre libet nisi si quod vi aut iure prohibetur idque ita re soluunt Fortunius Garcias in .d.l.manu missiones Couarru.d.§.11.num.3.&.4 .Iacobus Rebar.dicto lib.1.c.1.

Tertio loco eadẽ ratione potest explicari text. in.l.ex hoc iure. ff. deiust.& iure. & in.d.§.ius autẽ gẽtium & in. d. cap. ius gentium,vt & si a principio naturæ esset rerũ omnium communis possessio ca. ius naturale .1.d.c. quo iure.8.d. tamen iure gentium secundario iuste & licite potuit institui rerũ diuisio limitatio,& appropriatio dominiorũque distinctio.quia lex naturæ nõ ptæcipit omnia esse debere communia sed solum vt vtile & expediens permittebat pro eo statu.

6 Torsit autem,& discrutiauit val de interpretum nostrorum animos difficultas illa,qui fieri possit vt communis rerum possessio ad ius naturale pertineat,cum.l.naturali furtum prohibeatur,vt docuit Pau. Iuris Consultus.in. l. 1. ff. de furtis Iustinus lib. 2. suæ historiæ Thomas Linius,& Aegydius in.§. furtum inst.de obliga.quæ ex delicto Alfonsus a Castro. lib.2.de lege pœnali cap.14.Antonius August.lib.4.emendatio.cap.4.reprehendens Alciatum in. l.probrum ff.de verbo.significatione contrarium perperam existimantem Pinel.in rubr.C.de rescin.1.p.c.1.numer.23.nam si furtum est contrectatio rei alienę fraudulẽta,vt placuit eidem Paul.in.d.l.1.ff.de furtis,&Iustiniano in.d.§.furtum vel occulta rei alienæ acceptio vt definiuit S.Tho.2. 2.q. 66. artic.3.& explicant Soto libr. 5. de iustit.& iure.q.3.arti.1.Couarru.in reg.peccatum.2.par.§. 1. versic. cæterum: plane videtur inferri illa pro nomina meum, & tuum fuisse cognita iure naturæ,nec ad id spectare posse communem rerum omnium possessionem. In qua difficultate declaranda laborant interpretes, & misere afliguntur in.d.l. ex hoc iure,eiusque perfectã cognitionem nullus attigit. Quare omnissis pluribus interpretationibus constituo vtrumque,videlicet iure naturæ omnia esse communia,& eodem iure naturæ esse aliquid proprium spectare, & pertinere ad legem naturalem secundum diuersos status, nam instatu naturæ integræ, in quo non erat rapina neq; vsurpatio eius,quod

communi vsui concessum erat, ratio naturalis dictabat expedire, vt omnia essent communia in statu vero naturæ corruptæ crescente malitiahumana eadem ratio naturalis dictabat expedire omnia nõ debere esse communia, vt post Alex.de Alex illustrem insignemque theologum & D.Thom.præceptorem Archidiaconus & post Albertum magnum & D.Thom. Turre Cremata literis consignatum reliquerunt in cap.ius naturale.1.d.Domini.de Soto lib.4.de iustit.& iure.quæst.3.arti.1.Fortunius Garsias.in.l.1.§.ius naturale col.36. ff.de iustitia & iure,ideo stare quidem potest,vt omnia sint communia iure naturæ,& furtum sit contra legem naturę,quia non repugnat vnum idemque secundum diuersos respectus aut status naturæ pertinere,& non pertinere ad ius naturæ. Cõmunis enim possessio ad ius naturæ pertinet secundum statum integræ naturæ, quo ratio naturalis dictabat conuenire rerũ vsum communẽ esse debere,propter summã & admirabilem pacẽ illam & tranquilitatem ,quæ vigebat in eo statu.furtum vero est aduersus legem naturæ,illaque speciatim prohibitum,& vetitum secundum statum naturæ corruptę, quo ipsamet ratio naturalis dictauit propter hominum libidinem, malitiam, & vitiorum multitudinem ingruentem non expedire humano conuictui paci, & tranquillitati res esse communes,quia cõmunio secum affert mille difficultates iusta elegãs,& pulchrum I.C.responsum in. l. cum pater.§. dulcissimis.ff. de leg.2. facit illud Lucani. 1.libr.

Omnisque potestas.

Impatiens consortis est.

Ideoque simul dictauit rẽ alicui iã appropriatã non esse illi inuito, & reluctanti auferendam.Ex qua resolutione cessat,omninoquequiescit ea difficultas, quæ diu maiorũ nostrorum animos discruciauerat 7& torserat mirum in modum.

Neque obstat huic resolutioni quod in. d. §.ius autem gentium dixerit Tribonianus seruitutem esse contrariam ipsi iuri naturali, nõ permissioni iuris naturalisquia responderi potest,ius naturale esse duplex vnum positiuum quod aliquid positiue præcipit, vel prohibet:alterum negatiuum, quod nihil de re aliqua disponit, neque præcipiendo, neque prohibendo sed id potius relinquit dispositioni iuris humani: libertas autem non est iuri naturalispositiui,quia neque illam præcipit, nec prohibet seruitutem induci,sedest iuris naturalis negatiui,quia ius naturale non inducit seruitutem neque etiam libertatem prohibet: ergo cum Tribonianus in. d.§. ius autẽ gentium dixit seruitutem esse contrariam ipsi iuri naturali,intellexit vtique de iure naturali negatiuo,quod idem esse cum illius per-

permissione perquam manifestũ est,cuique lege inferioredetrahi, & derogari potest, vt explicant S.Thom.1.2.q.94.arti.5.Cardinalis Alexandri.in.c.ius gentium.d. 1.Nauarr.in.c.ita quorundam de Iudęis glo.penul.in signis Couar. in reg.peccatum.2.part.§.11.num. 3.versi.2.loco, quæ omnia digna profecto sunt animaduersione, quia ni me fallit amor laborum meorum, nullibi reperientur sic explicata, collocata, & digesta. Sed contrahamus vela, & ad id vnde nostra oratio digressa est,reuertatur.postremo loco demonstro non omne ius gentium idem esse cum iure naturali.nam vt scripsit Vlpia.in.l.1.§.ius autem gentium,omne ius gentium soliushominis proprium est.neque est illi commune cum cæteris animantibus:at ius aliquod naturale est, quod est quoque homini commune cum reliquis, animalibus ratione carentibus, vt constat ex diffinitione iuris naturalis relata ab Vlpiano in.d.l.1.§. ius naturale ff.de iustitia &,& iure, & ab Imperatore Iustinianio in principio instit.de iure naturali,quibus in locis ius naturale diffinitur,quod natura omnia animalia docuit.ergo,non recte putant authores superius relati ius gentium,& naturale conuerti interse.

8 Huius argumenti difficultatem perexiguam esse arbitratur Dominus Ferdinandus, de Mendoça dicto lib.3.cap.1.num.17.asserens ius naturale in bruta ratione orbata,& destituta non cadere, quod ante senserat Iacobus Cuiacius in d.principio instit. de iure naturali,& magis probat Fraciscus Conna.libr. 1. commentariorum iuris ciuilis cap.6.& ante ipsos Laurentius Valla lib.4.elegantiarum ca. 48.irridens iuris naturalis deffinitionem ab Vlpiano & Iustiniano constitutam.negat enim Laurentius Valla ius esse appetitionem coeundi,procreationem quoque, & educationem liberorum, quorum sententia non videtur iuris fundamento destitui:nam ius duntaxat refetri videtur ad ea, quæ constant exæquo,& bono l. 1. in principio.ff.de iustitia, & iure.c. ius generale.2.d.sed in animantibus ratione carentibus non est equm,nec bonum nec iustum:ergo ius naturale non cadit in bruta rationis expertia. Sed prætermisso Laurentio Valla,cuius mordacitas tanta fuit vt mortuus diceretur mordere humum,quique adeo fuit proiectusad audendum vt de Aristote.Platone Ciceronе ipsisque iuris consultis,&aliarum disciplinarum sapientissimis iudicium liberrimum fecerit aduersus CuiaciumConna Ferdinan.quid expressius esse potest text.in.d.l.1.§. ius naturale & in.d.principio instituit.de iure naturali.Vbi apertissimè dicitur ius naturale esse quod natura omnia

nia animalia docuit,& confirmãt illa verba videmus enim omnia animalia iſtius iuris peritia cenſeri.quæ lectio vera eſt, & ſummã continet elegantiam latentemque energiam: tametſi Iacobus Cuiacius vbi ſupra contenderit non iuris peritia,ſed perita cenſeri legi debere.his enim verbis ſignificatur omnia animalia etiam expertia rationis propter peritiã iuris naturalis eſſe in pretio:& admiratione,vt ibi explicãt Baldui. Myſinge Ottoma.EguinariusBaro,Thom. & Vbeſem Linius Bechius. verbum enim cenſeri, quodgræciſdicitur δοκεῖ authore Guillelmo Budæo in.di. l. 1.§.ius naurale,ſignificat eſſe in pretio, & admiratione,vti cõſtat ex illo Ciceronis in oratione pro Archia poeta.

Atque hoc ideo mihi concedendum eſt magis quod ex his ſtudijs hæc quoque cenſetur oratio. & facultas quę quantacũque in me eſt nunquam amicorum periculis defuit, & ex illo Marcialis elegãti verſi.li.1.epigrãmate. 29. *cenſetur Appona liuio ſuo Tellus*, vt ibi explicant Domicius Calderinus, & Nicolaus Perottus eruditiſsimi Marcialis interpretes.nec placet Ferdinandi Mendozæ explicatio exponentis verbum cenſeri,id eſt regi, & gubernari.nam & ſi profiteatur ipſe apud latinos authores verbum cẽſeri in ea ſignificatione reperiri tamẽ nullũ profert teſtimonium nullum laudat authorem nec me mouet authoritas Theophyli Græci inſtitutionem interpretis, cuius verba agnoſco Iacobum Curcium Brugenſem fideliter conuertiſſe in Romanum ſermonem ſic enim Theophyl. ſcribit ὁρῶμεν γὰρ καὶ μόνους ἀνθρώπους ἀλλὰ καὶ τὰλοιπὰ ζῶα τοῖς τιμωσι τὸν νόμου ἀναγεγραμμενα.

Et Iacobus Curcius ſic tranſfert videmus enim non homines modo,ſed cætera quoque animalia his qui legem hanc obſeruant aſcribi,quia non ſemper Theoph. integre & fideliter ẽ Latino in Græcum ſermonem inſtitutiones conuertit vt ab eruditiſsimo Viglio, & Petro Nanio animaduerſum eſt. mirorque Ferdinandum dixiſſe verbum cenſeri apud authores probatiſsimos non reperiri in ea ſignificatione,in qua vſurpatum ab Vlpiano & Iuſtiniano ſuperius ſcripſi, cũ in hanc partẽ ſint apertiſsima duo illa teſtimonia Ciceronis, & Marcialis.ipſeque libenter aſſentior Nicolao Perotto,Domicio,Calderino,Gulielmo Budæ,o Balduino,Myſingerio,Varoni Ottomano viris vtiq3 incognoſcenda proprietate latini ſermonis exercitatiſsimis. Sed hæc libẽter ommiſſa faciam, quoniam ad inſtitutum fere nil conferre videntur.

Nec me deterret apropoſita ſententia difficultas illa,quod in bruta ratione carentia non cadat bonum iuſtum,& æqum,ac proinde nec

nec ius, indeque nec ius naturale nam a quo genus remouetur, neceſſarium eſt ſpeciem remoueri, vt ſcribũt Quintilianus li.5.Oratoriarum inſtit.ca p.10.Ariſt. libr.1. &.2.Topicorum,Rodolphus Agricola lib.1.de inuentione dialecti ca ca.6. Boetius,Viſſorius, Barba, Foxius,& Gueuara in Topica CiceronisGamarus lib.1.Dialecticæ legalis capite de toto vniuerſali Euerardus Canciuncula & Mantua in loco a genere. quia Turre cremata,in cap.humanum genus artic.5.d.1.diſtinguit ius naturale formaliter ſumptũ ideſt quo ad rationem hominibus tantum cõuenire,materialiter vero, id eſt quo ad actus etiam in brutibus reperiri.Secundum quam diſtintionem doctiſsimus Turre cremata explicat Vlpiani, & Iuſtiniani diffinitionem iuris naturalis,videlicet, quod Deus materialiter ius naturale docuit omnia animalia,quia illis indidit inſtinctum quemdã impellentemilla ad actiones,quę a iure naturali dicuntur fluere & procedere, formaliter tamen ipſos homines duntaxat,quibus rationis cognitio tributa eſt. Turre crematam ſequitur Couarrub. in reg.peccatum.2.part.§.11.num.4. verſi.quibus prænotatis, eãque diſtinctionem & legendo, & diſputando ipſe ſæpe numero ſequutus ſum, re tamen altius perpenſa nunc diſplicet: quia ex doctrina, Cardinalis Turre cremate conſequitur,actiones illas omnes, quæ ſunt communes homini cum reliquis animantibus,ratione iurisnaturalis nõ contineri proprie, quia ſi philoſophorum placitis aſſentiendum eſt,quod non eſt formaliter tale,non eſt proprie tale.Hoc autem videtur eſſe contra textũ. in.d.l.1.§.ius naturale.ff. de iuſtitia,& iure, & in principio inſtit. de iure naturali, quibus in locis tota vis,& ſubſtantia iuris naturalis deſſinitione explicatur, & tamen dicitur eſſe,quod natura omnia animalia docuit. Quamobrẽ magis ſentio dictionem ius in propoſito, & quod attinet ad beſtias ratione deſtitutas accipi pro inſtinctu, & inclinatione, quam Deus ſũmus naturæ parens indidit, & inſeuit cunctis animantibus,qui impulſus naturæ,& concitatio iuris nomine propterea decoratur,quod æquitatis & iuſtitia effigiem quamdam,& imaginem præſefert, quod ante me docuit quoque Iacobus Reuardus lib.1.de iuris ambiguitate cap.1.

Hinc animaduerto, non rectẽ ſenſiſſe Ioannem Garſiam in.dict. tractatu de expenſis, & melioratio.c.3.nu.18.verſi.vnde diuiſio, dum exiſtimat omne ius gẽtium deriuari a iure naturali per neceſſariam conſequentiam, nam dominiorum diſtinctionem limitationem, & appropriationem, rationem colendi agros, comertia, & contractus, bella, captiuitates, eſſe

esse iuris gentium docuit Hermogenianus.I.C.in.l. ex hoc iure. ff. de iustitia, & iure, & Iustinianus ni mallis Tribonianus in.§. ius autem gentium instit.de iure naturali. Illa autem omnia non deriuari â iure naturali per necessariam consequentiam nemo negauit. Ea enim ipsa ex nullo principio iuris naturalis consequentia necessaria mediata, vel immediata deducuntur, vt colligitur manifeste ex his, quæ docent Dominicus de Soto lib.3.de iustitia,& iure,quæstione. 1. artic.3. Couarru. in regula peccatum. 2. part. §. 11. num.4. Hinc quoque existimaui semper parum esse cum veritate coniunctam doctrinam Accursij in.l. in causæ. 2.§. idem Pomponius.ff.de minoribus quam Pinellus sequitur in.l.2.C.derescinden. venditione. 1.p. cap.1.numer. 39. quatenus illa verba Vlpiani. I.C. in.dict.§. idem Pomponius licere contrahabentibus naturaliter ad inuicē se decipere sic interpretatur,vt naturaliter licere dicatur, id est ex iuris gētiū permissione, secūdū quam adquietem reip.magis consentaneum visum fuit gentibus læsionem quamcumque in pretio remittere. Nam vt late & copiosè superius demonstratum est,appellatio naturalis nulla potest ratione conuenire iuri gentium secundario,cui rerū commertia tribuuntur a I. C. Hermogeniano in.d.l. ex hoc iure. ff. de iustitia & iure. Quamobrem si ius gentium secundariū naturale dici nō potest, euidēs fit verba illa,dict. §. idem Pomponius,quibus exprimitur licere contrahentibus naturaliter ad inuicem se decipere,vtique referri non posse ad iuris gentium permissionem ex quo fluxere contractus.Eius tamen loci explicatio ab interpretibus habita est summe difficilis, ommittam libenter quoniam ab instituta, propositaque sententia est longe remota.

10 His ita præcognitis vt ad reliqua gradum faciam, de.q.an contractus sint iuris gentium, dispares extant authorum sentētię. Accursi enim in.l.ex hoc iure verbo quibusdam.ff.de iustitia, & iure,& in.l.legitima.ff. de pactis & in.§.ius autem gentium,instit. de iure naturali, non omnes contractus esse iuris gentium docet,ex responso Hermogeniani in.dict.l.ex hoc iure sic aientis emptiones,venditiones, locationes,conductiones, obligationes institutæ, exceptis quibusdā quæ a iure ciuili introductæ sunt.Cui adstipulatur Iustinianus in. d. §. ius autem gentium ita scribens, & ex hoc iure gentium omnes pene contractus introducti sunt vt emptio, & venditio locatio & conductio, ex cipitque, Accursi. emphyteusim,stipulationem spō salitiam largitatem, & literarum obligationem, quas ſconuentiones,

nes,& origine,& forma esse iuris ciuilis existimat. Accursij opinio inualuit apud authores, & communi consensu & fere omnium acclamatione excepta est,illamq; amplectuntur,Cynus,Iacobus.Butriga. Bart. Bal. Alberi. Paulus Alexand.Iass.Zasius; & Oroscius, in d.l.ex hoc iure, fere omnes in. l.legitima.ff.de pactis,vbi agnoscunt esse communem sententiam Aemylius Ferretus, & Oroscius num.14.profitentur,quoque esse commune placitum Fortunius in l.1.§.conuentionis numer.9.ff.de pactis Aluarus Valas de iure emphyteutico.q.4. Corrasius libr.1. 11Miscellaneorum cap.25.

Qua in re ipse animaduerto Hermogeniani verba illa *exceptis quibusdam, quæ a iure ciuili introductæ sunt*, si vera est sententia Accursij,non posse referri ad emphyteusim sponsalitiam largitatem, & literarum obligationem.Nam Hermogenianus clare sentit ante sua tempora non vnū sed plures contractus iure ciuili, & inuentos, & formatos fuisse.& licet stipulatio ab antiquis reip. Romanæ temporibus instituta fuerit,& longe ante Hermogeniani tempora, tamen emphyteusis sponsalitia largitas, & literarum obligatio longe post inuectæ, & illatæ fuerunt in remp. Romanā. Nam emphyteusim primus inuexit Zeno Isauricus in.l.1.C. de iure emphyteutico text. in. §. adeo instit.de locatio.& conduct.sponsalitiam largitatē Iustinianus importauit in auth. vt sponsalitia largitas.§.1.&.2.collatione.9.literarum autem obligationem. I.C. fuisse incognitā docuerunt Petrus & Bart.in.l.nō figura.ff. de actio. & oblig. Cynus in. l. generaliter C.de non numer. pecunia, & ibi Fulgo nume.9. Paul.col.3.Fortunius in.l.si vnus.§.pactus ne peteret.ff.de pactis Areti.in.l.lecta in principio.ff.si certe petatur Faber & Vbesembechi in principio instituu. de litera obliga. Marcus Mantua in dialo.2.par.Classe. 10.c.15.nume.4.& agnoscit communem sentētiam in signis Emanuel Costa in l. si ex cautione.C. de non numera.pecunia in princ. num.1.&.2.tametsi ipse incontrariam declinet.quæ sententia vera apparet ex eo,quod I. C. tantum ex triplici causa, nempe aut re, aut verbis,aut consensu obligationem oriri contrahendo scripserunt.l.1.ff.de actio.& obliga. l. 1. ff.de noua. l. Græce. 8. ff. de fide iusso.nam nominum, & Tabularum ratio,quæ cognita fuit. I. C. non tam obligationem induxisse,quam probationem eius fecisse olim videtur, sicut aliud quodlibet instrumentum : & quod Paul. ait in l. non figura ff. de actio. & obligatio.oratione scripturæ nos obligari, eam vim habet nō vt scriptura perse obliget, sed stipulatio instrumento com-

pre-

prehenſa & probata. Si ergo longe poſt Hermogeniani tempora emphyteuſis, ſponſalitia largitas, & literarum obligatio inuenta ſunt, qui fieri poteſt, vt verba illa Hermogeniani, *exceptis quibuſdam, quæ a iure ciuili introducta ſunt*, referri valeant ad emphyteuſim, ſponſalitiam largitatem, & literarum obligationem. Ideo ex nouioribus ſunt, qui putent verba illa, *exceptis quibuſdam* non ad contractus, ſed obligationes eſſe referenda, quaſi voluerit Hermogenia. dicere eſſe aliquas obligationes mere ciuiles, quæ nullum habeant adiumentum iuris naturalis, & ita ſentit Dominus Ferdinand. de Mendoça dict. lib. 3. capit. 1. num. 21. conſtituens exemplum in obligationi. quę ex contractibus vi, dolo, aut metu celebratis naſcuntur. Hanc vero interpretationem non eſſe veram conuincitur ex text. in. §. ius autem gentium inſtit. de iure naturali, vbi cum Tribonia. tranſcriberet ſententiam Hermogeniani in d. l. ex hoc iure, dixit in hæc verba *ex iure gentium omnes pene contractus introducti ſunt*, qq. verbis non obſcure traditur aliquos eſſe contractus, qui non ſint iure gentium inſtituti, ac proinde Hermogenia. verba ad contractus, non ad obligationes eſſe referenda. Rurſus obligationem ciuilem non poſſe conſiſtere abſque obligatione naturali (quemadmodum nec vſus fructus abſq; proprietate, nec qualitas abſque ſubiecto poteſt. l. 2. ff. de vſu fructu) ſemper mihi perſuaſi, prout etiam copioſe defendit Hector Richerius in rubric. ff. de verbo obliga. a numero. 64. cum multis ſeqq. & videtur expreſſe probari ex text. in. l. naturales. ff. de actio. & obliga. ad quem text. cum pro hac parte adoleſcens illum produxiſſem Salmanticæ in publica diſputatione, aptã reſponſionem nõ audiui, tametſi vnus ex præſtantiſsimis eius Academiæ profeſſoribus argumentum excepiſſet, illique ſatisfacere curaſſet.

12 Deinde quamuis non ignorem Bal. in. l. cum quis. C. de iuris, & facti ignorantia, & poſt illum prolixe nimis Fortunium Garſiam de vltimo fine vtriuſque iuris illatione. 21. fere per totam, & præſertim in verſiculo Reſpondeo col. 130. in ea fuiſſe opinione, vt exiſtimauerint ex contractu metu facto obligationem naturalem non naſci tamen in contrariam ſententiam ipſe procliuior ſum. Nam in contractu meticuloſo nihil eſt, quod impediat ortum, & natiuitatem obligationis naturalis: adeſt enim conſenſus ex quo velut ex fonte fluit naturalis obligatio. l. 1. §. conuentionis. ff. de pactis. l. ſtichum aut Pamphylum. §. naturalis. ff. de ſolutio. quia qui metu vult, ſimpliciter vult, ſi credendum eſt Ariſtoteli lib. 3. Ethicorum capit. 1. & l. C. in l. ſi mulier. §. penultimo, ff. quod metus cauſa, & in l. ſi metus. ff. de adqui. hæreditate, text. in capite merito. 15. quæſtione. 1. D. Thom. 1. 2. quæſt. 6. articulo. 6. & ibi frater Bartholomæus de Medina. Nec repugnat turpitudo materiæ quia in contractu meticuloſo materia illicita, turpis, & inhoneſta non eſt, quod ſi eſſet ex defectu materiæ contractus naturalem obligationem non produceret, l. generaliter. l. veluti. l. ſi plagij ff. de verbo obliga. & communi voto traditum eſt a Doctoribus in l. iurisgentium §. ſi ob maleficium, ff. de pactis.

Sed dicet aliquis ſufficere, vt contractus metu celebratus obligationem naturalem non pariat, cauſam ipſam extrinſecam, ob quam geſtus eſt, iniuriam & turpitudinem in ſe continere. Id autem ipſe non admittam ſufficere: nam didici ſtipulationem factam ob turpem cauſam, ſiue ex parte dantis, ſiue ex parte recipientis, ſiue ex parte vtriuſque producere obligationem ciuilem & naturalem, quæ tamen repelli poſsit exceptione doli, quemadmodum docuere Iacobus de Arenis, & omnes vltra montani: quorum ſententiam ſequitur Oroſcius in dict. l. iuris gentiũ, §. ſi ob maleficium numero. 23. ff. de pactis, Iacobus Cuiacius in dict. l. generaliter ff. de verbo obligatio. & probatur ex textu in l. 1. C. de condictione ob turpem cauſam, & in l. penultim. ff. eodem titulo defendit Hector Richeri. in Rubrica de verb. numero. 101. Rurſus matrimonium metu leui contractum inſpecto iure naturæ valere, & coniugem diuina & humana. l. conſtringi, cohabitare cũ altero coniuge veriſsimum quidem eſt, vt acute reſoluit Dominus Franciſcus Sarmiento libro. 2 Selectarum interpretationum capite. 11. numero. 9. & commune placitum Theologorum agnoſcit Martinus Ledeſma, in ſecundam 4. quæſt. 49. art. 3. quamuis rem ipſam inuoluat, & conturbet. Nõ ergo impedit metus oriri ex contractu obligationem naturalem. Nec obſtat, ſi dixeris metum cadetem in virum conſtantem impedire ortum, & natiuitatem obligationis naturalis: non vero metum leuem: quia iure naturæ non eſt cognita hæc differentia metus, ſi receptiori Doctorum ſententiæ ſtãdum eſt.

Deinde iuramentum metu interpoſitum obligare in foro conſcientię, & transgreſſorem ante abſolutionem, aut relaxationem obtentam peccare mortaliter docent D. Thom. ſecunda ſecundæ. quæſt. 89. articulo. 7. & ibi Caieta. Antoni, Cardina, Immolat, & Panormitanus in cap. verum de iure iurando, Syluеſter. verbo iuramentum 4. quæſtion. 7. Fortunius

Garsias de vltimo fine, vtriusque iuris illatione. 22. Dominic. de Soto libro octauo, de iustitia, & iure, quæst. 1. articulo. 7. Couarrub. in capite quanuis pactum de pactis libro. 6. 1. part. §. 5. numero. 6. & in 4. secunda par. c. 3. §. 4. numero. 6. &. 7. fatetur communem Salcedo primarius iuris Pontificij professor Complutensis in additio. ad Bernardum Diaz, regula. 384. ergo iuramentum metu factum producit naturalem obligationem. Nam obligationem naturalem, & conscientiæ eandem esse docuit eleganter Baldus, in l. 2. C. de vectiga. & commissis. Quos enim conscientia ligat, natura obligat, & quos conscientia non obligat, natura non ligat, ac proinde metus non obstabit naturalitati obligationis naturalis, & præsertim quod hoc in iuramento nõsit peculiare, sed communem naturam actionum metu cõfectarum sequatur. Præterea nostram sententiam aperte probat responsum Pauli I.C. in l. si mulier. 21. §. si metu el primo. ff. quod metus causa, 14 quo in loco Paulus respondit pacto de non petendo, vel aceptilatione metu celebrata omnino tolli præcedentem obligationem, inest ergo pacto de non petendo, & acceptilationi metu celebratis obligatio naturalis. Nam obligatio naturalis non tollitur, nisi contraria obligatione naturali, vt docuit Papinianus in leg. stichum, aut Pamphilum. 95. §. naturalis ff. de solutio, scribens in hæc verba. Naturalis obligatio vt pecuniæ numeratione, ita iusto pacto, vel iureiurando ipso iure tollitur, quod vinculum æquitatis, quo solo sustinebatur, conuentionis, æquitate dissoluitur text. in leg. si vnus §. pactus ne peteret ff. de pactis. vbi Fortunius, AEmylius Ferretus, & Oroscius.

Postremo eximium mometum, & pondus habet ratio illa, quod solutum ex contractu meticuloso non repetatur leg. 2. C. de his, quæ vi, metus ve causa fiunt, quod vtique signum est manifestissimum in contractu metu celebrato esse naturalem obligationem argumento textus in leg. naturales. 10. ff. de actio. & obligat. vbi Paulus alias Vlpianus I.C. sic scribit. naturales obligationes non eo solo æstimantur si actio aliqua earum nomine competit; verum etiam eo si soluta pecunia repeti non possit, textus in leg. fide iussor. §. fide iussor. ff. de fide iusso.

Quibus argumentis adducor ad existimandum, hanc sententiam verissimam esse: nollemque lector amice, tibi persuadeas me hac in re discedere a cõmuni Doctorum sententia. Nam, & si neminem legerim, qui tot argumentis, & rationibus hanc partem exornauerit, sic tamen docuit Accursius Scholio efficax, in principio institu. de excep-

de exceptio. & ibi Ioannes Faber, Ange, & Vuesem, Bechius, atq; receptam sententiã esse profitetur Hector Richerius in repetitione rubricæ ff. de verborum obligatio. numero. 88. versiculo quod autem non solum, agnoscit quoque communem cum Fortu. Padilla, in leg. 2. C. de rescin. num. 8.

15 Sed dicet aliquis non posse fieri, vt ex contractu meticuloso nascatur obligatio naturalis, cum inferens metũ iure naturę non habeat iustam retentionem, & in animæ iudicio sit obnoxius restitutioni, quemadmodum scripsere Sylvest. verbo metus in fine, Adrianus in. 4. in tractatu de restitutione cap. incipienti aggredior versiculo ex quibus omnibus, Couarrubias in regula peccatum. 2. parte §. 3. numero. 7. Domini. Fraciscus Sarmiento, libro. 2. selectarum cap. 11. numero. 6. & ipse re- 16 solui in cap. quia plerique de immunitate Ecclesiarum. Obiectioni tamen facili negotio satis fit, quod non repugnat promittentem naturaliter obligari, & recipientem ex ea promissione nõ habere iustam retentionem. Nã iurans soluere vsuras omni iure, naturali inquam, & pontificio ante relaxationem obtentam iuramentum implere tenetur, & vsuras soluere, & creditor recipiens illas tenetur restituere. c. debitores de iure iurando, & quod magis est ante legem pontificiã in dict. c. debitores vsuras promittens absque iuramento naturaliter illas soluere tenebatur. Rursus vbi ex parte solius recipientis turpitudo versatur, promitentem naturaliter, & ciuiliter obligari, & accipientẽ nõ posse retinere extra controuersiã est, & docuit glos. in l. penultim. verbo si ob turpem ff. de condictione ob turpem causam, sequntur Bart. Cuma. & Alexan. plures referens in l. generaliter ff. de verbo. obligat. & ibi Zasi. numero. 18 & 19. Oroscius in l. iurisgentium, §. si ob maleficium numero. 18. ff. de pactis Christopho. Porcius & Milingerius in §. quod ex turpi. in stitut. de inutili stipula. Igitur non repugnat ex contractu metu celebrato naturalem obligationem proficisci, & accipientem ad restituendum naturaliter obligari.

Quam obrem magis est Hermogenianum I. C. interpretandum esse de multis conuentionibus legitimis, quæ iam eo tempore in Republica Romana, & institutæ & confirmatæ erant, & licet, glossa Bartol. Albericus. Paulus. Alexand. Iasson. Curci, AEmylius, Oroscius, Cuia. Eguinarius Baro. & Duarenus in leg. legitima, ff. de pactis variauerint in constituenda specie legitimæ conuentionis, quam varietatem ibi notat Dominus Ferdinandus, de Mendoza: tamen in proposito recte constitui speciem sen-

tio in ſtipulatione, & acceptilatione, quarum origo, & forma iuris ciuilis eſt, vt aduerſus Iacobum Rauennantē, Alberi, AEmylium Ferret. Ioannem Corraſium, & quoſdam alios nouiores acerrime tuetur Hector Richerius in Rubrica, ff. de verbo obligatio, a num. 24. cum multis ſequentibus contrarijs rationibus abunde ſatisfaciens, Ottomanus in diſputatione de pactis pagina. 123. Et hāc partem eſſe veriſsimā, ex eo mihi perſuadeo, quod veterum ſcriptorum monumenta reuoluens nūquam deprehendi in alia Republica, quam Romana receptam fuiſſe eam obligationem aut liberationem, quæ ſtipulatione, aut acceptilatione fit. Præterea in di- 17
ctione dotis exemplum conſtitui poteſt, quæ dotis erat promiſsio certa forma, & ſolennitate comprehenſa, vt litteris conſignatum reliquit Vlpian. in fragmen. titulo 6. in principio, Caius libro. 2. inſtitut. titulo. 10. & ex nouioribus ſcriptoribus Franciſcus Conna. libro 8. Commentar. cap. 8. numero. 9. Franciſcus Duarenus in Rubrica, ff. ſoluto matrimonio, titulo de dotibus capite ſecundo. Ottomanus de verbis iuris verbo dicere dotem, Alciatus libro primo parergo capit. 1. pertinet quoque ad legitimam conuentionem illa, qua iniuriarum actio ex leg. 12. tabularum tollitur ipſo iure l. ſi tibi. 18. §. quædam. ff. de pactis, docet Gellius libro. 20. noctium atticarum capitulo. 1. Baldui. ad leges. 12. tabularum cap. 58. Rebardus ad eaſdem, leges, capitulo. 25. Et quanuis Corraſius libro, primo Miſcellanorum cap. 21. & in Rubrica C. de iure Emphyteutico Franciſc. Conna. libro. 1. commēt. capitulo. 6. numero. 11. & Ottomanus, in. §. ius autem gentium inſtitut. de iure naturali exiſtimauerint emphyteuſim eſſe contractū iuris gentium: Tamen id nunquā potui mihi perſuadere ex his, quæ prudenter ſcribit Aluarus Valaſ. de iure emphyteutico, quæſtione 4. curioſe ſatis Bartholomęus de Albornoz de arte contractuum, lib. 3. titulo. 1.

Vt igitur quæ ſuperſunt in gyrum contrahamus, AEmylius Ferretus, & Oroſcius in dict. l. legitima, cenſent omnes conuentiones, omnesque contractus origine, & inuentione eſſe iuris gentium, forma vero aliquos iuris ciuilis, Cuiacius autem in l. iuris gentium. ff. de pactis quantum adconſenſum quem in ſe claudunt, omnes eſſe iuris gentium docet, tametſi non omnes origine iuris gentium eſſe admittat. Ræuardus libro quarto de iuris ambiguitatibus capite, primo, ſcribit omnes conuentiones eſſe iuris gentium, ſed ex his quaſdam obligationes producere ad agendum efficaces, quaſdam ex ſui quidem natura actiones nō producere, hoc eſt quatenus ſūtiu risgen

gentium: ſed ciuili iure confirmatas ad actiones prodeſſe: & reſponſum Hermogeniani, non de conuentionibus, ſed de obligationibus accipiendum eſſe contendit incuſans Tribonianum, quod male per obligationes apud Hermogenianum contractus intellexit in dict. §. ius autem gentium inſtit. de iure naturali.

Sed Ræuardus libere & audacter loquitur, & ſi eius opinioni aſſentiendum eſſet, nullam authoritatem haberent inſtitutiones Iuſtiniani, quod quam abſurdum, ridiculum, & ineptum ſit, nullus eſt, qui non videat. Alij non omnes contractus eſſe iuris gentium inuentione, & origine affirmant, eſſe tamen omnes approbatione iuris gentium acerrime defendunt. Ex quorum numero videntur eſſe Pinellus, in Rubrica C. de reſcinden. venditione. 1. parte capit. primo, & Dominus Ferdinandus de Mendoza dict. libro. 3. cap. primo. Ego quidem vt in tanta varietate & opinionum diſſenſione libere proferam, quod ſentio, in receptam ſententiam declino. Adnotaui enim contractus plurimos extare, qui nec origine, nec approbatione ſunt iuris gentium. Nam vt aliquid ſaltim dicatur eſſe iuris gētium approbatione, plane requiritur vſum eius ab omnibus gentibus recipi, & vnanimiter approbari, vt docuit Marcus Cicero. 1. quæſtione Tuſculana ſic ſcribens *omni in re conſenſio hominum eſt naturæ putanda eſt*, & ex Connano Forcatulo, & Charonda luculenter obſeruat Pinellus dicto capit. primo, numero. 7. at feudum præcariam, affictum, libellum non eſſe contractus ab omnibus gentibus receptos, nec vnanimiter approbatos, nemo, qui ſit cordatus, negabit.

Ex horum numero cenſeo contractum cenſualem eſſe, quemadmodum reſoluit etiam doctiſsimus Ioannes Oroſcius in leg. iuris gentium. §. quinimo, numero 50. & 51. ff. de pactis. Albornoz libro tertio, titulo ſecundo, pagina mihi. 109. Piçarro in extrauagantem Calixti. 3. de emptio, & venditione gloſſa Alemaniæ partibus, Benedictus Bonius Cortoniē ſis tractatu de cenſibus articulo. 5. quo circa probare non poſſum eiuſdem Benedicti Boni. de cenſibus articulo. 24. ſententiam, qui contrarius ſibi exiſtimauit hunc contractum eſſe de iure gentium ex eo, quod conſenſu peragatur & inter abſentes nuntio atque epiſtola contrahi poſsit, de cuius origine & inuentione tractandum eſt.

In his regnis hos annuos redditus, & contractum cenſualem non trahere antiquam originem argumento eſt, quod ex antiquis legibus Hiſpanis. Sep-

ſeptem partitarum fori, ſtyli, & aliarum veterum compilationum nulla mentionem fecerit de hoc contractu cenſitico. Prima vero quæ de hoc contractu lata lex eſt, habetur inter conſtitutiones Taurinas æditas a Regina Ioannna vxore Philipi primi, & matre Caroli quinti Cæſaris inuictiſsimi anno milleſsimo quingenteſsimo nono, vt adnotauit Bartolom. de Albornoz dicto libro. 3. titulo ſecundo, folio. 109. columna prima eſtque in illa compillatione, 68. & prima tituló. 15. *de los cenſos*, libro. 5. nouæ compilatio. extra Hiſpaniam vero hic contractus antiquior eſt, vt colligi facile poteſt ex duabus illis extrauagantibus Martini quinti, & Calixti tertij de emptione, & venditione. Quarum, quæ Martini quinti eſt facta fuit tempore Concilij Conſtantienſis anno domini. 1423. & quæ Calixti tertij eſt, facta fuit anno, 1455. pridie nonas Maij ſui pontificatus anno primo, vt ex data earundem extrauagantium conſtat apertiſsime, & refertur in ſumma conciliorum confecta a fratre Bartholomæo de Carrança, quondam Archi(præſule Toletano, refert quoque Maurus Antonius Berarducius in ſumma corona cõfeſſorum titulo de vſura circa contractus cenſuales, præter quas extrauagantes extant aliæ Romanorum Pontificum, quarum vna eſt Nicolai quinti facta anno. 1452. pridie Calendas Octobris ſui pontificatus anno ſexto, quæ ſpecialem conſtitutionem continet pro regno Siciliæ citra, & vltra Farum & inſerta eſt inter pragmaticas Regis Alphonſi primi Aragoniæ Siciliæ citra, & vltra farum, & Valentiæ titulo de cenſibus, commentarijsque illuſtrata a Petro Follerio viro ſane doctiſsimo. alteram extrauagantem æditi eximius ille Pontifex, & immortali cõmendatione dignisimus Pius quintus anno milleſsimo, quingenteſsimo ſexageſsimo nono, de qua ob varias lites iurgia, & contentiones, quę ex eius praxi oriebantur quotidie, relatum eſt ad cõmitia habita Madriti, anno milleſsimo quingenteſsimo octogeſsimo quinto, & publicata octaua die Ianuarij anni. 1587. & reſponſum moribus Hiſpanis receptam non eſſe. Ex quo vſque in hunc diem, quo hæc ſcribo, eſt autem aſcenſionis admirabilis inchoatus Domini noſtri Ieſu Chriſti, deſijt extrauagans illa, & proprius motus Pij quinti exequutioni mãdari. Aliam extrauagantem conſtitutionem de cenſibus tulit Gregorius decimus tertius ad inſtantiam Regis domini noſtri Philippi ſecundi, anno, 1574. pro regno Siciliæ vltra farum, cuius meminit Maurus Antonius Berarducius in ſumma corona confeſſo-

confeſſorum dict. titulo de vſura circa contractus cenſuales pagina. 287. iure vero ciuili Romanorum hic contractus incognitus fuiſſe videtur, vt tradit Sarmiento, libr. 7. ſelectarum interpretationum c. 1. num. 18. ſcribens ius cenſus ante dictas extrauagantes inter priuatos fuiſſe incognitũ ſed reip. vel principibus ſæpe conceſſum ex titulo. C. de cenſibus & ſine cenſu vel reliquis: extare tamen huius conuentionis memorabile exemplum in Nouella ibo ſcribit Franciſcus Ottomanus, libro 2. de vſuris. cap. 4. pag. 239. in volumine ſuarum diſputationum. poſt autem legem illam 68. Tauri conditam a Regina Ioanna leges aliquot de cenſibus tulerunt Carolus quintus, & Philippus ſecundus inſertas in noua legum compilatione lib. 5. titulo. *de los cẽſos*. & apud Aragonios de his annuis redditibus conſtitutio eſt incipiens deſſeantes proueir, lib. 4. titulo de vſuris.

19 Sed antequam huic capiti finẽ imponam, lubet mihi colluctari paululum cum acutiſsimo Bartholomeo de Albornoz. Hic enim dicto titulo. 2. *de los cenſos al quitar* fõl. 114. explicans Martini quinti & Calixti tertij extrauagantes contendit illas non habere vim legis generalis, nec ſi habeant loqui in contractu cenſus, de quo eſt diſputatio præſens. De primo idem quod Albornoz ſenſit Andreas Alciatus reſponſo. 3. numero 20. libro primo, dicens extrauagantes illas continere ius locale, & particulare. moueturque Albornoz ex eo quia nulla ex his extrauagantibus inſerta reperitur corpori iuris canonici, Decretalium in quam ſexti, Clementinarum, aut Decreti Graciani, nec habet aliunde publicam autoritatẽ. Secundo quia in eo contractu, de quo agitur in prædictis extrauagantibus emptor non adquirit dominium directum rei ipſius, ſed duntaxat ius nudæ hypothecæ nanſciſcitur: in cenſu vero redimibili emptor directum dominium cõſequitur rei ſuper qua cenſus conſtituitur. vtrumque vero Bartholomæi de Albornoz fundamentum fragile, & infirmum eſt. Primum, quia communis & Theologorum, & Canoniſtarum ſchola recepit extrauagantes illas continere ius commune, velut etiam agnoſcit Andreas Alciatus dict. reſponſo tertio numero primo, & ſecundo. Ioannes maior in quarto ſententiarum, dict. 15. quæſtio. 42. Caſſaneus in cathalogo gloriæ mundi part. 12. conſideratione. 49. Fallentia. 25. Paulus Pariſi. conſilio. 75. numero 26. & 30. volumine. 4. Tiraquell. libro primo de retractu. §. primo, gloſſa. 6. numero, 15. Medina in C. de reſtitutione capit. de cenſibus Dominicus. de Soto. libro quinto de iuſtitia, & iure. quæſt.

5.art. 1. col. 4. Bartholomæus de Miranda,&Carrança olim archiepiſcopus Tole.in ſumma Cõciliorum,Couarrub.lib.3.variarum capite.7.num.2.verſiculo 6.poſt variam,Nauarrus in c.1.14.q.3. notab.22.frater Fran.Garcia de contract.2.part.cap. 3 Franciſcus Sarmiento,lib.7.ſelectarum interpretationum cap.1.num. 17. Maurus Antonius Berarducius vbi ſupra, Aluarus Valaſ.de iure emphyteutico.q.32.num.8.Matienço in l. 1. tit.15.de los cenſos lib.5.nouæ cõpilationis gloſſ.1.num.3. Franc.de Ripa reſponſo, 4. ingentemque poſſem Doctorum cateruam referre,a quibus omnibus ſecuretraditur extrauagantibus illis generatim deſſinitum fuiſſe licitas eſſe annuorum reddituũ emptiones, & venditiones.

20 Rurſus extrauagantes omnes cõſtitutiones inſertas volumini extrauagantium obtinere publicam authoritatẽ argumento eſt, quod ſcientibus pontificibus maximis typis fuerint excuſſæ ſimul cum reliquo corpore iuris pontificij, quod paſſim ad deciſsiones cauſarum,& in iudicijs & in ſcholis allegentur,quod gloſsis eruditiſsimis explicatæ fuerint, vt literis mandarunt Ioannes Mona. Ioannes Ande.Ioannes deligniano,& Geminia. in cap.1.de conſtit. lib. 6.Hugucio,& Archidia.in cap. ſi Romanorum .16. d. Zencelinus, Franciſcus de Paulnis, & Hieronymus.Clarius Brixianus in principio extrauagantium.Quintilia.Mangoſius reg.candellariæ.28.quæſt.3 num.4.& reg.17.q.10.numer.3.faciunt,quæ pro decreto Gratiani, eleganter ſcribit Franciſcus deRipa in cap.ex part.1.numero.77.de reſcriptis.nec,ſi extrauagantium corpus publica authoritate careret,curaſſet Gregorius.13. fœlicis recordationis emendari, & typis excudi ſimul cũ reliquo iurisPontificij corpore. Dicam ergo,quod de Graciani decreto inquit Franciſcus de Ripa vbi ſupra poſt Bal. de feudis,deſinant a modo latrare pertinaces,quia iſtud opus communiter obſeruatur.

Alterum quoque merum figmentum eſt Bartholomei de Albornoz exiſtimantis reiſuppoſitæ cenſui directum dominium fictione quadam in emptore tranſire.Cuius pertinatiam,& errorem inferius ſuo loco conuincam, & poſt quam hæc ſcripſerã legi Michaelem de Palacio Theologum præſtantem,& eximium reprehẽdentem vtrumque dictum Bartholomei de Albornoz in praxi Theologi.lib.4.c.6.pag.305.

EX CAPIT. II. epitome.

1 *Qui contractus nominati, quinc iunominati dicantur breuiter proponitur.*

2. *Late*

2 *Late diſcutitur vnde proceſſerit, quod nominatis conuentionibus nomen elegans, & ſpecificum fuerit conceſſum, & denegatum in nominatis conuentionibus & num.3.4. 5.& 6.*

7 *Cenſum eſſe contractum nominatum oſtenditur ex eoque non præſcriptis verbis aut in factum ſed nominatam,& ſpecificam actionem competere.*

8 *Ex contractibus nominatis ante implementum naſcitur obligatio ciuilis,& naturalis:ex innominatis vero nec naturalis oritur obligatio ſaltim in conuentionibus reſpectiuis.*

9 *Diſputatur an cenſus ſit contractus,qui conſenſu vel reperficiatur. & reſoluitur eſſe contractum,qui reperficitur.*

10 *Contractus innominati reſpectiui etiam iure canonico,& Regio ante implementũ nullam producunt obligationem.*

11 *In contractibus nominatis anteim plementum non admittitur pœnitentia,admittitur vero in conuentionibus in nominatis etiam iure pontificio & Regio.*

12 *Oſtenditur etiam inſpecto iure naturæ licitam eſſe pœnitentiam ante implementum in contractibus innominatis.*

13 *Aduerſus Dominum Eerdinãdum de Mendoza probat. iure naturæ ſolum titulum non ſufficere ad dominij translationem.*

14 *Contractus nominati celebrati me tu ſunt validi mero iure:in nominati vero nulli,& inualidi.*

CAP. SECVNDũ. An cenſus ſit contractus nominatus, vel innominatus.

SED an cenſus ſit. contractus nominatus,velin nominatus ſeruata methodoſuperiuspropoſita nunc videdũ eſt, acuius rei per veſtigationeceſſandũ eſſet,ſi audiendus eſſet Barto.de Albornoz,qui lib.2.de arte contractus, tit.18.audacter inuehitur in iuris conſultos veteres,& negat eſſecõtractus innominatos.Sed hæc Barto.de Albornoz.ſõnia immo deliria nulli quantumuis imperitiſsimo placere poterunt.Quare vt eius rei explicatio reddatur facilis, & perſpicua cognoſcere oportet, qui contractus nominati, qui ve innominati dicantur. & Vlpia.I. C.in l.iuris gentium in princ. ff. depactis difficultatem omnem ſuſtuliſſevidetur,docens nominatas conuentiones eſſe,quæ in ſuo nomine non ſtant, ideſt in generali nomine conuentionis,ſed tranſierunt inproprium elegans,& ſpecificum nomen contractus,vt emptio,locatio,ſocietas,commodatũ depoſitum,& cæteri ſimiles con-

tractus:inominatas vero esse,quæ nomen proprium specificum, & elegans non assumpserunt,sed steterunt in generali nomine conuentionis,sicque ibi explicarunt Barto.Ange.Paul.Alexa.Iass.Curcius Iunior,Fortunius AEmilius Ferretus Oroscius Cuiacius,Eguinarius Varo, & Duarenus, Ferdinandus Berengarius in l. pacta conuenta ff.de contrahen.emptione.3.c. in nona parte,gloss.num.1.Alua.Valas.de iure emphyteutico.q.6. numero.1.dominus Anto.de Padilla in l.naturalis in prin.ff.de præscr. verbis,Vaconius a Vacuna lib. 1. declarationum iuris declaratione 27.num.8.& 9.

Et hoc quidem certum, & indubitatum est:illud autem explicatu difficile,vndeprocesserit,quod nominatis conuentionibus elegãs proprium, & specificum nomen fuerit concessum,in nominatis vero denegatum:& Doctoribus magis visum est,nominatis agentibus indita fuisse pecularia nomina,quia,& fortiores visitatiores,ac frequentiores sunt,vt in d.l. iuris gentium tradidere Guille.de cugno Raynerius de foro,Liuio,Alberi.Ang.Iass.Curcius Iunior & Fortunius,Bal.in rub.C.de rerũ, permu.Alexan.in d.l.iurisgentium,§ igitur num.9.Conna.lib.1.c.6.numero.12.& lib.2.c.3.nume.3. & 8. Mencha.lib.1.de succesio.crea.§. 12.num.46.Hæc tamen ratiodifferentiæ multis displicet,quia permutationem esse contractum innominatũ videtur docuisse Paul. I.C.in l.1.ff.de rerum permutatione & Iustinianus in §. actionum institu.de actionibus,in illis verbis,& ea quæ ex permutatione iũcta lege.1.& 2.ff.de præscrip.verbis,& voluere Accursius Bartol. Paul.Alexan. Iass. & Curcius Iunior in d.l.iuris gentium idẽ Accurs.in rub.C.de rerum permutatione,Ferdinan. Berengar dominus Anto.de Padilla,vbi supra Vaconius a Vacuna vbi supra,Barnabas Brissonius de verbis iuris, in verbo permutationis,Pardulphus Prateius,in Thesauro iuris ciuilis verbo permutatio,Cui acius,in parati tla.tit.de rerum permutationem Francisc.Conna.lib.7. commenta.c.15.Corras.lib.2. Miscella c.15.nu.7.& tamen permutationẽ priscis illis temporibus gentibus omnibus visitatam,& frequentissimam fuisse docet Arist.lib.1.politico.c.6.& lib.5 ethico.c.5.Plinius lib.33.naturalis historiæ, c.1. Paulus IurisConsultus in l.1.ff.de contrahen.emptione vbi Guillel. Budaus,Ioannes Garsias de expens. & melio.c.1.num.Vaconius lib.1. declaratione.27.Conna.li.7. cap. 5.Cœlius Rhodigi.lib.23.c.27.sed hæc obiectio apud Fortunium nihil posset,quippe in d.l. iuris gentium in princip.multis rationibus contendat aduersus doctorumpr̃ iudicatam opinionem permutationem esse contractum nominatum,&

tum,& ibi AEmylius Ferretus,numer.15.& 33. suppresso Fortunio, verum Fortunij,& AEmylij,sentẽtia frequentiori calculo nostrorũ interpretum reiecta, & explosa est eorumque argumentis satisfactum Padilla & Berengarius vbi supra Dominus Ferdinandus de Mendoza lib,3. disputatio,ciuiliũ cap.3.

3 Quare nouiores quidam deflectentes a communi sententia in eã partem discessere vt in specto iure naturæ,& gentium nulla sit differentia inter contractus nominatos,& innominatos,& eas conuẽtiones nomen habere, illas vero nomine caruisse procedere a iure quiritum.Hinc Franciscus Ottomanus in disputatione de pactis, pag.123.nominata pacta scribit illa dici,quæ iam inde a primis vrbis temporibus,certam & solemnem actionem habuerunt,indeq; in vsu forensi de nominata fuisse. priscis enim temporibus,qui iuri ciuili præerant ex certis tantum negotijs actiones conceperunt, quæ solennes, & vsitatæ nominabantur,l.1.&.2.ff.de præscrip.ver. velut ex mutuo depositi empto locato,& similibus,l.2.ff.de origine iuris,hæc ergo pacta conuenta quæ olim in fastis,postea in prætoris albo certa suarumactionum nomina habuerunt, generale nomen inquit Ottomanus amisisse specialique,& peculiari nomine ex suarum actionum formula denominata fuisse : innominata vero pacta dici Ottomanus scribit,quorum causa priscis illistemporibus actiones nullæ compositæ sunt,nimirum,quod minus vsitata essent,remansisseque in generali nomine pacti,quoniam inprętoris edicto nulla eorum mentio fit,neque actio vlla eorum causa prodita,ac præscripta est,quæ Ottomani explicatio multis professoribus placuisse videtur.

4 Sed ipse cum hæc apud me rimarer attentè agnoui esse verum peruulgatum,& omnium ore tritum dictum illud,omnes nouitates suspectas esse,vt colligitur ex tex.in l.in rebus ff.de constitutio. principium,& ibi obseruarunt Iasso,& Oroscius,meminique me audiusse aliquando doctissimum illum virum & omnium bonarum disciplinarum cognitione præclarum,& illustrem doctorem Didacum de vera primariium iuris Pontificij professorem Salmanticensem,a quo primam lauream in eodem iure gloriabor accepisse; cũ noua commenta,& phantasmata reprehenderet acerrime; dicere solitum *nouedades dichas, quasi no verdades*.Hinc a primis annis quibus adituris prudentiam animum adieci Ottomani nouam sententiam suspectam esse de veritate credidi, nec probare vnquam potui,cumque adolescens voluptatis causa confecissem commentationem quãdam ad difficilimum

Pauli

Pauli responsum in .l.naturalis ff. de præscrip.verb. reprehendi, & multis argumentis confutaui imaginationem istam Ottomani. Vix enim intelligere possum, qui fieri valeat vt contractus ex nomine actionis suæ nomen assumat, cum actio ex ipso contractu denominetur & appellationem specificã propriam, & peculiarem sortiatur: actio enim, quæ procedit proficiscitur, & fluit ex nominatis cõuentionibus nullo alio nomine, quam contractus nũcupatur. Quę enim ex vendito, & empto competit actio ex vendito, & empto appellatur, & sic de cæteris. Apparetque ex eo contractuum prius nomina formata fuisse, eisdemq; actiones creatas posterius a prudentibus conuestitas fuisse, & licet communis traditio admitteda esset actiones omnes, & origine, & forma iuris ciuilis esse, tamen illarum inuentores denomine nihil statuerunt, solumque effecere, vt ex contractibus iure gẽtium cognitis & approbatis ius agendi in iudicio competeret contrahenti, idque certa forma, & solennitate proponeretur.

Præterea si vera esset Ottomani sententia, sequeretur ex illa contractum emptionis, & venditionis locationis, & cõductionis mutui commodati, depositi pignoris & similium ante iacta fundamenta ciuitatis Romanæ nomine caruisse: quod quam sit falsum conuincam apertissime. Vellẽ enim diceret Ottomanus mihi, an Perſæ, Babilonij, Phœnices, Athenienſes, Lacedęmonij, Corinthij, Thebani, antequam Romulus vrbis fundamenta iecisset contractum illum, quo agitur, vt res detur, vel tradatur ob pecuniam alteri sua futura, vel illum in quo conuenit vt tantundem in genere reddatur vel idẽ numero. finito vsu restituatur, appellauerint, & distinxerint nominibus specificis, & proprijs? At forsan Ottomanus dicet neutri quam specificis nõminibus discreuisse? sed magnam rerum perturbationem atque ingens Chaos inducere contendit Ottomanus. Nam, & in aliquot libris sacris, quorũ author diuino spiritu sugerente fuit Moyses, quique non solum Romæ fundamenta, & initium, sed Troianum bellum multis annis præcesit vt accurate probat Iustinus martyr in apologetico contra gentes, deprehendi factam mẽtionem de cõtractu emptionis, & venditionis nomine peculiari proprio, & distincto. De emptione enim, & pecunia agitur Geneseos cap. 17. & cap. 23. & Hieremiæ cap. 32. vt post Balduinum obseruat Pinellus in Rub. C. de rescin. venditione. 1. p ca. 1. nu. 27. scribens ex Alberico Tharem patrem Abrahæ fuisse primum, qui pecuniam fabricauit iusu Nini Regis.

Et qui historiam Daretis Phrygij, &

gij, & dictis Cretensis, qui bello Troiano astiterunt vel Mercurij, Trimegisti, Homeri, Hesiodi opera legerint, facile deprehendent multo ante vrbem Romanam cõditam propria, & peculiaria nomina his fuisse tributa conuentionibus. Quis enim negare poterit mutuum depositum, pignus commodatum, societatem, emptionẽ, venditionem, locationem, conductionem apud Græcos ab antiquissimis temporibus habuisse nomina specifica: nullus profecto. Acceperunt ne Græci a Romanis non quidem: cum apud Arist. Herodotum, Platonem, Isocratem Demosthenem, Xenophontem, Euripidem, Sophoclem, Aristophanem Licophronẽ, Pindarum Callimachum, eorum contractuũ nomina distincta reperiantur, qui rerum Romanarum suis temporibus per exiguam notitiam habuerũt. Quod si Ottomanus vult dicere, emptionis nomen ei contractui ex iure Romano conuenire, agnoscam libenter. Nam cum id nomen latinum sit, & a Romanis primum factum, excogitatum & inuentum, sane aliunde non potuit originem trahere. Sin vero sentit contractum, qui a Romanis appellatus est emptio, & venditio, vltra generale nomen contractus non habuisse apud gentes alias, ac nationes nomen peculiare, & proprium ante formatas, a prudentibus actiones, falsum arbitror, nec vnquam mihi persuadebit Ottomanus, nec si Papinianus Paul. aut Vlpianus contenderent, quod difficile reputo, assentirem.

7

Aio ergo veram esse Doctorum communem sententiam, gentes quibusdam contractibus nomina indidisse, alijs vero non potuisse imponere, aiente vlpiano in. l. 4. ff. de præscrip. verbis, natura rerũ conditum esse, vt plura sint negotia quam vocabula.

Sed vt ad propositum dilabamur, de censu quid statuendum est? est ne nominatus an innominatus contractus? & certe contractum esse manifestum est, quia in eo reperitur synallagma, & vltro citroq; obligatio iuxta desfinitionem Labeonis in l. labeo. §. contractum ff. de verborum significatione, quia vnus ad prætium, alter ad soluendum redditum singulo quoque anno obligatur, & quanuis vterque non obligaretur, sufficeret mutuus, vltroneusque partium consensus, vt contractus proprie dici debeat iuxta veram explicationem eius diffinitionis, quam in lucem protulit Antonius Guibertus Constanus libro vno quæstionum iuris memorabilium capite 8. numero. 15. 16. & 17. in nominatum autem esse videtur dicendum, si Baldo assentiẽdum est. Is enim in capitulo vltimo de causa possessionis, & proprietatis, & in Rubrica. C. de rerum per-

rum permutatione numero. 2. & in l. vnica numero, 8. C. quando liceat ab emptione discedere generaliter notat, contractus omnes a consuetudine inductos innominatos esse. Sed Baldi sententia communi consensu explosa est, vt testatur dominus Antonius de Padilla in dict. l. naturalis in prin. numero. 27. Valas. quæst. 6. numero. 5. & 6. & Benedictus Bonius articulo. 5. Oroscius in le. iuris gentium §. qui nimo numero. 52. ff. de pactis resoluens numero. 50. hunc contractum censualem nominatum esse, quia & formam, & nomen habet a consuetudine. Inquiret tamen lector studiosus, quæ nam vtilitas exhac possit colligi obseruatione? ego quidem animaduerto multiplicem colligi, & primum, quod ex contractu census dabitur actio nominata, vt puta ex censu, non præscriptis verbis, aut in factum. quemadmodum ex contractu emphyteutico actionem ex emphyteusi competere scripsit Bart. in le. vnica. ff. de cõdictione ex leg. Ange. in §. adeo numero. 5. instit. de locatione, & conductione, & sequitur Dominus Antonius de Padilla in dict. l. naturalis in principio, numero. 28. quanuis reluctentur Iason in leg. 1. numero 68. C. de iure emphyteutico Dominus Franciscus Sarmiento libro. 3. selectarum interpretationum cap. secũdo numero. 6. Aluarus. Valas. dic. quæst. 6. num. 8. hæc tamen animaduersio non continet magnã vtilitatem, quia necesse nõ est exprimi nomen actionis in libello sed sufficit factum ita apte narrare, vt iudex sine alia expresione possit colligere, quæ actio competat agenti, vt ex multis scribit Alua. Valas. vbi supra num 9.

Præterea interest maxime contractum esse nominatum vel innominatum, quia in contractibus nominatis, ante implemẽtum nascitur obligatio naturalis, & ciuilis l. Iulianus. §. offerri. ff. de actioni. empti, & venditi: in conuentionibus autem innominatis saltem respectiuis nec naturalis ante implementum nascitur obligatio, vt docuit Bald. in l. petens C. de pactis & in l. apud acta C. de transactio. vbi sequuntur Ioannes Maria Riminaldus, & Lancellotus Decius col. 2. sequitur Ferdinandus Berengarius in dict. l. pacta conuenta ff. de contrahen. emptione in 9. parte glos. in subdiui. membrorum, numero. 4. Mencha. de successionum creatione. §. 12. numero. 45. plures alios refert Dominus Ferdinandus de Mendoza d. libro. 3. capitulo. 2. qui tamen cum Baldo non consentiunt, imo in contrariam sententiam abiere. Et enim in contractibus innominatis ante implementum consensus non est pure adhibitus: sed in euẽtum promissionis alterius, quæ est causa, quare consentiat. Dum enim facio vt facias, non pure promitto me facturum, sed ita vt tu quoque facias, & ostendo me, nõ facturum, si non promisisses facere, & sic vinculum nullum subest ea causa pendente, vt eleganter & ingeniose considerat Ferdinan. Berengarius dict. num. 4. versiculo contrariam. Præterea, qui naturaliter tenetur, si soluerit repetere non potest l. naturaliter. 13. ff. de condictione in debiti, sed qui soluit in contractibus innominatis liberam habet repetendi facultatem ante implementum alterius l. 3. §. 1. ff. de condictione causa data, causa non sequuta: ergo apparet euidenter ex contractibus innominatis ante implementum non nasci obligationem naturalem. Quam sententiam amplector libenter, tametsi sciam Accursi. scholio magno in l. petens C. de pactis docuisse contrarium, & probasse plures, ex quibus receptam sententiam dicunt esse Bart. Socinus in Rub. ff. de verbo obliga. num. 8. & ibi Ripa numero 40. Antonius Gomez secundo tomo variarum c. 8. & defendit Dominus Ferdinandus de Mendoza dic. cap. 2. a num. 2. Hinc sequitur in censu ante implementum cum nominata conuentio sit, nasci nedum naturalem, sed etiam obligationem ciuilem.

Pro cuius rei cognitione lucidiori videtur dicendum contractum census inspecta sua primitiua institutione, & origine referendum esse inter eos contractus, qui consensu fiunt. nam census velut quædam est forma, & species emptionis, & venditionis, vt eleganter notat Dominus Franciscus Sarmiento lib. 7. selectarum interpretationũ cap. 1. & a Martyno quinto, & Calixto tertio in duabus illis extrauagantibus de emptione & venditione census vocãtur emtiones, & venditiones. Quam ob rem cum emptio, & venditio solo consensu fiat l. 1. in fine. ff. de cõtrahẽ. emp. tex. in prin. inst. de empt. & vẽdi. l. ab emptione. ff. de pactis lege. 1. & 2. C. quando liceat ab emptio. discedere l. 1. tit. 5. part. 5. census quoq; fiet solo consensu. Semel ergo ac conuenerit, vt ergo dem tibi centum, & pro illis tu mihi constituas annuum redditum, census est. Nã, & hypotheca solo consensu contrahitur, qua ratione differt a pignore §. Item Seruiana inst. de actio. l. si rem alienam. §. proprie. ff. de pignora actione l. 1. tit. 13. par. 5. Constanti Harmenopu. in epitome iuris ciuilis, lib. 3. tit. 5. §. de pactione pignoris Azo. in summa C. de pignori. numero, 1. Gofre. in summa eodẽ tit. Negusan. de pigno. 1. p. Ludoui. Maynus lib. 2. actio. c. 14. Bellonus & Cuia. in dict. §. Item Seruiana. iuxta vero extrauagantem, constitutioni Pij Quinti, Fœlicis recordationis, quæ nouam formam in creando censu constituit, censum dici

dici posset adnumerandum esse his contractibus, qui reperficiuntur. Decreuerat enim Pontifex ille non aliter posse creari censum, quam in pecunia numerata coram notario, & testibus instrumenti, & aliter creatum censum nullius esse valoris, & momenti, ac propterea ex constitutione illa ex trauaganti Pij quinti videbatur rei traditionem necessariam esse ad creationem, & perfectionem census, ideoque eum contractum re celebrari, quemadmodum mutuum, pignus commodatum depositum. Nec nouum est, contractum sublata forma priori, in aliã transformari. Nam donatio iure digestorum non perficiebatur, nisi traditione vel stipulatione l. senatus. 35. §. 1. ff. de donatio. causa mortis. l. mortis causa. 34. in principio &, §. vltimo. ff. de donatio. l. hactenus, §. vltimo ff. de constituta pecunia, Paulus lib. 2. sententiarum titulo. 16. Constanti. Harmenopulus in epithome iuris ciuilis libro. 3. titulo. 1. Antonius Gomez. 2. tomo variarum cap. 4. de donatio. numero, 1. ideoque attento digestorum iure Bart. in l. iuris gentium in principio ff. de pactis donationem retulit inter eos contractus, qui re celebrantur, & sequuntur Doctores communiter Teste Oroscio ibi numero. 9. Riminaldo in principio instit. de donationibus numero. 43. Ferdi. Berengarius, in dict. fl. pacta conuenta, 3. c. in 9. p. glossa. â numero 11. at Iustinianus in l. si quis argentum C. de donationibus statuit, illam nudo consensu perfici, & celebrari, iamque non inter contractus, qui re, sed inter contractus, qui consensu fiũt, connumeratur vt attigisse videtur Antonius Gomez, vbi proxime. Sed extrauagantem Pij quinti responsum est in cõmitijs habitis Madriti, vt supra retuli non esse in his regnis admissam, nec receptam ideoque secundum statum præsentem census, consensu solo fieri videtur iudicandus. Nihilominus tamen censeo verius esse, vt etiam ante Pium Quintum census referri debeat in numerum contractuum, qui re celebrantur. Quoniam vt latissime probatum est c. 7. huius libri, verticulo. 4. conditio est ad census validitatem & iustitiam desideratur præsentia & traditio pretij contemporanea formationi, & creationi contractus ipsius at contractus, qui ex traditione rei perficiuntur, & ante nec nomen nec substantiam habent, re celebrari dicuntur, vt ægregie notat Barto. & post eum Doctores omnes in l. iurisgentium in principio. ff. de pactis. Erit ergo nuda conuentio ante traditionem, & numerationem pecuniæ de creando censu, vt conuentio de commodando, aut deponendo. Quæ licet in efficax sit iure ciuili l. iuris gentium §. igitur nuda pactio

pactio ff. de pactis. l. legem C. eodem. l. nuda. C. de contrahenda, & commitenda stipulatione, tamen iure Canonico c. 1. &. c. qualiter de pactis, & iure Regio l. 2. titul. 16. lib. 5. nouæ compilationis efficax est vt pasciscentes cogi possint ad censum celebrãdum. Nec memouet, quod sit emptio, & venditio, quoniam est irregularis, & anomala, ideoque non est in omnibus, & per omnia emptio, & venditio: accedit tamen ad eam in multis, habens nihilo minus proprietates ab emptione, & venditione discrepantes, sicut emphyteusis ad locationem, & conductionem accedit, & tamen in multis ab illa differt. §. adeo inst. delocatione, & conductione.

10 Rursus sequitur contractus innominatos ante implementum nec iure Canonico, nec Regio producere obligationem aliquam (loquor autem de respectiuis non de alijs) Baldus in l. cum quis nu. 17. C. de iuris & facti ignorantia Iaff. in l. iuris gentium. §. sed cum nulla numer. 8. ff. de pactis dicit communem Dominus Antonius de Padilla in d. l. naturalis §. 1. numer. 8. Gregorius Lopez in l. 1. titul. 11. part. 5. verbo *gran pro*, Didacus Perez in l. 3. titul. 8. lib. 3. ordinamenti colun. 149. Villalpando in l. 22. titul. 1. part. 7. partis. 7. quæst. 8. Menchaca de successionum creatione §. 12. nume. 64. tametsi quod attinet ad ius Regium dissentiant Didacus Perez vbi supra, Antonius Gomez 2. tomo. c. 8. numero. 4. & alij, quos refert, & sequitur Matienzo in l. 2. titu. 16. libro. 5. nouæ compilationis Glos. 2. numero. 6. Azeuedo in l. 11. titulo. 1. lib. 4. eiusdem voluminis numero 26. Gutierrez de iuramento confirmatorio 1. p. c. 35. num. 1.

11 Est quoque alia differentia inter contractus nominatos, & innominatos, quod innominatis non admittitur pœnitentia l. sicut. C. de actionibus & obligationibus l. fideiussor §. penultimo ff. qui satisdare cogantur l. de contractu C. de rescindenda venditione l. cuius bonis ff. de curatore furiosi l. 1. §. 1. ff. nautæ, caupones, vel stabularij: inconuentionibus vero innominatis locus est pœnitentiæ, adeo vt qui ex parte sua impleuit, antequam alter impleat libere pœnitere, & á contractu discedere valeat, datumque repetere vel condictione ob causam, vel actione præscrip. verbis l. si pecuniam ff. de condictione causa data, causa non sequuta l. explacito C. de rerum permutat. l. 3. titulo 6. part. 5. resoluunt omnes communiter in d. l. iuris gentium in principio, latissime Padilla, Menchaca, Berengarius, Didacus Perez Antonius Gomez, Matienzo, & Ferdinandus Mendoza vbi supra. Ex quo apparet, dicen-

dum esse incontractu censuali etiam re integra non esse locũ pœnitentiæ, non solum ciuili iure, sed canonico, & Regio, quianomina ta conuencio est, admitteretur tamen pœnitentia, si fuisset innominata, nõ solum iure Romano, sed Pontificio, & Regio, quia nullam esse discordiam interea iura magis sentio, vt etiam tradidere Mencha ca, Padilla, & Berengarius vbi supra. Igitur semel ac conuenit vt procerto pretio census constituatur, & soluatur redditus in singulos, annos nullus poterit re integra discedere, nisi simul consentiant, quia nihil tam naturale est, quam vnum quodque eodem genere dissolui, quo colligatum est l. nihil tam naturale ff. de regulis iuris, & omnis res perquascumque causas nascitur, per easdẽ dissoluitur capite omnis 27. quæst. 2.

Hinc me mini consultum de facto respondisse, licitam esse pœnitentiam iure regio in eo contractu, quo actum est, vt tradat quis alteri prædia sua excolenda, & ipse quotannis tres, aut quoatuor solua t modios tritici, quia ist hæc cõuentio innominata est. l. si olei, & ibi Glos. C. de locato & conducto. Glos. in l. naturalis §. at cum do. verbo si res ff. de præscrip. verb. & ibi Dominus Antonius de Padilla nume. 1. glos. & Theophi. in prin. inst. de locatio, & conductio. Glo. in l. 1. §. si quis seruum ff. de positi Glos. in l. 2. verbo mercede ff. locati Panormi in. cap. propter numero. 14. eodem titulo Antonius Gomez 2. to. c. 3. numero 3. Baldui. & Eguina. in prin. inst. de locatione agnoscũt esse commune placitum interpretũ, Ioannes Corrasius libro 2. Miscellaneorum iuris c. 11. Pinelus in Rubri. de rescin. venditione 2. p. c. 3. numer. 28. tamet si Corrasius, & Pinelus a communi sententia dissenserint.

12 Hanc vero differentiam inter nominatas, & innominatas conuentiones, dum taxat iure humano esse proditam, & institutam, contendit Dominus Ferdinandus de Mendoza vbi supra resoluens iure naturæ improbam, & illicitam esse pœnitentiam incontractibus innominatis, & exinde deducens solo consensu, simplici que conuentione absque traditione vlla rei dominium transferri iure naturæ incontrahentem, vt puta ementem, donatarium mutuo aceipientem, & alios id genus.

Vtrumque autem existimo maximam difficultatem continere, & alienum esse á receptis iuris traditionibus. Nullus enim vnquam admisit leges ciuiles recipientes pœnitentiam in contractibus innominatis esse iniustas, & contrarias iuri naturali, quinimo communis sohola manifeste agnoscit iustas, leges esse. Fluxere ergo ex limpidis fontibus iuris naturalis: nam lex omnis iuxta ex l. naturæ

l. naturæ deriuatur, vt docent omnes in capite vltimo de consuetudine & in c. erit autem lex quarta dist. S. Thom. 1. 2. quæst. 95. arti. 2. & ibi Caietan. &, Medina Fortunius Garsias de vltimo fine vtriusque iuris in principio, Dominicus de Soto lib. 1. de Iustitia & iure quæstion. 5. arti. 2. Ferdinandus Vasquius Menchaca libro. 1. controuersiarum illustrium cap. 29. numero 20. Alfonsus a Castro lib. 1. de potesta. legis pænalis c. 1. 2. & 3. ac proinde conuincitur apertissime pœnitentiam in conuentionibus innominatis non esse aduersam, & contrariam iuri naturali. Nam aduersus legem naturalem nihil, quod sit iustum statuere potest humana lex, & posisitiua c. vltimo de consuetudine §. sed naturalia quidem iura instit u. de iure naturali. l. eas obligationes ff. de capitis diminutione.

Rursus si pœnitentia inconuentionibus innominatis repugnatu. & aduersatur institutis naturalibus, peccaret vtique, qui iuris ciuilis dispositioni se conformantes re integra pœniterent: omnis enim iuris naturalis transgressio peccatum inducit. c. cum tanto de consuetudine, quod falsum esse non dubito asseuerare, quippe verum sit agentem secundum legem iustam execussari prorsus a peccato. l. Grachus C. ad legem Iulian. de adulteris, & manifestissimum est. Ideoque socinus in rubrica. ff. de verborum obligatio. nume. 8. iure naturæ licitam esse docet pœnitentiam in contractibus innominatis. Nam & si admittat ex illis nasci ante implementum obligationem naturalem, illam tamen dicit esse debilem, & frigidam, quamuis Soccino contradicat Franciscus de Ripa ibi. nume. 43. Nec obstat, quod Ferdinandus dicit pactorum obseruationem non spectare ad prima naturæ principia, sed ad conclusiones iuris naturalis, & ideo non æqualiter obligare semper, & in omni populo, & in omni foro, mutabilemque esse prout iusto legislatoris iudicio visum fuerit. Quoniam legem naturæ non posse mutari, nedum quantum ad prima, & generalissima principia & conclusiones ex illis immediate proeedentes, sed etiam quantum ad conclusiones collectas per mediatam consequentiam, nec aduersus illas legem humanam quid quam posse disponere, sem per verissimum esse credidi. Non enim humanæ leges efficere possent, vt liceat mentiri, occidere, fornicari, depositum non reddere, vel pacta non seruare, cessare vero effectum, & vim conclusionum iuris naturalis ob aliquam circumstantiam, non est proprie legem naturalem quantũ ad conclusiones mutari. Nam id

proprie dicitur mutari, quod dum perstat, & manet alteratur, tollitur, & mutatur, ideoque D. Tho. 1. 2. q 94. arti. 5. in corpore articuli dixit eam mutationem fieri per modū subtractionis, vt scilicet aliquid desinat esse de lege naturali, quod prius fuit secundum legem naturalem. Lex naturæ dictat depositum esse reddendum, hæc non mutatur proprie, cum eadem dictat gladium depositum a furioso illi non esse reddendum, sed cessat ob eam circunstantiam. Lex quoque naturæ dictat non esse furandum, hæc non mutatur proprie, cum alienum capitur in extrema necessitate, sed cessat in eo casu. Vt ergo ad propositum accedam, aut lex naturæ quæ negat, quæque vetat & prohibet in contractibus pœnitētiam cessat & desinit obligare in contractibus in nominatis ob aliquā circunstantiam, quæ secluſa lege humana facit cessare præceptum naturale, & habeo intentum: si vero non cessat hoc modo, non potuit humana lege mutari, quia nec aduersus iuris naturalis conclusiones lex humana potestatem habet. Non nego, lege positiua effici posse, vt hæc pacta, illi vé contractus non seruentur. Nā cum pacta, & contractus sint actus humani, subsunt, & subijciuntur humanæ legis potestati: ideoque Ecclesia irritare potest matrimonium, quanuis sacramentum sit, quia lex naturæ, quæ dicit pacta implenda, & contractus obseruandos esse, non negat in particulari, quin humana lex hunc vel illum contractum prohibere non possit, si reip. quieti, & tranquillitati expedire videatur, ideoque in particulari cessat naturalis æquitas generalis dictans fidem seruandam, pacta implenda, huicque vel illi contractui resistere potest a principio lex humana, & resistēdo impedire ne ex illo nascatur obligatio naturalis. l. cum lex. ff. de fide Iusso. l. si nō sortem in primo. ff. de conductione indebiti.

Sed esto æquitatem naturalem generaliter dictare in omni contractu non licere vni, inuito altero, pœnitere, tamen quia circa contractus longe, lateque patet humanæ legis potestas, lex ciuilis potuit statuere vt in conuentionibus innominatis re integra liceat inuito altero pœnitere, ac proinde cum suppositā dispositione iuris Cæsarei cessauerit illa naturalis æquitas generalis, procul dubio pœnitētia; quę admittitur re integra in cōtractibus innominatis, nō potest iā dici cōtraria & aduersa iuri et æquitati naturali.

Minusq3 placet quod Ferdinandus asserit in foro exteriori legibus Cæsaris denegatam actionem esse contractibus innominatis ante implementum, vt obuiam multis incommodis iretur. Nā leges ciuiles, quæ negat actionē ex contractu innominato ante implementum non sunt toleratiuę, aut dissimulatiuæ, sed approbatiuæ ideoque vires suas extendunt ad animæ iudicium, & conscię forum. Præterea cum ex contractu innominato ante implementum nō oriatur obligatio naturālis, plane sequitur in foro interiori nihil operari. Deniq3 si recte loquendū est ante implementum cōtractus non est vt colligi videtur ex text. in l. naturalis in princ. ff. de præscrip. verbis, & in l. 1. §. itē emptio. ff. de rerum permuta. & docuit solus ex omnibus, quos viderim Ioan. Corras. li. 1. Miscellane. iuris c. 23. nu. 7. 8. &. 9. ac proinde antequā sit, nullum poterit effectum producere, quia non entis nullæ sunt species, neque qualitates. l. eius qui in prouincia. ff. si certum petatur.

13 In altero vero quod Ferdinandus asserit solo consensu & nuda conuentione absq3 traditione aliquadominium trāsferri, rē nouā profert, & creditu difficilē, nā absque traditione iure ciuili dominium non trāsferri vltra tex. in. l. traditionibus. C. de pactis, probat expressum responsum Callistrati I. C. in l. si ager. 50. ff. de rei vendicatione scribentis in hæc verba, *si ager exemptionis causa ad aliquem pertineat non recte hac actione agi poterit antequam traditus sit ager, tuncque possessio amissa sit.*

Cōstat ergo ex eo responso Callistrati ex solo cōtractu emptionis, & venditionis absque traditione dominium non transferri, quia alias non negasset Callistratus in ré actionē competere, ante traditionem. Quid, nonne apertissime ita rescripserunt Cæsares Diocletianus, & Maximianus in. l. quoties. 15. C. de reivēdicatione? vbiré esse per quā manifestā rescripsere duobus insolidum re vendita, & distracta præferri eum, cui tradita sit. Nam si sola conuentio, & nudus consensus dominium transferret, Cæsares illi prudentissimi nō decreuissent eum, cui tradita res est, præferendū esse, & prę sertim, quod nisi ex causa publicæ vtilitatis dominium vni iuste quæsitū ab eo repugnante, & inuito non possit auferri. l. item si verberatū. ff. de reivendicatione. l. venditor. §. si cōstat. ff. cōmunia prędiorū. l. Lucius. ff. de euictionibus, atque rem esse perquā manifestā scribit Hugo Donelus de vsuris pag. 15. &. 16. quod vero nec iure naturali absq3 traditione dominium trāsferatur probat mihi text. in. §. per traditionem instit. de rerum diuisione, vbi Iustinianus imperator sic scribit, *per traditionem, quoque iure naturali res nobis adquiruntur Nihil enim tam conueniens est naturali æquitati quam voluntatem Domini volentis rem suam in alium transferri, ratam haberi & ideo cuiuscumque generis sit corporalis res tradi potest, & a Domino tradita*

alienatur,apparet igitur ad tranſlationem dominij eſſe neceſſariã traditionem iure naturæ. Nam ſi nudo,ſimplicique conſenſu trãſferretur,fruſtra Iuſtinianus dixiſſet per traditionem iure naturali res nobis adquiri.idq3 antea docuerat Gaius.I.C..in.l.qua ratione.9.§.hæ quoque res.ff.de acquirẽdo rerum dominio,ibi, *hæ quoque res, quæ traditione noſtræ fiunt iure gentium nobis adquiruntur*, & expreſius docet Theophilact. in . dict. §. per tradditionem ſic ſcribens, φυσικοσ τροποσ κτισεωσ εστι και ὁ της τραδιτζιονοσ,και τι εστι τραδιτζιων η απο χειροσ εις χειρασ μεταθεσισ ενα πραλλακτον και απεργον και φυσικην την πραξιν εχουσα. Quæ verba ſic conuertit Iacobus Cuiacius Brugenſis Theop.interpres, eſt,&naturalis adquirẽdi modus per traditionẽ, & quid eſt traditio de manu in manũ tranſlatio,naturalẽ quẽdã, minimeq3 multę ſolẽnitatis actum,& qui facile abſolui poſsit,cõtinens. Quæ verba Theophi.explicãt Vbeſembech.in.d.§.per traditionẽ, nu.1. Iacobus Cuiacii li.1.obſeruatio. c. 19.Antonius Concius lib. 1.diſputatio.c.8.rurſus probatur ex text. in.§.interdum inſtit.de rerum diuiſsione vbi Iuſtianus docet peculiare eſſe in ſpecie a ſe propoſita ſine traditione nudã voluntatẽ domini ſufficere ad rẽ transferendã propter originariã,& primordialẽ traditionẽ,probat quoq3text.in l.1.ff. de acquiren. poſſeſsione in illis verbis, *dominumque rerum ex naturali poſſeſsione cæpiſſe Neruæfilius ait*:Deniq3facit,quod theologorũ ſchola.communis docuiſſe videtur, ex natura rei promiſſionẽ,nudãque voluntatẽ,nec tribuere ius in re,nec dominiũ tranſferre quemadmodũ reſoluit Dominicus de Soto lib.7. de iuſti.& iure.q.2. art. 5. verſ. contra hanc autem ſcribens. *Reſpondetur autẽ hoc eſſe negare manifeſtiſsime naturam promiſsionis , & dationis. Enim vero,qui pecuniam,aut equum amico dare pollicetur , non ideo abſe dominium abdicat. Nam ſi poſtea alteri daret , teneret datio, tanquam a vero Domino profecta , alias deberes dicere , quod quicumque alteri aliquid debet , iam non eſſet Dominus illius : quæquidem aſſertio eſſet contra omnem legẽ,& forenſem vſum. Concedimus ergo , quod homo per voluntatem poteſt transferre dominium non tamen per ſolã promiſſionem ſed per dationem.* Hæc Domini. de Soto,

Ex quo non verebor affirmare Ferdinan.lib.1.ſuarum diſputationum ciuiliũ.c.4. nu.62.non rectẽ ſenſiſſe matrimonium nõ dirimere ex natura rei præcedentia ſponſalia de futuro,&poſt illa cũ altera contractum nullũ eſſe iure Diuino, &naturali.Nã cũ id matrimoniũ ex multorũ Romanorũ Põtificũ ſanctionibus valeat,vt cõſtat,ex tex. in. c.ſicut.c.ſi inter.c. de illis de ſpõſali.dicit receptum Couar.in.4.1.p.c.5.in princ.nu. 9. Domini.

Domini.de Soto.in. 4. d. 27. q.2. art.5.verſ..5.reliqui caſus Michael de Palacio.in.4.diſtin. 17. diſput. 3.pag.612.col.2. Petrus Soto de inſtit.clericorum tractatu de matrimonio lect.14. Anton. Gubertus Conſtanus incommentario de ſponſali, & matrimonijs.c. de effectu ſponſalio,numer.8. plane conuincitur apertiſsime matrimonium contractum cum vna aduerſus ſponſalia de futuro celebrata cum altera non eſſe nullũ lege naturæ.Nam eccleſia nequit approbare, & permittere matrimonia prohibita,& inualida lege naturæ.

14. Vt vero huic diſputationi poſtremam manum imponam ad notanda eſt elegansdifferentia inter nominatas conuentiones , & innominatas , quam literis conſignatam reliquit Dominus Franciſ. Sarmiẽto.de redditibus eccleſiaſticis.1.p.c.4.num.9. vt & ſi contractus celebrati metu valeant mero iure.l.1.& per totũ.ff.quod metus cauſã.c.2.c. ad audientiam de his,quęui.l.ſi quis vi.C.eodem tit.l.interpoſitas.C.de tranſ. l. in omnibus cauſis. ff. de regu. iuris vbi Decius,Cagno. & Petrus Faber,& agnoſcit communem Fortuni.de vltimo fine illatione. 21. Nauarr.in.ca.accepta de reſtitu. ſpolia.oppoſitione.5. num.8. Menochi.dearbitra.caſu.135.Burſatus conſi.72.tamen in nominati contractus metu facti a principio ſũt nulli.Cuius rei pulchram rationẽ iudicio,& ſententia mea conſiderat Dominus Franciſcus Sarmiento vbi ſupra,quem vide.

EX CAP. III.

Epitome.

1 *Bonæ fidei variæ acceptiones referuntur.*

2 *Quare dicantur,quædam actiones bonæ fidei, & aliæ ſtricti iuris, & num.3.*

4 *Diſeritur de ratione,quare certi ſint contractus bonæ fidei,& alij ſtricti iuris.*

5 *Proponitur vera ratio,Quare mutui contractus non referatur inter bonæ fidei contractus.*

6 *Emphyteuſis eſt cõtract⁹ ſtricti iuris.*

7 *Cenſus nõ bonæ fidei ſed ſtricti iuris contractus eſt.*

8 *In cõtractibus bonæ fidei dolus dãs cauſam cõtractui efficit cõtractum nullum:ſed in contractibus ſtricti iuris non vtique.*

9 *In bonæ fidei contractibus a tempore moræ vſuræ debentur:ſed in contractibus ſtricti iuris non.*

10 *Redditus redditũ nõ licet exigere.*

11 *Vſuras commodi percepti recompenſatiuas eſſe licitas iure Canonico oſtenditur & num.12.*

13 *Vſura triplex eſt, quædã dãni reſtauratiua,& quædã cõmodi recõpenſatiua, & quædam lucratiua.*

14 *Diſcutituran in contractibus ſtricti iuris locum habeat remedium tex.l.2.C.de reſcin.ven.*

15 *Ostenditur ad contractum censualem non spectare remedium tex. in d. l. 2 sicut nec habet locum vbicumque alege pretium est taxatum.*

CAPVT. III.

An census sit contractus bonæ fidei vel stricti iuris.

NVnc autem agendum est, an census sit contractus bonæ fidei, an vero stricti iuris. In qua disputatione præmito nomen hoc *bona fides*, varie in iure nostro accipi vt eleganter notat Corras. lib. 2. Miscellaneo. iuris c. 8. Idem Corras. & Misinge. in §. actionũ. instit. de actio. Brisonius, & Ottomanus de verbis iuris verbo bona fides, Couarru. in reg. possessor de regulis iuris lib. 6. 2. par. §. 6. Doctor Gonzalus Suarez de Paz in sua praxi. 3. tom. capit. 6. de actionibus bonæ fidei, num. 2. 3. & seqq. Principio enim bona fides dicitur, quæ dolo, & fraude caret & malæ fidei opponitur, quæ in omni contractu siue bonæ fidei sit, siue stricti iuris necessaria est. l. si mandato. §. 1. ff. manda- l. bonam fidem. C. de actioni. & obliga. l. 1. C. de rescindend. ven. quibus in locis bona fides purum significat animum conscientiam rectam ab omni fraude, & callidi tate se iunctam. l. res bona fide. l. si eum fundum. ff. de contrahen. emptione. in qua significatione bona fides non accipitur in illa Iustiniani diuisione actionum bonæ fidei, & stricti iuris. Rursus bona fides accipitur pro conscientia rei propriæ. l. si existimans. ff. pro soluto. l. si fundum. ff. de adquirend. possessione late Couarr. d. §. 6. num. 1. & §. seq. num. 1. Rursus bona fides æquitatem, iustitiamque significat, quam Græci ἐπιείκειν appellant (quemadmodum Budæus explicat ad. l. 1. ff. de iustitia, & iure) vt docuisse videtur Vlpia. in. l. & si quis. 14. §. hæc actio. ff. de religio. & sumpti fune his verbis. *hæc actio, quæ funeraria dicitur ex bono, & æquo oritur, continet autem funeris causa tantum impensam non etiam cæterorum sumptuum. Aequum autem accipitur ex dignitate eius, qui funeratus est ex causa, ex tempore, & ex bona fide, vt neque plus imputetur sumptus nomine quam factum est*, & Triphoni. I. C. in. l. bona fides. ff. de positi *inquit bona fides, quæ incontractibus exigitur, summam æquitatem dessiderat*, & Vlpian. in. l. 2. ff. de action. & obliga. sic scribit *in his contractibus* (loquitur de bonæ fidei contractibus) *alter alteri obligatur de eo, quod alterum alteri ex bono, & æquo præstare oportet, id est non eo solo, quod cautum est.*

2 Hac autem ratione, & modo bona fides accipitur a Iustiniano in. §. actionum instit. de actio. dũ partitur, & distribuit actiones omnes in bonæ fidei & stricti iuris. In his enim actionibus, & contractibus bonæ fidei, alter alteri obligatur aut officio iudicis tenetur, de eo, quod alterum alteri ex bona fide, hoc est ex bono, & æquo prestare oportet, & iudex in his amplam, & liberam potestatem habet iudicãdi, quod sibi bonum æquumque fuerit visum, quamuis de eo non sit actum, dictum, aut a contrahentibus expressum. Quale est illud de vsuris, quæ ex mora debentur in contractibus bonę fidei. l. mora. §. in bonæ fidei. ff. de vsuris. in actionibus autem, & contractibus stricti iuris solum veniunt, quæ exigit natura actionis, & contractus quæque sunt expressa a contrahentibus, ob idque stricti iuris appellantur. strictum enim ius vt docent Budæus, & Corrasi. vbi supra, significat ius prædurum exactum, rigorisque plenum, ac proinde in his actionibus vsurę, & accessiones locum non habent. l. quia tantumdem. de nego. gestis. l. 3. C. de vsuris. Ita explicant Accursi. Ange. Gomez. Ozerius, Montanus, Benincasi. Misingi. Baldui, Ottoma, & Vbesẽbech, in. d. §. actionum glo. in. ca. cum dilecti de emptione, & venditione, & in. c. cum venerabilis de exceptio. & ibi Panor. num. 2. Decius in. l. actionibus numer. 4. ff. de in litem iurando, Corras. vbi supra, agnoscit esse communem doctorum explicationem immortali commendatione dignissimus præses Couarru. in. d. reg. possessor. 2. p. §. 6. num. 4. Alua Valas. de iure emphyteutico. q. 5.

3 Hæc autem diuersitas actionum bonæ fidei & stricti iuris inde traxit originem, & principium quod Romanæ ciuitatis Prætores in his actionibus concipiendis vtebãtur his verbis ex bona fide. Romani enim prætores multis districti implicatique negotijs priuatas causas non audiebam, sed proposito explicato negotio alitigatoribus iudicem Pedaneum dabant, cui formula actionis a prætore dabatur. l. placet. C. de Pedaneis iudicibus. l. 1. ibi iudicem litigantibus dare. l. imperium, ibi iudicis dãdi licentia. ff. de iurisdictione omnium iudi. tex. in princ. versi. ideoque instit. de officio iudicis Corras. lib. 3. Miscella. cap. 18. Francis. Duare. lib. 1. disputatio. c. 51. & in l. iuris gentium. §. & ideo colum. penul. ff. de pactis & de iurisdictione. c. 2. in princ. Couarru. in. d. reg. possessor. 2. part. §. 6. num. 4. Eguinarius. Baro Corrasi. Misinge. & Anto. Vsillus in. §. actionum instit. de action. Ludouicus Chorendas lib. 3. vero similium. c.

.3 Ante quos docuit Marcus Cice-
lib. 2. de inuentione & Tpeophi.
in principio inſtit. de interdictis
vbi Cuiacius quoque, & Vbeſem
Bech. notãt, Alua. Valas. d. q. 5. nu
me. 5. iudicium autem bonæ fidei
ſic prætor concipiebat, ſi apparue
rit titium Scio. ex vendito, cẽtum
dare ex bona fide, eum condemn-
nato vt docent authores proxime
relati, quibus addendus eſt Bar-
nab. Briſonius de verb. iuris verbo
bona fides: actiones vero ſtricti
iuris concipiebantur a Prætore lõ
ge diuerſa ratione, quia in illis
non addebat illa verba ex bona
fide, ſed ex poſito negotio alitiga
toribus, purum dabat iudicium,
quod ex rei natũra competebat,
ita vt a formula præſcripta a Præ-
tore non liceret iudici dato rece-
dere & ſi æquum ſibi videretur ve
luti in actione mutui ſic formulã
concipiebat ſi apparuerit Titium
centum debere præſtare ſempro-
nio ex mutuo, eum condemnato.

4 Illud tamen diu ac multum ſol
licitauit animos interpretum no
ſtrorum, quid in cauſa fuerit cur
veteres Romani certos eſſe decre
uerint contractus bonæ fidei, cir-
ca quos ſe diffunderet, longe la-
teque pateret iudicis poteſtas: re
liquos autẽ ſtatuerint eſſe ſtricti
iuris. Ideo vt veram excogitarent,
germanãque rationem in varias
diſceſſere ſententias. Accurſius
enim in. d. 5. actionum ideo eſſe
ait quia in his venit aliquid ex
æquitate pręter naturam actionis
non ſic in reliquis. Hæc explica-
tio Accurſij non ſatisfacit: nam id
potiſsimum inquirimus cur ma-
gis in his quam in reliquis veniat
aliquid vltra naturam actionis. Fa
ber, & Platea in. d. 5. actionum idẽ
Faber in. 5. item pretium inſtit. de
emptione, & venditione dixere
ideo appellatos fuiſſe contractus
bonæ fidei, quia in his quam in
alijs exigitur, & deſideratur co-
pioſior, & exuberantior bona fi-
des argum. text. in. l. Iuſto. 44. ff.
de vſu capio. quæ ſententia pla-
cuit Alciato in. l. bona fides. ff. de
poſiti, & communis traditur eſſe
a Vala. d. q. 5. nume. 5. ſed laborat
eodem morbo quo ſuperior, &
reijcitur ex alio, quia plus vel mi
nus non faciunt in ſpecie differre
l. vlt. ff. de inſtructo. inſtrumento
que legato, & eleganter notat Za
ſius ſingularium intellectuum ca.
3. adducens Galeni teſtimonium
in lib. 1. de ſanitate tuenda aſſerẽ
tis ſanitates multas, & varias non
ſpecie, ſed maioris minoris, ve ra-
tione diſidere, Ioannes Corraſius
lib. 4. Miſcellaneorum. c. 1. nu. 5.
Martinus Antonius de Rio in. l.
contractus fo. 3. pag. 2. num. 4. & 5.
ff. de regulis iuris. Curcius vero
Iunior in. l. in bonæ fidei. num. 4.
C. de pactis, & in. l. in actionibus
num. 4. ff. de in litem iurando aliã
comminiſcitur rationem imper-
fectam quidem, & inſufficientẽ,
nimirum, quia in iſtis contracti-
bus

bus de ſubſtantia exigitur bo-
na fides, in reliquis vero in effec-
tu. ſed iſtud eſt nihil dicere. Za-
ſius in. d. §. actionum numero. §1.
& .52. & in. l. qui autem, colum. 3.
ff. quæ in fraudem creditorum, &
in rubr. ff. de lega. 1. exiſtimat con
tractus bonæ fidei ideo ſic nuncu
patos, quod olim apud Roma nos
celebrarentur in templo fidei ne-
mine præſente, niſi ipſa Dea fidei
inque huius rei confirmationem
laudat Vld. Zaſi. Dionyſi. Halycar
naſſeum Cæſaris Auguſt. liber-
tum in ſuis Romanis antiquitati
bus. Sed Zaſij commentum con
futat Couarr. d. 5. 6. num. 4. verſic.
20. animaduertens Zazium falſo
impoſuiſſe Dionyſio Halycarnaſ
ſeo eam ſententiam, improbat
quoque Alua. Valas. vbi ſupra, &
Zaſij doctrinam falſam eſſe con-
uincitur apertiſsime ex elegan-
tiſsimis illis verbis Cicerocis in
Topicis ad Trebacium.

*In his omnibus igitur iudicijs, inqui
bus ex bona fide eſt additum, pluri-
mũ earũ vſus eſt.* Quæ verba expli
cans Boetius eius operis eximius
interpres ſic ſcribit. *In his igitur
iudicijs, in quibus additur, vt ex
bona fide iudicetur, id eſt, vbi iudices
dantur, vt non ſtrictas inter litigan-
tes ſtipulationes, ſed bonam fidem quæ
rant, plurimus cauſarum vſus eſt, &
ex illis verbis.*

Eiuſdem Cicero. li. 3. de officijs,
*Quintus quidem Scæuola Pontifex
maximus ſummam vim eſſe dicebat in
omnibus ijs arbitrijs, inquibus adderе-
tur ex fide bona.*

Ex. qq. clare, & perſpicue depre
henditur contractus bonæ fidei
non fuiſſe appellatos ex eo quod
peragerẽtur in templo Fidei, ſed
quod in actionis formula, quæ
a prætore, cum iudicem dabat,
præſcribebatur, addebantur illa
verba ex bona fide, vt ſuperius di
ctum eſt. Hinc frequentius vide-
tur placuiſſe rationem eius rei ad
eam ſummam redigendam eſſe,
quod hi contractus frequentiores
ſunt, & magis, quam alij neceſſa-
rij ad humanum conuictum, &
ſocietatem, & ſine quibus huma-
næ vitæ communio nec momen
to temporis conſiſtere poteſt. &
hanc partem magis probant Co-
uarrub. vbi proxime Franciſcus
Duarenus in. l. in actionibus nu.
4. ff. de in litem iurando, Ludo
ui. Charon. libr. 3. vero ſimilium
cap. 3. Corraſi. & Baldui. in. dict. 5.
actionum: improbat tamen Egui
narius in. 5. actionum, & Valas. vbi
ſupra, quia contractus mutui fre-
quentiſsimus eſt, & ad conſeruan
dam ciuilem, & polyticam ſocie-
tatem hominum valde neceſſa-
rius, & tamen non bonæ fidei, ſed
ſtricti iuris eſt. Ideo Iaſſon. 1 in. d. 5.
actionum num. 17. recuſans labo-
rem ſubire pro huiuſcæ rei veſti-
ganda veritate fugit ad doctrinã
text. in. l. non omnium. ff. de legi
bus. Sed Valas. tandem in ſuperio
rem ſententiam declinaſſe vide-
tur,

tur,quam ego probo.ad cuius cõ firmationem expendo duo illa loca Ciceronis producta ſuperius, ex quibus ponderatis accurate perſpicuum fuit propter plurimũ cauſarum,& conuentionum bonę fidei vſum, in formula actionis additum fuiſſe a prætoribus ex bona fide.Sic enim ſcribit Cicero, *in his omnibus igitur iudicijs in quibus ex bona fide eſt ad ditum plurimum earum vſus eſt.*

Verum lector curioſus animad
5 uertet manere integram difficultatem illam, quam decontractu mutui frequentiſſimo a primis mundi temporibus aduerſus eam reſolutionem obijciunt Iaſſ. Egui narius Baro,& Alua. Valas. cuius explicatio diu me tenuitdubium, & ſuſpenſum.Tandem poſt longam cogitationem veram eſſe rationem deprehendi, quod & ſi is contractus ad humani generis ſuplendas neceſsitates valde ſit neceſſarius,tamen Romani iuris conditores eum contractum in numerum bonæ fidei conuentionum minime retulerunt, propter improbi fœnoris periculum, quia ſi in eo contractu iudex plenam haberet poteſtatem, illicitum vſurarum lucrum exercendi malis hominibus daretur anſa. Nam,&ſi ſtipulationem de vſuris ſoluendis intra modum legitimum Romani mores non improbauerint,quia conuenire videbatur ad ciuilem amiciam,&quietem,ac tranquillitatemReip.conſeruandã,vt docuit Ioannes Andrea. in reg.peccatum de regulis iuris lib.6.in mercurialibus Fortunius Garſias de vltimo fine veriuſque iuris illatione. 5. tamen abſque ſtipulatione vſuras præſtari ſemper abhorruerunt, ideoque Romani legislatores mutuum abſtraxere ex numero cõtractuum bonæ fidei,ipſumque poſſuerunt in claſſe conuentionum ſtricti iuris, quam rationem veriſsimam poſtea legi apud Antonium Vſillum in.d.5. actionum num.25.26. 27.& 28.quo loco ſubobſcure tangit Corraſ. num.8.

6 Quibus prælibatis oportebit inquirere ancenſus ſit bonæ fidei contractus vel ſtricti iuris,& emphyteuſim eſſe contractum ſtricti iuris docuit Guido.de Suzaria in tractatu iuris emphyteutici nu.3. poſt quem tradidere idem autho res plurimi, quos ſigillatim dinumerat Alua.Valas de iure emphyteutico.q.5.nu.7. ea ratione quia non connumeratur a Iuſtiniano in.5.actionum inſtit. de actionibus inter bonæ fidei cõtractus? qua ratione idem ſtatuendum videbatur de contractu cenſus cum poſt longa tempora excogitatus, &in Chriſtianam remp.inuectus & illatus fuerit,ac propterea nulla potuerit de illo fieri mentio a Iuſtiniano, magiſque a conuentionum bonæ fidei,numero is cõtractus eſſet excludẽdus ex ſentẽtia Bartolo,de Albornoz, qui lib. 3.de arte contractuum ingenti volubilitate verborum contendit cenſum redimibilem:vel perpetuum vere eſſe emphyteuſim,ſed doctiſsimorum virorum iudicio fallitur Albornoz,vt inferius ſuo loco demonſtrabo. Verum e contrario dici poteſt cenſum eſſe bonæ fidei contractum,quia Theologorum,&Canoniſtarum ſchola communis iam diu vnanimi conſenſu admiſsit eſſe emptionem, & venditionem,Conradus, Medina,Soto,Nauarro,Couarruuias, Sarmiento, Michael de Palacio, & authores alij locis ſuperius adnotatis.

Tamen ego non auderem affir
7 mare contractum cenſiticum eſſe bonæ fidei,nec circa illum iudici tribuerem amplam iudicandi poteſtatem,imo eſſe ſtricti iuris pro certo conſtituo, ea ratione potiſmum,qua per motu iuris Romani conditores mutui contractum innumerum conuentionum bonæ fidei referre noluerunt .Nam hic cõtractus ſuſpectuseſt,quiaſin ipſo contractu producitur materia incognita iure communi,vt acute obſeruat Dominus Franciſcus Sarmiento li. 7.ſelectarum interpretationum cap.1. num.14. & declinare videtur advſurariam prauitatem, adeo vt Theologi magni nominis,& præſtantes iuris periti accerrime contenderint hunc contractum illicitum,&improbum eſſe,repugnareque inſtitutis iuris Diuini, & naturalis. Ideoque reſtringidebet,nec circsa illum iudex aliquam habere poteſt iudicãdi libertatem:ne fines, & limites huic contractui legibus præfixi excedantur, & ad fœnus improbum cauſa deflectat,& propendat.

Eſt ergo cenſus contractus ſtricti iuris,quam tamen hæc inueſtigatio continetvtilitatem?magnã, quidem,& multiplicem.

8 Principio inter bonæ fidei, & ſtricti iuris conuentiones nota & celebris differentia eſt, quod in contractibus bonæ fidei dolus dans cauſam contractui, contractum inficit,& vitiat omnino nulluſque eſt contractus ipſo iure. l. eleganter 7. in principio.ff. de dolo.l.3.5.vltim.ff.pro ſocio. l. in cauſæ.17.in principio.ff. de minoribus.l.ſi fraude.C.de præſcriptione longi temporis.In conuentionibus vero ſtricti iuris ſi dolus dedit cauſam contractui contractus non eſt nullus ipſo iure, ſed reſcinditur propoſita actione vel exceptione de dolo.l.ſiquis cum aliter.36.ff.de verbo.obliga.l. dolo. C.de inutilibus ſtipula. Accurſi, & poſt eum fere omnes interpretes antiqui,& Neotherici in. d. 5. actionum, Bernard. Scholio vlt. in cap.cum dilecti de emptione, & vendictione vbi Antoni. Ancharra.Imola Panormi.Anto. de Burgos,& Beroius,Bart.in. l. elegantes

ganter num.4.ff.de dolo, plures cumulat Dominus Anton.de Padilla.in.l.2.C.de rescin.vendi.nu. 3.& ibi Gagno.num.17.& Pine.3. p.c.1.num.19.Couarr. in reg. possessor de regulis iuris lib.6.2.p.§. 6.nu.6.& probat l.57.titu.5.part.5. docet copiose Alua.Valas.d.q.nu. 9. Michael de Palacio in praxi Theologica lib.2 c.3.Ioannes Gutierrez de iuramento confirmatorio.1.p.c.37.num.12.Igitur licensus celebretur dolodante causam contractui non erit nullus ipso iure,sed actione vel exceptione dedolo rescindetur,quoniam nō bonæ fidei, sed stricti iuris contractus est.Nec audienda est contraria sententia Petri de Bellapertica,Iacobi de Arenis Fabri,& aliorum vltramontanorum existimātium hac in re conuentiones stricti iuris non discirepare á bonæ fidei contractibus,quos sequitur Hispanus Ludouic. Gomezius in d.§.actionu num. 12.13.& 14. Ioanes Igneus in l.contractus nu.105. ff.de regu.Iuris,&in l.si exhæredatus num.30.ff.ad Syllanianū, Stephanus Forcatulus in Necyomancia iuris dialogo.99.quorum argumentis curiose satisfacit Beninca si.in d.§.actionum num.272.

9 Est alia inter hos contractus differentia celebris, quod in bonæ fidei conuentionibus vsuræ debentur a tempore moræ l.mora.32.§. in bonæ fidei.ff.de vsuris.l. Iulianus 14.§.ex vendito.ff.de actionibus empti.l.cum quidam 17.§.ex locato.ff.locati.& conducti.in contractibus autem stricti iuris,vsuræ non veniunt.l.1.C.de condictione indebiti.l.3.C.de condictione ob turpem causam,Accursi in l.1. ff.de triticaria,& in d.l.1.C.de cō dictione indebiti, Bart.in.l.3.§. in hac ff.cōmodati,Antonius Rubeus in l.vinum num. 214.ff.si cert. petatur,Hugo Donelus de vsuris pag. 26.& defructibus pag.58. & 59.& 63.& demora pag.113. Francis. Ottoma.in disputatione de Mora pag.6.& lib.2. de vsuris c. 4.omnes in §. actionum institu. de actionibus.glosa. & omnes in cap.cum venerabilis de exceptionibus, Cuiacius tractatu 3.ad Africanum.Exquo infertur quod cum census sit contractus stricti iuris in eo post morā vsuræ non debēbūtur .Igitur si debitor annui redditus moretur soluere cēsum non tenebitur vltra redditū annuum, quem debet,aliquid aliud creditori pendere,nisi aliter probet inter fuisse.

10 Ideoque respondi consultus de facto non licere creditori, cui in publica subastatione addicta fuit res censui specialiter suppositā, percipere redditum annuum ex re ipsa eiusque fructibus, & eius redditus alium redditum ad ratione vnius pro quatuordecim,si aliū de non interfit, quam ex mora debitoris .Moueorque ad ita sentiendum,quod nihil interfit,soluat debitor,

bitor, vel ipse creditor redditum propria authoritate percipat.Si ergo cum soluit debitor, quamuis morosus sit, redditus redditum non recte exigit creditor, plane idem esse cum ex re eiusque fructibus,aut pensionibus creditor suum redditum percipit,nullus insi caibitur,& ex tex.in.l.quod si nolit.31.§.si quis egerit ff.de ædilitio,edicto, & in l.& quia 32.ff de euictio..vbi Vlpianus docet iniquum esse eiusdem rei æstimationem bis consequi, idemque Vlpianus in l.2.§.si indemnitas ff.de administratione rerum ad ciuita. pertinen. immodicam, & illicitam computationem appellat, cum quis commodorum commoda audet exigere facit text. in.l.neque eorum 5. ff. de vsuris l. cumquidam 17.§.in tantum ff. eodem titul.vbi sancitum est,fructuum vsuras,& accessionum accessiones peti non posse.Denique conducit ad rem, quod exigi vsuras vsurarum legibus Romanis semper fuit prohibitum l. placuit ff. de vsuris l.vt nullo. C.eodem & latissime tractat Francis . Otomanus. lib. 1. de vsuris c.3. Hugo Donelus de vsuris pagi.35.& 36. Soto lib.6.q.1,artic.1. ad 3.arg.quādo.ergo in specie proposita creditor redditus redditum percipit profecto vsuras vsurarum consequitur,& improbum fœnus videtur exercere. Ac propter ea sanctissime Pius Quintus fœlicis recordationis exttauagānti constitutione de forma creādi census,decreuit censum augeri & nouum creari super eadē,vel aliare infauorem eiusdem aut personæ per eum suppositæ pro cēsibus temporis vel præteriti vel futuri nō posse:& licet incommitijsMadriti proxime habitis responsū sit eam extrauagantē hoc regno Castellæ non fuisse receptam,tamen quotiescunq; casus euenerit iudices ea forma census creatos rescindere & improbare debēt:quia vitiosi sūt illiciti,improbi & vsuariam negotiationem redolentes, & exquibus facile sit ciuium patrimonia, & facultates exhauriri in maximam perniciem Reip.

Nec ignoro cumdebitor census cōtendit auocare acreditore rem sibi addictam inpublica sub hastatione lapsis nouem diebus(qui ex inueterata consuetudine debitori dantur ad retrahendas res immobiles distractas in publica sub hastatione vt docuit Castillo l.70. Tauri.glo. *el remate*, Couar.lib.2. variarū.c.11.nu.3.Perez in l.4.ti.8. lib.3. ordinamenti pag.627. colu. 1. versi. dubitari præterea solet Suarez de Paz in praxi.4.p. primi Tomi.c.3.nu.48)insupremis tribunalibus his temporibus litem, & contrauersiam sic solere componi,vt creditor restituat remcū fructibus,& debitor soluatcreditori debitū expensas litis,& vsuras redditusq;temporis,quo rem creditor possedit

poſſedit, vt teſtatur Azeuedo in l. vlt.titu.21.*de las entregas,y executiones* num.127.lib.4. nouæ compilat.Id tamen ſuperiorem exactionem iuſtam non facit. tum quia hæc compenſatio fit authoritate ſupremorum iudicum magis ex gratia;quam ex iuſtitia:tum quia diſparem cauſam habet,neque in eo cauſu creditor redditus reddi tú percipit,quod nos improbum, & illicitum eſſe contendimus.

11 Sed dicet aliquis inutilem eſſe hanc diſquiſitionem, cum iam vſuræ ſint prohibitę omni iure Antonius dePrato veteri cõſi.49. interconſilia Alexandri vol.4.Couar.lib.3.variarum cap.1.nu.5. Domini.de Soto lib.6.de iuſt.& iure q.1.art.1.Ioannes Gutierrez de iuramento confirmatorio.1.p. c. 2. Petrus a Nauarra.2.tomo.de reſtitutione inforo conſcientiæ. c.2.a num.178. Ioann.a Medi.in tract. de vſuris q.2.Mercado eodem tractu.c.1.Michael de Palacio in praxi Theologica de contracti.& reſtitu.lib.4.c.2. & 3.Crauet. conſi. 189.Rolan.conſi.55. volu.2. Octauia.deciſ.Pedemonta 137. num.6. Iulius Clarus lib.5.in.§.vſura,Mexia in pracma.taxæpanis conclu. 2.num.60.& 69.tamen obiectioni facili negotio reſpõderi poteſt vſuras, quæ veniunt incontractibus bonæ fidei poſt moram,non improbari exigique poſſe iure canonico loco intereſſe.glo. verbo bonæ fidei in c.cum veneralibis de exceptio. & ibi Bal.nume.10. Immola 19. Panormi. 16. Decius 58.glo.in c.conqueſtus de vſuris, & ibi Henrri.Panormi: & Annania,idem Henrri.in c.in ciuitate nume.7.de vſuris, latiſsime Auguſtinus Beroius in cap.1.de vſuris a num. 116. cum pluribus ſeqq. Ludouicus Gomezius in §.actionum num.17.& ibi Beninca-ſi.nume.110.inſt.de actio.& hinc eſt deciſionem text.in l. curabit. C.de actionibus empti,& venditi locum habere iure Canonico glo.verbo ſi de feudo.in c.conqueſtus de vſuris,& ibi Henrri.Anto. Ancarra.Panor.& Annania.Hieronymus Cagnolus in d.l.curauit nume.2.3. & 4. Panormi. Feli. & Decius in d.cap. cum venerabilis de exceptio.Auguſti.Beroius vbi ſupra Hierony. Gabriel conſi.57. Couarr.lib.3.variarum cap. 4.nu. 1.& profitetur eſſe communem Theologorum & canoniſtarum ſententiam Ioannes Gutierrez de iuramento confirmatorio 1.p.c.2. numero 3.ex eodem fonte illud quoq; procedit,quod vſuræ pupillares,de quibus.ſit ſermo in toto titulo.C.de vſuris pupillaribus,& tractat optime Barnabas Briſſonius lib.3. ſelectarum capit.1, iuſte poſſunt exigi iure Canonico vt docuit Panormita.in d. conqueſtus de vſuris, Carolus Molinæus de contractibus numero 57. & quæſt.76. relatus a Couarr. dicto lib.3.variarum capit.2. numero.1. Gaſpar

Gaſpar Baeza pluribus relatis in tractatu de decima tutori Hiſpanico iure preſtanda cap.2.a num. 92.& nouiſsimus Antonius Ayerue de Ayora Regij prætori, Granatenſis aduocatus in tractatu de partitionibus bonorum communium inter maritum, & vxorem, filios ac hæredes eorum 1.par.ca. 4 a numero.21.vbi teſtatur tutores,& curatores condemnari quotidie ad vſuras & acceſiones licitas prout in regione frequentantur:vbi ergo tutor,vel curator pecunias minorum in ſuos vſus conuerterunt, vel non collocarunt in vtilitatem minorum,iuſte condemnantur in vſuris,& acceſsionibus ad rationem vnius pro qua tuordecim,quod agnoſcit Didacus Perez in proœmio tituli.2. *de las vſuras*,libro 8. veteris ordinamenti pag.19.columna prima,& ſecunda.

12 At dicet aliquis hoc modonon ſatisfieri ſuperiori difficultati,nã, & in mutuo, quod eſt ſtricti iuris,vſuræ quatenus intereſt exigi poſſunt,& in conuentionem deduci Couarrubias.Mexia,& Ioannes Gutierrez vbi ſupra, Petrus Nauarra de reſtitutione libro. 3. cap.2.a numero.276. Michael de Palacio libro.4.de contracti.cap. 4.Cardin.Sancti Xiſti in ſumma 14.q.3.Conrra.decontracti.quæſ. 30.Rebuff.in præfatione legis vnicæ.C.de ſententijs,quæpro eo, quod intereſt proferuntur a numer.22. vbi latiſsime comprobat omni iure diuino naturali,& humano intereſſe deberi etiam in mutuo,Palacios Rubios in repetitione capituli per veſtras dedonationibus inter virum,& vxorẽ ſexto notab.num.5.S.Tho. ſecunda ſecundæ q.62.articul.4. & ibi Caiet.Nau.in c.1.14.q.3.num.44. Aymon Crauet.conſilio 116. ſi ergo in mutuo intereſſe debetur,& peti,& deduci poteſt in cõuentionem,& vſuræ in contractibus bonæ fidei ſolum loco intereſſe præſtantur iure pontificio, plane fit conſequens omnino ceſſare iure Canonico per celebrem eam diferentiam inter contractus bonæ fidei,& ſtricti iuris. Abbas antiquus,& poſt eum Ioãnes Andre. & Anto.de Butrio in cap.cum venerabilis de exceptio.abſolutedocent eam differentiam non habere locum iure Canonico.Egoquidem durare magis ſentio.

13 Pro cuius rei cognitione animaduerto triplicemvſuram a Doctoribus conſiderari, videlicet lucratiuam, damni reſtauratiuam, & commodi percepti recompenſatiuam,vt docuere Bald.& Salycet.in l.2. C.de vſuris Anania in capitulo primo,col.penultim. & in capite conquæſtus col.1.de vſuris Molinæ in conſuetu. Pariſien. titulo primo,§.1. gloſſ.9.num.10. Couarr.lib.3.variar.cap.4.num.2. Hieronym. Cagnol. in l. curauit C.de actio.empti, & venditi nu.

2.Hieronym.Curiel.in tracta. de vſuris in principio,Doctor Ioannes Barahona inſignis aduocatus,& cauſarum patronus in curia Regia in additionibus ad Palacios Rub.in dict.cap.perveſtras 6.notabili litera.B.vſura vtique lucratiua omni iure improba eſt: damni vero reſtauratiua permiſſa:quia vt ſuperius dictum eſt, inter eſſe damni emergentis, & lucri ceſſantis licite exigitur in foro fori,&in foro poli retinetur:& commodi præcepti recompenſatiua,omni quoque iure licita eſt, vt concludunt authores omnes proxime relati, cum ergo in contractibus bonæ fidei a tempore moræ dicimus vſuras venire,nec delucratiuis, nec damni reſtauratiuis,intelligimus,ſed de commodi præcepti recõpenſatiuis, quas licitas eſſe nunc pro certo conſtituı,& reſoluit Mexia in l.5.titulo 3.*De los proprios,y rentas de los concejos*,lib.7.ordinam.ſecundæ partis 2.fundam.num.15.& 16. cum ſequibus.Ex quo ſequitur Cœſſares & I.C.cum varijs in locis reſcripſere,& reſpondere vſuras in bonæ fidei iudicijs deberi poſt moram,de vſuris recompenſatiuis commodi percepti loquutos fuiſſe,quæ cum iure Canonicode beantur, recte dici poteſt vſuras in cõuentionibus bonæ fidei poſt moram peti poſſe iure Canonico eodemque iure manere integrã illæſſam,illibatamque ſuperiorẽ differentiam:ergo ſi depoſitarius vtatur re depoſita vſuras commodi percepti præſtabit iure Canonico,quemadmodum præſtat iure ciuili,vt docuit Papinia. in l. Lucius Titius.24.& in l.de die.25. §. qui pecuniam ff.depoſiti,& Scæuola in l.quintus.28.& Paul. in l. ſi ſaculum.29.ff.eodem titulo, & qui mandato meo exegit pecunias meas & cõuertit in vſus ſuos in vſuris condemnãdus eſt prout tenetur iure ciuili l. idemque 10. §. ſi procurator meus ff. de mandati l.quanuis 6.§.ſi creditor & l.ſi autem.7.ff.de pignoratitia actione facit tex.in l. atqui natura 19.§.non tantum ff.de negotijs geſtis, idemque ſtatuendum eſt in tutore curatore negotiorum geſtore,commodatario,& alijs id genus.Iniquum enim eſt,vt ex re mea,quis lucrum,&commodum percipiat:ideoque naturali conſtitit æquitate vſura huius præcepti commodi recompenſatiua facit tex.in l.Iulianus §.ex vẽditio, ff.de actio.empt.& in leg. vltim. ff.de fundo dotali,qua ratione inter pretor Panormitanum,& Decij in cap.cum venerabilis de exceptionibus aliorumque ſententiam,vt quatenus aſſerunt iure canonico in contractibus bonæ fidei vſuras deberi loco intereſſe, debeat intelligi non ſolum de intereſſe damni emergentis vel lucri ceſſantis.quale a doctorib⁹ expoſcitur,ſed de eo, quod eſt carere,&

rere,& deſtitui rei ſuæ vſu,alium q; ex ea commodum percipere. Hinc fluitvera decidendi ratioad tex.in dict.l.curabit,C. de actioni.empti,& venditi, vt emptor venditori vſuras pretij non ſoluti pendere debeat,quia ad legem & æqualitatem iuſtitiæ commutatiuę pertinet,vt emptor, qui cõmodum, ex re vendita percepit, eius commodi compenſationem præſtet venditori, etiam ſi illius aliunde non interſit.Quam rationem poſt Carolum Molinæum a ſe relatum ſcribit Couarru. dict. cap.4.num.2. deducens ex ea emptorem teneri ad vſuras pretij nõ ſoluti vſque ad quantitatem fructuum rei venditæ,etiam ſi venditor nullum damnum ſenſerit, neque ex pretio ſtatim ſoluto lucraturus eſſet. Ex eadem reſolutione diſplicetſententia eiuſdem Didaci de Couarru.lib. 3. variarũ c.2.num.1.dum reprehendensCarolum Molinæum de contracti. num.57.& quæſt.74.docet vſuras non poſſe a tutoribus, vel curatoribus exigi,niſiquantum ad rationem intereſſe damni emergentis vel lucri ceſſantis, & ſequitur Baeza de decima tuto.cap.2. numero,96.nam ſi pecuniam pupillarem tutor cõuertit in vſuſuos, ſicut iure ciuili præſtat vſuras. l. qui ſine ff.de nego.geſt. l. tutor, qui repertorium §.pecunia l.non exiſtimoff.de adminiſtratione tutor.l.curator.C.arbitriumtutelæ l.1.C.de vſuris pupilla. ita quoq; perſoluet hodie attenta diſpoſitione iuris canonici, quo licitæ ſunt vſuræ commodi percepti ſre compenſatoriæ,Bald.in l.1. in fine C.de cõdictione indebiti Paulus de Caſtro,& Alexa. de Immola in l.diuus Seuerus ff. ad legem Falci.Romanus conſilio 28.& 139 & ſingulari.179.& ibi Nicola.Pignola,eius additiona.Decius cõſilio.178.num.2.Sozi. conſilio. 2. numero.16.volumine.1.Palacios Rub. in repetitione, capituli per veſtrasde donatio.inter 6.notab. §.3.numero ſecũdo, Antonius Ayerue,de Ayora in dict. tractatu de partitioni, 1.par.ca.4. numero 21.cũ pluribus ſequẽtibus, & ita praxi quotidie recipitur. Nam quotidie tutores, & curatores cõdemnantur, in vſuras pecuniæ, quam vel in vſus conuerterunt ſuos,vel habuerunt otioſam, ad rationem vnius pro quatuordecim,in vna tamen ſpecie non aliter tutor vel curator condemnari debet ad vſuras,niſi re vera interſit minoris, videlicet,quando ex negligentia & deſidia a debitoribus non exegiſſet minoris pecuniam, argumento, text. in l. tutor,qui repertorium §. ſi tutor ceſſauerit & in §.ſi poſt depoſitionem in fine verſiculo, ſi quas vſuras exactas ff. de adminiſtrat. tutorum leg. idemque §. 1. ff. mandati.in quibus terminis locum habere poſſet ſentẽtia Dida.

de Couarrub. & Gaſparis Baeza vbi proxime, verum ex ea reſolutione videbitur alicui inferri poſſe, licere quoque in mutuo vſuras exigere: ſi quidem qui mutuo dedit, caret vſu rei ſuæ, & mutuo accipiens ex re mutuo data commodum percipit. Nihilominus tamē reſponderi poteſt in mutuo longe diſparem eſſe rationem: nam qui mutuo accepit, non percipit commodum ex re aliena, ſed propria, l.2.§.mutui datio ff.ſi certum petatur: ideoque vſuras commodi percepti non debet, quia ceſſat æqualitas illa iuſtitiæ commutatiuæ, ex qua pendere rem hanc ex varijs auctoribus deduxi ſuperius & præſertim, quod mutuum eo animo fiat, vt accipiens abutatur re mutuo data d.l.2.ff.ſi cert.petatur.

14 Eſt quoque percelebris alia differentia inter contractus bonæ fidei & ſtricti iuris, quia in bonæ fidei contractibus locum habet remedium, tex.in l.2. C. de reſcin. vendi.& in c.cum dilecti.c. cum cauſam de emptio.& vendi.l.56. tit.5.part.5.& l.1.tit.11.*de las ventas y compras*, lib.5.nouæ compilatio. non autem in cõuentionibus ſtricti iuris, quemadmodum, vt receptum tradit Iaſſ.in l.ſi quis cum aliter, num.18.de verbo. oblig.& in l.de quibus, num.29.ff.de legi. Ex quo videtur dicendum in annui redditus conſtitutione, quia ſtricti iuris eſt, ceſſare prorſus remedium, textus in dicta.l.2.C.de reſcind.venditio. Sed eam differentiam non eſſe veram, omnesque contractus tam bonæ fidei, quam ſtricti iuris reſcindi poſſe ob læſionem vltra dimidiam poſt Richardum Malumb.docuit Bald.in dict.l.2.numero. 5. C. de reſcind.venditione, & communi Doctorum calculo, eam ſententiam receptam eſſe tradit Sozi.conſilio.85.numero.13. volumine 1.defendit latiſsime Pinellus, in dict.l.2.1.par.cap.3.numero.6. cum ſequentibus & ibi Dominus Antonius de Padilla, numero 21. Matienzo in l.1., titulo.11.libro 5. nouæ compila.gloſſa, 10.numero 5. ideoque dicendum videbatur in cenſu locum eſſe remedio tex. in dict.l.2.nam & in emphyteuſi procedit Bald.numer.6. Salyce num.8. Paulus de Caſtro num. 14 Pinell.1.par.cap.3.nu.37. domin. Anto.de Padilla nume.28. dicens communem in d.l.2.C.de reſcin. venditione & plures alij, quos referunt & ſequuntur Alua. Valaſ. de iure emphyteutico quæſt. 11. num.19. Matienzo in dict.l.1. tit. 11.lib.5.nouæ compila.gloſſ 8.numero 7. nec cõſentio Didaco del Caſtillo, & Antonio Gomezio, qui inl.68. Tauri per eum textum negant iure Regio in emphyteuſi locum habere id beneficium, & remedium, a quibus quoq; diſſentit Matienzo, vbi proxime, etenim textus in dicta leg.68. Tauri & in

& in l.1.tit.15.*de los cenſos*, libro.5. nouæ compilatio nihil aliud probat, quam quod pœna commiſſi admitti debeat in cenſu, tametſi conſiderato valore & capitali cẽſus excedat & ſuperet longedimidiam iuſti pretij. Non autem tex. ille negat, quod ſi in creatione & conſtitutione cenſus læſio interueniat, vel in emphyteuſi, non reparetur remedijs a iure præſtitutis: quo ſenſu videtur accepiſſe legem illam Ioannes Garſias in tracta.de expenſis, & melioratio. c. 9.num.64.65.& 66.

Nihilominus tamen conſtituo ad redditus annuos non ſpectare deciſsionem tex.in d.l.2.C.de reſcin.venditio. vt etiam notat Couarru.lib.3.varia.c.10.num.2. Rationem aliqui putant eſſe, quia text.in dict.l.2. ſolum procedit in conuentionibus commutatiuis, & reciprocis, Bartol.conſilio.90. num. 2. & ſequuntur Petrus Rebuff. 2.tomo ad conſtitutio. Galliæ in tract.de reſciſsione contractuum art.vnico.gloſſ.15.num. 6. Carolus Molinæus in loco quem refert, & ſequitur Pine.in dict.l.2 C.de reſcin.1.p.c.3.num.4.Matiẽço in dict.l.1.tit.11.lib.5. nouæ cõpila.gloſſa 8.numero 2.& annuus redditus ſeu cenſus intercommutatiuas & reciprocas conuentiones non poteſt referri. Quæ ratio mihi diſplicet, quia vt ſuperius hoc capite dixi & in cap.1.hoc li. cenſus emprionis, & venditionis ratione continetur, ideoque dici merito commutatiua conuentio poteſt. Qua propter verior eſt illa ratio, quod remedium legis, 2. C.de reſcin.venditione duntaxat procedit in pretio arbitrario, & naturali, quod non conſiſtit in pũcto indiuiſibili, ſed latitudinem habet infimi, medij, & ſupremi pretij, non vero in pretio legitimo, quod eſt à lege vel magiſtratu publico definitum, vt elegan ter reſoluit Couarrub.lib.3. variarum cap.14.num.3. verſ. quod & ſi quis. iccirco ſi quis pretium legitimum quantumuis in minima quantitate exceſſerit, contractus in vtroq; foro vitioſus eſt, Medina, Didac.Perez, & alij, quos refert, & ſequitur Matienço, in d.l. 1.tit.11.lib.5.nouæ compi.glo. *En mas de la mitad del juſto precio*. nu. 9. ac proinde cum in cenſu pretium ſit à lege taxatum ad eum contractum nequit adaptari deciſsio tex.in d.l.2.C.de reſcin.vendi. exquo ſequitur quod, etſi exdicto remedio competat electio de cipienti, vt rem reſtituat, vel vt ſoluat iuſtum pretium, illudque ſuppleat: tamen ſi cenſus fuerit creatus minori pretio, quam ad rationem vnius pro quatuordecim reducendus contractus erit ad pretium legitimum, & redditus exceſsiuos, quos debitor perſoluit, creditor condictione indebiti cogetur reſtituere debitori, vel imputare in ſortem

etiam si creditor paratus sit supplere iustum pretium. Idque præsertim ex eo apparet esse verum quod debitor non tenetur se onerare superfluo ære alieno. Quod secus est in creditore, nam si contendat, se læsum, & deceptum, vt quia emerit cẽsum ad rationem vnius pro quindecim, vel viginti vel triginta non debet audiri, si petat censum reduci ad rationem vnius pro quatuordecim, quianõ dicitur creditor certare de damno incurso, sed de minori lucro, & lex non resistit: ideoque nec reductioni, nec restitutioni locus est. Minori autem, qui redditum emit ad rationem vnius pro quindecim viginti vel triginta, concedenda est in integrum restitutio vt reformetur contractus & reducatur ad pretium ordinarium, & ad rationem vnius pro quatuordecim, quia minori aduersus lucrum cõceditur in integrum restitutio. l. & si fine. 8. in principio ibi *Quæsitum est ex eo, quod in lucro quoque minoribus subueniendum dicitur, si res eius venierit, & existat, qui plus liceatur, an in integrum propter lucrum restituendus sit, & quotidie prætores eos restituunt* &c. lege. ait prætor. 7. in fine, vbi Vlpianus sic scribit *Hodie certo iure vtimur, vt & in lucro minoribus succurratur*, & in l. non omnia. 45. ibi, *vel ab alijs circunuenti, vel sua facilitate decepti, aut quod habuerunt, amisserunt, aut quod adquirere emolumentum potuerunt, omisserunt*, ff. de mino. copiosè nouissimus Caldas Pereira Lusitanus in l. si curatorem habens. C. de in integrum restitutione minorum, in verbo vel aduersarij dolo numer. 3. & 4. ex quo si post licitationem in publica sub hastatione rerum minoris alius plus offerat, concedi debet illi in integrum restitutio, vt constat ex textu in dict. l. & si fine & probat iure nostro regio lex optima quinta titulo. 19. part. 6. vbi notat doctiss. Grego. Lopez Auendaño de exequendis manda. 2. pa. c. 12. Auiles in capitulis prætorum ca. 32. gloss. pujar Acuedo in l. 2. titulo. 1. libro. 2. nouæ compilatio, numer. 11. & 12. iure vero ordinario, & directo facta licitatione, & vltima subhastatione non debet admitti plus offerens, nisi patriæ consuetudine ita fuerit obtẽtum argumento text. in l. lucius ff. ad municipalem, & de incolis.

Idemque locum habebit in Ecclesia, nam, & si Roman. singul. 762. negauerit Ecclesiam restitui aduersus lucrum, tamen contrarium tenet gloss. verbo. restituimus in capite, auditis, de in integrum restitutione, & ibi Panormi. numer. 15. Palacios Rubios in repetitione Rubricæ §. 47. nume. 12. & ibi Bernardus Diaz de lugo. Caldas Pereira, vbi supra, procedit etiam in hospitali, & quolibet loco religioso, & pio, in rep. fisco

fisco, & Principe, quippe his omnibus competat in integrum restitutionis beneficiũ, quemadmodum latissime prosequitur Caldas Pereira in dict. l. si curatorem habens verbo minoribus a num. 60. vsque in finem: si vero contractus census sic esset constitutus, & redditus emptus á prædecessore minoris, cessaret prorsꝰ in integrũ restitutio, quia nihil actum est cũ minore argumento text. optimi in l. AEmylius Largianus ff. de minoribus. Verum antequam huic capiti colophonem addam, libet animaduertere Bal. in c. vnico in fine de plus petitionibus docuisse iure pontificio omnes contractus esse bonæ fidei, & Bal. sequuntur Iass. in. §. actionum num. 4. & in. §. quadrupli. ad finem instit. de actio, & in l. vltim. quæst. 13. C. de iure emphyteutico Lãcello. Galiula in l. 4. §. Cato. numero. 62. ff. de verbo obligat. Hierony. Cagnol. in l. 2. C. de rescin. venditione, numero. 65. ideoque si Baldo assentiendum est contractus census factus ab Ecclesia, vel inter personas ecclesiasticas bonæ fidei est. Sed Bal. sentẽtia cõmuni Doctorũ sententia. explosa est illãq; reprobãt Iass. in l. cum postea num. 3. C. de pactis & in l. quod te mihi num. 34. ff. si cert. petatur, & in l. cum fundus num. 3. & ibi Alcia. num. 16. ff. eodem tit. Couarr. dicens cõmunem in reg. possessor de reg. iuris lib. 6. 2. p. §. 6. nume. 5. Dominus Francis. Sarmien. lib. 3. selectarum interpreta. c. 3. Alua. Valas. de iure Emphyteu. q. 5. nu. 12. fo. 5. vers. sed his non obstantibus.

EPITOME

Capitis IIII.

1 R*Efert author sententiam Bartholomæi de Alboroz de natura census eamque improbat, & docet censum redimibilem nihil habere commune cum emphyteusi.*

2 *Defenditur aduersus Albornoz Antoni. Gomez Matienzo, & quosdam alios in contractu reditus annui nullum dominium, neq; directum, neque vtile rei suppositæ annui redditus præstationi transire in creditorem, sed manere penes debitorem.*

3 *Disputat author an in contractu censuali possit interuenire fides iussor, & resoluit posse.*

4 *Contractus censualis principaliter personalis est, & secundario realis, ideoque destructa re manet integra obligatio personalis.*

5 *Prosequitur author superiorem difficultatem, an in censu possit interuenire fides iussor, respondetque ad quasdam obiectiones, quæ rem ipsam videntur efficere perplexam.*

6 *Constituitur quædam Ioannis de Medina deffinitio census, & improbatur.*

CAPVT IIII.

Quid sit census.

7 *Refertur alia definitio Domini. Francisci Sarmiento, fratris Francisci Garsiæ, & doctoris Sarauiæ, & reijcitur, ostenditurque in censu non emi fructus rei, nec oportere vt pretium fructibus proportionetur.*

8 *Proponitur vera census definitio vt sit contractus institutus á consuetudine, ex quo vnus vendit, & alter emit ius certi redditus singulis annis soluendi in pecunia.*

9 *Census æstimandus, & metiendus est fere eisdem regulis, quibus emptio, & venditio.*

10 *In censu pretium debet esse in pecunia numerata, & ideo quando datur oleum, triticum, argentum vel aliqua alia species, vt ratione eius soluatur annua pensio census non est.*

11 *Etiam si species detur æstimatanõ contrahitur census.*

12 *Quinimo si à principio conueniat de creando censu ex certa pecunia & ex interuallo detur species taxata certa quantitate census non est. nec si dentur simul pecunia & species.*

13 *Resoluit author non vitiari census constitutionem ex eo, quod euincatur res aliqua suppositia censui.*

14 *Inter mutuum, & censum esse differentiam dilucide ostenditur.*

15 *Referuntur variæ census diuisiones.*

HOC igitur cap. nobis explicanda est vis, natura, atque substantia census, quam Græci appellant vsiam, quæres difficilis, & perplexa est indigetque Dælio natatore: Bartholomeus autem de Albornoz lib. 3. de arte contractuum tit. 2. *de el censo al quitar*, ingenij fiducia fretus huiusce tractatus spacioſum pelagus ingressus, velut demersam cẽsus naturam in lucem se protulisse gloriatur mirum in modum.

1 Ait inter censum, & emphyteusim esse cognationem aut affinitatem quandam & substantia, & nomine idem esse censum cum emphyteusi, eiusque speciem subalternam, solaque redemptionis libertate ab ea differre & discrepare. Fingit enim hic author in creatione & cõstitutione cẽsus eã formam, & progressum obseruari quod creditor emat rem subiectam, & suppositam censui cum pacto de rẽtro vendendo, & statim fictione breuis manus eandẽ rem concedit debitori in emphyteusim, cum omnibus conditionibus, quæ de iure, & consuetudine solent adijci contractui emphyteutico.

Ex quo infert Albornoz primum censiticum contractum solum differre ab emphyteusi in pacto de retrouendendo, & libera redimẽdi facultate, quæ inest censui, & in emphyteusi locum non habet.

Rursus infert in censu, non posse fide iussorem interuenire, & eius interuentum manifestam vsuram continere, reprehenditque liberius, quam paresset, antiquam, & inueteratam consuetudinem, qua obtinuit pro redditibus decursis, in persona, & bonis fideiussoris exequutionem fieri. Nullaque alia ratione mouetur, quam quod census est ficta quædam emphyteusis, & repugnat in emphyteusi fideiussorẽ interuenire, quia destructa, & deperdita re emphyteutica consumitur perit, & extinguitur actio ad ipsam competens. Infert 3. in persona aut in re mobili censum non posse constitui aliaque deducit, quę nunc consulto prætermitto, & reseruo suo loco, & tempori. Ipse quidem cum attente confidero figmentum, & delirium hoc Bartholomæi de Albornoz vix possum me continere & reprimere, quin acerrime audatiam eius reprehendam. Agnoui enim Democritum Philosophum illum Abderitem clarissimum, solitum fuisse dicere rerum veritatem in profundissimo quodam puteo depressam occultari, & diliteſcere, & singulo quoque anno ad latum digitum assurgere, & quantoquisque visus acumine, & perspicacia præstat tãto magis illam attingere, & facilius intueri: potuitque Albornozius lynceis oculis præditus esse, & veritatem, quam viros doctissimos latuisse clamat, penetrasse, sed rem diuturno vsu confirmatam leuissimis rationibus conuellere non debuit, & absque fundamento rem nouam, in auditam, & chimæricã configere, & comminisci. Quam etiam Albornozij nouam traditionem appellat Dominus Franc. Sarmiento lib. 7. selecta. cap. 1. nu. 18. circuitum imaginarium, confictum, & simulatum non verum, & acute, & sapienter refellit Michael de Palacio in praxi Theologica de contractibus, & restitu. li. 4. cap. 6. pag. mihi. 303. cuius argumentis in hac parte vtar. Census igitur substantiam non esse eandem, sed diuersam longe ab emphyteusi ex verbis eiusdẽ Albornozij apertissime deprehẽditur, nam si (vt ipse fatetur) census, & emphyteusis differunt specie, plane, vt substantia differant necesse est: quæ enim specie differũt substantia differunt, velut ex Boetio Vissorio, Claudioque Caciuuncula tradit Petrus Velleius de Guevara in Topica Ciceronis §. 8. faciunt quæ scribit Tiraquel. de retract. Lignagier. §. 1. glo. 7. nu. 11. & constat exemplo manifestissimo. Nam homo, & equs, quia diuersæ distinctæque sunt animalis species, substantia vtique differre dicuntur. Præterea si cẽsus est spe-

cies ſub alterna emphyteuſis, ergo ad cenſum genus eſt emphyteuſis: quia genus vt Dialectico rum docet ſchola ſpeciei relatũ eſt, conſtatque ex deffinitione generis a Porphyrio relata in quinque vocibus. Igitur ſi aſſentiendũ eſſet Albornozio, hæc propoſitio vera eſſet, cenſus eſt emphyteuſis: ad poſitionem enim ſpeciei ſequitur poſitio generis l. ſi quid earũ rerum §. inter ff. delega. 3. l. 2. §. creditum ff. ſi cert. petatur & genus continet ſpeciem contentiue, & comprehenſiue: ſpecies, vero genus illatiue & conſequtiue Ariſt. lib. 2. Topico. Marcus Cice. in Topicis ad Treba. vbi Boetius, Latomus, Itrebæus & Gueuara, Rodol. Agrico. de inuentione Dialectica lib. 1. c. 6. Euerardus loco ſeptimo Canciuncula loco. 8. Gamaruslib. 1. Viglius in principio inſt. de teſta. num. 12. Ac proinde conſequitur cenſum, & emphyteuſim non diferre ſpecie, quia ſpecie diuerſa non predicantut, nec dicuntur de ſe inuicem. Nec enim de homine equs, nec de equo homo, nec de platano myrtus, aut laurus enunciantur. Deinde illud conuellit ſententiam Albornozij, quia cenſus eſt quid reale exiſtens a parte rei, ac per conſequens debet habere ſuam eſſentiam conſiſtentem a parte rei non per fictionem, & imaginationẽ. Quarto facit quia actus agentium nunquam operãtur vltra eorum intentionem. l. non omnis ff. ſi cert. petatur: ſed qui emit, quique vendit cenſum non intenduntrei ſuper qua conſtituitur, dominium transferre vel adquirere: ergo nec nos debemus fingere, & comminiſci eam dominij translationem, & adquiſitionem atque contractus abſque ratione, & fundamento multiplicare inuoluere, & confundere, quo argumẽto vtitur Auẽdanius reſpon. 12. Quinto facit quia adhuc perfecto, & conſũmato cenſu, vtile, & directum dominium manet penes debitorem annui redditus: quoniam nec laudimium præſtat, nec creditoris conſenſum ad vendendum rem ipſam expoſcere tenetur, nec ſi ceſſet per trienium ſoluere, commiſſipœnnam incurrit.

Denique fere omnes ſcriptores nominis & authoritatis, qui materiam hanc ſcriptisilluſtrarũt ſuis, manifeſtiſsime profitentur, increditorem non transferri nec transfundi rei ſuppoſitæ cenſui dominium directum, ſed manere penes debitorem. Ideoq; Martinus Nauar. in commentario reſoluto rio de vſuris in caput primum. 14 q. 3. latinitate à ſe donato notab. 22. num. 76. increpat Archipræſulem Toletanum fratrem Bartholomæũde Carrança, quod in ſumma Conciliorum poſt relatas extrauagãtes Martini quinti, & Calixti. 3. dixerit in cenſu eſſe neceſſariam conditionem, vt vendens deſig-

deſignet & exprimat rem aliquã quam vendat & alius emat, quia nec ea conditio à Pontificibus exigitur, & ideſt cõtra omne ius, & morẽ. Idemq; latiſſime probat Michael de palacio vbi proxime Coua. li. 3. varia. c. 7. n. 6. verſ. quinto, quod itẽdiximus, Greg. Lopez in l. 28. tiu. 8. part. 5. gloſſ. *A cenſo*, q. prima, frater Franciſ. Gar. de cõtra. 2. p. c. 3. Sarmien. vbiſupra, Medina in. C. de reſtitutione c. de cẽſibus quoad eorũ inſtitutionẽ Aymon. Craue. Conſilio. 217. nume. 4. Follen. in dict. pragma. in verbo huius modi cenſus numero. 5. Auenda. dict. reſpon. 12. numero 1. & 3. Padilla. in l. 3. C. de ſeruitu. num. 12. Maurus Antoni. Verarduci. in ſuma corona confeſſorum, titulo de vſura circa contractus cenſuales in principio, Mercado decontract. c. de cenſibus. Miror que Antonium Gomezium in l. 68. Tauri num. 2. verſ. ex quibus, ego infero, & Ioannem Matienzo in l. 3. titulo. 15. *de los cenſos*, lib. 5. nouæ compila. gloſſ. 1. & Meres de maio. 2. par. q. 40. num. 2. in errorem Albornozij lapſos fuiſſe exiſtimantes emptorem cenſus videri emere domum vel poſſeſsionem ſuper quam cenſus imponitur, & breui manu eam reddere venditori vt in ea cenſus fundetur. Quorum traditio conuincitur apertiſsime ex l. 1. ibi. *Si alguno puſiere ſobre ſu heredad algun cenſo*, & in l. 2. ibi, *que de aqui adelante puſieren cenſos, o tributos ſobre ſus caſas, o heredades, o poſſeſsiones*, tit. 15. lib. 5. nouæ compi. quibus probatur fundum, vel domum adhuc cenſu conſtituto pleno iure expectare ad conſtituentem, nequeob ſtat tex. in dict. l. 3. tit. 15. lib. 5. nouæ cõpilatio. in illis verbis *las caſas y heredades, que compran*, ex quibus motus fuit Ioannes Matienzo dict. glo. 1. etenim ea lex nihil aliud vult ſignificare quam ex cenſu creditorem ius annui redditus emere in ipſa re ſpeciatim hypothecæ ſubiecta. Quod ſi aliud lex voluiſſet, profecto fingeret contractum iniquiſsimum, & iuri ac rationi naturali aduerſum, & repugnantem omnino. Quis enim ferat res, quæ valet mille pro quatuordecim, aut 28. vendi poſſe licite cum pacto de retrouendendo. Nam & ſi res ſit opinionibus diuiſa, an ſola modicitas pretij ſimul cum pacto de retrouendendo contractum efficiat vſurariũ, vt copioſe tractat Couarru. lib. 3. variarum c. 8. num. 4. & copioſiſſime Ioſephus Maſcardus in aureo tractatu de probatio. volum. 1. concluſ. 447. Gregor. Lopez in l. 28. tit. 8. part. 5. dict. gloſſ. *a cenſo*, q. 2. 3. limitationetamen iniquum eſſe, & illicitum contractum ex pacto de retrouendendo, & pretij modicitate clara & perſpicua res eſt, ſi pretij modicitas iuſtipretij dimidiam exceſſerit quod vnico verbo attigiſſe videtur Sarmi.

lib. 7.

lib.7.ſelectarum,c.1.nu.13. appa-
ret ergo Albornozium, dum pu-
tat ſe nauigaſſe proſpere,& ſecu-
re,in ſcopulos , & ingentia ſaxa
incidiſſe &veritatem,quam ſe in
lucem protuliſſe gloriatur,obſcu
riorem reddidiſſe.

Non nego difficile videri an in
contractu cenſuali fide iuſſor poſ
ſit interuenire,ita vt perpetuo cō
ueniripoſsit pro redditibus decur
ſis.Occaſionem enim dubitandi
præſtat , quod ex contractu cen-
ſus videtur produci & generari
ius quoddam reale,quoperpetuo
prædium tenetur ad præſtationē
penſionis annuæ,vt præter Barto
lo.de Albornoz reſoluunt Nauar
rus dict.notab.22.Dominus Fran-
ciſcus Sarmiento.d.lib.7.c. 1. nu.
3.& 4.& 16.& 17.Salazar de vſu,
& conſuetudine c.11 . Grego Lo-
pez in l.28.tit.8.par.5. verbo *a cen
ſo* limitatione prima, Iacobus Si-
mancas de catholicis inſtitut.tit.
9.num.130.Ioannes Parlado. rerū
quotidianarum c. 3.num,52. 53. &
54.Domin. Anto.de Padilla in l.
prædia num.11.C.de fidei co.Gu
tierrez conſil.18.num.77.frat.Frā
ciſc.Garſi.dict.2.par.cap.4.Auen
dan.dict.reſpon.12. nu. 10.Anto.
Guma.deciſſ.Luſitana.145. & do-
cent omnes Theologi, & Pontifi
cij authores,qui conſtanti animo
defendunt,cenſum non poſſe ſo-
la obligatione perſonali conſiſte
re,quorum Cathalogum refert ſi
gillatim Couarr.d.lib.3.variarum
c.7.num.5.& frequentiſsimo om
nium conſenſu eſſe receptam opi
nionem agnoſcit Matienço in. l.
1.tit.15.lib.5.nouæ compila.glo.1.
num.5.& 6.ex quo ſequitur ex cē
ſu non perſonalem,ſed realem ac
tionem oboriri,ac proinde in eo
contractu non poſſefideiuſſorem
interuenire,cum perquam mani
feſtum ſit, fideiuſſorem non niſi
actioni perſonali accedere.Tum
præterea quia, re perempta,cen-
ſus euaneſcit,& perimitur,vt con
ſtitutione ſua edixerat PiusQuin
tusPontifex Maximus,& commu
ni voto tradunt interpretes pro-
xime relati,& doctor Sarauia in
inſtructione mercatorum cap.15,
ideoque ceſſare debeat ipſa fide
iuſsio. nihilominus tamen conſti
tuo in cenſu recte fideiuſſorem
interuenire.nam cenſus emptio-
nis,& venditionis ratione cōtine
tur, vt ſæpenumero dictū eſt , &
emptioni,& venditioni nonrepu
gnat accedere fideiuſſorem,quia
omni contractui omniqueobliga
tioni accedere poteſt fideiuſſor,
l.1.& 2.ff.de fide.text.in §.in om-
nibus inſt.eodem tit.l.5.tit.2.par.
5.& ibi Grego.Lopez.glo. *ſe pue-
de obligar*.Antoni.Gomez.2.tom.
c.13.nu.1.Obſtare tamen dicet ali
quis,quod in venditione fideiuſ-
ſor ſolum interuenit aut pro ſecu
ritate rei,velvt tradatur,velvtpre
tium ſoluatur,& ideo cenſu cōſti
tuto duntaxat videtur fideiuſſor
manere obligatus pro ſecuritate
rei

rei ſuper qua cenſuseſt impoſitus
eaq; perempta & deſtructa ceſſa-
re reſolui,& extingui ipſa fideiuſ
ſio.Nihilominus tamen fide iuſſo
rem cenſu creato,manere obliga
tum pro redditibus ſecurè, & in-
trepide aſſeuerandum eſt.Cui do
ctrinæ videtur preſtare argumen
tum Scęuolæ iuriſconſulti reſpō-
ſumin l.Titius 81.§.Lucius Titius
ff.de contrahenda.emp.quo inlo
co reſpondit iure conſiſtere ven-
ditionem,qua ob certampecuniā
venditor promittit ex certo præ-
dio ſe præſtaturum alteri centum
milliamodiorum frumēti annua,
& venditorem teneri ſingulis an
nis perſoluere eam quantitatem.
Cui promiſsioni annuæ præſtatio
nis & hypothecam,& fideiuſſorē
accedere poſſe Scæuola IurisCon
ſultus nonnegaſſet,cum certi iu-
ris ſit cuilibet promiſsioni adjici
poſſe,imo ita agnoſcunt ibi com
muniter omnes.Igitur non repu-
gnat naturæ contractus cenſitici
vt fideiuſſor teneatur pro redditi
bus,&præſertim,quod in hoc cō
tractu non ſolum res obligetur
ſed & perſona,conueniantq; duę
obligationes, vna realis , altera
perſonalis,vt recte probant Sar-
miento,Couarr.& Michael dePa
lacio vbi ſupra.

Neque obeſt, quod re peremp
ta cenſus diſſoluatur,quia id non
arguit,non poſſe venditorem cen
ſus manere perſonaliter obliga-
tum ad ſoluendos redditus,fide-
iuſſoremque teneri, quandiu res
durat.Cum enim ea obligatioper
ſonalis contracta ſit reſpectu cer-
tæ rei,durabit quandiu res,& ex-
tinguetur ipſius rei peremptione
& interitu, argumento textus in
l.Titiæ textores in fine , & in l.
quidam §.ſi tibi ff.de legat.primo
& eorum,quæ docent gloſſa Bar-
tolo. & omnes communiter in l.
quòd te mihi ff.ſi certum petatur
vbi Cagnolus numero. 44. cum
multis ſequentibus , & in l.ſi ex
legati cauſā ff. de verborum obli
gationibus,vbi Segura, Corraſsi.
Donelus,& Cuiacius.

Hæc tamen reſponſio mihi non
placet,quia magis eſt in contra-
ctu cenſitico principalem obliga
tionem eſſe perſonæ, & acceſſo-
riam fundi, ideoque fundo deſ-
tructo , reperempta , abſumpta,
vel alienata, perſonalis obligatio
durat,& perſtat integra , & illæ-
ſa,vi cuius à debitore eiusque hæ
redibus,& fideiuſſore,poſſunt e-
xigi redditus decurſi, & pignora
capi generatim vel ſpeciatim cē
ſus præſtationi obnoxia : quod
praxi , & vſu quotidiano receptū
eſſe tradit Matienzo in l.1 titulo
15.*de los cenſos*,libro quinto nouæ
compilationis,gloſſa 1.numero.5.
ad finem , & in foro conſcientiæ
locum habere ſcribit ſecure Mi-
chael de Palacio dict.libro 4.c.6.
pag.308.

Ob eamque cauſam magis cē-
ſeo contractum cenſiticum prin-
cipa-

cipaliter esse personalem, & secundario realem,(quanuis Fran. Garcia vbi proxime acriter contẽdat solum esse realem) & quod magis est sola personali obligatione consistere posse,vt inferius latissime disputabitur,cui sententiæ negotium non facessit extrauagans constitutio Pij Quinti de forma creandi census:sæpe numero enim respondi moribus hispanis non fuisse receptam eam constitutionem extrauagantem,vt etiam respondet Michael de Palacio dict.c.6.pagin.309.col.1.ideoque nullam authoritatem habet, & præsertim quod noui iuris fuerit inductiua, & non antiqui declaratiua.

§ Verum ex duobus adhuc videtur difficilis doctrina superior,vnum est quod fideiussor videtur cauere,quod fructus fundi erunt certi,qura in censu fructus dicuntur emi & vendi vt prosequitur, Franc.Gar.dict.c.4.& docet Sarabia dict.c.15.quæ cautio iure non probatur,imo mala est, vt ex l. non moriturumC.de contrahen. & committen. stipula. obseruat Dominus Francis.Sarmiento,lib. 7.cap.1.num.21.ac proinde apparet fideiussorem ex suapromissione,& interuentu nõ adstringi.Alterum est quod inutilis est conditio, qua venditor promittit, & assecurat venditæ rei durationem, & conseruationem in lõgius,maiusque tempus,quam ipsa possit secundum suam naturam durare, & conseruari. Nam cum venditionis,emptionisque natura ea sit vt perfecto contractu periculum spectet ademptorem l.fina. ff. C. de periculo,& commodo rei venditæ l. si in emptione §.si emptio ff.de contra.emp.l.lucius ff.de euictio,l.cum emptor ff.de rescin. vendi.l.necessario l.si vendita ff. de periculo,& commodo rei venditæ §.cũ autem inst. de emptio. & vendi.l.13.titulo 5.part.5.plane pacto,& conuentione nonpotest effici vt venditor de rei assecuratione teneatur facit text. in dict. l.non moriturum §.C.de contrahen.& committen. stipulatione vbi Cæsares Diocletia & Maximia,rescripserunt in hæc verba, *Non moriturum præstari seruum impossibilis promissio est*: ex quo text. deducitur in vtile esse promissionem,qua quis promittit rem duraturã vltra terminos, & limites suæ durationi, & conseruationi præfixos a natura. Prima vtiq; difficultas tantum videtur potuisse,vt dominum Francis.Sarmien. dict.lib.7.c.1.num.3.dubium reddiderit,adeo vt nec certam sententiã videatur protulisse de hac re. Secunda mouit fratrem Francis. Gar.dict.c.4.ad existimandum fideiussoremnon teneri re peremp ta,in quo declinat in sententiam Albornozij,manẽte tamen re ipsa fideiussorem conuenire,exigique posse pro redditibus decursis

sed

sed hanc Francisc. Garsi. opinionem probare non possum,namsi fideiussor in censitico contractu interuenire potest propensionibus ipsis,plane consequitur subesse aliquam obligationem primitiuam personalem,cui vt subiecto inhæreat,insit,& accedat fideiussio,quæ cumde perse consistat & non dependeat a fundo nec respectu illius sit contracta, fundo absumpto, & perempto non moritur,sed viuit, duratque proprijsradicibus suffulta,ex his,quę notant glossa.Bartol,& Doctores communiter in l. quod te mihi ff.si cert.peta & in l. incendium C.eodem titulo.Igitur si Franciscus Garsias agnoscit aliquo modo in censu posse fideiussorem interuenire,fateri debet necessario semper teneri fideiussorem ipsum,cum actio primitiua duret, quandiu census non est redemptus.

Ex quo infero non recte sentire eundemFranciscumGarsiam,censum esse duntaxat contractum realem,cum enim in cẽsu admittat fideiussorem, profecto debet admittere esse contractum quoque personalem.Et licet variẽt Doctores an census sit contractus personalis an realis an mixtus, tamen vt dixi,magis est vt principaliter sit personalis, vt voluere Cõrrad.MedinaDomin.de Soto,Couarru.& Michael de Palacio,Ioãnes Garsias,in tractat. de expens. & melio.cap.4.numero 41.&plerique alij: obligatio tamen fundi quæ accesoria est,non habet effectum simplicis hypothecæ,sed fortiorem, & in multis longe diuersum,vt dicemus infra,ita vero vt de hypotheca ad fundum censui suppositum valeat argumentum quia eius fundi suppositio quædam est hypotheca irregularis. Nõ obstat prima difficultas quia Respo.quod debitor census non se obligat ad soluendum redditũ ex fructibus fundi solum,sed ad reddendum singulis annis censum vndecunque voluerit. Ideoque fideiussor non cauet,nec promittit certos futuros fructus fundi,sed certas futuras pensiones annuas, quas venditor census promittit. Secunda quoque difficultas nihil officit, quia in omni materia verum est pacto,& conuentione fieri posse vt de rei interitu,& peremptione quis teneatur & fortuiti casus periculum in se suscipiat l. si vt certo §. nunc videndum versi.certe si hoc ff.commo.l.1.C.eodem titulo l.1.§.sæpe euenit ff.de positi l. & Aristoni 39.ff.mandati, l. si quis fundum, 10.in principio aliàs est. l. si quis domum.9.§.Iulianus l.item quæritur 13.§.si gemma ff.locati l.Põponius ait 6.ff.de pact.dotali cap. vnico,de commodato lege.23.titulo.8.part.5.resoluunt Alexand. Iacob. Zasi. in l. sed & si quis §. quæsitum ff.si quis cautio, asse-

runt

runt esse communem sententiam Corneus consilio 128. numero 13. libro.2.Iass.consilio 207.colum.3 libr.1.Pinellus in l.2.C.derescin. venditione.1.part.cap.3. numero 26.cum sequibus,Gregor.Lopez, in dict.l.23.titulo.8.part. 5. glossa 1.Antonius Gomez 2. tomo cap. 3.numero 19.professus quoque est se Doctorum commune placitū, Dominus Franciscus Sarmiento, d.libro.7.cap.1. num.13. Ioannes Gutierrez in tractatu de iuramento confirmat.1.part.cap.24.numero 1. Marti . Antonius del Rio in l.contractus cap. 21. ff. de regulis iuris . Ideoque venditor videtur posse rei venditæ periculum in se suscipere , quod in contractu censuali licere scribit Paul.Paris. consilio.75.numero 31.volumine quarto,quod si hoc vissum alicui fuerit difficile,concedam nihilominus nullum generare præiudicium resolutioni superiori,procedit enim ea difficultas , quando res venditur,& transit in potestatem emptoris, tunc enim prædurum videtur, vt paciscí valeat ad venditorem spectare periculum rei venditæ.At uero in censu non venditur res aliqua , quia neque prædium,neq; fructus illius , sed solum ius ad soluendum redditum,& pensionem annuam , ex quo sequitur neque venditorem census neque fideiussorem promittere durationem,& conseruationem rei,sed solum obligari ad annuos redditus, vt etiam tradit Salazar de vsu,& consue. capit.1. num.79.cui obligationi , & promissioni nihil est, quod repugnare possit.Qua ratione satisfit rescripto Cæsarum Diocleciani , & Maximiani in dict l. non moritu rum . Cuius decisio vrgeret nimis in hoc casu si de securitate& durationc rei cēsiticæ venditor, vel fideiussor cauerent. Quamobrem cum id venditor,& fideiussor non promittant, is text. nullā præstat in proposito difficultatē: & dato,quod venditor census, & fideiussor expresse promitterent rei durationem,& conseruationē adhuc tenerentur, quia non cauent de sola rei duratione, sed etiam promittunt,quod si res pereat,redditus nihilominus persoluent.Quam formam,conuentionis tex.in dict.l. non moriturum non improbat neque reijcit: imo esse vtilem docet ibi glossl. in intellectu postremo , & sequuntur Odofre,Petrꝰ de Bellapertica,Cynus Faber,Bald.& Salyce . Vnde non placet nouissima sententia, Nauarri consi.9.sub titulo de censibus aientis,in contractu censuali admitti fideiussorem de euictione,non vero de redditibus soluēdis,quoniam,vt opinor , abunde ostensum est, etiam pro redditibus ipsis soluendis fideiussorem posse interuenire.

6 Aliter autem, quam Albornocius Ioannes de Medina,quē maximum

ximum huius Academiæ Compluten.decus,& ornamentum appellat Dominus Antonius de Padilla in l.2.C. derescin. vendi.num. 11.)censum diffinit in Cod.de restit.c.decensibus quoad eorum institutionem scribens,quod census est ius percipiēdi fructū, seu rem aliquam vtilem,aut etiam pecuniam de re illa,inqua dicitur census cōstitutus:aut est ius pecipiendi pensionem aliquam de re ipsa, inqua est census.Quam diffinitionem videtur sequutus Nauar. in commentario resolutorio de vsuris notab.22.num.1.Maurus Anto. Berarducius vbi supra. sed displicet,quia census proprie non est ipsum iuspercipiendi annuam pensionem:quinimo ius istud excensu oboritur,& procedit,est que eius 7 effectus.Nam quemadmodum cōtractus obligatio,& actio differūt vt causā,& effectus,eodem modo differunt interse census proprie loquendo,& ius percipiendi redditum ,annuamq; pensionem. Ergo census nō recte definitur ius ,quoniam causa a suo causato differt, sicut mater a filio.l.licet §.ea obligatio ff.de procura.lib.5.§. stipulatio ff.de verbo obliga.& diffinitio,quę perefectū explicat vim,& substantiam rei in sufficiens est, Bart.& alij in l.1 ff.de appella. Alcia.& Bero.in Rub.de prescriptio. Hiero. Cag.in l.omnis deffinitio nu.17.ff.de reg.Iuris Altia.in tract. de eo.quod interest in principio.

Præterea ex alio displicet ea diffinitio,quia videtur in ea Ioannes de Medina pro certo constituere ad substantiam , validitatem , & iustitiam contractus censitici esse necessariū,vt in realiqua fundetur & constituatur nec posse cōsistere sola obligatione personali:cuius cōtrariū ipse docuit d.c.de censibus quoad eorum institutionem versi.sed quæret aliquis,quā varietatē,& repugnantiam Ioannes de Medina notauit insignis Domini.de Soto lib. 6.de iust. & iure quęst.5.articu.1.versi.sequitur 2.& magis est ad valorem,& iustitiam census nō esse necesse in re immobili constitui,posse que in sola persona fundari , vt inferius suo loco patebit.

Quam ob rem Dominus Frācis. Sarmiento,Francis.Garcia,& Sarabia vbi supra docent censum esse quandam emptionem,& venditionem,qua emitur,& vēditur ius quoddā presens ad certos fructus percipiendos ex fundo debitoris propter pecuniam illi datam consignatos solui in singulos annos vel vt melius conuenerint. Quare sentiūt authores isti incēsū nō vendi iuspercipiēdi annuā pēsionem pecuniariā,sed fructus ex prædio, ꝙ etiam docuerunt Inno.& Ioannes de Ligniano in cap.vltimo de vsuris Lau.de Rodulphis in tract. de vsuris p.2.q.12.Beroi.in c. in ciuitate.nu. 9.de vsuris Sylvest.verbo vsura.2.quæst.12.Bonauē.tract.

de contract. Panormi in disputatione quinta, Ange. verbo vsura D. Antoni.2. par.titu.1.caput. 8.§. 10. Bernardi. Senensis de Euange. æterno, sermone 41.c.2. Areti. consilio.151. Didacus Perez in proœmio titu.2.lib.8.ordinamenti veteris pagina.37.colu.1.& 2. Grego. Lopez in l.28. titu.8.part. quinta glo.á censo ad finem limitationis primæ, & in principio limitationis secundæ. Auendaño d.responso 12. numero.3. versiculo ex supra dictis patet, vbi refert Cassaneũ, Ioannem de Medina. Naua, Pizarrum filium Gregorij Lopez idem tenuisse. Qui omnes authores subinde resoluunt iniquum illicitum, & vsurarium esse contractum census, vbi bona non reddunt tot fructus, quot sunt annui redditus, quia censent ad huius cõtractus iustitiam requiri, vt pensio respondeat fructibus quorum loco penditur, & præstatur: ea tamen diffinitio laborat eodem vitio, quo superior & refellitur ex Extrauagãti prima Martyni quinti in illis verbis. *Et vendidit annuos census vnius vel plurium Marcharum, aut Grossorũ Pragensium nummi Polomæi, & pagamenti consueti: ad rationem & proqualibet marca annui census decem, vndecim tredecim, quatuordecim marcæ, aut plus vel minus secundum temporis qualitatem, prout ipsi contrahentes inter se cõuenerant: & in extrauaganti secunda Calixti.3. ibi super eorum bonis domibus, agris, prædijs, possessionibus, & hæreditatibus annuos marcarũ. flo. seu grossorum monetæ in partibus illis currentis redditus seu census vendentes de emptione & venditione, inter communes*, exquibus apparet licitum, & iustum esse census contractum inquo agitur vt pensio in pecunia reddatur non habita fructuum ratione. Quod si ad iustitiam eius contractus esset necessaria proportio pecuniæ ad fructus, plane Pontifices Martinus Quintus, & Callixtus tercius cum referunt, & probant formam conuentionis, non prętermisissent qualitatem adeo notabilem & necessariam argumento text. optimi in l. Item apud Labeonem 15.§. ait prætor, ibi, ea enim quæ notabiliter fiunt: nisi specialiter notentur videntur quasi neglecta ff. de iniurijs. Rursus refellitur ea sententia ex eo, quia contractus censiticus, eiusque forma pendet a cõsuetudine, quoniã, vt resolui, in capite 1. huius libri nume, 18. institutus, & inuentus primum est á cõsuetudine: sed a primis temporibus, quibus in lucem prodijt contractus hic, cernimus consuetudine ob tentum vt conueniat de dãda pensione inpecunia nulla facta de fructibus prædij mentione nec proportione, aut relatione habita ergo consequitur incensu non emi neq; vendi fructus, sed pecuniariam pensionem commẽsuratã quãtitati, ex qua census creatur, quo

quo argumẽto vtitur Mercado vbi supra, & reijcit hanc opinionẽ. Et accedit, quod in omni contractu mens contrahentium inspicienda est. l. insulam ff. de præscrip. verb. l. si cum vno. ff. locati. l. si olei C. eodem titu. notat Bart. in l.2. ff. si cert. petatur, & in l.2. C. commodati Bal. in Rubri. C. de iure emphy. & in l. ædem sub numero.7. C. locati Feli. in cap. quæ in Ecclesiarum numer.51. de constitutio. Couuarr. lib. 2. variarum. c. 4. numer.9. at cum partes celebrant censiticum contractum non intendũt fructus fundi emere, vel vendere, sed redditum annuum pecuniarium, & de eo cogitant dum taxat: ergo dicendum non est incensu fructus emi. & vendi. Sed dicet aliquis argumentationem istam nihil aut parum concludere: quia nec consuetudo, quamtumuis antiquissima, nec animus contrahentium tantam potestatem habet, vt contractum improbum, & vetitum l. naturæ possit licitũ, & iustum efficere, ex his, quæ resoluunt Rochus Curcius in c. vltim. de consuetudine in principio, & ibi Marcus Mũtua num.78. & 79. cũ sequentibus: ideoq;, nec humana dispensatione vsura licere potest. c. super eo de vsuris: & cũ ex natura rei iustitia, & validitas contractus censitici expostcat ita fieri vt fructus prædij emantur, & vendantur, consuetudo vel contrahentium animus uon poterit eam qualitatem immutare. Respõdeo tamen nullam esse legem naturalem ciuilem Canonicam, aut Regiam, quæ iubeat expresse, quæ constituat non aliter iustum esse contractum censualem, quam si pensio proportione habita ad fructus persoluatur, nec id conuincat posse vrgẽti ratione: iccirco mens contrahentium, & insita ac inuetera consuetudo magnam in hac parte authoritatem obtinebunt. Præterea si pensio deberet fructibus prædij correspondere, euenire posset vt in redditus solutione magna fraus, & iniustitia sæpenumero committeretur, quia aliquãdo maior, aliquando minor propter abundantiam vel sterilitatem solueretur pensio, non variato nec diminuto capitali. Nam si pro numis quatordecim aureis census ita constitutus esset, vt singulis annus vnus tritici modius penderetur, proculdubio fraude, & iniusticia non careret huiusmodi præstatio: quia tritici pretium ex temporum varietate crescit, & minuitur vt rebus omnibus commune est l. pretia rerũ ff. ad legem Falcidi. Ideo que pensio non proportionaretur capitali, sed aliquando maioris aliquando minoris valoris esset, quod iniquum & iniustum esse nemo dissitebitur. Deinde probatur quia si incensu fructuum prædij emptio, & vẽditio cõtra hereturplane cõsequẽs esset nulliscollectis fructibus exprædio de-

bitorem census liberũ foredebere apręstatione redditus annui, quia periculum spectat ad emptorem l. vltima ff. de periculo, & commodo rei venditæ cum pluribus superius adductis: sed id perquam falsum est, & iuri ac consuetudini repugnat. Quia quotidie debitor soluere cogitur, nulla habita ratione an fructus collegerit, vel non: vt agnoscit frater Francis. Garsias dicto c. 3. ergo in censu non emuntur neq3 veduntur fructus prædij. Quinto probatur, nã si cẽsus mille ducatorum constitueretur in domo sumptuosa & magnifica, quæ nihil aut parum redderet non improbaretur, quia in re ipsa saluum & securum est capitale: ergo nec in censu fructus emuntur, nec est necesse, vt illis pensio respõdeat. Postremo ex natura rei & secluſa omni humana constitutione census potest in sola persona constitui, vt 7. c. latius confirmabo: ergo dici non potest cẽsus substantiam consistere in illa emptione & venditione fructuum, ex quo primũ displicet, quod asserit Dominus Francis. Sarmiẽto d. lib. 7. Selecta. c. 1. numer. 14. versi. si vero materia census, in quibus contrahentes non habent intentionem fructus emendi, sed pecuniæ certum fructum quærunt, non esse vsurariæ prauitatis expertes, quia intentio hæc sola facit contractum vsurarium, & prohibitum l. fin. §. fin. ff. qui, & a quibus, & sequitur Didacus de Espino. in speculo testamentorum 13. p. glo. Rubri. num. 37. nam cum census iustitia non consistat in emptione, & venditione fructuum prędij, vt supra copiose demonstratum est, licite & absque vitio, & suspitione prauitatis vsurariæ contrahentes possunt intendere perceptionem redditus pecuniarij, & non fructuum: alias esset multorum animas trudere in infernum præcipites, quod absque sufficienti causa, & fundamento asserendum non est.

Rursus non probo id, quod procerto constituit idem Dominus Francis. Sarmiẽto. d. c. 1. numero. 19. versi. fingite vtrum quod si quis emat super predio aliquo censum viginti corbium frumenti re etiam ipsa ac cæteris bonis obligatis, prediumque certum sit non reddere dicta viginti imo neque decem, neque in vulgari venditione ex vendito agere posset, quia sciens emit rem, quæ verisimiliter non erit, ideo ad pretium tantum, quod dedit agere poterit non ad redditus, qui non sunt. l. domum. l. neque emptio. ff. de contrahen. emp. nam, vt dixi, census in sola persona, & in re cuius fructus non ascendunt ad quantitatem pensionis fundari potest. Posset autem habere locum sententia Domini Francisci Sarmiento si censum fructuarium ex presse

quis emeret, non si pecuniarium. Etenim cũ non sit necesse vt fructibus predij respondeat, & proportionetur quãtitas pecunię, quæ singulis annis soluitur nihil interest ad iustitiam contractus, vt fructus predij ascendant vsque ad pensionis annuæ quantitatem vt etiam accurate & neruose probat doctissimus Michael de Palacio d. lib. 4. c. 6.

8 Qua propter in hac opinionum dissensione censum sic ego deffinio vt sit contractus institutus a consuetudine exquo vnus vẽdit, & alter emit ius certi redditus singulis annis soluendi in pecunia. Quæ deffinitio si expendatur ex acte omnem videbitur census complexa substantiam, constat enim genere, & differentia, quibus ex partibus omnis perfecta deffinitio debet absolui, & expleri. Contractus enim loco generis ponitur, quia plures formas suo ambitu comprehendit, emptionem venditionem pignus depositum, commodatum, mutuum. l. contractus ff. de regu. iuris. l. iuris gentium in principio l. 1. §. conuentionis ff. de pactis. l. 1. ff. de actio & obligatio §. vlti. inst. de obligacio, & census contractus est, referrique debet inter eos, qui re celebrantur vt obseruaueram in. c. 2. num. 9. hoc lib. dixi esse a consuetudine institutum vt originem, & principium ostenderem, a quo fluxit & processit quod in recta diffinitione vitio verti non debet. quo, & reliquis verbis contractus censiticus distinguitur ab alijs contractibus, & in propria essentia constituitur, quæ cum abstrahat a persona vel á predio, nec personę nec predij indeffinitione volui mentionem facere.

9 Igitur in censu emptio, & venditio contrahitur ac propterea estimandus, & metiendus erit fere eisdem regulis, & legibus quibus contractus emptionis, & venditionis. Ideoque vbicunque in contractu census esset defectus talis qui efficeret vt emptio vitiaretur vel emptor non teneretur idem in censu erit cõstituendum quia contractus emptionis, & venditionis est vt sapienter animaduertit Dom: Francis. Sarmiento d. c. 1. nume. 19.

10 Exquo primum infero ex natura rei esse necessarium, vt pretium, quo emitur, & venditur ius annui redditus, consistat in pecunia numerata. Non dico ex natura rei esse necessariam veram numerationem pecunię coram tabellione, & testibus, quoniam id sola constitucione Pij Quinti expoſcitur sed pretium non posse in alia re, quam in pecunia constitui. Idque probatur ratione manifestissima. Nam pretium & rem esse de substantia emptionis, & venditionis certum est, neque indiget peculiari probatione, & pretium debere cõsistere in pecunia numerata

rata cõstat ex tex.in l.1.ff.de cõtrahen. empit l. 1. ff.de rerum permutatione l. pacta conuenta 72. ff. de contrahen. emp. §. pretium & §. Item pretium inst. de empti.& venditione l. empti fides C. de contrahen. emptio. l. emptionem.C.de rerum permutatione .l.naturalis §.& si quidem ff.de prescrip.verbis.& obseruant Constanti.Harmenopulus in epitome iuris ciuilis lib.3. titu. 3. Azo, & Placenti.in suma. C. de contrahen. emptione, accurate Pinellus in Rubr. C. de rescin. venditi.2. p. c. 1. numer. 9.& 10. 11.& 12.Dominus Antoni.de Padilla in d. l. naturalis.§. & si quidem numer.1.ff. de prescrip. verbis,Vaconius a Vacuna lib.quinto declarationum iuris declaracione 68.numer.6.Quam ob rem cum census vera sit emptio, & venditio,planefit consequens pretium,exquo census creatur debere consistere in pecunia numerata,quod in specie notat Rebuff.secundo tomo ad cõstitutiones Gallicas tractatu de cõstitutione reddituum arti.1.glo.5. Ex quo subin de infertur non esse censu cũ quis dat oleum,triticum, aut quodlibet aliud granum,merces, massam auri, vel argenti, vt ratione eius sibi soluatur annua pensio, argumento tex.in d.l.naturalis.§.& si quidem l.insulam.6.ff.de prescriptis verb.l.6. §.1. ff.de actionibus empti, quia in ea specie non esset venditio,vt conuincit Pinellis.d.c.1.numero. 9. &. 12. Ideo,si census ea forma creatus esset,vt loco pecuniæ species interuenisset,emptor teneretur redditus solutos,& pensiones perceptas imputare insortem principalem, quia census non fuit, Albornoz d. titu.2.versi. 4. conclusion . & pluribus Arestis in Regno Franciæ ita diffinitum fuisse scribit Rebuffus. d. glos. quinta & apud nos in supremo Regio consilio quotidie rescinduntur talescontractus.

Parumque iuuare potest nomen a contrahentibus adiectum ex tex.optimo in d.l. insulam .6 ibi,*insulam hoc modo,vt aliam reficeres,vendidi,respondi nullam esse venditionem, sed ciuili actione incerti agendum esse* ff.de præscrip. verb.l. 6.§.1.ff. de actio.empti.Iass.in l. si tibi pecuniam ff. si cert. petatur Tiraque.de vtroque retractu §.30. glos. 1. numer. 11. & §.32. glos. 1. numer.34.Pinelus vbi supra,& in d.Rub .2. p. c.2. numer. 2.& c.3. numer.24. Auendanius responso 12.numer.2.Antoni. Gomez in l. 45.Tauri numer.41.Petrus Peralta in l.Lucius Titius numer.12 ff. de lega.2.Alua Valar.de iure emphy.q.27.numer.11.folio.156.pag. 2. Rolandus consi. 96. numer.39. 40.41.& 42.volum.1. qui omnes docent non attendi nomẽ a cõtrahẽtibus impositũ vbi natura cõuẽtionis, veldeducta inconuẽtionẽ repugnant

repugnant nomini expresso,& addendus est Vaconius a Vacuna lib. 5. declaratione.69.nu.10.Nec placet sententia Nauarri in d.commentario resolutorio de vsuris num.105.asserentis, solo iure naturali & diuino attento posse iuste cõstitui coram Deo censum soluto pretio eius in alia requam pecunia numerata,si illa coram ipsius diuina maiestate esset æque vtilis aut vtilior venditori,quam pecunia numerata . Quoniam cum ex natura contractus ipsius requiratur, vt pretium interueniat in pecunia numerata , plane fit consequens si deficat,nec censum esse coram Deo.

Quam doctrinam primum extendo,vt habeat locum tamet si speciem contrahentes á principio æstimauerint ad pecuniam. Nam si massam auri, vel argenti,marchas, libras,vel vncias triti
11 cum,oleũ merces,& reliqua id genus certa pecunia æstimata daret quis loco pretij , eoque censum & redditus annuos sibi compararet,nihil ageret, nec census contraheretur, & redditus percepti in sortem, essent imputandi, & contractus rescindendus . Quod ratione perspicua verum esse demonstratur. Quoniam substantia emptionis, & venditionis,vt dictum est, desiderat pretium in pecunia numerata.Igitur consensupartium, tolli mutarique non poterit l.nemo potest ff.de lega. 1.l. vbi ita donatur ff.de donatio, causa mortis,nec partes fingendo poterunt inducere vt taxatio rei sit pecunia iuxta regulam tex. in l.in bello.§.facte ff.de capti &postlimi.reuersis Pinelus d.c.1.nu.11. reprehendẽs Fabrum contrarium existimantem,& num.16. improbans authores plurimos Fabro cõsentiẽtes.Tumquia Martini Quinti&Calixti.3.constitutione extrauag. aperte desideratur pretium in numerata pecunia, quod cum non interueniat vbi datur species ęstimata,apparet dicendum ea forma censum constitutum inutilem esse.Neque obstat text.in l. pretij 9.C. de rescindenda vendit. vbi Cæsares Dioclecia. & Maximia. sic rescripsere,*pretij causa non pecunia numerata sed pro ea pecoribus in solutum consentienti datis contractus non constituitur irritus*.Quibus verbis docuisse videntur emptionem, & venditionem consistere posse in re æstimata adpecuniam. Quia is text.procedit quando a principio fuit,conuentum de pretio in pecunia numerata, & postea insolutum data fuit res æstimata loco pecuniæ,vt ibi explicant Accursi. verbo consentienti,Odoffredus legum pater num. 1. Petrus de Bellapertica ,Cynus Faber Bald.Angel.& Salycet. Dominus Franciscus Sarmiento lib. 7. Selectarum c.1. numero. 23. & 39. versiculo . Item mercis loco.

Nec etiam obſtat text.in l.1.C. de rerum permutatione ibi *licet non taxata quantitate* dum his verbis ſignificare videtur in ſpecie taxata a principio quantitate venditionem, emptionemque conſiſtere & docuerunt ibi. Accurſi verbo taxata Bart. Bald. Fulgoſi. & alij Paulus de Caſtro in l.1.ff.de rerũ permutatione, Alcia.num.23. Ripa.26.in l.2.ff.ſi cert.petatur Decius cõſi.160.col.1. Tiraque. de retractu, Lignagier.§.1.glo.14. nu. 19. Molinæus in conſuetudi. Pariſiens.§.13.glo.5.num.47. Caſſaneus in conſuetudi. Burgundiæ folio. 333.num.3. Quia id colligitur per argumentum a contrario ſenſu, quod non eſt magniponderis, & verba illa magis probare videntur idem iuris eſſe, eo caſu non taxata quantitate quod eſſet ſi taxaretur, & ita is text.probat, quod ſi altera ſpecies taxata daretur provenali minus dubium eſſet competere tunc actionem, ad intereſſe, ad ſimilitudinem empti, & venditi. Quo circa diſſẽtio a fratre Ludouico Lopez in iſtructorio negotiãtium. lib.1. cap. 59. verſicu. ad hæc. qui exiſtimat quod ſtando in iure naturali & in ſola natura contractus, id racioni & iuſticiæ non repugnat. Verũ eſt enim eam formam conuentionis vitioſam eſſe non ſolum iure humano & poſitiuo, ſed etiam iure diuino & naturali ex hiſ quæ nunc reſolui.

12 Limitari tamen poſſet ſuperior propoſitio in ſpecie duplici. Prima eſt cũ á principio conuenit de creãdo cenſu ex certa pecuniæ quantitate. & poſtea contractu perfecto ſpecies taxata quantitate datur venditori inſolutum loco pretij conuenti a principio: hoc enim caſu videtur cenſus irritus non eſſe: venditorque ſingulis annis reditum perſoluere compellendus: nec excuſſari debeat, ſi dixerit, nõ pecuniam ſed ſpeciem ſolutam ſibi fuiſſe, ex text.in d.l. pretij. C. dereſcin. venditione iuxa communem eius intellectum a me ſupra relatum, & facit text.in.l. ſi olei Co. de locato. & conducto iuſta interpretationem, quam ibi magis amplectũtur Barto. Bal. Ange. Salycet. & Fulgo. Alexan. in l. ſi pecuniam num.8. & Iaſſ. numer.4. ff.de cõdictione ob cauſam, & in terminis ita conſuluit Naua. cõſi. 1. ſub. titulo de emp. & vendi. ceſſãte motu proprio Pij Quin ſed contrarium arbitror eſſe verius. Quoniam vt probaui ſupra cap. 2.num.9. cenſus ex natura rei ac iure diuino, & naturali requirit veram, & realem pretij numerationem contemporaneam ipſi formationi contractus. Ideo nihil proficiet a principio conueniſſe de pretio niſi actu detur tempore celebrationis & perfectionis actus ipſius. Altera quidem ſpecies eſt cum emptor dat ſimul pretium, & rem aliquam, vt conſtituatur ſibi ius annui redditus, quia hæc forma cenſui non repugnat, cum admittatur in emptione, & venditione, & præſertim quod in hac ſpecie partes videantur habere animum emendi, & vendendi, quo caſu emptionẽ, & venditionẽ eſſe non permutationem nec alium contractum docuit Bart.in.l. Ariſto.num.2.ff.de donatio. & in l.ſi in emptione ff.de contrahen.emptione, & in l.1.ff.de rerum permutacione, quem dicunt eſſe receptum communiter Tiraque. de retractu Lignagier.§.30.glo.1.num. 2. Boerius deciſ.144. Couarru.lib. 2. variarum c.4.num.9. Antonius Gomez 2.tomo.c.2.num.10. Oroſcius in l.iuris gentium §. & ideo num.17.ff.de pactis Pinelus in d. rubri.2.p.c.2.num.1. Dominus Antonius de Padilla in l. naturalis §. & ſi quidem nu.2.ff de præſcrip. verbis. Quam ſententiam, licet recepta ſit communiter, reptuo difficilem inceſſu, nam cum legibus Regijs redditus ſolui debeat ad rationem vnius proquatuor decim, reſpectus ſpeciei, quæ traditur ſimul cumpretio male poterit ſolui ad eam rationem, & quia pretium pro forma requiritur vt actu tradatur inpecunia numerata. Præterea infertur quod ſi cenſus imponatur ſuper re aliena non venditoris, & poſt ea euincatur, emptor poteſt recuperare liberepreciũ, quod dedit, & damna, & intereſſe ratione, euictionis illata vt in alijs emptionis contractibus fit.

13 Indamnis autem, & id quod intereſt venit etiam pretium datũ, & quantitas cenſuum vſque addiem reſtitutionis, quia apparet de lucro ceſſante ex eo, quod ſuper re non ſua ſed alia cenſum vẽditor conſtituit. Nam ſi non eſſet aliena, hæc deberet emptori proculdubio: non ergo venditor debet eſſe melioris conditionis, quam ſi non deliquiſſet facit, tex: in l.venditor hominis ff.de euict: & ita reſoluit Dominus Franciſcus Sarmiento d. lib.7. c.1. nume.30: verſi.5. concluſio, quæ reſolutio digna eſt eximio & admirabili ingenio Domini Franciſci Sarmiento & cum eo videtur ſentire Nauarr.in propriũ motum Pij Quinti de for.crean. cen.nu. 118: & 119. Medina in C.de reſtitu.c: de cẽſu redimibili verſi. ſequitur hinc. Sed ego, qui alia via procedo, illam probare non poſſum earatione, quia in cenſu, vt latiſsime demonſtraui, ſuperius non emitur nec venditur prædiũ, nec fructus illius, ſed ius quoddã ſoluendæ & percipiendæ annuæ penſionis pecuniaræ, & hoc ius ſaluum integrumque manet re vna euicta vel in alijs prædijs, quæ nõ negat Dominus Franciſcus Sarmiento cenſui poſſe ſupponi vel inperſona, quæ principaliter, & de perſe etiam tenetur. Ideoque vna re euicta emptor non recte petet pretium, & redditus reſtitui ſibi: Probatur quoque ex Martini:

Quinti,& Callixti 3. extrauagantibus,quibus definitur rebus omnibus peremptis,ſaluum ius manere ad exigendos redditus, nec poſſe capitale repeti: ergo nec vna re euicta,imo,nec omnibus re peti ſors valebit.

Et poſtquam hæc ſcripſeram in 14
cidi in ſpeculum principũ Petri Belluge,qui Rub.41.§.leges Reg. ni num.12.tractãs hanc difficultatem duo conſtituit primum re euicta non poſſe repeti pretium ex natura contractus,ſed exclauſula, quam dicit ſolere adijci inſtrumẽtis cenſualibus de faciendo habere licere tenere,& poſsidere: ſecundum in regno Valenciæ praxi fuiſſe receptum ſuis temporibus vt re euicta aliquãdo debitor condemnetur ad reſtituendum pretium aliquando vt aliã rem æquivalentem reponat inſpeciali obligatione per tex.in l.ſi quis accepto ff.de condictione cauſa data,& in cap.Eccleſia Sanct. Mari. 2. vt lite pendente,aut pretium reſtituat,& vtramque praxim de iure ſuſtineri poſſe.

Ipſe tamen admitterem eam ſententiam tunc locum habere poſſe quando omnia bona obnoxia,prę ſtationi cenſus euincerentur aven ditore, quia cum in ſola perſona fragilis ſit parumque ſecura cenſus perſolutio, æquum eſt,vt vel venditor noua prædia ſupponere, vel pretium cum redditibus decurſis cogatur reſtituere. Vel poſſet habere locum vbi venditor fuit in mala fide ne ex delicto commodum conſequatur.c.intel leximus de iudicijs l.itaque fullo ff. de furtis. Vltimo de ducitur magnam eſſe differentiam intercenſum,& mutuum.

14 Pro cuius rei notitia aduertendum eſt quatuor potiſsimum in mutuo deprehendi. Primũ,quod pecunia fiat accipientis: ſecundũ,quod fiat gratis: tertiũ. quod dẽtur ius vtendi aliquo tempore: quartum,quod accipiens obligetur cum effectu ad idem genus,ſiue ad tantũdem in eodem genere reſtituendum,idque adeo preciſſe vt nullo interitu liberetur l. 2.in principio ff.ſi cert.petatur.

Primum non eſt ſoli mutuo propriũ,quia conuenit enptioni fundi,& quam plurimis alijs contractibus, inquibus quoque neceſſum eſt pecunia fiat accipientis. Secundum etiam mutuo commune eſt cum donatione & depoſito ad numerũ cõtracto l. Lucius,l.die ſpõſaliorum ff. de poſiti.tertio,& quarto cõſtituitur propria,& ſpecifica differẽtia mutui, & propter quartũ diſtinguitur eſſentialiter a cẽſu,& emptione redditus annui, ſiue perpetui,ſiue temporalis. Incenſu enim recipiens, ſeu venditor nullo modo obligatur ad reddendum pretium, quod accepit neque in corpore,neque in genere,ſed ipſa pecunia,pretium, ſiue ſors abalienatur in perpetuum abſque

que vlla prorſus ſpe repetendi, quod emptionis proprium eſt. Cuius oppoſitum ex diametro reperitur in mutuo,in quo tamet ſi accipiens efficiatur dominus pecunię non tamen libere,neque pecunia omnino abalienatur à mutuante, Hieronỹ.Gab.conſi.152. num.3.4. & 5.quia mutuatio non eſt alienatio,ſed adminiſtratio.l.rogaſti §.ſi fugitiuus,& ibi Alex. Decius, & alij ff.ſi cert.petatur,quoniam vertitur in creditum, & recipiens obligatur ad reſtituendum idem genus,non in abſtracto,quod nihil eſt,ſed veram,& realem ſubſtantiam genere,& qualitate non indiuiduali corpore eamdem, & certam. Quæ vera, & pulcra explicatio eſt ad text.in l.2.§. mutui datio ff.ſi cert. petatur. Illa enim verba Pauli I.C. *quia ingenere ſuo functionem recipiunt per ſolutionem quam ſpecie* (vt legunt Gregorius Haloander, & poſt eum Anto. Aug.lib.4. emendationum. cap. 8.) Ita ſunt accipienda,vt res mutuabiles recipiant, *in genere ſuo functionem*, id eſt, formalem, & ſubſtantialem æquipollentiam, vt vna res fungatur vice alterius vni formiter,& ſubſtantialiter,id que *perſolutionem*, id eſt,perſoluendi facultatem, *quam ſpecie*, ideſt magis,quam per ipſum corpus indiuiduum mutuo traditũ. Nõ enim indiuiduum illud eſt in obligatione,neque genus abſtractum,aut quid incertum,ſed certa ſubſtantia,quæ certitudo non eſt reſtricta ad ipſum corpus in indiuiduo mutuatum,ſed ad ſubſtantiam,eiuſdem generis qualitatis,& quantitatis. Igitur res mutuabiles recipere, *ingenere ſuo functionem per ſolutionem*, nihil aliud eſt quam in mutuo id,quod redditur, & ſoluitur recipere ſub rogationem con ſubſtantialem, & identificam, cum remutuata, quæ fit perſolutionem id eſt,ſoluendi facultatem, quia ſatis eſt tantundem ſoluere non autem per ſpeciem, ſeu corpus ipſum mutuatum.

Circa cuius tex. intellectum a principio mundi ſe torſiſſe mirum inmodũ dũ gloſas,& DD.ſcribit Nicolaus Bellonus lib.1.ſupputationum cap.5. ſed hyperbolice Bellonus loquitur. Nam cum a principio mundi non fuerint is tex.neque gloſſæ, profecto circa eius explicationem non potuerũt a principio mundi ſe torquere. Et ipſe Bellonus torquet, & contorquet ſe,& laborant Acia.lib.2.paradoxorum cap. 20. Zaſius ſingularium intellectuum cap. 1. Connanus lib.7. commentarium cap. 1. Franciſcus Duarenus lib.1.diſputationum cap. 14. Ludouicus Charondas lib.3.vero ſimiliũ cap. 13. Vaconius à Vacuna lib.3. declaratione 46. Ioannes Robertus lib. 3.ſententiarum iuris c.14. Stephanus Forcatulus in penu iuris cap. 13. ſuperior tamen explicatio

Pauli

Pauli mẽtem magis videtur complexa. Ergo ſubſtantialis differentia inter cenſum,& mutuum procedit ex earadice,quod cenſus vera emptio eſt,& in eo ſors,& pecunia abalienatur a dante, ſitque accipientis abſque vlla prorſus ſpe repetendi:quia venditor cenſus cogi,compellique non poteſt vt pretium reſtituat aliquando,eoq; maxime conſiſtit iuſticia huius cõtractus. At in mutuo accipiens tenetur reſtituere pecuniam non eandem numero, quam accepit, ſedaliam pecuniam eiuſdem generis tantam,& iuſdem qualitatis ad idque compelli poteſt. Quod eſt maxime notandum ad multa quæ inferius venient in diſputationem. Et quoniam diffinitioni coniuncta,& ſuccedanea diuiſsio eſt,erit opportunũ explicare hoc loco,quo tuplex ſit cenſus & cenſus plurimas diuiſsiones retulere Conrra.Ioannes de Medina,Dominicus de Soto,Maurus Antonius Berarducius, & Franciſcus Garſias vbi ſupra.

15 Primum ergo cenſus diuiditur in reſeruatiuum,& conſignatiuũ: reſeruatiuus apellatur quãdo quis concedit alicui remſuam reſeruato ſibi iure percipiendi ſingulis annis fructus, vel penſionem aliam exe a re:concedit autẽ rem quantum ad vtrumque dominium,directum ſcilice, & vtile ad differentiamEmphytheuſis,in qua manet penes concedentem dominiũ directum & in Emphyteutam vtile tranſit, vt copioſe reſolutum eſt inpreſatione huius operis. De hoc cenſu vt tunc dixi non eſt præſens diputatio,is que parũ noſtris temporibus frequentatur. Conſignatiuus eſt,quando quis retentis apud ſe bonis ſuis certam penſionem conſignat ſuper eiſdem bonis reddendam alteri ſingulis annis dequo ſermo eſt inpreſentiarium. Secundo diuiditur in realẽ,& perſonalem,& mixtum, realis eſt, qui conſtituitur ſuper re aliqua,ita vt ipſa ſolum maneat obligata: perſonalis,inquo ſolum perſona obligatur ad penſionem reddendam:mixtus qui in re &perſona ſimul conſtituitur. Tertio diuiditur inpecuniarium, & fructuarium: pecuniarius dicitur ille,qui pecunijs ſoluitur: fructuarius,qui penditur in fructibus, vt vino, oleo &c. licet autẽ cenſum ſoluendũ infuctibus cõſtitui poſſe docuerint Ioannes de Medina, Conrradus, Dominicus de Soto, Franciſcus Garſias,Mercado,Sarabia,Dominus Francis. Sarmiento locis ſuperius adductis, & Ioannes Maior.in 4.d.15.quæſt.42. Rebuff. intractatu de conſtitutione reddituum in principio. 3. tomo ad conſtitutiones Galliæ Grego.Lopez in l.28.tit.8.part.5. glo. á cenſo,& pluresẽ alij,quorum ſuperius mentionem feci: & Didacus Perez in proœmio titu.2.lib.8. ordinamenti veteris pag.30.col.2. & facit

& facit tex.in l.ſi debitor.§.veriſimile ff.de contra.emp.& in l.1.ff. de condi.& demonſtr.l.certus numerus ff.de tritico,vino,oleoq; legato.l.ex eo ff.eod.tit.l.legatũ eſt §.vini ff.de annuis legatis. Tamen in noſtro Regno ſolutio nequit fieri infructibus vt puta vino,oleo, tritico,alio vẽ frumento, & cenſus non niſi in pecunia ſoluenda conſtitui poteſt & conſtitutus a principio infructibus reddactus eſt ad pecuniam, ad rationem vnius pro quatuordecim vt conſtat ex.l.4.tit.15.*de los cenſos* lib.5. nouæ comp.vbi glo. vnica notat Matienzo. Quod etiam in Gallia cẽſuiſſe ſenatum Pariſienſem ſcribit Imbertus Rupellanus lib.1.inſtitutionum forenſium capi.34. & Carolus Molinæus de contractibus quæſt.21.quos refert Ioannes Gars.in tracta.de expenſis,& meliorationibus.c.9.num.74.qui numeris ſequentibus rem extendit adcenſus perpetuos,& creatos abſque pacto redimiendi in idq; refert pragmaticã Philippi .2.Domini noſtri, æditam anno 1573. Menſe Februario,eſt quę hodie inſerta eſt nouę cõpilationi typis excuſſæ anno.1581.& eſt in ordine lex.7.tit.15.*de los cenſos* lib.5.docet Olano litera.A.num.94.de cuius legis intellectu vide Couarru.lib.1.variarum.c.10.num.11.& Ioann. Gutierrez lib.2. quæſtio.pract.ſuper leges.Regi.nouæ cõpi.q.170. quæ quidem lex ampliata & protenſa eſt ad cenſus vitalicios in cõmicijs Madriti publicatis anno 1590.cap.47. Quarto diuiditur incertũ,& incertũ,certuseſt quando quãtitas eſt determinata vt mille aurei:incertus vero eſt quãdo quãtitas,quęſoluitur non eſt determinata,vtquãdo ſoluitur 3.pars bonorũ. Quinto diuiditur inteporalẽ,& perpetuum:& temporalis ad huc eſt duplex,alter eſt determinatus, vt prodecem annis,alter in determinatus,vt pro vita alicuius.

Sexto diuiditur incenſũ redimibilem,& irredimibilem:de omniũ ergo iuſtitia, & ſecuritate diſputandum eſt. Et quoniã multa oportet ad eius rei explicationem premittere,duxi opere pretium aliqua elegantia ac pulcra,& ſcitu digna prælibare,ſine quibus guſtu,& ſapore,careret ea diſputatio cumque difficultas omnis in eas anguſtias reducatur an hic contractus redoleat vſuram,primum de vſura ſermonem inſtituam,inquo quid ſit,& in quibus contractibus locũ habeat,quibus q3 rationibus & quo iure improbetur ediſſerã.

EPITOME capitis. V.

1 *Emultiplici vſuræ acceptione diſſeritur.*

2 *Conſtituitur vna vſuræ deffinitio quod ſit omne id,quod accedit ſorti, & reijcitur.*

Proponitur

3 *Proponitur altera diffinitio vſuræ tradita ab Innocentio , quod ſit quidquid ſorti accedit ex pacto, & ſpe præcedenti.*

4 *Vbi creditor ſuam explicuit debitori mentem, & intentionem, nullo modo intentionalis ſed realis vſura dicenda eſt, vſuraque mentalis, & intentionalis eſt vere & proprie vſura.*

5 *Quando aliquid venditur carius ac creditum, quam ad numeratum vera, & propria vſura contrahitur, & vendentes incurrunt eaſdē pœnas, quibus plectuntur vſuarij.*

6 *Si in iudicio ex creditoris cōfeſſione cōſtaret de eius prava, & corrupta intentione, ex Zabarellæ ſententia puniendus eſſet: ſed contrarium reſoluitur eſſe verius.*

7 *Aliud eſt vſura, & aliud peccatum vſuræ: vſura enim eſt ipſum lucrū, peccatum vero vſuræ ipſa voluntas, ſeu acceptio lucri.*

8 *Refertur, & improbatur alia diffinitio vſuræ, quod eſt lucrū ex mutuo pacto debitum, vel exactum.*

9 *Quarta vſuræ diffinitio tradita a Couarru. quod eſt voluntas capiendi vltra ſortem lucrū aliquod temporale, vi & cauſa mutui principaliter, quæ ſimiliter improbatur.*

10 *Proponit, & refellit author duas alias diffinitiones vſuræ traditas a Domi. de Soto, & Franciſco Ototomano.*

11 *Vera vſuræ diffinitio eſt vt ſit lucrum pecunia æſtimabile ſuapte natura vi mutui veri, vel palliati quæ ſitum, vel ſperatum.*

12 *Licet mutuanti ſperare lucrum ex amicitia, & gratitudine.*

13 *Diſcutitur, an vbi debitor dedit creditori ſine pacto aliquo præcedenti gratis, & liberaliter aliquid vltra ſortem principalem, teneatur creditor ad reſtitutionem quando ipſe intentione corrupta mutuauit.*

14 *Vſura in ſolo contractu mutui reperitur, & vera ratio conſtituitur.*

15 *In emptione, & venditione, alijs que contractibus non committitur vſura, niſi quatenus ſub his latet quoddam mutuum palliatum.*

16 *Omni iure naturali Diuino poſitiuo, canonico, ciuili, & Regio vſura prohibita eſt.*

17 *Latiſſime agitur de intellectu illius loci Deuterono. 23. non fœnerabis fratrituo, variæque authorū expoſitiones referuntur.*

18 *Iure Diuino Euangelico, & iure Pontificio, ciuili, & Regio vſura prohibita eſt.*

CAPVT. V.

De vſura.

1 VSura nomen ab vtendo trahit: ideoque proprie accepta vſu abſolute ſignificat. Vnde lucis, vitæ, pecuniæ, vſura concedi dicitur, cui vti luce, vita, pecunia conceditur. Sic Marcus Cicero. 1. q. Tuſculana

Tuſculana. *Natura (inquit) dedit vſuram vitæ, tanquam pecuniæ nulla præſtituta die, quid eſt igitur, quod querare ſi repetit cum vultnea enim conditione acceperas.* Idem Verrina quinta, *quis enim hoc fecit vnquam, vt cum ſenatus publicanos vſuraſæpe iuuiſſet, magiſtratus a publicanis pecuniam pro vſuris audeat aūferre?* Et Verrima ſeptima, *cur Pyratis Lucis vſuram tam diuturnam dediſti, & pro Rabirio Poſthumo vos obſecro iudices, vt huic optimo viro, quo nemo melior vnquam fuit nomen equitis Romani, & vſuram huius lucis & veſtrum conſpectum ne eripiatis:* Et ad Appium Pulchrum lib. tertio, *perficiam profecto, vt longi temporis vſuram, qua caruimus intermiſſa noſtra conſuetudine, & gratia, & crebritate, & magnitudine officiorū meorum ſarciam.* Hinc vſura ſæpenumero ſolet vſurpari pro incremento, quod ex vſu cuiuſque rei tanquam eius fructus procedit, vt conſtat ex illo Ciceronis in libro de Senectute, *terra numquam ſine vſura reddit, quod accepit.* Quo in loco fructus appellat Cicero vſuram ſeminis & generatim nomen vſuræ frequens, & vſitatum eſt pro pretio, & mercede vſus cuius libet rei: ſimili forma, & figura loquendi, qua locationem, & conductionem pro locationis, & conductionis mercede poſuit Paul. in lex. locatio, 9. ff. de Publicanis, & Veſtiga. ibi, *locatio vectigalium, quæ calore licitantis vltra modum inflatur,* & in l. fideiuſſores 68. ff. de fide iuſſori, ibi *quoniam inſola centum annua ſe obligauerat non in omnem conductionem.* Ac proinde multis in locis incrementum illud, quod cum eo, quod accepit, debitor reddit quaſi propter ſortis vſum, vſuram Cicero vocat. Idque ipſum loquendi genus immitati ſunt noſtri I.C. appellantes vſuram quod propter ſortis vſum ſimul cum ipſa ſorte redditur, eamque ſignificationem in omnibus iuris ciuilis locis & præſertim in titulo. ff. de vſuris tenuiſſe & probaſſe videntur. Ex eaque ſignificatione tandem obtinuit, vt vſura accipiatur frequentiſsime pro eo, quod ex vſu pecuniæ aut rei cuiuſcumque vſu conſumptibilis accreſcit, & ſorti principali accedit & adiungitur. Inqua acceptione vſura quoque fœnus dicitur a latinis quod (vt Marcus Varro. Feſtus Pompe & Gellius ſcribunt) ab eo dictum eſt quaſi pecuniæ ſit fœtura quædā, a Græcis vocatur τοκος ideſt partus παρα το τικτειν, quod ſignificat parere. Nam vt Ariſtot. ſcribit lib. 1. Polytico ſicut ſimilia generantur a ſimilibus, ita in vſura, & fœnore nummus nummum parit. Hebræi autem vſuram appellant morſum a verbo Iaſarmomordit: Amos quinto, & numero. 21. vnde Deutoronomi. 23. vbi nos legimus *non fœnerabis fratituo Hebræi habent non morſum inferes fratri tuo, ſeu non fœnore*

nore mordebis fratem tuum. Et quidem vſura morſus appellatur ꝓpriſsime. Nam quemadmodum dentibus canis viſcera cadaueris, ſic fœnerator debitoribus ſuis ſubſtantiam exhaurit, & diuellit,& belliſsime D.Chriſoſt.in Matthe. c.5.vſuram comparat morſui aſpidis,& D.Bernar. in libro de cura rei familiaris latroni legali prædicenti, quod intendit rapere, & Bald.conſi.449.lib.3.ait quod vſurarius ſimilis eſt vermiculo ligni, quia vermiculus ad tactum lenis apparet,ſed dentes habet ita duriſsimos,quod omne lignum rodit, &deuorat:ita vſurarius eſt vermis patrimonium rodens: & ſicut ignis comburit in infinitum,ſi combuſtibile ſibi habeat approximatum:ita vſurarius tamquam os inferni deuorat,& rodit,quãto plus habet in marſupio. Iodo. Dam Houderius in Enchyridio.Pariũ, & ſimilium, verbo vſurarius & Cato cum de ęconomica diſſeruiſſet,interrogatus quid fœnerari? reſpondit,quid hominem occidere? Vſurarium homicidæ comparans Sarmiento lib.7.c.2. numero.14. Vſuræ vero diffinitiones varię variis in locis referuntur,& primum ſolet deffiniri, quod eſt omne id quod accedit ſorti.

2 Quæ diffinitio probari videtur ex tex.in c.ſi fœneraueris c. putant c.plerique c. vſura 14.quæſt 3.quibus in locis teſtimonio Auguſtini Hieronymi Ambroſij & Concilij Agathenſis, Gracianus oſtendit vſuram eſſe quidquid accedit ſorti.Quam diffinitionem ſequitur,& explicat Marianus Sozinus in Rubri. de vſuris nume .9. illam tamen improbat ibi Panormita.nume.3.Ancharra.in Regu. peccati venia. numer.7. de regu. iuris lib.6.Cardina.in.c. inciuitate de vſuris numer.5.ea ratione, quia poſſet accedere aliquid ſorti gratis,& tamen non eſſet vſura argumento.tex.in c.ſicut 1.quæſt. 2.& in c.dilectus de ſimonia & in c.& ſi quæſtiones eodem titu.

3 Qua propter Innocentius in Rubrica de vſuris aliter vſuram diffinit,vt ſit quid quid ſorti accedit ex pacto vel ſpe præcedenti.Sequuntur Ioannes Andreas in Regula peccatum de regulis iuris lib.6. Panormi. & Anania.in d. Rubri. de vſuris numero 3. Salycetus in Rubri.C.eodem titulo,Henrri in c.in ciuitate numero. 1. & 2. docens cum ea coincidere alteram diffinitionem traditam ab Hoſtienſe in ſumma &, ibi Cardina. numero.5.de vſuris ſpeculator titulo de vſuris numero.6. ſumma Piſana verbo vſura,primo in principio Goffredus in ſumma de vſuris numero 1. Sylueſt verb.vſura primo in principio,Maurus Antonius Berard. in ſumma corona c.7.de vſura circa mutuum & noſtrorum interpretum communi voto approbatam eſſe, agnoſcunt Auguſtinus Beroius numero.16. in d.

in dicta Rubrica de vſuris,& Couarrubias libro tertio variarum reſolutionũ capite primo numero primo, Alphonſ.Guerrero in Theſauro Chriſtianæ religionis cap.67.in principio.

Quam tamen oppugnat Auguſtinus Berous vbiproxime eo argumento, quia videtur conſequi ex ea diffinitione vſuram mentalem, ſeu intentionalem eſſe vere & proprie vſuram, & creditorem propter ſolam ſpem & deprauatam intentionem dici vere, & proprie vſurarium. Quoniam terminus diffinitur, prout vere, & proprie capitur non autem prout improprie, & fictè leg.1. & ſecunda ff. de vſufructu leg.2.ff.de vſu fructu earum rerum,quæ vſu cõſummuntur capitulo vltimo,& ibi gloſſ. de pignori. bonus textus in leg. prima §.dolum ff.de dolo, & faciunt notata per Barto.& Doctores in leg.1.de adquiren. poſſeſſione,quod falſum eſſe contendit probare Bero. ex textu in ca 4
pite conſuluit de vſuris in illis verbis,*Quaſi vſurarius debeat iudicari ponderando particulam*, & dictionem *quaſi*,quæ improprietaris dicitur eſſe nota, & ex textu in cap. in ciuitate eodem titulo ibi,*licet autem contractus huiuſmodi ex tali forma non poſsit cenſeri nomine vſurarum,&c.*

Quo circa numero 19. & 20.duplicem eſſe diſtinguit vſuram mentalem,& intentionalem. Vnam enim ait eſſe,quando creditor qui mutuauit,habuit propoſitum ab initio,vel ex poſt facto lucrandi aliquid vltra ſortem principalem,idque propoſitum mente retinuit,necvnquam modo aliquo manifeſtauit debitori, & hanc vſuram mentalem non eſſe proprie & vere vſuram nec comprehendi ſuperiori diffinitione:alteram inquit eſſe cum creditor ab initio, vel ex poſt facto habuit animum recipiendi aliquid vltra ſortem non aliter mutuaturus, ipſumque animum notum fecit debitori: & eam vere,& proprie vſuram eſſe includi continerique ea diffinitione.quia non remanet in puris, & meris terminis intentionis,ſed vim obtinet taciti pacti. Sed leuiſsimo argumento impulſus doctiſsimus Bero.a veritatis tramite aberrauit.& inpræcipitium deflexit.

Nam cum creditor mentem animumque notum fecit debitori,& debitor ipſe exploratam,& compertam habuit intentionem creditoris,non intentionalis ſed vere realis vſura contrahitur. Quia vſura realis ex pacto expreſſo,vel tacito, quale hoc eſt conſtituitur, vt reſoluunt Medina & Soto vbi ſupra, Nauarro in commentario reſolutorio

de vſuris notabili quinto numero 12. & fere omnes authores Theologi,& Pontificij ſuperius laudati, Cardina. in clementina 1.quæſt.24.de vſuris,Scoto in. 4. dict.15.quæſtione 2.articulo 2. & ibi Durandus quæſtione 5.articulo 5.Petrus Nauarra libro tertio de reſtitutio.cap.2. numero 212. 213.Caietanus ſecunda ſecundæ, quæſtione . 78. articulo primo, qui omnes communi conſenſu docent vſuram mentalem vere, & proprie vſuram eſſe,& intendentem abſque vlla conuentione capere aliquid vltra ſortem, vi mutui,vſuræ peccatum incurrere.Idque Pontifex Romanus apertiſsime docet in dict.cap.conſuluit de vſuris. Neque obſtant illa verba, *quaſi vſurarius debeat iudicari*, quæ pro ſe expendit Auguſtinus Bero. quia partis dubitantis verba ſunt prout ex decretalis illius ſerie,& tenore perſpicue colligitur. Quoniam vbi ad dubitationem propoſitam Vrbanus tertius reſpondet in ea ſpecie vſuram proprie & vere committi manifeſtiſsime docet,vtparet ex illis verbis *cum omnis vſura,& ſuperabundantia prohibeatur in l.* quibus non ſatisfacit Berous vbi ſupra.

Præterea Beroi.cauſam parum
11 iuuat Alexandri Tertij reſponſum in dict.cap.in ciuitate.Nam & ſi Federicus de Senis conſilio 62.contenderit in ſpecie textus in dict.cap.in ciuitate non contrahi veram,propriam, & formalem vſuram, & vendentes carius ad creditum, quam ad numeratum non comprehendi pœnis ſtatutis aduerſus vſurarios in capite quamquam de vſuris, libro.6.

Tamen verius, & receptius cõ
5 trarium eſt prout reſoluit Panormitanus conſilio 22. volumine 1. & in capite ad noſtram numero ſecundo de emptione, & venditione,& ibi Anto.de Burgos numero 7.& Berous contrarius ſibi columna.6.Iaſſonin l.eius qui in prouincia colum.2. ſi cert. peta. Syluеſ.verbo vſura 2.§.2.Henrri. Butrius,Ancharra.Cardi.Panormi.Annania,& Bero.in dict.c.in ciuitate Couarru.lib.2.variarum cap.3.num.7.& lib.3.cap.3. num. 9.verſic.8.Nauarr.in manua.cap. 17.nu.206.& 228.Alphon. Guerrero in Theſauro Chriſtianæ religionis capite 67.num. 13. Sarauia.in inſtructione mercatorum capite. 14. Franciſcus Garſi. de contracti.1.part.cap.23.Mercado de contractibus 1.parte cap.11.& 3.parte cap.9. Dominic. de Soto libro 6.de iuſtitia, & iure quæſt. 4.articulo primo,Michael de Palacio libro quarto de contractibus,& reſtitutione cap.3. 8. concluſ.verſ.hæc prompta eſt, copioſe Petrus Nauarra lib. 5. de reſtitutione cap.2. numero 101.Cum enim res venditur carius ob dila

tam

tam ſolutionem lexCanonica fingit venditorem de præſenti recepiſſe iuſtum pretium, ipſumque emptori mutuaſſe accepturumvl 6
tra ſortem id plus, quo vendit, quam res ipſa valet.Itaque in ea ſpecie ſubeſt,latet, & occultatur ſub emptionis,& venditionis forma,& figura mutuum quodam. In quo cum accipiatur aliquid vltra ſortem,vſuram vere committi neceſſum eſt,& licet ipſummutuum tacitum, præſumptum, & palliatum ſit, tamen ipſa vſura, quæ circa id mutuum verſatur, non ficta, nec impropria eſt ſed formalis,& vera:quia ad rationẽ formalem vſuræ propriæ,&veræ ſufficit,quod ſit lucrum exmutuo ſiue vero,ſiue præſumpto,& palliato,& illa verba Alexandri Tertij indict.cap.in ciuitate licet autem contractus huiuſmodi ex tali forma non poſsit cenſeri nomine vſurarum,ſic ſunt intelligenda,quod vbi res venditur carius ob dilatam pretij ſolutionem, contractus quantum adformam, & apparientiam exteriorem non poteſt dici vſurarius, nec cenſeri eo nomine, quia exterius appareret emptio & venditio,& non niſi in mutuo vſura locum habere poteſt:tamen quia ſub habitu,& geſtu emptionis, & veuditionis præſumente lege Canonica latet mutuum velut quodam pallio obuolutum,reuera ibi vſura formalis & propria eſt. Ceſſat ergo Auguſtini Beroi obiectiõ, apparetque vſuram mentalem eſſe vere,& proprie vſuram.

Ex quo Cardinalis Zabarella in clementina prima quæſtio.24 de vſuris infert quod ſi in iudicio conſtaret de prauo animo, & intentione creditoris in eum locum haberent omnes pœnæ,quæ ſunt a iure in vſurarios ſancitæ. Pro qua ſententia facit celebris doctrina gloſſa verbo eo ipſo incurrant in clementina prima. §. verum de hæreticis, quæ docet hæreticum mentalem innodari vinculo excommunicationis,incurreque pœnas legibus ſtatuas aduerſus hæreticos.

Quam gloſſæ doctrinam ſequuntur ibi Ioannes de Ligniano,Paulus de Eleazar Stephanus Cardi. Ancharranus Immola, & Bonifacius de Vitallinis Cardinalis in clementina prima§. cæterum de vſuris numero ſeptimo, Panormitanus inprocœmio Decretaliũ, numero 6.& in capite extirpandæ §.quia vero numero 21.depræbendis,Fælinus in capite vltimo de hæreticis & in capite, ſi vero *el primero* de ſententia excommunicatio. Marſillis in leg.qui falſam numero 13.ff.de falſis aſſerit eſſe communem Arnaldus Albertinus de aſſertionibus Catholicis dignoſcendis quæſt. 33. num.27.29.& 32. Adrianus quod libro.8.litera G.Ioannes Rojas de hæreticis 1. parte numero, 247.

& inclinat in eam partem doctissimus Ioannes Medina in C. de oratione cap. de potestate Ecclesiæ respectu actuũ cordis. Cardinalis tamen doctrinam falsam arbitratur Couarru.in regula pec catum de regulis iuris lib.6.in ini tio secundę partis relectionis nu. 8.motus eo argumento, quod cre diderit actus mentis interioresnõ subijci neque subiacere humanæ legis potestati , & iurisdictioni. Quod manifestissime docuit S. Thom.prima secundæ q.100.art. 9.& q.91.art.4.& sequuntur Caietanus secunda secundæ q.11.art. 3. Paludanus in 4.dict.17 q.2.Almai.q.1.idem Almai . in tractatu de potestate Ecclesiæ cap.3.Ioannes Maior.in 3.dict.25.q.3.D.Antoninus tertia par.tit.24.c.4. Syluester verbo excommunica.7.§.2. notabili. 1. Nauarrus in principio de pœnitentia dict.5.num.22.Alphonsus a Castro de lege pœnali lib.2.cap.vltimo & lib.2. de iusta hæreticorum punitione cap.12.Si mancas de Catholi. institutio. c. 42.num.3. Camillus, Campegius in additionibus ad Zanchi. Vgolinum in tractatu de hæreticis c. 18. inquam partem semper ipse magis propendi quippe, quæ firmioribus consistat fundamentis. Qua propter improbandam censeo doctrinam Cardinalis,& creditorem,qui prauam intẽtionem in iudicio detexit,nulla pœna afficiendum esse . Nec ex inde sequitur vsuram intentionalem nõ esse proprie vsuram . Nam hæresis mentalis vere , & formaliter hæresis est,vt resoluunt Theologi,& Canonistæ omnes.& priuatim docet Couarrub.libro 3.variarum capite primo , numero 1. & tamen hæreticus mentalis licet hæresim se habuisse in animo cõ fiteatur coram inquisitoribus pœnis exterioribus non est puniendus,Franciscus Victoria Theologus magni nominis in D.Thom. secunda secundæ quæst.11. artic. 3.& post illum à se relatum Simãcas dict.c.42.num.9. Couarru. in d.regula peccatum in initio secũdæ partis num.7.ad finem.

Alio modo reijcit eam deffinitionem Couarrubias libro tertio, variarum capite tertio , numero primo , scilicet quia non peccatum,& crimen vsuræ , sed potius rem ipsam ex crimine partam, nempe æstimationem aut pretium pecuniæ ipsius vsus explicare videtur.

Et quemadmodmodum nõ esset congrua deffinitio,si quis furtum esse diceret rem alienam inuito Domino acceptam : sic minus perfectam, & insufficientem arbitratur Couarrub . superiorem vsuræ diffinitionem . Quoniam aliud esse materiam ipsam criminis,aliud crimen ipsumres perspicua,& manifesta est.Hæc vero ratio qua impulsus Coua.improbat eam vsuræ diffinitionẽ meo quidem

dem iudicio debilis , & infirma est.

7 Pro cuius rei cognitione lucidiori animaduerto,aliud esse peccatum vsuræ,aliud vsuram ipsam vt prudenter obseruat insignis Nauarr.in commentario resolutorio de vsuris in caput primum 14.quæst.3.notabili. 5. & notabili.9.in principio , & in manuali latino reformato cap.17. numer. 207.Peccatum enim vsuræ est ipsa voluntas,seu appetitio, vel acceptio lucri illiciti ex mutuo: ipsa vero vsura est lucrum ipsum improbum,turpe , & illicitum, quod ex mutuo desideratur , vel accipitur . Vsura ergo vt sic non supponit pro ipso crimine,& peccato,sed pro lucro parto ex mutuo,pro æstimatione , & pretio vsus ipsius pecuniæ.Idque manifestissimum est,& constat ex superiori resolutione . Ac proinde sequitur insufficientem fore vsuræ diffinitionem , quæ complecteretur rationem, qua vsura peccatum est,& non qua lucrum ex mutuo,cum vt sic non sit peccatum ipsum,sed quidpiam distinctum,omninoque diuersum.Igitur apparet aduersus communẽ diffinitionem parum habere momenti rationem doctissimi Didaci de Couarrub.aliunde tamen defficit,& corruit. Nam occasione mutui sperari licite potest lucrum rei spiritualis meriti,& gratiæ,vel quasi spiritualis virtutis, & amicitiæ , ac beneuolentiæ.D. Thom . secunda secundæ quæst. 78.articulo.1. quem esse receptũ communiter testantur Martinus Nauarr.in dict.commentario de vsuris notabili quinto numero 6. & Petrus Nauarra libro tertio de restitutione capite secundo , numero.195.& 196.quod plane non liceret sperare,intendere, neque conciliare si iusta,& vera esset diffinitio superior.Rursus in mutuo intendi,exigi,& in pactum deduci potest lucrum cessans, & damnum emergens S.Thom.secunda secundæ quæst.62. articulo. 4. & dict.quæst. 78. articulo secundo, & ibi Caietanus, Aimon Sabillianus consilio 116.Hieronym . Gabriel consilio 57.Berous in capit. primo à numero. 116. de vsuris, Conrradus,Caietanus,Turrecremat. Gabriel. Sylvest.Maior. & Diuus Antoninus,quos refert,& sequitur Couarrub.libro 3.variarum capite quarto,numero.5. Nauarrus dict.commentario notab. 15.num.40. Nauarra dict. cap. 2. num. 287. cum multis sequibus, & profitetur esse receptam Theologorum, & Canonistarum sentẽtiam Ioannes Gutierrez de iuramento confir.1.p.c.2.num.3. post Ludouicum Mexiam in pragmataxæ panis conclusione.2. nu. 75. Igitur non quidquid accedit forti ex pacto vel spe præcedenti vsura est.

8 Id circo alia solet circumferri

vſuræ diffinitiõ, quod eſt lucrum ex mutuo pacto debitum vel exactum, quam ſequuntur plures, quos refert, & ſequitur Hierony. Curiel in tractatu de vſuris ſecũda quæſt. primæ partis principalis Ioannes Andre. in regula peccatum de regul. iuris libro. 6. in mercurialibus, ſumma Roſella in verbo uſura. 1. in principio, & eſſe deffinitionem vſurę tam Theologorum, quam Canoniſtarum ſcribit Alber. in l. iubemus col. 4. verſiculo quid de tali C. de ſacroſanctis Eccleſijs prout refert Iulius Clarus libro. 5. receptarum ſententiarum §: vſura numero. 1. Don Ludou. a Peguera in libro, quæſtio. crimina. in actu practico frequentium capite 30. numero primo, eſt tamen imperfecta hæc vſuræ diffinitio, nam ſolam complectitur vſuram realem: ſimilique vitio laborat alia diffinitio Ioannis de Medina in C. de reſtitutione c. de rebus per vſuram adquiſitis, & Conradi de contractibus quæſt. 21. & Gabrielis in 4. dict. 15. quæſt. 11. quod eſt lucrum ex mutuo intentum. Etenim ſolam intentionalem vſuram comprehendit, & quid ſit explicat, cumq; ex mente omnium Theologorum, & profeſſorum iuris Pontificij vſura diſtribuatur in duas formas ſeu ſpecies vnam vſuram realẽ, que in pacto expreſſo vel tacito conſiſtit, alteram intentionalem, quæ ex ſola ſpe lucri percipiendi contrahitur, plane defectuoſa eſt definitio, quæ non niſi vnam formam vſuræ ſeu ſpeciem ſuo complexu continet, & præſertim quod vulgare ſit axioma dialecticorum, & Rhetorum ſuis numeris abſolutam diffinitionem debere euoluere omne id quõd in deffinito latet implicitum, & inuolutum, quod nõ ignorauit Vlpianus in Dialecticorum, Rhetorum, Philoſophorũq; inſtitutis exercitatiſsimus in l. 1. § dolum ff. de dolo.

9 Aliter vſuram diffinit Couarrub. dict. lib. 3. variarum cap. 1. numero 1. verſ. vſura. Igitur vt ſit voluntas capiendi vltra ſortem lucrum aliquod temporale vi, & cauſa mutui principaliter: quam prius docuit Ioannes Maior in 4. dict. 15. quæſt. 23. colu. 1. cuius nomine ſuppreſſo illam ſibi arrogauit Couarrub. & ſequi videtur Palacio. lib. 4. c. 1. col. 8. improbat tamen Nauarr. in dicto commentario reſolutorio de vſuris notab. 9. numero 15. quoniam non deffinit vſuram, ſed peccatum vſuræ inter quæ magnam differentiam eſſe ſuperius demonſtratum eſt.

10 Aliter diffinit Domini. de Soto lib. 6. de iuſtitia, & iure quæſt. 1 art. 1. ſcilicet quod eſt pretium vſus rei mutuatæ. Quam deſumpſiſſe videtur ex D. Thom. ſecunda ſecundæ q. 78. art. 1. & in quæſtionibus de malo q. 13. articulo. 4. & ſequitur Petrus Nauarra libro. 3. de reſtitutione cap. 2. num. 178. dicens eſſe receptam a permultis, qui vſuræ naturam diligentiuſcõ ſiderarunt, & Didacus de Eſpino appellans ſingularem in ſuo ſpeculo teſtamentorum. 13. parteglo ſſiæ Rub. nume. 4. Mercado in tra ctat. de vſuris cap. 6. quam etiam etiam diffinitionem Nauarr. vbi ſupra reijcit triplici argumento. Primum eſt, quia proponitur verbis in hac materia inuſitatis, & rem ipſam obſcurantibns. Quod vitiũ in diffinitione fugiendum eſt. Secundum eſt, quia ſequeretur, quod non eſſet vſura mutuo dare centum aureos, vt poſteared dantur centum, & decem nõ propter vſum eorum, ſed propter bonum mutuandi opus. Quod falſum eſſe, & contra mentem omnium ſcribentium inquit Nauarrus, quo argumento oppugnat etiam eam diffinitionem Michael de Palacio, vbi proxime colu. nona, verſiculo porro S. Thom. Tertium eſt quia mutuare ad obtinẽdum aliquod beneficium eccleſiaſticum eſt dare ad vſuram: & beneficium non eſt pretium neque aliquid pretio æſtimabile iuxta Theoricam gloſſ. celebrem in capite coram de officio delegati.

Alio modo diffinit Franciſcus Ottomanus in tractatu de vſuris lib. 1. capite. 1. ad finem ſuarũ diſputationũ, quod eſt merces vſus ſortis conſumptæ cum damno creditoris: ſequitur Didacus Perez in procemio titul. 1. 2. libro. 8. ordinamenti veteris pagina mihi 16. col. 2. Oppugnari tamen poteſt hæc Ottomani diffinitio eiſdem argumentis quibus Nauarrus contendit conuellere deffinitionem traditam á Dominico de Soto.

Ipſe quidem in hac diſſentientium opinionũ varietate animaduerto recte Iuris Conſul. Iauolenum cenſuiſſe in. l. omnis diffinitio. 202. ff. de reg. iuris omnem diffinitionem in iure noſtro periculoſam eſſe. Licet autem Iauoleni ſententiá de regula, & non de diffinitione accipiendam eſſe tradiderint Ioannes Corraſius, in Rubrica ff. de ſeruitu. num. 10. & lib. 2. Miſcellaneo cap. 6. numero. 2. Viglius in principio inſt. de teſtamen. num. 25. Marcus Mantua. ſingulari 187. Pinel. in Rubrica C. de reſcinden. venditione 1. p. cap. 3. num. 28. tamen magis eſt vt de diffinitione intelligi debeat, quemadmodum vt receptum agnoſcit ibi Hieronym. Cagnolus, & Andreas Alcia. li. 6. Paradoxorum capite. 9. Dominus Fetdinandus de Mendoza libro. 1. diſputationum iuris ciuilis capite 8. numero. 8. ingenioſe & ſubtiliter explicans I. C. mentẽ in d. l. omnis diffinitio.

Qua propter dum quid res ſit comprehendi poteſt inane duco de rerum diffinitione perſcrutanda nimis angi, & ſolicitari.

11 Placet tamen in proposito Nauarri diffinitio in dict. commentario de vsuris notabili quinto, vt sit lucrum pecunia æstimabile suapte natura vi mutui veri, vel palliati quæsitum vel speratum.

12 Ex qua deffinitione colligo primum, quod absque vlla suspitione, & scrupulo vsuræ licitum est mutuanti sperare lucrum ex amicitia, & gratitudine. D. Thom. de malo. q. 13. articulo vltimo Alma in quarto dist. 15. q. 2. Angelus verbo vsura 1. q. 2. Caietanus secunda secundæ q. 78. articulo 1. & opusculo de vsuris tomo secundo opusculorum, Mercado tracta. de vsuris cap. 10. in principio vers. *Digo lo tercero*. Domini. de Soto libr. 6. de iustitia, & iure quæst. 1. art. 1. 2. & 4. Nauarrus in Manua. cap. 17. num. 109. & in dict. commentario de vsuris notabili. 11. numero 22. Petrus Nauarra lib. 3. de restitutione cap. 2. num. 197. 198. & 199 Michael de Palacio lib. 4. de contractibus & restitutione cap. 3. pagina 236. columna 1. Don Ludou. Peguez. c. 32. n. 13. & 21. & ratio cõstat, quia vsura essentialiter est in iustitia, ac furtum, sed fieri nõ potest esse iniustitiam alicui illa tã in eo quod ille libenter dat l. nemo videtur fraudare 187. ff. de regu. iuris reg. scienti eodem titulo lib. 6. l. 1. §. vsque adeo ff. de iniurijs l. cum donationis C. de transactio. Igitur in ea specie, nequit vsura committi. Nam quemadmodum non esset furtum, nec dici posset mens furãdi ea, qua quis cupit aliquid voluntarie datum ab amico, sed solum quandoquis proponit inuito Domino capere: Ita certe cum quis non cupit lucrum coacte & ex necessitate mutui, vel vt illius pretium datum, sed ex grata voluntate alterius, non potest dici vsura, vel iniustitia, neciproximus de illo animo potest esse rationabiliter inuitus sicut de animo furandi. Rursus vsura interior, & exterior sunt eiusdem rationis, & speciei, quia exterior actus, vt est Theologorũ celebre placitum, supra interiorẽ actum non addit bonitatem, nec malitiam specie distinctam. Sequitur ergo, quod si licet accipere lucrum ex gratitudine licebit etiam sperare ex eadem gratitudine.

13 Iterum ex eadem deffinitione in fero ad quæstionem illam celebratissimam, an quando debitor dedit creditori sine pacto aliquo præcedenti gratis sponte & liberaliter aliquid vltra sortẽ principalem teneatur creditor ad restitutionem in foro conscientiæ, quando ipse mutuauit animo recipiendi aliquid vltra sortem, alias non mutuaturus. In qua eximia & percelebri controuersia Ioannes Andre. in regula peccatum de regulis iuris lib. 6. & in capite consuluit de vsuris, & ibi Panorm. & Ioannes de Annania fuerunt in ea opinione, vt existimauerint hunc mẽtalem vsurarium teneri ad restitutionem. Sequuntur Henrri. in c. in ciuitate de vsuris Ancharra. in regula peccative uia. q. 1. col. 6. de regu. iuris libr. 6. Cardi. in Clementina vnica quæ. 24. de vsuris Caietan. secunda secundæ quæst. 78. articulo 1. Iacobus Almain. in 4. dict. 15. q. 2. Adria. in quarto in tracta. de vsuris vers. 8. dubium Bartolo. de Medina in summa lib. 1. c. 14. §. 21. Nauar. in Manu. c. 23. num. 102. vers. 5. quod non, Mercado tractat. de vsuris cap. 10. in principio ver. *Digo lo tercero*. Cuius opinionis illud est fundamentum principale, quod qui sine pacto præcedente accipit aliquid vltra sortem si renetur ad restitutionem, propterea est, quia in mutuando habuit deprauatã intentionem recipiẽdi occasione mutui aliquid vltra sortẽ & spes illa siue intentio reprobata est iure diuino cap. cõsuluit de vsuris: sed creditor, cui debitor donat aliquid vltra sortem gratis, & liberaliter, habet à principio intentionem malam recipiẽdi lucrum, ergo tenetur ad restitutionem. Sed contrariam sententiam magis probauit D. Tho. secunda secundæ q. 78. art. 2. Ricar. & Sco. in 4. dict. 15. q. 5. art. 5. Caie. contrarius sibi in opusculo de vsuris q. 3. tomo. 3. opusculo Gab. in 4. d. 15. q. 11. dubitatione 17. Ange. verbo restitutio, q. 18. Armilla verbo vsura q. 34. Syluest. verbo vsura 6. §. 3. Doctor Antoni. 2. part. tit. 1. c. 7. §. 1. Soto lib. 6. de iustitia, & iure q. 1. artic. 4. ad finem Paulus de Eleazar in Clemen. vnica de vsuris, Baldus in l. penult. ff. de condictione ob turpem causam, copiose Couarrub. in regula peccatum, de regulis iuris libr. 6. in initio secundæ partis num. 4. Hierony. Curiel in tractatu de vsuris, q. 10. secundæ partis principalis, Michael de Palacio de contracti. & restitutione lib. 4. cap. 3. Petrus Nauarra lib. 3. de restitutione c. 2. a numero 25. qui omnes cõmuni voto resoluunt, id lucrum non esse illicitum, & vsurarium neque obnoxium restitutioni. Et probatur efficaciter hæc sententia, quia omnis restituendi obligatio dimanat ex iniuria, læsione, & dãno proximo illato: sed quando mutuatarius ob meram benevolentiam gratis, placide, & sponte quippiam confert mutuanti vltra sortem, nullam læsionem, nullumque damnum sentit, quia ipse libere donat: ergo mutuans iure diuino, & naturali fit Dominus eius, quod sic accipit, neque ad restitutionem tenetur. Præterea si debitor remisserit vsuras inique extortas creditori habenti animum non restituendi, sed retinẽdi illas creditor, securitate fruitur in conscientia vt ex Fæderi de Senis, Ancharra, Perusino, Lauren. de Rodulphis Alexan. & D. Antonin.

tonin.ac pleriſque alijs tradit Couarru.in d.reg.peccatum in initio ſecundæ partis num.5. & docet gloſſ.in cap quia fruſtra de vſuris Caiet.2.q.62.art.6. Medi. de reſtitu.q.3.cauſa.2.Nauarr. in manu.c.17.num.75.dicit cõmunem Alex.conſilio 91.volum.1. Ergo creditor ſecurus erit in conſcientia ex libera,& gratioſa donatione debitoris.Probo conſequentiã quia remiſsio iſthæc nõ ob aliam cauſam ſecuritatem præſtat in cõſcientia,quam quia donatio quædam eſt libera,& ſpontanea.Remiſsio enim ſiue liberatio,ſiue renuntiatio gratis facta vim obtinet donationis l.contra §. ſi filius ff.de pactis l.1.ff. de tranſactio.l. ſi mulier,& ibi Bal.& Alexan ff. de cõdictione ob cauſã l.peculiũ *la prima* in principio,& ibi Bar.ff. de peculio l.ſi fundũ ſub cõditione §.Titio fundum,& ibi gloſſ.& Docto.ff.de lega.1.copioſe vt ſolet Tiraquellus in l.ſivnquamverbo donatione largitus num. 173. C.de reuocan.donationibus.

Quam poſteriorem opinionem ſemper eſſe veriorem arbitratus ſum.Oportet tamen ad maiorem huiusce rei cognitionemaliquot caſus diſtinguere ſigillatim,quibus explicatis apparebit multarũ rerum dilucida notitia. Primum enim obſeruo rem eſſe extra omnem controuerſiam,quod quantumuis adſit,ad fueritvé prauã intentio recipiendi lucrũ vltra ſortem,eaque fuerit cauſa finalismutui,ſi nihil exterius acceptum eſt non eſt aliquid reſtituendũ,quod videtur comprobari ex tex. celebri in cap.vltimo de Symonia.

2.animaduerto,quod ſi ex vtraque parte adfuit purus animus, ita quod mutuans omnino libere & ex gratitudine ſperet, & mutuatarius eo animo offerat nullũ eſt vſuræ vitium,neq; adeſt obligatio aliqua reſtituendi.

Tertio conſtituo,quod ſi creditoris,& debitoris ſimul mala mes eſt,ita quod mutuans intendit,& ſperat occaſione mutui lucrum, alias non mutuaturus, & mutuatarius dat vltra ſortem propter mutum non libere, ſed coactus committitur vſura vere, & proprie,& acceptum ſubiacet reſtitutioni,qua in ſpecie procedit Vrbani TertijPontificis maximi reſponſum in dict.cap.conſuluit de vſuris,vt communi conſenſu explicant omnes Theologi,& Pontificij authores vt ſcribunt Couar. Soto Medina Nauarrus,& Nauarra vbi ſupra.

Quarto loco ſtatuo,quod ſi mutuatarius dedit coacte & velut debitum,mutuans vero bona fide, & intentione mutuo dedit abſq; vlla ſpe lucri durante innocentia,& bona fide ex parte ſua mutuans lucrum id capiens nec peccat,nec tenetur reſtituere.Cumautem veritatem cognouerit tenebitur reſtituere in quantum eſtfactus

factus locupletior,& in hoc conſentiunt omnes.

Quinto quando corrupta eſt intentio mutuantis, ſed mutuatarius ſanamente offert, dubiũ eſt. & in hac ſpecie extant duæ illæ opiniones inter ſe pugnãtes,quas ſuperius retuli: tamen in hoc caſu magis eſt committi peccatum mortale vſuræ internæ, nullam tamen adeſſe reſtituendi obligationem.Neque obſtat argumentum ſuperius propoſitum procontraria opinione. Quia reſpondeo in hac ſpecie reſtituendi,obligationem non naſci ex intentione corrupta creditoris ſed ex modo animo,& mente, qua debitor ſoluit.Et ideo licet lex diuina vetet lucrum ſperare ex mutuo: non tamen ex eo quodquis ſperat & lex prohibet,tenetur reſtituere.Quẽ admodum enim animum voluntatemque furandi cohibet, & improbat lex diuina,& naturalis,& tamen ſi furetur quis rem alienã non domino inuito ſed volente non tenetur reſtituere,licet peccet,vt probat tex.optimus in l. inter omnes 47.§.recte ff. de furtis vbi I. C. Vlpianus in hæc verba ſcribit *per contrarium quæritur,ſi ego me inuito domino facere putarem cum Dominus vellet,an furti actio ſit.Et ait Pomponius furtum me facere.*

*Verum tamen eſt vt cum ego velim eum vti licet ignoret ne furti ſit obligatus.*Ita quidem eſt in propoſito. Nam etſi lucrum intendens capere ex mutuo peccet aduerſus legem diuinam,& naturalem quæ præcipit,vt mutuum dantes nihil ſperent:tamen ſi aliquid a debitore volente acceperit reſtituere non tenetur. Quia ex Domini voluntate libera & abſoluta capit,& hactenus de vſuræ definitione.

14 Quoad ſecũdum res perquam manifeſta eſt,vſuram in ſolo contractu mutui reperiri. Ideo Cardina.Zabarella in capite in ciuitate numero.5. de vſuris elegantер inquit,quod ſicut in quamlibet re naturali duo ſunt principia,ſcilicet principium materiale, & formale,vt in domo materia ſunt lapides,cementum,ligna, & huiuſmodi forma vero eſt ipſa formalitas domus,ſcilicet ſic ſe habere in altitudine,latitudine, & huiuſmodi:ita in contractu vſurario materiale principium eſt mutuum,quia ſine mutuo vſura eſſe nequit,in ſolisque rebus conſiſtentibus pondere, & menſura conſiſtere poteſt:quoniam in his ſolis mutuum conſiſtit l.2. §. mutui ff.ſi cert.petatur, & in principio inſt.quibus modis recontrahitur obligatio:formale vero principium eſt pactum,quia citra pactum non eſt vſura formalis. Sed in hoc quod putat Cardinalis citra pactum non eſſe formalem vſuram fallitur,vt conſtat ex his, quæ ſuperius copioſe reſoluta ſunt.

sunt. Iccirco melius Ioannes Andreas in regula peccatum de regulis iuris lib. 6. in mercurialibus num. 11. scribit duo esse de ratione vsuræ: vnum materiale scilicet lucrum proueniens, & genitum materialiter ex mutuo: alterum formale vt puta quod gignitur ex mutuo tali modo vel per solam prauam intentionem, vel per pactum & exactionem. Inquiri autem opportune potest, quare in solo contractu mutui vsura committatur, & ratio colligi potest ex his, quæ docent D. Thom. secunda secundæ q. 78. artic. 1. in corpore articuli, & Durand. in 3. dict. 37. q. 2. digerunt Ioannes Andre. in dict. regula peccatum anumero. 17. Mercado dict. cap. 6. Coua. lib. 3. resolu. cap. 1. nume. 5. Alfon. Guerrero in Thesau. christianæ religionis c. 67. num. 3. & 4. Petrus Nauarr. dict. lib. 3. c. 2. nume. 180. Richar. in 4. dict. 15. q. 5. & ibi Sco. q. 2. Nam vt ex veterum iuris consultorum placitis constat apertissime, mutuum consistit dũ taxat in his rebus, quæ consistunt in pondere numero, & mensura quæque in genere suo functionem recipiunt, & quarum vsus est ipsarum rerum consumptio l. 2. §. mutui ff. si cert. petatur leg. 2. §. mutui autem datio ff. de actioni. & obligat. in principio instit. quibus modis recontrahitur obligatio l. 1. titulo 1. part. 5. Azo, & Placenti. in summa C. de rebus credi. si cert. petatur Francis. Ottomanus libro. 1. de vsuris capite 2. Antonius Gomez secundo tomo variarum capite. 6. numero 1. in rebus vero, quæ consistunt in põdere, numero, & mensura quarumque vsus earum consumptio est, non potest seorsum computari vsus rei a reipsa, sed cuicunque conceditur vsus ex hoc ipso conceditur res. Ideoque si quis seorsum vellet vinum vendere, vellet que seorsum vendere vsum vini venderet eandem rem bis vel vẽderet id quod non est, quod iniquitatem continet, & iniustitiam, & qui mutuat vinum simili ratione, aut triticum petens sibi duas recompensationes vnam restitutionem æqualis rei, aliam vero pretium vsus inique agit, & iniustitiam committit, & in hoc posita est tota ratio vsuræ. Quia vniuersa vsuræ formalitas eo tãtum videtur constare, quod iniquum sit, & repugnans institutis naturalibus eiusdem rei velle capere duas recompensationes, & pretium vsus colligere in his rebus, in quibus vsus rei non distinguitur a re ipsa, & quoniam solus cõtractus mutui versatur, & consistit in his rebus, in solo contractu mutui vsura committitur.

15 Ex quo sequitur quod in emptione, & venditione mandato depositio pignore commodato locatione, & conductione, alijsque contractibus non contrahitur vsura.

Quod etsi verum sit contingit tamen aliquando vsurariam labem execrandam deprehendi in alijs contractibus, quam in mutuo, non quatenus tales cõtractus sũt, sed quatenus ex legis præsumptione latet sub eorũ forma, & figura palliatum quodam mutuũ. Cum enim res venditur carius ob dilatam pretij solutionem vel vilius emitur ob anticipatam, vsura committitur cap. in ciuitate de vsuris, & superius hoc capite late resolui. Nam, etsi contractus habeat formam, & apparentiam emptionis, & venditionis, re vera iudicatur contractus mutui, quia lex præsumit partes in effectu celebrasse mutuum finxisse tamen, & simulasse emptionem, & venditionem, simileque est cum res venditur cum pacto de retrouendendo, & pretio modico, concurruntque ad eliciendam præsumptionem mutui aliæ circunstantiæ cap. ad nostram de emptione, & venditio. capite illos vos de pignoribus de quo sequenti capite sermonem instituam.

Præterea appositio pacto in contractu societatis, vt capitale siue pecuniæ siue laboris, siue industrię manere saluum debeat vsuram committi, quia præsumitur, & est mutuum quoddam nomine societatis palliatum, commune Theologorum, & Canonistarum placitum est prout resoluit Petrus Nauarra dict. lib. 3. de restitutione cap. 2. numero 440. ver si. secunda dubitatio Franciscus Ottomanus libro. 2. de vsuris capite secundo.

Quoad tertium constituo vsuram improbari omni iure diuino 16 positiuo veteris testamenti, euangelico, naturali, canonico ciuili, & Regio, quemadmodum copiose tradunt Alexand. consilio. 49. in principio volumine 4. & consil. 1. in princ. volumine secundo, & consilio 107. in principio eodem volumine Carolus Ruynus. consilio 149. volumine. 4. Cardina. Paulus Parisius consilio. 54. numero 6. volumine primo Aymon Craueta consilio 189. Octauianus decisione Pedemontana 137. numero 6. Rolandus a Valle cõsilio 55. numero. 11. volumine secundo Couarrub. libro 3. variarum capite primo numero 5. Iulius Clarus libro 5. sententiarum. §. vsura. Iure itaque naturali vsuram vetari & ex communi Theologorum & Canonistarum, multisque rationibus resoluit Couarru. dict. cap. 1. numero 3. Osascius dicta decisione 137. numero 7. Ioannes Corrasi. libro 5. Miscellaneorum iuris cap. 21. numero. 8. & 9. Franciscus Ottomanus. lib. 2. de vsuris cap. 1. Petrus Nauarra dict. cap. 2. nume. 180. explicans accurate, an vsura sit mala intrinsice, & ex obiecto an vero solum ratione circunstãtiæ. Quique omnes perplures elegantissimas explicant rationes quæ

quare vſura ſit aduerſa legi natu. Improbari etiam vſuram iure diuino veteris teſtamenti conſtat ex illo Leuitici cap.25. *Si mutuatus fueris fratri tuo non accipies ab eo vſuras.* Exodo.25. *ſi pecuniam mutuo dederis pupillo meo pauperi non vrgebis eum,* Ezechiel.18. *& vir ſi fuerit iuſtus, & fecerit iudicium, & iuſtitiam, in montibus non comederit, & oculos ſuos non leuauerit ad idola domus Iſrael, & vxorem proximi ſui non violauerit, & ad mulierem mæſtuatam non acceſſerit, & hominem non contriſtauerit, pignus debitori reddiderit: per vim nihil rapuerit, panem ſuum eſurienti dederit: & nudum opperuerit veſtimento: ad vſuram non commodauerit, & amplius non acceperit &c.* Et Pſalmo 14. *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte Sancto tuo? qui iurat proximo ſuo, & non decipit qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram: & munera ſuper innocentem non accepit.* Habet tamen difficultatem eximiam locus ille Deuteronomij 23. cap. *Ne fœnaueris fratri tuo ad vſuram pecuniam, nec fruges quamlibet aliã rem: ſed alieno.* Quo loco videtur probari licitum, & permiſſum fuiſſe in l. veteri dare alienigenis & exteris ad vſuram.

17 De cuius loci explicatione laborant mirum in modum Theologi, & Pontificij authores, & varias excogitarunt interpretationes. Etenim D. Thom. ſecunda ſecundæ quæſtione 78. articulo 1. pro conſtanti affirmat Iudæis etiam erga exteros, & alienigenas non fuiſſe adeo permiſſam vſurarum exactionem: ſed quoniam ea gens arderet auaritia, & alieni appetens eſſet, conceſſum diſſimulatione quadam illorum efrænatæ cupiditati fuiſſe vt ſe barbaris nationibus expilandis explerent, ſicque á ſuæ gentis hominibus abſtinerent, ſimilique modo ob duritiam cordis eorum permiſſus fuit populo Iſraelitico repudij libellus S. Thom. in 4. dict. 33. quæſt. 2. articulo 2. & ibi Richardus articulo 3. Soto articulo 2. Nicolaus de Lyra Deuteronom. 34. & Mathæi 19. & ibi Burgenſ. Magiſt. 4. dicta diſtinctione. 33. capi. ſecundo, & ibi Bonauentura articulo vltimo, Michael de Palacio diſputatione tertia Couarrub. in 4. 2. parte cap. 7. §. 4. numero. 4. Tiraquellus in præfatione de retractu Lignagier numero 10. Alfon. a Caſtro libro ſecundo, de lege pœna. cap. 11. ſecundo principali argumento & agnoſcit communiorem ſententiam doctiſsimus Petrus Soto in inſtitu. clericorum titulo de indiſolubilitate matrimonij lectione. 13. & ante docuerunt expreſſe Diuus Chryſoſtom. in matthe. homilia. 33. Diuus Auguſt. libro. 1. de ſermone Domini in monte Theodoret. Græcus author eximius in comment. ad Malachi. 2. par. Chry. 1. Pauli ad Corinth.

rinth. 7. cap. & Hierony. in Malachi. 2. ca. qua ratione fere omnes mundi reſp. ab antiquiſsimis temporibus Lupanaria tolerarunt ad præcauenda maiora mala, & leges ciuiles canonicæ, & regiæ vt litium iurgia anfractus & multitudinem repellerent, ac procul ex terminarent, deceptionem intra dimidiam iuſti pretij diſſimulari voluerunt. Quam explicationem D. Thom. probarunt Caietanus ibi Conradus de contracti. q. 24. concluſione. 2. Turre. in c. vltimo. 14. q. 4. Soto lib. 6. de iuſtit. & iure q. 1. ar. 1. Hoſtienſis in ſumma tit. de vſuris §. in aliquo verſ. 8. Annania in cap. 1. de vſuris col. vlt. Couarru. lib. 3. reſolu. capit. 1. nume. 7. Alfon. Guerre. in Theſauro Chriſtianæ religionis dict. cap. 97. numero quarto ad finem. Idque antea videntur docuiſſe Ioſephus libro quarto antiquita. Iudai. Euſebius Caſarien. libro 8. de de præpara. Euangelij cap. 2.

Multis autem, hæc ſententia non placet, nam cum vſuræ improbæ ſint iure naturali, habeantque turpitudinem, & malitiam intrinſecam, videtur credi non poſſe vitijs & efrenatę Iudæorum cupiditati Deum indulſiſſe, illorumque auaritiæ lenocinari, & inſeruire voluiſſe tum quod veriſsimile non eſt Deum permiſiſſe populum illum ſuum, quē purum & liberum omni maculaſanctum & caſtum haberi vellet, eo tam turpi, & fœdo quæſtu pollui & coinquinari. Quo fere argumẽto multi grauiſsimi authores docuerunt libellum repudij ex diſpenſatione diuina licitum fuiſſe Iudæis. Sic enim tradidere Durandus in quarto dict. 33. quę. 2. & ibi Sco. Palud. & ſupplemen. Gabrielis, Ioannes maior, & Iacobus Almain. Abulens. in Matthæum. quæſtione 49. dicens contrariam opinionem eſſe irrationabilem, & in eundem locum Matthæi Caietan. Martinus Ledeſma ægregius Theologus ordinis Domini cani in ſecundam quarti aſſeuerans hanc opinionem noſtra ęta te communiorem eſſe ſequitur quoque Petrus Soto vbi ſupra.

Qua propter Diuus Antoni. 2. p. titulo 1. cap. 7. §. 2. Ioannes Maior in 4. dict. 15. q. 29. Conrad. de cõtracti. q. 42. & Ioannes de Medina de reſtitut. c. de rebus per vſuram adquiſitis §. ad 3. arg. aliter explicant eum locum Deuteronomij, ſcilicet Deum ibi non diſsimulatiue ſed approbatiue Iudæis permiſiſſe vſurarum exactionem non abſolute nec erga omnes alienigenas, & exteros, ſed tantum erga eos quibus cum iuſte gerebant bellum. Pro cuius interpretationis authoritate, laudant & expendunt authores iſti ſententiam Diui Ambroſij in cap. ab illo 14. q. 4. vbi D Ambro. ſic ſcripſit, *ab illo exige vſuram, cui nocere deſideras, cui iure inferuntur arma huic legiti-*

legitime auferuntur vſuræ, quem bello vincere non potes, ab hoc vſuram exige, quem non ſit crimen occidere. Sine ferro dimicat, qui vſuras flagitat ſine gladio ſe de hoſte vlciſcitur, qui fuerit vſurarius exactor inimici, ergo vbi ius eſt belli, ibi ius vſuræ. Ex quibus Diui Ambroſij verbis colligi videtur licere vſuras exigere ab hoſtibus, quibus cum iuſte bellum geritur prout etiam docuit gloſſ. ibi, & poſt eam Hoſtien. in c. ſalubriter de vſuris, & in ſumma de vſuris §. an aliquo caſu, Romanus ſingulari 269. expenditq; pro ea parte aliquot fundamenta Berous in capite primo, de vſuris num. 114. & licet Conrra. dict. quæſtione 42. Gabriel in 4. diſt. 15. q. 11. & alij, quos refert Carolus Molinæus in conſuetudini. Pariſienſi. tit. 1. §. 1 gloſſ. 9. aſſeruerint eum tex. non eſſe Diui Ambroſij: tamen vere eſſe Diui Ambro. in lib. de Tobia cap. 15. in principio affirmat Couarru. dict. libr. 3. cap. 1. num. 7. & Ambroſio tribuit Iuo Carnotenſis cap. 37. part. 23. & in decreto excuſſo Typis & emẽdato iuſſu Gregorij 13. Pontificis Maximi fœlicis recordationis eidem authori aſcribitur. Verum hanc eius loci Deuteronomij, interpretationem improbat Franciſcus Ottomanus libro ſecundo de vſuris cap. 30. ratione profecto veriſimili, quoniam ea lex Deuteronomi in omne tempus lata fuiſſe videtur, & non in id dumtaxat, quo cum illis gentibus bellum eſſet Iudæis. Et præterea quia vt ipſe conſidero generaliter locus ille oſtendit populo Iſraelitico erga omnes alienigenas, & exteros Deum indulſiſſe vſurarũ exactionem. Denique quia falſum eſt licere vſuram exigere ab hoſte, quo cum iuſte bellum geritur: vt prudenter reſoluit Couar. vbi proxime. Sapienter, & accurate explicans ſententiam Ambroſij in dict. cap. ab illo locum habere, vbi vſura accipitur, & retinetur in ſatisfactionem damni illati ab inimico, Ludoui. Peguera poſt Didacum Stellam inſignem religioſum inſtituti Franciſcani à ſe relatum dicto cap. 30. numero 11. Quocirca Franciſcus Ottomanus ſic explicat locum illũ, quod aliæ barbaræ nationes Moſaycis legibus non tenebantur, quæ ciues fœnus inter ſe exercere prohibebat, ac ſi quid aliquando cum Iudæis contrahebant, quibus præſenti vt ſit pecunia opus erat, illos grandi fœnore premebant, vt ius inter vtroſque æquabile, & vnum omnibus eſſet, Iudæis ſimiliter permiſſum fuit, ſi quando illis pecuniam mutuam darent, viciſim vſuræ nomine aliquid ſtipulari. Eamque explicationem fatetur Ottomanus ſe didiciſſe à quodam Theologo magni nominis. Sed diſplicet mihi Ottomani explicatio iſthæc. Nã videtur Ottomanus pro certo cõſtituere in ea ſpecie, quam ipſe refert, vſurarum exactionem dum taxat licitam fuiſſe iudæis ex poſitiua Dei permiſsione: Ita quod ſi Deus non permiſiſſet expreſſe, vtique illis non licuiſſet. Ego vero magis ſentio in ea forma quam fingit Ottomanus ex natura rei, aut iure Diuino & naturali eſſe licitam acceptionem vſuræ. Moueor ea ratione quia communi voto omnes admittunt exigi poſſe vſuram licite incompenſationem, & ſatisfactionem damni illati, quemadmodum reſoluit Couarru. d. capite. 1. numero. 7. ſic explicans ſententiam Ambroſij in d. capit. ab illo 14. quæſt. 4. pro ut dixi ſuperius. Licuiſſet ergo ex ipſa rei natura iure diuino, & naturali iudæis vſuram exigere ab his gentibus, & nationibus, a quibus premebantur vſuris incompenſationem damni, quo afficiebantur obnegotiationem vſurariam, quam ille gentes exercebant erga populum Iſraeliticum. Quod ſi hæc ſententia viſſa fuerit alicui parum probabilis, non reluctabor aſſentiri. Etenim alia ratione reijci, & confutari poteſt explicatio Ottomani. Nam ſentire videtur eo loco Deuteronomij Deum Optim. & Maximum dumtaxat iudæis permiſiſſe vſuram accipere ab his gentibus, & nationibus aquibus grandi quoque fœnore exhauriebantur, eamque permiſsionem reſtrictam, & limitatam fuiſſe ad eas gentes, & populos, quodquidem perquam falſum eſt: quia euidenter apparet generaliter Deum permiſiſſe iudæis fœnerari alienis exteriſque nationibus. Iccirco Dominus Ignatius de Mendoza olim primarius profeſſor iuris Pontificij Academiæ Complutenſis pro ſui ingenij admirabilis acumine ſic eum locum exponebat, quod ibi Deus omnipotens iudæis abſolute vſuræ acceptionem interdixerit non ſolum erga fratrem, ſed etiam alienigenam. Quod vt perſuaderet ſic legebat locum illum, *non fœneraberis fratri tuo ad vſuram pecuniam, nec fruges, nec quã libet aliam rem, ſed alieno fratri autem tuo abſque vſura id, quo indiget commodabis*. Ita vt verba illa, *ſed alieno*, & illa *fratri autem tuo* continuatiue legantur: quæ interpretatio licet peracuta ſit, & digna ipſius ingenio ſingulari, difficilis eſt ex eo quod in Hebræo, & Græco exemplari, latinaque æditione vulgata, & omnibus Codicibus vſque in hæc tempora typis mandatis locus ille Deutero nomi ſic legitur, vt poſt illa verba, *ſed alieno* punctus ſit, ibi que periodus finiatur, & in ſacris literis, nec apicem licet immutare.

Rurſus dictio *autem*, quæ aduerſatiua eſt, ſi grammaticis credimus, & glo. & Bartolo. in l. mariti §. vltimo. ff. de adulterijs Doctoribus

ribus in l. hoc autem §. de his autem ff. de damno infecto, & in l. transigere C. de tranſactio. Nicola. Millis in reportorio dictione autem, oſtendit manifeſte verba illa *fratri autem tuo* non poſſe legi continuatiue ad precedentia eo modo, quo vult Dominus Ignatius de Mendoza. Memini me olim legiſſe Molinæum in lib. de contractibus in principio aliter interpretantem locum illum ſcilicet, quod alienum vſura mordere, nec præcipere, nec permittere Deus videtur. Sed hoc innuere, & ſignificare, quod ſi quẽ vſuris opprimas iam non tractas vt fratrem, nec officium proximo debitum impendis, ſed pro extraneo habes vel pro hoſte. Quæ interpretatio ex textu ſacro eiuſque litera confunditur manifeſte.

Expectabit autem a nobis lector curioſus nouam aliquam eius loci interpretationem, quæque impleat omnes difficultates ſuperius excitatas. Quam excogitare tentaſſem, ni procerto haberem nouas explicationes ſacræ paginæ periculo non carere. Ideoque duco amplectendam communem ſententiam D. Th. Nec cum Dominus Deus noſter permiſerit iudæis accipere vſuram ab alienigenis, eorũ cupiditati & vitijs conſẽſiſſe putandus eſt, ſed permiſerit illis mala facere ne facerent peiora, quod in legislatore vitio tribuendum non eſt.

18 Vſuram quoque improbari iure Diuino Euangelico conſtat ex illo Lucæ. 6. cap. *mutuum date nihil inde ſperantes*. Quem locum Eccleſia catholica, quæ Spiritu ſancto duce ſcripturam ſacram interpretatur, in capite conſuluit de vſuris ſic accepit, vt docuerit Chriſtum Dominum ibi vſuræ labem & peccatum pro hibuiſſe ſub præcepto & culpa mortali. Et docet expreſſe Alexan. 3. in capite ſuper eo 4. de vſuris ibi *quod cum vſurarũ crimen vtriuſque teſtamenti pagina deteſtetur.*

Nec placet quod ſcribit Ottomanus libro ſecundo de vſuris capite. 3. in principio locum Euangelicum non eſſe intelligendum de fœneratione, quæ turpis quæſtus eſt. Nam loquitur contra communem omnium ſententiam & Eccleſiæ Catholicæ ſenſum in d. c. conſuluit. Diſplicet quoque ſent. Domini. de Soto libro. 6. de iuſtitia & iure. quæſt. 1. articul. 1. in corpore articuli pagina mihi. 470. columna. 2. aientis in eo loco non conſtitui præceptum aut prohibitionem, ſed conſilium, cui conſentit Alcia. in parergis relatus ab Ottomano vbi proxime. Quoniam verbis illis Seruatorem noſtrum vſurariam prauitatem interdixiſſe docet manifeſtiſsime Vrbanus. 3. in d.c. conſuluit, cui textui non bene ſatisfacit Soto. Nam Pontifex

Pontifex ex loco Euangelij vt rem certam, & indubitatam colligit vſuræ interdictum & prohibitionem. Meritoque increpat Ottomanus Alciatum, quod dixerit interdum aliter, atque aliter placere Eccleſiæ ſcripturam diuinitus traditam interprætari: & quibusdam Pontificibus olim viſſum fuiſſe, Lucæ locum ad conſilium referre: ac deinde Gregorio, Clementi, alijsque Pontificibus placuiſſe locum Euangelicum ad præcepti neceſsitatem trahere: iuſque diuinum non adeo certum, & indubitatum eſſe, quin varias interpretationes habeat, ipſeque miror Andream Alciatum virum pium ſic fuiſſe proiectum ad audendum vt ſimilia de Eccleſia Sancta Catholica, eiuſque ſummis paſtoribus protulerit. Neque obſtat locus ille Mathæi. 25. *veniens ego recepiſſẽ, quod meum eſt cum vſuris*: & Lucæ. 19. *quare non dediſti pecuniam meam ad menſam, ego veniens vtique cum vſuris exegiſſem illud*, nam in ſacris literis ſæpe mala trahuntur ad ſignificationem bonorum: ſicut adulterium Betſabe ſignificabat coniunctionem gentium cum Chriſto Ieſu. Vnde ex vſura pecuniæ Seruator noſter demonſtrat, & inſinuat aliam vſuram non pecuniæ ſed ſanctorum operũ, quæ eſt vſura ſpiritualis. Igitur ex vſura culpabili trahit nos ad vſuram bonam, vt quem ad modum mercatores propter pecuniæ lucrum fœnerantur diligentiſsime: ita & nos propter Regnum cœlorum negotiemur ſolicite in ſpiritualibus rebus habere incrementa, quę ſunt fœnus ſpirituale prout ſapienter explicat Michael de Palacio de contracti. & reſtitutione lib. 4. c. 2. pagina. 321. colu. 1. & 2. Rurſus Eccleſiam Catholicam a primis temporibus vſurariam prauitatem exoſam habuiſſe ac cohibuiſſe multis pœnis, oſtendunt elegantiſsimæ, & pulcherrimæ authoritates multæ ex Cõcilio Niceno, Arelatenſi, Tarraconenſi, Agatenſi, Auguſtino, Hieronymo, Ambroſio, & reſponſis multorum Pontificum Romanorum collectę a Graciano. 14. quęſt. 3. & quęſt. 4. Iuone. Carnotenſi. part. 13. per multa capit. prohibent quoque multa iura relata lib. quinto decretalium titul. 19. Iure etiam Regio ſumma cura habita eſt de interdicendis, vetandisque vſuris l. 1. & 8. titul. 2. lib. 8. ordinamenti veteris, vbi multa effundit Dida. Perez. l. 1. cum ſequib us titul. 6. libro. 8. nouæ compilation. legibus vero Romanis quid fuerit decretum circa prohibitionem vſurarum dubium eſt inter vtriuſque iuris profeſſores. Sunt enim, qui affirment veterem licentiam percipiendi legitimas vſuras diſplicuiſſe Imperatori Iuſtiniano: ideoque illas omnino reieciſſe. Ita enim Accurſi. tra-

si tradidit in l.1.C.de summa Trinit.& fide Cath. & in autho. ad hęc C.de vsuris,Ioanes Theutonicus in c.quid dicã 14.q.4.bernar. in c. quia in omnibus de vsuris. Quorum sententiam agnoscit communem Olascius Cacheranus decisione,Pedemontana 137. numero 8.Alfons.Guerre.d.c.67. numero.5.Iulius Clarus lib.5.sententiarum.§.vsura numero.4.Rolandus a Valle consi.55. volum. 2. numer.11.Don Ludoui.Peguera. d. c. 30.numer. 16.contrarium post Panormi.Conrra.& alios tuetur Couarru. lib. 3. variarum c.1. numer.6.& testatur communem oppinionem,Andreas Alcia.in c. 1 numero.78.de officio ordinarij, & ex Christopho.de Castel.consi. 36.Iulius Clarus d.§.vsura numer. 4.quidquid sit exploratum est apud omnes prouincias christianas, vluras improbas, & illicitas iudicari.

EPITOME capitis VI.

1 *IN contractu emptionis, venditionis frequens est tuplex genus pactorum, legis comissoriæ,addictionis in diẽ, & de retrouendendo,& quale vnum quodque sit explicatur.*

2 *In pacto legis commissoriæ,& addictionis in diem dominium rei vẽditæ retransfertur inuenditorem absque noua traditione ita tamen si appositum fuerit in continenti.*

3 *Appositio pacto de retrouendendo ad dominij retranslationem est necessaria traditio.*

4 *Resoluto contractu ex pacto legis commissoriæ vel addictionis in diẽ ne dum ex distractu, sed neque ex contractu gabella debetur,resoluto vero ex pacto de retrouẽdendo debetur gabella ex contractu, licet non ex distractu.*

5 *Resoluto contractu ex pacto legis commissoriæ,vel addictionis indiẽ restituuntur fructus venditori,secus est in pacto de retrouendendo.*

6 *Resoluto contractu ex pacto legis commissoriæ vel addictionis in diẽ ita demum absque traditione retransfertur dominium si cõceptum fuerit verbis directis,secus vero si obliquis.*

7 *Improbatur communis sententia, & ostenditur esse differentiam inter pactum legis commissoriæ, & addictionis in diẽ.*

8 *Reijcitur Aemylij.Ferreti, & Antonij Gomezij sententia.*

9 *Ostenditur aduersus Menchacam in pacto legis commissoriæ haberi fidem de pretio,& dominiũ transire in emptorem.*

10 *Refertur celebris controuersia an pacto de retrouendendo concepto verbis directis retransferatur dominium in venditorem absque noua traditione,& resoluitur retransferri.*

11 *Pacto retrouendendo concepto verbis obliquis non potest agi aduersus tertium possessorem, potest autem si verbis directis conceptum fuerit.*

12 *Pactum de retrouendendo omni iure licitum est.*

13 *Resoluitur solam modicitatem pretij cum pacto de retrouendendo nõ efficere contractum vsurarium.*

14 *Agitur de intellectu tex.in l.4.tit. 6 lib.8.nouæ compi.*

15 *Agitur de interpretatione tex.in c.illo vos de pignori.*

CAPVT. VI. de pacto de retrouendendo, eiusque iustitia.

DIxerã quarto cap. huius libri ad finẽ censum aliquando constitui cum pacto de retrouendendo,aliquando creari sine illo: & quoniam de vtriusque iustitia statim nobis differendum est,per opportunũ iudicaui de vi effectu que pacti de retrouendendo,ac iustitia sermonem instituere. Cuius rei explicatio vt lucidius procedat,animaduerto,in cõtractu emptionis, & venditionis solere triplex genus pactorum frequẽtari.

1 Vnum est pactum legis commissoriæ,quod est cum res ita venditur,vt si pretium non fuerit solutum adcertum tempus res sit inempta.l.2.& vltim. ac per totum ff.de lege commissoria.l.2.§.Sabinus ff.pro emptore. l. Iulianus.§. idem Papinianus cum glos. vlt. ff.de actio.emptil. commissoriæ C. de pactis inter emptorem, & venditorem. l. 38. titul. 5. part. 5. quod in emptione. & vẽditione valere constat ex toto illo titu. ff. de lege commissoria,& d.l. commissoriæ cum alijs C.de pactis inter emptorem, & venditorem, & l.38.titul.5.part.5.inutile esse in pignoribus post legem Constantini apparet ex l.vltima C. de pactis pignorum, non vero iure digestorum, vt accuratere soluunt Pinellus in Rubr.C.de rescinden. vendition c.2.p.c.1.numer. 27. Iacobus Cuiacius ad Paulum lib.2. sententiarum titul. 13.& in l. Aemylius largianus ad finem ff. de minoribus, Hugo Donellus c. 11. & Francis. Balduinus cap. 17. de pignoribus:& quod magis est Antonius Concius ad notauit ex C. Theodosiano lib.3.titul.2.a Constantino,& in vẽdicionibus,& in pignoribus improbatam fuisse legem commissoriam,sed a Iustiniano. in d.l. vltima. C. de pactis pignorum explosam inpignoribus,& in venditionibus receptã. Pactum vero alterum est addictio

nis in diem (sic enim appellandum est, & nō adiectionis in diem vt primum docuit Laurencius Valla. lib. 5. elegantiarum cap. 18. & post eum Philippus Beroal. Baptista Pius Bononiensis, Iass. & Guille. Budæus, quos refert, & sequitur Ioannes Oroscius in l. ab emptione numero 33. ff. de pactis, Francis. Conna. libro septimo commentariorum iuris ciuilis cap. 9. numero 7. Antonius Augustinus lib. 2. emendationum c. 3. Costalius in Rubrica. ff. de in diem addictione, & ibi Cuacius in paratitla. Caldas, Pereira Lusitanus in l. si curatorem habens C. de in integrum restitutio. minorum in verbo sua facilitate numero 501. Hæc autem pactio adidictionis in diem ita concipitur vt si quis intra certum tempus obtulerit meliorem conditionem discedatur ab emptione, de qua loquitur totus titulus. ff. de in diem addictione & textus iure regio in. l. 39. titulo. 5. part. 5. tertium est de retrouendendo, quod est conuentio quædam inter emptorem, & venditorem vt emptor teneatur eandem rem venditori vendere quando cunque vel intra certum tempus eodem pretio oblato. de quo pacti. genere est text. in l. 2. C. de pactis inter emptotem, & venditorem secundum communem Doctorum intellectum, tamet si Hieron. Cagno. ibi numero. 12. affirmet eum tex. non agere de pacto de retrouendendo, sed de pacto de restituendo, inter quæ longam differentiam ex Aretino consilio 6. Corneo consilio 4. colu. 2. volum. 1. Socino. 253. 3. quæst. volum. 1. Constituit, & Corrasi. lib. 3. Miscellaneo. cap. 9. numero 1. loquitur etiam de eodem pacto text. in c. ad nostram, vbi multa effundunt Burgen. & Berous. de emptio. & venditio. & in c. illo vos de pignoribus, & in l. 42. titul. 5. part. 5. confecitque integrum tractum multiplici rerum varietate distinctum Tiraquellus de retractu conuentionali, scribunt multa Couarru. lib. 3. variarum c. 8. Cagnolus in d. l. 2. C. de pactis inter emptorem, & venditorem Antonius Gomez 2. Tomo variarum c. 2. numero 27. cum sequentibus Gregorius Lopez in l. 42. titul. 5. part. 5. Caldas. Pereira dicto verbo sua facilitate a numero 58. Oroscius in l. ab emptione ad finem ff. de pactis Ioannes Corrass. lib. 3. Miscella. cap. 9.

2 Inter hæc vero tria pacta eximia a Doctoribus nostris constituitur differentia. Quod in pacto legis commissoriæ, & addictionis in diem dominium rei venditę absque noua traditione retranfertur in ipsum venditorem, qui legem contractui apposuit. l. si quis hac ff. de rei vendicatione. l. vltim. ff. de l. commissoria. l. commissoriæ

missoriæ. C. de pactis inter ēptorē & venditorē. l. si hominem ff. de vsucapio. l. si duobus. §. vltim. ff. de diuers. & tempora. præscrip. docet glosa & ibi Baldus Salyce. Decius, Curcius, Claudius, & cæteri in l. traditionibus C. de pactis Angelus. in l. 3. C. de pactis inter emptorem, & venditorem. Bartolus in d. l. si hominem ff. de vsucapio. Ange. & Immola. in l. naturaliter ff. eodem titulo. Carolus Ruynus consilio 22. & 32. volumi. 1. Antonius Gomez d. c. 2. numero. 30. versiculo. Item ad de. Couarru. d. c. 8. numero. 1. Gregori. Lopez in lex. 38. titulo. 5. part. 5. glosa. 3. & agnoscit communem Aemilius Ferretus in l. iuris gentium. §. adeo numero 8. ff. de pactis, Ioannes Oroscius in d. l. ab emptione numero. 34. ad finem. Desiderant tamen omnes authores isti apponi hæc pacta incontinenti vt operentur retranslationem dominij ipso iure, vt etiam docuit glosa. in d. l. ab emptione. Quam dicit receptam ex pluribus Caldas, Pereira. d verbo sua facilitate numer. 56.

3 Pactum vero de retrouendendo, non operatur, neque inducit dominij retraslationem absque noua traditione Barto. in l. 1. numero 10. ff. de donatio. Salyce. in l. si prædium. C. de ædilicijs actionibus, Aretinus in lex. qui absenti §. 1. ff. de adquiren. possessione plures, quos recenset Couarru. d. c. 8. numero 2. Aemilyus Ferretus in d. l. iuris gentium. §. adeo numero 8. ff. de pactis, Cagnolus in l. 2. C. de pactis, interempto. & vendito. numero 133. Antonius Gomez d. c. 2. numero 29. dicit communem opinionem Andrea. ab ea de pactis numero. 567. Tiraquellus libro. 2. de retractu §. 1. glosa. 7. numero 12. Berous in c. ad nostram numero. 25. de emptio. & venditione.

4 Ex quo solet ad notari alia differentia inter hęc pacta, quod celebrato contractu, & resoluto ex vi pacti. l. commissoriæ, & addictionis in diem non modo ex resolutione & distractu, verum neque ex contractu gabella, laudimum, releuium, aut alia onera debentur, & soluta repeti possunt in debiti condictione, Bellapertica in l. vltim. §. sed quia C. communia de legatis, Paulus in l. ab emptione numer. 9. ff. de pactis, & in l. 1. C. quando liceat ab emptione discedere, Bal. in l. traditionibus C. de pactis, & profitetur communem resolutionem Antonius Gomez d. c. 2. numero 31. tamet si illam impugnet friuolis argumentis Ioannes Iañez Parladorius rerum quotidianarum cap. 3. §. 4. numero. 37. Tiraquellus de retractu conuentionali. §. 6. glosa. 2. numero 3. dicens in hoc neminem discordare Riminal. consilio 86.

Ex contractu inito cum pacto de retrouenden. debeatur gabella, laudimium aut relevium, licet ex distractu non debeatur, omnes in d.l.ab emptione, vbi Oroscius nu. 6.& 7. Paulus, & Alexan. in l. iuris gentium §. adeo ff. de pactis Tiraque. vbi proxime nume. 16. Molinæ. Cagno. & alij quos refert, & sequitur Pinellus. in l. 2. C. de rescin. venditio. 2. p. c. 3. numer. 36. Parladorius d. numer. 37. Ioannes Garsias in tracta. de expensis, & meliorametis c. 18. a numero. 46. & est Doctorum commune placitum asserunt Suarez, & Bonacossa inter communes opiniones lib. 7. verbo gabella. Dida. Perez in proœmio tituli. 2. libro. 8. ordinam. pagina. 33. & 34.

5 Est quoque inter hæc pacta elegans alia differentia, quod resoluto contractu ex pacto legis commissoriæ vel addictionis in diem, quia resoluitur ipso iure, & dominium absque noua traditione retransfertur, venditori fructus restituuntur. l. item, quod dictum est. 9. lege Imperator. 19. ff. de in diem addictione l. si fundum 4. ff. de l. commissoria. Resoluto autem cõtractu ex pacto de retrouendendo, quia non retransfertur dominium ipso iure, fructus non restituit emptor. l. 2. C. de pactis inter emptorem, & venditorem, vt elegãter obseruat Ioannes Corrasi. lib. 3. Miscellaneo. c. 9. numero. 6. neque obstat responsum Vlpiani in. l. quotiens fundus 2. ff. de in diem addictione ibi *Iulian. scribit, hunc, cui res in diem addicta est, & vsu capere posse, & fructus & accessiones lucrari, & periculum ad eum pertinere*. Ex quo improbat Corrasij traditionem Couarru. lib. 3. resolutio. c. 9. nume. 1. nam procedit, accipique debet iuxta distinctionem propositam ab eodem Vlpiano in d.l. Itẽ quod dictum est, inqua Vlpia. explicat, quod antea generatim, & absolute dixerat in d.l. 2. quod appareret ex eo, quia vtraque lex Vlpiani est libro vicesimo octauo, ad Sabinum. Emptor enim, cui res in diem est ad dicta interim suos facit fructus, sed oblata meliori conditione, restituit, non oblata retinet perpetuo. Cum enim interim dominus sit l. non ideo minus ff. de rei vẽdicatione interim lucratur fructus. Similiter enim dicimus bonę fidei possessorem interim facere omnes fructus suos vt docuit Paul. I.C. in l. bonæ fidei emptor. 48. ff. de adquiren. rerum dominio. Non tamen omnes facit suos irreuocabiliter, quia re euicta restituit naturales, retinet tamen industriales, qua ratione conciliari debent Paulus in. d.l. bonæ fidei emptor, & Pompo. in l. fructus. 45. ff. de vsuris, vt post Cuiacium, & Goueanum conciliasse videtur Matthæus Vbesebe. in §. si quis a non domino inst. de rerum diuisione. num. 13. & 14.

Id

6 Id autem, quod statui superius scilicet resoluto contractu ex pacto legis commissoriæ, & addictionis in diem ipso iure retranferri Dominium in venditorem, solet a Doctoribus explicari habere locum, quando pacta concipiuntur verbis directis, vt si dictum fuerit, res sit in empta, vel habeatur contractus pro infecto, vel quod venditor ipse sine iudicis ministerio rem ipsam capere possidere, & frui propria authoritate possit. Qua in specie competit venditori rei vendicatio, quod si verbis obliquis hæc pacta fuerint concepta, dominium non redit ipso iure ad venditorem absque noua traditione, nec rei vendicatio competet, sed sola personalis actio, vt docet glo. ordinaria in l. 1. ff. de donatio. & ibi Bart. Paulus, & Imola, Iaff. numer. 7. Oroscius nume. 34. in l. ab emptione ff. de pactis Tiraque. Couarru. Grego. Lopez Antonius Gomez vbi supra, Caldas, Pereira, in d. verbo sua facilitate num. 54. testatus esse communem sententiam; Aleia. respõso. 164. num. 12. & responso 676.

Cui tamen receptæ sententiæ negotium facessere videtur tex. in l. si quis hac. 41. ff. de rei vendicatione in cuius specie I.C. Vlpia. docet contracta venditione cum pacto addictionis in diem hoc modo, vt si alius meliorem conditionem attulerit, recedatur ab emptione, post allatam conditionem emptorem iam nonposse in rem actione vti. Nam in eo responso Vlpiani. I.C. pactum addictionis in diem conceptum verbis obliquis est: & nihilo minus adhuc dominium dicitur in venditorem retro translatum sine noua traditione. Quod autem verbum *recedatur*, sit obliquum, non directum cõstat ex eo, quia vt nostris authoribus magis placuit, illa dicuntur verba directa, quæ significant resolutionem contractus fieri ipso iure: obliqua autem, quæ denotãt in resolutione contractus factum, & ministerium hominis necessarium, prout ex pluribus resoluit Caldas, Perei. in d. glo. sua facilitate numer. 53. at verbum *recedatur* vt futurum concernens videtur exigere contrahentium factum. Argumento eius, quod authores notant in l. in criminali. C. de iurisdictione omnium iudicum & in l. si quis in tarã C. vnde vi. copiose Andreas Tiraquellus in l. si vnquam verbo reuertatur nu. 732. C. de reuocãdis donationibus.

Ex quo textu ab hinc aliquot annis arbitratus sum constituendam esse differentiam inter pactũ legis commissoriæ, & pactum addictionis in diem. Nam in pacto legis commissoriæ communis sententia, & distinctio vera est, vt si verbis directis conceptum fuerit transeat dominium sine traditione: non autem sine illa, si obliquis verbis exprimatur, idque propter

I 5 tex-

tex.in l.3.C.de pactis inter empto rem,& venditorem.in cuius ſpecie Alexander imperator reſcribit pacto legis commiſſoriæ ita cõcepto,vt niſi pretium reliquum intra certum tempus reſtitutum eſſet ad venditorem reuerteretur, non rei vendicationem ſed actionem ex vendito primo venditori competere,ſi emptor poſſeſsionẽ non tradidit. In pacto vero addictionis in diem falſam eſſe credo communem diſtinctionem,& aio ſemper reſoluto contractu ex pacto addictionis in diem dominiũ transferri in primum venditorem ſine traditione, ſiue verbis obliquis, ſiue directis concipiatur. Quod Saly.docuit in l.traditionibus num.11. & ibi Claudius de Seyſello.col.2.C.de pactis Couar. d.c.8.numer.11.ad finem.

8 Vnde improbanda eſt opinio Aemylij Ferreti in l.iuris gentium §.adeo numer.8.ff.de pactis indiſtincte docẽtis ex pacto legis commiſſoriæ & addictionis in diem retrotranferri dominium ſinẽ traditione,ſiue concipiantur verbis directis ſiue obliquis.Nam quantum attinet ad pactum legis commiſſoriæ,euidens eſt ſi fiat verbis obliquis,ſolam actionem perſonalem competere ex reſcripto Alexandri Cæſaris in d.l.3.C.de pactis inter emptorem , & venditorem. Quo ad vero pactum addictionis in diem Aemylij ſententia recipienda eſt ex text.in d.l.ſi quis hac. Rurſus diſplicet traditio Gomezij d. c. 2. numero.3. verſi.Item etiam infertur ad finem conſtituẽtis nullo caſu contractu reſoluto ex pacto legis commiſſoriæ,& addictionis in diem abſque traditione,dominium reuerti ad venditorem. Loquitur enim doctiſsimus vir contra iura apertiſsima ſuperius producta,& contra inueteratam , & receptiſsimam omniũ iuris interpretum traditionem. Neque obeſt , quod dominium non tranſeat abſque traditione l.traditionibus.C.de pactis. Quia negat eam propoſitionem abſolute Dominus Ferdinan de Mendoza lib.3. diſputationum ciuilium. c.2.contendens neque iure humano,neque naturali ad dominij adquiſitionem eſſe neceſſariam traditionem,ſufficereque ſolum conſenſum , nudamque voluntatem contrahentium. Sed verum non eſſe multis rationibus oſtendi.c. 2.huius libri numer.13. iccirco reſpondeo regulam eſſe dominium non adquiri ſine traditione,limitari tamẽ,& præſtringi in hac ſpecie. Cuius que limitationis ratio nem eſſe ſcribit Salyce.in d.l .traditionibus,quia lex fingit remretro nunquam venditam fuiſſe. Et enim conditio reſoluens impleta retrotrahitur ad tempus contractus.l.qui balneum.l.potior ff.qui potiores in pignore,eamque rationem conſtituere Petrus Cynus,& Fulgoſius in l.4.C.de pactis inter emptorem,

emptorem,& venditorem,explicat Caldas Pereira,in d.verbo ſua facilitate numer.55.Meo tamen iudicio ſubtilior illa videtur eſſe ratio,quod reſoluto contractu ex pacto legis commiſſoriæ,& addictionis in diem retroredditur titulus nullus,vnde traditio remanens ſine cauſa non habet annexũ dominium in perſona poſſeſſoris, & ita trãdens recuperat directum quod habebat primo.

9 Minuſque probo , quod tentat Ferdinandus Menchaca.c.69.controuerſiarum frequentium celebrato contractu cum pacto legis commiſſoriæ etiam re tradita dominium non tranſire in emptorem,ſed manere ſemper penes vẽditorem ipſum,motus earatione, quod in ea forma contractus non ſit habita fides de pretio,quod etiam probat Petrus Bellous lib.2. variorum iuris ciuilis c.3. Nã hæc Ferdinandi Mencha,noua ſententia confunditur expreſſe ex Neratij reſponſo peropportuno.in l.lege fundo.5.ff. de lege commiſſoria ibi , *ſed ſi fundus reuenisſet , Ariſto.ex iſtimabat venditori de his iudicium in emptorem dandum eſſe, quia nihil penes eum reſidere oporteret ex re in qua fidem fefelliſſet,* quibus verbis perſpicue,& manifeſte Neratius I.C.docet celebrato contractu cũ pacto legis commiſſoriæ habitam eſſe fidẽ de pretio. Confunditur etiam ex reſcripto Alexandri Imperatoris in l.quia ea lege.3.C.de pactis inter emptorem, & venditorem , quo loco aperte demonſtratur,legem commiſſoriam adiectam contractui non impedire,quin dominium abeat in emptorem.denique Petri Belloi. d. c.3.ſententia diſplicet,quatenus exiſtimat in pacto legis commiſſoriæ ſemper tranferri dominium abſque traditione & nunquam in pacto addictionis in diẽ: aduerſatur enim reſponſo.I.C. in d.l.ſi quis hac,cui recte non ſatis facit.

10 Illud autem iam inde ab antiquis,heroicisque temporibus habuit celebrem , & eximiam controuerſiam, an concepto pacto de retrouendendo verbis directis dominium regrediatur ſtatim cõuoletque ad venditorem abſque traditione aliqua. Summi enim iuris vertices hac de re dimicant interſe acerrime , nec quidẽ pugna,& altercatio in hunc diem conquieuit. Nam Bart. in l.1. numer. 10.ff. de donatio.abſolute docet contractu reſoluto propter pactũ de retrouendendo nunquam dominium ad venditorem reddire abſque traditione. Sequuntur Salyce.in l.ſi prædium. C.de ædilitijs actioni.Areti.in l.qui abſenti §.1.ff. de adquiren. poſſeſsione plures,quos refert Couarru.d.c.8. numer.2. Aemyli.Ferretus in d.§. adeo numer.8.Cagno.in l.2.num. 133.C.de pactis inter empto.& vẽdito.Gomez d.c.2.numer.29.dicit commu-

communem opinionem Andre. ab ex ea de pactis numer.567. Tiraque.de retractu.conuentionali. §.1.glos.7.nume.12.Berous in c.ad nostram numer.25.de emptio. & venditio.Quæ sententia primum probatur ex tex in l.2.C.de pactis inter emptorem, & venditorem, vbi absolute constituitur ex pacto de retrouendendo solam actionem personalem competere. Sequitur ergo resoluto contractu ex pacto de retrouendendo in venditorem dominium non transire: consequentia probatur, quia nemo actione personali agit ad rem propriam consequendam nisi condictione furtiua l.vlt.in fine ff.vsus fruct. quemadmodū caueat.§.sic itaq discretis inst.de actio. Secundo probatur ex tex in l. si prædium .4. C. da ædilitijs actionibus vbi Diocleci.& Maximia Cæsares rescripsere resoluta venditione ex pacto displicentiæ solam actionem redhibitioriam competere, quæ personalis est. Contrarium autem volueruntCumanus in l.1.ff.de donatio. Paulus in l.si a té C.de pactis inter emptorem,& venditorem,& in l.si cum venderet ff.de pignerati. actione Iaff.numero. 8. Ioannes Oroscius num.35. & sequentibus appellans communem in l.ab emptione ff. de pactis,Nicolaus Boerius decis. 182.numer.16.& sequentibus,Roderi.Xuarez in l.post rem iudicatam ff.de re iudicata in declaratione legis Regiæ prima limitatione nume 9.& 10. Tiraque.de retractu conuentionali dicto §.1.glos. 7.nu.6.& sequentibus,copiose Couarru.d.c.8.num.2. Grego. Lopez in l.42.titu.5.part.5.Verbo *el comprador*,&glo.vlt.testatus eam sententiam fulciri maxima æquitate, Didacus Perez in l.1.titu. 2.lib.8. ordinamenti pag. mihi 40.colu. vlt.& pag.41.col.1.Menchaca controuersiarum frequētium cap.69. num.8.&profitentur esse communem sententiam CaldasPereira d. verbo sua facilitate.num.62. Ioannes Gutierrez consi.27.nu.2.& veriorem,& magis receptam Hieron y.Gabr.consi. 66. quam partem sequutus sum legens publice textum in c.ad nostram de emptio. & venditione, & in c.illo vos de pignoribus,ex pendique solet pro ea responsum Pauli I.C.in l.voluntate10.in fine ff.quibus modis pignus vel hypo. soluitur ibi *sed in pristinam causam res redit resoluta venditione*.Verum obseruat curiose Caldas Pereira d.verbo nume. 63.communem hanc sententiam non probari ex tex in d.l.voluntate infine primum,quia ibi non directa sed obliqua verba pronuntur,vt constat ex verbis *recessum fuerit*: deinde quia non in continenti sed ex interuallo videtur pactum appositum.tertio quia cū Paulus I. C.dicit rem in pristinā causam redire venditione resoluta non vult ex sola rescissione titu.

titu. transferri dominium, ideo iuxta iuris ciuilis traditiones crebriores videtur in ea specie nouā exigere traditionē. Ego quidem cum verba Pauli attente mulsinor(vt Pliniano verbo vtar) vix possum,comprehendere, quo in loco I.C.velit docere in ea specie absque traditione,& ipso iure dominium tranferri in dominū, antiquum,&priorem.Nā illa verba *in pristinam causam res redit* &c. Generalia sunt,nec inferunt de necessitate rem redire ipso iure, cum & per nouam traditionem in causam pristinam reuerti res possit,& non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse lege non hoc C.vnde legitimi.l.neque natalesC.de probatio.c.inpræsentia eodem titu. Quare magis probo nouam rationem,quam in defensionem huius opinionis considerat Caldas. Pereira. d. verbo. numer.64.quod cum pactum de retrouendendo verbis concipitur directis non potest dici proprie pactum deretrouendendo,sed magis appellari debet generale pactum legis commissoriæ secundū Alexan.consi.10.numer.6.vol.1. Neque obstat tex. in d.l.2. C..de pactis inter emptorem,& venditorem,quia in eo rescripto Alexā dri Cæsaris solum agitur de pacto de retrouendendo iuxta communem formulam cōcepto,quę obliqua est,non autem de formula, quæ concipitur verbis directis, quæ propria est legis commissoriæ,vel pacti addictionis in diem. Rursus non obstat tex.in d.l.si prędium C.de ædilitijs actio,quoniā in specie legis illius actio redhibitoria datur emptori resoluta emptione ad id vt venditor cogatur rē accipere,& pretium emptori reddere.Vnde nec mirum si detur aduersus solum venditorem.

Postremo huic resolutioni non officit text.in l.42.titu.5. part.5. quā legem dicit expressam pro contraria parteAntoni.Gomez vbi supra Ait autem,ea lex,quod si emptor habet rem in sua potestate resoluta venditione ex vi pacti de retrouendendo,tenetur præcisse illam venditori tradere; sin vero in sua potestate non habet tenetur venditori ad interesse ,non in quam obstat,quia lex illa partitæ loquitur de pacto de retrouendendo concepto verbis obliquis,prout solet concipi communiter. Vt constat ex exemplo ibi constituto in illis verbis,*cu fuessen tenidos de tornarle aquella cosa que assi vendiesse*. Vel secundo responderi potest legem illam intelligi,quod venditor habet vtrumque ius,velagendi ad interesse contra primū emptorem, quirem alienauit,vel rei vendicatione contra secundū emptorem,& ita intelligit ibiGrego. Lopez glos.vlti.Ioannes Oroscī in d.l.ab emptione col.vltima.

Ex qua resolutione infero, quod vbi pactum de retrouendendo

dendo conceptum eſt verbis obliquis reſoluto contractu vendi tor nequit agere aduerſus tertiũ poſſeſſorem rei venditæ,ſed aget aduerſus emptorem primum ad intereſſe.Vbi vero pactum verbis directis conceptum extiterit in rem actione poterit experiri contra tertium quemlibet poſſeſſorem, vt docent Alexan. conſi. 11. vol.1.& plures,quos referunt Tiraque.d. glo.7. numer.12. Couarru. Oroſci.Caldas.PereiraDidacus Perez,Ioannes Gutierrez,& Hieron y. Gab. vbi ſupra. Neque obſtat tex.in l.ſi cum venderet in principio ibi *ſed,& ipſe venditor,aut vendicare rem poterit aut in factum actione aduerſus emptorem agere* ff.de pignora.actione. ex quo Paul.de Caſtro,& plerique contrarium aſſeuerarunt conſtanti animo . Quoniam,vt Fulgoſio ibidem placuit in ſpecie tex.in d.l.ſi cum venderet,creditor non vendidit rem ipſam ſed iusdum taxat pignoris, quod habuit,vt cõſtat ex illis verbis *vt ſi ſoluerit debitor pecuniam pretij emptori,liceret ei recipere rem ſuã.* Ex quibus verbis apparet Vlpianum appellare poſſe perfectum contractum pignus rem ſuam debitoris:ac proinde ſentire in emptorem non fuiſſe translatum dominium.

12 Quo ad ſecundam vero partem noſtri capitis ſtatuo licitum eſſe pactum de retrouendendo.Nam, & iure diuino veteris teſtamenti conſtat approbatum fuiſſe, vt apparet ex illo Leuitici.25.cap. *terra quoque non vendetur in perpetuum, quia mea eſt,& vos aduenæ, & coloni mei eſtis.Vnde cuncta regio poſſeſſionis veſtræ ſub redemptionis conditione vendetur.*& in republica Romana receptum fuit,quemadmodum liquet ex tex.in d.l.2.C.de pactis inter emptorem,& venditorem:tametſi vt delibaueram ſuperius plerique authores contenderint eum tex.non agere de pacto de retrouendendo,ſed dereſtituendo,quod in mero facto conſiſtit. Pontifices quoque maximi admiſiſſe videntur in c.ad noſtrã de emptio. & vendi.& in c.illo vos de pigno.per argumẽtum ab ſpeciali,& in extrauaganti.1.& 2. de emptio.& venditione,inter cõmunes. Iure denique Regio approbatum eſt l.42.titu.5. part.5.& inforo conſcientiæ iuſtum eſſe ex multis profeſſoribus Theologis, & Pontificij iuris interpretibus profitentur Tiraque. deretractu conuentionali in prefatione nu. 3.& 4. Coua. lib.3. variarum c.8. numer.4.Hierony. Cagno. in d.l. 2.num.10.C.de pactis inter emptorem, & venditorem,Nauar.in manu.c.17. numer. 248. Ioſephus Maſcar.in tract.de proba.conclu. 441.numer.3.vol.1.Petrus Nauarra.Theologus peracutus, & doctus lib.5. de reſtitutione in foro conſcientiæ.c.2.num.93.& 94.reprehendens Bartholomeum de Medina

Medina eximium decus,& lumẽ religionis Dominicanæ.quod in ſumma.c.14.§.25.regula.7.dixerit pactum de retrouendendo eſſe iuſtum.Sed Bartholo.de Medina non meruit reprehendi:quia non negat abſolute iuſtitiam pacti de retrouendendo,ſed in aliquo caſu iniuſtum,imo vſurarium eſſe contendit,quod aliquando verũ eſt. Licet ergo pactum de retrouendendo licitum ſit ex ſe,tamen ex circunſtantijs illicitum improbumque reddi poteſt : & ex eo ſimul cum alijs adiunctis contractus cui apponitur,vſurarius aliquando cenſetur. Varias autem conjecturas,& circunſtantias referunt Barto.Cæpola.tracta de ſimula.contract.Barba.in d.c.ad noſtrã de emp. & vendi. Alexan. conſi. 119.volumine.4.Aflictis. deciſsione 33.& 40.laſſ.in l.pacta notiſsima colu.2.& vlti. C. de pactis copioſe Ioſephus Maſcar. d. con. 441. & con.445.& 447.

13 Illud autem accerrime diſputatum eſt an modicitas pretij ſimul cum pacto de retrouendendo efficiat contractum vſurarium videlicet,vtrum quando res vendita eſt pretio adeo modico,vt vix accedat ad dimidiam iuſti pretij, & adijcitur pactum quod emptor teneatur reuendere eodem pretio ea conuentio vſuræ vitio, & labe inuoluatur. Inqua concertatione partem aientem ſequitur glo.in c.conquæſtus de vſuris,& ibi Panormi.& Anania glo.in c.ad noſtram de emptio.&vendi.& ibi Inno.Hoſtien.Ioann. Andre. Antonius Cardina.Ancharra.imola,& Panormi. Imola in c. illo vos de pignori.Bal.Paulus Fulgoſius, & Alexan.in l.emptione C.plus valere quod agitur,Aymon Crauetta conſi.156. numer. 4. & 7.Mar. Anto. Natta. conſi. 198.Riminal. Iunior.conſi.218.numer.108.lib.2. Afflictis deciſsione.339.Grammia. deciſsione.39.Caſſado deciſsione 1.de vſuris ſcribens ſuo tempore ita ſemper fuiſſe iudicatum in Palacio.caterua Doctorum relata a Cagnolo in l.2.numer.50.C.de pactis inter empto.& vendito.& a Didaco.de Couarru.d.c.8. nume. 4.verſiculo.e contrario,& profitẽtur eſſe magis communem ſententiam,Viui. lib. 1. ſua communium opinio,verbo vendere verſiculo contractus, Emanuel, Suarez verbo venditionis contractus nume.20.Ioſephus Maſcar.d.con. 447. Caldas Pereira. d.verbo ſua facilitate numer. 59. verſiculo tamen hæc duo, Bartholo.de Medina d.c.14.§.25.regu.7. & ordinatione regia videtur approbata hęc opinio apud Luſitanos lib.4. titul.27.§.1. quo loco ſtatutum eſt pactum vſurarium eſſe,ſi vendatur res minori pretio quartæ partis iuſti pretij,vt refert Antonius Gama. deciſsione Luſitana. 138. numero.1.

Pro qua opinione ſolet expẽdi res ponſum

ponſum celebre Innocen.3. inc. ad noſtram de emptio.& venditione in illis verbis, *quæ vix dimidiam iuſti pretij contingebant*, quibus Pontifex cum contractum videtur vſurarium iudicaſſe ex eo ſolum, quod pretium vix dimidiam iuſti pretij contingeret. Facit etiã, quia ex paruitate pretij dolus, & ſimulatio ſolet argui iuxta theoricam glo. celebrem in l.1.§.1. verbo agendo ff.de ſuperficiebus,& quæ notat Coua.in pract.c.3.nu. 3.& c.28.numero.9.

Partem autem negantem imo ſolam pretij modicitatem non efficere pactum vſurarium, ſed requiri, quod venditor ſit ſolitus fœnerari vel aliam circunſtantiam docent Cynus,& Saly.in l.1.C. plus valere quod agitur Paul. de Caſtro in l.rogaſti §. ſi tibi decem ff. ſi cert.petatur,& ſequuntur plures, quos refert Couarr.vbi ſupra Carolus Molinæus ad Alexan. con. 154.volu.6.& in regula Cancellariæ de publican.reſigna.nu. 284. Antoni. Gama. deciſsione Luſitana 138.dicit communem Boeri.conſi.12.numero.3.& 7.& magis communem Octauia.deciſsione Pedemonta. 42. Tiraque.in d. prefatione.numer.5.Rolan.a Valle conſi.40.& 92.numer.19. lib. 2.Berous conſi 166.numero.3. & conſi. 166.numero.21. lib 1. Cagno.Petrus Nauar. vbi ſupra. Quæ pars inſtruitur eo argumento quod emptionis, & venditionis contractus pretio modico celebratus vſurarius non eſt, neque eriam ille, qui fit cum pacto de retrouendendo. Ergo nec erit vſurarius contractus geſtus modico pretio ſimul cum pacto de retrouendendo, nam ex duobus licitis nõ reſultat illicitum. Neque obſtat tex.in d.c.ad noſtram de emptione & venditione, quia in eo vltra modicitatem pretij aderant aliæ circunſtantię, ex quibus Roma. Pontifex colligit contractum pigneratitium eſſe, & celebratum in fraudẽ vſurarum. Primum enim mutui petitio debitoris, de qua fit mẽtio in principio tex. arguere videbatur emptionem, & venditionem non fuiſſe vere celebratam, ſed ficte, & ſimulate argumẽto.tex.in l. vlt.ff.de hæredi.inſtitu.l.Titia §.idem reſpondit ff.de verbo.oblig.l.ſi ſeruus plurium.§. vlt.l. qui filiabus in principio ff. de lega.1. Deinde pactio illa vt nõ niſi, a ſeptennio, vſq; ad nouenium poſſet venditor retrahere idem oſtendebat apertiſsime, quia ex ea conuentione colligitur, quod emptor volebat eſſe ſecurus de fructibus vſque ad ſeptenniũ illoſque lucrari vltra ſortem vſque ad id tempus.

14 Cui reſolutioni non obeſt. lex. Regia prima titul.2.lib.8.ordinamenti, & lex 4. titulo.6. libro 8. nouæ compilatio. quatenus illis conſtituitur contractum vſurarium eſſe ſolum ex eo, quod conuenerit

uenerit inter emptorem & venditorem vt nõniſi ad certum, vel poſt certum tempus liceat redimere, cum tamen ea conuentio iure communi licita ſit, vt late reſoluit Couarrubias dict.cap.8. nume. 7.& 8. Quoniã Regiæ leges illæ non ſolum ex eo cenſent contractum vſurarium, ſed tunc demum cum adijcitur pactio de lucrandis fructibus medio tempore, quæ cum inſolita ſit, vſuræ prę ſumptionem parit: vt explicant Couarrub.dict.cap. 8. numero 7. & 8. Antonius Gomez ſecundo tomo cap.2. numero 27. Gregorius Lopez in leg.penultima.titulo.5. part.5.gloſſ.3. Didacus Perez in d. leg.1.titulo 2.libro 8.ordinam.pagina 39. Caldas Pereira dicto verbo ſua facilitate numero 61.& licet Caldas poſt Gregoriũ Lopez a ſe relatum dicat in terminis legum Regiarum ad prę ſumẽdum cõtractum vſurarium requiri pretij modicitatem: tamen contrarium verius eſſe conſtat, ex his, quæ reſoluit copioſe Couarrub. dict.num.7.& 8.

15 Hinc eſt in ſpecie text.in cap.illo vos de pignori. plures conueniſſe circunſtantias ad cenſendũ contractum fœneratitium: pactum inquam de retrouendendo collatum in voluntatem emptoris, clauſulam de computandis fructibus in ſortem adiectã, & quod reuenditio maiori pretio fieri deberet. Sed quare in d.cap.illo vos maioritas pretij cõſideratur, & in d.c.ad noſtram attẽditur ſola modicitas? Antonius de Burgos in d. c.ad noſtram mouet difficultatẽ, & reſpondet in ſpecie tex.in d.c. ad noſtram conſiderari modicitatem pretij, quia in poteſtate vẽditoris fuit poſt certum tempus retroemere, at vero in d.c. illo vos attendi maioritatem pretij, quia retrouẽditio poſita erit in arbitrio emptoris. ſed hęc interpretatio fribola eſt facileq; cõfunditur. Quoniam in propoſito pactum de retrouendendo non improbatur ob aliam cauſam, quam quod inuoluere videtur dolum, & fraudem ex parte emptoris, ſed vbi emptor carius emit, quã res ipſa valet nulla fraus, nullusque dolus prę ſumi poteſt. Cum potius ex quo carius emit ſe ipſum decepiſſe videatur. Quare ad huius dificultatis verã explicationem nonulli caſus conſiderandi ſunt. Primus eſt quando venditio facta fuit modico pretio cum pacto de retrouendendo, & concurrentibus alijs cõiecturis ad cauſandam vſuræ præſumptionem contractus vſurarius dicitur, ſiue facultas redimẽdi poſita fuerit in volũtate venditoris, ſiue in voluntate emptoris, & hac ratione procedit tex.in d.c. ad noſtram. Secundus caſus eſt quando vẽditio facta eſſet pro maiori pretio, quam res valeret cum pacto de retrouendendo, ſiue pro eodem pretio ſiue pro minori, & tũc

nequit contractus vſurarius cenſeri. Quoniam in hoc caſu ceſſat omnis ſuſpicio doli, & fraudis. Tertius caſus eſt, quando venditio fit pro vno pretio, ſiue magno, ſiue modico, & adijcitur pactum de retrouendendo, ſeu reſoluendo contractum pro maiori pretio: & tũc ſi aliæ coniecturæ concurrant vt puta, quia emptor erat ſolitus fœnerari, vel quod fructus ſunt imputandi in ſortem principalẽ, contractus iudicatur vſurarius, & in hac ſpecie procedit tex. in d. cap. illo vos, & hæc eſt maioritas pretij, quam in ea decretali conſiderat ægregius ille Pontifex Inno. 3. Ex quo apparet carere vitio contractum illum, in quo adiecto pacto de retrouendendo conuenit vt reuenditio fiat maiori pretio.

Rurſus infertur licitam eſſe pactionem, in qua agitur vt revendi tio debeat fieri maiori pretio fructibus computatis in ſortẽ principalem.

Quartus, & poſtremus caſus eſt quando venditio fit pro vero, & iuſto pretio cum pacto de retrouendendo ſimpliciter, nec expreſſo aliquo pretio retrovenditionis, quo caſu cenſetur actũ, vt tanti retrouendi debeat, quanti res valebit tempore retrovenditionis, & ſic pro pretio legitimo argumento tex. in l. qui fundum ff. de contra emp. l. ſi ſterilis §. ſi tibi ff. de actio. empt. & hæc forma cõtractus licita procul dubio eſt.

EPITOME CAPITIS ſeptimi.

1 *Proponuntur variæ rationes, quæ opugnant contractum cenſiticum, & referũtur authores, qui negãt eſſe iuſtũ*

2 *Alia proponuntur argumenta pro iuſtitia cenſus, & dinumeratis pluribus authoribus iuſtum eſſe contractum conſtituitur.*

3 *Diluuntur argumenta contraria*

4 *Oſtenditur in ſpecie eſſe iuſtũ & licitum cenſum redimibilem, & irredimibilem.*

5 *Conſtituitur celebris controuerſia an poſſit emi cenſus ſub hac conditione, quod niſi redimatur intra decẽ annos maneat irredimibilis, & propoſitis varijs opinionibus reſoluitur iniuſtum, & vſurarium eſſe ſi agatur vt maneat irredimibilis pro eodẽ pretio a principio cõſtituto, iuſtũ vero ſi conuenerit, vt maneat irredimibilis pro iuſto pretio.*

6 *Longe intereſt, an pactio ſit iniuſta vel vſuraria.*

7 *Valet pactum de retrouendendo, ita conceptum vt non niſi poſt certum tempus liceat redimere.*

8 *Pactũ de retrouendendo ita conceptũ, vt non liceat niſi poſt certũ tẽpus redimere, & interim emptor fructus lucretur vſuram continet.*

9 *Referuntur contrariæ opiniones de quæſtione illa, an valeat pactio quod in cenſu venditor obligetur ad non redimendum intra certum tempus, & illo elapſo poſſit redimere.*

10 *In ea quæſtione oſtẽditur ſibi fuiſſe contrarium Couarr.*

11 *Pactio, qua conuenit vt non liceat redimere niſi poſt certum terminũ nulla facta recompenſatione pretij, vſuraria eſt.*

12 *Eſt autem licita pactio, vt quandiu tollitur facultas redimẽdi, fiat compenſatio pretij proportionabiliter.*

13 *Si reſtricta facultate redimendi ad certum tempus expreſſe quoque ageretur, vt emptor lucri faceret redditus interim perceptos, n foro exteriori vſura committeretur, ſecus vero in foro conſcientiæ niſi partes intenderent mutuum, & cenſum ſimularent.*

14 *Proponitur alia ægregia queſtio an valeat pactio, vt cenſus redimi debeat maiori pretio, & breuiter reſoluitur non valere.*

15 *Dubitatur an valeat pactio, qua facultas redimendi cõfertur in voluntatem emptoris, referunturque duæ opiniones contrariæ & reſoluitur non valere.*

16 *Collata redimendi facultate in emptoris arbitrium venditor libere poteſt redimere, & redditus interim percepti ſunt imputandi in ſortem principalem, & in emptorem locũ habebunt pene in vſurarios ſtatutæ*

17 *Valet pactum inter debitorem, & fideiuſſorẽ & debitor intra certũ tempus teneatur cenſum redimere*

18 *Oſtenditur eſſe licitos cenſus temporarios determinata temporalitate, etiãſi cumulus penſionũ ſortem excedat.*

19 *Latiſſime diſſeritur de cenſu vitalicio, & oſtenditur eſſe licitum.*

CAPVT VII.

An contractus cenſus ſit licitus.

Vlta quidem ſunt, quæ valide opugnant contractus cenſitici iuſtitiã, eiuſq; ſecuritatẽ videntur conturbare. Quæ ſparſa varijs in locis cõgeram in vnũ, ne quidquã ſuſcepto muneri defeciſſe appareat.

1 In primis contra facit, quia vſuræ definitio eiuſq; formalitas videtur reperiri in contractu cẽſitico: & eo maxime, quo creditor ſingulis annis percipiẽs quinq; aut ſex nomine cenſus ſpatio viginti vel triginta annorũ vel minori aut maiori tempore recipit vltra ſortem, & capitale cẽſus, quod vſurã eſſe liquido conſtat ex his, quæ copioſe reſolui quinto cap. huius libri, & tractatus. Nec obſtat ſi dicatur aliquis repugnare ſubſtãtię, & formalitati vſuræ, quod in cenſu poſſit reperiri. Quoniam cenſus longe differt a mutuo, & non niſi in mutuo vſura committitur. Nam in cenſu mutuum ſubeſſe occultari, & deliteſcere, ſic probatur. Etenim eo ſolum reijci & excludi poteſt a contractu cẽſitico ratio mutui, quia emptio, & venditio eſt:

quæ vero formalia ſunt in emptione,& venditione non conueniunt cenſui : ſequitur ergo cenſum accedere magis ad mutuum, quam,ad emptionem,& vēditionem.Hæc autem collectio iuſta eſt,propoſitionem nemo difitebitur:aſſumptionem veram eſſe ſic oſtendo.Nam in emptione & vēditione duo neceſſaria ſunt omnino,prætium l.2.ff. de contrahen. emp.l.empti.fides C.eodem titu. §.prætium,& §.Item prætium inſtit.de emptione & venditione, & merx,ſeu res â prætio diſtincta l.1.l.neque emptio ff. de contrahen.emp.l.vlt.C.de prædijs decurio.lib.10.ſed in cēſu tametſi prætium interueniat, non tamen interuenit merx,ſeu res, quæ poſsit vendi : etenim perſona cenſum conſtituentis non venditur vtper quam manifeſtum eſt:nec fundus vt reſolui ſupra ca. 4. nec annua penſio,quia pecunia, vt pecunia venalis non eſt,cum ipſa ſit menſura rerum omnium venalium d. l.1.de contrahen.emptio l.1.ff.de rerum permutatione, & docent Ariſt.libro 5.Ethico.cap.5. & lib. 1.politico.c.6.Plinius libro 33. ca. primo,Michael de Palacio de contractibus, & reſtitutione libro 3. cap.vltimo pag.214. Ergo cenſus non poteſt iuſtificari ex ratione emptionis,& vēditionis,ac proinde dici debet ad mutuum accedere.Secundo facit,quia in contractu mutui debitor obligatur reſtituere idē genere l.2.in principio, ff.ſi cert.petatur:quoniam in debitorem dominium tranſit acpropterea rei peremptione,& interitu non liberatur l.incendium.Codi.ſi cert.petatur,lege in ratione, *la ſegunda* §. diligenter ff. ad l. Falcidiam l.inter ſtipulātem §.ſacram ff.de verbo.obligatio . Sed in cenſu debitor non idem.corpus,& individuum,ſed idem genere reſtituit,pecuniam ſcilicet, eiuſque dominus fit, & de periculo,& interitu pecunię aceptæ pro cul dubio tenetur.ergo in cenſu mutuum interuenit, ac proinde cum vltra capitale creditor reddi tus percipiat ſingulis annis,vſurā committi apparet dicendum.

Tertio facit, quod in hoc genere contractus locum habere vidē tur omnes rationes, quibus conuincitur vſuram illicitam improbam,& iuri diuino,& naturali aduerſam eſſe.Et inprimis,quia cenſus facit rem naturalem ſuper valere ſuæ naturæ, & rem artificialem ſuæ arti,& rem, quæ ſuapte natura non generat nec producit fructum,lucrum parere, & quod habet omnino eundem valorem excreſcere in valore per alterum. Quod naturæ aduerſa ripalameſt, & docet Ariſto. primo Polytic.c. 6.& 7.& quarto Ethicor. cap.1.& 5.Plutarchus in libello,cui titulus eſt,quod non oporteat fœnerari Bal.in Rub.C.de vſuris, Ioannes Andreas in regula peccatum de regu

regulis iuris lib.6.in mercuriali. Lauren.de Rodulphis in c. conſuluit in principio numero 14.& 15.de vſuris,Octauianus deciſsione Pedemontan.131. numero.7. Ioannes Corraſ.lib.tertio Miſcellaneorum numero 8. & 9. Franciſcus Ottomanus libro 2.de vſuris cap.1.& 2.Couarrub. libro. 3. varia:cap.1.numero.5. & plures, quorum retuli cathalogū ſupra cap.5.numer.16.

Quarto loco facit quod fere omnia damna., quæ ex vitio vſuræ pullulant, confluunt, & redundant,in remp.ex contractu cenſitico erumpunt, & proficiſcuntur.Nam quotidie experimur ſic exhauriri ampliſsima patrimonia,homines debitis onerari, & quietem pacemque Reip.multis litibus turbari, adeo vt cenſui quadrare poſsit iure optimo appellatio latronis legalis prædicētis,quod intendit rapere,vt luculetер de vſura ſcripſit Diuus Bernardus in lib.de cura rei familiaris,nomen morſus aſpidis,teredinis,& ignis in infinitum comburentis illique conueniet locus ille Lucani. 2

Vſura vorax,auidumque in tempore fœnus.

Hinc grauiſsimi authores cenſus improbarunt, eſſeque vſurarios contractus acriter contenderunt.E quorum numero ſunt Hērri.de Gandauo. quodlibet 8. q. 22.Grego.Ariminenſis, quem refert,& ſequitur Salycet.in authē tica ad hæc C.de vſuris,Inno.Icānes Andre.Antoni.de Butrio, & Alexan.de Neuo in c.in ciuitate de vſuris.Qui omnes reſoluunt licitum eſſe emere cenſum iam conſtitutum,ſed de nouo nō poſſe ti.emptionis & venditionis cōſtitui,ſed donationis ſolius,eſſeque contractus periculoſos ſuſpectos odioſos,& exterminandos à Rep.multis Theologorum,& Canoniſtarum authoritatibus relatis ſcribit Picarro ad ſtatutum de Guadalupe glo.1.& 2.

E contra vero ſecluſa omni humana conſtitutione,& ex natura rei licitam eſſe annuorum reddituum emptionem,& venditionē multis rationibus elegantiſsimis facile demonſtratur,& in primis ſic oſtenditur.Quoniā vnuſquiſque libere poteſt iuſto pretio vēdere merces ſuas,quas habet liberas,& vendibiles l.1. ff.de contrahen.emp.ſed cenſus habet rationē mercis,ergo libere poteſt conſtitui,& creari tit.emptionis, & venditionis:& quoniam propoſitio & complexio recte procedūt reliquū eſt huius argumentationis aſſumptionem probare.Quæ eo potiſsimum demōſtratur eſſe vera,quod redditus annui cōputantur inter bona immobilia clemen.exiuit.§.cumque annui redditus de verbo.ſignific.authē.de alienā.aut permutan.reb.eccl.nō ſolū perpetui verum etiam redi-

mibiles l. iuris peritos ff. de excusatio,tuto.l.sufficit ff.de cõdictio.indebiti,Tiraq.de retract. Lignagier §.1.gloss.14. num. 120. & §.1.gloss.6.num.8.& de retractu conuentionali §.2.gloss.1. numero 39.Molineus in consuetudi.Parisien.tit.1.§.13.gloss.5.q.10. Arnal.Ferro.in consuetudi.Burdegalen.tit.de fœudis §.20.& Boerius consilio 3.nume.9. Rebuff. in l.mouentiũ pag.561.ff.de verbo.signifi.Nicolaus Bellonus verbo annui redditus, Ioannes Fichardus verbo annuos redditus, & ibi Baptis.Villalo.li.1.communium opinionum Palac. Rub. in l.70.Castillo in l.74.Tauri Matienzo in l.7.tit.11.lib.5.nouæ cõpila.gloss.1.a num.18.late disputãs an retractus sanguinis habeat locum iure Regio in annuis redditibus redimibilibus, Couarru. lib.3.variarum c.7.num.2.vers.2. Grego.Lopez,in l.penult.titu. 8. gloss.magna part.5. Gaspar Baeza de non melioran. filiabus ratione dotis c.4.num.17. Didacus Perez in procemio tit.2.*de las vsuras* lib.8.ordinam.pag. mihi. 19. colum . 120. Secundo probatur quia vsus fructus constitui pecunia potest l. necessario §. vltimo, ff.de periculo,& commo.rei venditæ, alijsque titulis constitui l. 6.ff.de vsu fructu §. constituitur inst.eodem titulo:ergo saltim in fructibus redditus annus poterit emi quod;& in pecuniæ reditu locum habere constat , ex eo,quia in domibus, alijsque rebus,quæ non nisi pecuniarium redditum præstant, vsus fructus constituitur leg . vsufructu legato.7.ibi *rei soli vt puta ædium vsu fructu legato, quicunque reditus est advsu fructuarium pertinet, quæque obuentiones sunt ex ædificijs ex areis & cæteris, quæcumque ædium sunt*,leg.si cuius rei.13.§.si tamen instituit ibi,*sed si ædium vsus fructus legatus sit Nerua filius,& luminaria immittere eum posse ait,sed & colores,& picturas,& marmora poterit,& sigilla , & si quid ad domus ornatum*,leg.omnium bonorum 29. leg. si is,qui binas ædes 30. leg. si quis vnas 32. ff.de vsu fructu, leg. prima. leg. post quod 3.ff.de vsu fructu earumrũ,quæ vsu consummuntur leg. eum ad quem 7. leg. cum antiquitas C.de vsu fructu.

Tertio probatur, quia si censiticus contractus improbus esset eo maxime, quod vsuram videatur inuoluere.Sed hæc non potest incensu committi ergo.Probo minorem,quia vsura non nisi in mutuo reperitur,vt excommuni omnium consensu resolui cap.5.sed census longe differt á mutuo,& eo maxime quod accedit ad rationem,emptionis & venditionis vt dixi cap. quarto ergo.

Quarto probatur quoniam omnes conueniunt titulo donationis

nis posse creari census in pecunia:ergo poterit in pecunia constitui ti.emptionis,&venditionis: consequentia probari quidem videtur ex eo, quod nulla videatur posse reddi sufficiens differentiæ ratio.

Quinto,si Petrus in bonis suis cẽsum pecuniarium instituat & Titio in perpetuum illum gratis donet,Titius poteriteundem cẽsum alteri pecunia vendere.Igitur Petrus poterat similiter illum censum ipsi Titio pecunia vendere. Collectionem autem istã negant authores,qui contendunt census non posse de nouo creari tit.emptionis,& venditionis eo maxime quod asserunt de ratione venditionis esse,quod merx,quæ venditur præexistat ipsi venditioni,& cum census creatur materia producitur in ipso contractu, nec antea præexistebat vt obseruat acute Domi.Franc.Sarmiẽto lib.4.selectarum interpretatio c.1. n. 14.

Ideoque licet donare quis possit ius annui redditus,& eo tit.illud constituere in bonis suis non tamen vendere. Hæc tamen responsio reijcitur ex eo quia receptũ est in iure nostro res,quæ nondum sunt emi,& vendi posse. Iccirco iactus retis emptionis,& vẽditionis vera materia est l. si iactum retis ff.de actionibus empti, cuius legis sententia procedit si eo loco iaciatur,quo spes aliqua sit probabilis piscandi , secus autem si non sit. Vt si iactum retis in puteo,vel in alio loco in quo certo scimus pisces nullos esse emam , vel in sicco , vt declarat Dominus Franciscus Sarmiento dict.cap.1.num.2.fructus quoque nascituri, & partus ancillæ cadunt in emptionẽ, & vendi tionem l neque emptio ff.decon trahen.emptione & hæreditasin certa futura argumento text. & ibi glo.in l.ea vero.3. §.de illo ff. pro socio.Sexto probatur ex tex. in authẽticovt hi,qui oblig.se habe.perhi.res mino.§.quoniã versiculo licebit iuncta gloss.ibi, vbi constituitur licitum esse curatoribus redditus pecuniarios emere pecunijs minorum : idem probatur nouella Iustiniani 160. cuius meminere Franciscus Ottomanus lib.2.de vsuris cap.4. Couarrub.lib.3.variarum cap.7. nu. 2.versiculo quinto hæc pars.

Postremo facit,quia plurimi Põtifices Romani,ad quos spectat diiudicare an contractus sitvsurarius nec ne,decreuere emptionẽ & venditionemannuorum reddituum licitam esse & ab vsuræ labe,& cõtagione liberam, & alienã.Sic Martinus Quintus , & Calixtus tertius extrauagantiprima & secunda de emptione, & vẽditione,Nicolaus 5.Pius 5.Greg.13. suis cõstitutionibus de hac re latis,quarũ memin.supra.cap.1. re soluunt Hostiens.Petrus de Ancharrano Cardi.Panor.Annania,

& Berous in c.in ciuitate de vſuris, Ancharra. in regula peccati venia.de regulis iuris lib.6.q.incipienti antiquis,& modernis temporibus,Oldral.conſilio 207.Romanus conſilio 302.verſic.tertio probatur vulgo,Cumanus conſilio 181. Paulus Pariſius conſilio 75.num.27.& 28.volumine 4.Ripa lib.1.reſponſorum cap.19.nu. 6.dicens ita communiter tenere Canoniſtas Tiraquell.de retractu. Lignag.§.1.glo.6.num. 15. D. Antoni.2.part.tit.1.cap.8.verſic. alius contractus Ange. verbo vſura 1.verſiculo. 44. Richard. 2. quodli.q.23.art.3.Maior.in 4.di. 15.quæſ.42.Petrus Belluga in ſpeculo principium Rub.41.§.leges Regni.Rebuff.2.tomo ad conſt. Gallicas tract.de conſtitutio.reddita gloſſ.1.Soto lib.6.de iuſt. & iure quæſt.5.art.1.Ioannes de Medina in C.de reſtitutione cap.de cenſibus, Mercado de contract. c.de cenſibus,Franciſ.Garſias,2. par.c.2.& 3.Sarauia in inſtructione mercatoꝛ.c 15. Maurus Antonius Verardu.in ſumma corona confeſſorum tit.de vſura circacõtractus cenſuales,Caſtillo, Palacios Rubios, & Antoni. Gomez in l.68.Tauri.Grego. Lopez in l. penult.tit.8.part.5.Couarrub.lib. 3.variarum cap.7.Octauianus de ciſsione Pedemontana 95. num. 5.& 6.Matienço in l.prima tit.15. lib.5.nouæ compila.gloſſ. 1. Albornoz de arte contractuum li. 3.tit.2.Alua. Vala.de iure emphyteu.q.32.Michael de Palacio in praxi Theologica li.4.c.6.Dominus Franciſ.Sarmiento lib.7. ſelectarum cap.1.Nauarr. in commentario reſolutorio de vſuris notab.22.Petrus Folle.in prag.de de cenſi.verbo inſtru.gra. pro cõſi.pretio. Iamque huius contractus ſecuritas,& iuſtitia adeo certa eſt, vt temerarium ſit de illa dubitare.

3 Supereſt nunc reſpondere ad argumenta in contrarium propoſita. Prima ergo difficultas non obeſt,quoniam vſuræ formalitas non poteſt inueniri in contractu cenſitico.Nam cum cenſus longe differat á mutuo,& ad emptionem,& vẽditionem accedat, nec niſi in mutuo vſura committatur,plane fit conſequens cenſualem contractum non eſſe ſubiectum proprium vſurariæ prauitatis. Nec officit quod in cenſu non interueniat merx., quæ de emptionis, & venditionis ſubſtãtia eſt,quia cum ex cenſu reſultet,&oboriatur ius quoddam ad percipiendam penſionem anni ã id loco mercis eſt,idque pecunia emitur,& venditur. Quod vero temporis decurſu ſigillatim reditum exigendo creditor videatur longe vltra ſortem,& capitale percipere;non turbat huiuscõtractus ſecuritatem,nec eius iuſtitiam lædit.Cernimus enim plurimos contractus licitos eſſe, in quibus

quibus ex particularibus commoditatibus vltra pretium datũ percipitur.In emptione namque fertilis agri,& fœcundi ſolet ex fructibus longe vltra pretiũ colligi, quod licere nullus difitebitur.Deinde emptio iumenti pro pretio curreti vitio caret,& ſcrupulo, quamuis ex locatione iumenti maioremcommoditatem percipiat emptor, quam fuerit pretium pro illo ſolutum. Pretio quoque certo emi poſſunt licite & ſecure redditus,& fructus certæ rei in perpetuum, tametſi æſtimatio perceptionis eorum excedat pretium, Barto.in l.cotem §.qui maximos ff.de public. & vectiga.& in l.ſi vno §.vltimo ff.locati.Igitur cum in cenſu pretium non reſpondeat particularibus præſtationibus, neque pro illis detur,ſed pro iure percipiendi illas, non requiritur ad illius iuſtitiam quod pretium commẽ ſuretur priuatis ſolutionibus,nec illæ pretium excedant,ſed ſufficit quod proportionetur iuri, quod emitur,tametſi penſiones, quæ ex eo iure percipiuntur,longe ſuperent pretium a principio datum.

Non obeſt,quod in cenſu emi pecunia videatur pecunia. Quoniam reſponderi poteſt,quod & ſi proprius vſus pecuniæ ſit in hoc inſtitutus,vt per eã reliquæ res æſtimentur, non vt ea ſit ſui ipſius æſtimatio: tamen nihil impedit ex improprio, & ſecundo vſu pecuniameſſe æſtimationem ſui ipſius,& cum alia pecunia cõmutari. Ariſ.lib.1.polytico c.6.& 7.S.Tho.de regimine Principis, lib.2.c.14.Caietanus de Cambijs c.9.Sylueſt.verbo vſura,1.q. 2. & 3.Soto lib.6.de iuſtitia,& iure, q. 9.*de cambio minuto*,art.vnico.Contra.q.99.cõcluſio. 5.D.Antoninus 3.p.tit.1.cap.7.Mercado de Cambijs in principio,Palacio de contractibus lib.3.c. 2. Ideoque licet admitteremus in cenſu pecuniã dari pro pecunia,non inde colligi poſſet iniuſtum illicitum improbumque eſſe.

Secundo quoque loco reſponderi poteſt ad difficultatẽ, in cenſu non dari pecuniam pro pecunia,quia in eo non reſpondet pretium particularibus præſtationibus,nec illæ emũtur,ſed ius quodam,quod in ipſa contractus formatione creatur,& producitur.

Non obeſt ſecunda difficultas, nam etſi in eo videantur conuenire cenſus,& mutuum,quod debitor acceptæ pecuniæ fiat dominus,& de illius interitu,& peremtione teneatur: tamen differunt interſe ſubſtantialiter, eo maxime,quod in mutuo debitor obligatur cum effectu ad idẽ genus ſiue ad tantumdem in eodem genere reſtituendum:in cenſu vero debitor nullomodo obligatur ad reddendum pretium, quod accepit nec in corpore,nec ingenere,

ſed pretium, & ſors ipſa ab alienatur in perpetuum abſque vlla prorſus ſpe repetendi, vt dixi capite 4. huius libri num. 14. Deinde non officit tertia difficultas. Quoniam falſum eſt habere locum in contractu cenſuali rationes, ex quibus vſura cõdemnatur. In eo enim pecunia non parit pecuniam, ſed pecunia parit ius quoddã, ratione cuius penſiones annuæ percipiuntur. Id autem ius pecunia creari, & conſtitui poſſe natura non vetat, neque vlla lex prohibet, vt ſuperius accurate comprobatum eſt.

Poſtrema denique ratio non obſtat. Quia reſpondet Medina in C. de reſtitutione ca. de cenſibus quoad eorum emptionẽ ad quintum, verum eſſe pullullare occaſionem de pauperandi homines ex frequentia horum contractuũ non tamen inde ſequi cenſum eſſe contractum improbum, & vſurarium. Quod vt demonſtret cõſtituit inſtantiam, quod ſi perſonæ indigentes ad miſeriam ſubleuandam ſua bona diſtraherent, vtique venditio iuſta eſſet, & tamen eo modo ſentiunt maiorem iacturam, quam redditum annuũ certo pretio in ſuis bonis conſtituendo. Itaque ea ratio potius ſuadet principes, & prælatos in re hac certum debere ponere modum, quam probet contractus cẽſuales illicitos, iniuſtos, aut vſurarios eſſe. Simile quoque exemplum reperitur in emptionis, & venditionis contractu. In quo paſſim vnus alterum decipit aduerſus legem diuinam, & naturalem cuius meminit Paulus prima ad Theſalonicenſes cap. 4. *ibi nequis ſupergrediatur, neque circunueniat in negotio fratrem ſuum, quoniam de his omnibus vindex eſt Dominus.* Quibus verbis improbari a Paulo Apoſtolo vtramque deceptionem, & re ipſa, & expropoſito, teſtatur ibi Diuus Anſelmus, Andreas ab exea in cap. 1. num. 311. de conſtitutionibus, Alphon. a Caſtro eximium decus ordinis Franciſcani libro ſecundo de poteſtate legis pœnalis cap. 10. folio mihi 188. & licet in eo contractu mille fallaciæ, & dolus multiplex quotidie cõmittãtur. non tamen ex eo contractus ipſe iniuſtus eſt cẽſendus abſolute.

4 Et hæc de contractu cenſus in genere. Nunc vero de qualibet ſpecie diſſerendum eſt. Perpetuũ autem cenſum, & irredimibilem iuſtiorem, & ſecuriorem eſſe docent authores omnes ſuperius relati dum modo grauamen iuſto pretio compenſetur. Redimibilem quoque cenſum iuſtum, & licitum eſſe conſtat ex duabus illis extrauagantibus Martini quinti, & Calixti tertij, alijsque ſupra relatis, reſoluunt late Conradus q. 83. Ioannes Maior in quarto d. 15. q. 43. Medina, Soto, Nauarr. Palacio. Albornoz, Franciſcus Garſias Sarabia, & plures alij, quorum cathalogum retuli ſuperius, & Couarru. lib. 3. variarum c. 8. nu. 5. ſcribens ita admiſſum eſſe fere in toto orbe Chriſtiano, vt iam non liceat rem hanc in dubium reuocare, Gregor. Lopez in l. penultima tit. 8. part. 5. gloſſ. a cenſo Didacus Perez in proœmio titu. 2. *de las vſuras* lib. 8. ordinamenti pa. 29. col. 2. Occurrũt autẽ quæſtiones aliquot ægregiæ, & ſcitu dignæ circa iuſtitiam cenſus redimibilis, quarum explicatio licet alibi poſſet tractari opportune, tamen huic loco viſſa eſt conuenientiſsima, ideoque nolui in longius tempus protrahere.

5 Vna eſt an poſsit emi cenſus ſub hac cõditione, quod niſi redimatur intra decem annos maneat irredimibilis. Qua in re duas inuenio grauiſsimorum authorũ opiniones diſcrepantes. Aientem enim partem ſuſtinent duo illi viri eximij Ioannes de Medina in C. de reſtitutione. c. de cenſu redimibili, & Dominicus de Soto, lib. 6. de iuſtitia, & iure q. 5. art. 3. cõcluſione. 3. Quorum ſententia duobus conſiſtit fundamentis. Primum eſt, quod licite quis emere poteſt cenſum irredimibilem: ergo & redimibilem ſub cõditione propoſita ſuperius. Secũdum, nam quo minor eſt in venditore redimendi libertas, maior eſt in contractu cenſitico ratio emptionis & venditionis ac proinde minor vſuræ ſuſpitio.

Negantem vero partem magis prouat Couarrub. lib. 3. reſolutionum cap. 8. num. 6. & 7. & libr. 1. cap. 9. num. 9. poſt Carolum Molinæum a ſe relatum de contractibus num. 352. exiſtimat enim Couarrub. eam pactionem, licet ab vſuræ crimine ſit immunis, & libera, illicitam, & iniuſtam eſſe eaque non obſtante poſt termini lapſum licere venditori redimere cenſum. Moueturque primũ ex duabus extrauagantibus Martini quinti, & Calixti tertii, de emptione, & venditione, quibus ita demum cenſus videtur approbari ſi libera facultas redimẽdi manſerit venditori, nec per aliquam pactionem reſtringatur. Quod expreſius conſtituiſſe videtur Pius quintus proprio motu de forma creandi cenſus ibi, *non obſtantibus aliquibus pactis directe, aut indirecte talem facultatem auferentibus quibuſcunque verbis aut clauſulis concepta ſint*, quo in loco Nauarrus num. 122. Idem tenet adijciens, pactionem vſurariam eſſe, videturq; idẽ diſpoſuiſſe Nicolaus quintus in extrauagãti relata ſupra c. 1. idem tenet Albornoz, lib. 3. tit. 2. verſi. *la tercera doctrina*, & Matienço in l. 1. titulo *de los cenſos* libro. 5. nouæ compilationis gloſſ. 1. numero. 6. 7.

Secundo mouetur Couarru. quia emptio annui redditus odioſa eſt ideoque admitti non debet pactio

tio,quæ quidpiam illicitum redolere videatur.Ipſe quidem inter vtramque ſententiam eligo mediam viam. Nã ſi actum fuerit expreſſe,vt pro eodem pretio a principio conſtituto maneat irredimibilis, arbitror iniuſtam, illicitamq; pactionem eſſe, nec carere labe vſuræ. Quoniam pẽſiones,earumque quantitas non reſpondet iuſto pretio cenſus irredimibilis, imo maiores ſunt, & cum creditor percipiat vltra quam dedit,vel debuiſſet dare, vſuram incurrit. Si vero actum ſit,vt maneat cenſus irredimibilis pro iuſto pretio reſpondenti cenſui perpetuo, & irredimibili,cenſeo pactionem eſſe iuſtam & licitam, quod etiam docuit Conrra.de contracti.quæſtio.83. Ioannes Gerſon de contractibus quem refert,& ſequitur Doctor Sarabia in inſtructione mercatorum c.15.folio 35.pagi.2. Maurus Antonius,Berarducius in ſũma corona confeſſorum titu. de vſura circa contractus cenſuales pag.milii 296. arbitrorque hanc fuiſſe mentem Ioannis de Medina,& Domin.de Soto,prout colligi videtur ex eorum ſcriptis. Neque obſtant extrauagantes Martini quinti,Calixti tertij, & Nicolai quinti,nam etſi Pontifices iſti dixerint licere venditori annuos redditus quandocunque redimere,non tamen exinde negant pactionem,de qua diſſerimus admitti poſſe, neque illam improbant.Minuſque obeſt extrauagans Pij quinti, quæ difficiliorem hanc rem videbatur efficere: nam præterquam, quod moribus hiſpanis recepta non eſt,reſpõderi poteſt Pium quintum ſolum voluiſſe improbare conditionem illam,vt poſt tempus non liceat redimere manente eodem pretio,nec facta aliqua compenſatione,vt explicuit frater Ioannes de Orellana lumen ſplendidiſſimum inſtituti Dominicani,dum prælegeret breuem tractatum de cenſibus quindecim folijs contentum, ſed ingenio,& vtilitate plenum.

Denique non officit, quod annuorum reddituum emptio, & venditio ſit odioſa.Quoniam pactio commiſſi in pignoribus odioſa eſt,improba,& illicita l. 2. & vlt.C.depactis pignorum c.ſignificante de pignoribus l.41. titulo 5.& l.12.tit.13.part.5.& tamẽ admittitur ſi intercreditorem,& debitorem conueniat, vt res ſit empta iuſto pretio l.ſi fundus §. vltimo ff. de pigno. docent Immola.& Panormi.in d.c. ſignificante Bart.in l.quanuis ff. de ſolutio.Neguſan.de pigno.4.part. num.6.Tiraque.li. 2.de retractu in fine,Couarr.eſſe communem profeſſus lib.3.variarum c.2. nu. 8.verſiculo ſecundo, vbi allegat in hanc partem d. legem Regiã 41. titulo. 5. & legem.12. titu.13.

part.5. Pinellus in Rubrica C. de reſcin. venditione 2. parte.cap.1. num.26.Caldas Pereira in l.ſi curatorem habens C. de in integrũ reſtitutione minorũ in verbo ſua facilitate nu. 95. Nicolaus Valla. de rebus dubijs tracta.11.

Ex quo apparet ceſſare ſcrupulum illum,qui multos ſolet torquere,an adiectapactione iſta reditus imputandi ſint in ſortem principalem,an vero lucretur illos.emptor annui redditus, & an ſic pacíſcens plectendus ſit pœnis aduerſos vſurarios ſtatutis.Nã cum agitur vt cenſuspoſt certum tempus maneat irredimibilis pro iuſtopretio,emptor lucrifacit reditus omnes, nec puniri poteſt: quoniam adiectio iuſta eſt. Imputaret autem creditor redditus in ſortem veniretque puniendus, ſi a principio conueniſſet,vt cenſus maneret irredimibilis pro antiquo pretio. Quia non modo illicita, ſed vſuraria conuentio eſt, vt ſupra dixi. Qua in re diſſentio a Didaco de Couarru. aſſeuerante non eſſe vſurariam.

6 Eſt autem ægregium diſcrimen inter pactionem illicitam, vel vſurariam adiectam cenſui, vt obſeruat accurate Couarr.d.c.8.n.7. & lib.1.cap.9.num.9.Nam vbi pactio illicita eſt vitiatur,& non vitiat:vbi vero vſuraria vitiat. Ideoq; vbi pactio vſuraria eſt, reditus imputandi ſunt in ſortẽ principalem, quia vbi lucrum vſurarium eſt in ſortem cõputatur, docet Imbertus Rupella.forenſi.obſeruatio. li.1.tit.34.& quanuis Couarr.affirmauerit ſuam opinionẽ ſeruatam fuiſſe in Granatenſiprætorio,contrariam non cenſeo reſpuendam cum rationibus firmiſſimis,& authoritate grauiſſimorum virorum fulciatur.

Secũda eſt an valeat pactio quod venditor obligetur ad non redimendum cenſum intra decemanos,vel aliquod aliud tempus,& illis trãſactis poſſit redimere.Pro cuius cognitione animaduerto fuiſſe controuerſum,an pactũ de retrouendendo ita conceptum vt non niſi, poſt certum terminum liceat redimere,labem vſuræ contineat.Et Henrri.in c.in ciuitate de vſuris ad fin.Bal.conſil. 487.vol. 1.& conſilio 114.vol.3.Guido Papæ in tract.de contra.illicitis nu. 26.& ſing.477.& quæſ.517.Immola conſil.25.Lauren.de Rodulphis in c.conſuluit de vſuris 2.p.q. 61. Alex.con.54.6.volumine.Soci cõſil.24.vol.1.Iafre.conſ.52.n.31.docent pactum ea forma cõceptum inducere non leuem vſuræ præſũptionem,& illicitum eſſe.

7 Quia eo modo emptor videtur reddi certus de lucro vltra ſortẽ. Sed contrarium magis probarunt Ioannes Faber.in l.vlt.C.depactis pigno.vbi gl.Petrus,& Cy.Colecta in c. ſignificante de pign. Ange.& Alexa.in l.qui Romæ ff. de verbo.obliga &.conſil.46.li 3.&

conſ.106.vol.4.Corn. conſil.366. col.penult.lib.1.Cæpola de ſimulatione contractuum tract.1.præſump.10.Tiraque.de retractuconuentio.§.1.gloſſ.2.num.67. Couarru.lib.3.variarum c.8.num.8. Berous in c.ad noſtram nume.34.de emptio.& vendi.Ioannes de Medina de reſtitutione ca. de cenſu temporali determinata temporalitate col.2.AntoniusGomez.2.tomo c.3.Dida.Perez,& Caldas Pereira,quos retuli cap. præcedenti ad finem.

8 Secundo animaduerto lege Regia.2.tit.2.li.8.ordinamenti & l.4 tit.6.lib.8.nouæ compi. eã pactionem vſurariam cenſeri ex eo ſolum,quod ſimul actum fuerit vt emptor interim fructus lucretur, prout explicui cap. præcedenti.

9 Quibus ita cõſtitutis de quæſtione iſta exſtant quoq; duæ pugnantes opiniones.Etenim Couarr. d. lib.3.variarum c.8.n.8.poſt Carolum Molinæum de contrac.q.50. in eam partem abijt,vt tradiderit pactionem eſſe vitioſam, & contractum nullum ea ratione, quia ex Romanorum Pontificum extrauagantibus cẽſet,nec tolli,nec reſtringi poſſe liberam facultatẽ redimendi,quæ ſtatim ab initio contractus incipit competereventori. Quam etiam opinionem magis probat Guido Papa deciſione,516.& in tract.de contract. illici.§.pone circa hæc,Petrus Follerius in pragma.de cenſibus verbo inſtru.gratiæ pro conſ. pretio num.9.& Albornoz d.verſic.*later cera doctrina*,& ſentire videturCaſtillo in l.68.Tauri ad finem,Franciſ.Garſ.de contract.2.p. c.4. Sed Conrra.de contracti.q.83. cõcluſione 8.Ioãnes de Medina d.c. de cenſu redimibili col. penulti. contendunt eam pactionem liberam eſſe ab omni vitio,modo reſtrictio illa facultatis redimendiarbitrio boni viri iuſto pretio compenſetur.Idem tenet Domini. de Soto d.lib.6.de iuſtitia, & iure q. 5.art.3.verſi.3.concl.Maurus Antonius Berarducius,Ioãnes Gerſon, & Sarabia in locis,quorumnemini proxima quæſt. Idque probatur primo. Nam licet a principio adijcere pactionem contractui,vt nunquam redimi poſsit, ergo licebit conuenire,vt non poſſit redimi intra certum tẽpus.Probatur conſequentia,nam in caſu poſteriori liberior manetvenditori facultas redimendi.Cuius argumentationis perſentio tantã vim eſſe,vt illi nequeat ſatis fieri. Secundo probatur,quoniam grauamẽ illud,quod emptor ſibi imponit iterum vendendi cum alteri placuerit, pecunia æſtimabile eſt,& ideo minoris emit,quam ſi emeret in perpetuum,quod autẽ venditorem obliget,vt ante tale tempus redimere non poſsit,nihil aliud mali habet,quam quod emptori fit leuius grauamen, atque adeo pluris æſtimandus eſt tunc

tunc cenſus quam ſi integra libertas venditori relinqueretur, ergo ſi ob hanc rempretium proportionabiliter augeatur,nulla eſtvſura neque iniuſtitia.

10 In hac dubitatione animaduerto primum Didacum de Couarrubias ſecum pugnare.Etenim in ſuperiori quæſtione profeſſus eſt pactum eſſe iniuſtum, & illicitũ, ſed non vſurarium, valereque cõtractum,nec vitiari, ſed pactum reijci.In hac vero altera quæſtione docet pactum vſurarium eſſe, nullumque efficere contractum. ſed inter vtramque ſpeciem nulla fingi,aut excogitari poteſt differentiæ ratio conueniens. Quoniam vtroque caſu æque reſtringitur libera facultas redimendi, imo in priori caſu magis reſtringitur,quia poſt tempus omnino tollitur libertas redemptionis, in poſteriori vero ſolũ coarctaturvſque ad certum terminum manẽte poſt illũ libera facultate redimendi in perpetuum.

11 Secundo conſtituo pactionem, qua conuenit,vt non liceat redimere niſi poſt certum terminum nulla facta recompenſationepræij eſſe vſurariam, vt etiam tenet Guido Papa dict. quæſtione 566. & dict.§.pone circa hoc Bal.conſilio 487.libro 1. & conſilio 114. libro tertio,Immola conſilio 25. Bernardi. in tractat. de contract. & vſuris ſermo 39.articulo 2.cap. 1.Henrric.in cap.in ciuitate ad finem de vſuris Alexand. conſilio 54.libro 6.

LicetDomini.de Soto dict.quæſt. 5.art. 3. verſiculo,probatur ergo cenſuerit non vſurariam,ſed iniuſtam eſſe.Quia in ea ſpecie creditor percipit merum lucrum vltra capitale.Deinde quoniamodium contractus ipſius, pactio velut cõtraria naturæ illius,iniuſtitia pretij latere,& occultari vſuræ vitiũ non obſcure inſinuant.

12 Tertio ſtatuo licitam eſſe conuentionem,ſi expreſſe actum fuerit, vt quandiu tollitur facultas redimendi,fiat compenſatio prætij proportionabiliter.Nam ſi omnino tõlli poteſt libertas redemptionis dato pretio reſpondenti æquabiliter huic oneri,& grauamini,quare eodem modo nonpoterit libertas redemptionis tolli pro certo tempore? rationem quidem, quare non poſsit, ego non video.

13 Quarto loco aduerto, quod ſi reſtricta per pactum facultate redimendi vſque ad certum tempus,expreſſe quoque ageretur,vt emptor lucri faceret redditus interim perceptos,in foro exteriori contractus nomine vſurarum cẽſeretur propter legem Regiam 1. titulo 2. libro 8. ordinamenti, & legem 4.titulo 6.lib.8.nouæ compilationis:in foro vero pœnitentiali non ita.Quoniam leges Regiæ præſumptione nituntur: leges autem fundatæ in præſumptione

tione non obligat in conscientia c.veritate 8.d.c.tua nosc.decimo quinto qui fidem de sponsali, & docent Anto.Ancharra.Panormitan.Feli.Decius,Berous.Andreas ab Exea,& Marcus Mantua. in c. 1.de constitutio.Anto . & Panormi.in c.quia plerique de immunitateEcclesiarum.Adrian. quot libet 6.art.1.Medina de restitutione q.23.Couarrub.in cap. cum esses de testam.num.5. Soto libr.4. de iustitia,& iure q. 5. articulo 3. Martinus Ledesma in secundam quarti q.18.artic.1.dubio 12.Mantua.in cap.1.nume.43. de in integrum restitutione,Iaff.in le.2. C. de fidei commi.& in l. si post diuisionem C.de iuris, & facti ignorantia.Quod locum obtinebit vbi creditor vere intendit emere censum.Nam si mutuum re vera contrahebatur, & partes censiticum contractum simularunt, idē erit in iudicio animæ . Quoniam redditus interim percipiendi vltra sortem capiuntur.

14 Tertia est,an iusta sit conditio, vt census debeat redimi maiori pretio. & Ioannes de Medina declinat in partem affirmatiuā,contrarium magis probant Conrrad. q.84.Couarr.post Carolum Molinæum lib.3.variarum ca.9. num. 4.versiculo sic etiam.Et hæc posterior sententia vera est,& probatur expresse in extrauaganti prima de emptione, & venditione, ibi *pro eadem summa* , & colligi potest ex proprio motu Pij Quinti de forma creandi cēsus ibi . *Sed etiam posse pro eodem pretio extingui*, &c.

15 Quarta est an valeat pactio,qua redimendi censum facultas confertur in liberam voluntatem emptoris.De qua extant quoq; duæ opiniones extremæ,vna doctissimi Ioannis de Medina d.c.de cēsu redimibili existimantis eā conditionem licitā esse. Altera Cōrradū sequuntur Carolus Molinæus de contract.q.55.& 58.Quem refert idem sequutus Couarr. d.c.9 num.4.Domini.de Soto lib.6.de iustitia,& iure q.5.art.3.conclu. 1. Michael dePalacio in praxi Theologica de contracti. & restitutione lib.4.c.6.Sarabia in instructio. mercatorum c.15. Nauarrus in cōmētario resolutorio de vsuris notab.22.num.72.ratio potissima huius opinionis est.Quia census eo distinguitur à mutuo . Quod in mutuo creditor libere potest a debitore sortem exigere,in cēsu vero non ita.Quoniam in eo sors alienatur in perpetuum absq;vlla spe repetendi.Ideoque ea pactio cum naturacensus pugnaret apertissime, & censum transfunderet in mutuum.Sed cōciliari possunt ambæ opiniones fœdere distinctionis,q̄ aut census est mere realis impositus super aliquam rem certam,aut personalis adiectā bonorum

norum hypoteca generali. Si personalis est,redimendi facultas relinqui non potest nec conferri in arbitrium & voluntatem emptoris ; & contraria conuentio vsuram contineret. Nam in ea forma contractus latet mutuum. Quod eo maxime dignoscitur, quoniam sæpe numero resolui contractus mutui eam esse naturam,vt sors maneat integra,repeti que possit á creditore cum voluerit: sin autem realis est dum taxat manente obligata re certa, conuentio tribuens emptori libertatem redimendi caret omni vitio, si grauamen hoc iusto pretio compensetur.In hac enim specie nulla est ratio mutui, quæ aliás suspectam efficiebat pactionem, & contractum illicitum. Nam in mutuo debitoris persona manet obligata ad reddendam sortem,exeoque datur personalis actio certi condictio. l. 1.ff.de actio.& obliga.glos.optima in rubri.ff.de rebus creditis si cert.petatur. In proposito vero non manet obligata persona : ideoque cum repugnet mutuum posse interuenire ,cessabit vsura, quæ nō nisi in mutuo reperiri potest.

Verum cum altius ista perpenderem,& rationes librarem accurate,de prehendi sententiam Ioannis de Medina,& nostram distinctionem nulla posse ratione defendi. Nam & si existimem censum in sola persona constitutum ex natura rei vitium non habere vt suo loco differam inferius : tamen censeo vix posse censum reperiri absque eo,quod persona aliqua obligetur.

Deinde quoniam substantiale, & intrinsecum est contractui censuali vt redimendi facultas emptoris arbitrio non relinquatur, eoque substantifice, & essentialiter distinguitur á mutuo:sed pactio ad iecta contra substantiam contractus inutilis est l.cum præcario 12.ff.de præcario,& dixi in præfatione huius operis numero 24.ergo nullius est momenti conuentio, qua redemptionis facultas in liberam confertur emptoris voluntatē siue res sola siue persona obligetur,nec repugnat quod dixerim valere pactione,qua restringitur vel tollitur in totum redimendi facultas compensato grauamine iusto pretio , quoniam magis adurgatur esse tię cōtractus censitici pactio , qua emptori tribuitur libera facultas redimendi, quā conuentio,qua illa restringitur vel tollitur.Ex quo infero collata facultate redimēdi in emptoris arbitriū,venditori licere quando cunq; redimere.Et quod magis est redditus interim percepti erunt in sortem cōputandi.

16 Quoniam cū causa legitima nō subsit,exqua creditor percipereva leat,tenebitur restituere vel imputare, saltim ex generali æquitate text.in l.si & me , & Titium 32.ff.

si cert.petatur vbi antiqui,& moderni omnes adnotarunt, quod si res mea ad aliquē peruenit,nec est causa quare apud eū debeat remanere,certi cōdictione vel sine causa condici potest.An vero adijciens pactionem istā incurrat pœnas a iure Canonico ciuili,& Regio statutas in vsurarios reputo difficile.Sed magis est vt si persona venditoris ad præstationes annuas māserit obligata, puniri debeat emptor pœnis sācitis aduersus vsurarios.Quoniā hic mutūm adest census nomine figura,&apparentia obtectū:& vluram commissam in mutuo presumpto & palliato pœnis ordinarijs affici ex pluribus resolui supra capite .5. de vsura.num.5.

Sexta quæstio est, an valeat pa-
17 ctum interdebitorem,& fideiussorem,aut alium tertium vt debitor intra certum tempus teneatur redimere censum.& quod valeat videtur probari ex eo,quia de iure valet pactum inter debitorem, & fide iussorem,quod debitor teneatur eum eximere ab obligatione l.Lucius ff.mandati.l.si pro ea.C.eodem titul. capite vltimo, & ibi glosa de fideiussoribus l. 14. titulo 12. part. 5. quæ regula non videtur limitata hoc casu, nec videtur iusta causa limitandi. Rursus hæc conuentio vsitatur & iusta reputatur communiter etiam inter bonos & graues, ergo censenda est licita argumento text. in l.si quis fugitiuus §.apud Labeonem ff.de ædilitio edicto.capite ni fiessent de præbendis.Bal.in l.1. colum 7.C. de his, quæ pæne nomine.Cæpola in tracta.de simulatione contra.in princi.columna.3. Tiraquellus de retract. conuentionali in fine numero 127.& 130.Incontrarium facit, quod ea pactio contra huius contractus substantiam esse videatur.Quæ in eo posita est,vt debitor possit,sed non teneatur nisi cum voluerit redimere.Sed nihilominus puto valere pactum, dum modo nulla fraus interueniat,nec fideiussor sit socius bonorum creditoris, nec cum eo colludat, nec tempore contractus, nec tempore pacti, nec tempore exequutionispacti.Neque obstat, quod de necessitate huius contractus sit,quod debitor non teneatur redimere,quia hoc est verum respectu creditoris, vel habentium causam ab eo secus respectu fideiussoris, qui se indemnem conseruare potest.

18 Dixi censum perpetuum iustum esse: sed dubium est,an licitum sit annuos redditus emere ad certum & diffinitum tempus: videlicet,vtrum liceat dare quatuordecim,vt ad annos 15.vnū soluatur singulo quoque anno. Et proparte negante in primis facit, quia conditio necessaria iustificandis censibus est, quod debitori quandiu voluerit sit liberum

censum

censum extinguere, vt a Martino.5.Callixt.3.Nicolao 5.& Pio. 5.suis extrauagantibus constitutū est:sed in hac forma cōtractus debitorinon est liberum redimere, quippe sortem annuatim vsq; ad tempus præfixum soluere præcise teneatur.Ergo iniustus, & improbus contractus est:

Secūdo census essentialiter & substatifice eo differt á mutuo,quod in eos sors ab alienatur inperpetuum absq; vlla spe repetendi. Sed in hoc contractu nō abalienatur sors,quoniā licet diuisim & per partes,debitor sortem cogitur reddere, ergo conuentio hæc cum ad mutuum accedat, & ex illa certum lucrum percipiatur vltra sortem,libera,&immunis non est ab vsuræ labe.

Tertio nā & si debitor quoad formā verborum nō prommittat sortē,sed redditum tēporalē diuisim persoluendū,tamē re vera manet obstrictus ad sortem ipsā reddendā particulatim,& in materia suspecta magis effectus,quā verborū forma,& conceptio inspicitur,argumen.tex.in l.1.& 2.C.plus valere,quod agitur, & in cap.ad nostram de emptione, & vēditione, & cap.illo vos de pignoribus:Igitur,vt suspectus de vsuraria prauitate hic contractus improbari debet.

Quarto incontractu census licito & iusto liberum est debitori perfrui per creditorem tota sorte quandiu census durat, sed in hac specie creditor aufert singulo quoque anno partem sortis,do nec tota persoluatur.ergo licitus contractus non est. Pro parte vero aiente facit principio,quod licitum sit emere vsum fructum fundi,vel redditus iam constituti ad tempus.l.4.& 5.ff.de vsu fructu.l. & puto.§. 2.ff familiæ erciscundæ.glosa, & omnes in l. seruitutes la segunda ff.de seruituti. Ergo licitum etiam erit emere redditum pecuniarium,vel fructuarium ad certum tempus.Quę consequutio videtur esse legitima, & eo magis, quod authores omnes tam Theologi,quam Pontificij ab vsufructus ratione collegerint contractum censualem esse iustum ex natura rei, vt demonstraui superius.

Secundo probatur,quia sicut validi sunt hi duo contractus,videlicet venditio fundi,& eiusdem per venditorem ab emptore conductio argumen. text. in l.sicut emptio.20.in fine,& in l.sequenti ff. locati, & conductiuta valent hiduo contractus simul facti, videlicet venditio vsus fructus absolute vel ad certum tempus, & eiusdem vsusfructus per venditorem ab emptore conductio. Sed hi duo contractus simul iuncti omnino & per omnia equipolent venditioni redditus temporalis vsque ad certum tempus. Igitur si prior duplex

contractus iustus est: necesse est hunc simplicem esse iustum.

Tertio quanto minus debitor gra uatur, tanto iustior est censiticus contractus, sed constituto annuo redditu ad certum, & determinatum tempus, minus grauatur debitor, quia minorem pendit vsuram, & per aliquot particulares prestationes liberatur in totum, ergo census ad certum tempus creatus iustior est.

Quarto, quia hæc forma census est vtilis, & necessaria vsibus, & commoditatibus hominum, tum, quia commode redditus ex solui potest, & sine bonorum distractione particulatim redimi: tum, quia leuiori vsura, quam si in perpetuum constitutus esset. Et præterea, quia redditus tempore suo per se velut naturali morte finiētur citra sollicitudinem comparendi pecuniam ad cumulum sortis simul conficiendum, & restituendum. Quod propter lubricam fluxibilitatem pecuniæ vix vnquam accideret, vt redimeretur. Igitur improbari non debent temporales redditus certi: cum sæpe numero contingat eos vtiliores esse indigentibus, & leuiores redditibus redimibilibus.

Quinto redditus ex emphyteusi, locatione, legato, donatione, aut alio quouis contractu competens ad certum tempus iuste emi & vendi potest argumento text. in l. si hæres. §. item si reip. ff. ad legem Falcidiam, ergo, & de nouo emi, & vendi poterit redditus certus temporalis.

Ideo authores grauissimi hunc cōtractum, nec iniustum, nec vsurarium esse docent, quanuis cōsulant abstinendum esse abillo, imo a rep. christiana ex terminandū. Et ita docent Conrra. de contractibus. q. 80. Diuus Antonius 2. p. titu. 1. c. 8. §. 10. & 11. Roma. consi. 302. numer. 2. Carolus Molinæus de contractibus. q. 62. 67. & 68. & 71. Quem refert, & sequitur Couarru. lib. 3. variarum capite. 7. numero 4. Ioann. de Medina. capite de censu temporali determinata temporalitate, Domini. de Soto. libr. 6. de iustitia, & iure. quæst. 5. articul. 2. Nauarr. in commentario resolutorio de vsuris numer. 98. glos. 18. Benedict. Bonius articulo. 14. Michael de Palacio in praxi Theologica de contractibus, & restitutione. lib. 6. capit. 7. pagi. 313. Maurus Antonius Berardus in summa corona confessorum titulo de vsura circa contractus censuales pagina 279. & 280. tamet si Francis. Sarmiento lib. 7. capite 1. numero 31. improbum esse contendat.

Neq; obstant argumenta incōtrarium adducta, non primū, quia resp. in redditibus istis ad certū tēpus constitutis non esse necesse, q. debitor possit extinguere censum. Nec ex inde arguitur iniustitia contractus, nam census irredimibilis

dimibilis iustus est: & tamen non est in manu debitoris censum extinguere. Id enim in solo censu redimibili locum habet, nec in eo semper, quippe dixerim superius facultatem redimendi competentem debitori incensu redimibili, & restringi, & tolli in totum posse, dummodo grauamen iusto pretio compensetur. Et vltra responderi potest, quod imodebitor in his temporalibus redditibus faciliori conditione vt pote particulatim redimere potest: & sic eadem temporali & moderata pensione ab vtroque videlicet, & a sorte, & ab vsuris liberari.

Secundum non obstat, quia incensu temporario sors quoque alienatur, eaque debitor libere potest vti, & nunquam speratur simul reddi, neque causatiue prout est incensu redimibili, sed pensiones cedunt simul insortem, & vsuras. Qua ratione facili negotio satisfit quarto argumēto. Nam ex quo nunquam speratur sors reddi, debitor longe facilius defungitur illa, & ære alieno liberatur.

Tertium argumentum non obstat, quoniam respondetur & effectu & forma verborum esse emptionem & venditionem annui redditus. Nec impedit, quod per partes sors ipsa restitui videatur. Quia id arguit hanc speciem conuentionis iustam, & licitam esse vt constat ex responsione ad primum secundum, & quartum argumentum. Illud autem peræ gregiam difficultatem habet, an si pensionum summa sortem excedat, & superet, iusta sit conuentio. Et res est opinionibus diuisa. Etenim Conrad. Carolus Molinæus, Couarru. Michael de Palacio iustam & ab vsuræ labe semotam esse contendunt. Ea ratione, quia quatuordecim præsentia magis valent, quam quindecim absentia, & particulatim soluta: & quia cum venditor non teneatur, nec cogi possit sortem ipsam reddere: procul abest contractus a mutuo & vsuræ vitio, & sequitur frater Bartholo. de Medina in summa in declaratione. 7. præcepti §. 26. Incontrariam vero sententiam propendet Dominicus de Soto arbitratus eam speciem conuentionis ad mutui formam accedere, perinde ac si actum esset, vt nonagin ta darentur cum obligatione reddendi simul centum post tempus, nihilque interesse, quod soluantur per partes vel simul infine Idem quoque magis probat Ioannes de Medina. d. capite de censu temporali determinata temporalitate versicu. & ita videtur hæc secunda positio folio. mihi. 169. columna. 2. pagina 1. tamet si postea in versiculo. Præfatis tamen non obstantibus dicat inrigore Scholastico defendi posse

Conradi ſentẽtiam, dixerat enim in d. verſiculo, & ita videtur. &c. Contrariam partem aduerſus Conradum eſſe tutiorem, & tenendam, ſequitur etiam Maurus Antoni. Berard. d. titulo de vſura circa contractus cenſuales pagina 280. & Matienzo in l. 1. titulo *de los cenſos* libro 5. nouæ compilа. gloſ. 1. numero. 6. Francis. Gars. de contracti. 2. part. c. 5. & inſtructorium negotiantium. lib. 1. capite 54. reſoluens tunc ſolum licere cum penſio venit percipienda ex fructibus periculo ſubiectis. Ego quidem diſſentio a Dominico de Soto, & accedo Cõrrado dupplici argumento.

Primum eſt, quoniam in ſpecie iſta interuenit vera emptio, & venditio: ergo licebit vltra pretium datum commoditatem aliquam percipere: ſæpe numero enim contingit in emptione, & venditione, vt maiorẽ emptor ex re empta percipiat commoditatem, quam fuerit pretium ſolutum, quod nõ improbari docui ſuperius.

Secundum, quia cum in hoc cenſu emptor abalienet ſortem abſque omni ſpe recipiendi aliquando illã, proculdubio id periculũ, & grauamen conſiſtens ex parte emptoris eſt pretio æſtimabile, ac proinde libere, ſecure, & licite poterit plus aliquid accipere.

Dubitatur etiam an cenſus ad
19 vitam ſit iuſtus: & quod non ſit, probatur primum. Nam contractus, quo agitur, vt mutuet vnus alteri centum ad vndecim annos, & debitor vltra centum reſtituat decem, proculdubio vſurarius eſt: ſed contractus vitalicius eſt idem ſubſtantia cum iſto: ergo eſt contractus illicitus vſurarius, & fœneratitius. Minor probatur. Quoniam ſi inter Petrum, & Ioannem conueniat, vt Ioanni Petrus det centum aureos, modo det illi decem ſingulis annis ſuppoſito Ioannem victurum ſolum decem annis, Ioannes recipit centum, quæ dedit, & vltra acceſsionem ex decem.

Secundo qui ſperat aliquid vltra ſortem ex vigore contractus, vſuram incurrit, quemadmodum reſolutum eſt ſupra capite 5. numero 13. ſed qui emit cenſum vitalitium, emit ſpe recipiendi aliquid vltra ſortem, & capitale, quippe niſi ſperaret ſe longius diutius que victurum, quam pro ratione contractus, non emeret cenſum ipſum: ergo vſuram incurrit.

Tertio fideles omnes in Deo ſuam debent locare confidentiam iuxſta illud .pſa. *Spera in Deo, & fac bonitatem, & paſcêris in diuitijs eius*: ſed cenſus vitalitius procedit ex diffidentia Dei, quia emitur vt ſecuram emens agat vitam ſecurum habens victum ergo.

Quarto omnis diſpoſitio, ex qua tribuitur votum captandæ mortis

mortis eſt improba, turpis, & illicita. l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verbo. obliga. l. vltimo. C. de pactis, lege ex eo. C. de inutilibus ſtipula. c. diſpendia & c. ne captandæ de conceſſ. preb. libro. 6. l inter ſtipulantem. §. ſacram ff. de verbo. Sed ex cenſu vitalitio datur ocaſsio, & votũ captandæ mortis alterius: ergo improbus eſt, & contra bonos mores. Quinto vbi debitor nõ habet liberum arbitrium extinguendi cenſum, contractus cenſetur illicitus: ſed in vitalitio non eſt debitori liberum cenſum extinguere, quoniam alias contractus non eſſet ad vitam emptoris, ſed ad voluntatem venditoris: ergo illicitus contractus eſt. Hinc Henrri. de Gandabo Theologus antiquus quotlib. 1. quæſt. 39. & quot lib. 2. quæſt. 15. docuit huius modi cenſus vitalitios eſſe iniuſtos. Idemque voluerunt Raymun. & Gofred. inſumma de vſuris, Panorm 1. diſputatione. 5. numero. 9. Sed contrarium probatur, primum ex text. in l. neceſſario 5. cum vſum fructum ff. de pericu. & commo. rei venditę, vbi probatur vſum fructum emi poſſe ad vitam vſufructuarij venditoris. docet Iaſſ. in l. cum dubitatur numero 106. C. de iure emphyteu. Collecta. in c. quæ in Eccleſiarum de conſtitu. colu. 2. numero 6. dicens vſum fructum eiuſque commoditatem vendi, & pignori dari poſſe, Areti. in l. qui Romæ. §. duo fratres numero. 18. ff. de verbo. oblig. Molinæus in labyrintho ſexdecim legum capite ſina. Couarru. libro. 1. varia. capite. 8. numero 7. Pinellus in l. 1. C. de bonis maternis 3. part. numero. 88. & 38. Emanu. Soarez Luſita. lib. 1. obſerua. c. 6. apud quos reperies elegantiſsime diſputatum, an ius vſu fructus vendi poſsit, an vero ſola commoditas. Facit doctrina Bartoli. in l. cotem ferro. §. qui maximos ff. de publicanis, & vectigali. ſcribentis fructus certę rei pro vno anno, vel pluribus, vel ad vitam alicuius procerto pretio vendi poſſe. Facit etiam text. in Clem. prima de rebus Eccleſiæ, vbi expreſſe dicitur, quod exiſtente vtilitate, vel neceſsitate Eccleſię poteſt prelatus non ſeruata ſolennitate debita, locationes, ſeu reddituum, & fructuum venditiones ad longum tempus facere, vbi ita notant Paulus de Eleazar, Guillel. de monte Lauduno, Ancharra. Cardina. Immola, Panormitanus & Bonifacius. Preterea probatur ex tex. in capite præcariæ. 10. q. 2. vbi apparet in rebus Eccleſiarum poſſe conſtitui ius percipiendi redditus, & fructus illorum bonorum ad vitam accipientis. Et ex textu. in l. ſi ea lege. C. de vſuris, & in capite in ciuitate capite nauiganti eodem titulo, vbi traditur contractum in ſe alias illicitum, & vſurarium tolle-

rari ratione incertitudinis, ſed in cenſu vitalitio dubium, & incertum eſt, quanto tempore ſit victurus emptor, & quantum ſit percepturus: ergo ratione dubij & incertitudinis dicendum eſt licitum eſſe cenſum vitalitium.

Quo circa iuſtum eſſe cenſum ad vitam docent Conrra. de contracti. q. 81. Diuus Antoni. 2. p. titul. primo. c. 8. §. 11. Ioannes Maior in 4. d. 15. q. 34. vbi Gabriel. Biel. q. 12. con. 3. dicit, quod eſt communis practica, & ab omnibus conceſſa Ange. verbo vſura 1. §. 44. Medina in C. de reſtitutione. c. de cenſu tẽporali indeterminato Domini. de Soto. lib. 6. de iuſtitia, & iure. q. 5. articulo 2. ad finem Michael de Palacio in praxi Theologica lib. 4. cap. 8 Fran. Garſ. 2. p. c. 3. Maurus Antoni. Berardus in ſumma corona confeſſorum titul. de vſura circa contractus cenſuales pag. 278. & ex canoniſtis idem docent Innocẽ. Antoni. & Panormi. in cap. in ciuitate de vſuris, & ibi Auguſt. Berous num. 9. teſtatus eſſe communem ſententiam, Oldral conſi. 207. Hoſtien. in ſumma de vſuris §. in alijs autem verſi. quid de his, qui emunt, Archidiaco. in c. quicunque 14. q. 4. Ioann. de Lignano in Clem. vnica de vſuris Roma. conſi. 302. Iaſſ. in l. cunctos nu. 65. C. de ſumma trini. Decius cõſi. 123. & ex Hiſpanis iuris profeſſoribus Couarru. lib. 3. variarum cap. 7. num. 3. Dida. Perez in proœmio titul. 2. lib. 8. veteris ordinamenti pag. mihi 30. colu. 2. verſi. Quarta ſit con. Bartholomæus de Albornoz lib. 3. de arte contractuum ti. *iuro, o cenſo de por vida*, Matienzo in d. l. 1. titul. *de los cenſos* lib. 5. nouæ compilà. glo. 1. num. 4. Benedictus Bonius art. 14.

Neque obſtant argumẽta contraria. Non primum, quia reſpondeo inter cenſum vitalicium, & eam formam conuentionis magnam differentiam eſſe. Nam in vitalitio cenſu eſt vera emptio, & venditio, & in eaſpecie conuentionis verum mutuum. Idque ex eo perſpicuum fit, quia in ea contractus forma pecunia datur reuocabiliter, & in mutuante manet actio ad repetendam ſortem. Quod a cenſu vitalitio eſt lõge alienum. Nam in eo pecunia abalienatur abſque vlla ſpe repetendi, nec in dante remanet actio ad exigendam ſortem, ſed dum taxat adpercipiendam, & petendam certam annuam penſionem. Et præterea ſi emptor cenſus vitalitij moreretur, ius aliquod percipiendi redditum non transmitteret ad hæredes: transmiteret autem dans pecuniam inſuperiori modo conuentionis. Secundum argumentum nullum negotium facceſſit. Quoniam ſperare, & intendere lucrũ vltra ſortem abſolute non eſt malum, ſed ſolum ex vi mutui, & occaſione illius. Ideoque ex emptione, & venditione, & quocunque alio

alio contractu preter mutuum licet ſperare, & intendere lucrum vltra ſortem. Quare cum vitalitius contractus longe differat a mutuo, ſit que veraquæ dam emptio, & venditio iuris percipiendi redditum annuum ad vitam emẽtis, vel alterius licet vtique in eo ſperare, velle, deſiderare, & intendere lucrum vltra capitale.

Tertiũ quoque argumentum facile diluitur, ſi dixeris eius collectionem vitioſam eſſe. Nam alias non eſſet licitum quærere, vel officium ſeculare, aut beneficium Eccleſiaſticum, vel cenſum redimibilem, aut irredimibilẽ. Quoniam ex his certum, ſecurumque victum homo ſibi comparat, & nanciſcitur, neque hoc modo neceſſaria ad victum conquirere eſt diffidere Deo. Si quidem quærere ex creaturis humanæ vitæ preſidia nẽ tentemus Deũ eſt neceſſarium. Sed quando iſthæc defecerint nobis, Dei ſolius preſidium quærere nobis incumbit. Neque quia quærimus vitæ preſidia ex cauſis ſecundis, ideo de cauſæ primæ preſidijs diffidimus. Quia nõ quærimus illa niſi ſub præſidio primæ, quoniam cauſæ primæ influxus cauſis ſecundis vt operentur eſt neceſſarius, vt reſpondet pulchre Michael de Palacio d. c. 8. pag. 329. col. 2. verſi. 5. dices.

Ad quartum argumentum reſpõdeo tunc cenſeri turpem, improbam, & contrariam bonis moribus diſpoſitionem, ex qua oritur votum captandæ mortis alterius, quando ex natura ſua actus, & de per ſe inducit occaſionem voti, & deſiderium captandæ mortis alterius, non vero quando de per accidens. Quod audiui latiſsime, & pulcherrime declaratum a Doctore Sahagum dulciſsimo præceptore meo, & cuius recordatione animus meus ingenti gaudio ſuffunditur in c. debitores de iure iurando. Ea enim ratione pro ſui ingenij acumine & facilitate defendebat petentem vſuras a non parato non peccare mortaliter, & vere, quoniam re altius perpenſa petens vſuras a non parato non ex eo, quod petit tribuit illi occaſionem peccandi: imo creditor mutuans ſub vſuris ſponte peccat, nullaque data occaſione neceſſaria, quia non aliter vult mutuare, ideo licet ex contractu vitalitio vendens poſſet deſiderare mortem emptoris, id tamẽ non arguit illicitum eſſe contractum. Quoniam votum hoc, & deſiderium non naſcitur ex actu ipſo, ſed ex praua intentione venditoris. Eſt ergo vitium, & peccatum perſonæ, non contractus. Quintũ quoque ac poſtremum argumentum non obeſt, quoniam facultas redimendi, & extinguendi cenſum dum taxat locum habet in re dimibili, non vero in alia forma cenſus, vt eſt copioſe demonſtratum ſuperius.

EPITOMECA pitis VIII.

1 PRo varietate extrauagantium variæ a varijs Pontificibus sunt desideratæ cõditiones ad iustitiam census.

2 Ex authoribus quidã sex, alij pauciores, alij plures ex poscunt conditiones.

3 Refertur communis sentẽtia quod census nequeat in sola, nudaque persona constitui.

4 Contraria recensetur opinio, imo quod possit census in sola persona constitui, & pluribus instruitur fundamentis.

5 Disseritur qualiter homo liber prõ mittere possit operas, & ad illas in perpetuum se obligari.

6 Se priuare libertate non est intrinsece malum, & ideo iuramentum in specie text. in l. si quis pro eo in principio ff. de fide iuss. valet, & seruandum est iure Canonico.

7 Ex natura rei atque in specto iure Diuino, & naturali in sola persona constitui census potest, secus vero attenta extrauaganti Pij Quinti.

8 Ostenditur hominem liberum posse dari pignori, & agitur de intellectu tex. in cap. 2. de pigno. & in l. ob. æs alienum. C. de actione. & obligationi.

9 Explicatur quid sit aliquid esse contra bonos mores, & iterum ostendi tur actum, per quem libertas infringitur, solo iure ciuili esse prohibitum, & ideo iure iurando posse confirmari.

10 Secunda condicio census, quod sola res, in qua census constituitur, maneat obligata, non persona, neque alia bona generaliter, vel specialiter, sed contrarium resoluitur esse verius etiam stante proprio motu Pij Quinti.

11 Tertia condicio census, quod detur iustum pretium.

12 Incensu non potest haberi fides de pretio, & ideo ex natura rei, & ante Pij Quinti proprium motum, est necessaria realis, & actualis pecuniæ numeratio contemporanea formationi contractus.

13 Ex quantitate antea debita non potest census creari.

14 Census creatus pecunia non præsenti est nullus in conscientia, & redditus sunt imputandi in sortem principalem, etiam si pecunia fuerit antea debita.

15 Nullus est census, eiusque instrumentum, in quo tabellio non præbet fidem de actuali pretij numeratione, & debitor confitetur se recepisse, & renuntiat exceptioni non numeratæ pecuniæ.

16 Ad census iustitiam necessaria conditio est, quod libere possit debitor illum in totum, vel in parte redimere, & inutilis conuentio in contrarium adiecta.

17 Magis est vt debitor minus dimidia parte possit redimere.

18 Incensu

18 *Incensu debitor nulla tenus potest ad redimendum obligari.*

19 *Communiter existimatum est per euntibus predijs censum perire, sed contrarium resoluitur esse verius.*

20 *Incensu non attenditur sterilitas prædij hypothecati.*

CAPVT VIII. de condicionibus necessarijs ad iustitiam census.

HOc in loco reuocandum est in memoriam varios Pontifices Maximos varias de contractu censuali ædidisse constitutiones extrauagantes. Ideoque non easdem, sed varias diuersasque conditiones singulos prescripsisse ad iustitiam census.

1 Quidam enim plures, quidam pauciores desiderant: plures Martinus quintus, & Calix. 3. quam Nicolaus 5. & Gregor. 13. plures Pius Quintus quam reliqui omnes, vt recte notat Maurus Antoui Berardu. in summa corona confessorum titulo de vsura circa contractus censuales pagi. 287. cum alijs. Ego quidem ommittam conditiones propositas a Nicolao 5. & Grego. 13. in suis extrauaganti. Gradumque faciam ad explicandas eas, quæ desiderantur á Martino 5. Callix. 3. & Pio 5. Igitur frater Bartholo. de Carranza Toletanus Archipresul in summa Conciliorum post Concil. Florenti. in vita Calixti 3. colligit. 6. cõditiones tanquam necessarias, & præscriptas a Martino quinto, & Callix. 3. & Picarro in eadem extrauagan. & ad statutum de Guadalupe. Nauarrus in commentario resolutorio de vsuris in caput primum 14. quæst. 3. notab. 22. numero. 72. Octo conditiones deducit ex eisdem extrauagantibus. Est tamen non leuis inter Doctores altercatio, an omnes istæ cõdiciones ita sint necessarię ad iustitiã census vt sublata aliqua ex eis sit census illicitus, iniustus, aut vsurarius. Frater enim Bartholo. de Carranza, & Picarro putant omnes simul requiri, & aliter censum creatum morbo laborare, & consentit. Naua dicto notab. 22. numer. 74. & 75. existimans etiam octo conditiones a se collectas esse necessarias omnino, sed Conrra. quæst. 74. Domini. de Soto libr. 6. de iustitia, & iure quæst. 1. arti. 5. Michael de Palacio libr. 4. praxis Theologicæ cap. 6. Matienzo in l. 1. *de los censos* lib. 5. nouæ compi. glo. 1. nu. 5. & alij incontraria sunt opinione existimantque non omnes eas cõditiones requiri ad iustitiam, & validitatem census. ego vero sigillatim omnes persequar, ac de qualibet separatim inquiram, sit ne precisse necessaria. Igitur Carranca,

ranza,& Nauarri primam conditionem neceſſariam eſſe aiunt, quod venditor certum predium aſsignet,inquo cenſus conſtituatur. Ex qua apparet in nuda ſolaque perſona non poſſe cenſum conſtitui.

3 Sed hoc celebrem inuoluit ac ingentem controuerſiam,de qua extant duæ ſententiæ pugnantes inuicem. Etenim illicitum & vſurarium eſſe cenſum in ſola perſona conſtitutum plurimi docuere. E quorum numero ſunt Ioannes de Ligniano in c. in ciuitate de vſuris,& in c.vlti.q.1.eodem titu. Panormi.diſputa.5.col. vlti. Lauren.de Rodulphis in c.conſuluit de vſuris.2.p.q.12.Areti.conſi.151. colu.3.Diuus Antoni.2.p.titul. 1. c.8.§.10.Ange.verbo vſura.q. 78. Caſſaneus in Cathalogo Gloriæ Mundi.par.12.conſideratione 98. Fallencia 5. Picarro ad ſtatutum de Guadalupe gloſ.*de ſu trabajo*, Redoã.de rebus Eccle. Rubri.de conſt.red.num.47.Naua.in d. notab. 22.nume.81. affirmans in hac opinione fuiſſe Innocen. Ioann. Andre.Ancha.Anto.Cardina. Panormi.& Ananiam in d.c.in ciuitate de vſuris,Dominus Francis. Sarmiento.lib.7.ſelectarum interpretationum cap.1.num.31. verſi. 6.cõclu.Bartolo.deAlbornoz li.3. de arte contractuum,tit.2 *del cenſo alquitar*,Grego. Lopez in l. penult.titul.8.part.5.gloſ.*â cenſo*. Auendanno reſponſo.12.Alua. Valas.de iure emphyteu.c. 31. num. 10.Frater Francis.Garſias de cõtr. 2.p. c.4. Didacus Perez inprocœmio titu.2.*de las vſuras* lib.8.ordinamenti pagi. mihi 36. colu.2. & 37.colu.1. Mercado de contract. opuſculo de cambijs c.vlt.decenſi.verſi.*vna duda ay grande*.Doctor Sarabia poſt Gabrielem a ſe relatum in inſtruct. mercatorum. c. 15.Salazar de vſu, & conſue.c.11. & hanc eſſe communem ſententiam agnoscit ingenue Couarru. lib.3.varia.c.7.nume.5. Matienço in l.1.titu.15.lib.5.noux compila. glo.1.num.4.Meres 1.p.queſt.44. nume.6.Hæc autem ſententia co munis aliquot inſtruitur fundamentis. Et primum ex tex.in c.2. de pignori,vbi conſtituitur liberam perſonam non poſſe teneri prodebito nexu pignoris,quod etiam probat tex.in l.ob æs alienũ. C.de actio.& oblig.l.qui.filios C. quæ res pignori obligari poſſunt l.ſenatus.§.vlti.ff.de lega.1.authe. vt nulli iudicum §.quia vero colla.9.l.3.titul.13. part.5.ſed vbi innuda ſolaque perſona cenſus conſtituitur,libera perſona,velut nexu pignoris tenetur pro ſoluenda penſione annua. Ergo improbũ, illicitumque eſt in ſola perſona cenſum conſtituere.

Secundo naturali quem priuarí libertate eſt aduerſus bonos mores.l. Titio centum §.Titio centũ in 2.ff.de conditione, & demonſtratio.l.ſi quispro eo inprincipio ff.de

ff.de fideiuſſo.& videtur conducere illud Pauli.1. ad Corinth.7. *pretio empti eſtis. Nolite fieri ſerui hominum:* ſed qui ſe ſubijcit cenſui ſe priuat libertate naturali,& addicit ſe cuidam ſeruituti:ergo ea forma creandi cenſum non caret tur pitudine,eſt que contrabonos mores. Ad probationem aſſumpti confert locus prouer.22.c.vbi mutuatarius á Salomone vocatur ſeruus mutuantis, ac proinde debitor cenſus perſonaliter obligatus iure optimo creditoris ſeruus dici poterit. Tercio homo ingenuus ad operas non ſe poteſt obligare.l.ſi quis pro eo iuxta communem intellectum ff.de fideiuſſo. l.penul. ff.de obſeq.á patro.præſtan.l.certum.§.ſi quis abſente, *ibi quia neque qui iurat,de operis obligatur*. ff. de confeſsis.l. vt iuris iurandi.ff. de operis libertorum: ſed qui in ſua perſona conſtituit cenſum videtur ſe obligare ad præſtandas operas in perpetuum.Igitur nulla poteſt ratione conſiſtere talis conſtitutio cenſus. Quarto nemo eſt Dominus membrorum ſuorum l. liber homo ff. ad legem Aquili. ergo multo minus erit dominus ſui ipſius.

Quinto, quia eſt inuentio noua, qua nunquam Reſpu.Roma.ſaltim poſt quam Chriſtiana facta fuit,vſa eſt nec paſſa,vt cenſus & penſio in perſona libera conſtituerentur, quo modo in prædio aliquo conſtituitur: ergo tanquam res inſolens & noua,ac mali exẽpli ableganda eſt.c. ex parte de conſuetudine.capite quis neſciat 11.d.6.

Sexto quoniam apud multas gentes & Reſpu.iudicatum eſt velut impium eſſe vt homo,qui factus eſt ad imaginem & ſimilitudinẽ Dei, prodebito pecuniario traderetur inſeruitium creditori, vt olim decreuit Solon Athenienſis legislator, quemadmodum memoriæ commẽdarunt Plutarchus in vita Solonis. Alexan. ab Alex I.C. Neapolitanus libr.6. dierum genialium c.10.Diodo. Sicul. lib. 1.Couarru.lib.2.vari.c. 1. nume.1. Pardulph.Prateius inIuris prudentia veteri ad legesSolonis l.2.& poſterioribus legibus Romanis approbatum eſt.Ergo iniquum eſſe cẽſendum eſt perſonam liberam teneri perpetuo obnoxiam ad cẽſus præſtationem. Quoniam id duriſsimum videtur ſeruitij iugũ, vt vtar verbis Claudiani.

Poſtremo quia quanuis poſsit aliquis ſe vendere,aut ſe alicui ad tẽpus,aut perpetuo inſeruitutẽ tradere argumento.tex in.§.ſerui autem 2.inſt.de iure perſonarum,& in l.ſi miniſterium C.de liberali cauſa,& in l.ſi vſum fructum §. 1. ff.eo titul.tamen videtur repugnare vt inperſona libera manente tali poſsit cenſus conſtitui.

4 Quibus argumentis,& ſi fortiſsimis non perterriti,neque turbati alij grauiſsimi authores contrarium

rium defendunt animo constanti,& alacri. Etenim Conrra.de cõtract.q.74.&75.&.83.cõclu.13.Ioànes de Medina in C.de restitutione cap.de censibus.col.5. Ioannes Maior.in 4.d.15.q.44.Dominicus de Soto lib.6. de iustitia & iure q.6.articul.1.& post Carolum Molinæum a se relatum Couar.lib. 3.variar.c.6.nume.5.versi, ego sane,magis probant censum in nuda,solaq; persona licite posse creari.Idem sequuntur Antonius Gomez in l.68. Tauri nu.2.ad finem dicens ita tenere Doctores in.c.in ciuitate de vsuris ,Matienzo vbi supra, & Michael de Palacio.d. lib.4.c.7.Benedictus Bonius de censibus articulo.10. Ottomanus lib.2.de vsuris.cap.4.& quod magis est in persona fructuosa,& solicita locare suas operas licitum esse censum personalem defendit Grego.Lopez in d.l. penult. glos. a censo col.3.titul.8.part.5.& videtur in eam sententiam conuenisse omnes iuris Cæsarei professores a Barto.vsque adnouissimum Oroscium in l.sciendum in principio ff.qui satisdare cogãtur, dum tractant an redditus annui excussent ab onere satisdandi.

Hæc autem opinio probatur primum,quia gratis potest quis personali obligatione alteri promittere annuam pensionem pecunia soluendam, eamque super ipsius personam constituere: ergo idem poterit efficere propter pecuniam constituto sibi & soluto pretio,cum nulla valeat differentiæ ratio propria & cõgrua reddi. Secũdo potest quis ob pecuniam locare suas operas.l.qui operas,& l.in operis ff.locati.ergo & eas vẽdere poterit,facit text.in l.hominis quoque liberi ff.de vsu fructu legato. Verum Dominus Francis. Sarmiento lib.7.selectarum interpretationum c.1. nume.31. censet vtriusque argumentationis exiguam vim esse. Ait enim non valere consequutionem istam,potest quis gratis hoc promittere ergo potest per pecuniã. Nam qui habet suorum bonorum administrationem liberam donare potest.10.Titio & tamen eidem vsu rarum causa in numo vno se obligare nõ potest:& similliès ex causa sciens,prudens que dederit millies repetere poterit l. si tibi decẽ ff.de pactis.l.rogasti.§. si tibi.ff.si cert.petatur.l.3.§.vlti.ff.de annuis legatis.Item in donatione est alia ratio,quia libera est,& non ex necessitate vel indigentia inducta, ideo & deliberatio & maior libertas interuenit.

Sed respondeti potest in proposito consequutionem istam non esse adeo infirmã,vt Dominus Frãcis.Sarmiento putat,quia incensu locum vsura non habet ac proinde cessat obiectio superior, & videtur ea collectio põdus,& momentum habere. At Dominus Frã cis. Sarmiento acutissime probare nititur vsuram delitescere in ea forma conuentionis. Et eo præsertim, quod emptor repetit capitale,licet non expresse,& euidenter,tamẽ sensim,& per partes dũ singulis annis pecunia dat pecuniam,& deinceps, quia census personalis,neque est emptio,nec locatio,nec alius nominatus, aut innominatus contractus a iure approbatus. emptio, & locatio esse non potest:Quia incensu personali vtrinq3 est pecunia,& in emptione,& venditione,ac locatione, & conductione vtrinque non potest esse pecunia,quoniam ex vna parte debet esse merx, & ex altera pecunia sed quanuis rationes istæ dignæ sint excellenti admirabilique ingenio Domini Francis. Sarmiento,tamen,ni fallor,non conuincunt omnino incensu personali vsuram occultari. Nam prima ratio videtur conuincere censum ad vitam,vel determinatum tempus constitutum,imo censum redimibilem esse vsurarium,quoniam non solum emptor,sensim, & per partes in his contractibus repetit capitale, sed longe vltra percipit: at capite proximo diffuse comprobatum extat,id non officere iustitiæ,ac securitati horum contractuum.Secunda quoque ratio nullum videtur negotium facessere.Etenim census personalis emptio quædam, & venditio est,quoniam vnus vendit alter emit ius annuæ pensionis in

persona venditoris constitutum. Rursus idem Dominus Franciscus Sarmiento secundam argumentationem debilem esse demonstrare nititur ex eo,quia nec locare, nec vendere operas suas liber homo potest in perpetuum l.penulti.cum glos.ff.de obsequijs a patrono præstandis.l. certum §.si quis absẽte ibi,*quia neque qui iurat de operis obligatur* ff.de confessis l.vt iuris iurandi ff.de operis libertorum l. vlti.ff. qui & a qui.l. adigere §.stipulatus ff.de iure patronat.l.si quis pro eo in principio ff.de fide iusso,facit text.in l.Titio centum §.Titio centum in secundo de conditio, & demõstra.

5 Responderi tamen potest multipliciter,& in primis hominem liberum operas suas locare posse in perpetuum docuisse Acursi. in l.3.§.ne tamen,verbo reuerti ff. de vsu fructu,& ibi sequitur Odofredus numero 2. & 3. Ange. 2.& Fulgo nume. 6.idem docuit glo. verbo nunquam ad suam rediret proprietatem in l. antiquitas. C.de vsu fructu,& ibi sequuntur Odofredus numero 3. Guillel.de Cugno colu.1. Rayne.de foro liuio Petrus de Bellapertica, & Cynus ad finem. Ioannes Faber numero 1. Bal.8.& Salyce4. Bar. & omnes in l. stipulationes non diuiduntur ff. de verbo. obliga- Ripa in l.obligatione numer.10. ff.de pigno.

Secundo. respondetur obsequiales

les hominem ingenuum non pos se promittere , nec se ad illas obligare in perpetuum : posse tamen ad operas artificiales, prout eleganter notat Ioannes Corras. in præludijs.1. ad monendi ff.de iure iurando numero 21.22.23. & 24.& in l.si quis pro eo in principio nume. 7.cum sequentibus ff. de fideiusso.

Tertio quoque respondetur hominem liberum & ingenuum non posse locare in perpetuum operas illas,exquibus infringatur violeturque libertas,& in ea specie procedere leges , quas prose adducit Dominus Franciscis Sarmiento. At cum persona obligatur ad præstationem annuam , & velut persoluendas operas taxatas pecunia,non se obligat ad operas , ex quibus amittat libertatem,quia illa potiri perfruique manifestissimum est.

6 Quarto respondetur se priuare libertate non esse intrinsice malum,quoniam libertas nõ est præcepti,aut prohibitionis naturalis, sed solius permissionis & facultatis. Ideoque ius humanum recte potuit inducere seruitutem, & maior 25. annis potest ad pretij participationem se venundare §.serui autem.2.inst.de iure personarum. Ac proinde iuramentum in specie text. in d.l.si quis pro eo in principio ff.de fideiusso,semper sum arbitratus valere, & seruandum esse iure Canonico:quoniam solum est contra bonos mores ciuiles,non vero contra bonos mores naturales diuinos,vel canonicos . Ergo cum ex natura rei non sit malum se priuare libertate,neque vlla lex ante constitutionem extrauagantem Pij Quinti prohibeat censum ni sola persona constitui . Plane videtur consequi illicitum non esse neque iniustum saltim ex natura rei.

Verum vt ad id ,vnde digressi sumus,nostra reuertatur oratio,tertio probatur censum personalem esse licitum,quia præcipua,& præstantissima obligatio , quæ nascitur ex censu , personalis est : res vero super qua redditus constituitur accessorie ponitur pro saniori , & certiori solutione iure pignoris , & hypothecæ. l. fundus, quem & ibi Barto.ff.de annuis legatis. Ergo re perempta,integra, illæsa , & illibata manet obligatio personalis.l.creditor,qui non idoneum ff.si cert.peta.l. aduersus vbi glosa Bart.& Bal.C.de actioni.& obliga.& ex consequenti a principio poterit census creari in nuda solaque persona.

Quarto census personalis constitui potest lege principis,vt patet 2. Nehemiæ. 10.vbi Hebræi statuerunt super se tertiam partem sicli tanquam annuum censum personalem. Qua ratione nostris temporibus viget mos , & consuetudo in aliquibus prouincijs perso-

personales decimas exigere . Ergo potest quisque sua sponte censum personalem super se constituere.Nam quæ fieri possunt per statutum , fieri possunt per pactũ vt notat glosa celebris in Rubrica C. de decurioni. libro decimo.

7 In hac vero eximia, & percelebri controuersia duxi animaduertenda duo.Ptimum est,neque ex natura rei , iure inquam diuino, & naturali,neque constitutionibus Martini quinti , & Calixti 3. ad census iustitiam requiri,vt in re aliqua immobili constituatur. Ideoque censum personalem, neque ex natura rei vitium continere, nec improbari a duobus illis Pontificibus Maximis , quod videtur voluisse Medi.in summa §. 26.folio 147.quidquid contra sentiat frater Ludoui . Lopez in instructo. negocianti.l. libro primo capite 54 . pagina 202 . columna secunda.

Alterum est a Pio quinto extrauaganti sua censum personalem reiectum & improbatum esse , nec nisi inre frugifera imponi,& constitui posse.Primum probo , quia omnes authores , qui improbant contractum census personalem, subinde docent nullomodo in censu personam obligari, solumque in rebus ipsis obligationem consistere : sed a Nicolao quinto, & Gregorio decimo tertio suis extrauagantibus de censu ædi-

tis proregno Siciliæ vltra & citra farum expresse constitutum est personam in censu obligari posse,immo personæ obligationem esse præcipuam , & rerum accessoriam iure pignoris, & hypothecæ pro tuitione , & securitate debiti vt constat ex illis verbis extrauagantis Nicolai quinti, *cum opportuna contrahentium securitate tuitione,& indemnitate , ac cum potestate vendentes personas, eorumque, proprietates , redditus , iura iurisdictiones,census,& omnia , & singula mobilia , & immobilia bona obligandi,& obligari faciendi:*& agnouit Redoanus de rebus Ecclesiæ Rubrica de constitut. annuorum censum numero 55 . & 56. Ergo cum in censu persona obligari possit eiusque sit in hoc contractu obligatio potissima , plane sequitur in sola persona censum a principio constitui posse. Nec si personam in censu obligari malum esset intrinsice,& ex natura rei duo illi pontifices maximi permisissent.

Præterea ex duabus illis extrauagantibus Nicolai quinti , & Gregorij decimi tertij . Census licite potest constitui in re mobili, ergo non est malum , nec Illicitum ex natura rei censum in sola persona cõstituere.Nam securior est in persona,quam in re mobili. Et q̃ Martynus quintus,& Calixtus tertius,non condemnauerint censum personalem,apparet

ex eo, quia manifestissime sentiunt peremptis bonis saluam adhuc manere obligationem ad annuum redditum, licet nonposint venditores cogi ad solutionem capitalis, vt acurate expendunt Couarrub. libro tertio variar. cap. 7. numer. 5. versiculo primum etenim, & Dominic. de Soto libro 8 6. de iustitia & iure quæst. 5. articulo primo versiculo, secunda autem eiusdem authoris conditio. Matienço in leg. 1. titulo 15. *de los censos* lib. 5. nouæ compilatio. glo. 1. num. 6.

Alterum probo ex illis verbis extrauagantis Pij quinti. *Hac igitur nostra constitutione statuimus censum seu annuum redditum creari, constituive nullo modo posse, nisi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur de sui natura fructifera, & quæ nominatim certis finibus designata sit.* Quibus uerbis pijssimus ille Pontifex indicat apertissime, statuitque censum in sola persona creari non posse. Negatiua enim illa præcedens verbum posse ab negat omnem potentiam, & inducit actus nullitatem ipso iure iuxta Theoricam gloss. peruulgatam in regula beneficium de regulis iuris libro sexto, quam dicit recepta Couarrubias in cap. quanuis pactum de pactis in sexto, secunda parte §. quarto num. quarto. Nec extrauagans illa in hoc continet ius diuinum naturale, neque illud declarat sed ius nouum inducit. Qua propter in proximis, quibus recepta & admissa est constitutio Pij quinti de forma creandi census in sola persona creari non posse dicendum est. Sed in his regnis non esse contractum iniustum, nec illicitum magis sentio.

Neque obstant argumenta contraria, non primum, quia hominem liberum nexu pignoris teneri posse, probat textus celebris in cap. ex rescripto de iureiurando, nec contrarium probant iura, quæ vulgo solent adduci. Quoniam textus in dict. cap. secundo de pignori. solum dicit homine liberum non posse teneri pro debito, idque legibus improbatum esse. Quod accipiendum est, vt homo liber non teneatur pro debito vt seruus, quoniam istud leges vetant, & abhorrent. Præterea textus ille non probat debitorem ipsum non posse teneri pro debito, sed aliam personam liberam, quod legibus Romanis iam ante fuerat interdictum vt constat ex textu in leg. qui filios 6. C. quæ res pignori obligari possint, non quidem ex eo, quod repugnet ius pignoris cadere posse in liberam personã: sed quia libera persona nõ est in bonis nostris, & in rẽ, quæ non est in bonis nostris non cadat nexus pignoris l. rem alienam ff. de pignorati actione. Quod vero textus in dict. cap. secundo de pignori. non loquatur de ipso debitore, sed de alia persona libera constat ex integra Decretali in illis verbis.

Creditores ergo suos vt asserit ad 80. solidos consentire possibile est. Sed quia multum est vt a nihil habente homine 80. solidos petant: 60. solidos per notarium tuum tibi transmisimus, vt tu cum eisdem creditoribus subtiliter loquaris, rationem reddas, quia filium eius, quem tenere dicuntur, secundum leges tenere non possunt. Quæ verba refert doctissimus Antonius Augustinus in notis ad primam collectionem Decretalium libro tertio titulo 17. cap. 2. Præterea in dict. leg. ob æs alienum C. de actionibus, & obligationibus, Cæsares Dioclecia. & Maximianus solum rescripsere ob æs alienum seruire liberos creditoribus compelli iura non pati. Nullus ergo textus probat hominem liberum non posse ius pignoris in se ipso constituere. Solumque iure cauetur, vt creditori debitor non addicatur ad seruiendum.

Secundo ad argumentum respõderi potest, quod se tradere in pignus, vel ab alio tradi maioris est seruitutis, quam supra se censum constituere: nam qui daretur pignori, teneretur necessario manere apud creditorẽ, neq; posset alio diuertere. Qui vero supra se censum constituit, liber manet, neque tenetur esse apud creditorem, sed libere potest quocunque abire. Ideoque licet admitteremus in se ipso neminem ius pignoris posse constituere, tamen nõ inde conuincitur in sola nuda q; persona non posse censum imponi, atque creari.

Secundum argumentum non obstat, quia respondeo priuare se libertate non esse cõtra bonos mores naturales, sed dumtaxat contra bonos mores ciuiles. Illud enim dicitur esse contra bonos mores naturales, quod est contrarium & aduersum iuri naturali præcipienti, vel prohibẽti aliquid vt explicant Panormi. numero 5. Imola 33. in cap. cum contingat de iureiurando, Philippus Corneus in authentica sacramenta puberum num. 28. C. si aduersus vendi tionem, & profiteture esse communem interpretationem Couarru. in cap. quanuis pactum de pactis lib. 6. in initio secundæ partis numero primo. Sed lege naturæ nõ præcipitur libertas, neque prohibitur seruitus vt copiose resolutũ est supra cap. primo: ergo se priuare libertate non est contra bonos mores naturales. Præterea religiosus semel ac emittit professionẽ solennem in manibus superioris potentis illam acceptare, ammittit libertatem, subijciturque prælato, ca. si religiosus de electione libro sexto cap. vltimo de testamentis eodem libro capite non dicatis 12. quæst. 1. ergo se priuare libertate naturali non est con-

trarium bonis moribus naturalibus, alioquin etiam ex causa religionis no liceret argumento tex. in cap. super eo de vsuris cap. non est putanda prima quæst. prima. Iccirco, vt superius delibaui verissimum esse credo ius iurãdum in specie textus in leg. si quis pro eo ff. de fideiusso. obligare iure canonico. Nam quod ingenuus non possit promittere operas officiales, solum continet ciuilẽ prohibitionem, ac proinde iuramentum contra illam, actum confirmabit iuxta resoluta per omnes in dict. l. si quis pro eo, & in l. non dubium C. de legi. & in authentica sacramenta puberum C. si aduersus venditionem, & in cap. debitores & cap. cum contingat de iure iurando. Sed dicet aliquis responsionem hanc non plene satis facere difficultati: nam & si ius libertatis infringi, atque violari non aduersetur præceptis & institutis naturalibus, tamen iure ciuili vetatur, & prohibetur leg. Titio centum 71. §. Titio centum in secundo ff. de condi. & demonstratio, cum alijs, ideoque census personalis, vt infringens libertatem erit nullus saltim ex dispositione iuris ciuilis. Respondetur tamen, quod qui supra se censum constituit non priuatur libertate: & eo præsertim quod facultatem liberam habet eundi quo velit, & manendi. Quod magna pars libertatis est, iuxta illud Plauti in Menæchmo. *Mea quidem hercle causa liber esto, atque abito quo voles*, & illud Ciceronis 13. Philippica, *Nihil moror saluos esse atq; ire quo lubet*: Sopho. in Antigone

συ μεν κομισεις αν σε αυτον ἡ θελεις εξω Βαρειας αιτιας ελευθερου, quæ refert eruditissimus Iacobus Cuiacius libro 14. obseruationum capit. 27.

Ad tertium autem argumentum Respondi superius versiculo responderi tamen potest multipliciter. Ideoque non obstat quartum: quoniam verum est neminem esse dominum membrorum suorum vt illis abutatur, vel vt illa abscindat, & mutilet: at vero, quoad reliqua Dominus est, quia liber homo sui iuris est. Imponere autem sibi censum non est abuti membris, aut ea mutilare.

Ad quintum respondetur multa posse institui licite, quæ in Republica Romana, neque cognita, neque vissa fuerint. Alioquin leges, & statuta multarum nationum, & prouinciarum de rebus Romanorum temporibus incognitis essent illicita, & iniusta. Denique si hoc argumentum vires obtineret omnino censiticum cõtractum euerteret. Quippe in Republica Romana non fuerit cognitus.

Sexto quoque argumento facili negotio satisfit, si dixeris debitorem census personalis, non effici seruum, sed manere libe-

liberum, ac sui iuris vt per quam manifestum est. Postremum denique argumentum non obstat, quia nihil repugnat vt in persona libera manente tali possit census constitui. Quia cum libertate non pugnat census constitutio, vt superius dictum est.

10 Secunda conditio, quæ a Carrança & Nauarro desideratur, est, quod sola res in qua census constituitur maneat obligata non persona, neque alia bona generatim, neque speciatim. Idemque docent omnes Doctores, qui censum esse contractum realem profitentur, & qui tuentur in nuda solaque persona constitui nõ posse. Et tradit cõstanter Cassaneus in cathalogo gloriæ mundi parte 12. consideratione 98. Fallentia 25. & in consuetudini. Burgũdiæ Rubrica 11. §. 6. in principio, & cõsilio 63. numero 6. Redoa de reb. Eccles. Rubrica de constitu. annuo cens. a numero 41. Sed contrarium, imo & omnia bona generatim, & speciatim obligari posse ad census præstationem docent Ioannes de Ligniano in cap. vltimo de vsuris quæst. prima. Innocentius, Panormitan. Anania & Berous in cap. in ciuitate eodem titulo, Lauren. de Rodulph. in cap. consuluit de vsuris 2. part. quæst. 13. Aluarus Valascus dicto cap. 31. numero 11. Petrus Belluga in speculo principum Rubrica 41. §. leges Regnio Domini. Franciscus Sarmiento libro septimo Selectarum cap. primo. numero 25. Conrra. quæst. 83. conclusione 13. Dominic. de Soto. Medina Couarrubias Palacio, Matienço & Maurus Antonius Berarducius vbi supra, ac omnes authores, qui census personales licitos esse contendunt. Quorum opinioni fauent quam maxime extrauagantes Nicolai quinti & Gregorij decimi tertij relatæ superius. Quibus expresse cauetur, & generatim & speciatim omnia bona subijci posse cẽsus præstationi. Nec contrarium docent extrauagantes Martini quinti & Calixti tertij de emptione & venditione. Quini mo stante proprio motu Pij quinti de forma creandi census adijci posse generalem & specialem bonorum obligationem arbitror verissimum, vt etiam docet Petrus de Salazar in tractatu de vsu, & consuetudi. cap. 11. numero 82. & Gutierrez libro secundo pract. quæst. 177. numero 8. etenim constituto censu in re certa & suis limitibus definita ac circũscripta, alias res obligari ad cẽsus solutionem non vetat summus ille Pontifex.

Et hoc iure vtimur, vt venditor se obliget & sua bona generaliter & specialiter, vt scribit Matienço in dict. leg. 1. titulo 15. *de los censos* libro quinto nouæ compila. glossa prima numero quinto & sexto. Neque mali speciem habet, &

bet, & futurorum obligationem adijcere, tametsi contrarium prolixe nimis sed in efficaciter persuadere conetur Picarro ad statutum de Guadalupe glossa, *y futuros*.

11 Tertia conditio, quæ ab eisdem authoribus exigitur est, quod pretium iustum detur, quod ex natura rei & attento iure diuino, & naturali arbitrarium est. Ideoque eius iustitia æstimanda erit ex consuetudine, vel statuto loci, quo celebratur contractus. In his tamen regnis pretium iustum l. præfinitum est, de quo inferius libro secundo capite primo.

Quarta conditio est, quod pretium totum statim venditori tradatur, nam dilatio partis pretij quandam similitudinem mutui vsurarij præ se ferre videtur propter similitudinem magnam, quã cum vsura census habet. Et quia minus iusto pretio dare videtur qui statim non soluit ei, qui necessitate ductus censum vendit argumento tex. in cap. 1. de plus petitioni, & in §. plus autem inst. de actio. Sed hanc conditionem reijcit Dominicus de Soto libro 6. de iustitia, & iure quæstione 5. articu. primo duplici ratione. Prima quoniam licet in narratione extrauagantis Martini quinti id ponatur, non tamen in approbatione tanquam necessarium constituitur.

12 Secunda quia quemadmodum in emptione & venditione potest venditor credere emptori pretium, & de illo fidem habere §. venditæ vero res, & traditæ inst. de rerum diuisione leg. quod vendidi 19. ff. de contrahen. emptione. Ita quoque in contractu census. Illam vero necessariam esse contendit Michael de Palacio libro quarto praxis Theologicæ c. 6. pagina 309. columna 2. & pagina 310. columna 1. quia contractus censualis est venditio de præsenti, non in diem: si quidem ab hora initi contractus constituens cẽsum manet debitor soluendi pensionem annuam. Ideo necesse est, quod pecunia sit præsens, & integra ex qua recipiens fiat debitor, sequitur Maurus Antonius Berarducius dict. titulo de vsura circa contract. censua. pagin. mihi 288. Ego quoque dissentio a Dominico de Soto, & deflecto in contrariam sententiam eo præsertim argumento, quod iniquum sit, & naturali ratione aduersum emptorem census capere merum lucrum, quod perciperet si habita fide de pretio venditor redditum persolueret. Et cum annua pensio respondeat pretio in censu, & intuitu ac respectu illius pendatur, vix est, vt non soluto pretio licita sit præstatio pensionis & redditus, & quia iniustum est, vt eius, quod non accepit, redditum soluat.

Ex quo infero Pium Quintum non statuisse de nouo, vt in creatione census pecunia sit præsens, & numerata: quoniam id antea fuerat à Martino quinto sua extrauaganti constitutione sancitum. Solumque Pius quintus addidit vt coram notario & testibus instrumenti pecunia numeretur. Ideoque hodie non poterit census creari nisi pecunia præsenti & numerata in actu creationis contractus ipsius. Nam cum hæc conditio ad iustitiam & validitatem census desideretur a Martino quinto, cuius extrauagans recepta est vbique locorum, imo sit necessaria ex natura rei, & iure diuino, ac naturali, plane consequitur illicitum & vitiosum esse censum aliter creatum.

13 Rursus infero ex quantitate & pecunia iam antea debita non posse censum creari, nullumque esse & in foro exteriori, & interiori. Quæ illatio quanuis per difficilis appareat, & communi omniũ existimationi contraria, efficaciter tamen probatur. Primum, quia Martinus quintus pecuniam desiderat præsentem in ipsa formatione contractus, vt constat ex illis verbis *Ipsi venditori, tunc integraliter in pecunia numerata solui consueuerant*. Dictio enim illa tunc perspicue demonstrat a Pontifice requiri præsentiam, & numerationem pecuniæ contemporaneam ipsi formationi contractus, & ita colligit Carrança ad extrauagan. Marti. & Calixti, Berardu. vbi proxime, & Picarro in extrauagantem Calixti tertij de emptione. & venditione glo. 1. & ad statutum de Guadalupe glossa, *y futuros* resoluens quoque ita sentire communiter Doctores in cap. in ciuitate de vsuris. Et docet expresse Michael de Palacio dict. libro 4. cap. 6. versiculo, *Itemque quod pecunia sit numerata* pagina 311. col. 1.

Sed vbi ex quantitate, & pecunia antea debita census constituitur, pecunia præsens non est. Igitur census nullus est, & contra extrauagantem Martini quinti.

Deinceps quoniam vbi pro debito aliquid datur, quodcunque sit, non est proprie emptio, & venditio, sed datio in solutum & licet datio in solutum vim habeat emptionis & venditionis leg. si prædium C. de euictio. & tradunt Philippus Decius consilio 18. & consilio 160. & consilio 167. columna vltima, & consilio 586. numero septimo Tiraquellus de retractu Lignagier §. primo glossa 14. a numero secundo, Molinæus in consuetudinibus Parisiensib. §. 13. glossa quinta Pinellus in leg. secunda C. de rescindend. venditione 1 parte capite quarto numero 8. Matienço in leg. 7. titulo 11. libro quinto nouæ compilationis glossa septima numero primo tamen proprie, & in substantia non est emptio & venditio

tio, Tiraquel. Molinæ. & Matienço vbi proxime, Montal. in l. 13. verbo *por otra heredad* in fine titu. 10. lib. 3. fori Castillo verbo *vendida* in principio, & Palacio. Rubios numer. 23. in l. 70. Tauri. Ergo ex quantitate ante debita non potest creari census, quoniam originem substantia & forma est emptio, & venditio.

14 Cum igitur origini & essentiæ contractus censualis repugnet cõstitui posse ex pecunia iam antea debita, plane nullus erit in vtroque foro, & redditus percepti erunt imputandi in sortem principalem.

Præterea quoniam cõtractus nullus in foro exteriori est etiam nullus in foro conscientiæ, quia lex iusta non fundata in præsumptione obligat in conscientia, vt est commune placitum nostrorum interpretum in c. 1. & in ca. nam, & concupiscentiam de constitut. & in c. quia plerique de immunitate Ecclesiarum, & docent Couarru. in regula peccatum de regulis iuris lib. 6. 2. p. §. 3. nu. 9. Antonius Gomez in leg. 3. Tauri numero 123. & 124. Martinus Ledesma in secundam quarti quæst. 18. art. 1. dub. 12.

Sed contractus censualis in cuius confectione non fuit præsens numerataque pecunia, nullus, & irritus censetur à Martino quinto, in præfata extrauaganti, vti superius demonstratum est. Ergo erit nullus in conscientia.

Denique si ex natura rei, ac iure diuino & naturali ad substantiã, validitatem, & iustitiam cẽsus est necessaria præsentia & numeratio pretij contemporanea ipsi formationi contractus, plane fit euidens ex quantitate & pecunia iã antea debita non posse censum creari, ac creatum esse nullum in iudicio animæ; & vi illius exigentem creditorem non posse redditus in conscientia percipere. Vt enim sæpe numero dictũ est, conscientia & natura se mutuo complectuntur, & velut quodam vinculo arctissimo deuinctæ procedunt.

15 Vltimo loco infero non stante etiam motu proprio Pij quinti de forma creandi census inutilem & inualidum esse censum in quo cum creatur, non apparet pecunia de præsenti, sed venditor confitetur se recepisse prætium, & renuntiat exceptioni non numeratæ pecuniæ, quod voluit Paulus Parisi. consilio 75. nume. 33. vol. 4. Et quoniam suspicor futuros aliquos quibus non sit placitura hęc assertio, quiq; magnas excitaturi sunt tragœdias, vt illam euertant, & conuellant: operæ pretium duxi aliquot constabilire fundamentis.

Est autem huius doctrinæ propugnaculum & præsidium munitissimum resolutio superior, qua cõstitui non solum ex l. humana, verum etiam ex diuina & naturali, ipsaq;

ipsa quemet natura census requirit præsentiam, & numerationem pretij in ipsa contractus formatione, adeo vt census repugnet originem, & essentiæ venditorem habere fidẽ de pretio: sed quando quis confitetur vendendo se recepisse pretium non celebrat veram, & realem emptionem & venditionem, sed ciuilem fictam, & præsumptam, nec vere prætium recipit. Igitur nulla potest ratione defendi census in cuius creatione non apparuit pretium, sed venditor cõfessus est se illud recepisse. Rursus confessio de recepto suspitionis doli, & fraudis plena est, vt obseruant omnes in l. si ex cautione C. de nonnumerata pecunia, & in l. post contractum ff. de donatio. Ergo in censu locum habere non debet, & eo præsertim, q̃ censiticus contractus sit nimis suspiciosus, & facili negotio decurrat ad vsurariam labem & prauitatem.

Ab hac autem sententia scio dissentire Petrum de Salazar, d. tractatu de vsu, & consuetudine c. 8. num. 45. versiculo, sed non parum decipiuntur patroni existimantẽ etiã stante motu proprio Pij quinti admittendã esse in censu confessionẽ de recepto pretio. Qui dupliciratione mouetur ad sic existimandum.

Prima quoniam si præcessit verũ mutuum, & cũ repetitur non potest solui innumerata pecunia, debitori est magis vtile imponere annuam pensionẽ, quam vili pretio vendere substantiam propriã. Ac proinde nihil turpe & iniustum continere videtur confessio de recepto & admittenda est. Ne quod fauore vẽditoris inductum est, retorqueatur in eius damnum contra tex. in l. quod fauore C. de legibus.

Altera est, quod in mutuo confessio de recepto & renuntiatio nonnumeratæ pecuniæ iure nostro admittuntur l. si ex cautione, C. de non numerata pecunia. Ergo & in censu admitti debent. Vtraque tamen ratio iuditio meo non habet magnam vim. Quo circa licet hoc reliquerit cogitandũ Petrus Folle. in pragma. Regis Alphonsi de censi. verbo quæ quidem exequutio nu. 51. In superiori sententia persisto, & sentio confessionem de recepto, & renuntiationem nõ numeratæ pecuniæ inutilem esse in censu. Quia ex natura sua contractus iste requirit tempore, quo fit, prætium præsens & numeratum. Neque ad rẽ facit quod aliquando vtile possit esse debitoribus ea forma se adcẽsum obligare. Quia non quod expedit, sed quod licet inspiciendũ est. Cum ergo natura vetet non præsente pecunia censum creari: plane vtilitas, aut commoditas debitorum nihil debet, nec potest efficere in contrarium. Præterea inter mutuum, & censum longa dif-

ferentia est. Quoniam debitum ex alia causa transfundi potest in mutuum l. si quis nec causam l. certi condictio §. depositi l. quod si ab initio l. rogasti l. singularia ff. si certum petatur, etiam pecunia non præsenti, vt docet Vlpia. I.C. in d.l. singularia *ibi vt cum ex causa mandati pecuniam mihi debeas & conuenerit, vt crediti nomine eam retineas, videatur mihi data pecunia, & ame ad te profecta*, & ibi docet Accurs. in verbo profecta & omnes Doctores communiter vt refert Iass. num. 2. & 4. & 5. Ideoque mutuum ad sui validitatem & substantiam non desiderat neque exposcit rei mutuatæ presentiam & actualem traditionem.

Sed ex alia causa debitum in censum conuerti non potest, quia ex propria vi atque natura census expostulat fieri pretio presenti & numerato. Est enim iuri & rationi naturali contrarium, vt venditor pendat redditum eius, quod non accepit. Et licet antea acceperit, tamen quia contractus ex propria vi petit celebrari pecunia præsenti, non potest confici, neque creari ex quantitate antea debita, nec momentum habere potest confessio de recepto, quæ longe distat a presentia, & vera numeratione, & licet qui confitetur, forsitan receperit, tamē, quia census est contractus suspiciosus, procul ableganda est quælibet etiam minima doli, fraudis, & simulationis suspitio. Equidē scio rem hanc vissuramper multis nouam & de veritate suspectā omnibus tamen satisfacere nemo potest. Cuperem autem, vt lector veri videndi studiosus, & appetens libret diligenter, omniq; affectu depositō singulas rationes, quæ in eandem sententiam impulerunt animum meum. Quod si fecerit spero futurum, vt hæc nostra sententia placitura sit. Admoneo que iudices amatores iustitiæ, & æquitatis, vt cum se obtulerit occasio non tam quod inueterata opinione absque ratione percrebuit apud vulgus, quam quod natura dictat, & ratio manifestissime demonstrat inspiciant, & attē dant. Quis enim non dixerit instrumentum, in quo venditor census confitetur se pecuniam recepisse, & renuntiat exceptioni non numeratæ pecunię esse de simulatione, fraudeque suspectum? nullus profecto? Quis ergo prudens iudex mandauit exequutioni instrumentum apertam ex se fraudem, & simulationem ostendens? Et præsertim in contractu censuali in quo omnes iuris diuini & humani professores clamant, & exclamant propter magnam eius cum vsura similitudinem, & affinitatem repellendam esse quantulamcunque suspitionem mali, quia in habentibus symbolum facilis est transitus.

Hincque illicitam arbitror esse eam

eam formam, conuentionis qua tempore, quo datur penia ex mutuo deposito legato, vel alio titu. & cōtractu agitur, vt nisi infratale tempus soluatur, debitor promittit, & constituit redditum ad rationem vnius pro quatuordecim, quoniam tēpore quo incipit redditus currere, pecunia præsens nō est, illam tamen sæpe numero vidi approtam regio diplomate.

Quinta conditio est, quod venditor census libere possit illum in totum, vel in partem redimere adeo vt Nauarrus d. commentario resolutorio de vsuris. notab. 22. num. 78. existimet pactionem in contrarium adiectā, prout frequentissime solet fieri, nedum in iustam, sed vsurariam esse. Quoniā ea pactio continet grauamen ex parte venditoris, ratione cuius minus iusto pretio videtur cēsus constitutus. Cōsentit in eandem sententiam Michael de Palacio libro 4. praxis Theologicæ cap. 6 pagina 310. colu. 1. versiculo commemorant item, Maurus Antonius, Berarduci⁹ vbi supra. Dominus autem Franciſc. Sarmiento libro 7. Selectarum interpretationum cap. 1. num. 28. versicu. tertia conclusio defendit eleganter pactionem qua conuenit vt venditor census non nisi integre valeat redimere censum nullum vtique vitium continere, imo conformē esse iuri communi, quod probat ex text. in l. tutor §. lucius ff. de vsuris, vbi text. ait in hæc verba *lucius Titius cum centum & vsuras aliquanti temporis deberet minorem pecuniam quā debebat assignauit. Quæro an Titius pecuniæ, quā assignauit vsuras præstare non debeat. Modestinus respondit, si nō hac lege mutuapecunia data est, vt liceret, & particulatim quod aceptum est, exsoluere, non retardari totius debiti vsurarum præstationem, si cum creditor paratus esset totum suscipere, debitor, qui in exolutione totius cessabat, solam partem deposuit.*

Ex quo text. apparet soluta parte sortis adhuc currere vsuras totius indeque infertur pactionem, vt non liceat in parte redimere censum conformem esse iuri cōmuni. Et præterea quia debitor quantitatis inuito creditore non potest solutionem diuidere, neque partem præstare l. 2 §. & harum ff. de verbo. obligatio l. cum hæres. §. penult. ff. de statu liberis, ibi *item si decē hæredi dare iussum fuerit, hæres etiam per partes accipere fauore libertatis cogēdus est*, quibus verbis Paulus I.C. aperte docet, quod nisi fauore libertatis nō potest cogi creditor per partes solutionem admittere, & obseruat curiose aduersus Fulgosi. & Alciatum Dominus Franciscus Sarmiento lib. 6. Selectarum interpretationum cap. 17. per totum.

Idem probat textus in l. obsignatio C. de solutio. docentque Negusantius de Pignori 2. parte 3. mem-

membro 5.partis principa. nume. 17.Tiraque.de retract.conuentio 5.4.gloss.4.professi Doctorum esse commune placitum. Sed census venditor quantitatis & pretij debitor est.Igitur etiam omni pactione cessante inuito creditore non potest censum in parte redimere.

Denique sententiam hanc Domini Francisci Sarmiento coadiuuat ea ratio,quia si liceret redimere censum per partes,contractus esset in magnũ emptoris detrimentum:sed inæqualitas & iniustitia est grauare vnum ex contrahentibus magis,quam alterum : Ergo venditor nequit censum redimere per partes,& hanc sententiam magis amplectuntut Francis.Garsias dict.ca.4.Didac.de Spino.in suo speculo testamentorum 13.p. gloss.Rubricæ num. 37. Iosephus Angles in florib.Theologica quęstion. in lib . quarto sententia in quæstione decensibus 7.conditione.Et quanuis passim a Tabellionibus adijci in instrumentis contractuum censualium pactio soleat,quod nequeat venditor redimere nisi reddito pretio integre, tamen esse iniustam tradunt Soto lib.6.q.5.articulo 3. conclus. 4. Nauarr.dict.com.num. 85. Picarro ad statu.de Guadalupe conditione 5.gloss.*en todo,o en parte* referens plures itasentientes.Albornoz de arte cont.lib.3. titulo secũ do*del censo al quitar* doctrina 3.Gutierrez dict.libro secundo quæst. 174.& ipse magis probo. tũ quia Martinus quintus,& Calixtus tertius expresse desiderant venditori dari facultatem liberam extinguendi & redimendi censum in toto,vel in parte . Tum quia hæc adiectio continet non modicum onus & grauamen ipsius venditoris . Quare si datur maius pretium cum illa conditione, contractus licitus,& iustus est: sin vero idem pretium datur, quod sine illa daretur,contractus est ininstus omni iure. Nec me mouent peracutæ rationes Domini Francisci Sarmiento . Quoniam peculiare hoc est in censu: eo præsertim, quod similis adiectio contineat (vt dixi) grauamẽ æstimabile pretio , & velut diminuens liberam facultatem redimendi , qua vna maxime consistit iustitia contractus censualis.

Placet autem,quod idem Dominus Franciscus Sarmieuto resoluit dict.cap.primo num.vltim.vt si conueniat inter creditorem , & debitorem,quod valeat census redimi particulatim ad dimidiam, tertiam,quartam , vel quintam partẽ qualibet vice,propter hanc pactionem non possit diminui de pretio legitimo. Quoniam pactum quodlibet utilitatem continens pars pretij est.leg.fundi partem ff. de contrahen. emptione, & pecunia cum functionem recipiat,eandem vtilitatem affert in parte

parte , quam in totó respectiue, ideo si alia æstimatio fiat ratione pastis erit vsuraria . Et accedit alia ratio,quia cum actui á principio & sua natura insit facultas redimendi censum in parte,vt resolutum est superius, nihil interest illam expresso pacto concedi.

Igitur non obstante quacunque pactione venditor censum in parte redimere poterit.Sed an creditor cogi debeat quartam, quintã ve partẽ sortis principalis admittere, an vero debitor,si velit solutionem diuidere,teneatur omnino dimidiam partem creditori præstare,non erit inutile explicare.

17 Et dici potest, quod si velit debitor censum particulatim redimere,debeat dimidiam sortis persoluere,nec minorem partem possit cogi creditor accipere.Quoniam prima, & secunda extrauaganti de emptióne, & venditione inter communes venditori facultas conceditur extinguendi, & redimendi censum in totum, vel in parte : at vero partis appellatione pro lata sine aliqua adiectione venit dimidia pars leg. etiam partis ff.de vsu fruct.cap. 2. §.primo de decimis libro 6. leg. nomen filiarum §.portionis ff. de verbo.significatione glossa inClementina prima de verbo.significatione,Bartol. in leg. interdum §.pater ff.de hæredi. instituendis, Baldus in cap. primo in fine de controuersia feudi,Bartol.in leg. 1.C. quando , & quibus quarta pars debeatur libro , 10 . Antonius Corsetus singulari verbo pars & Aluisius de Albertis singulari 233. late Alciatus Rebuff. & Bræcheus in dict. leg. nomen filiarum §.portionis de verbo.significatione . Sed contrarium tenet Picarrus,quem post hæc scripta vidi in extrauagantem Callixti tertij gloss. in illorum censens debitorem minorem , quam dimidiam posse redimere , motus ex illis verbis eiusdem extrauagantis.

Quod ipsi pro rata,qua huiusmodi per eos receptam dictis ementibus restituerent in toto vel in parte pecuniã &c.

quæ si acurate perpẽdatur eius sẽtentiam non probant,quam non grauabor sequi eo maxime,quod ex onerationem concernit debitis,& in hanc partem inclinat Albornoz libro tertio,titulo tertio, doctri.3.

18 Sexta conditio est , quod venditor ad redimendum censum minime obligetur.Quam esse necessariam omnes consentiunt.Alioquin non esset census,sed mutuum, & contractus inuolueret, contineretque vsuram,de quo capite 4.& 7.late tractatum est.

19 Septima conditio , quam Carrança & Nauarro connumeratur inter necessarias ad censum est, quod pereuntibus prædijs pereat extinguaturque omnino census ipse.

ipſe,idemque frequentiori calculo Doctores tam Theologi,quam interpretes iuris approbaſſe videtur, vt agnoſcit Matienço gloſſa prima in l. 1. titulo 15. *de los censos* libro 5.nouæ compilatio.Gregorius Lopez in leg. 28. titulo 8. part.5.glo.*a censo* limitatione prima.Parladorius rerum quotidia. cap.3.numero 53.dicens eſſe magis communem opinionem Aluarus Valaſ. dict. cap.31.numero 11.

Pro qua ſententia vulgo ſolent circunferri aliquot argumenta & in primis, quod ex cenſu cauſatur in re ipſa ius quoddã reale vt cenſuit Ioannes Faber in §. Item Seruiana columna 9.inſtit.de actioni.ſpeculator in titulo de emphyteuti. §. nunc aliqua verſiculo 86.Gregorius Lopez, & Parladorius vbi proxime & numero 52. Simãcas de Catholicis inſtitutio. titulo 9.numero 130.Auenda.reſponſo 12.Padilla in l.prædia C.de fidei commiſsis,AntoniusGama. deciſsione luſitana 145.Petrus Salaçar dict.tractatu de vſu, & conſuetudine caput. 11. & multi alij quorum memini cap.4. huius libri,ac proinde re perempta,prædioque abſumpto & pereunte neceſſario debet perire extingui,reſolui & conſumi ipſum ius ex cenſu productum & cauſatum in reipſa.Deſtructo enim fundamento corruit ædificium capit. cum Paulus prima quæſt.prima & corrupto ſubiecto corrumpi accidentia inhærentia illi docet philoſophorum ſchola communis. Et facit,quod deſtructa & pereunte re emphyteutica perit emphyteuſis leg.prima & ibi notant omnes C.de iure emphyteutico. Præterea cõducit ad propoſitum, quod cenſus eſt vera emptio,& venditio,& res empta,quæ interijt poſt traditionem, emptori perit, & non venditori leg. prima & per totum ff.& C.de periculo,& commodo rei venditæ.

Tertio, quia licet venditor cenſus iuſte ſe ſuaq; obligare poſsit ad aſſecurãdum prędium, in quo eſt cenſus conſtitutus, eſſe ſuum, quia iure ad id tenetur ratione euictionis leg.prima & per totum ff.& C.de euictioni.capit. vltimo de emptione & venditione: non tamen ex eo infertur,quod ſe poſſit obligare ad ſoluendum cenſum illi prædio impoſitum, quãuis illud pereat, quoniam id videtur eſſe iniuſtum. Et quemadmodum venditor prædij alicuius tenetur ad præſtandam cautionem de illius euictione: non tamen tenetur præſtare cautionem, & ſecuritatem de ſoluendis fructibus illius, quanuis pereat: ita debitor cenſus licet poſsit cauere fundum eſſe ſuum,non tamen tenetur redditus perſoluere vltra durationem rei cenſui ſuppoſitæ, Quarto hæc ſententia probatur ex conſtitutione extrauagantil'ij quinti

quinti de forma creandi cenſus, qua ſummus ille pontifex decreuit expreſſe re perẽpta in totum cenſum perimi in totum, & perempta in parte cenſum corrumpi & extingui in parte. Contrarium vero defendunt valide authores omnes, qui cenſus perſonales iuſtos,& licitos eſſe contendunt,quorum numerum retuli ſuperius.Pro qua parte propoſita argumenta conuincunt rebus peremptis adhuc venditorem obligatum manere ad præſtationem penſionis annuæ. Hancque ſententiam apud nos magis ſeruari teſtatur Matienço dict.gloſſ.1.numero quinto ad finem, & magis veram eſſe mihi ſemper perſuaſi, defendique tam legendo, quam conſulendo,& patrocinãdo. Nec refragantur extrauagantes Martyni quinti,& Calixti tertij:quoniam pontifices iſti ſolum docẽt rebus peremptis non poſſe venditorem cogi,nec compelli ad cẽſum redimendum,extinguendũque:imo ſi verba eorum expendantur diligenter,aperte videntur demonſtrare adhuc rebus abſumptis,& deperditis manere integram actionem ipſam ad reddi tus annuos exigendos prout expendunt Soto,& Couarrubias & ipſe animaduerti ſupra hoc capite verſiculo & quod Martynus quintus.

Neque obeſt, quod cenſus ſit ius reale affixum & inhærens prædio.Quoniam de hac propoſitione ſub iudice adhuc lis eſt, nec ratione efficaci nec textu ita eſſe probatur.Et quanuis ita eſſet, nihilominus iure optimo defenditur rebus peremptis adhuc manere & perdurare obligationem ad exigendas penſiones annuas.

Quoniam vt reſolui cap. quarto huius libri cenſus contractus perſonalis eſt,& in eo obligatio perſonalis principalis eſt, ac proinde ſublata de medio obligatione fundi,propter eius peremptionem & interitum,manet obligatio perſonalis,quæ non dependet ab altera,ſed per ſe ipſam, & proprijs radicibus ſuffulta conſiſtebat.

Quod vero res pereat emptori, non venditori nihil facit,nullumque momentum habet.Quia firmiſsimis vt opinor fundamentis comprobatum eſt in cenſum nõ abire dominiuni rei, nec vtile, nec directum in emptorem.Ideo q; nihil intereſt ſi res ipſa pereat. Nec venditor cauet certos futuros fructus fundi: ſed certas futuras penſiones annuas, quas promittit.Nec repugnat,quod rei periculum in ſe ſuſcipiat vt ſcribit eleganter Paulus Pariſius conſilio 75.numero 31. volumine quarto. Quanto magis quod cenſus venditor non promittit redditum,eiusque ſolutionem vltra durationem & conſeruationem rei, ſed ſolum obligat ſe ad præſtandas an-

das annuas pensiones vndecunque sit.

Extrauagantem autem constitutionem Pij quinti non esse vsu receptam dixi sæpenumero, ideoque in his regnis ab ea non sumitur efficax argumentum, nec si recepta esset multum impediret. Et præsertim attenta forma vulgari, & frequentissima creandi census.

Etenim animaduerti superiꝰ hoc capite versiculo qui nimo stante motu proprio, Pium quintum nõ prohibuisse omnino personam, & bona generaliter in censu obligari: sed dispossuisse dum taxat vt in recerta, suisque limitibus circunscripta, & definita census imponatur.

Quo circa censu constituto in re certa non contra, sed præter formam extrauagantis illius est, vt persona & bona obligentur, ac proinde valebit, & subsistet obligatio personæ, & generalis bonorum.

Ex quo sequitur, quod quando Pius quintus disponit re peremptа censum perimi, loquitur de censu creato in sola re: nec complectitur eam speciem, cum adijcitur præter formam extrauagantis obligatio personæ, & generalis bonorum, quare cum quotidie census ita formetur, vt expressis certis rebus persona & res obligẽtur, plane fit consequens stante adhuc motu proprio Pij quinti re vna nec pluribus peréptis non perimi censum, sed manere in alijs comprehensis in generali hypotheca vel in persona.

Ex quo dissentio à Petro de Salaçar dict. tractatu de vsu & consuetudine cap. 11. numero 91. dum argute probare nititur in censu locum habere sterilitatem: aduersus enim eius sententiam eximium momentum habet quotidiana praxis, qua vbiq; locorum receptum est non curari fundi suppositi censui sterilitatem, vt scribit frater Franciscus Garsias dicto tractatu de contractibus 2. parte capite quarto. Nec rectesentit Petrus de Salaçar in cẽsu emi, & vendi fructus prædij, ideoque debere sterilitatis remedium admitti. Quoniam capit. quarto huius libri copiosè, & efficaciter vt opinor probauicam traditionem á veritate longe alienam esse.

Octaua vltimaque conditio est vt fructus fundi æquent, vel superent censum eiusque redditum. De qua dict. 4. cap. & quia vt iuuenalis scribit.

Fastidit miseros Crãbe repetita Magistros.

Eius explicationem libenter ommittam referens lectorem ad ea, quæ in dict. ca. dicta sunt.

EPI-

EPITOMECA pitis noni.

1 *MArijs hincinde propositis argumentis disseritur an motus proprius Pij Quinti de forma creandi census potuerit apud Hispanos non recipi moribus.*

2 *Leges humanæ non obligant nisi fuerint moribus receptæ, siue in iudicio animæ, siue in foro exteriori.*

3 *Transgrediens legem humanam, siue ciuilem, siue Canonicam non receptam vsu non peccat, nec mortaliter, nec venialiter, & ratio constituitur.*

4 *Aegregia quædam difficultas proponitur aduersus superius tradita, & resoluitur Pij Quinti proprium motum nullatenus in Hispania obligare.*

5 *Proprius motus Pij Quinti de forma creandi census, nec seruandus est in foro Ecclesiastico, quia principio non fuit vsu receptus.*

6 *Iterum obseruat author nullos esse contractus censuales factos non præsenti pecunia, nec posse mandari exequutioni instrumenta, inquibus non præbet tabellio fidem de actuali numeratione pretij.*

7 *Inutilis est in contractu censuali confessio de recepto.*

8 *Referuntur omnes cõditionet, quæ a Pio Quinto desiderantur ad iustitiam census.*

9 *Non stante proprio motu Pij Quinti non est necessaria scriptura in censu.*

10 *Qui diutino tempore censum persoluit cogetur in futurum soluere, etiã si nulla intercesserit scriptura.*

11 *Pactum de anticipatis solutionibus incensu continet vsuram.*

12 *Copiosè diseritur, an census minus iusto pretio constitutus sit nullus aut validus, sed reducendus ad pretium legitimum, & resolutur esse nullum.*

13 *Valet generalis casuum fortuitorum renuntiatio.*

14 *Ostenditur a Pio Quinto non improbari pactionem de percipiendo lucro cessanti.*

15 *Non valet conuentio vt si debitor ad certum diem non soluerit, pro singulo quoque die soluat vnum aureum, aut aliam pecuniæ quantitatem.*

16 *Creditor solas poterit exigere expensas, quas fecit & probauerit liquido se fecisse.*

CAPVT. IX.
De proprio motu Pij V. & conditionibus in eo requisitis ad iustitiam census.

Pius Quintus immortali com-

mendatione digniſsimus Pontifex anno milleſsimo, quingenteſsimo ſexageſsimo nono 14. Kalendas Februarij ædidit, promulgarique fecit conſtitutionem extrauagantem, ſeu proprium motum de forma creandi cenſus. In quo plures conditiones neceſſarias diffinuit ad iuſtitiam, & valliditatem huius contractus, quam a Martino Quinto, & Calixto. tertio fuerint deſideratæ, & præſcriptæ.

De cuius praxi, & obſeruatione in hoc regno ingens erat alteratio, & confuſsio. Multi enim iudices ſumma diligentia illum obſeruari curabant, & iuxta eius tenorem paſsim ferebant ſententiam. Alij tanquam vſu, & moribus non receptum reſpuebant, ducebantque pro nihilo.

Ex quo ſæpenumero contraria iudicia, pugnantesque ſententiæ de eadem re videbantur. Atque cum hoc ipſum rempublicã variis moleſtiſsimisque litibus turbaret, in commitijs habitis Madriti (quæ mihi patria eſt mea vita charior) perfectis anno milleſsimo quingenteſsimo octuageſsimo quinto ſupplicatum eſt Regi Domino noſtro, vt declararet, an extrauagans illa conſtitutio ſeruanda eſſet in his regnis: & capite ſecundo reſponſum eſt eum proprium motum Pij Quinti non eſſe receptum, & ab illo ſuplicatum per Regium Fiſcalem ſupremi Conſilij, ab eoque die omnis turbatio conquieuit deſijtque extrauagans illa omnino mãdari exequutioni. Quod multis viris doctis, & Pijs non leuem ſcrupulum ingeſsit. Ceptumque eſt reuocari in dubitationem an recte Rex Dominus noſter poſſet ſuſpendere vim, effectum, & obſeruationem conſtitutionis iſtius.

Non enim deſunt argumenta, & rationes pulchræ, quibus perſuaderi poſsit adhuc recipiendam & obſeruandam eſſe peccareque mortaliter transgreſſores, & violatores eius legis.

Et in primis facit, quia lex facta a Romano Pontifice de his in quibus verſatur animæ periculum etiam ſi non contineat legem naturalem, nec diuina debet ſeruari in toto orbe Chriſtiano in vtroque foro, & vbique gentium cap. vlti. de præſcriptio. cap. cum ſit generale de foro competenti cap. nouit de iudicijs capite cum contingat do iure iurando. cap. licet mulieres eodem titul. lib. 6. capite quanuis pactum de pactis eodem libro. capite. 1. & 2. de ſecundis nuptijs capite tanta, qui filij ſint legitimi, & docet gloſa celebris in regula poſſeſſor de regulis iuris libro 6. quam dicit eſſe receptam Nauarrus. in d. commentario de vſuris numero 106. Sed extrauagans conſtitutio Pij Quinti de forma creãdi cenſus

cenſus lata eſt circa ea in quibus vertitur maximum periculum animæ, & ad tollendas fraudes, ſimulationes, & captiones plurimas, quæ ex ſegignere multa peccata mortalia videbantur, vt perſpicue deducitur ex eadem extrauaganti. Igitur omnes fideles mundi ligat, omnes Chriſtianos comprehendit, & omnino ac neceſſario in vtroque foro ſeruari debet.

Secundo licet vtrique poteſtati Eccleſiaſticæ, in quam, & ſeculari ſit commune legem condere conſtituendo, & decernendo, an hoc, vel illud ſit iuſtum, & æquũ, iniuſtum, & iniquum, quia id pertinet ad rationem naturalem: tamen legem condere decernendo hoc, vel illud eſſe mortale peccatum ſolum ſpectat ad poteſtatem ſupernaturalem, quam Chriſtus ſeruator noſter primum inſtituit, deditque Petro Apoſtolorum principi, & in Petro omnibus Romanis Pontificibus eius ſucceſſoribus. Matthæi. 16. & 18. Ioannis 18. & vltimo Lucæ. 22. capite in nouo 21. d. capite quod cũ que 24. quæſt. 1. capite. Solitæ de maioritate, & obedientia capite nouit de iudicijs, capite peruenerabilem, qui filij ſint legitimi capite ad Apoſtolicæ de re iudicata libr. 6. capite ita Dominus 19. d. capite omnes 22. d. capite cum ad verum capi. benequidem 96. d. extrauagantiynam ſanctam de maioritate, obedientia. Ideoque de iuramenti robore, & validitate ſola poteſtas ſupernaturalis habet authoritatem decernendi, & ſimiliter ſola Eccleſia conſtituere poteſt, & declarare an hic vel ille contractus ſit vſurarius: an hoc vel illud ſit hæreticum, vt ſapienter notat Nauarrus in pulchra repetitione text. in capite nouit de iudicijs 6. notabili in principio numero. 11.

Sed Pius Quintus cum præſcripſit formam increando cenſu decreuit contractum aliter confectum non tantum eſſe iniuſtum, & illicitum, ſed fœneratitium, & vſurarium, ac proinde continere mortale peccatum. Clementina ex graui §. ſane de vſuris. Ergo conſtitutio iſthæc vt facta a principe habente poteſtatem condendæ legis de re ad ſuam dumtaxat ſpectante iuriſdictionem firma, ſtabilis, ac valida eſſe debet & omnes fideles obligare, & eo maxime, quod lex condita a Romano Pontifice circa ſpiritualia admittenda, & ſeruanda eſt omni cura, & ſolicitudine in vtroque foro capite vt inquiſitionis §. vltimo. capite penultimo. & vltimo de hæreticis libro 6. capite penultim. & vltimo de ſecundis nuptijs, & cum hæc fuerit ædita, & promulgata circa ſpirituale dubium, an ſcilicet conſtitutio cenſu ſit peccatum reijci nõ potuit. Tertio, quoniã, & ſi noſtri iuris

professores in varias opiniones diuidantur, an vsura sit crimen mere Ecclesiasticum, vt late tractant Panormi. Marianus Sozinus Felinus, & Mantua. in capite cum sit generale de foro competenti, Rolandus a Valle consi. 75. nume. 14. & sequentibus volume 1. Auendano .2. part. capite. 27. Couarru. lib. 3. variarum capite. 3. numer. 1. Maschar. de Iudæis 1. par. capit. 11. Iulius Clarus lib. 5. sententiarum §. vsura, & §. practica criminalis. quæst. 37. numero 2. Octauianus decisione Pedemontana 137. Didacus Perez in l. 3. titul. 8. libro. 3. ordinamenti glosa *excepcion de vsura*, tamen in eam sententiam omnes consensisse videntur vt potestas condendi legem decernendo aliquem contractum esse vsurarium priuatiue, & in solidum spectet ad summum Ecclesiæ antistitem, eiusque diffinitio ab omnibus teneri firmiter, & inuiolabiliter obseruari debeat. Non ergo Hispania vna omnium christianissima prouincia, & deuotissima sedis Apostolicæ debuit detrectare imperium Romani Pontificis eiusque legem iustam, sanctam animarum saluti, & rei publicæ paci, quieti, & quillitati consulentem non suscipere.

Quarto in hanc rem mirum in modum conducit locus ille Gregorij Papæ Quarti in epistola vniuersis Episcopis per Galliam, Germaniam, Europam, & vniuersas prouincias constitutis, cuius initium habetur in Epistola Anastasij secundi ad Anastasium Augustum capite. 6. & refertur á Gratiano in capite. præceptis 12. d. licet in vulgatis Codicibus Gregorio 1. tribui videatur. Sic enim ille Pontifex ait. *Præceptis Apostolicis non dura superbia resistatur, sed por obedientiam, quæ a Sancta Romana Ecclesia, & Apostolica authoritate vissa sunt salutifera impleantur, si eiusdem Sanctæ Dei Ecclesiæ (quæ est caput vestrum) communionem habere desideratis.* Quibus verbis perspicue nos docet Gregorius Papa Quartus, Sanctę Romanæ Ecclesiæ non habere communionem, qui imperium iussa, & leges salutiferas illius recusat admittere. Et facit, quia omni iure subditus tenetur implere iussum, & præceptum iustum superioris, vt constat ex illo prouerb. 6. capit. *conserua fili præcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ*, Deuteronomi. 17. *qui superbierit nollens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israel: cunctusque populus audiens timebit, vt nullus de inceps in tumescat superbia.* & libr. 1. Regu. capite. 13. *qui non obedierit principi, morte moriatur* c. 2. de maiorit. & obedientia. Matthæi. 10. *Quicunq; non receperit vos neq; audierit sermones vestros exeũtes foras de domo vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus vestris. Amen dico vobis tolerabilius erit terræ Sodomorum vel Gomorrhæorum in die iudicij, quã illi ciuitati,* & Lucæ. 10. *qui vos audit, & me audit: qui vos spernit me spernit: qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me.* & Matthæi 23. *super cathedram Moysi sederunt scribæ, & Pharisæi, quæcunque dixerint vobis facite.* Pauli ad Ronos. 13. *Omnis anima subdita sit sublimioribus potestatibus. Non est enim potestas nisi a Deo, quæ autem sunt adeo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt ipsi sibi damnationem adquirunt.* capite omnis anima de censibus. capite. qui resistit. 11. quæ. 3. & ad Titum. 3. *admone illos principibus, & potestatibus subditos esse dicto obedire ad omne opus bonum paratos esse.* & ad Hæb. 13. *obedite præceptis vestris, & subiacete eis. ipsi enim pernigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri.* Sed cum Pius Quintus in creando censu formam, modumque definit, præcipit rem iustam vt manifestum est. Ergo fideles omnes paratissimi debent esse obedire Romani Pontificis præceptis, & qui recusant, omnem legem palam transgrediuntur.

Quinto facit doctrina Hostiensis in capite 1. de tregua, & pace pro constanti affirmantis legem præceptiuam non desinere obligare ex eo quod non sit moribus

vsuque recepta. Cuuis sententia quantum ad leges Ecclesiasticas eo argumento valide probatur. Nam, & si authores Pontificij crebrius iuerint in eam opinionem vt existimauerint Christum optimũ & maximũ auocasse a principibus & magistratibus seculi potestatem naturalem, eamque simul cum supernaturali concessisse Petro, & in eo omnibus Pontificibus Maximis, & ab eis seculi principibus traditam exercendam retento habitu. Vt docent Panorm. numero 11. Imola numero 8. Decius numero 7. Alcia. numero 25. in capite nouit de iudicijs, Berous in Rubrica de appellationibus. numero 17. & in capit. 1. numero 36. de probatio. & dicunt communem Nauarr. in d. c. nouit 3. notab. num. 17. Couar. in reg. peccatum de regulis iuris lib. 6. 2. part. §. 9. numero 7. Alfonsus Guerrero in Thesauro Christianæ relligionis cap. 5. & 6. Domini. de Soto lib. 4. de iustitia, & iure q. 4. arti. 1. Iacobus Menochius in causa finariensi numer. 156. Lancelotus Cõradus in templo iudicum lib. 2. capite. 1. §. 1. quæst. 1. Læ Lius Iordanus de maioribus Episcoporum causis ad sedem Apostolicam deferendis, & de origine Pontificiæ potestatis, & presertim nu. 36. & placuit D. Th. lib. 3. de regimine principũ c. 14. & 15. Tamen magis est, vt secularem & naturalem potesta-

temChriſtus nõ auocauerit aprin cipibus ſeculi nec illam dederit ſummis Eccleſiæ paſtoribus, ſed illa poſt Chriſti aduentum, & mortemmanſerit penes magiſtra tus,& principes ſeculi eo modo, quo erat in repu.& penes illos an te Chriſti aduentum vt copioſe defendunt Alphonſ.a Caſtro li bro 1. de poteſtate legis pęnalis capit.1.& 2.Soto. d. quæſt.4. arti culo 4.Nauarr.& Couarru.vbi ſu pra.Francis. Victoria in relectio ne de poteſtate ciuili. frater An tonius de Cordoba libr.1. quęſtio narij.quæſt.57 dub.3.Martinus Lę deſma in ſecundam 4. quæſt. 20. articulo 4. folio.302.ex quo ſequi tur,quod cum Deus noſter poteſ tatem naturalem dederit com munitati mortalium mediante lumine naturali, & ab ea fuerit translata & transfuſa in princi pes & magiſtratus, populus & reſp.retineat in ſe habitum & ra dicem illius,vt etiam docuiſſe vi detur text.in l.1.ff.de conſtitutio. principum, & in §. ſed & quod principi placuit inſtu.de iure na turali,ac proinde lex ſecularis nõ aliter vim habeat, quam ſi fuerit a populo,& rep.recepta.

Cum autem poteſtatem ſuperna turalem Chriſtus immediate de derit Petro, & in Petro omnibus eius ſucceſſoribus, & ab eis vt a capite & fonte deriuetur in om nes prælatos inferiores, patriar chas, Archiepiſcopos,& Epiſco pos priuatiue. cap. ita Dominus 19.d. cap. nullus 1. & 2.9.quęſt.2. cap.1.22.d.capite.ad decorem de authoritate& vſu palij.capi. man data de preſumptio.plane quan tum ad vim effectum, obligatio nem,& neceſsitatem legis Eccle ſiaſticæ nihil refert, quod popu lus receperit aut non,alias poteſ tas Pontificia,auctoritas ſedis A poſtolicę,eiuſque obedientiapen deret ex arbitrio inconſtantis, & imperitæ plebeculæ, quod abſur dum eſt dicere.

Sexto in hanc partem plurimum confert Bartoli ſentẽ. in l. omnes populi num.53.ff.de iuſtitia,& iu re.Vbi docet apellationẽ non im pedire,neq3 ſuſpendere vim &ef fectum ſtatuti quod generaliter factum eſt & non de aliqua perſo na particulari per text.in l.2.§. ex actis, vbi Zaſius, & Cagno ff. de Origine iuris,& in l.ſi qua pœna ff.de verbo.ſignifica. & in l.vlti ma ff.de appellationibus recipien dis vbi etiam notat ipſe Bartho. eamque doctrinam teſtantur eſ ſe frequentiſsime receptam Ioan nes Crotus ad finem, & Oroſci us.numero 152. in d. l.omnes po puli, Iaſſon columna 1. & Clau dius de Seyſello 2. in l. 1. ff.de le gibus Iaſſon in l. ciuitas nume ro. 10. ff. ſi certa petatur. Feli nus,Decius,Andreas ab,Exea, & Marcus Mantua in capite cum omnes de conſtitutio. Si ergo vim ſtatuti particularis appella tio

tio non ſuſpendit,profecto dicen dum apparet ſuplicationem inter poſitam a proprio motu de for ma creandi cenſus non potuiſſe impedire effectum legis genera lis & factæ a Pontifice Maximo cuius obedientia non pendet a ſubditis.

a His tamen non obſtantibus iu re defenditur eam extrauagan tem conſtitutionem in his regnis nullam vim habere,nec vllum vi tium peccatum ve commiti non ſeruando diſpoſitionem illius.Nã & ſi antiquis temporibus res fuerit contrauerſa, vtrũ leges huma næ deſinant obligare,ex eo quod á principio non fuerint vſu re ceptæ.

Tamen magis placuiſſe videtur vt omnis lex humana etiam præ ceptiua ſiue Canonica,ſiue ciuilis non obliget,vimque non habeat, ſiue in iudicio animæ,ſiue in foro exteriori: ſi non fuerit recepta moribus vtentium: ideoque illi contrauenientes nullam culpam committant. Vt tradidere gloſa Innocen.Gofred.Ioannes Andre. Calderi. Butrius.Cardina.Panor mi. & Felinus in capite. 1.de tre gua,& pace, Præpoſitus in capite quia circa de conſanguinitate, & affinita. Ancharra. conſilio 278. Immola in capite 1.& in capite vt quiſque de vita, & honeſtate clericorum,& in capite. cum O lim 2.notabi.de clericis coniuga tis Bal.in l.rem non nouam infine C. de iudicijs, Barto. in l.1. §. ſed cum antiquitas C.de curatore fu rioſi, Anania in.cap.1.de tornea mentis Archidi,Geminia.& vter que Cardina. in ca.in iſtis §.leges 4.d.Paul.deEleazar,Mattheus,& Cardina. in proœmio clementi narum verſiculo vniuerſitati,vbi docẽt ad eſſe legis tria requiri,pri mũ ꝙ inſtituatur ſecũdum ꝙ pro mulgetur,tertiũ ꝙ moribus vten tiũ approbetur,& ii quid horũ de ficit, non eſt nec poteſt dici con ſtitutio.Sylueſt.verbo.lex §.9.Ale xan.conſi.6.numero.2. volum. 1. Areti. in proœmi inſt. §. quibus, Lucas de Pena in l.euidenter nu mer.2.& 3.C.de excuſatio.mune. lib.10.& in l.priſco.nume.1.C. de Palatinis ſacrarum largitionũ Pe trus Rauenna in tracta.de conſue tudine.Sectio.4.num.58.Didacus Perez in proœmio ordinationum regiarum.quęſt.12.laſſ.in d.l.rem nonouam numer.5.C. de iudicijs Montal.in l.10.titul.11.part.3. glo ſa magna ad finem,Ioannes O roſcius numero.58.in l.de quibus ff.de legibus Guillel.Bened.in ca pite Raynucius deteſtam. verbo vxorem nomine Adelaſiam nu mero.231.Ioannes Segura Daua los in directorio iudicum Eccle ſiaſti.2. part. capitis. numero. 27. Gutierez de iuram 1. part. capite 38.numero.9.

Idque probatur ex text.in d. capi te in iſtis §.leges 4.diſt.*ibi leges in ſtituuntur cum promulgantur, fir-*

mantur, cum moribus vtentium appro bantur, quibus verbis ſi perſpicuũ legem humanan non adquirere vires ante quam ſit moribus vtentium approbata, quem tex. non ſolum agere de lege ciuili, ſed etiã Eccleſiaſtica facta a ſũmmo Pontifice conſtat ex verſiculo, vnde illud, vbi refertur decretum Thelesphori Papæ vt clerici generaliter a quinquageſima ieiunandi propoſitum ſuſciperẽt, & a carnibus, & delitijs abſtinerent quia moribus vtentium approbatum non fuit aliter agentes transgreſſionis reos non arguere, facit text. in c. denique verſiculo hęc & ſi eadem diſtinctione, & in c. de ſyracuſana §. Eccle. verſi. illud autem Grego. 28. d. ibi *illud autem Gregorij duobus modis ſoluitur: vel quia Eccleſia illa, cui diaconus ille militauerat, nõ dum continentiæ votum ſuſceperat in diaconibus, & reliquis miniſtris.* Et in c. de libellis iuncta glo. vlt. 20 d. c. in Synodo 63. d. c. cum olim de clericis coniugatis.

Quibus teſtimonijs oſtenditur apertiſsime leges Eccleſiaſticas vim non habere, ſi vſu, & moribus vtentium non ſunt receptæ, & de legibus ciuili. idem probat text. in l. 2. in principio C. de conſti. pecunia, authentico de hæredi. & Falcidia §. 1. authẽtico. quib. mo. natural. efficiun. ſui. §. vlti. ad finem. l. de quibus ff. de legibus. l. 1. §. ſed & ſi C. de veteri iure enucleando l. 1. in principio. C. de caducis tollendis §. ſed hæ actiones inſt. de obligationibus, quæ ex delicto, & in principio inſt. de teſtamentis.

Cum ergo conſtitutio extrauagans Pij Quinti de forma creandi cenſus Hiſpanis moribus recepta non fuerit, plane fit conſequens illam non obligare, vim non habere, nec culpa notari poſſe transgreſſores illius.

Quod vero non fuerit recepta quotidiano diſcimus experimento, & locupletiſsimum præbet teſtimonium Regis Domini noſtri reſponſum in præcitato capite 6. comitiorum Madriti.

Neque oppugnant hanc reſolutionem veriſsimam fortiſsima argumenta ſuperius congeſta, quia ad primum reſpondeo leges Pontificias in his, quiæ concernũt peccatum, & animæ periculum ſeruandas eſſe in vtroque foro, quando ſunt moribus vtentium receptæ, quia tunc firmę leges ſunt, vimque obligatoriam nanciſcuntur, aliás neceſſum non eſt illas ſeruare, nec vllum peccatum cõmittitur non ſeruando, qua ratione ſatisfit quoque 2. & 3. argumento.

Quartum non obſtat, quia tunc eſt mortale, vel veniale peccatum non ob temperare iuſto præcepto & legi ſuperioris, illam que recuſare, quando lex ſeruari & cuſto diri cæpta eſt & firmata moribus vtentium.

3 Secus vero vbi a principio de

ſijt obſeruari vt in ſpecie animad uertit Geminianus in c. in iſtis. §. leges. 4. d. cuius verba dicit eſſe aurea Felinus in d. c. 1. de tregua, & pac enum. 12. verſi. intellige. 4. aduertenter nec momentum habet contraria ſententia Hoſtienſis in d. c. 1 de tregua, & pace, quia communi voto Doctorum explo ſa & reiecta eſt, vt manifeſte conſtat ex his, quæ proxime reſoluit. Et licet poteſtas pontificia, authoritas ſedis Apoſtolicæ eiuſque obedientia non pendeat a populo, quia vniuerſa iuriſdictio, atque poteſtas Petro, & in Petro omnibus Pontificibus Maximis eſt a Chriſto immediate tributa, tamẽ ex eo non infertur legem pontificiam non poſſe tolli & abrogari per deſuetudinem, nec conuincitur non recipientes legem ipſam peccare, quoniã cum ſummi præſules Eccleſiæ leges condunt ad optimam polytiæ Eccleſiaſticę gubernationem, ita demum intendunt obligare ad earum obſeruationem, cum firmatæ fuerint vſu, & moribus vtentium. Quę voluntas & intentio colligitur ex eo, quod ita expreſſerint legibus multis a ſe conſtitutis, vt recte notant Geminianus, & Felinus vbi proxime, Sylueſter verbo lex §. 9. Simileque eſt in conſuetudine. Nam & ſi Pontifex. Maximus non habeat a populo, nec a rep. iuriſdictionem, tamen populus & reſp. aduerſus legem Pontificiam inducere poteſt conſuetudinem. Quia conſuetudini authoritatẽ, & conſenſum preſtat ipſe Pontifex ex legibus ſuis, quibus admittitur recipitur, & approbatur contra ſanctiones Eccleſiaſticas inducí poſſe conſuetudinem. Ideoque ſoleo deflectere in ſententiã Canoniſtarum, & a Theologis diſcedere exiſtimans non eſſe neceſſariam priuatam ſcientiam principis, ſed ſufficere generalem eius conſenſum legibus declaratum ſuis ad cauſandã conſuetudinẽ.

Si ergo legislator ipſe non aliter vult legem ſuam obligare, quam ſi fuerit vtentium moribus firmata, vtique illam non ſeruans non peccabit.

Quoniam tota vis, & obligatio legis humanæ defluit, & deriuatur ex voluntate, & intentione legislatoris. Pręterea cum princeps ſcit legem ſuam non recipi, non admitti, non ſeruari, cogere, & compellere poteſt ſubditos, vt illam ſeruent, quod ſi non facit conſentire videtur, vt non ſeruent. Quod vero apellatio non ſuſpendat effectum ſtatuti ad rem propoſitam nihil facit, quoniam cum extrauagans conſtitutio Pij Quinti á principio non fuerit admiſſa, neceſſum non erat ab illa ſupplicare.

4 Verum quamuis hæc ſint veriſsima, adhuc non conquieſcit animus reddit enim me anxium: & ſolicitum, quod viderim hũc proprium motum a multis iudicibus

obſeruatum,ab alijs reiectum fuiſſe in forenſibus controuerſijs,& Panormi.in d.c.1 de tregua, & pace,ibique Felinus.5. declaratione nume.10.Idem Panorm. in capite cum olim de clericis coniugatis, Butrius,& Præpoſi.in capite quia circa de conſanguinitate,& affinitate tradiderint,quod ſi à principio aliqui ſuſcipiunt legem in eodem loco, aliqui non,& Papa ſimpliciter ſuſtinet, nec aliquid ſuper illo diſponit,lex omnes cõprehendit,obligat que eius transgreſsio ad peccatum.

Sed anxietatem & ſolicitudinem animi mei illud repulisſe videtur, quod a principio & permultos annos diſpoſitio illius motus proprij in vniuerſum & vbique locorum huius regni non fuit recepta,quo uſque paucis ab hinc annis cæperunt circa illam excitari maximę lites & moleſtiſsimæ cõtẽtiones. Et preterea quia maior pars iudicum,tam in ſupremis quam inferioribus tribunalibus, ab ea lege in iudicãdo videtur receſiſſe, quo caſu legem & ſi receptam ab aliquibus authoritate carere comune placitum eſt noſtrorum interpretum in d.c.1.de tregua & pace, ſed an inforo Eccleſiaſtico.ad huc ſeruari debeat non inepte.

5 Poteſt dubitari, & quanuis non nullis videam placuiſſe hanc Pij Quinti conſtitutionem extrauagantem admittendam eſſe in tribunalibusEccleſiaſticis tamẽ contrariũ arbitror probabilius.Ex eo primũ, quia a principio nec poſt multos annos nulla tribunalia, nec ſuprema nec inferiora ſæcularia,neque Eccleſiaſtica receperunt diſpoſitionem eius proprij motus,nec curarunt exequutioni mandare.Deinde,quoniam ſufficit populum non recepiſſe legem Eccleſiaſticam, vt clerici ad eius obſeruationem minime teneantur. & inter alia hoc mihi probat text.in c.denique 4. d. verſi.hæc & ſi legibus.Quo in loco probatur legem Eccleſiaſticam de forma ieiunij ex eo quod non fuerit moribus, & vſu populi recepta vniuerſum non obligare.

Poſtremo,quia ſi vim aliquam obtineret in foro Eccleſiaſtico extra uagans præfata,ingens proueniret incommodum magnaque confuſio oboriretur, maxima quoque inæqualitas perſonarum: Etenim confecto inſtrumento cenſus nõ iuxta formam á Pio Quinto deſcriptam, ſed iuxta modum ſolitum & conſuetum,clericus debitor non poſſet ad redditus conueniri coram iudice Eccleſiaſtico:at clericus laicum debitorem coram ſeculari iudice exigere poſſet. Quod tamen admittendum non eſt. nam clerici, & laici non debent hac in re diuerſo iure cenſeri,& pati [Eccleſiaſticæ perſonæ tenentur legem,quam volunt erga ſe laicos ſeruare argumento text. in l.1.& per totum ff. quod quiſque

que iuris capite cognoſcentes de conſtitutio. faciunt, quæ notant Bal.in l.de quibus nume.26.ff.de legi.& in l.omni nouatione.C.de ſacroſanctis Eccle. & in l.1. 6.q. C.de contrahen. emptione, Cuma.conſi.83.culum.1.Panormi. in repetione text.in capite. Eccleſia Sanctæ Mariæ de conſtitutio.numer.51.& 52. & conſi.6.volum.1. Alex.conſi.209.numer.15.& cõſi. 20.numer.4.volum.2.& ibi Carolus Molinæus,Soci.conſi.36.& 97. numer.3.lib.1.Peruſi.in reg poſſeſſor numer.11.de regu.iuris lib.6. Balb. de preſcrip.1. part.5. partis principa. colum. 4. verſi. 5.fallit. Decius conſi.452.numer.14.Ripa. lib.1.reſponſo.capite.4.numer. 5. Tiraque.lib.1.de retractu.§.1.glo. 13.numer.7.Qui vnanimi conſenſu docent,quod ſi clerici vel Eccleſia vti volunt conſuetudine, vel ſtatuto contra laicos,& aduerſus ſe quoque laicis vti conſentire debent.

Ideoque inſtrumenta guarentigia inforo Eccleſiaſtico contra clericos habent exequutionem paratam, vt reſoluit Couarr.in pract. capite.8.numero.5.Didacus Perez in l.4.titul. 8.lib. 3. ordinamenti, gloſa. prima verſi. vtrum autem Gonçalus Suarez de Paz in praxi. 3.part.2.Tomi.capite vnico num. 1.& conſuetudine retrahendi bona iure ſanguinis vtuntur clerici, & actiue,& paſsiue quemadmodum tradidere Cyſuentes. quæſt. 51.Palacios Rubi.numer.15. & 16. Caſtillo gloſ. magna cele.mna.5. Antoni Gomez numer.7.in l.70. Tauri,Grego.Lopez in l.55. gloſa penult.titul.5.part.5.Matienço in l.7.titul.11.libro 5. nouæ com.pil. gloſ.2.numer.14.

At obijciet aliquis ratione hanc, ſolum conuincere, vt nec clericus aduerſus laicum, nec laicus aduerſus clericum vti poſsit huius extrauagantis beneficio,& diſpoſitione:non tamen quod inter clericos, & perſonas Eccleſiaſticas ſeruari non debeat. Idem tamen eſſe non verebor reſpondere.Quoniam cum ea lex a principio non fuerit recepta,in vniuerſum non ligat,eoque iure vtimur nam inſtrumenta cenſualia, in quibus notarius,aut tabellio non facit fidem de pecunia numerata Eccleſiaſtici iudices exequuntur inter clericos, & perſonas Eccleſiaſticas, & inter laicos & clericos.

6 De qua praxi cuperem mirum in modum iudices omnes attendere non ſolum illicitos,ſed etiã inualidos, & nullos eſſe contractus cenſuales,qui fiunt non preſente & numerata pecunia non ſolum ex Romanorum Pontificum conſtitutionibus,ſed ex ipſa natura rei iure Diuino,& naturali: nec habere momentum aliquod debitoris confeſsionem de recepto:quoniam fraudis,& ſuſpitionis plena eſt.

Ideo

Ideoque oportere vt aliunde per probationes legitimas appareat tempore,quo celebratur contractus,pecuniam fuisse præsentem, numeratam,& traditam venditori.Quod nõ seruari doleo valde. ex quo enim responsum fuit in curijs proxime habitis Madriti proprium motum Pij Quinti recessisse ab aula,non fuisse receptũ moribus vtentium, existimatum est aditum fuisse patefactum, a pertam viam technis,dolis,fallacijs,& mille machinationibus.
Et passim quæcunque instrumenta censualia absque delectu,& tumultuarie iudices exequũtur,siue appareat,siue non appareat interuenisse iustum,& legitimum pretium.Quod non possum non improbare,& reprehendere.
Nam & si Pij Quinti constitutio vim non habeat,Martini Quinti, & Calixti 3. extrauagantes sunt in viridi obseruantia,quibus contemporaneæ formationi contractus præsentia,& numeratio pretij desideratur: viget quoque lex naturæ,quæ iubet, quæ præcipit non aliter censum creari posse. Nec creditoris intentionem iuuare potest cõfessio debitoris de recepto,& renuntiatio exceptionis non numeratę pecuniæ.

7 Nam iuxta iuris Cæsarei traditionis receptas in mutuo confessio de recepto & renuntiatio exceptionis non numeratæ pecunię in eodẽ instrumẽto non fundat intentionem creditoris,tametsi aliud esse videatur iure regio l.9.tit. 1.part.5.Couarru.libr.2. variarum cap. 4.num. 3. Olano in concordia antinomiarum iuris communis,& regij litera R.numero.9.& in contractu censitico, vt nihil operentur magis admitti debet.
Quia eius origini repugnat fieri aliter quam præsente & numerata pecunia. Nec etiã obest,quod confessio de recepto probet numerationem pecuniæ l. pecuniæ & ibi Bald.C. de solutio. l.vltim. ff.de inst.actione adeo quod statutum loquens de solutione procedat in confessione,teste Bal. in l.si non sortem §.indebitum col. 2.ff. de condictione indebiti. Et probat tex.in l.si acceptolatum §. 1.ff.de accepti.Decius in l.1.§.vlt. 5. col. versicu.postremo,Bart.ff.si cert.petatur Tiraque. de vtroque retractu §.1.glo.18.nume.83. Quoniam id incensu locum habere non potest,& præsertim in specta forma ordinaria,qua solent confici instrumenta censualia in quibus Petrus dicit se vendere Martino tot soluenda singulis annis & confitetur se pretium recepisse,cum enim tunc contractus formetur,nec appareat pecunia præsens,quia debitor iam antea se recepisse confitetur,plane venditoris confessio contenta in instrumẽto nihil proficere potes.Ovtinam hæc sententia verissima obtineat. Multa enim,& grauissima incommoda fraudes, & simulationes procul arcerentur a Repub.Quod a iudicibus christianis & boni publici amatoribus maxime curandum est. Sed quoniam hæc non solum scribimus regno Castellæ verum & alijs,adquæ forsã hic noster liber perueniet, non erit a re alienum sigillatim & breuiter explicare singulas conditiones quas in censu creando præscribit Pius Quintus.

8 Quæ duodecim numero sunt. prima quod censuarius assignet rem aliquam immobilem, aut quæ pro immobili habeatur, & quæ natura sua fructum ferat,certisque finibus, & limitibus circũscripta sit,in qua cẽsus imponatur. Secunda quod non constituatur census nisi pecunia numerata præsentibus notario,ac testibus.Et in eorum presentia & in actu celebrationis instrumenti,& non antea tradatur iustum integrũque prætium venditori.
Tertia conditio, quod non fiant anticipatæ solutiones censuum, nec deducantur in pactum.
Quarta, quod nequeat obligari ad casus fortuitos ille, qui ex natura contractus non fuerit obligatus.
Quinta,quod non valeat pactum vt res censui supposita non possit vendi, eoque non obstante semper ac libere vendi queat, nec teneatur venditori soluere laudimium, neque quinquagesimam, nec aliam partem, debeat tamen venditor præferre dominum census alijs emptoribus,& illi explicare conditiones venditionis, ac per mensem expectare.
Sexta,quod non fiant pacta continentiã morosum census debitorem teneri ad interesse lucri cessantis,aut Cambia, aut expensas, aut salaria, vel ad ammissionem rei censui subiectæ,aut ad aliam quãcumque pœnam,& si de facto fiat sint inutilia,& prorsus nulla.
Septima,quod non augeatur census,nec de nouo creetur in eadem re aut alia in fauorem domini cẽsus,aut alterius personæ pro censibus præteritis,aut futuris.
Octaua quod non fiant pacta continentia solutiones onerum ad eum spectare,ad quem ex natura contractus de iure non spectant.
Nona conditio,quod census omnes in futurum creandi pereant ad ratam pereũte fundo in totum vel in partem,atque eodem prętio lui,& extingui possint.Ita tamen, vt quando debitor voluerit censum redimere per duos menses ante denuntiet ei cui pretium tradendum est,& post denuntiationem poterit ille petere pretiũ, etiam altero inuito intra annum. Quod si intra annum non petierit, postea non valeat exigere ab inuito sed duret census ea forma, qua erat antea.
Decima, quod non fiant pacta continentia posse repeti ab initio census,

census,siue in pœnam, siue ob aliã causam,nisi in casu prædicto.
Vndecima,quod pretium nõ possit ob temporum vel contrahentium qualitatem variari.
Duodecima,quod venditor census possit illum extinguere,& redimere siue intotum, siue inpartem quando,& quomodo sibi visum fuerit,&aliter census creatos decernit Pontifex illicitos esse vsurarios,&fœneratitios.Quas omnes conditiones colligit.Nauarr. incommentarijs impropriũ hunc motum Pij Quinti,Maurus Antonius Berardu. in summa corona confessorum titul. de vsura circa contractus censuales,pagina.288. 289.290.
Prima cõditione apertissime Pius Quintus improbat contractus censiticos in nuda persona constitutos.
Secunda docet incensu esse necessariam scripturam ꝙ etiam obseruat Petrus Salazar in tractatu de vsu,& consuetudine c.9 num. 11.versiculo,sed non puto cessare inferens quod qui accepta pecunia soluere promisit sine scriptura,& soluit per plures annos non compellitur soluere in futurum. Iamque censualis contractus referri debet inter eos actus,qui ad substantiam desiderant scripturam,quos recenset glosa verboin scripturis in c.1.§. post quam autem decensibus lib. 6.quam notant Panormi. in c. ex tenore de concessione.præben.Andre. Siculus in capite quoniam contra falsam col.16.de probatio. Perusinus in cap. si motu proprio col.2. de præben. lib.6. quod intelligi debet stante proprio motu Pij Quinti.
9 Nam ante illum,eoque excluso ad substantiam,& validitatem census non est scriptura necessaria.Ideoq; displicet sentẽcia.Petri de Salazar vbi proxime,sentientis absolute &semper ad substantiam contractus censualis scripturam desiderari. Nam emptio & venditio census est,& ad validitatem emptionis,& vẽditionis scriptura necessaria non est,nisi partes noluerint aliter contrahere quam in scriptis text. in principio inst. de emptione,& venditione l.contractus 14.C.de fide instrumentorum.l.6.titul.5.part.5.quæ decidit scripturam ad validitatem esse necessariam cum in contractu partes aiunt, quod fiat instrumentũ, quod iure Cæsareo insignem habet controuersiam.Igitur incensu ad substantiam scriptura non est necessaria,& presertim,quod nullo iure cauetur. Quare semel ac conuenerit,vt vnus det pretium, & alter soluat redditum, numerato pretio & accepto vere & proprie contrahitur census, etiam si nulla fiat scriptura,quæ si incensu requiritur ad proprium motum Pij Quinti referendum est.
Ex quo sequitur,quod qui cẽsum soluere

soluere promisit absque scriptura infuturum soluere cogendus est in his locis,quibus hæc constitutio extrauagans recepta nõ est, vbi vero admissa est, recte sentit Petus Salazar. Quoniam ex contractu nullo ius aliquod oboriri non potest.Ex nihilo enim nihil fit,& quod nullum est,nihil efficit, nihil operatur l. non putauit §.non quæuis ex hæredatio.ff. dẽ contratab. l.4.§. condẽnatũ ff.de re iudicata,& nõentis nullę sunt species neque qualitates. l. eius, qui in prouincia ff.si cert.petatur.
10 Et quamuis esset incensu scriptura necessaria ex diuturna præstatione in futurum consurgeret obligatio iuxta textum in l.si certis annis C.de pactis,& in l. cum de inrem verso ff de vsuris capite quærellam de electione capite peruenit de censibus. Nam emphytheusis ad sui validitatẽ scripturam exposcit l.1.C.de iure emphytheutico,&tamen,qui diu solui canonem vt emphytheuta cogitur in futurum soluere,vt docuit Barto. in l. litibus per illum text.C.de agricolis,& censitus libro.11.&in d.l.cum de in rem verso ad finem ff.de vsuris,& in l.solent §. 1.ff. de officio proconsulis Iasion.in l. 2. columna. 63. versiculo 4. quæro. Cod. de iure emphytheutico , Alexand. consilio.50.volumine.1.Barba.consilio 50. 8. columna volumi. 1. Decius consilio 146. Alexan.consi.124.volumine 5.Felinus in cap.cum Bertholdus colum. 11. de sententia, & re iudicata,Francis. Balb. de præscriptio.1.part.3.partis principalis.q.10.num.36.
Hincque respondi consultus, de facto teneri ad annuas præstationis in conscientia illum,qui secreto nullis adhibitis testibus pecuniam accepit ad censum. Ex eadẽ secunda conditione infertur stante mutu proprio Pij Quinti inanem esse confessionem debitoris de recepto contẽtam in censuali instrumento,nam Pontifex pro forma requirit pretij numerationem fieri coram notario,& testibus instrumenti , quæ cum deficiat vbi sola interuenit debitoris confessio de recepto,actus vt corruat necessum est, l.Iulianus scribit si hominem §.1.ff.ad exhibendum l. si is qui quadringenta §. quædam ff.ad legem Falci.gesta enim contra formam sunt nulla. cap. Pisanis de restitutione spoliatorum l. cum hi §. si prætor ff. de transactio.capite cum dilecta, & ibi Feli.columna 9.de rescrip. &licet confessio de recepto æquipolleat numerationi l. pecuniæ, & ibi Bal.C.de solutio.
Tamen vbicunque aliquid requiritur á l.vel statuto subcerta forma,qua non seruata lex decernit actum esse nullum vt in proposito,non sufficit,quod illa forma impleatur per æquipollens l.qui per salutem ff.de iure iurando glosa in

in capite 1.de vita & honestate clerico.glosa in capite vt circa de electione libro. 6. Alexan.Soci. Iasson.& Sarmiento in l.1.ff. de li be. posthu. Iasson in l. iubemus numero 12. C.de testamentis. & hoc verisimum est quidquid in contrarium sentiatPetrus Salazar in d.tracta.de vsu,& consuetudini capite 8. numero.45. Cuius argumentis satisfeci supra capite 8. versiculo vtraque tamen ratio. Nec quidem census aliter creatus est solum nullus inforo exteriori:quoniam & in animæ iudicio vim non habet,tenebiturque creditor redditus exactos imputare insortem principalem,etiam cessante dispositione constitutionis extrauagantis Pij Quinti, vt late resolui.d.c.8.num.15.

Hæc autem conditio procedit dum taxat incensu, qui constituitur solo titulo emptionis,& venditionis. Nam si redditus annuus contractu alio,vel vltima voluntate constituatur,necessarium non est vt fiat numeratio pecuniæ coram notario,&testibus instrumenti. Vt obseruat hic Nauarrus, nec mirum,quoniam vbi ex titulo donationis legati vel fidei commissi redditus creatur,non est necesse vt pretium interueniat.

Tertia conditio est valde consentanea iuri,& rationi naturali,nam si admitterentur pacta de anticipatis solutionibus,obligarent se debitores miseri in posterum ad solutiones anticipandas per plures annos vt præsenti occurant indigentiæ,quam patiuntur.

11 Hoc autem est iniustissimum, quoniã exeo obligaretur homoad soluendum antequam debeat, & illa pecunię anticipatio est pretio æstimabilis,plus enim dat,qui ante tempus dat §.non solum inst. de fideiussori. Ideoque multo ante, quam prodiret in lucem hæc extrauagans constitutio in senatu Parisiensi pactum de anticipatis solutionibus improbatum est a resto die 17.Iunij.1521.vt scribit Imbertus Rupellanus.li.1.forensi. in stitu.cap.34.

Iccirco arbitror eam conditionem esseneccssariam ad iustitiam census ex ipsa natura rei iure diuino & naturali, & qui iura dicunt maxime curare debent, ne admittant similia pacta & pensionum anticipatas solutiones. Quoniam apertaminuoluunt turpitudinem,& quod magis est censeo ex ea pactione totum contractum infici, & vitiari. Etenim vbi propter pactum aliquod cẽsus decurrit ad vsuram contractus est nullus.Nec vitiatur pactum, sed vitiat, & redditus percepti sunt imputandi insortem principalem At vbi desolutionibus anticipandis fit conuentio, negotium continet vsuram,quia debitor miser, & necessitate oppressus tanto minus ex pretio accipit, quantum ante tempus soluit.

Ideo

Ideoque creditor percipit vltra quam dederit, quod ab vsuraria prauitate non potest excusari. Igitur ea conuentione contractus in totum corruit, totusque nullus & inualidus est. Cessabit autem eius pactionis iniquitas, & turpitudo si propter istam obligationem maius pretium detur, ita vt venditor census nullum damnum,nullumque detrimentumpatiatur.Sed obijciet aliquis eam pactionem & si turpis, & illicita sit, vsurariam tamen non esse.Nam plerique authores censent contractum censualem constitutum minus iusto pretio non esse nullum, neque vsurarium,sed iniustum, & illicitum redducendumque ad legitimum, & iustum pretium.

12 E quorum numero sunt Dominicus de Soto Ioannes de Medina, Couarrubias, Michael de Palacio,locis superius adductis. Quod vtique commune est alijs contractibus minus iusto pretio celebratis. Qui licet iniusti sint,tamen valent in vtroque foro manente obligatione ad soluendum iustum pretium. Atque cum in specie proposita nullum aliud vitium interueniat, quam iniustitia pretij, plane videtur dicendum eam conuentionem vsuræ labe carere.

Respondeo tamen defendi probabiliter posse in censu pretij excessum, & iniustitiam habere aliquid cum vsura commune. Quoniam vt iusta sit vnde quaque pensionum exactio procul dubio requiritur vt commensurentur ex æquo pretio iusto & legitimo. Vbi vero minus iusto pretio census est constitutus, pẽditur singulo quoque anno aliquid vltra id, quod debeat solui,quod cum merum lucrum sit a vitio vsuræ non est alienum. Quare lege Regia 6.titulo 15. *de los censos* libro quinto noue compilationis declaratur censum in iusto pretio creatum viribus nõ subsistere vt constat ex illis verbis,*y que las ventas,y contratos, y censos que en otra manera a menor precio se hizieren sean en si ningunos,y de ningun valor y efecto.* Quam ponderationem videtur difficilem & incertam reddere eadem regia decisio illis verbis sequentibus *y no se pueda por virtud dellos pedir ni cobrar en juyzio,ni fuera del,mas de,a la dichara çon y respecto.* Quibus apparet cẽsum constitutum minori pretio, quam ad rationem vnius proquatuordecim non esse inualidum omnino,sed solum pro ea parte, qua deficit pretium legitimũ:sicque ad illud reducẽdũ. Quoccirca dici potest adiecta pactione de solutionibus anticipatis non solum interuenire iniustitiã pretij,sed alia vitia& defectusaduersum legẽ diuinã & naturalẽ,quę sufficere videntur ad inualidan-

O dum

dum contractum, & quanuis Regia illa lex videatur probare ex pretij iniustitia non effici nullum contractum censualem, tamen libenter mihi persuadeo, quod si tempore, quo fuit condita maturius de hac re fuisset cogitatum secus statutum fuisset. Guido enim Papæ dicta quæstione 516. numero secundo aperte docet censum minus iusto pretio constitutum esse vsurarium nixus sententia glossa in c. conquestus de vsuris, & Imbertus Rupella. libro primo forensium obseruatio. titulo 34. scribit apud tribunalia Franciæ magis obtinuisse, vt contractus nullus iudicetur, & redditus soluti imputentur in sortem principalem. Et præsertim vbi ad rationem decimæ constitutus fuerit, & saltim in foro exteriori vsurarium censeri tradit Nauarro in dicto commentario resolutorio de vsuris notab. 22. numero 78. Sarabia in instructione merca. capite 15. & sentire videtur Dominus Franciscus Sarmiento libro septimo, Selectarum interpretationum, capite primo numero 40. versiculo, sed pone, quod census, & versiculo sed quid si Rex vendidit. Quo loco ægregiam, & proposito longe accommodatam rationem considerat. Etenim (inquit) quod constitutio census ab initio quodammodo non habet materiam præexistentem, seu naturalem, sed solum datiuam a lege, ideo si deficiant conditiones a lege impositæ, deficit materia census, & incidit contractus in vsurariam naturam, cui maxime hi census redimibiles sunt valde propinqui, & ita natura census magis est ciuilis & datiua, quam naturalis, & natiua. Nam in ipso contractu producitur materia, quæ iure gentium erat incognita. Qua propter cum iustitia pretij vna sit ex conditionibus a lege præscriptis, & quidem cæteris omnibus præstantior, plane fit consequens illa deficiente vt pote deficiente materia, contractum irritum & nullum esse, & ad vsuram decurrere. Et quanuis in alijs contractibus defectus pretij non eficiat contractum nullum, imo, qui alterum in pretio læsit tuto & secure possideat, fructusque lucretur manente obligatione ad supplendum iustum pretium: vt tradidere Innocen. Hostiens. Ioannes Andreas, Butrius & Panormitanus in capite, quia plerique de immunitate Ecclesia. Couarrubias libro primo variarum capite tertio, numero quinto, & in regula peccatum secunda parte §. tertio numero 8. Dominus Franciscus Sarmiento de redditi. Ecclesiasticis prima parte capite secundo, tamen in censu longe dispar ratio est.

Quia

Quia census ex se contractus suspicionosus est, magnamque habens affinitatem cum vsura: Ideoque in producendis his cēsibus opus fuit non latitudinem pretij dimittere, sed rem certam constituere, ne grauiores essent sub nomine iusti census honorabiles vsuræ, quam publicæ & infames. vbi ergo census minus iusto pretio constitutus est, lucratur pecuniam emptor, & singulis annis percipit merum profecto lucrum. Igitur id vsuram, ne dum palliatam, sed apertam & manifestam continet. Cuius rationis apud me tanta est vis, vt compellat me in hanc sententiam, quæ si displicuerit candido & beneuolo lectori, liberum erit communem amplecti vsu & consuetudine receptam. Postquam autem hæc scripsi venit ad manus meas tractatus de censibus confectus a licenciato Picarro, quo filio gloriatur magnus ille Gregorius Lopez in leg. penultima, titulo 8. partit. 5. glossa *a censo*, Is inquam Picarrus in eo tractatu, ad extrauagantem Martini quinti glossa alterius pecunia referēs Beatum Vincentium in primo sermone festiuitatis Beati Domini. columna 7. sentit aperte censum minus iusto pretio constitutum esse vsurarium & postmodum ad statutum de Guadalupe quarta conditione glossa *comprar* latissime probat defectum pretij in contractu censitico vsuram continere referens ad idem Conrra. Cæpolam, Guidonem Papæ, & plerosque alios.

Quarta conditio clara est, & in fauorem vtriusque contrahentis. Repugnat enim, vt homo obligetur ad conditionem destruentem naturam contractus, vnde inutilis esse debet conuentio, qua obligatur ad casus fortuitos, ad quos non tenetur ex natura contractus. Iccirco stante proprio motu Pij quinti non valeret pactio, vt pereunte prædio, in quo census est constitutus, maneat adhuc obligatus debitor ad soluendum redditum. Quoniam Sanctissimus ille Pontifex semper voluit re perdita, absumpta, vel destructa omnino perimi & extingui censum.

Ex natura autem rei ante Pij quinti constitutionem extrauagantem valida conuentio esset, vt recte notat Paulus Parisius cōsilio 75. numero 31. volumine 4. Qua in re libet animaduertere controuersam rem esse, an vim habeat generalis renuntiatio casuum fortuitorum. Etenim Bulgarus ita demum valere docuit si antecedat specialis expressio aliquorū casuum, & nō alias. Cuius sententiam sequitur Barto. in l. sed etsi quis §. quæsitum numero tertio ff. si quis cautio, ibique profitentur esse commu-

niter receptam Iaſſon num. 14.& 32.IoannesOroſc.numero quinto & 6.contrarium vero imo nulla expreſsione facta generalem caſuum fortuitorum renuntiationē vtilem eſſe docuit gloſſ.in dict.§. quæſitum.Et ſequuntur ibi Alexand.Iacobinus,& Zaſius,& teſtā tur eſſe communiter receptam
13 Curcius Iunior in leg. prima numero 12. ff. ſi quis in ius vocatus non erit,Corneus conſilio 128.numero 13.libro ſecundo.Iaſſ.conſilio 107.columna tertia libro primo. Ripa in tractat. de priuile. Contractuum cauſa peſtis numero 70.Gregorius Lopez in leg.23. titulo 8.partit. 5.gloſſa.1. Pinellus in l.2.C.de reſcind.vendi.1.parte cap.tertio numero 26. Antonius Gomez ſecundo tomo capite tertio numero 19.Dominus Franciſcus Sarmiento libro ſeptimo Selecta.cap.primo numero 13. Gutierrez de iuramen. confirmat 1. parte capite 24. numero primo. Nauarr. in commen, reſolutorio de vſuris numero 90. Martinus Antonius del Rio in l. contractus capite 21.ff.de regu.iuris. Eaque ſententia probatur aperte ex textu in leg.ſiquis fundum 10.in principio l.Item quæritur §.ſi gēma ff.locati,&conducti l.quæ ſortuitis in fine C.de pignorat. actione l.Pomponius ait ff. de pactis dotalibus l.licet C.de locato, & conducto leg. prima C. commodati c. vnico eodem titulo in decreta l.23.titulo 8. partita quinta. Hanc autem communem reſolutionem viſſus eſt Pius quintus teperaſſe hac quarta conditione, vt ita demum valeat generale pactum,generalisque renuntiatio caſuum fortuitorum, niſi repugnet natura ſpecialis contractus cui adijcitur.

Vniuerſale enim eſt pactum contra naturam actus nonvalere leg. cum precario ff.de precario. Et cum eam Pontifex eſſe voluerit cenſus naturam,vtre pereunte pereat cenſus, plane irritam eſſe ſtatuit conuentionem obligantem in cenſu ad caſum fortuitum.Sed hāc explicationem generalia verba huius extrauagantis non admittere videntur.Ait enim Pius quintus.

*Conuentiones directe, aut in directe obligantes ad caſusfortuitos eum qui alias ex natura contractus non tenetur non valere volumus.*Quibus verbis apparet oſtendi pactum, quo quis ſe obligat ad caſus fortuitos ſolum habere locum in contractibus, in quibus debetur genus, non vero in contractibus,in quibusdebetur ſpecies.Quoniam vbi debetur genus,ex natura contractus debitor tenetur de caſu fortuito leg.incendium C.ſi cert. petatur, quia genus perire non poteſt : vbi vero debetur ſpecies debitor non tenetur de interitu leg.quod te mihi ff. ſi cert. petatur leg. ſi ex legati cauſa ff. de ver.

de verbo.obligatio lege, quæ fortuitis C. de pignerati.actione.

Nihilominus tamen arbitror Piū quintum his verbis noluiſſe abſolute decernere,vt non valeat generale pactum generalisque renuntiatio caſuum fortuitorum. Sed quod in contractu cenſuali non obliget,vimque non habeat, vt ſentit etiam Nauarr.in præſenti num.90.reſoluens ab omnibus principibus debere ſtatui, vt in omni materia irrita ſit generalis fortuitorum caſuum renuntiatio. Plerunque enim in iure noſtro generalia,& nimis efuſa verba reſtringi ſolent,vt non excedāt ſuiectam materiam l. ex conducto 15.§.Papinianus,alias incipit ſi vno ff.locati & conducti, eleganter Ioannes Corraſ. de iuris arte 4.p c.4.& Dominus Petrus Vellei us de Gueuara in Topica Ciceronis §.6.num.5.verſiculo imo ſi eſſent,facit text. in cap.ſi diligenti
14 de præſcrip.

Quinta conditio eam rationem habere poteſt,quia cum res cenſui ſuppoſita maneat in poteſtate debitoris quantum ad vtrunque dominium,plane libera debet potiri facultate diſponendi de illa.Sed an ſecluſa extrauaganti conſtitutione Pij quinti valeat conuentio, quæ in inſtrumentis cenſualibus ſolet frequentiſsime adijci,vt debitor nequeat diſtrahere rem cenſui ſubiectam abſque conſenſu & licentia creditoris,controuerſiam habet, quam ſequenti capite reſoluere curabo.

Hac etiam conditione quinta Pō tifex ſtatuit venditorem non poſſe obligari ad ſoluendum laudimium,aut quinquageſimam. Et in cenſu habet pulchram & elegantem rationem. Quoniam creditor in re,quæ venditur nullum habet dominium, ideo non debet habere partem in pretio. Rurſus quia emptor emit mille pro quatuordecim millibus,&tamen ſi daretur illi decima,velalia pars plus acciperet,quam emeret,contigeretque aliquando quod decima pars,velalia longe excederet pretium,quo fuit a principio cenſus conſtitutus.

Sexta vero conditio multa videtur continere contraria iuri naturæ. Apparet enim iniuſtum, quod venditor cenſus ſi ſit in mora ſoluendi non teneatur ad intereſſe lucri ceſſantis. quia lucrū ceſſans ſeruatis circunſtantijs neceſſarijs in pactum,& conuentionem deduci poteſt,& moroſus debitor tenetur ex iuſtitia commutatiua ſoluere lucrum ceſſans, ſicut damnum emergens vt reſoluunt Diuus Thomas, & Caietanus ſecunda ſecundæ quæſtione 62.articulo quarto. Turrecremata in ſumma 14.quæſtione.3.Conrradus de contracti.quæſt.30,Couarrub.libro tertio variar.cap. 4.

num.1.Michael de Palacio in praxi Theologica lib.4.cap.4.Petrus Nauarra de restitutione in foro conscientiæ li.3.cap.2.n.276.Sarabia in instructione mercatorum cap.11.Et 12.Maurus,AntoniusBerardu.in summa corona confessiorum cap.4.Don Ludouicus a Peguera quæstionum criminalium in actu practico frequentium ca.33.num.11.Octauia.decisione Pedemontana 143.Borgni.Canalca.decisione Fiuizanensi.3. & plures alij,quorum meminisse recordor supra cap.3.Rursus expensarum exactio& repetitio ad interesse damni emergentis spectat, quod omni iure deberi perquam manifestum est,& notat Nauarr. ibi num.93.ergo summus Pontifex videtur nō recte sentire, quatenus irritam decernit esse conuentionem,& exactionem expēsarum.Nauarr.ergo dict.num. 93 versic.glos.9. sentit Pium quintum absolute improbasse in contractu censuali conuentionem & exactionem lucri cessantis. Ego contra sentio. Quoniam solum statuit vt non fiat pactum obligans morosum debitorem ad soluendam certam quantitatem ratione lucri cessantis,aut incertam secundum Domini,creditorisve iuramentum.

Duplici ergo casu pactionem improbat dumtaxat summus Pontifex,aut cum a principio conuenit de certa quantitate præstanda ratione lucri cessantis,aut in certa liquidanda solo iuramento creditoris.Hoc autē,ideo Pius quintus statuit,ne pallietur vsura,quæ interuenire videtur cum antequā cesset lucrum deducitur in pactum.

Itaque si re vera interfit ratione moræ nonnegat,non prohibet exigi,& peti posse, & cum decernit non valere pactum,vt debitor morosus teneatur ad soluendas expensas,aut salaria non debet intelligi generaliter,sed eo casu solum quando pactum fit, vt debitor teneatur ad soluendas expensas medio iuramento creditoris liquidandas, vel determinandas a principio antequam fiant. Ex quo infero secluſa etiam constitutione extrauaganti Pij quinti reijciendam esse pactionem,quæ solet passim a Tabellionibus inseri censualibus instrumentis, vt si pensionem ad diem præstitutam debitor non soluerit, soluat pro singulo quoque die vnum aureum,aut certam aliam pecuniæ quantitatem. Nam omnis cōuentio, ex qua creditor percipit redditum maiorem,quam ad rationemvnius pro quatuordecim, si non vsuraria, saltim est illicita, & iniusta,sed si valeret conuentio isthæc, aliquando imo sæpe numero creditor perciperet redditum ampliorem,quam ad rationem vnius pro quatuordecim, resultaretque exinde contractum minus

minus iusto pretio esse constitutum.

16 Igitur si in exigendo redditu nullas creditor fecit expensas, nullas poterit exigere,etiam si debitor ad illas soluendas se adstrinxerit.Si vero fecit aliquas, illas duntaxat debebit habere. De quo vi de optime disputantem Ioannem Gutierrez de iura confirmatorio prima parte capite 36.numero 10. versiculo rursus & tertio.necad probationem illarum sufficit creditoris iuramentum , quia ea probationis species doli & fraudis non caret suspitione & faciunt,quæ notant deprobando interesse Alexand. consilio 141. columna prima,volumine quinto, Aymon Crauet. consilio 89. & consilio 181.numero 7.libro primo. Paulus Parisius consilio 60. volumine primo, Decius & Cagnolus in leg.quatenus ff. de regul. iuri,Cepha.consilio 290. numero 14. & 15. volumine secundo & consilio 133.numero 130.volumine primo, Ancharranus consilio 150.Riminal iunior consilio 52.numero 31.& sequentibus volumine primo & consilio 304. numero 8. & sequibus volumine tertio.Deci. consilio 119. columna 3.versiculo 6.ad hoc.Cagnolus in leg.curabit numero 54. versiculo & generaliter C.de actio.empti.

Septimam conditionem arbitrot esse necessariam ex natura rei,&Reipublicæ Christianæ vtilissimam:tum, quia vt resolui superius ad substantiam & validitatem census desideratur vera & realis pretij numeratio contemporanea formationi contractus:tum quia si censum augeri prodecursis vel futuris pensionibus permitteretur,maxima redundarent in Rempublicam incommoda,multorum patrimonia exhaurirentur, fieretque vt breui temporis spatio debitores spoliati bonismendicarēt.Quod quam sit damnosum Reipub. facile vnusquisque poterit iudicare.Igitur nec creditor in foro cōscientiæ poterit redditus secure percipere etiam secluſa constitutione Pij quinti: quia ex contractu nullo & vitioso redditum creditor nequit percipere. Et iudices exterioresveritate comperta curare debent ne admittant ne exequanturcensus creatos ea forma.

Octaua conditio est etiam necessaria ex natura rei& de non a præcedenti. capite tractatum est.Aliasque Nauarrus explicat numero 94. 95. & 96. Cui quia quod possim addere non habeo & multa ad idem expectantia dixerim capitibus præcedentibus,libenter omittam & ad alia gradum faciam.

EPITHOME
Capitis X.

1 DIsseritur an valeat pactio vt debitor non possit alienare rem suppositam censui, & proponitur opinio affirmatiua.

2 Resoluitur inualidam, & iniustã esse eam pactionem.

3 Instrumeutũ censuale habens clausulam de non alienando nõ potest exequutioni mãdari aduersus tertium possessorem.

4 Valet tamen pactio superior, si vltra pretium legitimum daretur aliquid veuditori pro eo grauamine.

5 Altera quæstio, an valeat pactum vt emptori census liceat retrahere rem censualem venditam & referuntur opiniones contrariæ.

6 Stante motu proprio Pij quintiemtori census ex l. competit ius retrahendi: cessante vero proprio motu minime.

7 Non valet conuentio, qua actum est, vt vẽditor census teneatur vẽdere rem censualem magis Domino census, quam alteri.

8 Valet pactum vt dominns census possit rem censualem pro eodem pretio retrahere.

9 Quod pactum adeo efficax est vt Dominus census possit rem censualẽ emptori traditam retrahere

10 In hoc retractu nonhabent locum nouem dies à lege Regia concessi ad retrahendum.

11 Late tractatur an commissi pactio valeat in his annuis redditibus & resoluitur non valere.

12 Valet commissi pactio in redditibus annuis si ita concepta fuerint vt res censualis maneat empta pro iusto pretio ex sententia Folleri, sed author resoluit contractum.

13 Resoluitur valere pactum vt non soluto redditu creditor fruatur rebus subiectis censui ita vt debito soluto debeat restituere res ipsas, & excessum fructuum.

14 Aegregia quæstio an valeat pactio commissi inter debitorem census, & fideiussorem, & inutilem esse constituitur.

15 Celebris, & quotidiana quæstio proponitur an valeat pactio commissi in contractu vulgari cũ quis dat suam possessionem alteri in cẽsu certo pretio taxatam, & æstimatam, vt quandiu pretium conuentum solutumnon fuerit, emptor soluat redditum ad rationem vnius pro quatuordecim ad pretij conuenti numerum, & resoluitur valere.

16 Contractus celebrato forma superius proposita non est census, sed emptio, & venditio fundi cum pacto legis curabit C. de actioni. empti.

17 Si Tabellio commissi pactionem non apposuerit in instrumento debet intelligi ommissa.

18 Alia ægregia quæstio proponitur an valeat pactum, vt si redditus ad certum tempus non soluantur possit repeti capitale, & aduersus Olanum, & Hierony. Gabrielem resoluitur non valere.

19 Valet lex, aut statutum, vt existente moroso debitore bona ipsius distrahantur ex eorumque pretio creditori sors cum redditibus decursis integre restituatur.

20 Improbatur quotidiana praxis, qua obtentum est, vt creditor mittatur in possessionem bonorum omnium debitoris pro redditibus decursis.

21 Quæstio dubia & perplexa an valeat pactum, vt redditum emptor possit redimere intra certum tempus, & interim creditori tradat fructus certi fundi percipiendos loco redditnum, ita vt sit intra id tẽpus non redemerit id prædium ad creditorem spectet, & probatur non valere aduersus Rupellanum

22 In omni contractu tria reperiuntur quædam substantialia, quædam naturalia, & quædam accidentalia.

23 Accidentalia contractuũ tolli possunt contrario pacto, substantialia non vtique naturalia vero si talia sunt, quod origini contractus conunguntur eiusque substantiamrespiciunt, non possunt contraria excludi conuentione.

24 Agitur de conciliando Marciano I.C. in leg. vbi ita donatur ff. de donati. causa mor. cum Celso Iurisconsulto in l. cum præcario ff. de præcario.

25 Reijcitur communis interpretatio ad ea iura, & alia Berengarij, admittiturque Corrasij interpretatio quædam.

26 Inutilis est professio religionis, quæ fit ea pactione adiecta vt profitens valeat proprium retinere.

27 Agitur de intellectu textus in c. insinuante qui clerici, vel vouentes.

28 Sigillatim explicatur, quæ pacta vitient censum, quæ vero non.

29 In censu habet locum retractus iure sanguinis ex sententia Fabri, sed contrarium resoluitur esse verius.

30 Tabelliones, qui in instrumentis censualibus apponunt clausulas illicitas sed solitas excusantur á pœna propter consuetudinem non tamen excusarentur si apponerent illicitas clausulas insolitas.

CAPVT X.
De quibusdam pactionibus, quæ solent adijci contractui censuali, an sint iustæ.

PRimum itaque occurrit hoc loco inuestigãdum, an valeat conuentio, vt debitor non possit rem suppositam censui alienare sine cõsensu

creditoris. Quæ difficultas procedit secluſa conſtitutione Pij quinti de forma creandi cenſus, quoniam is Pontifex aperte decreuit irritam eſſe conuentionem iſtã. Et in ea quæſt. Ioannes de Medina in C. de reſtitutione c. de cenſu redimibili verſiculo, redeundo igitur ad cõtractum, folio mihi 180. pag. 2. col. 4. pactionem iſtam iuſtam & licitam eſſe docet. Idemque magis probant Dominicus de Soto li. 6. de iuſ. & iur. q. 5. articulo ſecundo verſiculo circa ſecundum argumentum, Mercado opuſculo de cambijs, capite de cenſibus ad finem, Couarrubias libro tertio variarum capite 7. numero 6. verſiculo hinc etiã. Michael de Palacio in praxi theologica libr. 4. capite 6. ad finem. Maurus Antonius Berarducius, in ſumma corona confeſſorum titulo de vſura circa contractus cenſuales pagina 294. verſiculo quarto, Ioannes Gutierrez in repetitione legis nemo poteſt ff. de lega. primo numero 36. 37. & 38. & ſentire videtur Auendaño reſponſo 12. Petrus Salazar de vſu, & conſuetu. capite 11. numero 63 cuiusque ſententiæ inuenio circunferri tria fundamenta potiſſima.

Primum eſt, quia in emphyteuſi tale pactum valet, propterea quia Dominus habet rei emphyteuticæ directum dominium, ſed in cenſu creditor, ſeu emptor habet quoque dominium directum rei cenſui ſuppoſitæ: ergo tale pactũ valere debet in cenſu. quoniam vbi eſt eadem ratio, locum habere debet eadem iuris diſpoſitio l. illud ff. ad legem Aquil. Rurſus poteſt quis pro voluntate ſua ſe obligare ad alteri penſionem annuam ſoluendam, & quæcunque onera pro voluntate & gratis ſubire, cum rei ſuæ quilibet ſit moderator & arbiter l. in re mandata C. mandati, etiam abutendo l. ſed etſi lege §. conſuluit ff. de petitione hæreditatis: ergo eadem onera poterit in ſe ſuſcipere interueniente pretio & ſe obligare ad non alienandam rem cenſui ſubiectam. Et accedit quod cõtractus ex conuentione partium legem accipiunt l. 1. §. ſi cõuenit ff. depoſiti. lege legẽ C. de pactis, regula cõtractus de regu. iuris li. 6. Sebaſtianus Medices tract. de cõpenſatio. 1. p. q. 16. n. 2. Domi. Frãciſ. Sarmientoli. 1. Selectarũ interpret. c. 11. deciſio Genuæ. 14. n. 9.

Tertio ſi fundus hypothecæ ſubijcitur diſtrahi non poteſt ſine aſſenſu eius in cuius gratiam fuit ſupoſitus. l. res C. de remiſſione pignorum l. debitorem C. de pignoribus leg. prima C. debito. vendi. pigno. imp. nõ poſſe. Sed fundus in quo cenſus eſt conſtitutus ſubijt rationem hypothecæ: ergo diſtrahi ſine conſenſu creditoris non pocerit, ac proinde talis conuentio vt conformis naturæ

turæ contractus improbari non debet.

Sed hæc argumenta, ſi expendantur acurate, exiguam vim habere videntur. Nam in emptorem tranſire directum dominium rei ſuppoſitæ cẽſui per quam falſum eſt, vt ex pluribus reſolui ſupra hoc lib. cap. 4. Ideoque ab emphyteuſi ad cenſum ſumi nõ poteſt argumentum in quęſtione propoſita.

Præterea licet per contractum ſe poſsit obligare vnuſquiſque ad non alienandam rem ſuam, & gratis & pretio accepto l. ſi ita quis §. ea lege ff. de verbo. obligatio l. ea lege C. de condictio. ob cauſam l. penult. C. ſi mancip. ita fuerit aliena, & adiecta rei ipſius hypotheca ſpeciali, & pacto de non alienando contra facta alienatio ſit inualida l. ſi creditor §. vltimo ff. de diſtractio. pigno. vbi Barto. Bal. Ange. Saly. & Fulgo. l. vlt. tit. 5. part. 5. docent Imola nume. 13. Iaſſ. 69. Crotus 94. Ripa. 87. loaces 165. inl. filius familias §. Diui. ff. de legatis primo. Roderi. Xuarez in l. poſt rem iudicatam prima limitatione num. 7. & 12. ff. de re iudicata. Antonius Gomez in leg. 40. Tauri num. 18. Ioann. Gutierrez in l. nemo poteſt num. 28. ff. de legatis primo: tamen in cenſu id locum habere non poteſt. Quoniã ſe obligare ad non alienandum 2 rem cenſualem eſt grauamen æſtimabile pretio: & in hoc contractu nullum admittitur grauamẽ quo pretium legitimum diminuatur. Denique falſum eſt rem ſubiectam hypothecæ non poſſe diſtrahi ſine cõſenſu creditoris. Nec probant contrarium iura ſuperius adducta, quia ſolum docent venditionem pignoris vel hypothecæ factam ſine conſenſu creditoris non diſſoluere, neque tollere ius illius. Si enim creditor diſtractioni pignoris, vel hypothecæ conſentiret, ius pignoris vel hypothecæ reſolueretur l. ſi debitor §. 1. ff. quibus modis pignus vel hypotheca ſoluitur l. 4. §. ſi in vendi tione l. ſicut §. ſi in voluntate ff. eodem tit. l. 2. C. de remiſsione pigno. l. creditor ff. de regu. iuris, & notat Neguſantius de pignori. tertio membro 6. partis numero 12. verſiculo regula eſt, adeo vt res hypothecata alienata conſentiente creditore, & poſt modum re adquiſita non comprehendatur generali obligatione bonorum etiã futurorum, quemadmodum reſcripſit Iuſtinia. Imperator in l. ſolita prouidentia C. de remiſsione pigno. vbi ſcribit Salycet. multos eius legis caſumignorãtes contrarium reſpondiſſe, ideoque eam legem non eſſe obliuioni tradendam, & appellat mirabilem Neguſantius dict. 3. membro ſextæ partis num. 21.

Quare in contrariam ſententiã ipſe procliuior ſum, arbitrorque pactionem, qua agitur vt debitor

ne-

nequeat distrahere rem in qua cē sus est constitutus inutilem esse, iniustam & illicitam. Quoniam cum per eam debitor priuetur libertate disponendi de re, cuius habet dominium plenum, & perfectum, vix est, vt non contineat maximum grauamen in damnū & prejudicium debitoris, & cum respiciat fauorem creditoris æstimari debet pars pretij argumento textus in l. fundi partem ff. de contrahen. emptio. Ideoque tanto minoris creditor emit quanti potest grauamen æstimari, quoniam in iure nostro constitutum est rem minoris æstimari cum vē ditur aliquo cum onere sub aliave conditione, quam si libereven deretur c. cum Ioannes de fide instrumentorum, vbi notat Panormit. l. 1. §. si hæredes ff. ad Trebel lia. Tiraquell. lib. 2. de retractu in præfatione num. 20. Couarr. lib. 3. variarum cap. 10. num. 1. At census minus iusto pretio constitutus nullus est, aut saltim iniustus, & illicitus: ergo conuentio de non alienando rem subiectam censui vitiosa est, vt pote, qua efficiatur censum manere constitutum minus iusto pretio.

3 Ex quo non verebor affirmare propter hanc conuentiouem & clausulam non competere ius exequutionis contra tertium possessorem fundi, aut prædij censui suppositi. Nam etsi instrumētum Guarentigium mādetur exequutioni contra tertium pignoris possessorem apposita clausula in instrumento de non alienando, quē admodum scripsere Iason. consi. 111. colum. 6. vol. 2. Roderi. Suarez in l. post rem iudicatam ff. de re iudicata in declaratione ad legē Regni limitatione prima nume. 5. Couarru. lib. tertio varia. cap. 7. numero 6. verticulo hinc etiam ad finem, Ioannes Gutierrez in l. nemo potest num. 38. ff. de lega. 1 Gonçalus Suarez de Paz in sua praxi. 4. part. primi Tomi capit. 1. num. 49. Petrus Salazar de viu, & consuetudine cap. 11. numero 63. tamen ea clausula adiecta instrumento censuali eum nequit effectum operari. Quoniam nulla, & inutilis est, & quod nullum est nihil potest efficere nihil operari, l. non putauit §. non quæuis exhæredatio ff. de contrata. l. 4. §. condemnatum ff. de re iudicata. Facit quod vbi cōtractus nullus est, instrumentumque vitiosum, & similiter omnes clausulæ in eo cōtentæ sunt nullæ, vt notat Ludoui. Roma. consilio 42. colum. 1. Robert. Maranta disputatione 6. numero 29. & docet glo. in l. 3. verbo Fauiana ff. si quid in fraudem patroni, quā notat Palacios Rubios in repeti. Rubri. §. 76. num. 6. Iass. in §. fuerat num. 76. inst. de actio. quos refert Gonçalus Suarez de Paz dict. 4 part. primi tomi cap. 3. num. 2. Ioannes Gutierrez de iuram. confir. 1. par. cap. 36. nume. 6.

Quoc-

Quoccirca tutius esse arbitror, vt in censuali instrumēto ad effectum vt exequutio habeat locū contra tertium possessorem, loco clausulæ de non alienando ponatur pactum de ingrediendo possessionem rei suppositæ censui propria authoritate, vi cuius competit exequutio contra tertium possessorem, vt docent Areti. consilio 21. colum. penultima in fine, & columna vltima, Soci. consilio 82. colum. 3. volum. 3. Maranta dicens esse verbum singulare valde que extollens de ordine iudiciorum 6. part. de exequutione sententiæ numero 33. & dicit esse cōmuniorem sententiam Negusancius in tracta. de pignori 4. parte principali n. 21. Ioannes Gutierrez in dict. l. nemo potest num. 39. & de iuramento confir. 1. par. cap. 23. numero 33.

4 Admitterem tamen eam pactionem valere, si vltra pretium legitimum daretur aliquid vendi tori pro eo grauamine & onere. nam cum vniuersa conuentionis iniustitia consistat in excessiu pretij, cessabit procul dubio, si grauamen, quod eficiebat iniustum esse censum, iusto pretio compensetur.

5 Altera, quæ se offert explicanda quæstio, est, an valeat conuentio vulgaris, vt re distracta per venditorem liceat census emptori retrahere pro tanto, de cuius effectu, & validitate iam vidi sæpenume ro ingentem alrercationē & controuersiam. Dea eaq; difficultate deprehendi duos Hispanos I. C. magni nominis eruditionisq; nō contemnendæ dissentire. Etenim Ioannes Martinez de Olano in concordia & noua reductione antinomiarum iuris communis & Regij Hispaniæ litera, A. nu. 107. censet eam conuentionem inutilem & vitiosam esse, vturq; ad eius sententiæ probationem argumento duplici.

Primum est, quia isthæc conditio censetur pars pretij, & iustam æstimationem minuit, tolliturque ex ea facultas vendendi, cui vellit per legem debitori concessa, & augetur conditio seu natura contractus censitici, fitque deterior conditio venditoris & rei venditæ. Alterum est, quod censiticus contractus est odiosus & stricti iuris vt etiam resoluit Petrus Rebuf in tract. de constitutione redditui in principio secundo tomo ad cōstit. Gallicas: ideoq; eius leges & regulæ stricte interpretādæ & ad vnguē seruandę sunt, vt in dubijs tutior via eligatur. Sed Petrus Nunius de Auendaño (quē virum doctissimū appellat Couar. in pract. c. 32. nu. 4. & eruditionis vtilis & quotidianæ Ioann. Garsi. in tract. de expēsis & melioratio. c. 1. n. 9.) respon. 12. disputans de hac quæstione latissime abijt in contrariā sententiam, triaq; cōstituit. Primū quod emptor cēsus ex legis dispo

sitio-

sitione non habet ius retrahendi prædium censui suppositũ. Quod etiã repetit idẽ Auen. d. respon. 23 Secũdum, quod valet pactum, vt vendatur emptori census redimibilis, potius quam alij asserens rẽ indubitatam, afferensq; testimouium Baldi in l. 1. C. communi diuidundo, quem sequitur Iass. in l. nemo ff. de pactis per tex. in l. qui Romæ §. cohæredes ff. de verbo. obli. & Casane. in consuetu. Burgul. Rubri. 10. §. 1. Tiraquel. de retract. lignagier in prefatione n. 15 additq; Auenda quod quando ille, cuius fauore fit pactum venit & petit rem pro tanto antequam venditor tradat emptori, vẽditor cogendus est tradere potius creditori, cui debetur census virtute pacti, quam ei, cum quo vult contrahere. Tertium, quod si dominus census venit ad retrahẽdum post perfectam venditionem & postquam res est tradita emptori, nõ habet locum virtute pacti retractus. In quam rẽ considerat plures rationes. Prima est, quia facta semel venditione vni & postea alteri, præfertur secũdus, cui facta est traditio l. quoties C. de rei vendicatione l. 50. tit. 5. part. 5. Si ergo secundus emptor, cui facta est traditio, præfertur primo, cui etiam res vendita fuit: multo magis debet præferri in ea specie, qua venditio facta non est, sed promissio de vendendo domino census potuis quam alteri: nam promissio dẽ dendo minus est quam venditio iuxta sententiam glo. in l. bonæ fidei & ibi Iass. ff. de eo quod certo loco.

Secunda ratio est, nam promissio & pactum de non alienando rem non impedit translationem domi nij, & si fiat contra pactum, vt est communis opinio Doctorum in l. si ita stipulatus §. ea leg. ff. de verbo. obliga. quam dicit communẽ Casane. in consuetudi. Burgũ. Rubri. 11. §. 13. sub num. 19. & sub nu. 29. asserens, quod si aliquis promisit alteri vendere pro tanto & vẽdidit alteri & nõ ei, cui promisit nihilominus valet venditio & qui rupit pactum, & venit contra id, poterit conueniri, & cõdemnabitur ad interesse. Exquibus rationibus hanc putat meam veritatem Auenda. Ego vero licet his grauissimis viris ingenio & eruditione sim longe inferior, quod agnoscere ingenue non erubescam, tamẽ veri vidẽdi cupiditate permotus, qua soleo incendi & inflamari mirũ in modum, tentabo in hac altercatione meam, qualiscunq; sit, interpouere sententiam. Aio igitur principio Ioannem Matienço virum alioquin diligentem & eruditum in l. 1. titulo 15. *de los censos*, lib. 5. nouæ compilatio ad finẽ peruperam imposuisse Auendãnio doctissimo contrariam sententiam, quã tutatur Olano. Aperte enim is author defendit valere pactionem, qua agitur vt dominus census possus possit rem suppositam censui antequam emptori tradatur, retrahere.

6 Deinde constituo stante proprio motu Pij quinti emptori cẽ sus ex lege competere ius retrahendi fundum censiticum. Quoniam vt cap. præcedenti animaduerti summus ille Pontifex concedit emptori census prælationẽ in re ipsa, quæ venditur. In locis autem, quibus extrauagans constitutio Pij quinti recepta non est, Domino census ex lege nullum competit ius retrahendi, vt copiose probat Auendannius d. respõ. 12. & respon. 23. & Matienço in l. 7. titul. 11. lib. 5. nouæ compilatio gloss. 1. num. 17. versicu. 5. quæro. Quod intelligo attento iure nostro Regio. Nam de statutis aliarum prouintiarum iuditium non facio.

7 Præterea censeo aduersus Auẽ dannium non valere pactionem. qua agitur, vt venditor census debeat rem censualem magis vendere Domino census, quam alteri. Quoniam improbam, & inutilem esse conuentionem semper mihi persuasi, qua venditori census tollitur, aut minuitur libera facultas alienandi rem obnoxiã præstatio impensionis annuæ. Cõtinet enim grauamen diminuens de pretio, vt resolui superi. Nec contrarium docent Bald. in d. l. 1. C. communi diuidundo Cuma. Imol. Alexand. & alij, quorum meminit Iass. in d. l. nemo n. 2. ff. de pactis, quia solum docent absolute valere pactum, quod quis potius teneatur vni vendere, quẽ alteri pro eodem pretio. Non tamen docent in contractu censuali obtinere vini aliquam id pactum. Neque ex eo, quod licet in alijs contractibus inferri potest idem licere in censu. Quoniã cũ census habeat odiosam, suspectã q; naturam caute in eo procedẽdum est, nec admittenda quælibet argumenta desumpta ex ratione aliorum contractuum.

8 Quarto statuo nullum vitium continere pactionem, qua conuenit, vt rem censualem possit Dominus census retrahere pro eodẽ pretio. Quod etiam nouissime defendit Ioann. Gutierrez lib. 2. practi. quæst. circa leg. Regias Hispaniæ q. 167. nu. 2. & 3. quem longe post hæc scripta vidi & legi, mouear ad sic existimandũ ea ratione. Quia quod possit Dominus cẽsus ab alio possessore oblato pretio retrahere fundum cẽsiticum, nullum est grauamen census debitoris. Quod si esset sãctissimus ille põtifex *Pius quintus*, qui quãtum potuit curauit exonerare cẽsuũ debitores, non tribuisset Domino census prælationem, & retrahendi facultatem. Hæc enim pactio longe differt a illa, qua cõuenit, vt teneatur census debitor Domino illius magis vendere, quã alteri. Hac quippe velut minuitur

tur libera facultas disponendi de re sua grauaméq; sentit debitor. At vbi conuentũ est, vt dominus census possit rem censualẽ retrahere, debitor non grauatur, quia vi huius pactionis ipse ad nihilũ obligatur, nec priuatur facultate distrahendi res suas, sed solũ Domino census facultas quædam tribuitur retrahendi magis directa in rem, quam in personã. Quo argumento defenditur cõsuetudo, vel statutum deferens consanguineis, cõsortibus, aut vicinis ius retractus. Quia scilicet ex ea cõsuetudine, vel statuto non cogitur quis vẽdere magis cõsanguineo, consorti, aut vicino, quam extraneo, sed libere potest quibuscunq; voluerit vendere. Solum autẽ fit vt rem arbitratu emptoris alienatam possit consanguineus consors, aut vicinus restituto pretio redimere, vt considerat Tiraque. de retractu Lignagier in prefatione num. 16.

9 Postremo considero, quod adiecta pactione vt possit dominus census rem censualem venditam retrahere, licet illi rem ipsam a quocũq; possessore auocare, etiã si tradita illi fuerit per venditorem. Nam cum partes ita conueniunt, expresse agere videntur, vt dominus census auocare possit a quocũq;. Id enim est proprie retrahere, idest ad se trahere, & reuocare prout animaduertit Andreas Tiraque. in d. præfatione de retractu ligna. Numero 5. & 6. & maiorem energiam secũ importare videtur verbum Hispanum *sacar por el tanto*, Quo manifeste videtur emptori census tribui facultas amplissima rem auocandi a quocunq; possessore. Et quãuis in pacto de retrouendendo controuerterint Doctores, an venditor possit rem a secũdo emptore vendicare tamen magis est, vt cõceptopacto verbis directis possit vt latissime probant Grego. Lopez in l. 42. tit. 5. part. 5. verbo *el cõprador*, & glo. vlt. Couarru. lib. 3. variarum cap. 8. n. 2. Perez in l. 1. titul. 2. lib. 8. ordinamenti pag. 40. co. vl. & sequẽtibus & communẽ esse resoluunt Ioann. Gutierrez, cons. 27. n. 2. & Hiero. Gabriel cõsil. 66. ideoq; apparet partes inter se posse efficere, quod retractus dirigatur in rem, & vi conuentionis res tradita possit vendicari ab emptore. Quod in censu magis debet habere locum, ex quo vt post alios agnoscit Auendannius ipse producitur in fundo ius quoddam reale ipsi affixum, & inhærens, quod eisdem argumentis probat Gutierrez a me non visus cum hæc scriberem d. q. 168. n. 4. etvt omnis dificultas euitetur, cõsilium erit vt adiecto pacto de retrahendo subijciatur hypotheca rerum ipsarum, qua expeditum erit dominũ census agere posse aduersus quencunq; tertium possessorem ex celebri l. si crediter §. vlt.

§. vlt. ff. de distractione pigno. Vidiquoque in praxi controuersiam an dominus cẽsus rẽtrahens vi pacti, debeat retrahere intra nouem dies ad retrahendum præfixos cõsanguineo, vel consorti ex l. 13. titu. 10. li. 3. fori l. 7. & 13. & 14. tit. 11. lib. 5. nouæ compilatio. ita vt illis elapsis debeat excludi a iure retrahendi: an vero post id tempus libere possit quandocunque? Incuius difficultatis explicatione nobis esset explicanda quæstio celebris, an facultati redimendi, seu retrahendi ex pacto prescribatur aliquo tempore. Quam si Dominus dederit, postremo libro huius cetractatus longiori sermone persequar, & quatenus ad presens facit institutum, libere non verebor pro ferre elapsis nouem diebus, iure communi non nisi triginta annis, quia quæ exeo pacto com-
10 petit actio. Meo iudicio mixta est ex l. vltima. C. finium regundorum. l. vnus C. in quibus casus cessat longi tempore præscrip. l. hæreditatem C. eodem titulo. l. hæreditatis C. de petitione hæreditatis, & iure Regio eodem tempore ex l. 6. titul. 15. libro. 4. nouæ compilationis præscribi. Quod si magis visum fuerit actionem, quę ex eo pacto datur, non nisi personalem esse, iure communi triginta, vel quadraginta annorum præscriptione respondendum est excludi l. 2. C. de constituta pecunia l. 1. §. ad hæc. C. de annali: exceptione. l. neque mutui. C qui bus non obij. longi temporis. præscrip. & iure regio viginti annorum spatio ex. d. l. 6. titul. 15. lib. 4. nouæ compila. Nam leges Regiæ, quæ statuunt nouem dies ad retrahendum solum habent locum in retractu legitimo, nec extendi debent ad retractum conuentionalem. Ideoque eius præscriptio erit pensanda, & metienda ex legibus, quæ certas metas & temporum curricula præscribunt actionibus mixtis vel personalibus tantum.

11 Tertia quæstio est, an valeat commissi pactio, quæ frequentissime á Tabellionibus censualibus inseritur instrumentis? & quod valeat, debeatque exequutioni mandari, probatur in primis ex vulgari doctrina, quod contractus ex conuentione partium legem accipere dignoscuntur l. 1. §. si conuenit ff. de positi, & nihil tam naturale est, quam quod inter partes conuentum est, seruetur l. 1. ff. de pactis l. 1. ff. de constitu. pecunia. Deinde ex text. expresso in l. 68. Tauri, Hodie l. 1. titul. 15. *de los censos*, libro quinto nouæ compilatio. vbi sic scribitur.

Si alguno pusiere sobre su heredad algun censo concondicion, que sino pagare a ciertos plaços, que caya la heredad en commisso, que se guarde el contracto, y se juzge por el, puesto que la pena sea grande y mas dela mitad. Quibus

verbis commissi pactionem in censu probari vnusquisque facile dignoscet.

Preterea, quoniam si conuentio isthæc non esset admittenda in contractu censitico, eo maxime deberet esse, quod pœna excessiua est longe superans interesse contrahentis: sed pœna conuentionalis, quantacunque sit, exigi, & retineri potest, quemadmodu tradit Innocen. in capite sacro de sententia excommunicationis, & sequitur Laurentius de Rodulphis in cap. consuluit quæst 65. de vsuris, Franciscus Balbus in tracta. de prescriptio. 2. part. 3. partis principalis quæst. 13. & esse magis communem opinionem profitetur Alexan. consilio 157. colum. 1. volumi. 6. Iason in l. 2. nume. 141. C. de iure emphy. & defendit variis argumentis Petrus Rebuff. in repeti. legis vnicæ. C. de sententijs, quæ pro eo, quod interest. glosa proferuntur numer. 32. versiculo. 12. est opinio. Turzanus opinione 71. Riminal. Iunior consilio 69. numero 23. Bursatus consilio 53. numero 42. libro. 1. idque locum habet etiam inconscientia Corne. consilio 69. in fine libro 2. & consilio 55. litera N. libro 3. Ange. consilio 43. Decius consilio 298. columna 2. Riminal. iunior, & Bursatus vbi proxime: ergo pœna commissi adiecta censui exigi poterit, debebitque mandari exequutioni.

Denique si commissi pactio iniqua, & illicita censenda, est ob eam causam erit, quia debitor census amittit rem maioris valoris, quam sit census, nec potest illam repetere: sed cõmissi pœna repetitionem non impedit, quia census redimibilis ex natura sua habet, & habere intelligitur pactum de retrouendẽdo, quod precesit pœnam: & licet propter pœnam conuentam res ceciderit in commissum: nihilominus propter reuendendi pactum, cui adiecto pœnæ non derogat, poterit debitor census eam recuperare: igitur commissi pœna non erit improbanda in censu.

Ideoque Barthol. de Albornoz li. 3. de arte contractuum tit. 2. *del censo alquitar* doctrina 3. contendit commissi pactionem in censu nullum vitium, nullamque turpitudinem continere: & Dominicus de Soto lib. 6. de iustitia & iure q. 5. artic. 2. hanc partem magis probat scribens, quod qui in vno vel duobus annis non soluerit, eisdem possessionibus obligatis spolietur, non est porsus genere suo iniquum: quoniam potest id quidem in pœnam imponi; & est l. Tauri 68. approbatum. Idem quoque tenent Palacios Rubi. & Antoni. Gomez in d. l. 68. Tauri, & defendit acriter Ioannes Garsias in tractatus de expensis, & meliorationibus capite 9. à numero 64.

Econ-

Econtrario vero, quod pœna commissi in censu redimibili, vel perpetuo pecunia creato iniqua sit nec admittenda, probatur. quia quotidiano experimento didicimus semper subijci prestationi cẽsus res longe maioris valoris: sed iniquum & nimis graue est, quod propter cessationem solutionis minoris, aut paruæ quantitatis perdatur res, quæ longe pluris valet, vt docuit glosa. in authentica, qui rem C. de Sacr. os. Ecclesiæ. cuius meminit Matthæus de afflictis de cisione Neapolitana 80. numero 3. ergo commissi pœna vt nimis rigida & grauis reicienda est ab hoc contractu censitico. Rursus omnis pactio, ex qua emptor census percipit lucrum vltra pretium, quod dedit, nedum est iniusta, sed fœneratitia, & vsuraria, vt efficaciter opinor me probasse præcedentibus capitibus: sed si pactio commissi vim aliquam obtineret, fieret, vt re occupata & apprehensa emptor longe plus lucraretur, quam esset pretium datum a principio: ergo iniusta fœneratitia, & vsuraria est.

Tertio quantitatis dationi adiecta pœna continet vsuræ presumptionem, vt communi voto resoluunt vtriusque iuris interpretes in l. stipulatio ista §. alteri ff. de verbo. obligatio. & in l. cum allegas C. de vsuris, & in l. Iulianus §. idem Papinianus ff. de actionib. empti, & in capite dilecti de arbitris, & capite suam de pœnis: & esse opinionem communiorem testatur Gregori. Lopez in l. vltima in glos. *vsura* titulo 11. part. 5. sed cum incensu apponitur commissi pœna, dationi quantitatis adijcitur. Igitur vsuræ continet suspitionem.

Quarto apud omnes in confesso est hunc conrractum censualem esse odiosum, suspectum, & restringendum, quia facili negotio decurrit ad vsuram propter maximam affinitatem cum ea, sed & de perse commissi pœna odiosa est, maximumque rigorem habet, & ideo quanuis non valeat consuetudo Ecclesijs damnum & læsionem inferens capi. 1. de consuetudine, nihilominus procedit, & obtinet ea consuetudo, qua inductum fuerit emphyteutam Ecclesiæ non priuari emphyteusi ob non solutam pensionem, vt scripsere Panormitanus consilio 72. columna. 2. libro 1. Decius in capite. 1. de consuetudi. Rochus. Curci. in capite vltim. eodem titul. folio paruo. 51. colum. 3. Garol. Ruynus consi. 4. lib. 1. ergo pœna commissi vt odiosa non debet admitti in contractu etiam odioso, & suspecto de se ipso.

Quare authores plurimi, idemque grauissimi censent in censu illicitam esse commissi pœnam, nec locum habere posse. Sic enim sentiunt Picarro post Conrradum a se relatum ad statutum

tutum de Guadalupe gloſ.*en mucho mas* colum.3.Follerius in pragma. de cenſi. verbo huiuſmodi cens.ſuper rebus numer.88.Mexia in l.5.titu.3.lib. 7. ordina.2. p. 2.fundameto nu.37.38.&39.Ioannes Gutierrez lib.2. practicarum, quæſti 186. Couarru. lib. 3. varia. capite 7.numer. 1.Ioannes Oroſci in l. iuris gentium §. quinimo numero.49. de pactis .Matthæus de afflictis deciſsione. Neapolitana.80.Nauarr.in manua.latino reformato cap..23. nume. 68. Dida. Perez in procemio titu.2.*delas vſuras* lib.8.veteris ordinamenti pag. mihi.36.colu.1.verſi.queritur vlterius, Alua. Valaſ. de iure emphyteutico.q.30.num.31.& tomo.1. conſulta, & rerum iudica in regnoPortugaliæ conſulta.35.num.1. Olano in ſua cõcordia,& noua reductione antimoniarum iuris ciuilis,& Regij litera A.nu.105. Sarabia in inſtructione mercatorũ. capit.15.Ioannes Gutierrez de iuramen.conff.1. part.cap. 31. num. 10.& 11.Matienço in l.1 titu.15.*de los cenſos* lib. 5. nouæ compilatio. gloſa. 2. numero.4. quorum ſententiæ libenter accedo. Neque obſunt argumentacontraria.Non primum,quoniam lex & conditio a partibus adiecta contractui ſeruari tunc debet,cum licita eſt, nec continet turpitudinem , vt docet gloſa. in d. l. 1. §. ſi conuenit verbo exconuentione ff.de poſiti,& in l. vltima verbo cautionem ff.de ſuis & legitimis hæredi.gloſa in reg. contractus de regulis iuris lib.6.Lex enim naturę, quæ dictat pacta ſeruanda fore, dictat quoque illicita pacta in honeſta , & turpia eſſe reijcienda l. iuris gentium §. ſi paciſcar l. ſi vnus §. illud. & §. pacta ff.de pactis l. pacta quæ contra. Cod. eodem titulo l. generaliter. l.ſi plagij ff. de verb.obliga.vbi explicant accurate Corras.Cuia. & Donellus. At conuentio , qua agitur,vt ob non ſolutam penſionem , vel ob diſtractum fundum cenſualem ſine conſenſu creditoris incommiſſum incidat res ſubiecta redditus præſtationi, iniqua eſt,illicita imo vſuraria , & fœneratitia , ac proinde nullo iure ſeruari debet.

Neque etiam obſtat lex Regia 68. Tauri , & prima titulo 15. *de los cenſos* libro 5. nouæ compila. Nam & ſi probet in cenſu conſignatiuo , de quo præſens diſputatio ſuſcipitur,valere commiſſi pactionem , illamque ſeruari præcipiat,tamen praxis & forenſis vſus eam legem contractus , & ſi omnino expreſſa ſit, tantum admittit & probat vbi cenſus perpetuus conſtituitur abſque redimendi pacto , & res ſuper qua conſtitutus eſt,ipſius erat , qui penſionem annuam ſibi ſoluendam fore cauerit , alioquin benigno quodam iure nunquam obtinet is , qui rem iure &

re,& ratione commiſsi reddi ſibi poſtulat,quem ad modum literis conſignatum reliquit inſignis Didacus de Couar.d.cap.7. nume.1. idemque memorię prodidit ſapiẽtiſsimus Ioannes Oroſcius in d.l. iuris gentium §. qui nimo nu.49. ff.de pactis ſcribens,quod ita admittit vtriuſque auditorij benigna interpretatio,& eius legis rigorem receſiſſe ab aula,neque vnquam fuiſſe receptum niſi in ſpecie ſuperiori profitentur ingenue Didacus Perez Alua. Valaſ. Olano,Ioannes Gutierrez,& Matienço proxime relati & quanuis Ioannes Garſias d.c.9.a num.64. contendat perſuadere eius legis diſpoſitionem adhuc ſeruandam eſſe,nec licere de lege principis dubitare:tamen magis eſt vt non debeat exequutioni mandari, quoniam vſuram foueret,vt demonſtratum eſt ſuperius.Cernimus enim leges plurimas Romanas, Hiſpanaſque Sanctiones , vt nimis rigidas abolitas fuiſſe,&cum pœna commiſsi odioſa ſit exſe, rigorẽq3 cõtineat,iure optimo factũ eſt,vtlex quę in cõtractu odioſo illã admittebat recepta non ſit. Nec quod pœna conuentionalis quantacunque ſit peti poſsit commiſsi pactionem iuſtam facit,quoniam communi voto Doctores id reſoluunt haberelocum cum facto,vel dationi ſpecie adijcitur,ſecus vero cum dationi quãtitatis:quoniam tunc vſuræ claudit ſuſpitionem,& præſumitur ad iecta infraudem vſurarum l. rogaſti.§.ſi tibi ff.ſi cert.petatur. An charra conſi. 148. apud antiquos Alexan.conſi.49.& ſequenti volum.4.& conſi.135. colum.4. vol. 6.Decius conſilio.183.& agnoſcit communemAlexan.conſilio 119. colum.3.volum.2.& conſi.43.volum.6.& conſilio.135.colum.3. eodem volum. Petrus Rebuff.in l. vnica C. de ſentent.quæ pro eo quod intereſt. gloſa proferuntur numero 46.verſi.1.fallit.Palacios Rub.in cap.per veſtras 6. notabi. numer. 7. Ioannes Gutierrez de iuramento conff. 1. part.capit.36. numer.9. & commiſsi pœna incenſu poſita quantitatis dationi adiecta eſt,ac proinde locum habere nequit & accedit,quod iam pœna conuentionalis non exigitur niſi quatenus intereſt vt reſoluit Matthæus de afflictis diciſsioneNeapoli.135.Auẽdan. in dictionario verbo pœna cõuẽtional.Gutierrez d.c.36.nu.10. Deniq; poſtrema ratio acutiſsimi Bartholomei deAlbornoz nõ officit excauſa multiplici.prima,quia eomodo debitor cogitur cenſũ redimere, exiſtimat enim Albornoz ita demũ rẽ,quę incommiſſum incidit, poſſe recuperari ſi emptori integrum capitale cum redditibus decurſis reddatur.Quod iniuſtũ eſt & ſubſtantiæ contractus cenſualis repugnans,&aduerſum.Secunda quoniam contingere poterit

vt debitor vix possit rem à creditore ipso recuperare: fietque exinde, vt cum aliena iactura locupletur: quod abhorret natura l. nam & hoc natura ff. de condictio. indebiti l. iure naturæ ff. de regu iuris reg. locupletari eodē tit. lib. 6. Tertia, quia si vt autumat Albornox, fructus interim percepti debent spectare ad creditorem: euenire poterit, vt lucretur fructus maioris pretij & emolumenti, quam sit tributum census. Quod nequit excusari ab vsuraria prauitate. Igitur dicendum est a contractu censuali commissi pactionem reijciendam esse, & legem 68. Tauri, primamque titulo 15. *de los censos*. libro 5. nouæ compila. contrario abrogatam vsu. Hanc tamen resolutionem existimat cessare Petrus Follerius dicto verbo huiusmodi cens. super rebus nu. 88. & 89. vbi ita conueniret.

12 Vt res subiecta census præstationi incidat in commissum pro iusto pretio. Quia tunc omnis fraus & vsuræ suspitio videtur exclusa, pro qua sententia facit tex. celebris in l. si fundis §. vltim. ff. de pigno. Ex quo Doctores frequentissime solent ad notare admitti pactum legis commissoriæ in pignoribus vbi inter creditorem & debiterem conuenit, vt non soluto debito ad certum tempus res sit creditoris iusto pretio, & ita obseruant Salyce. & Paul. in l. Titius ff. de pignoratitia actione, Tiraque. de retractu cōuentiona. in fi. numero 136. Pinellus in Rub. C. de rescinden. venditione secunda parte capit. 1. numero 26. ad finem. Caldas. Pereira in l. si curatorem habens C. de in integrum restitutione minorum, verbo sua facilitate numer 95. Mathæus de aflictis decisione Neapoli. 368. numer. 1. & 2. Negusan. de pigno. 4. p. princi. in principio numer. 6. Couar. lib. 3. varia. cap. 2. numer. 8. Ioan. Gutierrez de iuramento confir. 1. part. c. 33. numer. 4. & probat optima lex Regia 41. titul. 5. part. 5. & l. 12. titul. 13. eadem parata. & ibi Grego. Lopez. verum quanuis cōmuni suffragio Doctores tradiderint in pignoribus valere pactū legis commissoriæ ea forma conceptū: tamen incensu reijciendum esse mihi persuadeo. Quoniā vitium habet incensu omnis pactio, omnisq; conuētio, qua debitor manet obligatus directe, vel indirecte ad alienandū creditori rem censualem, nisi grauamē iusto pretio compensetur vt efficaciter superius demōstraui, quare cū ea pactione debitor astringatur vēdere creditori rem censualem, fit cōsequens id pactum non leue continere grauamen, ac per consequens reijciendum est, nisi detur maius pretium respondens ipsi grauamini, & oneri. & accedit quorumdam sententia existimantum in mutuo non valere pactum legis commissoriæ ita conceptum vt res sit empta iusto pretio, ea ratione quia mutuans nullum lucrum stipulari potest propter officium mutuandi etiam prætextu dilationis præsertim dā nosum debitori, sed ius emendi, vel adquirendi rem alterius iusto pretio est lucrum, seu commodum considerabile damnum afferens domino, & æstimationem rei suæ diminuens l. si æquo ff. de lega. 1. & sic est vsura formalis in mutuante, vt sentit Carolus Molinæus, quem refert Couar. d. c. 2. nu. 8. versi. secundo. pactū, & Caldas Pereira d. verbo sua facilitate num. 99. versi. Secunda etiam conclusio, quæ ratio incensu maximum pondus habere videtur ergo &c.

13 Valeret autem incensu commissio pactio vbi actum esset, quod domus, vel fundus debitoris ad creditorem spectet non absolute, & in perpetuum, sed sub libero pacto redimendi fundum, ita vt fructus interim cedant loco vsurarum, reddituum inquam, aut interesse, dum modo fructus redditū annuum nō excedāt. Quoniā hac in specie non est vere pactū legis commissoriæ, sed pactum interusurij pecuniæ compensandi, tunc enim est vera Antichresis cum est actum, vt creditor fundū retineat fructus in vsuras percipiēdo donec sors reddatur sic enim is contractus vocatur, quo pignus ita datur, vt quo ad debitor satisfaciat, eo creditor vsuræ nomine vtatur, & fruatur. Marcia. I. C. in l. si pecuniā ff. de pignerati. actione scribit si *pecuniam debitor soluerit potest pigneratitia actione vti ad recuperandam antichresim*, & in l. si is, qui bona §. 1. ff. de pignori. *si antichresis facta, sit, & in fundum, aut ædes aliquid inducatur, eo vsque retinet possessionē pignoris loco, donec illi pecunia soluatur*. Eiusque contractus exempla extant apud Papinianum in l. 1. §. pacto. ff. de pigno. & Modestinum in l. 39. ff. de pignerat. actio. & Paulum in l. 9. §. vlt. ff. de supellecti. legata, & Impera. in l. si ea lege 17. & l. si ea pactione C. de vsuris & in Nouella 32. 34. & 130. & facit, quod notat Borgni. Caualca. decisione Fiuizanensi. 43. num. 54. vbi scribit, quod & si incensu commisso & caducitati locus non sit, tamen is, cui debetur ob non solutam pensionem potest petere se immiti in possessionem rei censualis, & aliorum bonorum censuarij fructusque capere, quosque census sibi domino soluti nō fuerint, & ita quotidie fit. Nā virtute instrumenti cēsualis fit exequutio in bonis censui suppositis pro redditibus de cursis, eaq; ad iudicātur creditori. Qui, quan diu debitor non soluit, fructus percipit, sed cum excedunt debitam quantitatem, excessum lucrari non poterit, quia vsuram contineret. Igitur si ita conueniret, vt non soluto redditu fruatur creditor rebus

subiectis censui, paratus restituere, cum debitum solutum fuerit, conuentio nihil habet illicitum, dummodo redditum non superent fructus, & ita docet Nicola. Valla. de reb. dub. tractu. 1. nu. 15. An vero bonis adictis creditori, pro redditibus de cursis valeat idē creditor pro pensionibus quæ postea efluxerunt, executionem petere, tractat nouissime Parlado. lib. 2. rerum cotidia. capit. vlti. 5. p. §. 16. num. 23. inclinans in partem negatiuam, post Boeri. decis. 309. sed ratione fragili.

14 Aegregia tamē dubitatio est, an inter debitorem & fideiussorem censitici contractus admitti debeat pactum commissi, vt si debitum soluerit fideiussor, res aliqua excensui suppositis vel alia efficiatur ipsius fideiussoris: & valere tale pactum videtur posse demonstrari ex sententia Bartoli. in l. quamuis ff. de solutionibus existimantis inpignoribus non reijci, nec improbari pactum legis commissoriæ inter debitorem & fideiussorem. Quam sequuntur omnes in l. 1. C. de pactis pignorum, & numerosa Doctorum series, quam recensēt Couarru. d. capite 2. num. 8. & esse communi, & frequentissimo Doctorum consensu receptā profitetur Pinellus in rub. C. de rescinden. venditio. 2. p. cap. 1. num. 31. Emanuel Suarez Lusitanus inter communes opiniones lib. 6. litera F. versiculo fide iussor cum debitore, Caldas Pereira d. verbo sua facilitate numero 95. Adducique solet pro hac sententia communi responsum celebre Scœuolæ iuris consulti in l. vlti. in principio ff. de contrahen. ēpt. scribentis in hęc verba. *Titius cum mutuos acciperet tot aureos sub vsuris, dedit pignori, siue hypothecæ prædia, & fideiussorem Lucium, cui promisit intra triennium proximum, se eum liberaturum, quod si id non fecerit die supra scripta & soluerit debitum fideiußor creditori, iussit prædia empta esse, quæ creditori obligauerat. Quæro cum non sit liberatus Lucius fideiussor à Titio, an si soluerit creditori ēpta haberet supra scripta prædia? Respondi, si non vt in causam obligationis, sed vt empta habeantur, sub cōditione emptio facta est, & contractā esse obligationem.* Contrarium vero, imo legis commissoriæ pactum interdebitorem & fide iussorem improbum esse magis probarunt Ioannes Imola in capit. significante col. 3. versiculo item aduerte de pignori. Alexan. consi. 178. nume. 9. volu. 7. Andreas de Isernia Euāgelista Feudistarum, Aluarotus, & Præposi. in cap. 1. de fœudo dato inuicem legis commissoriæ in vsibus fœudorum, Couarru. d. cap. 2. nu. 8. Pinellus in d. Rubri. C. de rescinden. venditio. 2. p. cap. 1. nu. 31. Caldas. Pereira d. verbo sua facilitate num. 95. versi. primaigitur illa conclu. & num. 96. & hæc posterior sententia verior quidem est.

Quoniam in pacto leges commissoriæ adiecto inter debitorem & fideiussorem eadem ratio viget, quæ in pacto inito cum creditore, eademque asperitas, vsuræ timor, & suspitio; quam execratur quamque procul exterminare cōtendit rescriptum Constantini in l. vlt. C. de pactis pignorum. Tum quia ipsum fideiusionis officium gratuitum esse debet l. 1. ad finem ff. mandati, & fide iussor nullum lucrum de officio fideiussionis facere debet. Hæc tamen ratio non omnino videtur conuincere legis commissorię pactum interdebitorem & fideiussorem improbum esse. Nam fideiussor pacisci & exigere potest lucrū profideiusione absque vsuræ crimine l. hoc iure §. Labeo ff. de donatio. & ibi Bartholus, Imola, & Paulus de Castro l. si remunerandi §. Maurus alias incipit Marius ff. mandati & docent Lauren. de Rodulphis in cap. consuluit de vsuris 3. p. quæst. 3. & quæst. 47. Ambrosi. de Bigna. in cap. salubriter eodem titul. num. 18. Annania in cap. vlti. de vsuris nume. 42. & ibi Nauarru. in princi. num. 7. Decius consi. 7. nume. 1. Diuus Antoninus 2. part. titul. 1. capite. 7. §. 45. Ange. verbo fideiussor ad finem, Syluester verbo vsura 1. quæst. 39. testatus esse communem sententiam: Conrad. de contracti. quæst. 40. conclusione 4. Palaci. Rubi. in c. per vestras de donatio. inter nota bi. 6. §. 9. numero. 10. Caieta 2. 2. q. 78. arti. 2. ad 4. Soto lib. 6. de iustitia & iure quæst. 1. arti. 2. Ioannes de Medina in C. de restitutione fol. 146. §. sequitur amplius fideiussor, Michael de Palacio in praxi Theologica libro. 5. cap. 6. pagi. 446. versi. porro multo secius, & profitetur esse traditionem communiter receptam Couarru. lib. 3. variarum cap. 2. nume. 6. Didacus Perez in prœmio titul. 2. *de las vsuras*. lib. 4. ordinamen. pagi. mihi. 23. colum. 2. versi. quæro succesiue Dominus Antonius de Padilla in l. 2. C. de rescin. vendi. numer. 27. Gaspar de Baeza in tracta. de decima tutori Hispanico iure prestanda cap. 2. numero. 82. Alua. Valas. tomo 1. consulta, & rerum iudica. in regno Lusitaniæ consult. 18. numer. 2. Quę sententia persuaderi etiam potest eo argumento, quod vsura non reperitur nisi in mutuo vero vel præsumpto, & in hac specie nullum subsit mutuum, nec verum, nec palliatum, ideoque conuentio profideiusione referens lucrum, & commoditatem ad fideiussorem, ab vsuræ labe & prauitate vacua sit libera, & immunis. Contrarium vero imo vsuram esse capere aliquid fideiussore promero fideiusionis officio defendit Carolus Molinæus de contracti. quæst. 31. quem referunt, & sequuntur Couarru. d. capite 2. numero. 7. Pinellus in d. Rubri. 2. p. capite 1. numero. 31. Caldas Pereira d.

ra d.verbo ſua facilitate num.96. Hancque libentius amplector ſententiam,quia quemadmodũ creditor pro officio mutui nihil poteſt honeſte exigere,ita fideiuſſor,imo multominus,quia minus officij impendit, quam creditor ſuum gratis mutuans,ſi ergo creditori ipſi ſors, quæ abeſt, nihil debet parere,quanto minus fideiuſſori ſimplex verborum prolatio,cum nihil ei abſit?Si creditorem propter officium mutuationis aliquid vltra ſortem exigere (licet interim pecunia ſua ſibi ab ſit)eſt vſura:in fideiuſſore,cui nihil ab eſt, eſt plus quam vſura, quæ re ipſa vt iniquior,ita deformior,& ſordidior eſt in fideiuſſore. Neque obſtat text. in d.l.hoc iure §. Labeo ff. de donationibus, quia non approbat has mercedes, neque ad hunc finem loquitur, ſed ſolum ad finem oſtendendi, quod non cadunt in donationem. Loquitur enim quando ſtipulatur promittitur,vel datur merces pro officio futuro,& dicit hoc eſſe extra cauſam donationis, nec valere tanquam veram donationem. An autem valeat iuſta ve ſit talis ſtipulatio, promiſsio, vel datio mercedis,l.C.non tractat, neque explicat,ideoque examen & diſcuſsio aliunde capienda eſt,nullo autem alio iure cauetur,nec ratio Philoſophiæ moralis,aut iuſtitiæ commutatiuæ ſuadet, ſed potius repugnat fideiuſſorem poſſe aliquid accipere pro officio fideiuſſionis, quod de ſe eſt non minus gratuitum,imo magis,quam verum mutuum: igitur & neque etiam obſtat,quod vſura non reperiatur niſi in mutuo, & hic nullũ ſubeſſe videatur: quoniam realtius per penſa apparet dicendum fore,mutuum quoddã palliatum deprehendi delitescens ſub forma fideiuſsionis:videtur enim fingi poſſe,quod fideiuſſor quantitatem mutuauerit debitori,& vltra illam acceperit lucrum, quod ſimulat ſe capere pro munere fideiuſsionis.Igitur pactum legis commiſſoriæ conceptum abſolute interdebitorem,& fideiuſſorem improbum eſt, & vſuræ ſuſpitione vehemẽti non carens.Nec incontrarium momentum habet reſponſum Scœuolæ I. C.in l. vlti.in principio ff.de contrahen.emptione. Quoniam ibi iuris conſultus non dicit quod prædia ipſa ſint fideiuſſori empta prodebito, ſed ſimpliciter dicit quod ſint empta, &ſic intelligitur iuſto pretio,quoties enim ſimpliciter dicitur, q̃ res ſit empta,niſi ſolutum ſit intermino, non intelligitur prodebito, ſed pro iuſto pretio a iudice vel bonis viris æſtimando,vt ſcribit Barto. in lege. Quanuis ff.de ſolutio. & in l. ſi fundus §.vltim. numer.1.ff.de pignori. Hoſtien. Ioannes Andre.& Panormi.in c. ſignificante de pign.Neguſan 4. part.num.6.Beltran.conſi.98.col. vlti.

vlti. volum. 2.& ita eum textum interpretantur Imola in d.capit. ſignificante num.10.Hernia Aluarotus,& Præpoſi.in d.cap.1.de fæudo dato inuicem legis commiſſoriæ,Alexan.conſi.178.num.9. lib. 7.Couarru.d.cap.2.nume.8.verſi. 2.pactum,Caldas Pereira d.verbo ſua facilitate numer.95.verſi. prima igitur illa concluſio.

Sed mihi videtur hæc interpretatio diuinationem continere. Ideo magis placet altera doctiſsimi Pinelli in d.Rub.C.de reſcinden.vẽditio.2.part.cap.1.numer.31.quod Scœuola I. C. in d. l. vltima ff.de contrahen. emptione agit magis de quęſtione voluntatis,quam poteſtatis, nempe de cognoſcendo quid inter contrahentes conuentum cenſeatur, non vero án contrahere potuerint, nec I.Conſult. Scœuola potuit dubitare, an ibi pactum legis commiſſoriæ in pignore valeret cum eo tempore improbatum non eſſet.Quod etiam præter doctiſsimum Pinellum ad notarunt,Iacobus Cuiacius in notis ad IuliumPaulum lib.2.ſententiarum titul. 13. & in l. Aemylius Largianus ff.de minoribus ad finem,Hugo Donel.cap.11.& Franciſcus Baldui.capite.17. tracta.de pignori.& Antoni.Concius in notis Marginalibus ad text.in l.vlt. C.de pactis pignorum, quorum ipſe nenini ſupra capite 5.

Dixi ſuprius commiſsi pactionẽ tunc admitti vbi cẽſus perpetuus conſtituitur abſque redimiendi pacto: & res ſuper qua conſtitutus eſt,ipſius erat,qui penſionem annuam ſibi ſoluendam fore canerit: & in hac ſpecie receptam fuiſſe Taurinam legem 68.& primam titul.15 *de los cenſos* lib.5.nouæ compilationis.

15 Eſt tamen ægregia dubitatio explicatione dignisima an commiſsi pactio,& pœna recipienda ſit in ea forma contractus,quę frequentiſsima eſt hac noſtra tempeſtate,videlicet cum dat quis ſuá poſſeſsionem altericerto pretio eſtimatam, & taxatam in cenſum vt quandiu pretium conuentum ſolutum non fuerit, emptor ſoluat redditũ annuum ad rationem vnius pro quatuordecim ad pretij conuenti numerum? & latius, exominibus quos legerepotui,Ludouicus Mexia in l.5.titul.3. *de los proprios y rentas de los concejos* li.7. ordinament. ſecundæ partis ſecũdo fundamẽto nu.35.tractat hanc difficultatem reſoluens, quod in hac ſpecie ſi pactis contractus per recipientem poſſeſsionem,& annuam redditum preſtare debentem contrauentum ſit, pactiones conditiones,pœnaſue ſibi impoſitas non ſeruauerit,poterit expelli,locuſque erit commiſſo,& legi apud Curias Taurinas 68. exinde que docet aperte commiſsi pœnam in ea forma contractus admittendam eſſe, moueturque ea ratione:quod directum illius poſſeſsionis

ſsionis dominium, dum ſibi totum eius pretium non ſoluitur, penes dominum dantem remanet, & quia adhuc creditor eſt & ratione fructuum, quos amittit, & recipiens lucratur ac ſuos facit, poteſt erga annuã præſtationem, & alias conditiones ſic recipienti leges indicere, & ſtatuere pœnas ab eo contraueniente exigendas. Ludouici que Mexiæ ſententiam ſunt complexi Ioan. Martinez de Olano in ſua concordia, & noua reductione antimoniarum iuris communis & Regij litera A. numero 104. ab illo diſſentiens circa explicationem textus in d.l. 68. Tauri, & Ioannes Gutierrez tracta.de iuramento conff.1.part. cap.31.numer.10.conſiderans alteram rationem, videlicet, quod per eam pactionem re ipſa recurrit, & regreditur ad ſuam antiquam, priſtinamque naturam, & ideo valere debeat iuxta ſententiam I.C. in l.ſi vnus §.pactus ne peteret ad finem ff.de pactis: Idem Gutierrez libro.2. pract. quæſt. 168. numero. 11. idem tenet Nauarr. in comment.de vſuris numero. 110. Gutierrez conſilio 12.numero. 2. ad finem. Sed rationem, qua impelliturMexia ad ſicſententiendum, duco fragilem & in firmam. Quoniam in ea forma contractus emptor ſtatim perfecto contractu dominus efficitur, fructus libere percepit, & lucratur, remque ipſam diſtrahere poteſt legare, & donare cum onere ſuo, quæ veri & perfecti dominij argumenta ſunt. Nihilque remaneat penes venditorem, quam ius ipſum percipiendi annuam penſionem. Et præterea, quia videtur ſentire Mexia translato dominio in totũ, reddi tus annui exactionem locum non habere ceſſareque celebre reſcriptum Diocleciani, & Maximiani in l.curabit C. de actioni.empti, & venditi: quod falſum eſſe liquido conſtat ex his, quæ reſoluit elegãter, & docte Couarru.lib.3. variarum capite.4.numer.4.verſi.5. ex eadem radice. & quod magis eſt hæc ſententia habet eximiam difficultatem ex eo, quod ſi hic contractus iudicandus eſt cenſus redimibilis prout Mexia, Olano, & Gutierrez opinantur, videtur commiſsi pactio non admittenda, cum in hac ſpecie locum habeant rationes, & argumenta omnia, quibus demonſtratum eſt ſuperius commiſsi pœnam vt odioſam & de vſura ſuſpectam a cenſu redimili eſſe reijciendam & procul amandãdam. Animaduertoque Didacum de Couarru.lib. 3.variarum cap.7. numer.1. Ioannem Oroſcium in l. iuris gentiũ §.quin imo nume.49.ff.de pactis. Didacum Perez in proœmio tituli 2.*de las vſuras* lib.8. ordinamenti veteris pag.36.colum.1.verſiculo quæritur vlterius. Alua. Valaſcum de iure emhyteutico quæſt. 32.numer.31. Ioannem Matienço in l.

in l.1.titul.15.*de los cenſos* lib.5.nouæ compilationis gloſa 1.contrariam ſententiam fouere, dum ſcribunt Taurinam conſtitutionem dum taxat eſſe receptam in ea ſpecie, quando cenſus perpetuus conſtituitur abſque redimendi pacto & res ſuper qua conſtitutus eſt, ipſius erat, qui penſionem annuam ſibi ſoluendam fore cauerit.

Cenſent ergo cenſu cum pacto redimiendi conſtituto ſuper re, quæ eius erat, qui ſtipulatus eſt annuã penſionem, pactionem commiſsi iniuſtam, iniquam, & illicitam eſſe. Ego quidem iam diu arbitratus ſum Ludouici Mexiæ opinionem veriſsimam eſſe: ſed eius cõprobationem petendam aliunde. Pendet enim ex eo, an iſthæc forma contractus ſit cenſus, an vero accedat ad aliam ſpeciem contractus. Cenſum non eſſe duco verius, ſed emptionem, & venditionem contractam cum pacto legis curabit C. de actionibus empti, & venditi. Quod in ſpecie ad notauit Ioannes Matienço vir vtique doctus, & lectionis multiplicis in l.7.titul.11.lib.5.nouæ compilationis glo.1.num.25.& ſequentibus. & ante illum Couarr.lib.3. variacap.11.numer.5. nouiſsime Nauarrus conſi.5.ſub titul. de cenſibus. Cum enim alteri fundum quis ita vendit, vt donec pretium ſoluat, penſio annua nomine cẽſus redimibilis ſuper eodem fundo conſtituti venditori præſtetetur incompenſationem fructuum ex eo fundo percipiendorum ab emptore, non contrahitur emphyteuſis, neque cenſus, ſed vera emptio & venditio fundi ipſius cum illo pacto, ideoque tunc habet locum retractus iure ſanguinis vt ſcribunt Matthæus de afflictis deciſsione. Neapolitana 338. numer. 8. Tiraque.de retractu lignagier §.1.glo. 2.numer.34.35.& 37. Caſſaneus in conſuetudin. Burgundiæ titul. de retractu §.10.in verbo leuendeur in principio. Quod ſi cenſus iudicandus eſſet, retractus iure ſanguinis non procederet, quia vendito cenſu antiquo, vel denouo conſtituto redimibili, aut irredimibili retractus iure ſanguinis non admittitur vt ex Tiraquello, Palaci. Rub. Caſtillo, Couarru. Grego. Lopez reſoluit Matienço d.glo.1.numero.22.& 23. cui formæ contractus non repugnat adijci poſſe cõuentionem, vt ſi emptor omiſſerit certo tempore venditori ſoluere quantitatem annuam incompenſationem fructuum, fundus ad priorem dominum reuertatur. Quoniam legem commiſſoriam in emptionis, & venditionis contractu licitam eſſe perquam manifeſtum eſt, pro qua ſententia facit Alexandri Cæſaris reſcriptum in l.commiſſoriæ.3.C.de pactis inter emptorem, & venditorem iuncta gloſa ibi verbo vſurarum, iuxta quam in eo textu hæc facti ſpecies proponitur, quod quis alteri fundum

fundum vendidit adiecto pacto, quod si pretium adcertum tempus non fuisset solutum, fundus ad venditorem reuerteretur, & interim emptor prerij vsuras persolueret: Imperator rescripsit commissoriæ venditionis legem exercere non posse, qui post præstitutum pretij soluendi diem, nõ vindicationem rei eligere, sed vsurarum pretij petitionem se qui maluit. Apparet ergo iuxta sententiam glosę ibi actum fuisse, vt siintra certum tempus pretium non solueretur, ad venditorem fundus rediret, & quandiu emptor retineret, penderet vsuras pretij, ac proinde lex cõmissoria in emptionis, & venditionis contractu iungi potest cum pacto legis curabit C. de actio. emp.

87 Sed ansi Tabellio omitteret in instrumento censuali apponere commissi pactionem, cum licita est, nihilominus commissi pœna exigi posset: opportune quæri potest: Et quod adhuc exigi, petique valeat, videtur ex eo demontrari, quia cum ex stylo notariorum soleat apponi frequentissime, si non apponatur, proscripta, & apposita habenda est ex l. vltima C. de fideiusso. Curc. Iuni. cõsi. 101. numer. 10. Segura in l. 3. §. vlti. numer. 31. ff. de libe. & posthumis Couarru. in Rub. de testamen. 2. part. numer. 14. Menchaca de successionum creatione libro. 7. §. 6. numer. 53. Quod enim solitum, & consuetũ est habetur pro expresso l. 4. ff. de lege commissoria l. quod si nolit §. quia assidua ff. de ædilicio edicto, & copiose tractatum est ab interpretibus nostris in capite, cum M. Ferrariensis de consti. Borgninus, Caualca. decisione Fiuizanensi 43. num. 33.

Incontrarium autem plurima vrgent. primum, quia cum soleat apponi, si non apponatur, censetur ommissa ex partium conuentione. Secundum quia est pœna priuationis, quę nunquam locum habet nisi exprimatur glos. in capi. vlti. de iure Patrona. glos. in capi. Apostolus 81. distintione glosa in summa 15. quæst. 8. glo. in c. quam quã verbo secus de electione li. 6. glo. in c. decio quinto qui de sẽtẽtia excommunicationis eodẽ lib. Tertium, quoniam iure nostro regio tota scriptura eiusque tenor est legendus a Tabellione partibus corã testibus, & amplius post approbationem partium Tabellio nihil addere protocollo, seu scribere potest vt decissum extat in l. 13. titul. 25. *de los escriuanos de concejo y publicos* lib. 4. nouæ compilatio.

Quibus argumentis Dida. Perez in procemio titul. 2. *de las vsuras.* lib. 8. ordinamenti veteris pagi. 36. colum. 2. resoluit commissi pactionem ommissam a Tabellione non debere censeri adiectam, & ipse huic sententiæ accedo perquam libenter.

Quarta

18 Quarta quæstio est, an valeat pactio vt si census non soluatur intra bienium, possit exigi quãtitas vel pretium, quo census constitutus & emptus fuit? & Ioann. de Olano in sua concordia & noua reductione antinomiarum iuris cõmunis, & Regij litera A. numer. 112. scribit eam conuentionẽ frequentissimam esse in regno Nauarræ, & admittendam esse ea ratione, quia ad firmiorem cautelã contractus apponitur, & ex ea non minuitur pretium census, tenditque ad faciliorem exequutionem eius, quod debitor tenetur facere, nempe ad expeditiorem solutionem census, asseritque hanc esse optimam praxim, & facile, ac paratum remedium exigendi censum, aut pretium si non soluatur. & miratur, quod censuarij in regnis Castellæ non vtantur hac forma conuentionis. Et pro hac parte latissime consuluit Hieron. Gabriel consilio 152. Ego vero in iustam esse censeo eam conuentionem a partibus adiectam in contractu censuali, nec debuisse Olanum admirari, quòd non soleat in his regnis apponi in huiusmodi contractibus. Hanc que sententiam meam esse verissimam conuinci potest eo argumento, quod Martinus quintus, Callixtus tertius, Nicolaus quintus, Pius quintus, & Gregorius decimus tertius extrauagantibus suis diffinierint non valere pactionem, qua directe vel indirecte agitur, vt sors principalis repeti possit a debitore, isque cogi & compelli possit illam creditori reddere: & omnes Theologi, & Canonici iuris professores, qui de censu scripserunt, vn animi consensu docuerint in hoc contractu sortem ita abalienari in debitorem, vt ipso inuito, & repugnãte nullam emptor possit habere spem repetendi. Ideoque etiam ob moram solutionis non poterit conueniri, vt debitor sortem cum vsuris teneatur reddere. Quod cum fiat in specie proposita pactionem inutilem esse dicendum est.

Rursus inea forma contractus nuttuum quoddam delitescit, & occultatur: nam vt animaduertit optime Dida. Piccaro ad statutum de Guadalupe glosa irrepetible, mutuum est, si conueniat, quod dum vsus ad quem petitur pecunia, adimpletur, non peratur, siue actum sit, quod donec soluuntur, vsuræ, sors non possit peti, siue conuentum fuerit, ꝙ sors non prestetur, si vsuræ soluantur ex l. 2. §. mutui datio ff. si cert. petatur l. item quia §. vlt. & ibi Palus, & Alexan. ff. de pactis l. 4. §. vlt. ff. de annuis legatis vbi Bart. & Doctores l. si Titius ff. de præscrip. verbis. l. si bene collatæ ff. de vsuris & ratio est, quia licet pendente cõditione de facto peti non possit sors, sustinetur tamen quasi mutuũ in illa spe ꝙ eueniet casus, in quo deficiente

conditio-

cõditione peti poterit,quia inrim defectus conditionis retinet ſuam naturam reijciendo retro oculos quoquo modo ad tantum dem in genere,in quo tota ſubſtantia mu tui conſiſtit.ſed perpenſa attẽtius forma huius pactionis apparet di lucide id ſolum agi,vt quandiu ſo luuntur vſuræ,& redditus,ſors nõ repetatur.Ergo cum vltra ſortem aliquid accipiatur,non cenſus,ſed mutuum,non iuſta ſed vſuraria pactio iudicanda eſt,quod etiam tenet Gutierrez li.2.practi.q.174.

19 Agnoſco autem libentiſsime le ge aut ſtatuto effici poſſe, vt ob moram in ſoluendo redditu com miſſam debitoris bona diſtrahan tur,& ex eorum pretio & valore creditori ſors cum vſuris & reddi tibus decurſis integre reſtituatur. Ideoque inſignis Martinus Nauar. in c.28.manualis Hiſpani in addi tione ad caput 23.num.66.& 67. ſcribit in regno Nauarræ fuiſſe le ge ſancitum, vt non ſoluente debitore vendi,& in publica ſubſta tione addici poſsint bona debito ris ſpeciatim hypothecæ ſubiecta, vt ex eorum pretio ſoluatur ſors cum vſuris, & quod ſuper eſt ipſi debitori reddatur, quam legem iuſtiſsimam eſſe ſcribit Ioannes Gutierrez de iuramento confir matorio 1. part, capite 31. nume ro 11. ſolum enim prohibetur ne creditori ex propria conuentio ne & authoritate poſsit repetere ſortem principalem, quia id vſu ram euidentem ſapit,ideoque in terfideiuſſorem,&debitorem cen ſus conuenire agique poteſt, vt ad certum vel poſt certum tem pus ipſe debitor teneatur cenſum redimere. Quem ad modum re ſolui hoc lib.c. 8.6.q.quinimo iu dex a ſe lata ſententia poſſet præ cipere,vt diſtractis bonis debito ris ad cenſum perſoluendum,cre ditori ſatisfiat ex eorum pretio, quotidiana vero praxis recepit,vt virtutem inſtrumenti Guarenti gij pro redditibus decurſis fiat exequutio in bonis debitoris,pro lataque ſententia *de trançe y rema te*, bona ſpecialiter annuæ pre ſtationis ſolutioni ſubiecta,& in cauſam exequutionis capta ad iu dicentur creditori pro redditibus & ex penſis factis in cauſa exe quutionis. Ideoque Borgninus, Caualca. deciſsione Feuizanenſi. 43. numer. 54. poſt Benedictum Bonium de Cortona in tracta.de cenſi.lib.1.articul.13.numer.30.31. cart.43.& articulo.61. numer. 76. cart.130.ſcribit, quod exiſtẽte de bitore in mora ſoluendi creditor poterit ob cenſum non ſolutum petere ſe immitti in poſſeſsionem rei cenſualis,&aliorum bonorum cenſuarij.

Vnum autem diſsimulare nõ poſ ſum,& iniuſtiſsimum eſſe auda cter profero, quod creditori adiu dicentur bona lõge maioris pretij pro reditibus decurſis,eaq; ſecure creditor poſsideat &fruatur.Nam ob mo-

ob moram in ſoluendo commiſ ſam debitoris bona nequeunt ad iudicari creditori,niſi pro ea par te tantum,quæ vere tangit credi toris intereſſe propter non ſolu tum cenſum, vt reſoluũt Nauar. & Ioannes Gutierrez vbi proxi me docentes non poſſe quod ex cedit in conſcientia retineri. Igi tur parũ eſt ſecura in iuditio ani mæ quotidiana praxis, qua ſæpe numero receptum vidimus, vt

20 creditor mittatur in poſſeſsionẽ bonorum omnium debitoris,vel eorum,quorum pretium ſortem & vſuras longe excedit: Vtque iniuſtæ,& illicitæ retentiones a Chriſtiana Repu.arcerentur,de berent curare iudices vt bonorũ quæ in cauſam exequutionis cap ta ſunt,æſtimatio fieret a viris pe ritis,& tantundem creditori ad iudicaretur quantum ſorti,& vſu ris exæquaret.Caueantque miſe ri creditores aliorum bona ſitien tes,aliorum facultatibus inhian tes, nedum ſtudent debitorum ſuorum ocuparebona ampliora, quam ſors, & redditus valeant, in infernũ præcipites ruant.Nec enim vltra quod intereſt ſecure, & iuſte valentpercipere.Et quid proderit illis lucrari totum mun dum ſi animæ ſuæ detrimentum patiantur iuxta verbum Euange licum relatum a Pontifice Maxi mo in c.Mattheus de Simonia.& ita eam praxim damnat Aceue do in l.vlt tit.21.*de las entregas, y executiones*. lib. 4.nouę eqmpila num.127.

21 Quinta quæſtio eſt, an valeat pactio,qua cõuenit,vt redditum venditor poſsit redimere,eoque ſe liberare intra quadrienniũ red dita pretij accepti ſorte vnacum reliquijs penſionis illius, ſi quæ tunc debitæ erant,atque, vt hu ius penſionis vſuræ interim non currant, venditor emptori quo rundam prędiorum fructus loco vſurarum tradit percipiendos, hac tamen lege,vt ſi venditor in tra præfinitum tempus non redi mat redditum pro eo ex nunc, prout ex tunc,emptori in ſolu tum ea prædia det,ac transferat. Quam quæſtionem mouet Im bertus Rupellanus libro primo, forenſium inſtitutionum cap.34 & ſcribit celeberrimos Pariſien ſis Curiæ cauſidicos non ſemel reſpondiſſe hunc contractum, hancque formam conuentionis non carere viribus,neque eſſe fę neratitiam, & in eam ſententiam ipſe deflectit. Ad eamque com probandam vtitur eo argumen to.Quod valet pactum, vt credi tor vice vſurarum fructus fundi obligati percipiat. Neque obten tu maioris emolumenti propter incertum fructuum euentum reſ cinditur l.ſi ea l.C.de vſuris.Ideo q; quãuis hodie vſura ſit prohibi ta,quia tñ hæ penſiones inſtar ſe habent vſurarũ,ab his ad illas ap te torquetur argumentum, cum

ſic vt vſuræ quotānis præſtentur, & veluti vſuræ olim, ſic hodie hi redditus, & penſiones ſunt permiſſæ. Multa congerit Tiraq. de retracta. conuentionali ad finem tituli 24. q. a num. 120. qui eũ contractum cenſet, non eſſe reprobatum, licet ab eo conſulat abſtinẽdum. eam tamen ſententiam ipſe probare non poſſum multis rationibus, & in primis quod hæc conuentio plurima continet turpia, & illicita: aufert enim venditori liberam redimendi facultatem (ex qua vna re fere pẽdet vniuerſa iuſtitia cenſus) eumque cogit ad redimendum intra certum tempus: pactionẽ commiſſi claudit in ſe, quam in cenſu improbã & fœneratitiam eſſe abunde ſuperius comprobatum eſt: inducitque, vt ex fructibus poſsit maiorem percipere quantitatem, quã redditus valeant.

Ruſsus prædia in hac forma conuentionis videntur pignoris loco eſſe vſque ad præfixum redimendi tempus, & poſtea pro ſorte inſolutum dari: ac proinde legis cõmiſſoriæ pactum in pignore videtur exerceri. Quod tamen iure noſtro non admittitur l. 1. & vlt. C. de pactis pignorũ c. ſignificante de pignori l. 41. tit. 5. part. 5. Deniq; receptum eſt ex permixtione plurium contractuum vno, eodemque momẽto facta fraudem vſurę deduci l. ſi vẽtri §. vlt. ff. de priuilegijs creditorum: & notat Bald. in l. per diuiſas C. mandati, & Bartolus in l. poſt contractũ ff. de donationibus; & ibi Anibal n. 103. ver. ſucceſſiue venio, Guido Papæ in tract. de præſump. n. 50. verſ. de præſump. doloſitatis, Aymon Craueta. conſ. 153. n. 9. Gabr. lib. 1. communium opinionum titul. de præſump. conclu. 13. nu. 7. Ioannes de Amicis, Paul. Pariſius Carolus Ruinus, & Ioannes Crotus, quos refert, & ſequitur Maſchar. de probationibus cõ. 815. n. 4. volu. 2. ſed in propoſito pluriũ fit contractuum, vno eodemque momento commixtio, quoniam ſtatim vice vſurarum emptor fructus prædiorum emit, & poſtea ipſa prædia loco redditus annui. Igitur ea forma conuẽtionis fraudem quam maximam fœnoris claudit, & inuoluit in ſe: deniq; facit, quod non valeat pactum, q; fructus cedãt loco intereſſe creditoris vt ſcripſit Bart. in l. Iulianus §. ſi finita col. vlt. vbi Angelus, & Immo ff. de dam. in fecto. Bal. in l. 1. C. de diſtract. pig. Menoch. cõſil. 110. num. 8. volu. 2.

Argumẽtum autem, quo Imbertus Rupellanus iudicauit licitam pactionem eſſe, debile quidẽ eſt. Non enim licet argumentari ale gibus Romanis vſuras permittẽtibus ad redditus annuos iſtos. Quoniã leges ciuiles vſurã admittentes erant iniuſtæ ex defectu poteſtatis, quippe illã contra ius diuinum & naturale permitterẽt vt ſcribunt Ioannes Andreas in reg. peccatum de regulis iuris li. 6. in mercurialibus, Fortunius Garſias de vltimo fine vtriuſque iuris illatione 5. frater Alphonſus a Caſtro lib. 1. de poteſtate legis pęnalis c. 5. Couarr. libr. 3. variarum cap. 1. num. 6. verſi. Ego ſane, Mexia in pragmati. taxæ panis ſecũda concluſione num. 69. Et ideo licet iure ciuili valeret pactio inita de percipiendis fructibus ex pignore, tamen hodie iniqua, vſuraria, & nullius eſt momẽti c. cum contra de pignor. c. 1. c. conqueſtus de vſuris, ac per conſequens a contractu cẽſuali ſuſpicioſo de ſe; & ad prauitatem vſurariam de currente procul amandanda eſt. Nec obſtat, quod elegantiſsime & copioſiſsime ſcribit Menochius dict. conſilio 110. nume. 53. 54. 55. 56. & 57. valere pactum etiã in mutuo, vt poſt retardatam ſolutionẽ fructus cedant lucro creditoris quoniã vt ipſe Menoch. declarat, locum habet, vbi vſuræ ſunt permiſſæ iure Canonico, at in ſpecie propoſita non eſt certũ vſuras iure pontificio approbatas eſſe. Ideoque communis ea reſolutio nihil parit præiudicij noſtræ ſententiæ. admitto tamen deciſionem tex. in dict. l. ſi ea lege hodie procedere in caſibus, quibus vſuræ non improbantur ſacris canonibus.

Qua propter ipſe Imbertus Rupellanus d. c. 34. ſuam cenſuit tẽperandam ſententiam eſſe in eũ modum, vt ſi fructus prædiorum aut ipſorum pretium multo pluris valeret, quam penſio, contractus ſit fœneratitius, & illicitus. ego cõtra ſentio. Nam etſi fructus pro ratione penſionis, & non vltra colligat emptor, adhuc ea forma conuentionis multa cõtinet, quæ iniuſtam, turpem, & illicitã eſſe apertiſsime demonſtrãt. Tradere enim res ſuas fruendas debitorem creditori grauamen eſt: cogi venditorem cenſus advendenda prædia emptori onus quoque eſt: & denique conſtringi ad redimẽdum intra certum tempus vitio non caret. Quæ omnia ſuadẽt abſtinẽdum eſſe ab ea ſpecie, formaque pactionis, & ne irrepat in Chriſtianam rempu. diligentiſsime cauendum eſt.

Quibus omnibus ita conſtitutis operę pretium erit explicemus, an hæc, & ſimilia pacta vitiẽt ipſum contractum cenſiticum: an vero ipſa vitientur manente contractu. Habet enim hæc diſquiſitio in gentem vtilitatem. Et præſertim, quod ſi pacta vitiant, redditus erunt imputandi in ſortem principalem: ſecus vero ſi vitiantur. Pro pleniori autem huius rei cognitione animaduerto, in omni contractu tria potiſsimum deprehendi: quædam inquam ſubſtãtialia: quædam naturalia: quædam accidentalia.

Subſtantialia contractus ea dicũ

tur,quædam esse contractui,sunt que velut forma essentialis, qua sublata contractum ipsum extingui necessum est leg.Iulianus §.si quis rem ff.ad exhibendum.Natura vero contractus est vis ipsa, seu qualitas secundum proprios fines contractus inducta ab his, quę extrinsecus accederepossunt separata l.pacta cõuenta, vbi Accursi.ff.decontrahen.emptio.Accidens autem prout a Dialecticis definitum est,quod præter subiecti corruptionem adesse, & abesse potest, vnde accidentalia cõtractus Bal.in d.l. pacta conuenta ea dixit esse,quæ præter contractum ipsum inducuntur vt pactio eundi Romam. Accidentalibus ergo contractus pacto derogari posse res quidem perquam
23 manifesta est.Tunc enim vere dicitur contractus ex conuentione partium legem accipere le.1.§. si conuenit ff.de positi l.contractus ff.de regu.iuris regul.contractus de regulis iuris lib.6.

Naturalia vero quædam pactocõtrahentium saluo contractu tolli possunt,& hæc ad substantiãnon pertinent,sed simpliciter naturalia dicũtur,hoc est qualitatesquę dam innatæ ex quibusvirtus contractus proficiscitur,vt quod venditor de euictione teneatur. Hoc enim quanuis nihil dictum sitex natura contractus venit l.quod si nolit §. quia assidua ff. de ædilitio edicto.Quod tamen ne præsetetur conueniri potest.Naturalia etiam alia,quæ origini contractus coniunguntur,& contractus substantiam respicere videntur contraria conuentione ipso contractu manente tolli nõ possunt. Ideoque agi non potest in emptione,& venditione,vt qui dominus est dominium non transferat in emptorem l.cum manu fata §. vltimo ff.de contrahen. emptione,quæ omnia eleganter explicant Zasius libro primo singulari.intellectuum c.2.Ioannes Corrasi.libro tertio Miscellaneorum iuris ciuilis cap.10.Oroscius in l. iurisgentium §.adeo n.5.ff.de pactis,Nicolaus Bellonus lib.1. supputationum c.5.Ferdinandus Berengarius in repetitione legis pacta conuenta ff.de contrahe.emtio.3 & 4.præfationibus n.2.3.4.5 6.& 7.Illud autem videtur habere aliquam difficultatem an pactum adiectum contra substantiã contractus vitiet,& annulletcontractum ipsum.Et rem hanc difficilẽ effecisse videntur duo respõsu iuris Consultorum, quæ inter se pugnare videntur.

24 Alterum est Marciani iuris Cõsulti in l.vbi ita donatur 27.ff. de donationibus causa mortis respõdentis donationẽ casa mortis ita conceptam,vt nullo casu reuoce tur,licet propter adiectionem in vim donationis causa mortis valere non possit,valere tamen, vt donationem inter viuos.

Alterum vero est Celsi iuris Consulti in l.cum præcario 12. ff. de præcario scribentis *cum præcario aliquid datur,si conuenit vt in Kalẽdas Iulias præcario possideat,nullam vim esse huius conuentionis, vt rem alienam domino inuito possidere liceat.* Marcianus ergo defenditcõuentionem contra substantiam
25 contractus:Celsus vero inutilem esse iudicat.Quæ duo iuris Consultorum responsa inter se pugnantia,vt concilient interpretes nostri sic scribunt.Quod vbi pactum contra substantiam contractus appositum illum potest in alium contractum transformare eiusdem nominis, vtique valet: & quia donatio causa mortis, & inter viuos nomine conuenire videntur,&pactum,quod non reuocetur poterat donationemcausa mortis transfundere, & transformare in donationem inter viuos,propterea valuit in dic.l.vbi ita donatur:vbi vero pactum nequit contractum transformarein alium eiusdem nominis,inutile, & inane est totum,quod agitur, & quia in d.l.cum præcario contractus in alium eiusdẽ vocis, aut nominis non poterat transfundi, conuentio pręcarium ipsum omnino vitiauit. Quam cõcordiam receptam esse profitẽtur Decius, &Iass.in l.non omnis ff.si cert.petatur,Corrasi.in d.l.vbi ita donatur n.3.Berengarius d.prefatione 5.num.8.Ioann.Gutierrez in tracta.de iuramento confir.1.p.c.12 num.6.

Hæc tamen recepta conciliatio conuincitur esse falsa ex responso Labeonis iurisConsulti in l.cum manu fata 80.versi.nemo potest, ff.de contrahen.empt. scribentis in hæc verba,*nemo potest videri eã rem vẽdidisse,de cuius dominio id agitur,ne ademptorem transeat:sed hoc aut locatio est,aut aliudgenus contractus* Quibus verbis iuris Consultus Labeo docet appositio pacto contra naturale intrinsecum emtionis,&venditionis contractum in alium diuersi nominis trãsformari,& pactum valere. Præterea maioresi conuenientia inter præcarium & eum cõtractum,qui resultaret valido pacto,videlicetcõmodatum per tex.in l.1. & glos. ibi ff.de præcario,quam inter illas duas donationes, quę licet nomen genericum donationis habeant,nihilominus sortiuntur diuersam appellationemspecificã. Vna quidem causa mortis,altera inter viuos nuncupatur. Deinde præcarij nomẽ locationi, emphytheusi,commodato, deposito, & alijs idgenus precibus impetratis conuentionibus accommodatur, & quam commodissimead donationẽ præcariã hoc est precibus obtentã refertur l.1.l.2.§.vlt.l.interdictũ ff.de præcario.quibus rationibus,communem sentẽtiam improbant Corrasius.in dict.leg, vbi ita donatur numero 3. Beren

garius dict. præfatione 5. numer. 8. & 9. Quare dicendum est pacto appolito contra substantiam contractus, ipsum transformari in alium etiam si diuersæ sit speciei nominis, appellationisq; diuersis. Neque obstat Celsi responsum in dict. l. cum precario, quia respondet Berengarius d. nume. 9. Propterea ibi pactum non valuisse, nec precarium tranformasse incommodatum, quia contrahebatur super re aliena. Ideoque censet quod viribus non caruisset si super re propria fuisset interpositum, quia de re sua quilibet potest pro voto statuere. l. in re mandata. C. mandati. Hæc tamen explicatio Berengarij non placet, nam expensis accurate verbis text. in d. l. cum præcario apparet iuris Consultum Celsum non censuisse eam conuenrionē fuisse nullam ex eo, quod de re aliena concepta fuisset, sed quod actum est, vt in Kalendas Iulias posideret, qui præcario accepit. Dubitatumque fuit nunquid exceptione adiuuandus esset, ne ante ei possessio auferretur. Quocirca Ioannes Corrasi. in d. l. vbi ita donatur numero tertio aliam, & quidem iudicio meo verisimam constituit interpretationem. Videlicet quod in dict. l. cum præcario non fuit actum, vt concedens præcario non posset quandocunque reuocare: sed solum actum fuit, vt accipiens præcario vsque ad Kalendas Iulias posideret. Dubitatumq; fuit an ante tempus, qui concesit præcarium reuocare posset, & Celsus iuris Consultus respondit conuentionē nihil habere quod reuocationem posset impedire, quoniā prę finitio illa temporis cū magis in gratiam concedentis, quam accipientis adiecta esset non poterat concedenti an ferre ius reuocandi. Ideoque tex. ille magis probat præcarium concessum ad certum tempus libere posse reuocari ante tempus. Neq; negat adijci posse pactum, vt non possit reuocari, imo intrepide asseuerandū est valere. Colligo igitur ex hac resolutione, q; pactum adiectū contra substantiā cōtractus, valet quādo illū potest in aliū transformare, alias non, imo contractum vitiat. Iccirco adducor ad existimādum
26 inutilem esse professionem religionis, quæ fit appositapactione, vt profitens valeat retinere proprium vt docuit glo. in c. vlt. de conditioni. appolita, & in c. 2. de statu monachorum glo. in l. per seruum §. 1. ff. de vsu, & habitatione, Calde. Cardi. & Panorm. in d. c. vlt. de conditio. appos. Areti. in l. 1. §. sed si mihi 2. & 3. colu. ff. de verbo. oblig. Deci. in authen. ingressi C. de sacro sanct. Eccle. nu. 22. Adria. in 4. q. 9. de matrimonio, & testatur esse opinionem communiter receptam Bart. consilio. 3. col. penult. Alcia. in dict. § sed si

sed si mihi numero 19. Andreas ab Exea de pactis num. 510.

27 Neque obstat text. in cap. insinuante, qui clerici, vel vouentes. Quoniam ibi mulier illa non emisit votū solenne religionis, sed solum votum simplex castitatis: ideoque reseruatio proprij votum non vitiauit. Nec quod votum emissum fuisset in manibus cuiusdam fratris sancti Augustini arguit votum extitisse solenne. Namque vota simplicia castitatis sæpe numero emitti solent in manibus alicuius religiosi. Matrimonium vero in ea specie nō valuit, non quidem ratione voti, sed quia metu contractum fuit vt apertius colligi potest ex integra decretali relata ab Antonio Augustino tertia colectione decretalium libro quarto, titulo 5. Ac proinde non obstante voto valuisset, nisi metus. & coactio intercessisset. Hæc autem omnia expediens erit vt accommodemus instituto nostro.

28 Igitur in censu tria substantialia sunt, primum, quod forsperpetuo abalienetur, nec vnquam repeti possit: secundum, quod redditus fit constitutus iusto pretio: tertium, quod semper libere possit redimi pactum. Cōtra primū, quod est negatiuum ad nūquam repetendum absolute in totum vitiat. Quia censum transfundit, transformatque in mutuum, & vsuram continet. Pactum vero contra secundum, sunt, qui existiment tuncvitiare contractū, cum longe minori iusto pretio constitutus est, alias non. Ego vero contra puto omnem cēsum creatum pretio illegitimo, & iniusto nullum esse. Quia vt superius demōstraui omnis census constitutus in iusto pretio ad apertam decurrit vsuram. Pactum autem cō tra tertium substantiale vitiat in totum, non modo, quando limitat libertatem redimendi ab initio, verum cum limitat, & tollit post tempus, nisi grauamen iusto pretio compensetur, vt resolui supra cap. 7. versi. occurrunt autem & versi. 2. est quæstio. Ex quo animaduerto, quod vbicunque pactum tale est, quod per illud creditor redditur certus de lucro infuturum in totum vitiat, & annullat censiticum contractum.

An vero alia pacta, quæ præter hæc frequenter apponi solent in censu vitient, an vitientur, videndū quoq; est. Igitur vt sigillatim rem complectamur, sex sunt pactiones, quæ vitiant. Prima est, si conueniat, q; debitor teneaturali quando redimere. Secūda, quod in defectum redemptionis antichresis, vel aliares debitoriscedat insolutum, tertia, excessus iusti pretij secundum nostram sententiam. Quarta. quod teneatur debitor maiori summa redimere. Quinta quod non possit redimere nisi post certum tempus. Sex-

ta,quod creditor debeat habere pensionem termini cepti, vel sequentis tempore redemptionis. Harum singulæ solæ totum contractū ipso iure vitiant,quia sunt directe & inormiter contra substantialia,videlicet duo prima pacta contra primum substantiale, Tertium contra secundum,quartum quintum sextum contra tertium substantiale.

Clausulæ vero,& pacta quę nō vitiant,sed vitiantur decem numero sunt.Prima clausula,quadebitor obligatur ad laudimia, vel Gabellas aut quæcunque similia iura cuicunque ratione contractus debita,vel ab eo prætensa, siue ab initio contractus, siue tempore redemptionis.Idvero,quod de Gabella dictum est, procedit in specto iure communi, quo Gabellæ onus spectat ad emptorem l.debet,ff.de ædilitio edicto , & notant Albericus in l.& ideo ff. de condictione furtiua, Baldus in Rubrica C. de rebus creditis, Alexand.consilio 51.libro tertio, Carolus Molinæus in consuetudinibus Parisiensibus §.23. numero 7.& §.55.glossa.2. Pinellus in l.2. C.de rescindenda venditione 2. parte capite 3.numero 40. Ioannes Yañez Parladorius rerū quotidianorum cap.3.§.7.numer.44. Ioannes Garsias in tracta . de expensis & meliorationibus cap.18 numero 46.Et ideo inique,& sine causa reijcitur in venditorem & præsertim in censu,in quo nō potest esse minus,nec vilius pretium etiam nullo alio onere supra redditum adiecto venditori. Iure vero Hispano locum nō habebit,quia plerunque onus Gabellæ spectat ad venditorem & non ademptorem l.1.titulo 17. libro 9.recopilationis & obseruāt Parladorius & Ioannes Garsias, vbi proxime,Olano in sua concordia & reductione Antinomiarum iuris communis,& Regij litera G.numero secundo testatus idem seruari Nauarræ.Ideoq; Gabella ex contractu censuali incūbet debitori & non creditori : ac proinde pactio,qua in his regnis conueniret, vt Gabella ex censu pertineret ad venditorem, nihil turpe contineret.

Secunda pactum antichresis etiā simplicis.Tertia,quod nō liceat venditori bona sua,aut res hypothecatas vendere etiam cum onere sine consensu creditoris.

Quarta,quod de pretio,seu sorte debeant prius sui,seu redimi prioris hyppthecæ bonorum debitoris,seu prædiorum hypothecatorum.

Quinta , si debitor corporaliter ad carceres ad continuationem redditus obligetur.

Sexta acceleratio paucorum, puta decem,vel quindecim dierum primæ solutionis. Nam si maioris tēporis acceleratio esset,sunt, qui putant omnino vitiari contractum

ctum ipsum. Septima quod debitor teneatur redimere in eisdem & totidemspeciebus,etiamsi sint maioris valoris tempore redemptionis , Quod iure nostro Regio nequit procedere.Quia nec constitui,nec solui potest census nisi in pecunia numerata,ad illamq; rediguntur omnes cēsus in oleo, frumento,vino , alijsque speciebus constituti l.4.tit.15.*De los contractos de censo*,libro quinto nouę compilationis. Octaua in redditibus specierum si est pactū, quod debitor teneatur sub æstimatione quantiplurimi à tempore moræ.

Nona si esset pactum,vel intellectum , quod debitor nequeat se liberare ab illis speciebus offerēdo in pecunia ad rationem prætij legitimi.Sed octaua,& Nona, sicut & 7.clausula nunquam habere possunt locū in his regnis. Quoniā, vt dixi redditus annui, nec cōstitui,neque solui possunt in alio quam in pecunia numerata. Decima si pactum sit,quod debitor teneatur intercedere , vel impedire , ne apropinquis suis possit reddituś iure proximitatis retrahi.

Verum hæc clausula non leuem controuersiam habet . Est enim disceptatum valide a nostris professoribus, an in censu procedat retractus iure sanguinis.Etenim Ioannes Faber in §.vltimo prope finem instit . de duobus reis in ea fuit sententia vt existimauerit in annuis redditibus retractum iure sanguinis habere locum.

Sequuntur Mathæus de afflictis in tractu prothomiseos in principio numero 7.Tiraque.de retractu lignagier §.1.glos. 6. numero 3.referens de hoc esse expressam consuetudinem Niuernensium titulo de retractu,lignagier §.18. Contrarium autem,imo retractū iure sanguinis in his redditibus annuis minimeprocedere docuerunt Palacios Rub.in l.70. Tauri numero 30.31.& 32. Castillo in l. 74.Tauri glos.magna col.5.& 6. & copiose resoluit Matienço in l. 7.titulo 11.libro quinto nouæ cōpilationis glos.1. num. 22. & 23. scribens,siue in censu nouo, siue antiquo retractum iure sanguinis non habere locum. Cum ergo in cēsu retractus cesset,friuola & inutilis erit clausula , quod debitor teneaturintercedere,vel impedire , ne apropinquis suis possit redditus iure proximitatis retrahi,& si adijciatur nihil turpe continebit.Quoniam vt proxime resolui in reddituannuo retractus iure proximitatis excluśus est.

Ex qua resolutione apparet etiā commissi pactionem appositam in censu vitiari , & non vitiare. Quoniam ex ea non lædūtur, neque violantur substantialia cēsus.Denique non erit absre disputare,an notarij passimadijcien

tes has clauſulas & pacta in contractu cenſuali crimen pœnamque incurrant.

30 Dubitandi occaſionem præſtat doctrina Bartoli in l. 1. veſiculo venio ad tertiam. C. de petit.bonor.ſublata lib.10. ſcribentis notarium conficientem inſtrumentum ſuper re illicita extra caſus a iure permiſſos incidere in pœnam falſi,cuius opinionē ab omnibus approbatam dicit Auguſti.ad Ange.de maleficijs in verbo falſario numero 46. quem refert etiam practica Conradi numero 10.in fine,Iulius Clarus libro quinto receptarum ſententiarum §.falſum verſiculo adde. ac proinde videbatur dicendum notarium adijcientem contractui cenſuali eius generis clauſulas non excuſari a crimine falſi, &puniendum eſſe cum de re turpi,& illicita conficiat inſtrumentum.Nihilominus tamen cenſeo notarios ſimilia pacta, & clauſulas apponentes in inſtrumentis cenſualibus nullum crimen contrahere nec pœnam aliquam incurrere,quoniām fere a primis tēporibus,quibus cępit hic contractus frequentari moribus, & vſu vtentium inſtitutum & introductum eſt,vt hæc pacta,huiuſmodi clauſulæ adijciantur inſtrumētis cenſualibus. Conſuetudo autem etiam irrationabilis excuſat a dolo delicto,& pœna gloſſ. in cap.cum venerabilis verbo nigraſſe,de conſuetudine,& ibi Petrus de Ancharra.Idem Anchar. conſilio.51.& conſilio 283.Hieronym.Gratus conſilio 15. volumi. primo,Caſſado.deciſio.19.de regu.Cancellariæ,Felinus in capit. nō ſatis. de Symonia,Ludouicus Gomezius in capite primo de cōtitutio in 6.numer. 131.Antonius Gabr.libro ſeptimo communiū opinionum titulo de criminalibus concluſi. 8.numero 18.& profitentur eſſe receptam ſententiā Turzanus opinione 96. Villalobos in ſua collecta.communium opinionū verbo conſuetudo,Burſatus conſilio 77.numero 15.libr. primo,Riminal.Iunior conſilio, 177.in fine,& conſilio 218. numero 13.14.& 53.& 56.volumine ſecundo & Riminal.ſenior conſil. 450.numero quarto volumine 3. Iccirco conſuetudo excuſat notarium aſſerētem aliquem præſentem,qui eſt abſens, vt notat Bal. in capite primo de feudi cognit. Hoſtien.Ioannes Andreas,& Antonius de Butrio in capite ſecundo in fine de fide inſtrumento. Baldus in Rubrica eiuſdem tituli Calcane conſilio 28.Felinus in capite ex tenore de reſcrip. Thomas Grammaticus conſilio ciuili 60.& ſimiliter communis vſus excuſat a pęna falſi notarium, qui ſcripſit,quod talis recepit a Titio dante & numerante,licet nō interuenerit,niſi confeſsio authore Baldo in leg.prima C.de confeſsis.

feſsis.Et conſuetudo excuſat notarium,qui ſcripſit ſolutam pecuniam,vbi non vidit niſi burſam, & non vidit pecuniam Alexan. conſil.8.volumi.6.& conſil. 240. eodem volumine,& conſi.39.volum.3.& conſi.107.volu.2.& conſil.132.volu.1.plures refert Anto. Gabri.d.tit. de criminalibus con. 8.num.21.

Ex quo infero,quod ſi notarius adijceret inſtrumento cenſuali clauſulam ;& pactionem aliquā inſolitam ſimul,& illicitam non excuſaretur a delicto, & pęna. Ideoque puniendus eſſet Tabellio,qui etiam partibus petētibus inſereret inſtrumento cenſuali pactionem,vt venditor cenſum poſsit redimere intra certum aliquod tempus,ſed loco vſurarum quorundam prædiorum fructus percipiendos tradat emptori ea lege,vt ſi venditor intra præfinitum tempus non redimat redditum in ſolutū prædia cedant emptori.Quoniam hæc clauſula eſt inſolita, & iniuſta, vt aduerſus Imbertum Rupellanum demonſtrani hoc cap.verſi. quinta quæſtio eſt num.21.Idemque iudicīū erit ſi apponat clauſulam,quod ſi cenſus nō ſoluatur intra bienniū vel aliud tēpus poſsit exigi quantitas,vel pretium,quo cenſus fuit conſtitutus. Quoniam hæc pactio inſolens eſt in his regnis,& illicita prout etiam oſtendi aduerſus Olanum hoc cap.verſi. quarta quæſtio eſt num.18. Quinimo cenſeo adiecta pactione iſta totum contractum inficī,inſtrumētumque annullari. Quia cum vi huius clauſulæ reſtringatur libera facultas redimendi,quæ debet eſſe collata in liberam voluntatē venditoris plane pactio iſthæc eſt contra tertium ſubſtantiale contractus.cenſualis,acper conſequens totum contractum vitiat, inficit,& annullat.Vbi ergo notarius apponit clauſulam ſolitā, & conſuetam a dolo, delicto, & pęna excuſatur.Ipſa tamen clauſula niſi repugnet ſubſtantiæ cōtractus ſolum viciatur manente contractu,& inſtrumento, quia in diuiduis vtile per inutile non vitiatur.Faciūt notata per Caualcanum Fiuizanenſi 35.nu.32.33.& 34.Marcum Anto.Natam conſil. 497.numero 11. & conſilio 498. numero 4.5.& 10. volumine tertio.

Finis libri primi.

LIBER II.

CONTINENS OMNIA, QVAE NECESSARIA SVNT INCENSVS CREATIONE.

QVI pulcherrimum ordinem fabricæ huius mundi fuerit attente cõtemplatus, quirerum omnium natura constantium miras vicisitudines animaduerterit, deprehẽdet facile summum rerum opificem ita cuncta dispoſuiſſevt in ſui creatione, & principio paruo quidem initio conſiſtentia tẽpore labenteaugeantur,creſcant & ad faſtigium vniuſcuiuſque rei perfectioni deffinitum a natura perueniant, & deinde relabantur quaſi ſeneſcentia, & ſenſim,ac paulatim decidant, & in interitum reflectantur. Nam vt Phyloſophus ſcribit in primo de generatione & corruptione, rerum omnium natura conſtantiũ datus eſt certus terminus augmenti,& diminutionis. Idque in quocunque animantium genere ita euenire facili negotio cognoſci poteſt,& incunctis ſtirpibus,ex terra natis. Omnia enim hæc in lucem prodeunt imbecilla, deinde vigeſcunt,mox debilitantur,atque ſenio conficiuntur. Quod cum conſiderarem apud me,id in contractu cenſuali euenire quoque animaduerti. Creatur enim,progreditur,viuit, durat,& finitur moritur, & extinguitur. Ideoque imitatus ordinem,quem in vltimis voluntatibus tenuit doctiſsimus Ferdinãdus Baſquius,Menchaca, quod ſupereſt huius operis ſic digerendum cõſtitui,vt prius de creatione cenſus, mox de eius progreſſu, denique de eius reſolutione diſſererem.Quo ſpero futurum,vt vniuerſa de cẽſibus diſputatio clara,& dilucida methodo abſoluatur.

EPI-

EPITHOME Capitis I.

1 *IN creatione cenſus potiſsimum quod attendi debet, pretium eſt.*

2 *Pretium duplex eſt. Vnum naturale, ſeu arbitrarium, & alterum legitimum.*

3 *Naturale pretium non conſiſtit in puncto induiſibili, ſed latitudinem habet medij, infimi, & ſupremi intra quam res poteſt diuerſis pretijs vendi abſque peccato.*

4 *Mercator merces eaſdem vni vendere poteſt iuſte pretio ſupremo, alteri medio, & alij infimo, & pecunia credita iuſte poteſt eas merces vendere pretio ſupremo, quas ſtatim pecunia numerata pretio medio aut infimo erat venditurus.*

5 *Exceſſus aut deſcenſus in pretio vltra vel infra latitudinem iuſti pretij ſi conſiſtat in modica, & exigua quantitate, emptio & venditio licita eſt, neque ſubiacet reſtitutioni ex doctrina Scoti approbata communiter.*

6 *Late diſſeritur an quando exceſſus vel deſcẽſus eſt, vltra vel infra latitudinem iuſti pretij emptio & vẽditio peccatum inuoluat & ſit obnoxia reſtitutioni, & num. 7. 8. & 9. 10. & 11. & reſoluitur affirmatiue.*

12 *Naturale pretium varium eſt nec poteſt certo diffiniri, & ideo ex varijs circunſtantijs perpendendum eſt. legitimum vero pretium non conſiſtit in puncto induiſibili neque excedi poteſt abſque peccato, & obligatione reſtitutionis, ſi excẽſſus notabilis ſit.*

13 *Reſoluitur triticũ hodie licite poſſe vendi quatuordecim argenteis pro quolibet modio licet communi æſtimatione ſolum valeat decem argenteos.*

14 *Diſſeritur an ſi modius tritici vendatur quatuordecim argenteis eo adiecto quod onus gabellæ ſpectet ad emptorem ſit iuſta & ſecura venditio in vtroque foro, & reſoluitur affirmatiue.*

15 *Iure diuino & naturali nõ eſt diffinitum certum pretium cenſus & ideo in eo conſuetudo aut ſtatuta locorum attendi debent.*

16 *Agitur de pretio iuſto in cenſu perpetuo irredimibili, & reſoluitur eſſe relinquendum conſuetudini aut legibus partis.*

17 *Diſſeritur etiam de iuſto pretio in cenſu redimibili, & nume. 18. & 19. & 20.*

21 *Tractatur de pretio iuſto redditus annui ad vitam.*

22 *Similiter diſſeritur de iuſto precio redditus temporarij.*

23 *Cenſus redimibilis conſtitutus minori pretio quam ad rationẽ vnius pro quatuordecim nullus eſt omnino & redditus percepti ſunt imputandi in ſortem principalem.*

24 *Reductioni vel moderationi cẽſus redimibilis creati pretio inuſto nulla poteſt obſtare præſcriptio nec ſenten-*

ſententia contra illam tranſit iurẽ iudicatam 25.26.27.28.& 29.

30 *Penſionum ſolutarum vltra pretiũ legitimum condictioni & repetitioni præſcribi poteſt.*

31 *Diſputatur an ſint licitæ leges ciuiles, & regię diſponẽtes debitũ perſonale præſcribi poſſe cũ malafide*

32 *Diſſeritur an hæredi bonæ fidei proſit debiti perſonalis præſcriptio*

33 *Vbicunque res immobilis data eſt in cenſum pretio iniuſto, condictioni penſionum ſolutarum vltra modum præſcribi poteſt etiã per primum creditorem.*

34 *Agitur de quæſtione quotidiana an pendente lite ſuper nullitate reductione, & moderatione cenſus inſtrumentum cenſuale poſsit executioni mandari.*

35 *Agitur de quęſtione celebri anquãdo bona immobilia dantur in cenſum redimibilem, redditus poſsit cõſtitui minori pretio, quam ad vnius pro quatuordecim, & num. 36. reſoluitur affirmatiue.*

37 *Contractus celebratus ea forma, de qua fit mentio, num. 35. & 36. eſt vera emptio & venditio fundi cum pacto legis curabit C. deactio. empti. & venditi.*

38 *In ſuperiori formacõuentionis redditus non ſunt neceſſario ſoluendi ad rationem vnius pro quatuordecim, ſed aliquando admaiorem rationem ſolui debent, neque in hac ſpecie locum habet lex regia, quæ certum ſtatuit pretium cenſus redimibilis.*

39 *Si in ea forma conuentionis interueniat aliqua læſio & deceptio, nõ aliter reparari & reſarciri debet, quam ſi fuerit vltra dimidiam iuſti pretij & actio competens in propoſito iure communi intra triginta annos, & iure regio intra quadriẽnium intentari debet.*

40 *Sin vero læsio contingens fuerit enormiſsima etiam iure noſtro regio intra triginta annos peti poterit*

41 *Remedium competens ad reſcindendam læsionem contingentem in ea forma conuentionis debet proponi alternatiue & ſententia ferri alternatiue.*

42 *In ea forma conuentionis non habet locum diſpoſitio tex. in l. 4. tit. 15. lib 5. nouæ cõpilationis & ideo conuenire poteſt de ſoluenda penſione, in oleo, frumento, vel tritico.*

43 *Latiſsime diſcutitur an cenſus poſsquam creatus eſt ad rationem vnius pro quatuordecim venali poſsit minori pretio, & reſoluitur negatiue.*

44 *Vbicunque cenſus cõſtitutus eſt ex maiori pretio, quam ad rationẽ vnius pro quatuordecim, vendi poteſt minori pretio, quam fuerit cõſtitutus, dummodo inferius non ſit ratione vnius pro quatuordecim.*

45 *Conſuetudine minui poteſt pretiũ cenſus redimibilis a lege Regia diffinitum, inibique reſoluitur conſuetudinem inualeſcere poſſe aduerſus legem humanam reſistentẽ conſuetudini etiam futuræ.*

46 *Lex regia quæ diffiniuit certum pretiũ*

pretium cenſus redimibilis comprehendit etiam clericos & Eccleſias

CAPVT I. DE pretio cenſus.

IN creatione cenſus quod potiſsimum attendi debet, pretium iuſtũ eſt. Ideoque de illo priori loco diſſeremus. Pretium autem rerum communis Theologorum, & Canoniſtarum ſchola duplex eſſe frequentiſsime docuit. Alterum eſt naturale, ſeu arbitrariũ, quodque certa lege, aut imperio magiſtratus non eſt diffinitum: alterum legitimum, quod lege, vel iuſſu gerentis curam Reipu. certa norma circumſcriptum eſt. Naturale vero pretium non conſiſtit in puncto indiuiſibili, ſed latitudinem habet infimi, medij & ſupremi. Quoccirca vix eſt rem vnã ita centum valere quin plus, minus ve valeat: valere enim poteſt centum pretio medio, & centum & quinq; pretio ſupremo, ac nonaginta quinq; pretio infimo. Intra quam latitudinem iuſti pretij ab infimo inquam ad ſupremum non committitur peccatum, nec interuenire põt iniquitas, vt docuit Sco. in 4. diſt. 15. q. 2. & ibi Ioãnes Maior q. 29. & 40. Conrra. de contract. 3. p. q. 56. con. 5. Medina in C. de reſtitutione q. 31. Nauarr. in c. qualitas de pœnitẽtia d. 5. n. 45. Domini. de Soto li. 6. de iuſti. & iure q. 2. art. 3. con. 3. Ludouicus Mexia in pragmat. taxæ panis cõclu. 3. verbo iuſto n. 1. & in l. 5. tit. 3. lib. 7. ordinamenti in reſponſione ad 6. part. primi fundamenti, n. 61. Michael de Palacio in praxi Theologica lib. 2. c. 2. de iuſto pretio Mercado de cõtractibus opuſculo 1. c. 6. fol. 20. Doctor Sarabia in inſtructione mercatorum c. 4. fol. 20. Viguerius Granatenſis in ſumma Cordoba, Pedraza, & alij quorum meminit eleganter reſoluens Petrus Nauar. lib. 3. de reſtitutione c. 2. a num. 1. per plures ſequentes Matienço in l. 1. tit. 11. lib. 5. compila. glo. 1. nu. 7. Exquorum omnium ſcriptis deducitur manifeſte mercatorem merces eaſdem vni vendere iuſte poſſe pretio ſupremo alteri medio, alij infimo: apparetque poſſe quẽ abſque vllo vitio, & peccato vendere pecunia credita pretio ſupremo eas merces, quas ſtatim pecunia numerata pretio medio, aut infimo, erat vẽditurus. Quod ſcripſere copioſe Decius conſilio 111. Coepola conſilio ciuili 19. columna 4. Caiet. 2. 2. quæſt. 77. articulo primo Sylueſt. verbo vſura, 2. §. 1. Couarr. lib. 2. variarum c. 3. num. 1. Soto dict. q. 2. art. 3. concl. 3. illatione prima, Dominus Antonius Padilla in l. 2. C. de reſcin. vendi. numer. 11. vt ergo iuſta ſit emp-

emptio & venditio nõ debet ſupremũ excederepretium,nec ab infimo deſcendere. Quod ſi exceſſus,aut deſcenſus conſiſtat in
5 modica & exigua quantitate,vitio caret emptio,& vẽditio.Quoniam modica additio, vel diminutio,non videtur tollere æqualitatem iuſtitiæ commutatiuæ: quę,vt ſeruetur,ſufficit,quodpretium,aut omnino ſit æquale valori,aut ſi non ſit huiuſmodi, tamen non multum ſuper excedat nec multum deficiat.Ita quodeſt dare latitudinem gradualem, infra quam ſi maneat quantitaspretij,diceretur pretium æquale valori mercis tali æqualitate, quæ ſufficit,&requiritur ad iuſtitiam commutatiuam, vt reſoluunt au
6 thores omnes ſupra relati. Illud autem eximiam,& pulcherrimã diſputationem ſemper habuitan ſi defectus pretij ſit in quantitate notabili,tamẽ intra dimidiam iuſti pretij vitium habeat emptio,& venditio, & decipiens culpam incurrat, ad reſtitutionemque aſtringatur. Qua de re varias deprehendi diſſentientium authorũ opiniones,etenimBald. in authen.ad hæc C.de vſuris aperte profitetur deceptionem intra dimidiam iuſti pretij licitam eſſe in foro conſcientiæ.Baldum ſequuntur Petrus de Ancharrano in regula peccatum quartãcõcluſione princip. de regul. iuris libro 6.Socinus conſilio 49. col. 2.verſiculo his tamen non obſtãtibus volumine 4.Barbacia.in c. 1.col.6.de emptio.& vendi.Philipp.Decius in l.ſemper,in fine, ff.de regu.iuris,Ioannes Crotus, in capite vt animarum periculis notabili primo de conſtitutio.libro.6.Petrus Dueñas regul. 148. Domin. Antonius de Padilla in l.2.C.de reſcin.venditio. numero 73.Didacus Perez in l.1.titulo 7.libro quinto ordinamenti pag.182.colum.2.Quorum opinioni videtur fauere celeberrimum reſponſum Vlpiani I.C. in l.in cauſæ,*la ſegunda* §.idem Pomponius ff.de minoribus,vbi naturaliter licere contrahentibus ad inuicem ſe decipere I. C. ſcribit. Ergo ſi iure naturæ licita deceptio eſt,licebit quoq; in conſcientia.Nam quos natura non obligat,conſcientia non ligat, iuxta vulgatã traditionem Baldi.Rurſus ius Canonicum,cuius finis & ſcopus eſt animarum ſaluti proſpicere,& arcere peccata cap.primo cap.quanto cap. cum contingat de iure iurando c. vt animarum periculis de conſtitutio lib. 6.Clement.prima de ſepulturis extrauaganti prima de torneamentis,approbat contractum in quo interuenit deceptio intra dimidiam iuſti pretij c.cum dilecti c.cum cauſam de emptio.& venditio.c.cum cauſam de teſtibus: ergo ea deceptio licita& permiſſa eſſe debet in foro conſcientię.

Con-

7 Contrarium vero imo deceptionem intra dimidiam iuſti pretij conſiſtentem in notabili quantitate culpam continere mortalem ſubijcique reſtitutioni inconſcientia docent D.Th.2.2. quæſt.77.articulo 1. & quotlib.2.articulo 10. & in 4.d.15.quæſt. 3. articulo.2. & ibi Gabriel quæſt. 10. columna.9. & Ioannes Maior.quæſt.4. inſignis Martinus Nauarrus in capite qualitas numer.45. de pœnitenti. d.5. & in capite.nouit de iudicijs notab. 6. Corollario. 9. Alphonſus a Caſtro de poteſtate legis pœnalis libro. 2. capite.10.Fallencia. 3. plures refert Couarru. aſſeuerans hanc eſſe recepriorem,& veriorem opinionem libro 2. variarum capite 4.numer.11.plures etiam refert Pinelus in l. 2. C.de reſcin.venditi.1.part.capi.1.ad finem,Matienço in l.1.titul.11. lib. 1.nouæ compilatio.gloſ.1.num.7. 8.& 9.Adrianus quotlib.6. arti.3. Caietanus 2.2.quæſt.77. atticul.1. & quotlib.16.quæſtio.capit.12.folio. 66. Conradus. de contracti. quæſt.57.conclu.1. D. Antoninus 2.par.titul. primo capite 16.verſiculo quantum ad tertium principale colum.3. & columna.5. Sylueſter verbo emptio. q.8. Diuus Bernardi.in lib.deEuangelio ęterno,ſermone 35.verſi.circa hoc autem notandum eſt & in eode ſermone 35.arti.1.capi.2. Medina de reſtitu.q.12.Soto lib.6.de iuſtitia, &iure.q.3.art.1.Pedraça prȩcepto 7.§.13.Bartholome.de Medina in ſuma cap.12.§.25.Michael de Palacio in praxi Theologica lib.2.cap. 2.Mercado de contractibus opuſculo.1.c.10.Sarabia in inſtructione mercatorum cap.4.Ludouicus Mexia in pragma.taxæ panis con. 1.nume.126. & in l.5. titu.3.lib.7. ordinatio.regiarum in reſponſio ad 6.partis 1.fundamentum num. 61.Petrus Nauarra de reſtitutione in foro conſcientiæ lib.3. capi. 2. nume.14.15.& 16.Martinus Antonius del Rio in l.contractus ca.4. ff.de reg.iuris.Etprobatur hęc ſententia,quoniã omnis deceptio eſt improba,& vetita iure diuino,& naturali,vt conſtat ex illo Leuitici.19.c. non mentiemini inquit Deus noſter, nec decipiet vnuſquiſque proximum ſuum.& ex illo Pauli .ad Theſalonizenſes ca. 4.nequis ſuper grediatur, neque circunueniat in negotio fratrem ſuum,quoniam vindex eſt de his omnibus Dominus: igitur quælibetdeceptio erit mortale peccatũ. Deinde teſte Ariſto.libro.5. ethico.capite.5.& libro.1.polytico.capite.6.omnis inæqualitasincontractu emptionis, & venditionis, eſt turpis,& illicita,ſed vbi interuenit deceptio intradimidiam iuſti pretij datur inæqualitas, vt manifeſtum eſt, ergo ea deceptio vitio non caret, & illicita eſt. Prȩterea locupletari aliquemcum iactura aliena omni iure prohibitum eſt l. nam, & hoc natu-

ra ff. de condictio. in debiti l. iure naturæ ff. de regu. iuris regu. locupletari eodem titulo libro 6. sed qui alterum decipit intradimidiam iusti pretij locupletatur cum aliena iactura, igitur peccat mortaliter. Denique qui alteri damnum notabile infert, id resarcire, & reparare tenetur in conscientia, sed, qui pluris vendit, aut minoris emit, quam res ipsa valet in eo quod excedit, vel deficit damnum infert: ergo in conscientia tenetur ad restitutionem, & maxime quia sic læditur, infringitur, & violatur iustitia commutatiua, cuius actum restitutionem esse per vulgatum est Theologorum placitum.

8 Alij autem incedunt media via ideoque Ioannes Calderinus, & Panormitanus in capite cum causam de testibus, Philippus Decius in capite primo de constitutio. censent hac in re ita fore distinguendum, vt peccatum sit cum obligatione restituendi plurisvendere, aut minoris emere, quam res ipsa valeat, quando ex proposito id fit, ac data opera dolo, & fraude ad hibitis, non autem quando præter intentionem rei ipsa decepto consistit, sequitur Gomez in capite 2. numero. 6.7.& 8. & sequentibus de constitu. libro. 6.

Verum hæc opinio Calderini, & Panormitani meo quidem iudicio videtur coincidere cum sententia Baldi superius relata. Etenim Baldus ipse, & sequaces eius plane cognouerunt contractum factum dolo adhibito, ex proposito illicitum esse in vtroque foro exteriori, & interiori, eaque traditio conuincitur esse falsa testimonio illo Pauli superius relato prima ad Thessaloni. capite. 4. ne quis supergrediatur, neque circumueniat in negotio fratrem suum. Quoniam de his omnibus vindex est Dominus. Quæ verba explicans D. Anselmus in commentarijs in eum locum iniquit supergressio est, vbi prominori pretio illud, quod maioris pretij est elicitur: circumuentio autem vbi per dolum frater in ipsa venditione, vel emptione decipitur. Ex quibus Anselmi. verbis fit perspicuum vtramque pretij inæqualitatem esse a Diuo Paulo interdictam, siue fiat ex industria, siue re ipsa præter intentionem. Et vtramque esse peccatum aperte conuincitur ex eo, quod Paulus statim subiungit dicens, quoniam de his omnibus vindex est Dominus, nisi enim vtraque esset peccatum de illis non vindicaret Dominus. Quam obrem eam Calderini, Panormitani, & Decij opinionem improbant Fortunius Garsias tractatu illo pulcherimo de vltimo fine vtriusque iuris illatione. 17. Alphonsus a Crasto libro secundo de lege pœnali capit. 10. Fallen-

Fallencia. 3. Didacus Perez in l. 1. titul. 7. lib. 5 ordinamenti pagina 182. columna 2. Andreas ab Exea in capite 1. de constitutio. numero 311.

Quam obrem accutissimi ingenij Franciscus Aretinus in capit. 9 cum causam num. 12. de testibus, Antonius Burgensis in capi. cum dilecti nume. 22. de emptione, & venditione asseuerant, tunc deceptionem intra dimidiam iusti pretij illicitam esse, & improbam inconscientiæ, & animæ iudicio cumquis a principio sciens iustum rei valorem vendit pluris, aut emit minoris, quam res ipsa valeat: secus autem si bona fide, & ignoranter a principio contraxit, quia tunc non peccat, nec tenetur restituere, tamet si postea cognouerit verum rei valorem. Mouentur que eo argumento, quoniam completa bona fide præscriptione, quantunuis postea mala fides superueniat, non tenetur quis rem præscriptam restituere, vt docuere D. Th. quodlib. 12. articu. 4. Scot. in 4. d. 15. Di. Antoni. 2. part. titul. 1. cap. 7. Diuus Bernardi de Euange. æterno. serm. 37. capi. 1. & 3. & 4. Adrianus in tractu. de restitutione capit. de præscriptione, Conrrad. de contracti. quæst. 15. con. 3. & 4. Paluda. & Ioannes Maior. in 4. d. 15. quæst. 11. glosa. Innocen. Collectari. Aegidius, Henrri. Panormitanus. Fælinus, & Mantuanũ 14. in capite vigilanti de præscriptio. & Theologorum, ac Canonistarum communi suffragio receptam sententiam esse profitentur Tiraquellus in tractu. de præscriptio §. 1. glosa. 2. ad finem, Ioannes de Medina in C. de restitutio. quæst. 18. Soto lib. 4. de iustitia, & iure quæst. 4. articul. 4. Couarru. in regu. possessor. 3. part. §. 2. numero 1. Martinus Ledesma in secundam 4. quæst. 18. articu. 1. dubio 14. Antoni. Gomez in l. 3. Tauri. numero 125. Didacus Perez in l. 2. titul. 15. lib. 8. ordinamenti pagi. 303. colum. 2.

Hæc quoque opinio multis non placet. Quoniam, quia princi-10 opio bona fide contraxit statim, atque se alterum decepisse resciuerit, tenetur in conscientia damnum, & læsionem reparare vt asserit Scotus. in 4. d. 15. quæst. 3. & 7. conclusio. 5. & dicit communem Couarru. libro. 2. variarum capit. 4. a nume. 11. Nauarr. in cap. qualitas de pœnitentia d. 5. numero 31. & 32. & in capit. nouit de iudicijs 6. notab. 1. præsupposito numero 68. Nec Aretino suffragatur argumentum ex prescriptione collectum. Quoniam vsucapio, siue præscriptio est quidam modus adquirendi non solum toleratus, & impunitus, sed etiam approbatus, & factus actus virtutis a l. tam Canonica, quam ciuili. At emptio, & venditio continens deceptionem intra dimidiam iusti pretij, nulla lege, neque

ciuili, neque canoniea approbatur, neque permittitur tanquam actus bonus, ſed ſolum relinquitur impunitus. Preterea nihil probare ſimilitudinem adductam ab Aretino apparet ex eo, quoniam argumentum ſolum procedit in ipſa longi temporis præſcriptione bona fide inchoata, & perfecta, vi cuius extinctum, ablatum, & abſortum eſt omne ius eius, ad uerſus quem præſcriptum fuit. Ex quo qui præſcripſit cum irreuocabiliter Dominus effectus fuerit potentia, & beneficio legis humanæ non habet malam fidem, neque ſcientiam rei alienæ: ſed ſuæ. Aſſertum autem ſuperius non ſtatuit præſcriptionem iam finitam, & lapſum eſſe cum bona fide, & alijs circunſtantijs neceſſarijs tempus, quod ad eam exigitur, quando talis ſuperuenit ſcientia. Ideoque nulli dubium eſſe poteſt, quin ſic decipiens alterum in contractu poſt quam cognouit alienum contra conſcientiam retineat vt recte notat, & reſpondet Ludouicus Mexia in d. concluſione 1. numero. 133. & 134.

In hac vero authorum diſſentien
11 tium varietate magis placet receptior ſententia, vt quælibet læſio, atque deceptio in notabili quantitate, ſiue ſit vltra, ſiue citra dimidiam iuſti pretij ob noxia ſit reſtitutioni in conſcientia. Id quę ſiue decipiens a principio ſciuerit, ſiue ignorauerit. Nam ſemel ac cognouerit læſionem reparare, & reſarcire debet: eſt tamen differentia inter ſcientem a principio, & ignorantem. Quoniam, quia principio ſcienter enit minoris, aut vendidit pluris quam res ipſa valeat exceſſu conſiſtente innotabili quantitate peccat mortaliter ex illo Pauli 1. ad Theſaloni capit. 4.

Nequis ſuper grediatur, neqne circum veniat in negotio fratrem ſuum & capite qualitas de pœnitent. d. 5. ibi quia difficile eſt inter ementis, vendentiſque commertium non interuenire peccatum. & ibi obſeruat latiſſime Nauarrus num. 27. & ſequentibus: ignorans vero quandiu ignorat culpa mortali vacuus eſt. Quia iuxta illud axioma Theologicum omnim ore peruulgatum in tantum peccatum, in quantum voluntarium, & qui ignorat, quique errat, voluntatę, & conſenſu non habet teſte Ariſto. lib. 3. Et hi corum. c. 5. & lib. 5. c. 5. l. ſi per errorem ff. de iuriſdict. omni iudi. l. neque ignorans C. de donatio. Vbi autem ſciretſe alterum decepiſſe, & ſatisfacere cunctaretur, peccaret mortaliter. Quia paria ſunt quo ad periculum animæ in iuſte detinere, ac inuadere alienum, vt reſpondit Innocen. 3. in c. ſæpe de reſtitutione ſpoliatorum.

Huic tamen receptiori, veriſimæque ſententiæ non præiudicant leges Cæſareæ, & Pontificię, quę læſis in tradimidiã negãt actionem.

nem. Quoniam magis eſt, vt leges illæ diſſimulatiuæ ſint & non approbatiuæ, vtrunque enim ius tolerat eam deceptionem in pretio, vt grauioribus occurrat malis, ne Reſp. litibus perturbetur, & ſuper contractibus homines inter ſe concertent, & rixis moleſtentur. Non enim ſemper leges puniunt omnia peccata, nec punire tenentur, ſufficitque vt ea prouideant, quæ ad ciuilem amicitiam pacem, & tranquillitatem Reip. conſeruandam, integrum, ac illæſum ſtatum retinendum ſpectãt, vt ex alijs reſoluit Couarru. in 4. prima parte. c. 4. num. 9. ſic lupanaria tolerantur ſecundum Auguſtinum in ſermone de ordine: olimque in lege veteri licuit Iudæis condemnare alienum adſoluendas vluras Iudæo, tanquam in
12 caſu permiſſo a Deo Deuterono. 23. Quanquam Iudęo peccatum erat vluras petere, & accipere ab alieno, & lex Moſayca de libello repudij diſſimulatiua ſit, & natura ipſa dictare videtur, vt minus malum permittatur, vt alterum grauius propulſetur capite. duo mala. 13 diſtinctio. Maiorem vero difficultatem inuoluere videtur Vlpiani reſponſum in d. l. in cauſæ *la ſegunda*. §. idem Pomponius ff. de minoribus in eius enim explicatione laborant poſt interpretes ibi Fortunius Garſias. d. illatione 17. Nauarru. in d. capite qualitas nu. 42. & ſequentibus Dominum. de Soto lib. 6. de ruſtitia, & iure. q. 2. arti. 3. Couarru. lib. 2. variarum cap. 3. nume. 2. Medina in C. de reſtitutione. quæſt. 32. Pinel. in l. 2. C. de reſcinden. venditione 1. part. cap. 1. num. 35. & ibi Dominus Antonius de Padilla. numer. 11. referens, & improbans omnes aliorum interpretationes.

Placet autem magis interpretatio Iacobi Damhuderij de ſubſtantio. cap. 3. num. 34. Quam ſequitur Dominus Anto. de Padilla, vbi proxime & probare videtur Iacobus Cuia. in d. l. in cauſæ §. idem Pomponius, vt licere naturaliter contrahentibus dicatur ſe ad inuicem decipere, non quod natura ipſa rerum hoc permittat, ſed natura id eſt naturales regulę contractus eptionis, & venditionis patiantur, &
12 permittant. Vt ergo ad id vnde digreſſa eſt noſtra conuertatur oratio eum naturale pretiũ non ſitcertis finibus circunſcriptum, & latitudinem habeat, quales, quantumue ſit non poteſt certo diffiniri, ſed ex varijs circunſtantijs perpendum, & æſtimandum eſt, vt prudenter docuit I. C. in l. pretia rerum ff. ad legem Falcidiam. ex communi æſtimatione pretium verum, & iuſtum conſtituitur ex loco, ex tempore, ex abundantia, aut caritate, & raritate. d. l. pretia rerum capite primo de emptione & venditio. l. ſi ſeruum meum ff. ad legem Aquiliam, & in. l. ſeptem, Codi. de eroga-

tio. milita. anno. lib.11.& docuit optime Plinius lib.35.naturalis hiſtorię cap.vlti.legitimum vero pretium latitudinem non habet,ſed conſiſtit in puncto indiuiſibili. Ideoque ſi lege, aut magiſtratu pretium vini,frumenti,mercium, aliarumque rerum diffiniatur,excedi non poteſt,& vnius oboli exceſſus inducit culpam,ſi notabilis eſt,mortalem,obligationę q; reſtituendi, ſi exiguus venialem dumtaxat.vt ſcribunt Cremenſis in l. 2.C. de reſcinden. vendi. numer. 171.Ioannes deMedina in.C.de reſtitutione quæſt.36.DidacusPerez in l.2.titul.23.lib.2.ordinam. Domini.de Soto lib.6.de iuſtitia. & iure q. 2.arti.3. verſi.ad huius autem,Ludouicus Mexia in pragmataxæ panis conclu.3. nume. 17.reprehendens HieronymumCuriel de vſuris quæſt. 29. ter. part.1.regu. 7.verſi. pono exemplũ aliter ſentientem, & Matiezo in l.1.tit. 11.lib.5.nouæ cópila.glo.*enmas de la mitad del iuſto precio* num.9.Hoc autem loco ante quã ad rem inſtitutam gradum faciam duplicem placuit explicare difficultatẽ frequentem in praxi.Prima eſt, anſi cõmuni ęſtimatione decreuerit legitimum pretium, & res ęſtimetur minoris,quam ſit á l.taxata, liceat totum pretium ałege,vel magiſtratu definitũ accipere, exempli gratia exiſtente frugum vbertate modius tritici communi æſtimatione ſolet valere decem argenteos,dubiũ eſt an liceat ſingulos frumenti modios quatuordecim argenteis vendere.Et Mercãdo de contractibus opuſculo 1. c. 7.ac Bartholomæus de Medina in ſumma capite.14.§.25. dubitationem diſtinguendo ab ſoluunt,vt ſi lex condita fuerit in fauorem emptoris,qualis eſt,quę in noſtro regno frumento pretium imponit,non liceat totum pretium lege præfinitum exigere:ſed illud dum taxat,quod eſt in communi hominum æſtimatione.

Si vero lex in fauorem venditoris ſtatuta ſit, qualis eſt, quæ in cenſu creando decernit pretium iuſtum liceat accipere integrum legis pretium,quanuis hominum æſtimatione communi vilius pretium frequentetur.

Ego quidem de hac dubitatione ſæpenumero conſultus intrepide reſpondi abſolute licere totum legis pretium accipere,ſiue in foro exteriori, ſiue in iudicio animæ. Poſteaque animaduerti Petrum Nauarra, virum profecto doctum, & diligentem eandem fuiſſe complexum ſententiam d. libro 3.de reſtitutio. capite 2. numero 2. verſiculo difficultas tamen eſt.

Hæc autem noſtra,&Petri Nauarræ ſententia firmiſſimo conſtabilitur fundamento.Nã legispretium vel eſt iuſtum,vel iniuſtũ:iniuſtũ vtiq; noneſt,quoniã indubio ſemper eſt pro principe preſumẽdum vt latiſsime obſeruarunt interpretes noſtri in cap.quæ in Eccleſiarum de conſtitutionibus,ergo eſt iuſtum,ſi iuſtum iuſte,& licite poteſt accipi inutroque foro.Nec obeſt ſi dicat aliquis legi de rogatum eſſe,quando communi hominum æſtimatione decreuit,& diminutum eſt pretium alege definitum quoniam non ita facile credendũ eſt legem reuocari,aut de rogari, niſi certo temporis ſpatio id fieret,vel aliter conſtaret de reuocatione legis facta perprincipem.

Altera dubitatio eſt,anſi modius tritici vendatur quatuordecim argentis eo adiecto,quod onus gabellæ ſpectet ad emptorem ſit iuſta,& ſecura venditio in vtroque
14 foro exteriori,& interiori.Et memini me de hac dubitatione conſultum fuiſſe de facto deprehendique Ludouicum Mexiam in d. pragmatica taxæ panis conclu.3. numer.10.reſoluentem eam venditionem conceptam eo pacto,& modo carere omni vitio, ac vendentem non incurrere pœnas legibus regijs ſtatutas aduerſus excedentes pretium illis definitum. Eoque locoLudouicus Mexia ſcribit in facto quorum dam incolarũ oppidi del Coronil,itaconſultũ reſpondiſſe,preſtitit que illi occaſionem ſic ſentiendi doctrina quę dam Rebuffi 2.tomo ad cõſtitutiones Gallicas tit.de reſciſione contractuũ arti.vnicoglo.15.nu.17.vbi Rebuffus tradit laudimia non facere exceſſum pretij nec computari ad reſcindendam venditionẽ, quia ẽptor illa non recipit, refert quelita fuiſſe deciſſum in ſenatu Pariſienſi anno 1542.in menſe Auguſto in proceſſu Do.de la Chapell.Porro autem laudimij,& gabellæ,idem eſt iudicium,& ab vno ad alterum frequens argumentum apud authores noſtros vt apparet ex his,quæ notant ſcribẽtes in l.ab emptione ff.de pactis, Tiraque.de retractu lignagier §. 26. gloſ.4.nume.1.& ſequen.Cagno. in l.2.nume.236.verſi.prima C.de pactis inter empto. & vendito.& placet mihi hæc ſententia ex qua colligi poteſt eximia declaratio ad text. in l.fundi partem ff. de contrahen.emptione,vt ita demũ onus pretij pars eſſe dicatur quã do ineſt rei, vel quando aliquid commodi ex eo peruenit ad emptorem, vel venditorem.Quod ſi onus rei non inſit, nec ex eo aliquid peruenit ad emptorem, vel venditorem non computatur in pretio.

15 His igitur ita prælibatis animaduerto ex natura rei iure diuino & naturali cenſus non eſſe definitũ certumpretium.Lex enim naturæ ſolum dictat vnanquanq; rem vero,& iuſto pretio vendendã eſſe, & contrariũ turpe,& illicitum eſſe:non tamen determinat in particulari huius, vel illius rei, hoc vel illud eſſe iuſtum pretium. Hoc quippe attinet ad legem humanam,

manam,quæ ſpecificatio, & determinatio eſt legis Diuinæ,&naturalis per conſequentiam arbitrariam,vt docet D.Th.1.2.queſt. 95.arti.2.incorpore articuli,&lib. 3.contra gentes cap.123.colum.2. docet autem lexnaturæ iuſtitiam pretij ex communi hominum eſtimatione pendere,ex varijs circunſtantijs loci,temporis,alijsque id genus diſtingui.

Conſuetudine vero, & varijs orbis prouinciarum legibus,& ſtatutis incéſu varium,& multiplex pretium definitum eſt illudque cenſendum erit cenſus iuſtū pretium.Quoniam conſuetudo,princeps,aut reſp. taxare poſſunt iuſtum pretium cuiuſcunque rei. l. 1.C.de Epiſcopali audientia, cap. 1.de emptio.& venditio. optime Couarru.lib.3.variarum capite 9. numer.6.verſiculo ex quibus colligitur,Mercado de contractibus opuſculo 1. capite 7. Michael de Palacio in praxi Theologica lib. 2. capite 1. Petrus Nauarra lib. 3. capite 2.numer.12.13.14.& ſequē. Ludouicus Mexia in pragmataxę.panis conclu.1.numer.4.fol.13.& cōclu.4.num 11.folio 68. & quoniā ſuperiori libro varias eſſe cenſus ſpecies oſtendi,erit vtique operepretium de ſingulis ſigillatim ſermonem inſtituere.

16 In redditu ergo perpetuo ſunt, qui exiſtiment,1o.provno iuſtum eſſe pretium ea ratione,quod iure communi iuſtum pretium fundi ſit,quantum viginti annorum fructus,deductis expenſis confecernit,iuxta ſententiam gloſæ.in authentica perpetua,vbi Saly. C. de ſacros Eccleſia,quam eſſe communem tradit Andre. Tiraque. lib.1.de retractu.§.1.gloſ.6. num. 19.Couarru. lib. 3. varia.capite.9. numer.5.Pinellus in l.2.C.de reſcinden. vendi. 3.part. capite.4.& vltim.numer.29.Menochi. conſi. 343.nume.24.volum.4.Piçarro ad ſtatutum deGuadalupe gloſ.O *en compra de heredad* tertia,& 4.col, Caſtillo,Palacios Rub.Gomez. Arias in l.74.Tauri,quo argumento ita ſenſere Ioannes de Ligniano,& eius filius Lauren.deRodulphis, qui illum refert,& ſequitur in tracta.de vſuris 2.part. queſt.13. & 3.part.§.tranſeamus nunc ad octauum.Conrra.quæſt.83. conclu. 2.Paul.conſilio.289.Gerſon de cōtracti.2.p.§. potuerat, conſide.20. Guido Papæ conſi.18.& deciſsione,516. Cœpola deſimulatione cōtractuum tertia preſumptione, & plures alij, quos refert Picarro vbi proxime.

Sed hęc ſententia videtur eſſe difficilis ex eo, quod multæ poſſunt cauſæ concurrere:ex quibus fundorum pretium varietur,vel propter periculum hoſtium,quos proximos habet,aut ob vicinum flumen,alia ve plura l.3.§.Diui Fratres ff.de iure fiſci.Ideoque ex fructuum perceptione ellici non poteſt pretij ratio certa.Pręterea reditus

ditus annui perpetui æſtimatio ſimilis non eſt prædiorum eſtimationi,quæ ex eorum fructibus deducitur. Ideoque ab vno ad alterum non licet inferre,quoniā adiſparatis in iure noſtro nonſit illatio.l.Papinianus exſuli ff.de minoribus.

Quare viſſum eſt alijs iuſtum pretium annui redditus perpetui eſſe quantum aſcendit cumulus pēſionum quindecim annorum ex text.in l.ſi quis argentum §. ſi autem donatur C.de donationibus. Ea tamen deciſsio debile,&infirmum ad propoſitum preſtat argumentum.Quoniam procedit ſpeciali fauore donatoris,vt ibi explicant Petrus Cynus,& Alberi.Gerar.ſingu. 34. Alij aliter ſentiunt: ipſe tamen obſeruo rationem iuſti pretij incenſu non poſſe certo diffiniri ex legibus Romanis. Quoniam cum hic cōtractus fuerit incognitus olim in Romana repu.vt late reſolui lib. 1. capit.1. vix eſt vt leges Romanæ certum eius pretium potuerint deffinire. Quare magis eſt,vt id totum relinquendum ſit conſuetudini,vel legibus patriis,vt poſt Francis. de Ripa.& Carolum Molinæ.á ſe relatos reſoluit Couarru.d.lib.3.variarum capit. 9.nume. 6.verſi. ex quibus colligitur, Didacus Perez in procemio tit.*delas vſuras* li.8.ordinamēti pag. imhi.31.D.Antoni ni.3.p.ti.1.c.8.§.14.Frācis.Garſi.de contracti.1. p.c.4. conditione. 4.

Legibus autem Hiſpanis annui redditus perpetui irredimibilis, de quo loquimur,non eſt certum aliquod pretium ſtatutum,conſuetudine vero frequens eſt conſtitui ad rationē vnius pro 30.Quod & rationem iuſtam habere ſunt, qui putent,ex eo,quod in aliquibus redditibus leges ſtatuerint pretium,& iuſtam æſtimationem ad rationem vnius pro 35.authentico de Eccleſiaſti.titulis §.ſin autē:in alijs ad rationem vnius pro viginti quinque. Ita quod extremum pretij maius ſint tringinta quinque,& extremum minus viginti quinque: ac proinde commune,& adæquatum pretium ſit ad rationem vnius protriginta.ex quo improbāda eſt quorumdam opinio exiſtimantium pretium cenſus iuſtum æſtimandum eſſe ex redditu fundi ſuper quo imponitur. Quoniam cum ob temporum varietatem prædia aliquando reddant plus,aliquando minus non poſſet certum pretium,&vniforme deffiniri, ſed eſſet incertū varium,& multiplex. Quod ingētem perplexitatem,& confuſionem induceret.Deinde penſio in cenſu,vt demonſtraui lib.1.capit. 4.non reſpondet,nec commenſuratur fructibus predijſubiecti cenſus preſtationi, ſed proprijs terminis conſiſtit, ac proinde iuſtitia pretij non eſt referenda ad redditum ſeu fructū fundi,quibus cū nihil commune habet.

Et hæc decenſu perpetuo irredi-
17 mibili. Cenſus vero cõſtituti cum pacto de retrouendendo ex natura ipſa nullum eſt certum pretium ſtatutum. Quo circa eius iuſtitia ex conſuetudine, ſtatutis, alijſque legibus humanis perpendenda erit, quem ad modum nunc ſcripſeram de cenſu perpetuo irredimibili. Iuxta vero diuerſarum prouinciarum diuerſas conſuetudines, & leges multiplex reperitur
18 pretium cẽſus redimibilis. Apud Gallos enim iuſtum pretium eſſe ad rationem vnius proviginti ſcribit Guido Pappa conſi. 180. & apud Germanos Conrra. de contracti. quæſt. 84. & vormacienſi ſtatuto publice comprobatum eſſe tradit Carolus Molinæus de contracti. & commer. quæſt. 5. numer. 117. prout refert Couarru. lib. 3. variarum cap. 10. numer. 2. verum, & in aliquot Germaniæ ciuitatibus vſu, & conſuetudine admiſſum eſſe vt hi redditus annui redimibiles conſtituantur ad rationem vnius pro quindecim, refert Conrra. d. quæſt. concluſio. 2. idemque obſeruari apud Gallos tradunt Imbertus Rupellanus li. 1. forenſium inſtitutio. cap. 34. Petrus Rebuff. incommenta. ad conſtitutio. Gallicas 2. tractatu de conſtitutione reddituum articulo 1. glo. 1. num. 2. In regno autem Cathaloniæ audio receptum eſſe, vt annui reddi tus conſtituantur ad rationem vnius pro viginti, vt apud Gallos obtinuiſſe ex Guido Pappa ſupra retuli. apud Valentinos autem non eſſe certum pretium ſtatutum videtur notaſſe Francis. Garſ. d. cap. 4. conditione 4. ſcribens aliquando ſolere conſtitui ad rationem vnius pro viginti, aliquando ad rationem vnius pro decem. Sed pro regno Aragoniæ, Siciliæ vltra, & citra Farum, Nicolaus quintus Põtifex Maximus extrauaganti conſtitutione a me relata ſæpenumero decreuit iuſtum pretium cenſus redimilis eſſe ad rationem vnius pro decem. Quod obſeruat Petrus Follerius in pragma. de cenſibus gloſ. dummodo annalis cenſus huiuſmodi ſtatim in principio, & ſpeciales leges illius regni refert Didacus Perez in procemio titul. *de las vſuras* libro Octauo ordinamenti veteris pagina mihi 32. colum. 1. & in regno Nauarræ priuata lege ſancitum eſſe vt redditus annui redimibiles ſoluantur ad 6. procentenario literis conſignatum reliquit Ioannes Martinez Olano in concordia, & noua reductione antinomiarum iuris communis, & Regij litera A. num. 95. nouiſsime apud Regia Gallorum tribunalia inpraxi obtentum eſt, vt emptio annui redditus redimibilis facta ad rationem vnius pro duodecim toleretur, ſi vero fiat ad rationem vnius pro decem, vel vndecim, reducatur ad pretium vnius pro quindecim, ſim autem conſtitutus fuerit ad æſtimationem

nem vnius pro octo, aut nouem, minori vẽ pretio quam decem, omnino illicitus contractus cenſeatur, vt ſcribit Andreas Tiraque. lib. 1. de retractu §. 1. gloſ. 6. num. 19. Imbertus Rupelanus, Petrus Rebuff. & Couarru. vbi ſupra.

19 In his vero Hiſpaniarum Regnis olim in prouincia Batica, & alijs, quæ citra Tagum prætorio Granatenſi ſubijciuntur hi redditus annui redimibilis frequentiſsime conſtitui ſolebant ad rationem decimæ: in prouincijs tamen vltra Tagum ad rationem duodecimæ, vel quatuordecimæ. Quam varietatem decreto Regio ſuſtulit Rex
20 Catholicus, ac Dominus noſter Philippus. 2. ſub cuius patrocinio, & vmbra iucundiſsima omnis Chriſtiana reſp. mira gaudet, & potitur tranquillitate. Cuius regiam clementiam, & benignitatem, prudentiam admirabilem, profuſſam liberalitatem in pauperes, zelum religionis, & fidei Catholicæ, in malos iuſtitiam, & ſeueritatem, in bonos munificentiam, aliaſque plures Heroicas, & tanto Principe dignas virtutes nulla vnquã ætas poterit conticeſcere. Cui Deus Neſtoreos dignetur annos vitæ concedere, vt eius dexteritate, & mãturitate, hilari grataque præſentia Hiſpana reſp. conquieſcat in portu ſecuro.

Is inquam incommitijs habitis Madriti anno 1563. l. ſanciuit, vt annui reditus redimibiles non conſtituantur niſi ad rationem vnius pro quatordecim, & aliter creatos cenſus in futurum nullos eſſe decreuit, & antea conſtitutos ad id pretiũ reduci. Habetur hodie in l. 6. tit. 15. *delos contractos de cenſo* li. 5. nouæ compi. Annui vero reditus ad vitã conſtituti iuſtum pre-
21 tium Oldral. conſi. 207. probauit eſſe ad rationẽ vnius pro ſex. Oldraldi tamen ſententia diſplicuiſſe Doctoribus videtur, quia vtcunque ſit tale pretium non congruit iuſtę annui reditus etiam ad vitam æſtimationi. Bald. vero conſi. 292. volum. 5. exiſtimat iuſtum eſſe pretium etiam ad vitam duorum ad rationem vnius pro nouem. Idemque Bal. cõſi. 410. volu. 1. admittit pretium vnius prodecem ad vitam vnius hominis, & conſi. 18. volumine 1. ad duorum hominum vitam arbitratur iuſtum pretium eſſe ad rationem vnius pro decem. Romanus item conſilio 302. iuſtitiam pretij annui redditus ad vitam viri, & vxoris metitur ad proportionem vnius pro octo, & Raphael Cumanus conſi. 181. ad vitam patris, & duorum filiorum iuuenum decem ſcribit iuſtum eſſe vnius anni pretium. Mire ergo de hac re variant interpretes noſtri, certa autem ratione magis eſt non poſſe concludi, & circumſcribi pretium iuſtum annui redditus ad vitam conſtituti. Quoniam, vt de redimibili, & irredimibili ſuperius dictum

dictum est, totum id relinquendum est consuetudini, & communi, ac receptæ patriæ æstimationi, quę si nihil certum statuerit arbitrio boni viri committendum erit, qui perpensis ætate valetudine ementis, alijsque circunstantijs iustum pretiũ arbitrabitur, vt post Carolum Molinæum, & Ioannem de Medina scribit Couarru. lib.3.varia.cap.9.nume.7. versiculo quam obrem iustum. Verum in his regnis iusta redditus annui ad vitam ęstimatio.l.deffinita est. Etenim Philippus 2. Dominus noster sanctione pragmatica promulgata Madriti tertia die mensis Iulij anno 1583. decreuit in futurum non posse creari census vitalitios ad vitam duarum, trium, vel plurium personarum, solumque constitui debere ad vitam vnius, & pretium, æstimationemque iustam esse ad rationem vnius proseptem. Adiecitque sortem non posse dari in argento, vel auro elaborato, nec insupellectili alia, aut mercibus, sed in pecunia numerata, & tradita simul, quo celebratur contractus, & de qua notarius in actu confectionis instrumenti fidem præbeat. Aliterque censum creatum statuit irritum nullum, & in
22 anem. De censu vero ad certum tempues constituto, quid dicendum? & quidem nulla lex est ni fallor, quę de hac re quidpiã deffinierit. Plurimi autem authores maximi nominis dubitationem hanc ita composuisse videntur, vt censeant annuæ pensionis ad tempus constitutę iustitiam sic ęstimandam esse, vt cumulus omnium pensionum, quæ toto illo tẽpore sunt persoluendæ non excedant sortem principalem, sed illam æquent complectantur, & absorbeant. Igitur pretium iustum temporarij census iuxta sententiam hanc constituitur, & resultat ex proportione singularium pensionum ad sortem ipsam principalem. Ideoque determinari quantitas non potest. Quoniam aliquando potest esse maior, aliquãdo minor pro rarione sortis, & temporis, quod scripsere Dominicus de Soto lib.6.de iustitia, & iure q.5. articul.2. Ioannes de Medina cap. de censu temporali determinata temporalitate, Maurus Antonius Berardu. in summa corona confessorum titul. *de vsura* circa contractus censuales pag. 280. Ioannes Matienço in l.1.titu. 15. *de los censos* lib.5.nouæ compila.glosa.1.numer.4. Francis. Garsi. de contracti 2.part.cap.5.

Sed hæc sententia non est omnino certa. Quoniam incontrariam deflexere Conrra. decontracti.q. 80. D. Antonius 2. part.titu. 1.cap. 8.§.10.& 11. Couarr. post. Molinæum a se relatum lib.3.variarum c. 7.num.4. Michael de Palacio in praxi Theologica lib. 4.capite.7. pag.323. & ipse magis probaui lib. superiori capit.7.numer. 18.versi.

ego

ego quidem dissentio a Domini de, Soto. quare cum de pretio redditus temporarij nihil lege, aut scriptorum sententijs definitum sit, relinquendum erit consuetudini, vt notat in specie Michael de Palacio.d.cap.7.pag.325.colum.2. versi.2.respondebis. Cessante vero consuetudine apparet dici posse iuste constitui census temporarios ad semissem pretij, quo censum redimibilem constitui legibus Regijs statutum est. Nam & census ad vitam (qui temporarius est) pretium ea proportione Regia pragmatica decretum est, vt superius scripsi hoc. cap. Relinquitur ergo ex superiori resolutione censum redimibilem in his regnis non posse creari minori pretio, quam ad rationem vnius pro quatordecim. An vero constitutus æstimatione minori sit nullus, & pensiones solutæ imputandæ sint in sortem principalem, an vero valeat, sed rescindi debeat, & reduci ad legitimum pretium excessu pensionum solutarum reddito venditori, explicui diffuse lib. superiori cap.9. resoluens nullum esse, & pensiones solutas sortẽ minuere, & in illam esse imputandas, in eamque sententiam retuli. Naua. in comme. resoluto. de vsuris notabi.22.nume.78. Doctorem Sarabia in instruct. mercatorum. capit.15. & excellentis ingenij, & omnigenæ sapientiæ virum Dominum Francis. Sarmi. lib.7. selectarum interpretationum capi.1. nume.40. licenciatum Picarro ad statutum de Guadalupe 4. condicione glosa *comprar*, & ad extrauagantem Martini Quinti glo. alterius pecunia. Qui quoque alios plures eximiæ authoritatis inter nostros dinumerat, & laudat in eamdem partem. Addoque nunc sapientissimũ. Didacum de Couarru. lib.3.variarum cap.10.nume.3. versicu. cæterum post tertiam huius operis æditionem, ex l. Regia 6.titul.15.lib.5.nouæ compilationis collegisse, censum redimibilem constitutum minori pretio, quam ad rationem vnius proquatordecim esse nullum, nec posse exequutioni mandari. Equidem scio plures alios viros doctissimos dissentire, vt d.capit.9.retuli. Sed mihi hæc sententia placet, quæ instructa fortissimis argumẽtis procedit. Contingit tamen sæpenumero dubitari an si censu creato a principio minori pretio, quam ad rationem vnius proquatuordecim ad eum modum per longum, vel longissimum tempus fuerint solutæ pensiones, obstet reductioni, moderationique contractus, vel omnimodæ rescissioni temporis prescriptio.

24 Procuius dubitationis explicatione constituo reductioni, moderationi, vel rescissioni census redimibilis iniusto pretio creati nullam obstare præscriptionem, quia talis cõtractus iniustus, aut foeneratitius

ratitius est,& quanto magis illici tum fœnus continuatur tantopec catum grauius est,&sic nunquam purgatur, sed augetur tempore. Tanto enim grauiora sunt pecca-ta,quanto diutius infœlicem animam detinent alligatam capit.vltimo de consuetu.capit. non debet de consanguini. & affinita. Quod videtur sensisse Alberi. in Rubri.colum.vltima.C.de vsuris extendens,etiam si interuenerit sententia: quam nunquam dicit transire in rem iudicatam,sequitur Iass.in l.1.§.si procurator num. 13.ff.si quis ius dicenti non obtemperauerit.Faciunt,quæ notat Alexan.consi.73. visso Themate.col. vltim.volum.1. & consi.46.colu. 3.volum.3.Barbacia consi.51.lib.1. Iacobi de sancto Georgio in l.mutuum colum. 1. ff. si cert. petatur, Gerardus de Petra sancta singu. 18.Balbus de præscriptio 4.part.5. partis principalis quæst.3. in fine Cagno.in l.2.colum.5.C.de pactis inter emptorem,& vendito. Tiraque.de retractu conuentionali.§. 1.glos.2. nu. 23.cum sequentibus.

25 Quæ doctrina adeo quidem vera est, vt procedeat etiam si census vltra centum,vel ducentos annos aut a longiori tempore fuerit constitutus,dum modo liquido constet de pretio, & qualitate constitutionis.

Neque obstat,quod tanto vel minori tempore potuisset creditor adquirere talē redditum sine vllo pretio.Quoniam respondeo id verum esse ex iusto titulo licet non vero,sed putatiuo,videlicet donationis,legati,diuisionis,vel alias vel quando non constat de initio vitioso,quia fide initio vitioso constat,vel defectiuo,creditor nō posset tanto tempore adquirere talem redditum,nec prodesset tēpus, quantumuis longissimum. Etenim tuncomnis perceptio,vel quasi possessio inde sequens super illo titulo fundata eodem vitio,quo continuatur,quotidie inficitur,& sic quocunque temporis lapsu,vel quasi possessione nō obstante remanet redditus in eadem qualitate,in qua apparet fuisse ab initio.Faciunt notata per doctissimum Mænochi. consi. 291. nume.10.11.12.& sequentibus volumine.3.

Neque etiam obstat,quod tempus inmemoriale vim habeat constitut. l.hoc iure §.ductus aquæ ff. de aqua quotidiana,& æstiua,cuius materiam copiose resoluūt Decius consi.85.Iasson.consi.209.volu.2.Boerius decisione.39. Balb. de præscrip.2.part.3.partis principalis quæst.6.Aymon Craueta de antiquitate temporum 4.part.per totam, Matthæus de afflictis in c. 1.§.flumina,quæ sint regalia in vsibus feudorum ,Ripa in cap.cum Ecclesia Sutrina num.64.&67.de causa possessionis, & proprietatis Couarru.in regu.possessor.2. par. §.5.per totum, Gregori. Lopez in l.15.

l.15.titul.31.part.3.Parladorius rerum quotidianarum cap 1. Quoniam id locum habet quando non apparet de origine, qua in specie procedit sententia Pomponij I. C.in d.§.ductus aquę, secus vero est,si certo constat de veritate originis. Quoniam tunc præsumptio, quæ oboritur ex vetustate cedit veritati capit.veritate 8.d.& licet in rebus præscriptibilibus præscriptio legitime completa præiudicet veritati originis, etiam si deilla constet,tamen peculiare est in vsura, quando de eius continuatione agitur, quod nullum temporis spatium,nulla successorum bona fides patrocinatur preſciptioni,quoniam lex semper, & continue reſistit cursui vsuræ illegitimæ, aut excessiuæ. Ideoque vsucapio locum habere nequit ex textu celebri in l.vbi lex ff.de vsucapio.

Ethoc quidem expresse decissum extat in l. 6.titulo.15. *de los censos* libro 5.nouæ compilationis in illis verbis, *y en quanto a los juros, y*

26 *censos, y contractos hasta aqui hechos a menos precio de los dichos catorze mil maravedis,el millar, mandamos, que assi mesmo sean reduzidos, y reduzimos al dicho precio,y respecto de a catorze mil el millar no embargante, que sean antiguos,y de mucho tiempo impuestos.*

27 Cuius legis decisio, & doctrina superior procedet contra hæredes,aut etiam singulares successores creditoris.Etiam si iusto errore facti, longissimoque tempore bona fide percepissent redditum, nimirum prætextu cuiusdam antiquæ recognitionis,seu noui tituli non continentis vitiū. Quia quandocunque detegatur originale vitium redditus,contractus rescindi debet.Ex quo sequitur,quod & si instrumentum census esset inlicita forma videlicet vnius pro quatordecim,si tamen postea inueniatur,& probetur, quod nunquam fuit tantum pretij numeratum, quod sufficiat ad rationem vnius pro quatuordecim, rescindendus contractus est quantuncunque longissimo tempore successor bona fide perceperit.

28 Procedit quoque superior resolutio non solum respectu veri debitoris,sed etiam fideiussoris,veltertij possessoris rerum hypothecarum,vel etiam posterioris creditoris.Quia hæc exceptio rei cohæret l.exceptiones §.rei ff.de exceptio.l.cum mandatori.l. penult. C. de non numerata pecunia. Ideoque obseruandum est diligenter ius competens ad rescissionem cēsitici contractus esse reale affixum & inhærens ipsirei, ac propterea competere non solum aduersus creditorem principalem, aut cessionarium, verum etiam aduersus quemcunque quasi possessorem iuris percipiendi redditum.Quæ obseruatio ad plurimas forenses controuersias decidē

das

das magnam habet vtilitatem.
20 Præterea locum habet ea doctrina vt etiam nullo tempore nulla exactione, vel recognitione adquiratur possessio, vel quasi percipiendi, vel exigendi redditus vsurarij, vel in aliquo immoderati quatenus reducendus est. Quia iniuribus incorporalibus, inquibus non est vera, sed quasi possessio, quæ plus habet iuris, quam facti, quandocumque lex prohibet, vel resistit, nulla adquiritur possessio, vel quasi, vt scribit Carolus Molinæus in consuetudini. Parisien. titulo 3. in Rubri.

Secundum loco statuo respectu
30 pensionum condicendarum, vel restituendarum videlicet, quæ perceptæ fuerunt vltra quantitatem legibus definitam, locum habere prescriptionem.

Nam & si validitas redditus inse non possit vsu capi, nec pro futuro nec pro præterito tempore, tamen condictioni particularium pensionum receptarum præscribi potest, sicut, & actioni furti præteriti, & condictioni indebiti præscribitur. Quoccirca si acentum annis constitutus, & continuatus fuerit redditus infra rationem decem, vel duodecim pro vno, excessus pensionum condici non potest, nisi earum, quæ a triginta annis inspecto iure ciuili ex l. cum notissimi l. si quis emptionis cum alijs C. de præscriptio. 30. vel. 40. anno. & a 20. iure Regio l. 63. Tauri. l. 6. titulo 15. libro. 4. nouæ compilationi solutæ fuerint inspecto tempore condictionis intentandæ.

Hæc autem resolutio eximiam,
31 & celebrem inuoluit controuersiam, an leges Cesareæ & Regiæ, quæ admittunt debitum personale præscribi posse cum mala fide, vim aliquam obtineant. De qua extant duę opiniones inter se pugnantes, vna quidem ait: altera negans: & vtranque sibi contrarius in diuersis locis sustinuit Bartolus. prout referunt Menchaca de successionum creatione §. 10. numero 26. Didacus Perez in l. 3. titulo 13. libro 3. ordinam. pagina mihi 711. Ioannes Gutierrez in repetitione legis nemo potest numero 200. 201. 202. & numer. 480. & sequentibus ff. de leg. 1. Qui tandem scribunt veriorem, & receptiorem esse opinionem vt leges Cesareæ admittentes præscriptionem actionum personalium cum mala fide sint omnino sublatæ, atque correctæ ex decisione Pontificia in cap. vltimo de præscriptionibus, & viribus careat statutum quodlibet humanum approbans talem prescriptionem. Habetque isthæc sententia prose tanquam firmissimum propugnaculum authoritatem illam Pauli ad Roma. 13. ca. omnibus reddite debitum, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal, cui honorem, honorem, cui timorem, timorem nemini

mini quidquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis. Ex quo manifeste colligitur reddere debitum creditori præceptum esse iure diuino, & naturali, ac proinde nulla temporis diuturnitate quem liberari, excusari ve ab obligatione, qua debitor tenetur creditori. facit text. in capite vigilanti, ibi *quia nulla antiqua dierum pos-* 32 *sessio* & in cap. vltimo, ibi *vt nulla valeat absque bona fide præscriptio* de præscriptio. Cessare vero hanc resolutionem, & leges Regias eam præscriptionem debiti personalis inducentes locum habere posse tradunt Menchaca, Perez, & Gutierrez vbi supra. Quando debitor allegat solutionem, & ad illam probandam inducit lapsum, & transcursum annorum viginti, vel triginta secũdum diuersa temporum curricula, & metas eisdem legibus præfixas actionibus personalibus, mixtis, & hypothecarijs, non vero quando fateretur se non soluisse. Sed in iudicio animę hæc cautela nullam prestat securitatem. Nam cum re vera debitor malã fidem habeat, cum certo sciat se debere, quoad Deum nunquam erit securus, nisi debitum suo creditori persoluerit. Nec humanæ legis beneficio poterit excusari. Quoniam cum sola ex temporis diuturnitate præsumptione nitatur, debitorem conscium sui debiti minime defendit c. veritate 8. d. nec si vellet, defendere posset, cum manifestum peccatum foueret, & nutriret. Rursus authores præfati magis probant in hærede bonæ fidei debiti personalis præscriptionem admittẽdam esse: quoniam qui in ius succedit alterius iustam habet ignorantię causam, regu. qui in ius de regu. iuris lib. 6. & ita docuit ex plurib⁹ Menchaca vbi supra nu. 28. contradicit autem Franci. Balb. in tract. de prescriptio. 2. p. 3. partis princi. q. 14. num. 5. & 4. partis princip. q. 7. num. 4. contendẽs bonam fidem successoris vniuersalis nihil ad prescriptionem proficere, vbi defunctus malam fidem habuit, ex textu. in authen. malæ fidei C. de præscrip. longi temporis. Verum opiniones in concordiam, & amicitiam reuocat Ioannes Gutierrez in d. l. nemo potest. num. 483. ad finem, vt prima procedat, quando non cõstaret de mala fide authoris: secũda vero quãdo de illa cõstat & apparet. Hæc tñ cõciliatio mihi nõ placet. Nã etsi controuersum sit apud Cæsarei, & Põtificij iuris interpretes, an hæredi bonæ fidei, & voléti a se prescriptionem incipere officiat defuncti mala fides, videtur tñ admittẽda sententia Dyni de Muxelo in reg. possessorde reg. iuris li. 6. n. 42. existimãtis nõ officere. Quã sequuti sunt Bar. in l. cũ hæres ff. de diuersis, & tẽpo. præs. & in l. vitia. C. de adqui. pos-

ſeſsio. Immol. in c. illud col. 2. de præſcriptio. Ange. Aret. in §. ſed tamen id inſt. de vſu cap. Bal. in l. eum qui §. in hac actione ff. de publiciana, & in l. nihil C. de vſu capione pro hærede Alex. conſ. 50. col. 3. uerſ. quin imo volumi. 2. Marianus, Sozi. in Rub. de cauſa poſſeſsionis, & proprietatis in 3. tracta. art. 4. verſic. 6. competit publiciana, quę eo magis uidetur amplectenda, quod ſententia cõtraria nullum habet pro ſe firmum, & ſtabile fundamentum. Reſponſum enim Vlpiani in d. l. cum heres ff. de diuerſis, & tempo. præſcrip. dum taxat procedit vbi hæres, vniuerſalisque ſucceſſor vult ſe iuuare, & tueri acceſſione temporis, quo defunctus mala fide poſſedit: vt apparet ex illis verbis eiuſdem tex. idem iuris eſt cum de longa poſſeſsione quæritur, neque enim recte defenditur: cum exordium rei bonæ fidei ratio non tueatur. Quibus verbis Vlpianus inſinuat in ſpecie a ſe propoſita exordium præſcriptionis ad ſumi à tempore defuncti, cum hoc exordium ad malam fidem referat, quæ á defuncto initium habuit, non ab hærede, qui poſsidet bona fide. Quod vero hæres defuncti perſonam repræſentet, authentico de iure iurando a moriente præſtito in principio. l. 2. §. & harum ff. de verbo, obligatio contrariæ opinionis partes non agit. Quoniam etſi hæres teneatur quandoq; ex delicto mala fide, vitio, & crimine defuncti: non tamen ſequitur exinde, quod ipſum vitium in hæredem tranſeat, vt per ſonam hæredis inficiat: quemadmodum notat accurare integerrimus Didacus de Couarr. in regu. poſſeſſor de regu. iuris lib. 6. 2. p. §. 9. num. 1. reſoluens, quod ſi defunctus debitor ſit alicuius quãtitatis, & ratione huius obligationis ſit in mala fide conſtitutus, effici poterit ſtatuto, aut lege municipali, vt hæres bonam fidem habens eam actionem valeat temporis præſcriptione prorſus excludere. Quod etiam idem Couarr. poſtea repetit in eadem regula poſſeſſor 2. p. §. 11. nume. 4. verſic. 3. Illud eſt ad notandum, idque verius eſſe cenſeo, quidquid Frãciſcus Balb. & Ioannes Gutierrez locis ſuperioribus contra fuerint opinati.

Colligo ergo ex hac reſolutione creditorem nullo tẽporis ſpatio liberari a reddendo debitori ex ceſſu penſionum ſolutarum vltra modum legitimum. Quoniá cũ ipſe, qui primitus cenſum ſibi vẽdi minori pretio curauit, malã fidem habeat, cum certo ſciat cenſum eſſe conſtitutum aduerſus legum interdicta. l. quemadmodum, C. de agrico. & cẽſitis li. 11. reg. qui cõtra iura de regu. iuris lib. 6. plane conuincitur aduerſus indebiti condictionẽ ipſi debitori

bitori competentem quamlibet præſcriptionẽ creditori non proficere. Quippe Menchaca, Frãciſ. Balb. Couarr. Didacus Perez, & Ioannes Gutierrez vbi ſupra vna nimi conſenſu tradiderint, & elegantiſsimis rationibus comprobauerint l. ſeculares admittentes debiti perſonalis præſcriptionem non habere locum in ipſo debitore ob malã eius fidem nedum in iudicio animæ, ſed neq; etiam in foro exteriori. Hæres autem creditoris, vel ſucceſſor qui- 33
libet vniuerſalis, aut particularis bonam fidem habens repetitionem exceſſus penſionum ſolutarum vltra modum legitimum poterit tẽporis excludere præſcriptione. Quod locum habebit dum taxat, quando hæres, vel alius ſucceſſor ignorat initium, & qualitatem ipſius conſtitutionis redditus annui. Nam ſi quo pretio fuerit conſtitutus ſciuerit, nec ipſe poterit exceſſum præſcribere. Quoniam vt perſpicuum eſt, mala fide habet. Nec error iuris iuuare poterit, quia in propoſito lex prohibet, reſiſtit, & punit, quo caſu error iuris reſiſtentis non ſolum nocet quoad vſu capionem, verum etiã quoad fructuum ad quiſitionem: prout ſcripſere Barto. Ange. & Paulus in l. ſed & ſi lege §. ſcire ff. de petitione hæreditã. Alex. conſi. 73. col. vlt. vol. 2. Carolus Molinæus in conſuetud. Pariſienſi. §. 68. Couarr. lib. 1. varia rum c. 3. n. 8. & in reg. poſſeſſor de regu. iuris lib. 6. 2. p. §. 7. numer. 5. verſic. hæc autem 2. con. Pinelus in l. 2. C. de reſcinden. vendi. 2. p. c. 4. nu. 30. & ſequentibus Petrus PeKius in regula poſſeſſor, nu. 4. Conſidero tamen reperiri poſſe ſpeciem facti, in qua ipſe creditor primus valeat exceſſum penſionum ſolutarum vltra modum legitimum præſcribere. Demus enim bona immobilia dari poſſe in cenſum redimibilẽ prout quotidie fit. Plane ſi apparuerit rem immobilem diſtractam eſſe in iuſto pretio, cenſus nullus reddetur in totum, vel reducetur: ab exceſſu vero penſionum reddendo debitori, præſcriptione creditor, & dominus ceſſus liberabitur. Quia cum pretium rei immobilis non poſsit ita certo diſtingui, atq; cognoſci, contingit ſæpe numero, vt ipſe, qui dat in cenſum ob probabilem ignorantiam bonam fidem habeat.

Rurſus annuo redditu conſtitu- 34
to minori pretio, quam ad rationem vnius pro quatuordecim, & pendente lite ſuper eius nullitate, moderatione, & reductione, an ipſum Guarentigiatum inſtrumentum valeat exequutioni mãdari, non incongrue poteſt hoc loco dubitari. & videtur omnino excluſã eſſe exequtionẽ. Quoniã litis pendentia in via ordinaria facit ceſſare viam executiuam vt docuit Alexan. in l. 4. §. condẽ-

mnatum.ff.de re iudicata,Robertus Maranta diſpu.6.n.4.& de ordine iudiciorum 2.p.6.partis. iudici.actu. 8. de inſtrumentorum productione n.14.Contrarium tamen reſoluit Petrus Rebuff.1.tomo ad conſtitutionesGallicas tracta.de literis obligatorijs glo.3.n. 7.& Gonçalus Suarez de Paz in ſua praxi.4.p.primi tomi c.2.n.2. 3.& 4.& c.3.n.31.quę varietas,opinionumque diſſenſio effecit, vt certo nequeat abſolui dubitatio iſta.Eoque magis,quod hi authores videantur loqui in ſpecie longe diſpari.Cum enim vnus intendit actionem via ordinaria:idemque poſtea tranſit ad exequutiuã variant authores, & Alexander, & Maranta negant fieri poſſe : aiunt vero Rebuff. & Suarez de Paz . Quo caſu verius eſt licere tranſire refuſsis expẽſis,qui nimo plures vias exequutiuas ſimul cõpetentes aduerſus eundem intentare quis poteſt ſimul, vel ſucceſsiue coram eodem iudice,&coram diuerſis Et litis pendentia coram vno non impedit exequutionem petitam coram alio, vt ſcribit Iaſſon dicens eſſe meram veritatem ſicut Euangelium conſi.9.verſi.3. n.2.& conſi.28.n.3.volu.1. AntoniusMaſſa in tracta ad formulam obligationis in forma Cameræ particula 3.q.2.num.2.

Non tamen præfati authores tractant,an quando vnus petit via ordinaria reſcindi contractũ ex quo debet,lite pendẽte reus poſſit ex ipſo contractu exequutionemobtinere aduerſus debitorẽ ipſum litem intẽdentem. Quoc circa alio recurrendum eſt,vt patefieri poſsit dificultas iſthæc. Quare ad propoſitum quam maxime videtur conducere celebris illa diſtinctio,quod aut via ordinaria agitur de nullitatecontractus,& tunc impediatur exequutio ex litis pendentia : ſecus vero ſi ſolum de reſciſsione, aut moderatione tractetur, vt videtur docuiſſe Innoce.in c.cum in iure de offic.delegati.& in c. cũ olim de dolo,&contuma.Petrus Rebuff.2.tomo ad conſtitu.Gallicas in tractatu de reſciſsione contractuum art.vnicogloſſ.5.n. 7.ſcribens eſſe notandum,quod pendente contractus reſciſsione cogitur reus ſoluere,id,quod eſt in contractu deductũ,& interim ſeruatur contractus,dicẽs ita fuiſſe deſciſſum in ſenatu Pariſienſi pro quodã ſcholaſtico proſequẽte contractus reſciſsionem anno 1539.die 14.Iulij,& ante ann.1515 die 15.Maij fuiſſe condẽnatũ ſcribit petentem reſciſsionẽ contractus ad continuandum,&ſoluendum redditum lite pẽdente præſtita cautione a recipiente,quod idem Rebuff.repetit.1. tomo in tractat. de ſententijs prouiſsionali.in præfatione nu.132. & copioſe Ioannes Gutierrez de iuramẽto confirmatorio 1.p.c.2 á n.9.vſque ad

que ad num.29.ex quo in propoſito apparet ſecundum diuerſas opiniones diuerſimode philoſophandum eſſe.Nam ſi cenſum in iuſto pretio creatum vſurarium fœneratitium,& nullum eſſe defendamus, pendente lite inſtrumentum cenſualenon poterit exequtioni mandari . Si vero contenderit quis eſſe validum,ſedre ducendum,&moderandum,litis pendentia exequtionem minime retardabit iuxta ſuperiorem reſolutionem.Quod ad quotidianam praxim maximum momentum habet.Frequentiſsime enim bona immobilia,vtdixi ſuperius. dari ſolent in cenſum emphyteuticum redimibilem:paſsimqueliteſ oboriuntur maxime de ea forma contractus.Nam debitor ſein pretio deceptum fuiſſe cõtendit, ideoque cenſum vt in iuſto pretio creatum annullandum,vel reducendum.Lite pendente creditor exequtionem obtinet aduerſus debitorem , qui aduerſus illã obijcit locum non habere ex eo quod de iuſtitia,& iniuſtitia contractus lis pendeat.Quod an ſufficiat ad exequtionem retardandam ex ſuperiori pẽdet reſolutione. Atque de ea re varias, imo cõtrarias diuerſorum iudicum latas ſententias obſeruaui . Verum cũ hæc apud me contemplarer attẽte,magis eſſe deprehendi,vt ſiue nullum,ſiue validũ eſſe dicamus cenſum conſtitutum minus iuſto pretio,lite pendente nequeat propenſionibus exequtio fieri , dum modo in promptu conſtet de vitio,vel exceſſu. Quoniam in hac ſpeciẽ petitorium abſorbetpoſſeſſorium arg.tex.in c.cum dilectus de cauſa poſſeſsionis,& proprietatis, & ita in ſimili decidit Oldial.conſi.249.in fine , tum quia leges Regiæ,&omnia ſtatuta mũdi publicis inſtrumentis exequtionem tribuentia nollunt cõtractum,quem conſtat eſſe iniuſtũ, & factum cõtra leges exequtioni mandari,& docet in terminis Rupella c.34.pag.mihi.185.

His ergo ita abſolutis,vtportũ fœliciter teneamusopere,pretiũ erit inquirere,an leges Regiæ decernentes cenſum redimibilẽ nõpoſſe cõſtitui minori pretio , quã ad rationẽ vnius pro quatuordecim, cõprehendant eã formã vulgarẽ contractus,de qua ſupra mentionẽ feci,cum bona immobilia dãtur in cenſum redimibilẽ:anvero legibus Regijs nõ obſtãtibus poſſit cõtractus iſte minori pretiocõſtitui,quã ad rationem vnius pro quatuordecim?inqua difficultate Ioãnes Martinez de Olano in cõcordia', & noua reductione antinomiarum iuris communis,& regij litera.A.nume.101.102.& 103. exiſtimat leges Regias habere locũ in hac ſpecie,nec poſſe cẽſum iſtum redimibilem conſtitui minori pretio , quam ad rationem vnius pro quatuordecim. Addit-

que optime facturum Regē noſtrum Catholicū l. ſi prohiberet huiuſmodi cenſus redimibiles, eoſque ex ſola pecunia ſtatim numeranda emi, aut conſtitui iuberet. Et pro iſta ſententia primum Olano expendit deciſionem Regiam in l. 6. tit. 15. *De los contractos de cenſo*, lib. 5. nouæ compilationi in illis verbis *ordenamos, y mãdamos q̃ de aqui adelãte no ſe pueda eneſtos nueſtros reynos ni en ningũa parte de llos vender, ni imponer, ni conſtituyr juros, ni cenſos algunos de al quitar a menoſprecio de a raçon de a cator ce mil el millar*, quæ cum generaliter & indiſtinte loquatur generaliter, & indiſtincte accipienda eſt. l. 1. §. & generaliter ff. de legatis preſtã. l. de pret. ff. publiciana in rem actione l. non diſtinguemus ff. de rece. arbitris, capite ad audientiã de decimis. Deinde cõſiderat, quod ratio, quæ mouit legislatorem, vt pretium cenſus redimibilis deffiniret, & certis limitibus circumſcriberet, eadem & maior eum mouere debuit vt in hac ſpecie pretium limitaret: quando quidem maius fraudandi periculum in eo contractu verſatur. Vltra quæ fundamenta illud quoque expẽdi poteſt, quod partes, que talem celebrant contractum, cenſum redimibilem intendunt celebrare. Ideoque vt cẽſus redimibilis cenſeri æſtimari, & iudicari debet, ab eo enim, q̃ partes intendunt agere contractus iudicatur, & nominatur l. ſi inſulam ff. de præſcrip. verbis l. ſi cum vno ff. locati, l. ſi olei. C. eodem tit. latere ſoluunt laſſ. in l. ſi tibi pecuniam ff. ſi certum petatur, Pinel. in Rub. C. de reſcin. vẽdi. 2. p. c. 2. n. 2. & c. 3. nu. 24. Antonius Gomez in l. 45. Tauri nu. 41. Peralta in l. Lucius Titius n. 12. ff. de lega. 2. Auendañ reſponſo, 12. num. primo, & ſequẽtibus Rolan. a Valle conſilio 96. numero 39. 40. 41. & 42. volumine primo Andreas Tiraque. de retractu lignagier §. 30. gloſſ. 1. nume. 11. & §. 32. gloſſ. 1. num. 34.

Contrarium vero magis probauit Ludouicus Mexia in l. 5. tit. 3. libro. ſeptimo ordinamen. veteris ſecundæ partis ſecundo fundamento nu. 18. Aſſerit enim legẽ Regiam cenſus redimibilis pretium definientem dũtaxat loqui intelligiq; debere in tributis, quę a poſidente, ac tributum ſoluturo ſuper ſuis poſſeſſionibus fuerunt impoſita; & vendita: non autẽ in tributis redimibilibus alias ſoluendis dominis de poſſeſſionibus, quas ipſi dederũt ab illis, qui eas receperũt, & ſic pro certo eſtimatas, ſeu taxatas. Mouetur Ludouicus Mexia ad ſic ſentiendũ eo primũ, quod in præfata l. Regia, nec in pręfatione, nec in ipſi⁹ corpore fit mentio de his tributis. & quod non mutatur, ſtare non prohibetur l. ſancimus C. de teſtam. l. præcipimus C. de appellationi. l. commodiſsime ff. de liberis, & poſthumis.

Rurſus, quia in his diſpar eſt ratio, quam in alijs, & hoc caſu redditus habentur pro intereſſe perceptionis fructuũ rei datę, quos percipit, qui debet redditum annuum l. curabit ibi, & perceptorum fructuum ratio. C. de actionibus empti. per quã inquit fuiſſe eiuſdem ſententiæ in proprijs terminis ſcribentem ſic fuiſſe iudicatum, & pronuntiatum Bartholome. Caſſane. in conſuetudinib. Burgun. Rub. 11. §. 4. gloſſ. penult. & Rub. 4. §. 23. num. 25. verſi. quarto limita. Idem voluere Bartholo. Soci. conſilio ſecundo nu. 14. volu. primo. Palacios Rubios in repetit. c. notabil. vlt. 2. colum. num. 5. Ludoui. Gomezius in §. actionum nu. 11. inſt. de actio. quorum meminit Ioann. Gutierrez infra referendus.

Inter quas opiniones mediã amplectitur ſententiã Ioã. Gutierrez lib. 2. practica. quæſtio circa leges Regias Hiſpaniæ quæſtione 171. numero quinto & 6. vt quãdo res a principio certo pretio non venditur, ſed in emphytheuſim traditur ſub annua penſione quotãnis ſoluẽda redimibili, vera ſit Ludouici Mexię ſententia: e contra vero admittenda ſit opinio Ioannis de Olano, vbi res venditur certo pretio a principio conſtituto, & adiecta pactione vt redditus annuus redimibilis reſpectu eiuſdẽ pretij perſoluatur.

Ipſe vero in hac eximia controuerſia, vt interponam iudicium meum, & proferam libere, quod ſentio, veriſsimam eſſe arbitror ſententiam Ludouici Mexiæ ratione longe diuerſa. Etenim vtin memoriam reuocem, quod animaduerterã lib. 1. huius tractatus c. 10. hic contractus cenſus nõ eſt, ac proinde diſpoſita in cenſu ne queunt illi accommodari. Quoniam vbi nomen, nec ſubſtantia quadrat, nec quadrat diſpoſitio l. 4. §. toties ff. de damno infecto. Quod vero cenſus non ſit, ſic oſtẽdo. Ad rationem cenſus requiritur, quod ex vna parte merx interueniat, & ex altera pretium, quia emptio, & venditio eſt l. 1. ff. de contrahenda emp. ſed in hac forma contractus non interuenit ex vna parte merx, & ex alia pretiũ: ergo cõuincitur nõ eſſe cenſum. Vtiq; diſcurſus iſte legitimus eſt. aſſumptum ſupereſt probãdum. Cuius veritas ex eo diſtinguitur, quod pretiũ neceſſario debet in numerata pecunia conſiſtere l. 1. de contrahen. emptio. l. 1. ff. de rerum permutatio: l. pacta conuenta ff. de contrahen. emptio. l. empti fides C. eodem tit. l. emptionẽ C. de rerum permutatio. l. naturalis §. & ſi quidem ff. de preſcrip. verbis §. pretium, & §. Item pretiũ inſt. de emptio. & venditio. & in hac ſpecie non interuenit, quia res ipſa immobilis loco pretij

est, exeaque tanquam ex pretio producitur, & creatur ius illud percipiendi redditum, & pensionem annuam.

Neque obstat, quod ea forma cõuentionis videatur prius contrahi emptio, & venditio quædam immobilis rei ipsius certo, & definito pretio: & ex pretio illo cẽsus constituatur. Quoniam re vera non duplex, sed vnicus, & simplex contractus conficitur, & pretium illud nihil aliud est, quam ipsamet res, quæ datur in cẽsum 37 neque aliqua fit numeratio pretij. Quare semper verissimum esse duxi extrauagantem constitutionem Pij quinti de forma creãdi census comprehendisse eum contractum si tãquam census iudicandus esset vt etiam voluit nouissime Nauarr. consilio quinto, sub titulo de censibus. Neque etiam negotium facit huic nostræ sententiæ, quod res illa immobilis detur æstimata certo pretio: ideoque emptio, & venditio, ac proinde census iudicari debeat. Quoniam illa conuentio partiũ æstimantium rem tali pretio nõ efficit, neque operatur, quod pretium sit in pecunia numerata, ac propterea non potest inducere veram rationem emptionis, & venditionis. Ex quo libro primo cap. 4. resolui ex specie æstimata certa quantitate non posse censum creari. Tum quia non solum ex motu proprio Pij quinti, aut extrauaganti. constitutio Martini, & Calixti tertij verum etiam ex natura rei ad validitatem, & substantiam censitici contractus necessaria est vera pretij numeratio facta contemporanee ipsius formationi contractus, vt alias copiosius resolutum est: quod cum in hac forma conuentionis non interueniat nequit census iudicari.

Ex quo primum obseruo eã formam conuentionis iudicandam esse emptionem, & venditionẽ cum pacto legis curabit C. de actionib. empti, & venditi, quod post Ioannem Matienço in l. 7. titulo 11. libro quinto nouæ compilationis glossa. 1. num. 25. & sequentibus, & Couarr. lib. 3. vari. c. 11. num. 5. latius explicui supra libro primo cap. 10. cum disputarẽ an commissi pactio locũ habeat in hoc contractu, de quo nũc verba facimus. Ideoque eisdem regulis metiri debet quibus emptio, & venditio continetur. Cum vero constituo eam conuentionem esse emptionem, & venditionem non intelligo esse emptionem & venditionem iuris alicuius percipiendi annuam pensionem, sed emptionem, & venditionem fundi ipsius adiecto pacto legis curabit C. de actionib. empti, & venditi: vt quandiu ab emptore fundi retineatur pretiũ, venditori vsuræ quotãnis pendantur: vnde non placet opinio Ignatij Las-

tij Lassarte in tractat. de decima emptio. & vendit. & permuta. c. 10. num. 53. qui existimat hãc formam conuentionis esse pactum nudum traditionis cohærentia restitutum ex l. vlt. C. de rerum permuta. Namque Cassane. Sozi. Ludoui. Gome. Pala. Ruuios Mexia, Olano Gutierrez & alij producti superius pro certo habent in ea forma conuentionis veram subesse & contrahi emptionem & venditionem, & idem voluit Auenda. responso 29. resoluens ex eo contractu deberi Gabellã, quod verius puto & ita vulgo creditum est, facit tex. in l. commissoria C. de pact. inter emp. & vẽdi. neque obest tex. in l. vlt. de rerum permutat. quoniam contra Bald. & Saly. ibi existimo, in specie illius text. oriri actionem præscrip. verb. quia pactum fuit adiectum donationi, quæ fuit illo tẽpore contractus innominatus, vt dixerunt communem Oroſci. Riminal. & Berenga. quorum memini, lib. 1. horum commentario cap. 2. ante num. 10. & ideo non potest generaliter notari ex eo tex. appositio pacto de dando aliquo menstruo vel annuo resulta re contractum innominatum, vnde in specie ista non præscriptis verbis sed bonæ fidei actio dabitur ad id quod in pacto deductũ est iuxta doctrinam Vlpian. in l. iuris gentium §. quinimo ff. de pactis.

38 Secundo loco in fero vsuras pretij non soluti in hac specie non esse soluẽdas ad rationem vnius pro quatuordecim, nec legẽ Regiam dessinientem pretium census redimibilis comprehendere hanc speciem. Ideoque persolui aliquando maiori, aliquando minori pretio posse. Quod vt persuadeam libuit reuocare in memoriã laborasse interpretes nostros de inuenienda ratione decidendi ad tex. in d. l. curabit C. de actioni. empti, & venditi. Illa que apparet esse verior, quod vsuræ, quas emptor hoc casu percipit, non sunt veræ vsuræ, sed rei propriæ per sequutio, quæ deducitur ab æquitate iustitiæ commutatiuæ, quæ in æqualitate consistit, vt scribit Arist. lib. 5. Ethicorum c. 5. & cuius laus in eo cõsistit, vt quatenus vnus ex contrahentibus implet, debet alter vicissim implere, aut implenti soluere lucrum implementi recepti: ne sequatur inæqualitas inter commutantes proprias res. Nam si emptor fructus percepit rei emptæ non dum soluto pretio, iustitiæ coniunctum, & consentaneum est, vt pretij vsuras vsq; ad quantitatem fructuum soluat venditori: qui ei rem tradidit libere cum eandem tradere pretio non soluto minime teneatur, quam rationem post Carolum Molinæum considerat Couarr. libro tertio variarum cap. 4. nu-

mero primo, Ludouicus Mexia in l.5.titulo tertio lib.7. ordinamenti ſecundo fundamento ſecundæ partis numero 25. Ideoq; vſuræ in ſpecie textus in dict. l. curabit,C.de actioni.empti;&vẽditi non penduntur reſpectu pretij conuenti, nec illi reſpondẽt, aut proportionantur:ſed prẽſtantur reſpectu fructuum,illorumque quantitati commenſurãtur, vt conſtat ex illisverbis eiuſdem text.quas,& perceptorum fructuum ratio,& minoris ætatis fauor,licet nulla mora interceſſerit,generauit.Et declarant Paulus in l.Iulianus §.ex vendito. ff. de actio.emp.Alex.poſt Paul. & Innmolã.cõſi.69.col.1.vol.1.Soci. conſi.174.ad fin.col.4.vol.2.&cõſi.130.col.3.volu.4.&Corne.cõſi. 145.col.2.li.2.Marc.Anto.Natta. cõſi.384.n.11.& ſequibus li.2. Anto.Gabriel li.3.cõmuni opinio titu.de emp.& vendi.con.3.&4.Ioſeph.Ludo.deciſ.Peruſi.53.n.2.ex quo apparetvſuras pretij nõ ſoluti nõ poſſe excederevalorẽ &quãtitatẽ fructuũ, alias vitiũ iniuſtitię in ipſo cõtractu cõmitteretur nec valẽt exigi a vẽditore vbiemptor nullus fructus collegit, nec colligerepotuit,quemadmodum cẽſuit Saly.in l.2.C.de vſuris,Maria Socinus conſi.109.col.2.lib.1. Paul.in l. Iulianus §.ex vẽdito.ff. de actioni.empti.& venditi,Cynus,Salyce.Paulus Alexan.Claudi,& Corne.in locis,quæ refert, & ſequitur Couarru.dict.cap.4. num.3:improbans accurate contrariam ſententiam Baldi in dicta l.2.C.de vſuris,Cagno. in d. l. curabit num.26.

Si ergo vſurarum quantitas debet reſpondere fructibus,nõ pretio conuento,plane conſequitur in ea ſpecie in qua verſamur pẽſiones annuas non eſſe æſtimandas habito reſpectu ad pretium, ſed ad fructuumquantitatem,ita vt nec excedant, nec excedãtur; ac per conſequens non poſſe definiri certum pretium earum pẽſionum.Fructus enim varij ſunt in certi, & nunc maiores, nunc minores. Qua propter cum penſiones annuæ ſuccedant loco fructum:nec valeant excedere fructus, illarum quantitas non poteſteſſe alia,quam fructuum,nec certo alio pretio circumſcribi,& terminari.Et licet Couarrub.lib. 3.varia.cap.quarto,num.6.ſcripſerit iniri poſſe pactionem deſoluenda certa quantitate, quæ excedat fructuum æſtimationem, & eorum intereſſe,modo fiat in vim annui redditus redimibilis, & cum pacto redimendi in eum modum quod emptorconſtituat ſe ſoluturum vẽditori certam annuam quãtitatem dum pretium ſolutum non fuerit iure,& titulo annui redditus venditi ſuper ipſa re empta ad rationem vnius pro quatuordecim vſque ad pretij conuenti numerum dicens eſſe notandum,& ſequatur Ludouicus Mexia in dict.l.5. titulo. 3. libro 7. ordinam. ſecundæ partis ſecundo fundamento numer.28. Ioannes Gutierrez dict.q.171.numero 4.Tamen ipſe re altius perpenſa iniquam eſſe mihi perſuadeo. Nam ex eo licet venditori vſuras pretij non ſoluti accipere, quia lex iuſtitię commutatiuę dicat,iubet,præcipit,vt qui vtitur &fruitur realterius,commodum perceptum rependat, & recompenſet æquabiliter,ita vt ſit proportio& menſura inter commodum,& recompenſationem,nec ſit maius commodum, nec maior recompenſatio:ſed vbi fit pactio de ſoluenda certa quantitate annua ad pretij conuenti numerum non ſeruatur illa proportio & æqualitas, quia contingit ſæpe numero pretiumeſſe maius, quam commodum ex re vendita collectum & aliquando minus: ergo talis pactio vt pote violans leges iuſtitiæ commutatiuæ, ex qua pendet iuſtitia huius conuẽtionis,iniqua,& reijcienda eſt:vtq; valeat oportet,vt quãtitas definiatur reſpectu commodi,&vtilitatis non vero reſpectu pretij. Et hinc Bartholomeus Caſſaneus in conſuetudini. Burgundiæ Rubric.11.§.4.glo.Parmy.rem dant. literis conſignatum reliquit legẽ Gallicã ſtatuentem pretium cenſus redimibilis ad rationem vnius pro quindecim non procederc,quando emptio redditusannui prouenit ex hæreditagio vẽdito aut penes conſtituentem redditum annuum dimiſſo, pro quo cõſtituitur redditus annuus: quia hoc caſu habetur pro intereſſe perceptionis fructuum rei meæ, quos percipit, qui debet redditũ annum ſecũdum legem curabit, C.de actioni. empti. Additq; in arreſtis pentecoſtes in anno Domini 1532.fuiſſe dictum ad vtilitatem cuiuſdam Caroli Turpin.filij Catherinæ Boſceual, q; redditus annuus conſtitutus ad rationẽ decem pro centum pro trecentum 25.libris Turonenſibus, quas ipſa Catherina habuerat in diuiſione bonorum paternorum pro certa portione ſuorum hæreditagiorũ paternorum,quæ remanſerantpenes fratres,non reducerentur ad quindecim provno:imo quod ex quo erat talis redditus annuus cõſtitutus pro intereſſe ſuo ratione perceptionis fructuum ſuorum hæreditagiorũ, quos percipiebãt fratres,quod ſolueretur in totum ad rationem decem pro centum argumento d.l.curabit,& l. fructus C.de actio.empti,& l.2.C. de vſuris & l.Iulianus §.ex vendito. ff.de actio.empt.& glo.&Docto. in c. conqueſtus devſuris.Deniq; ſcribit non eſſe faciendã differentiã,an in contractu,in quo datur, aut dimittitur hæreditagium, fiat primo æſtimatio illius ad pretiũ, & propretio cõſtituatur redditus puta

puta talis pro ſua parte talium hę reditagiorum habebit trecẽtum, pro quibus in caſu defectus ſolutionis tali tempore conſtituit, aut aſsignat, ſeu promittit aſsignare tot redditus redimibiles pro dicto pretio, aut vero aſsignat, aut promittit aſsignare pro tali hæreditagio, aut ſua parte talium bonorum tot redditus annuos redimibiles pro tali ſumma, quæ veniat, aut aſcendat ad decem pro centum, prout quidam voluerunt facere talem differẽtiam, quoniã in his eſt conſideranda origo, & cauſa obligationis potius, quã titul' actionis. l. ſi filius familias prima C. ad Macedonia l. tutor ff. de fideiuſſ. quo in loco Bartholo. Caſtane. noſtram apertiſsime complectitur ſententiam.

39 Tertio in fero, quod ſi in hac forma conuentionis interueneritali qua læſsio, & deceptio non aliter reparari, & reſarciri debet, quam ſi fuerit vltra dimidiam iuſti pre41 tij, ſiue læſio contigerit reſpectu pretij, ſiue reſpectu ipſarum penſionum. eaq; ſi attendamus iuscõmune intra triginta annos, ex his quæ reſoluũt Pinelus in l. 2. C. de reſcinden. venditione 2. p. c. 1. nu. 26. & ibi Dominus Antonius de Padilla n. 46. Ioannes Matiençoin l. 1. it. 11. li. 5. nouæ compilatio. gloſſ. 10. & iure Regio intra quadriẽnium ex d. l. 1. tit. 11. li. 5. nouæ compilatio intẽdi, & peti debet. Ideoq; licet dixerim moderationi

& reductioni cenſus cõſtituti minus iuſto pretio nõ obſtare cuiuſcunq; temporis præſcriptionẽ: tamen actio, quæ hac in ſpecie cõpetere poteſt ad reſcindendã læſionem conſiſtentem tam in pretio, quam in penſionibus tempore excludetur. Quoniam vt probaueram ſuperius; hic contractus cẽſus redimibilis non eſt, ac propterea diſpoſita in cenſu ad illuminõ ſunt porrigenda. Manet ergo in diſpoſitione iuris communis, quo certum & exploratum eſt remedia reſciſſoria certis curriculis, ac temporũ ſpatijs eſſe circumſcripta. Quod ſi læſio fuerit enormiſsima, nedum iure communi, ſed etiam iure noſtro Regio intra triginta annos peti poterit, ex his, quæ reſoluit Greg. Lopez licet dubitans in l. 10. tit. 19. *de la reſtitucio de los menores*, parti. 6. glo. *treynta años*, ad finem Matien. in l. 1. glo. 8. nu. 49. tit. 11. lib. 5. nouæ comp.

40 Quarto infero, quod quemadmodum remedium legis 2. C. de reſcinden. venditio. cum alijs debet proponi alternatiue, vt eſt cõmune Doctorũ placitum teſte Pinelo in d. l. 2. 3. part. c. 3. n. 12. Ioanne Garſia in tractatu de expenſis, & meliorationi. c. 18. n. 40. & ſententia in eo proferri quoq; alternatiue, vt ſit conformis libello l. ſi vt fundus ff. communi diuidũdo c. licet Helyde Symonia c. cum ſuper de cauſa poſſeſsionis & proprietatis. Ita quoq; remedium cõpetens

petens ad reſcindendam læſionẽ contingentem vltra dimidiam in hac forma conuentionis debet intendi, & concipi alternatiue, quia idem remedium eſt. Ergo ſi emp43 tor agat debet dicere ſe fuiſſe læſum in pretio vltra dimidiam, & petere, vt reſcindatur cõtractus, ita vt venditor cogatur rem accipere, & reſtituere ſibi eam quantitatem penſionum, quæ exceſſere fructus: & e conuerſo venditor contendens ſe læſum petet rem ſibi reſtitui, aut ſuppleri iuſtũ pretium, & pẽſiones ſi vltra dimidiã ſunt fructibus inferiores, reduci, & moderari vſq; ad concurrentẽ fructuum quãtitatem. Ideoq; nec venditor, nec emptor agere poterunt vt manente contractu fiat ſola pẽſionum moderatio. Quoniã rei electio eſt. Iudex quoq; debet ita reſcindere contractum, vt deprehenſa læſione vltra dimidiã iubeat, vt venditor rem accipiat vt computatis fructibus cum annuis penſionibus exceſſum reſtituat, aut patiatur penſiones non iuxta verum valorem, ſed fructuum cõcurrentiam in futurum perſolui: & quod emptor reſtituat rem, & quantominus perſoluit reſpectu fructuum, aut ſoluat deinceps ſingulis annis pẽſiones reſpondẽtes fructibus.

44 Quinto infero in hac ſpecie non habere locum l. 4. tit. 15. li. 5. nouæ compila. vt cõueniri poſsit de ſoluenda penſione non in pecunia ſed in frumento vino, oleo, & alijs id genus, quidquid diſtinguat Icãnes Gutierrez d. li. 2. q. 170.

Præterea placet inueſtigare, vtrum, poſtquam cenſus redimibilis iuxta formam d. l. Regiæ adrationem 14. pro milliario conſtitutus & creatus eſt, poſsit emi pro minori pretio abſque vllo vitio, & obligatione reſtituendi. & Dominus Franciſ. Sarmiento li. 7. Selectarum interpretatio. c. 1. n. 40. ſcribit, quod quãdo cenſus ſemel eſt contractus legitime, iamque materia legitime formata, cenſus ipſe non diſtat ab alijs rebus, quę in emptionem cadere poſſunt. Ideo iure cõmuni emptionis cenſeri debent, vt ſi læſio ſit vltra dimidiã iuſti pretij reſcindi. debeat contractus, non tamen iuſtum vel iniuſtum pretium ex l. Regia, eiuſq; taxatione æſtimandum eſt, ſed ex loci, & temporis varietate, & quod emptores communiter hoc pretio reperiuntur, ſicut & rerum aliarum pretium varietatem recipit. Sentit ergo Dominus Fraciſ. Sarmiento cenſum iã formatum minori pretio vendi poſſe, quãad rationẽ vnius pro quatuordecim, nec in foro exteriori vẽditionem improbãdam eſſe, niſi læſio vltra dimidiã obtigerit iuſti pretij. id etiam voluere Ioannes Martinez de Olano in concordia, & noua reductione antinomiarum iuris communis, & Regij litera. A. nu. 113. 114. 115. 116. Petrus Salazar in

tract.

tract.de vsu,& consuetudine.ca. 11.n.93.Naua.de vsuris n.112. Pro quorum sententia expendi possunt argumenta plura, & in primis facit,quod de redditu constituendo,& iam constituto non sit idem iudicium, imo inter vtrunq; multiplex differentia.

Primo,quia venditio redditus iã constituti spectat ad contractus commutatiuos rerum, sicut vẽditio fundi:venditio vero redditus constituendi spectat ad inter vsuria pecuniarum,& cõtractus vsurarios.Ac proinde sicut venditio fundi non potest rescindi, nisi læsio sit vltra dimidiam l.2.C.de rescin.venditio.c.cum dilecti c. cũ causam de emptio.& vendi.l.56. tit.5.part.5.l.1.tit.11.li.5.nouę compila.ita nec venditio redditus iã constituti poterit rescindi,nisi interfuerit læsio excedens dimidiã iusti pretij.

Secundo quiavendens nomẽ redditus sibi a tertio debiti non cõtinuo,nec magis cẽsetur facere obegestatem,quam vẽdens fundũ, Vt enim fundus,ita nomenreditus põt vendi, vel quia vendens migraturus est,vel quia non expedit ei frui illo fundo,vel reddi tu,vel quia vicinus aut debitor est rixosus,vel infinitis de causis alijs, quam redimendi vsus æris alieni : venditio autem redditus noui semper fit causa redimendi æris alieni,ergo.

Tertio cõstituens de nouo huius modi redditum superse,non minus dicitur vsum sortis cõducere pro pensione redditus conuenti, donec sortem reddat,ita vt quandiu volet eadem mercede conductum habeat.Ideo spectat ad negotiationem fęneratoriam,quod non põt dici,nec verificari de vẽdente nomen redditus sibi debiti: quia non potest dici conducere pretium,cum illud perpetuo adquirat, nec intendit vnquam reddere, nec ad aliquid successiuum,vel contemplatione pretij recepti obligatur, sed cedendo nomendebitum liberatur,nec tenetur in aliquo,nisi forte de euictione sicut in venditione fundi.

Quarto venditio redditus noui nũquam põt fieri minori pretio, nec maiori vendentis onere quãtumcunque debitor pauper sit, vel fideiussores inuenire nonpossit,vel alias sit non soluendo, vel ex eo,quod debitor moretur in loco multum remoto:nomen autem redditusconstituti minus tuto collocatum vel alia clade affectum minoris põt vẽdi,prout ob id minus valet,quoniam actio si dubia sit minori pretio cedi põt glo.Bar.Bal.Fab.& Saly.in l. per diuersasC.mandati.Bal.Ange.& Paul.in l.2.C.ne liceatpotentiori Antonius Gabriel.li.2.communi opinio.tit.de actioni.con.5.n.36. & 37.Castillo in l.68.Tauriverbo *si alguno*.Igiturvenditio redditus antiqui,&noui ex diametro differunt.

runt.Ideoque diuersis regulis cõtineri debent,&ex vno ad alterũ non poterit inferri l. Papinianus exsuliff.de minbri.nec lex, quæ de censu constituendo loquitur, ad constitutumerit extendenda. Rursus lex Regia redditus annui redimibilis pretium definiensad rationẽ vniuspro quatuordecim. Solum loquitur de censu constituendo,& creando,non vero de constituto,& creato,vt cõstat ex illis verbis,*que de aqui adelante no se puedan constituyr,vender ni imponer juros &c.* Ideo casus quæstionis ex ea lege non poterit terminari,& velut omissus erit relinquendus dispositioni iuris cõmunis.l. cõmodissime. ff.de libe.& posthum.l.præcipimus.C.de appella.iure autem communi nulla congruens,& efficax ratio excogitari põt,quæ conuincat census creatos non posse viliori pretio emi,quã sit a lege taxatũ,igitur licebit minori pretio emere.

Tertio redditus iam constitutus non distat ab alijs rebus,quæ possunt cadere in emptionem,& vẽditionem:sed in contractibusemptionum,&venditionum,& similibus permutationibus non attẽditur iustum pretium,nec constituitur ex natura rei, sed ex hominum ęstimatione,tametsi insana sit,vt diligenter notat Conrrad. de contracti.q.56.secunda,suppositione & Couar.li.3.variarum c. 3.n.4.nec attenditur in pretij æstimatione,quanti res ipsa empta fuerit,nec labor,quemin eius adquisitione venditor fuit perpessus,Petrus Follerius in prag. de censibus verb.pro consimili pretio n.19.sed tantum habenda est ratio communis hominum æstimationis l.pretia rerum ff.ad legem Falcidiã.Igitur pretium census creati,& constituti æstimandum erit ex communi opinione & æstimatione hominum,&non ex l.Regia.

Quarto,in redditu iã creato cessant pręsumptiones fraudis & vsurarum,quibus mouentur Doctores,& motus fuit conditor illius l.Regiæ in eam constituendam. Igitur ea lex hanc speciem minime complectitur.Quoniam cessante ratione legis cessat lex.c.cũ cessante de appella.c. non debet de consangui.& affinita.l.adigere§.quanuis ff.de iurepatronatus, plura congerit more suo.Tiraq. in tract.de cessantecausa litera,l. n.130.Quinto,minoriseffectus,& commodi est annua pẽsio,quam tota pecunia redderet,& præsertim inmercatoribus:ergo iniustũ & illicitum nõ est pensionem annuã emereviliori pretio quã sit á principio constituta . Ex quibus, alijsq; rationibus scribit Olano d.litera A.n.118.Regemnostrum Christianissimum eiusq; Regiũ Senatum hos contractus in nostra Rep.frequentissime tolerare. Contrarium vero scilicet eã venditio-

ditionem iniuſtam eſſe, & inualidam & in vtroque foro defendit late Michael de Palacio in praxi Theologica libro quarto cap.7.pagina 318.& 319.& 320 aſcribens eandem ſentẽtiam Albornozio libro tertio de arte cõtract.titulo.4.& Mercado in opuſculo de cenſibus, & defenderat iam anteaCarolus Molinæus in tracta.de contract.q.62.prout refert Couarrub. libro tertio, reſolutionum capit.10. numero tertio.Mercado de contracti.ſca. de cenſibus folio 76.Cordoua in quæſtionario Hiſpano quæſt.79. & in hanc partem videtur declinare Ioannes Gutierrez dict.lib. 2.quæſtione 173.ſequitur Azeuedo in l.vltima.titulo.15. libro.5. nouæ comp.glo.1.& pro hac parte in primis facit,quod emensin ſpecie propoſita ſcienteremit iniuſto pretio á conſtituto in egeſtate,quæ excludit voluntarium ſimpliciter,teſte Ariſtotel.tertio Ethico.Scot.in quarto ſententiarum d.15.quæſ.2. articulo tertio Bald.in l.penulti.ad fin. C.quomodo,& quando iudex,&ſic ceſſant iura poſitiua, quæ tolerant deceptionem intra dimidiam, quia non habent locum in ſcienter decipiente,ceſſatque vulgaris limitatio textus in leg.2.C.de reſcin.venditio,per quam vulgo creditum eſt eam deciſionem non habere locum in vendente minoris ſcienter vt ſcribunt plurimi authores relati a Pinelo ibi, 1.p.c.2.num.10. quia hoc procedit quando cum ſcientia concurrit ſpontanea voluntas donandi, vel alia iuſta cauſa remittendi: ſecus non concurrente ſpontanea voluntate,ſed quadam coactione,vel egeſtate.Quia tunc verum eſt dicere,quod ſcienter, & mala fide ſupergreditur fratrem ſuum.

Secundo quoniam illa differẽtia inter emptionem cenſus conſtituti,& conſtituendi de nouo verbalis magis quam realisvidetur, & ſecundum veram rei ſubſtantiam,& effectum non differunt prout ſentit Conrra.de contract. q.29.quiavtrobiq; &cæteris paribus eadem omnino resverſatur, idem adeſt,& abeſt emptori, & venditori.Igitur ſicut non licet emere huiuſmodi redditum de nouo conſtituendum minoripretio:ita non licebit iam conſtitutum emere.

Tertio,quia ſi minori pretio poſſet cõparari redditus iã conſtitutus,fraudibusplurimispateret aditus.Quippe contingit ſæpe numero habẽtes redditus indigere prõpta,parataq; pecunia: tuncq; fœnerator lucri auidus,& cupiés metas a lege præfixas trãſilire,recuſaret emerenouũ redditũ, maletq; veterẽ minori pretio cõparare.Ergo arcendæ fraudis cauſa debebit admitti extẽſio prohibitionis.Quarto facit pro hac parte text.

te tex.in d.l.6.tit.15.*de los cõtractos de cenſo* lib.5.nouæ cõpila.vbi Philippus 2. Rex Dominus noſter ceſus creatos minori pretioquã adrationẽ vnius pro quatuordecim ante legẽ illã iubet reduci ad eã rationem,& quãtitatẽ.Igitur cenſus cõſtituti nõ poterũt emi minori prtio.quinto ex proprio motu Pij Quinti de forma crean.cen. vbi ita expreſſũ eſt in hac tamen opinionũ varietate ita videtur poſſe diſtingui,q; ſi reditus ſit liquidus & tuto collocatus,non poſsit emi pretio minori.quã ſit a lege præfinitum,nedum in animæ iudicio, ſed nec inforo exteriori: vrgent enim pro hac parte argumẽta poſterioris opinionis. Si vero cenſus ſit litigioſus,& incertus,vel debitor,aut res hypothecę ſubiectę minus ſoluẽdo ſint,aut difficilis cõuentionis, valeat comparari minus legitimo pretio.Quia tunc tãto minoris eſt prætij iuxta notata in l.præciarerum ff.ad legẽ Falcidiã. Eadem ratione placuit inter prætibus noſtris,vt actio debiti ſecuri,& liquidi minori pretio,nequeat cedi,valeat autẽ ſi debitum incertũ &litibus inuolutũ eſt,quemadmodũ obſeruarunt glo.Bart. Bal.& reliqui in l.per diuerſas C. mãdati.Bal.Angẽ.& Paul.in l.2.C. ne liceat potentiori. Antoni. Gabriel lib.2.communi.opinio.titul. de actio.con.5. Quod ſi vendens redditum iam conſtitutũ obligetur de euictione,vt frequentiſsime fit,recte ſentiunt,qui putãt re- 45 ditum etiã incertum non liquidũ & litigioſum non poſſe cõparari minori pretio,id tã en ſic eſt accipiendũ,vbi venditor promittit nõ ſolum euictionẽ iuris,ſed facti,ſcilicet debitorẽ fore ſoluendo:quia tunc idem eſt,ac ſi ſoluendo eſſet vel ac ſi venditor ipſe ſe ad continuationem redditus obligaret. Admiterẽ tamen domini Franciſci Sarmiento,& aliorũ opinionem in eaſpecie,quãdo redditus maiori pretio,quã ad rationẽ vnius pro quatuordecim conſtitutus eſſet. Nã cenſum creatum ad rationẽ vnius pro viginti minori pretio,quã fuerit impoſitus, comparare quis poterit.Quoniam tunc legis pretium non excediturꝰ.

45 Tertio loco inquiri poteſt,an conſuetudine minui poſsit pretiũ incẽſu redimibili prẽfinitum a.l.Regia.& occaſionẽ dubitandi præſtat.d.l.6.tit.15.*de los contratos de cẽſo* li.5.nouæ cõpilati.in illis verbis *no embargãte q̃ ſeã antiguos,y de mucho tiẽpo impueſtos,ni q̃ ſean hechos en parte ni prouincia,dõde ſe diga y a legue q̃ a ſido coſtũbre vẽderſe amenos precio*. Quibus verbis Regia pragmati.contrariæ conſuetudini derogaſſe videtur.At vbi lex conſuetudinẽ improbat nõ modo preteritã,ſed etiã futurã damnaſſe videtur,ut docent glo.Immõ.&Gemi. in c.1.de conſtitutioni.lib.6.&ibi Hiſpa.Gomezius nu.230.glo.in c.1.in fine de clericis nõ reſidẽ.eodem lib.glo.penult.in clemen.2. de rebus Eccleſiæ:plures receſſent

Tiraque.de retractu Lignagier in præfatione num.18. Auendanius responso.16.num.2.versi.pro contraria parte, Auilesius in capitulis prætorũ.c.18.verbo *costumbre* nu. 3.Dida. Perez in 13.q. procœmiali Mar.Mantua.in cap.vltim.de consuetudi.num.71.

Nihilominus tamen Ioannes de Medina de censibus cap.2.aduersus legem Regaim censet inualescere posse consuetudinem, illaque minui posse diffinitum pretium incensu redimibili, nec omnino dissentit Michael de Palacio in praxi Theologica lib.4.c.7.pag.310. versiculo Ioannes a Methina, & veram mihi persuadeo sententiam esse, si subesse possit aliqua rationabilis causa: Nam lex Regia præteritam solum improbat consuetudinem, nec expresse futurę resistit. Ideo aduersus legem ipsam vim potest obtinere consuetudo, vt voluit glos. verbo consuetudine in Clem. statutum de electione, Petrus. Cynus. bald. & Salyce.in l.dudũ C.de contrah.emptione Bart.in.l.1. versic. 3. Quæro C.de summa Trini. Bald.in l. vltim.C de pactis pigno.& in ca. 1.columna.vltim.de his, qui feudum dare possunt plures relati a Tiraquello.in d. præfatione numero.17.& a Couarru.lib.3.variarum cap.13.num.4. Antonio Gomez in l.50 Tauri. num. 26.ad finem tum quia aduersus legem expresse resistentem futuræ consuetudini ex noua causa rationabili valet induci consuetudo, vt notat glo.in d.Clem.statutum verbo cõsuetudine de electione, quam appellat singularẽ Palacios Rubios in repetitione capituli per vestras de donationi. inter vi.& vxo. notabi.5.nu.2.& sequuntur Couar. Auen.Auiles,& Di.Perez vbi supra Petrus Duennas reg.144.limita. 1.Burgos de Paz in l. 1. Tauri nu.464.& 480.

46 Deniq; se offert inuestigandũ, an clericos,& Ecclesias lex Regia præfata cõplectatur? cuius dificultatis explicatio pẽdet exilla.q.celebri. Vtrũ leges ciuiles,& seculares clericos,& Ecclesias cõprehendãt? In qua videtur Bar.in l.cunctos populos nu.29.C.de summa trini.& fide Catholi.asseruisse leges, vel statuta secularia simpliciter facta cõtra ea, quæ cõpetunt Ecclesijs, vel clericis non ex priuilegio, sed vt cuilibet, ligare clericos, ac seruanda fore in ecclesiasticis tribunalibus, ex tex.in c.cõstitutus de in integrũ restitutione.c.cum causã de re iudi.c.cũ venissent de eoquimitur in possessio.causa reseruã, sequũtur Lapus allegatione 81.col.1. Barba.in rub.de rebus Ecclesię fo. 13.col.vlt.& seque.& consi.14.li.2. & cõsi.65.col.11,& seq.vol.4.Driedoni.de libertate Christiana pag. 153.Fortunius de vltim. fine vtriusq; iuris illatione 14. Coua.in.4.2. p.cap.6.in principio num.20. Tiraque.de retractu lignagier. §. 1. glos.

glos.13.num.4.& in tractatu deiure primigeniorum q. 43. num.2. & quæst.44.& licet Philippus Decius in c.Ecclesia Sanctę Marię.de constitutionibus, num.53. versi.1. occurrit, affirmet Bartoli.sententiam reprobari communiter,& ibi Felinus num.81.Marcus Mantua. num.23: tamen omnes iuris professores in eam crebrius sententiam conuenerunt, vt leges, & statuta secularia generalia,& rationabilia, nec contra dicentia canonibus quæque commodum, & incommodum continent ex æquo,& reciproce, clericos,& Ecclesias complectantur, vt late Feli. Decius.& Mãtua vbi proxime, Perez in procœmio tit.2.*de las vsuras* lib.8 ordinamenti pagi.mihi.32.colum.2.Matienço in l.7.titul.11.libro.5.nouæ compila.glos. 2.num. 15. & in l.1. titul.25. eodem lib. glos.1.nume. 2.Maranta.disputatio.8. latissime Ludoui.Mexia in pragma.taxæ panis conclu.5.per totam.

Quare cum lex Regia definiens certum pretium incensu redimibili, generalis sit, rationique coniuncta,& Reip.vtilis,ac valde necessaria, nec aduersetur institutis iuris Pontificij,& ex æquo se habeat ad commodum,& incommodum, plane vt clericos & Ecclesias denunciat necessium est.

Hinc sanctionem pragmaticam de frumenti pretio in l.1.3.& 4.titul.25.lib.5.nouæ compila.ad personas Ecclesiasticas, & ipsas Ecclesias vim suam porrigere scribit Matienço in d.l.1.glo.1.Mexia d.conclu.5.Mercado de contracti.opusculo.1.cap.6 ad finem,& leges Regias ius retractus tribuentes consanguineis ad clericos, & Ecclesias se extendere tradidere Castillo glo. magna. colum.5. Palacios Rubios num.15.& 16.Cifuentes q. 51. Antoni Gomez num.7.in l.70. Tauri, Matienço in d.l. 7.glos.2. nume.14.Mexia.d.conclu.5.num. 14. Accedit quoque non inelegãs ratio, quod non excedere a lege præfinitum pretium nõ solum est iuris humani, sed etiam diuini,& naturalis præcipientis rem, nec emi, nec vendi minori iusto pretio: lex autem diuina,& naturalis, quæ vniuersalis est, omnes ligat clericos, non clericos, Reges, Imperatores, omnemque mudi creaturam. Igitur clerici,& Ecclesię tenebuntur in suis contractibus censualibus seruare iustum pretium determinatum a lege Regia. Ideo que Regias pragmaticas de censu redimibili loquentes clericos, & Ecclesias ligare scribit optime Didacus Perez in d. procœmio titulo 2.lib.8.ordinamenti veteris pagi. 32.colum. 2. & pagina.33.columna.1.& 2.

EPITOME capitis secundi.

1 *Quæ personæ prohibentur contrahere,*

here,& censum celebrare prohibentur.

2 *Minoris ætatis plura tempora tam a philosophis, & medicis, quam a Iuris consultis constituuntur.*

3 *In infantem, aut in faciæ proximum nec ciuilis, nec naturalis obligatio cadit: & ideo non potest se ad censum obligare.*

4 *Tutor si absque iudicis licentia contrahat ex voto consanguineorum nihil potest illi imputari.*

5 *Impubes proximus pubertati sine tutoris consensu non potest ad censum obligari: illo autem authore recte poterit, sed si læsus fuerit restitui poterit.*

6 *Minor non tenetur probare in contractu censuali pecuniam versam fuisse in eius vtilitatem, quoniam id incumbit creditori.*

7 *Pubes minor 25. annis si curatorem habeat, sine illo censualem contractum non potest celebrare, quod si curatore careat, recte poterit.*

8 *Pupillus nulla bona potest obligare ad censū: tutor vero mobilia, quæ seruando seruari non possunt absque decreto recte poterit: non vero quæ seruando seruari possunt, aut immobilia.*

9 *Iure Hispano tutor alienare & obligare potest omnia bona mobilia minoris absque decreto.*

10 *Pubes minor 25. annis sine, curatore obligare poterit bona mobilia, quæ seruando seruari non possunt, alia vero bona minime, nisi decretum iudicis interuenerit.*

11 *Resoluitur qualiter pubes minor 25 annis habens curatorem sua valeat ad censum obligare.*

12 *Disseritur an furiosus possit censum celebrare.*

13 *Quæ, de furioso dispositta sunt, habent locum in mente capto.*

14 *Sub stupidi, vel fatuî alia ratio est, quam furiosi, & mente capti.*

15 *Resoluitur valere cõtractus agestos abhis, quia moris vehemẽtia oppressi detinentur.*

16 *Actiones humanæ confectæ ab ebrio robore carent firmitatis.*

17 *Explicatur quis, dicatur prodigus.*

18 *Disseritur, an prodigus ex contractu teneatur.*

16 *Communiter existimatum est mulieri luxuriosæ, & ibidinosæ interdici posse bonorum administratione.*

20 *Mutus etiam a natura si habeat, intellectum. recte contrahit, & sufficit habere qualẽ qualẽ intellectũ.*

21 *Tractatur late an ex contractu censuali filius familias obligetur.*

22 *Seruus, relligiosus vé non possunt se ad censum obligare.*

23 *Mulier coniugata sine licentia mariti non potest obligare se ad censum, eiusque propositionis vsque ad finem capitis referuntur variæ limitationes.*

CAP-

CAPVT. II.

quæ personæ valeant ad censum obligari.

Recta docendi methodus exigere videtur, vt digni ora præmittatur: & cum personæ, quarum causa iura constituta sunt, digniores, & præstatiores sint, vt Hermogenianus scripsit in l. cum igitur ff. de statu. hominũ, & Iustinia. Imperator in §. vlt. inst. de iure naturali, facit text. in l. si quæramus ff. de testã. & in l. in pecudum ff. de vsuris, & in §. in pecudum inst. de rerum diuisione, plane iusta procedendi ratio postulat, vt in hac de censibus disputatione, antequam ad alia dilabamur, a personis exordiamur, explicemusque ad censum, quæ valeant personæ obligari. Igitur, quæ personæ contrahere non prohibentur, poterunt in censũ obligari.

1 Omnis autem persona contrahere potest, nisi lege reperiatur prohibita l. licut ab initio C. de actioni. & obligatio. & notat Antoni. Gomez. 2. tomo. variarũ. c. 1. in principio. Ac proinde omnis persona liberã bonorũ administrationem habens, nec a lege prohibita poterit, & se, & sua ad censũ obligare. verum quoniã teste Aristo. lib. 1. Physi. & 1. Poly. & Iustinia. Cæsare in §. his igitur generalitercognitis inst. de iustitia, & iure ratio institutioni primæ accommodata, & eouenies naturæ videtur esse, vt ab vniuersalibus ad particularia fiat progressus, erit operæ pretium sigillatim percensere aliquas personas, quibus interdictum sit censiticum celebrare contractũ. Et de minore primum inquirã. in quo cadit consideratio duplex: altera, an persona minoris obligari possit, altera an eius bona censui valeant subijci, & supponi: & q̃ attinet ad personam minoris reliquo; indiget distinctione. Quoniã minoris

2 ætatis plura tẽpora constituuntur a Medicis, Philosophis, & Iuris consultis, vt obseruat curiose Iacobus Menochius de arbitra. lib. 2. casu. 57. in principio. Quidã enim sunt infantes, cuius ætatis meta septenio concluditur, infans enim dicitur minor septem annis l. si infanti C. de iure deliberandi, & docent glosa. Cardina. & cæteri in Clem. si furiosus de homicidio, Iacob. Cuiacius lib. 6. obseruatio. ca. 3. & in l. 5. ff. de testamentis. Socinus in l. 1. §. 1. ff. de adqui. possessio Matthæus Vuesembe. in §. pupillus inst. de inutili stipula. Menoch. d. casu. 57. nu. 9. alij sunt infantiæ proximi, videlicet masculi vsq; ad deceniũ cũ dimidio, & fœminæ vsq; ad nouenniũ cum dimidio vt explicuit glo. verbo infãtię proximus in §. pupillus inst. de inutili stipulatio. & in l. pupillũ ff. de regu iuris, vbi Bart. Deci. & Cagno. Angelus Are-

ge. Areti. in d. §. pupillus, & Nicolaus Bellonus in §. his quoque numer. 25. inst. quibus modis recontrahitur obligatio. Alij dicuntur proximi pubertati mares, qui excessere decem annos cum dimidio, & fœminæ, quæ excessere nouem annos cum dimidio vt explicuit. glosa verbo promisit in l. 1. ff. de nouatio. & in l. pupillum, & in l. pupillus ff. de regu. iuris & in d. §. pupillus inst. de inutili. stipula. sequitur Bartho. in d. l. 1. ff. de nouatio. numer. 6. Socinus. in l. 1. §. adipiscimur ff. de adqui. possessio. Iass. in authentica sacramenta puberum in principio C. si aduersus venditio. dicit receptam Areti. in d. §. pupillus, & ibi Claudius Canciuncula, Bellonus vbi supra numero 24. Corrasi. lib. 6. Miscellaneo. cap. 23. Vigli. in §. testes inst. de testamen. Iacobus Menochi. de arbitraijs iudicum causis libro. 2. casu. 56. nume. 20. Caldas Pereira in l. si curatorem habens C. de in integrum restitu. mino. verbo minoribus nume. 7. est que apud nos, optima lex Regia in l. 6. titulo 5. part. 6. vbi Grego. glos. 6. alias leges Regias adducit. Alij puberes masculi post completum decimum quartum annũ fœminæ post duodecimum l. vlt. C. quando tutor, vel curator esse desinat tex. in principio inst. quibus modis tutela finitur. l. 1. titulo. 5. part. 6. l. 12. & vltim. titul. 16. part. 6. Ioannes Gutierrez in authẽtica sacramenta puberum num. 1. C. si aduersus venditio. Iacobus Cuiaci. in l. 5. ff. de testam. Caldas Pereira. in d. l. si curatorẽ habens in principio nu. 2. Costa. lib. 2. Select. c. 10. num. 1. Finitur vero ætas minor 25. anno perfecto. Quę ętas vocatur status. l. cum pater. §. curatoris ff. de lega. 2. & perfecta, plena & integrata ætas, vt animaduersũ est a Iacobo Cuiacio in l. 1. ff. de minori. & li. 6 obseruationũ c. 3. in infãtem ergo, vel infantiæ proximũ clara res est, nec ciuilem, nec naturalem obligationem cadere.

3 Quoniam ea ætas, quod videt ignorat. l. vlti. C. de falsa moneta, & infans, & qui infanti proximus est non multũ a furioso distant, quia huius ætatis pupilli nullum intellectum habent, vt inquit text. in d. §. pupillus inst. de inutili. stipulationibus. Quo circo indubitatum est infantem, aut proximũ infantiæ nõ posse ad censum obligari, nec ciuiliter, nec naturaliter. Nec quidẽ solus tutor nomine infantis vel proximi infãtiæ posset censiti cum peragere contractum: nã & si eos possit actus perficere inquibus ad cõmodũ consequitur obligatio vt adire hæreditatem, velag noscere bonorũ possessionem, nõ tamen eos potest ex quibus nullum commodũ, sed obligatio passiua resultat vt colligi potest ex his, quæ resoluunt authores in l. bonorum *la segunda* C. qui admitti & in l. potuit, & in l. si infanti

fanti C. de iure deliberandi, alijs que in locis debet ergo tutor tunc iudicem adire, & illi causas ad obligationem conuenientes necessarias proponere.

4 Quod si ex consanguineorũ voto absque iudice peregerit, imputari sibi non poterit, ex celebri sententia, glos. in l. polla. C. de his, quibus vt indignis, quam ibi mirum in modũ cõmendant Bald. Salyce. & Paul. Iass. in d. l. bonorũ. nu. 4.

Impubes autem proximus puber 7 tati sine authoritate tutoris nequibit adcensum efficaciter obligari §. Pupillus inst. de inutili. stipulatio. l. pupillus ff. de adqui. hæreditat. l. obligari ff. de authorita. tuto. in princi. inst. eodem tit. l. 4., tit. 11. part. 5. porerit autem tutore authore, si expediens sit, alias dabitur illi in integrũ restitutio, & tutor gestus nomine tenebitur l. vlt. & toto tit. C. si tutor, vel curator interuenerit.

6 Nec tenebitur hoc casu minor probare pecuniã non versam fuisse in vtilitatem suam: quoniam id incumbit creditori, & absque vlla læsionis probatione restituetur. Nam quem ad modum aduersus mutuũ restituitur minor absque 8 eo, quod probetse ex illo læsum, vt Cæsarei iuris professores animaduertunt in l. 1. C. si aduersus creditore. Pinel. in l. 2. C. de rescin. venditio. 2. p. cap. vlti. num. 67. & 3. p. c. 1. nu. 30. Mauricius de in integrũ restitu. c. 221. 222. 281. Rebuff. 2. tomo ad cõstit. Gallicas. tracta. de restitutio. arti. 1. glo. 3. num. 21. & post Mencha. Pereira in d. l. si curatorem habens verbo sua facilitate numer. 30. ita quoque aduersus contractum censualem absque vlla læsionis probatione restituendus erit. Quoniam odiosus contractus est, & sui natura detrimentum inferens & patrimonij diminutionem. Inpubere autem minori 25. annis seruanda est distinctio text. celebris, in l. si curatorem habens C. de in integrum restitutione minorum, si enim curatorem habens contraxerit, sine illo contractus ipso iure nullus est, nisi illius obseruationi adiecerit iuramentum. authentica sacramẽta puberum C. si aduersus venditionem l. 16. titu. 11. part. 3. L. 6. tit. 19. part. 6. si vero carens curatore ad censum se obligauerit, ipso iure valebit contractus, sed poterit aduersus illum restitutionis in integrum beneficium implorare. cõsonat text. in l. 4. titul. 11. part. 5. & hæc quidem de persona minoris: nunc vero de obligatione bonorum tractandum est.

Et quidem pupillum sine tutore nec immobilia, nec mobilia quęcunq; sint possehypothecę sub ijcere perquam manifestum est. Tutor vero mobilia, quæ seruando seruari nõ possunt, ad impuberis vtilitatẽ poterit: mobilia vero, quæ seruando seruari possunt, & immobilia sine decreto nõ poterit, il-

rit,illo tamen ad hibito recte poterit,l.lex, quæ tutores C. de administra. tuto. cuius argumento docet glos.in l.curator C.si res aliena pignori data sit,&in l.tutor in prin.ff.de pignoratitia actione. Sequuntur Bald.& Salyce in d.l. curator.

Quod procedit iure ciuili attento:nam iure Hispano omnia bona mobilia indistincte alienare potest l.8.titu.13.part.5.præter seruos antiquos l. 18.titu. 16.part.6. & notat Villalob. in verbo tutor. sed Gregori.Lopez in d.l.8.glosa. *de las cosas muebles*,relinquit cogitandum,& Olano in concordia,& noua reductione antinomiarum iuris communis, & Regij lite.T. numero 39. scribtu tius facere tutorem si cum authoritate udicis alienet,vel obliget.

10 Pubes autem minor 25.annis si curatore careat,obligare poterit bona mobilia,quæ seruando seruari non possunt.nec enim repugnat in bonis mobilibus censum constitui posse quemadmodum ex constitutione extrauaganti Nicolai quinti animaduerterā libr. 1.cap.8. immobilia vero,& mobilia,quæ seruando seruari possunt minime poterit sine decreto iudicis, ex his,quæ notant Bal. nume. 4. Salyce. 6. Paulus,& Alexan.3. Iacobinus de SanctoGeorgio 2.in l.si curatorem habēs C. de in integrum restitutione minorum, etiā si veniamætatis obtinuerit a principe vt probat text.& ibi glo.in l. eos C. de his qui veniam ætatis impetrauerunt, quinimo si cum decreto hypothecę subiecerit,in integrum restitutionis beneficio fruetur vt docuit glosa in d.l. eos verbō similis,quam dicit communem Alber.ibi,& plurēs relati ab Antonio Gomezio secundo. Tomo variarum cāpite 14.num.13.

11 Si vero curatorem habeat sine illo nihil agere poterit,eius tamē authoritate mobilia,quæ seruando seruari non possunt obligare valebit,immobilia vero,& immobilia quę seruando seruari possunt non sine iudicis decreto.d.l.si curatorem l.lex quæ tutoresC.de administra.tuto.l.8.titul.13. part.5.l. 18.titu.16.part.6.sed iuramentum alienationi, vel obligationi sine decreto factę adiectum illam confirmabit.d.authentica. Sacramente puberum.In decreto autem sola vrgentis necessitatis causa continetur l. magis puto §.ne passim ff. de rebus eorum l. ob ęs. C. de prædijs minorum:adeo vt nec maioris vtilitatis certitudine id possit fieri ex his,quæ resoluunt Capicius decisione.113.& Parisi.consilio.98.99.& 100.& in proposito notat Benedictus Bonius de censibus articul.31.sed iure nostro Regio ob vtilitatem euidentem permittitur alienatio,& obligatio l. 4.titul.5.part.5.& vbi Grego.glo. *pro dellos*.

Ex qua resolutione infero valere consti-

constitutionem census factam a tutore vel curatore, aut alduto non habenti curatorem sine iudi 12 cis decreto:dum modo in vtilitatem,& commodum minoris cesserit & immobilia, aut mobilia, quę seruando seruari possunt;non subijciantur annui redditus præstationi.Tum,quia tutor,vel curator,si minor indigeat,pecuniam accipere possunt sub vsuris l.quid ergo §.consequitur ff. de contra. & vtili actione tutelæ facit text.in. l. si pupillorum infine ff.de rebus eorum:tum, quia sola personali obligatione censum posse consistere secluſa extrauagāti Pij Quinti defendi lib.1.cap.8.

Rursus infero;quando census a tutore,curatore,minore ve constitutus nullus fuerit minorem liberum esse a reddenda sorte,nisi creditor probauerit in minoris fuisse vtilitatem conuersam &quin imo si in eius commodum cessisse probetur,redditus erunt imputādi in sortem principalem.

Tertio infero minorem, eiusque bona mobilia,& immobilia teneri pro redditibus annuis,si contractui adiecisset iuramentum etiam si inconsulto prætore, & absque tutoris, vel curatoris authoritate contraxisset. Quem contractum minoris inualidum confirmat iuramentum,dicta authentica sacramenta puberum,vbi deducit latissime Ioannes Gutierrez á numero 9.Furiosus quoque ex his personis est,quæ censualem prohibentur celebrare contractum. Quo- 13 niam is nullum potest gerere negotium; quod ad sui validitatem consensum desideret,& exposcat. l. in negotijs ff. de regu. iuris l.2. C.de contrahen.emptio.Ideoque furiosus ex nullo contractu tenetur.§.furiosus inst.de inutilibus stipulatio.nec testamentum facit §. præterea versi.Item furiosis institu. quibus non est permissum facere testam.l.furiosum C.qui testamen.facere possunt cap. vltimo de succesio.ab intesta.l.13.titu.1. par.6.neque ex voto simplici,aut solenni obstringitur.capi. Gonsalus 17.quęst.1. cap. sicut tenor de regula.nec matrimonium contrahit.capit.dilectus de sponsali.l.patre furioso ff.de his, qui sunt sui, vel alieni iuris,neque si baptizetur,recipit characterem sacramenti,nisi ante furorem habuisset intentionem suscipiendi baptismi Sacramentum.capit. maiores de baptismo.Neque occidendo fit irregularis.clementina si furiosus de homicidio.furiosi vero curator ad vtilitatem illius recte contrahit. Si vero prædia census præstationi supponāt iudicis decretum ex poscere tenebitur vt rescripsit imperator Gordianus in l.orationis 2.C. de curatore furiosi.Quod si furiosus habeat interualla dilucida,cō tractus censualis ab eo celebratus tempore dilucidi interualli robur & firmitatem obtinebit,quoniam

eo tempore furioſus poteſt contrahere,teſtari,adire hæreditatem & reliqua peragere,quę homines ſanę mentis faciunt l.penult.C.de curatore furioſi l.furioſum C. qui teſtamenta facere poſſunt §.præterea.verſiculo.Item furioſi inſt.quibus non eſt permi.facere. teſtam. capit.vlti.de ſucceſsio.ab in teſta. cap.indicas hermannum 3. quæſt. 9 l.13.titul.1.part.6.optime Roderi.Suarez allegatione 1.numer.20. Cum autem dubitatur an tempore furoris, vel interualli dilucidi actus fuerit confectus ex qualitate ipſius eſtimandum erit,vt notat Miſingerius Centuria 2. obſeruatione 42. Viglius in d.§.præterea verſiculo Item furioſi nume.6.& vide Iaſſ.in l.patre furioſo nume. 5.& 6.ff.de his,qui ſunt ſui,vel alieni iuris Curci.Iunior. conſi.151. numer.7. Baptiſta Villalo. inter communes opiniones verſi. furioſus,Grego.Lopez in l.13.tit.1.part. 6.gloſ.*mientras fueſſe deſmemoriado*.Alcia. de præſumptio. regu. 2. præſumptio 18.

Quæ vero de furioſo dicta ſunt, locum habent inmentecapto, quia illi comparatur:lege ſi furioſi C.de nuptijs l.humanitatis C. de impube.& alijs ſubſtitutio. §. qua ratione inſt.de pupillari. l. vltim. §. 1. C. de curatore furioſi, & ibi Bald.Raphael. Fulgoſi. conſi. 80. Iaſſ.in l.furioſum colum.2. C. qui teſtamenta, & in l. patre furioſo num.2.ff.de his,qui ſunt ſui.Octauius de Simoncellis in tracta. de decretis inpræfatione numero. 73.74.

Et qualiter a furioſo mente captus differat,ſcribit optime Caldas. Pereira in l. ſi curatorem habens C. de in integrum reſtitu. mino. verbo cum non ab ſimilis.nume. 6. verſiculo illud autem, curioſe docte,& eleganter Aegidius Ramirez de Arellano Salmanticenſis olim iuris ciuilis publicus profeſſor,& maximi Collegij D. Iacobo Zebedeo dicati vulgoCõquenſis alumnus antiquior nunc meritiſsimus Senator Regius in Pinciana Chancellaria in extemporali commentatione ad Iulium Paulum in l.2.§.ſi a furioſo ff.pro emptore in petitione perpetuæ cathedræ ff.noui nume. 21.vbi appoſite,& copioſe reſoluit omnia,quæ in furioſis diſpoſita ſunt,in mente captis locum obtinere.crederem tamen eam reſolutionem ceſſare
14 in fatuo,vel ſubſtupido,qui vulgo *ſimple*,vel *bobo* appellatur. Nã & ſi is integrum intellectum,& iudicium non habeat.eum tamen habet,qui ſufficiens eſt,vt valeant actus ab eo confecti.ex quo fatui teſtamentum eſſe validum tradiderunt Faber,& Areti.in d.§.præterea verſi.Item furioſi,& ibi Doctiſsimus Vigli.nume.3.Paulus de Caſtro in l.ſi frater.C.qui teſtam. facere poſſunt Decius. conſi.112. Iaſſon. in d. l. furioſum colum.2. Corne.conſi.9 .volum.4. Grego. Lopez

Lopez.in l.13. titu.1.part.6.gloſa. *ſalido de memoria*,NicolausBoerius deciſsione 23.num.79.

15 Quinimo ſtatuta in furioſo porrigenda eſſe ad eum, qui ſæuo amore ſaucius eſt,contendit Octauius de Simoncellis in d.præfatione nume.75.ſcribens in alienatione,&contractu eius requiri decretum,quemadmodumincontractu furioſi,ex gloſ.quam appellat ſingularem,in §.vltim.inſt.de ſucce. ſubla. Sed contradicit Emanuel Soarez in additio.ad Antoni.Gomez 2.tomo cap.14. litera H.cuius ſententiæ ipſe libenter acquieſco,nam&ſi de vi,&potentia amoris multa ſcripſerunt elegantiſsime Oratores,Hiſtorici,Poetę prout ex noſtris referunt Tiraque.de pœnis temperan.cauſa 4. Boerius d.deciſsione 23.numer.75.& pluribus ſequentibus,Menochi.de arbitrarijs caſu 328.& quotidie inno bis experiamur mirabiles effectus eius:tamen amori,& amatoribus grauem iniuriam cenſeo irrogari ab ijs,qui amorem furorem,& amatores furioſos vocant. Etenim eloquentiæ, & ſapientiæ author amor eſt,& amatores impulſu amoris concitati plurima ingenio plena conficiunt,ac de rebus difficillimis deliberant,& recta conſilia prębent.Quod ſi imperator in §.illud in authentico quibus. monal. eficiuntur legitimi nihil eſſe amoris furore vehementius dixit magis pietatis,& miſerationis ergo dixeſſe credendus eſt. Valere ergo debent omnes actus facti ab amatoribus,niſi tanta eius vis occupauerit animum,vt omnem mẽtem abſtulerit,quia tunc non tanquam ab amatore,ſed avero furioſo facti debent carere firmitatis robore.

16 Ebrius quoque non tenebitur ex cenſuali contractu a ſe celebrato, nec eius bona nexu pignoris aut hypothecæ deuincta manebunt.Quoniam,& ſi frequentiori calculo receptum fuerit,delictum ab ebrio perpetratum omnino non eſſe liberum a pœna, vt ſcripſere Andre.Tiraque.de pœnis temperandis cauſa. 6. Menochi.de arbitra.lib.2. caſu 326. Iulius Clarus lib.5. ſententia.§. vlti. quæſt. 60. verſi. Præterea quæro Plaça in Epitione delictorum ca. 30.nume. 2. Ideoque occidendo, vel mutilando effici irregularem tradiderint Cençeli. & Cardin. quæſt.8.Imo.nume. 19. in Clem. ſi furioſusde homicidio.Villadie. de irregula.c.de percuſſore colu. 11.Sylueſt.verbohomici.30.quęſt. 4.Simon Malorus de irregularita.lib.5.cap. 48.num.11.tamen etiam magis placuiſſe videtur vt contractus,teſtamentum,vel quælibet alia diſpoſitio facta perebriũ ſit inutilis vt aſſerunt Bal.& Feli. in cap.1.de teſti. elegantet Francis.deRipa.in l.vlt.C de reuocan. dona.num.76.Barba.in capite. 2. de teſta. numer. 15.Anto. Gomez in l.

in l.3. Fabri num.6.& 7. Gregori. Lopez in l.13. titul.1.part.6. adeo vt contractus gestus ab ebrio non confirmetur iuramento, vt docuit glosa verbo ebrius in cap. vnusquisque 22.quæst.4.quia iuramentum non supplet defectum consensus, & matrimonium contractum ab ebrio non valet secundum Henrri.in capit.dilectus de sponsali.&tradunt Soci.consi.47. volumi.3. Decius consi.112.quod verum est,quando ebrietas magna esset.Nam si modica sit é contrario valebunt omnia facta per ebrium.Nunc autem videamus,an prodigus censualempossit contractum peragere,& quidem illedicitur prodigus,qui nec finem,nec tempus habet expẽsarum,sed omnia bona dilacerando,& dissipan-
17 doprofundit l.1.ff.de curatore furiosi l.5.titulo.11.part.5.& docent Iasson. in l.is cuibonis num. 2 ff. de verbo.obligatio.Caldas Pereira in l.si curatorem habens. C. de in integrum restitu.mino.verbo cum non ab similis nume.4.& facit,quod defilio prodigo scribitur Lucæ.15.capite. quod dilapidauit substantia n suam viuendo luxuriose. Ex quo a maioribus nostris frequentissime obseruatum est cum agitur de interdicenda prodigo bonorum administratione, & ei dando curatore testem deponentem debere rationem reddere,quod illum videt quotidie disperdere bona sua,& vltra substantiam, etcitra necessitatem expendere:quod docuit Bal.in l. vbi ad huc.C.de iure docium. Angel. in authentico, vt determinatus sit numerus clericorum §. cum vero Alexan. consi.147. nume. 16. volumi.7.Iasson.consi.2.colum.3.volumi.1.& consili.85. volumine. 2. quos refert, & sequitur Carolus Molinæ. in additioni.ad Decium in l.furiosi litera.B.ff.de regu.iuris vbi idem Decius nume.3. Grego. Lopez in d.l.5.titul.11.part.5. glo. 2 Huic autem interdicitur bonorum administratio,& curator datur:quod originem habuit ex antiqua. l. 12. tabularum,vt scripsit Vlpia.in l.1.ff. de curatori furiosi & Iustina.in §.furiosi inst.de curato.& antiquas leges 12.tabularum
18 refert Pardulphus Prateius iuris prudentia veteri ad leges 12.tabularum l.27. & 28. Idemque docet text.iure nostro Hispano in l.13. titul.16 part.6.ergo si prodigus antebonorum administrationem,interdictam censualem contractum celebrauerit,contractus valebit: quoniam gesta a prodigo antebonorum administrationem interdictam valent.lege.is cui lege.ff.de testamentis vbi Aretinus Ferretus Rogerius, & Cuiacius.l. Iulianus in principio ff.de curatore furiosi l.patri pro filio infine principij,& l.3.§.nec non ff.de inrem verso,latissime iuris Cæsarei professores in l.is cui bonis 6.ff.de verbo obliga. vbi ex nouioribus eleganter Ripa,

Ripa,Cuiacius,Donelus,Corralius extendentes ad prodigum notorium,& manifestum d.l.5. titu.11. part.5.quod si ex contractu lædatur non dubium est,quin illi,sicut minori læso,concedenda sit in integrum restitutio ex glos.verbo. interdici.in l.patri pro filio ff. de mino. Dyn. Bart. Ange. Paul.& Cumanus in l.Marcellus ff.de fideiussoribus.Alexan.& Iacobi.in l.si curatorem habens.C.de in integrum restitutio.mino.vbi Pereira,verbo cum non absimilis,profitetur esse communemsententiam numero.3.Ripa in d.l.is cui bonis nume.36.Antoni.Gomez 2.tomo. cap.14.post num.30.post interdictam vero administrationem bonorum,&datum curatorem si prodigus absque curatore censum celebrauerit,nec quidem ex eo contractu naturaliter tenebitur d.l.is cui bonis,& d.l.5.titulo.11. part.5. Etiamsi adiecerit iuramentum,exhis,quæ congerit Pereira, vbi supra nume.24.Ioann.Gutierrez de iura.1.p.cap.32.nume.6.valebit autem contractus,si a curatore in rem prodigi confectus fuerit,alias restitutionis beneficio rescindetur,quia censetur iure minoris d.l.si curatorem habens, Gutierrez d.cap.32.num.4.

Et quæ de prodigo dicta sunt,extendi ab interpretibus solent ad mulierem viuentẽ luxuriose,cui bonis interdici posse respondit.I. C.Paulus in l. & mulieri 15. ff. de curatore furiosi.Qua rem eretrici bonorum administrationem auferri posse,ac curatorem dari tradidereplures,quorum sententiam
19 esse commnnem profitentur Pinel.in l.4.C.de bonis maternis numer.24. Baeza de decima tutori Hispanico iure præstanda.cap.14: nume.2.sed eam receptam authorum traditionem non probari ex Pauli responso in d. l. & mulieri. post Pinelum, & alios contendit Caldas Pereira.d.verbo cum non ab similis nu.16.censet enim Paulum loqui de muliere non libidinosa,aut luxuriosa,sed de ea,quæ splendide & prodigaliter viuit. Verbum namque luxuria passim vsurpari solet pro ex cessu,prodigalitate, omnique superfluitate & nimia profusione sumptuosioreque cibi, ac vestitus,aliarũque rerum immoderato vsu.Cuius rei ex varijs authoribus plurima, & optima selegit testimonia Caldas Pereira. Quæ interpretatio licet ad responsum Pauli defendi vale at probabiliter, tamen communem sententiam optimis rationibus consistere negari non potest. Illas autem referunt authores superius laudati,& Palacios Rubios inrepetitione cap. per vestras de dona.inter vir. & vxo.3. notab.§. 21.num.23.

De mutuo vero, & surdo res est indifficili.Quoniam glo.in l.si id quod §.mutus ff.de donatio. scribit mutum,&surdum,anatura nõ posse

poſſe donare inter viuos, & ſequú
20 tur ibi ſimpliciter Bart. Ludo. Roma. & Rapha. Cuma. Iaſſ. in l. diſcretis num. 2. C. qui teſtamenta facere poſſunt. ſed nihilominus contrarium aſſeuerandum eſt. Quoniam magis eſt vt contractus geſtus â mutuo & ſurdo à natura valeat: ideo matrimonium contrahere poteſt. cap. cum apud deſponſa
21 li. l. mutus 76. ff. de iure dotium, dicit communem prepoſi. in d. cap. cum apud num. 5. & magis probant Alexan. nume. 10. Ripa. 1. Gahaula. 59. in l. 1. ff. de verbo. obliga. Caldas Pereira. d. verbo cum non abſimilis num. 59. & 65. Dominus Ferdinan. a Mendoza lib. 2. diſpu. cap. 6. Hoc autem de eo muto, & ſurdo á natura eſt intelligendum qui intellectum habet: nam ſi careat intellectu, inutilem eſſe actũ ab eo factum certi, & indubitati iuris eſt. Quando autem dicatur habere intellectum arbitrio iudicis relinquitur, vt ſcribit Paul. Pariſius conſi. 73. volum. 4. aſſerens iudicem in hoc eſſe debere cautum, & circumſpectum valde. Non tamen requiritur tam exactus, & perfectus conſenſus, & iudicium, quã inquolibet alio, qui mutus non eſt, vnde ſufficit qualem qualem intellectum habere, vt notat Decius in l. humanitatis num. 1. C. de impube, & alijs ſubſtitutio. & in cap. paſtoralis. num. 3. de Iudi. & conſi. 112. numero. 1. igitur mutus, & ſurdus a natura ſiqualem qualem intellectum habeat, cenſualem poterit contractum celebrare.

Sed quid ſtatuendum erit de filio familias? & quidem ſi Caſtrenſe, vel quaſi Caſtrenſe peculium habeat, recte poterit cõtrahere, quia tunc loco patris familias eſt vſque ad quantitatem Caſtrenſis, vel quaſi Caſtrenſis peculij l. 2. C. ad Macedoni. l. 2. & 3. C. de Caſtrenſi peculio. lib. 12. l. 1. §. nec Caſtrenſe ff. de collatione bonorum l. vlti. C. de inofficioſo teſtamento. Rolan. à Valle conſi. 54. nume. 8. volum. 3. Corraſi. lib. 2. Miſcella. cap. 4. nume. 3. quod ſi Caſtrenſe, vel quaſi Caſtrenſe peculium non habeat videtur eſſe citra omnem difficultatem, & controuerſiam, quod non poſsit. Nam in bonis profectitijs cũ pleno iure ſpectent ad patrem in principio inſt. perquas perſonas nobis adquiritur. l. cum oportet. 6. C. de bonis, quæ liberis, non poterit cenſum impone re: quia in re aliena non cadit ius pignoris, neque hypothecæ. l. ſi rem alienam 9. l. aliena res 20. l. rem alienam 41. ff. de pignorati. actione. l. quæ prædium, & l. vlti. C. ſi aliena res pignori data ſit: nec in aduentitijs, quia cũ illis pater habeat vſum fructum. l. 1. C. de bonis maternis l. 1. 2. 3. 4. 5. & 6. C. de bonis, quę liberis. d. principio inſt. perquas perſonas nobis adquiritur, in præiudicum paterni vſu fructus non poterit illa redditus annui

nui preſtationi ſubijcere l. vlti. §. filius autem. C. de bonis, quæ liberis. Nihilominus tamen reperiri poteſt ſpecies, in qua filius familias in aduentitijs recte poſsit ius annui redditus imponere: ſcilicet cum in illis pater non habet vſum fructum. Quod in multis caſsis contingit. authentica excipitur cũ duabus ſequentibus C. de bonis quæ liberis, vbi gloſa. & DD. referunt alios caſus, & ratio eſt, quia tunc filius familias liberam facultatem habet diſtrahendi ea bona. authentica. vt liceat matri, & auiæ infine principij l. vlti. §. filijs autem C. de bonis, quæ liberis, & teſtatur eſſe commune placitum doctorum Aymon Craueta conſi. 84. nume. 9. & conſi. 92. nume. 1. & 2. Iulius Clarus in §. donatio. quæſt. 6. nume. 2. Couarru. in Rubri. de teſtam. 3. p. numer. 9. Rube. conſi. 25. nume. 4. Cepha. conſi. 55. num. 14. volum. 1. Aſcani. Clemens de patria poteſta. effectu. 10. num. 11. & 15.

Quinimo, & ſi nulla bona habeat filius familias, videtur dicendum poſſe obligari ex contractu cenſuali: nam in ſola perſona ſecluſa extrauaganti conſtitutione Pij Quinti de forma creandi cenſus poſſe conſiſtere ius annui redditus ſuperius defendi latiſsime: At filij familias perſona ex quocunque contractu excepto mutuo tenetur efficaciter l. tam ex contractibus ff. de iudicijs l. filius familias *la ſegunda* ff. de actio, & obligatio. l. quoties ff. de noxali. Antoni. Gomez 2. tomo cap. 1. nume. 2. & Corraſi. lib. 4. Miſcellane cap. 3. numero. 3. Borgninus, Cauala. deciſsione Fluazinen. 31. numero. 11. verum altius re ipſa libra ta exiſtimo verius eſſe, vt & ſi innuda, ſolaque perſona poſsit cenſualis contractus ſuſtineri, ex illo filius familias minime teneatur. Quoniam cenſus eſt contractus odioſus, & ſuſpitione plenus magnamque cum mutuo ſimilitudinem habens, in eoque locum obtinere videntur omnes rationes quibus ſancitum eſt, filium familias ex mutuo efficaciter non teneri, & licet in odiſis extenſio non fiat, regula odia. de regu. iuris lib. 6. tamen vbicumque odium eſt rationabile, prout in propoſito, ex identitate rationis admittitur, vt reſoluit doctiſsimus Aymon Craueta de antiquitate temporum 4. part. in principio nume. 157. & 158. & 159. Quæ extenſio mutui adcenſum procedit quoque in iudicio animæ, ſi crebriori doctorum ſententiæ ſtandum eſt. Magis enim placuiſſe videtur, vt nec in foro conſcientiæ filius familias ex mutuo teneatur vt ſcripſere Innocen. Anton. & Panormi. in cap. quia plerique de immunitate Eccleſiarum & ſequuntur Iaſſon. in §. actiones num. 34. inſt. de actio. Adria quod lib. 6. verſi. 1. infertur Anton. Gomez 2. tomo c. 6. num. 3. & in l. 3.

Tauri.

Tauri num.124. Ioannes Gutierrez in authentica ſacramenta puberum.C.ſi aduerſus venditionem num.83.Grego.Lopez in l.4. glo. *no es tenudo* titu.1. part. 5. ſed ipſe cum relegerem text.in d.ca.quia plerique ſequutus Fortuni.in l.ve luti colum.8.ff.de iuſtitia,& iure, & Didacum de Couarru.in capit. quamuis pactum de pactis lib. 6. 2.part.§.3.num.4.contrarium probaui,vt filius familias ex mutuo in conſcientia teneatur.Nam eo caſu in pœnam lex ciuilis ſolum denegat creditori actionem,non tamen ipſum debito priuat, nec liberat ipſum debitorem ære alieno.Ideoque debitor in iudicio animæ nullam ſecuritatem nanciſcitur.Aliud enim eſt,quod lex in odium,& pœnam creditoris ab actione iudiciali tantum liberet debitorem ipſum:Quia tunc nihilominus tenetur in foro interiori debitam pecuniam ſoluere : quoniã lex noluit exonerare debitorem,licet actionem negauerit creditori in pœnam:Aliud eſt,quod lex in pœnam creditoris debitorem velit exonerare a debito:quia tunc authoritate legis humanæ in animæ iudicio debitor liber eſt, nec tenetur quidpiam creditori perſoluere.Quapropter cum lex nihil aliud fecerit,quã creditori mutuanti filio familias denegare actionem, adhuc in conſcientia ad eius reddditionem filius familias manet obligatus.Exquo magis eſt, vt ſi filius familias in ſua ſola, nudaque perſona cenſum conſtituerit,ad eius continuationem incolcientia teneatur.

22 Seruus quoque adſcribitur his perſonis,quibus interdictum eſt hunc contractum celebrare.Quoniam in illum non cadit ciuilis obligatio l.quod attinet l. ſeruitutem.l.in perſonam.ff.de regu.iuris.l.ſerui.ff.de actioni.& obligatio. l. nec ſeruus.ff. de peculio.l. quoties in fine ff.ſi quis cautionibus.Conſtanti. Harmenopu. in epitome iuris ciuilis lib. 1.tit.24. in principio.Nicola.Bello in prin ci.inſt.de obligatio.num.23. & in §.in omnibus nu.15.& 16.inſt.deſi deiuſſo.Antoni. Gomez 2.tomo. c.1.nu.3.Vaconi.á Vacuna lib.1.de claratıonum iuris ciuilis declaratione 18.Huic etiã num.accedit religioſus,quia nec habet nolle,nec velle.ca.2.de teſtam.lib.6. mulier denique cõiugata ad redditus annui continuatione abſque mariti licentia, & conſenſu non poterit ſe obligare ex l.55.Tauri,& l.2.tit. 3.lib.5.nouæ compila.quibus ſta-
23 tutum eſt,vt mulier coniugata ſine licentia mariti non poſsit contrahere.Idque obtinuit etiam apud Burgundos,vt conſtat ex his, quæ ſcribit Caſſaneus in conſuetudini.Burgundiæ,Rubri.4.§. 1.& apud Biturices ex his, quæ notat Nicalus Boerius in conſuetudini. Bituricen titulo de conſuetudi. iuris ſtat.perſonarum.§.4.& apud Pictones ex his, quæ congeret Andreas Tiraqu. l.connubiali. 16.gloſſ.4.Adeo, vt ſi contractui adiecerit iuramentum,vires non obtineat contractus ipſe. Quemadmodum obſeruant Caſtillo gloſſ. vlti. Palacios Rub. num.18.Antoni.Gomez. num. 8.Gomez Arias.84.in dict.l. 55. Tauri.Couar.in.4.2.par.cap. 7. §.1.num.3. Menchaca de ſucceſſio.creatio.§.30.num.56.Auendaño in dictionario verbo *otorgamiento*, prope finem. Ioannes Gutierrez de iuram.confir.1. p. cap.1.num.34.Matienço in l. 2. tit.3.lib.5. nouæ compil. gloſſ. 1.num.18. vbi teſtatur hanc eſſe communem, & receptam ſententiam:licet Burgos de Paz cõſilio.2.num.97.contrarium tenuerit.Quia cum ob mariti prę iudicium mulier coniugata nõ poſsit contrahere abſque licentia mariti & iuramentum vergens in præiuditium tertij non obliget.capi. cum contingat de iure jur. ca. quanuis pactum de pactis,lib.6. cap. ſi diligenti de foro competenti. plane conuincitur,contractum á muliere coniugata confectum ſine coniugis licentia non poſſe confirmari iuramento.Et quod magis eſt,nec ad redditus mulier tenebitur in conſcientia.Quoniam authoribus noſtris frequentius placuiſſe video,contractum vxoris non interueniente licentia viri eſſe quoque nullum in conſcientiæ foro,prout reſoluunt copioſe,& eleganter Antoni.Gomez in . l. 3.Tauri.n.124.Couar.in reg. peccatum 2.p.§.3.n.10.Mẽchaca,lib. 1.controuerſia vſufrequenti,ca. 10.n.19.Ioannes Gutierrez,d.c.1 n.42.Quinimo,nec ſolutomatrimonio poterit compelli,quiacõ tractus eſt ipſo iure nullus ex defectu poteſtatis formę,& ſolemnitatis,vt aduerſus Andre. Tira. ſcribit Gaſpar Baeza in tract.de non meliorandis filiabus ratione dotis,c.11.nu. 68. & pluribus ſequentibus,cuius ſententiam aſſerit eſſe veriorem Matienço. d. gloſ.1.num. 11. Sunt autẽ cauſæ variæ in quibus ad redditus annui continuationẽ,& præſtationẽ cogi poterit mulier cõiugata quæ ſine licẽtia viri ſe ad cẽſum obligauit,& in primis ſi lõgo,& diuturno tẽpore redditũ a mulie re creditor percepiſſet, cõtractũ impugnari nõ poſſet ob defectũ licẽtiæ.etenim ex diutina poſſeſſione,& ex longo tẽpore præſumitur licentia.Roderi.Suar.in.l. 13.tit.20.li.3.fori.q.1.Palac.Rub. in.l.57 Tauri.n.3.Ioan.Gutierrez d.c.1.n.45.improbans contrariã ſententiã Auendanij in dictionario verbo *otorgamiẽto*. Idq; generale eſt,vt ex tẽporis diuturnitate ſolẽnitas extrinſeca præſumatur,vt copioſe reſoluit Aymon Crauetta in pulchro tractatu de antiquita.tẽporum,3.p.in princi-

pio.& conſil.317.num.2.& com mune placitum efatur Curcius iunior conſi.130.num.4. Boeri. deciſſ.281.num.15.Antoni. Gabriel libr.1. communi opinionũ tit.de prẽſumptio.con.1.num.3. &ſequentibus,& n.61.Octauia. deciſio.Pedemontana.173. Anton.Gama.deciſsione Luſitana, 48.num.3.&deci.83.num.2.Maſ car.de proba. con.75.n.14.volu mine primo.Scientiam autem, & patientiam mariti oportere interuenire,vt ex remporis diu turnitate licentia præſumaturdi cendũ eſt ex his,quæ notat Ale xan.conſi.9.volu.3.& conſil. 17. volu.4.Mathe.de afflictis deciſ. Neapolita.107.Aymon Crauet. in,d.principio,num. 18. Rolan. a valle conſil.2.num.127.volu.1. Deci.conſi.409.num. 13. Octa- nia.d.deciſſ.173.num.5.Sednihi lominus Auendannij ſententiã ipſe magis probo nec poſſum non condemnare liberrimum Ioannis Matienço in d.l.2.gloſ. 1.num.12.iuditium de Auenda nio imponentis illi quod ſoleat in plurimum corticem legis inſ picere,& non ſpiritum,ſeu ani- mam illius.debuiſſet enim Ioã. Matienço maturum iudicium Auendannij,eruditionem pluri mam,longam experientiam in cauſis forenſibus tractandis ſuſ- picere:nec hanc illi immerito notam impingere.Quodautem ex temporis diuturnitate licen- tia mariti non debeat præſumi apparet ex eo,quod in præiudi- cium tertij ſolemnitas extrinſe- ca nunquam præſumitur Alex. conſi.6.n.67.volu.1.& conſi. 76. n.13.volu.3.Cepha.conſi.441. n. 72.& ſequẽtibus,vol.3 Plotus cõ ſilio,13.num.20.lib.1. Menochi. conſi.1.ſub numer.79. in fine & num.80.volu.1.Crotus,conſilio, 399.n.34.volu. 3. Curcius Iunior conſi.312.n.49.Marcus Antoni. Natta conſi.162.nume.29.Octa- uianus,d.deciſsione,173.num.3. Borgninus,Caualcanus deciſsio ne Finizanenſi,45.num.11.& 12. & deciſsione,46.num.17.Qua- re cum ex contractu inito ab vxore neceſſario præiudicium in- feratur marito,plane ſit conſe- quens non eſſe præſumendũ li- cẽtiã interueniſſe,ſaltim quaten ipſi põtmarito cõtractus nocere. Præterea ſi mulier cõiugata ma rito ſciente,& conſentiente offi cium,vel negotiationem aliquã tractet,& ad cenſum pecuniã ac ceperit,vt conuertat illã in vſus neceſſarios oficio vel negotiatio ni,valere contractũdicendũ eſt, quanuis licẽtia mariti non inter ceſſerit.Nã ſemel,ac marituspaſ ſus eſt ſuã coniugẽ officium,vel negotiationẽ aliquã tractare illi conſenſum,& licẽtiã præſtitiſſe videtur ad gerẽda ea,quævtilia, quæve neceſſaria ſint,l.1.§.magi ſtrũ,2.ver.cæterũ ibi *ſi ſcit & paſ ſus eſt eũ in naue magiſterio fungi ip*

ipſe

ſe eum impoſuiſſe videtur,ff.de exercitoria,l. cuicunque verſic. Idem labeo ait,ff.de inſtito.l.1. ff.de tributo,l.quam Tuberonis verſic.ſunt quidem,ff. de pecu lio,etitam ſpecie obſeruant Ro deri.Xuarez in d.l.13.verſic.3.li mita.Gomez Arias,num. 21. 22. & 23.Antoni.Gomez in,l.56.tau ri,num.7.Matienço in l.3.titulo 3.lib.5.nouæ compila.gloſſ.prima,num.9.ex quo apparet falſam eſſe Didaci del Caſtillo, in l.58.Tauri.gloſſ.vlt.& Auendã ni.d.verbo,*otorgamiento* ſententiam exiſtimãtium oportere,vt mariti conſenſus,& licentia ſit expreſſa. Etenim ſolus conſen- ſus tacitus ſufficit vt late com- probat Matienço,d.gloſſ.1.fere per totam,& in l.2.gloſſ.1.num. 12.d.tit.3.

Denique ſi contractusvxori fue rit vtilis, valebit,quanuis ſine li centia mariti fuerit celebratus Roderi.Xuarez ind.l.13.limita. 4.Pala.Rub.in Rubri. de dona- tio.inter.§.68.num.7.Tiraquel. in l.connu.gloſſ.8.quæſt.10.nu- mer.85. Gomez Arias,num. 12. 13.& 14.& Antoni.Gomez, nu- mer.2.in l.55.Tauri. Ioann. Ma- tienço in l.2.tit.3.lib.5. nouæ cõ pi.gloſſ.1.numer.14.vbicunque enim fauore alicuius perſonę de ſideratur in actu ſolemnitas,illa deficiente actus valet,ſi perſo- næ illi vtilis ſit,l. nõ ideo minus C.de procuratoribus,l. nec tuto ris,C.de contrah.& commit. ſti pulatio,l.1.ff.ne quid in loco pu blico,l.ſi filius,ff.de ritu nuptia. Pinel.in l.1.C.de bonismater,3. p.n.30.& ſequẽtibus,Tiraq.dic. gloſſ.8.n.62.Ideoque ab Eccle- ſia,vel minore contractus ſine debita ſolemnitate celebratus valet,ſi in Eccleſiæ,vel minoris vtilitatem cõfectus eſt,prout la te reſoluit Tiraque.d.n.92.Cor- ſetus in ſing.verbo Pupilus,An charra.conſilio.15.&conſil.197. Soci.conſil.15.col.7.verſi. tamẽ communis,vol.1.Iaſſ.in,§. actio num,num.44.inſt. de actio per tex.in l.cum hi,§. eam tranſac- tionem,ff.de tranſactio.& in d. l.non ideo minus,C.de procura tori,latiſsime Ioſephus Maſcar- dus de probatio.con.75.num.7. 8.& 9.volu.1.

Hæc autem reſolutio videtur eſ ſe dificilis;incerta,parumq; ſecu ra ex eo,quod mrgis eſt,vt defi- ciente forma, & ſolemnitate le gitima contractus minoris, vel Eccleſiæ nullus ſit, quantumuis eorum contineat vtilitatem, vt contra gloſſ. ibi magis probant Bart.Alberi.Bal.Ange.Fulg. & Iaſſ.ind.§.eam trãſactionẽ,Soci, conſ.52.n.10.vol.4.Iaſſ.conſi.16; volu.4.Bero.conſi.88.n.15.volu. 1.Riminal Iunior conſ.233.n.67 volu.3.Rolan.con.54.n.43.& 46 vol.2.Couar.lib.2: variarũ,c:17: n.2.Anton.Gabriel,li.3.cõmuni opini.con.1:& teſtatur eſſe com

munem, & veriorem sententiã Dominus Francis. Sarmiento de redditibus Ecclesiast. 1. p. c. 2. nu. 1. & sequẽtibus vbi eleganter explicat tex. in dict. §. eam transactionẽ, & in d. l. nõ ideo minus, & communiorem esse ait Ioannes Oroscius in. d. §. eam transactionem num. 5. Borgninus Caualca. decisio. Fiuizanensi. nu. 51. & & decis. 46. n. 3. & 4. Quare videbatur dicendum, vt & si contractus vxoris sine licentia mariti vtilis sit, nihilominus tamen vt pote deficiente legitima forma, & solẽnitate nõ valeat. Sed etsi mihi persuaserim verius, & receptius esse, vt a minore, vel Ecclesia cõtractus gestus sine solemnitate debita sit nullus, etiam si illis vtilis, & proficuus sit: tamen adhuc magis cẽseo, vt ob vtilitatem defendi, sustinerique debeat contractus ab vxore confectus sine licentia viri. Quoniam vtilitas non attenditur, quando prohibetur contractus de iure communi: secus autem vbi solum prohibetur, virtute statuti, vel dispositionis hominis, vt puta quod mulier non contrahat sine cõsensu mariti Mundualdi, vel duorum propinquorum, & minor sine consensu duorum propinquorum, vel vicinorum. Nam tunc si contrahunt secundum solemnitates iuris communis, sed sine marito Mundualdo, vel propinquis, aut vicinis, & contractus tendat in eorum vtilitatem, valebit contractus, vt scribit Soci. consil. 80. num. 12. versi. ad hanc obiectionem ego respondeo volu. 4. Rolan. consil. 54. num. 46. volu. 2. & Borgninus Caualca. d. decisione Fiuizanensi. 46. num. 5.

EPITOME CAPITIS. III.

1 *IN rebus, quæ in nullius bonis sunt, non potest census constitui: neque in his, quæ iure naturali omnium sunt communia: neque in his, quæ publica sunt.*

2 *Vniuersitatis bona duplicia sunt, quædam ad vsum publicum destinata, quæque publica sunt vsu & proprietate: quædã vero sunt in pecunia reip. & propriopatrimonio*

3 *Vniuersitatis bona, quæ sunt publica vsu, & proprietate, nõ possunt alienari absq; principis licẽtia: illa vero, quæ sunt in priuato & proprio reip. patrimonio sine principis licẽtia distrahi possunt.*

4 *Bona, quæ sunt in pecunia populi, ac eius priuato patrimonio, licet alienari valeant, non tamen libere, sed quibusdam solennitatibus adhibitis, quæ ibi referuntur.*

5 *Si ciuitas, vel vniuersitas in alienatione rei propriæ solẽniter fact a lædatur intendere poterit remedium in integrum restitutionis.*

In bonis

6 *In bonis vniuersitatis quæ publica sunt vsu & proprietate census cõstitui nõ potest, sine principis licentia: in aliis vero recte potest absque illa, dum modo interueniant solemnitates, quæ requiruntur in distrahẽdis bonis vniuersitatis.*

7 *Agitur, an in bonis Ecclesiarum possit census constitui, & quæstio sub distinctione resoluitur.*

8 *Reprehenditur Petrus Folleri. quod existimauerit in ecclesiarũ bonis, ius redditus annui constitui non posse.*

9 *Ecclesia non tenetur ex contractu censuali, nisi probet creditor pecuniã fuisse versam in vtilitatẽ ecclesiæ, quod etiam locum habet in repub. & ciuitate.*

10 *An in fructibus beneficiorũ possit census constitui.*

11 *Quæ de bonis ecclesiarum dicta sunt, porrigi debent ad bona monasteriorũ, hospitalium & cõfraternitatum.*

12 *Disputatur an maritus, in bonis dotalibus possit censum constituere: referturque sententia Follerij affirmatiua.*

13 *In re dotali æstimata libere potest maritus imponere ius annui redditus secus vero in re dotali inæstimata.*

14 *Mulier, quæ iure iurando præstito consensit census constitutioni factæ a marito super re dotali, petere potest ab hæredibus mariti se indemnem conseruari.*

15 *In bonis subiectis fideicommisso, & restitutioni census imponi potest duraturus tandiu, quandiu vita eius, qui imposuit.*

16 *Primogenij possessor in bonis maioriæ potest constituere ius annui redditus duraturum, quandiu ipse vixerit.*

17 *Vbi testator, aut primus institutor expresse prohibuit alienari bona, in illis non potest census cõstitui, etiam pro vita possessoris.*

18 *Quibus incausis licet alienare bona primogenij, licet super eisdem censum constituere.*

19 *Licencia concessa à principe ad constituẽdos redditus annuos super bonis maioriæ, eorũque bonorum suppositio ita demum locum habent, si bona libera deficiant.*

20 *Bonis primogenij obligatis ex licẽtia principis, ad illa distrahẽda nõ est opus noua licẽtia principis.*

21 *Resoluitur in re communi valere census constitutionem in præiudicium socij constituentis, non vero alterius, & probatur latissimecẽsum non esse seruitutem.*

22 *Referũtur aliquot rationes, quare nõ possit in re cõmuni seruitus imponi, valeat aũt cõstitui pignus hypotheca, vel ius ãnui redditus,*

23 *Proponitur ægregia quæstio, an super officis publicis valeat census constitui.*

24 *Officia publica, quæ habent iustitiæ administrationem, vendi non possunt, quæ vero illam non habẽt recte possunt, & num. 25.*

26 *Marchiones, Duces, comites, alij; domini inferiores principeve dere poſſunt officia publica iuſtiæ adminiſtrationem non habentia.*

27 *Officia publicanon habentia iuſtitiæ adminiſtrationem vendipoſſunt a priuata perſona priuatæ perſonæ.*

28 *Officia hæc â patre filio empta imputantur illi in legitimam.*

29 *Officia publica cõparata matrimonio conſtante communicantur inter virum, & vxorem.*

30 *Officia publica includuntur ſub generali hypotheca bonorum, poſſunt ſpecialiter in hypotheca mandari: ibique oſtenditur qualiter in illis poſsit fieri exſecutio.*

31 *In publicis officijs non habẽtibus adminiſtrationem iuſtitiæ cenſus conſtitui poteſt, in alijs vero non.*

32 *Agitur an ſuper cenſibus conſtitui valeat ius redditus annui, & aduerſus Caſſaneum reſoluitur affirmatiue.*

33 *Redditus annui excuſant ab one re ſatis dandi, & tempora præfinita in exeſcutione facta in re immobili, locum habent in exſecutione, quæ fit ſuper cenſibus.*

34 *Redditus annui Eccleſiæ vel minoris alienari nequeũt abſque ſolemnitate requiſita ad alienandas res immobiles Eccleſiarum, velminorum.*

35 *Reſoluitur aduerſus Ioann. Fab. & Folter. remacceptam in cẽſum poſſe alteri concedi in cenſum.*

36 *Cenſus imponi poteſt in annonis publicis, aliſque iuribus ſimilibus & in iuriſdictione.*

37 *Diſſeritur, an ſuper molendinis cẽſus valeat imponi, & reſoluitur affirmatiue.*

38 *Super arboribus ſolo affixis, & cohærentibus cenſus conſtitui poteſt.*

39 *Fructus pendentes inter bona immobilia computantur.*

40 *Tractatur, an ſuper naui cenſus conſtitui poſsit & reſoluitur naues non eſſe referendam inter bona immobilia, nihilominus tamen ſecluſa extrauag. Pij Quinti in illa poſſe cenſum conſtitui.*

CAPVT. III.

In quibus rebus cenſus conſtitui valeat.

HOC loco nobis ſe offerebat latiſsimus diſputandi campus, quo libentius poſſemus excurrere. Verum quoniam breuitatem clarã perſpicuam, & diſtinctam methodũ amamus, breui compendio diſputationem compellemus in gyrum, & in duo capita partiemur ac varijs quęſtionibus propoſitis abſoluemus: occurrit autẽ principio ediſſerendum, an in ſola, nudaque perſona cenſus conſtitui poſsit: quo ſermone profuſſo tra-

ctatum eſt a me lib. primo c. 8. Iccirco ab ea diſputatione nunc erit abſtinendum.

Secundo quæritur, an in rebus, 1 quæ in nullius bonis ſunt, valeat cenſus imponi, & conſignari. Et quidem in nullius bonis eſſe res ſacras, & religioſas, & ſanctas docuit Impera. Iuſtinia. in §. nullius inſt. de rerum diuiſione, & Caius I.C. in l. 1. ff. eodem tit. referentes varia exempla. In his autem nulla cadit obligatio. l. quod nullius 142. ff. de regu. iuris. l. inter ſtipulantem. 83. §. ſacram. ff. de verbo. obliga. l. 1. §. ſiid quod ff. de actioni. & obliga. §. 1. inſtitu. de inutilib. ſtipulationi. l. 4. & 6. ff. de contrahen. emptio. §. loca ſacra. inſti. de emptio, & venditio. Igitur in his rebus non poterit cenſus conſtitui, facit tex. in l. 1. §. eam rem. ff. quæ res pignori obligari poſſunt, vbi Marcianus I. C. in hæc verba ſcripſit eam rem, quã quis emere non poteſt, quia commertium eius non eſt, iure pignoris accipere non poteſt, vt, D. Pius Claudio Saturnino reſcripſit. Earum autem rerũ, quæ in nullius bonis ſunt, nulla eſt emptio, & vẽditio, quia earum commertium non eſt, ac proinde in illis necius 2 hypothecæ, nec redditus annui poterit conſtitui. Qua ratione dicendum eſt cenſum imponi non poſſe in his, quæ iure naturali omnium ſunt communia, qualia ſunt aer, aqua profluens, mare, & littora maris, §. & quidem inſtit. de rerum diuiſio. l. 2. 3. 4. ff. eodem tit. quoniam, & ſi harum rerum vſus communis ſit, l. quod in littore, l. quanuis l. ergo ff. de adquire. rerum domi. l. 1. §. quod ſi quis ff. de operis noui nuntiatione, tamen in nullius bonis ſunt. Porro cenſus conſtitui non poteſt niſi in his bonis, quæ iure priuati dominij ad conſtituentem pertinent, ſicut nec hypotheca. d. l. 1. §. eam rem l. 3. l. qui filios C. quæ res pigno. oblig. poſſunt. l. qui prædium C. ſi aliena res pignori data ſit, l. aliena, ff. de pigneratitia actione l. 2. & 3. titu. 13. part. 5. Hugo Donellus de pignori. cap. quæ res a quibus obligari poſſunt, Francis Baldui. eodem tract. capi. 12. repugnat ergo ea, quæ iure naturæ communia ſũt omnium, hypothecæ & annui redditus præſtationi poſſe ſubijci. Similiter, quoque in his, quæ publica ſunt vt flumina, portus, Ripæ, §. flumina inſtit. de rerum diuiſio. cenſus non poterit imponi. Quia vix eſt vt in bonis imponentis ſint.

Tertio quæritur, an in rebus vniuerſitatis valeat cenſus conſtitui. Pro cuius rei notitia lucidiori animaduertendum eſt vniuerſitatis bona eſſe in duplici differentia, quædam enim ſunt, quæ deſtinata, & deputata ſunt ad perpetuum vſum publicum. Quæque publica ſunt vſu, &

proprietate, qualia sunt forum, curia, basilica, viæ publicæ, balnea publica, piscinæ, aquæ ductus, fotes, cāpi publici, fana, porticus, iura, iuditia, cōmitia, pascua, termini, exitus, defessæ, montes, & alia id genus: quædam autem sunt, quæ in pecunia reip. & proprio patrimonio sunt, quæ non iure vniuersitatis, sed priuati patrimonij, vt res singulorum possidentur, & fructum ferunt non cuilibet vti volenti, sed patrimonio vniuersitatis. l. 6. ff. de contra. emptio. l. quod in littore 14. ff. de adqui. rerum dominio, & in his vniuersitas pro priuata persona habetur, l. 1. ff. quod cuiusquevniuersitatis nomine. Iaſſ. in l. vltim. num. 6. C. de pactis, & in l. si quis maior numero. 10. C. de transactio, horum numero sunt Vectigalia reip. horrea, prædia, redditus, & alia, quæ iure proprio peculiari, & priuato ad rempub. & vniuersitatem spectant. Interhęc bonorum genera eximia differē
3 tia est, ꝙ quæ publica sunt vsu, & proprietate, absque principis licentia distrahi, vendi, alienarique non possunt: quæ vero in pecunia reipublicæ redditu, & priuato patrimonio sunt, sine illa possunt, quemadmodum literis consignatum reliquit Pomponi. I. C. in l. sed & celsus. n. 6. in principio ff. de contrahe. emptione, his verbis, *vt sacra, & religiosa loca : aut quorum commertium non sit, vt publica, quæ nō in pecunia populi, sed in publico vsu habentur, vt si Campus Martius.*

& ibi obseruat Accursius scholio 2. & scribentes cæteri. Barto. Rapha. Imola, & Paulus in l. continuus §. cum quis ff. de verbo. obliga. Bal. in rub. C. de contrahē. emptione quæst. 1. Bart. in l. prohibere §. plane. ff. quod vi, aut clā. Bartholo. Cepola in tract. de seruitu. 2. part. Rubri. de seruitu. vię colum. 10. & sequitur Feli. in cā. ad audientiam de præscription. Fabian. de Monte de emptio. & vendit. 4. quæst. principia. versic. quæro quinto. Petrus Rebuffus, in l. inter ff. de verbo significat. Benedictus Bonius. de censib. articu. 18. Gregor. Lopez in l. 26. titulo 31. part. 3. glo. *poblanse despues* ad finem & in l. 2. tit. 19. par. 2. & in l. 15. tit. 5. part. 5. & in l. 13. tit. 9. part. 6. glos. *que son communales.* Auendannius de exequen. mandatis 2. p. c. 10. numer. 1. Auilesius in capitibus prætorum c. 30. glo. gratias, numer. 3. Petrus Follerius in pragmat. de censib. verbo. huiusmodi census super rebus numer. 24. & pluribus sequibus. Vuesemb. in §. vniuersitatis, numer. quarto, & 5. instit. de rerum diuisione.

Quæ vero bona in pecunia populi ac eius priuato patrimonio sunt, licet alienari valeant, non tamen libere, sed quibusdam solemnitatibus adhibitis, primo enim fie-

nim fieri debet decretum, devē
4 ditione facienda, & qualiter, & quomodo, & quod adsit maior pars vniuersitatis, quæ ita decernat, vt scripsit Bart. in l. prohibere. §. plane. ff. quod vi, aut clam. Item requiritur, quod fiat venditio præsentibus omnibus, seu maiori parte curialium, & honoratorum. Item requiritur quod examinentur, & iurent illam alienationem fore vtilem, & expedientem ciuitati, hisque peractis debet interponi, adniberique decretum iudicis approbantis alienationem l. vlt. C. de ven. re. ciuita. lib. 10. & ibi Lucas de penna, Antonius Capicius decisione 93. Denique requiritur subhastatio. l. 1. C. de prædijs curialibus libro. 10. Bal. in l. ordo. C. de executio rei iudicatæ. Antonius Negusan. in tractat. de pignoribus 1. membro sextæ partis num. 47. Fabian. de Monte de emptio, & vendi. 5. parte prin. prope finem. Nam & in alienatione bonorū minoris subhastatio necessaria est, l. & si sine §. 1. iuncta glos. & ibi Barto. ff. de minor. Bar. in l. alio. ff. de alimen
6 tis, & cibarijs legatis, Matheus de Afflictis decis. Neapolitana. 249. num. 2. vers. octauo. Negusan. & Fabia. vbi supra. Rebuffus 2. tomo ad constitutiones Gallicas, tracta. de restitu. art. 2. glos. 7. nu-
5 mero 8. quod si in alienatione facta solemniter ciuitas, aut vniuersitas lædatur, damnumque sentiat, beneficio restitutionis in integrum potietur in quadriennū, a die contractus numerandum, glos. & Doctores in l. respublica C. ex quibus causis maiores, & in ca. 1. de in integrum restitution. Iaſſ. in §. rursus num. 33. insti. de actio. Paulus consi. 37. libr. 2. & alij quos refert Caldas Pereira in l. si curatorem habens. C. de in integrum restitutione minorum in principio num. 12. & verb. minoribus num. 61. tex. in l. vlt. titulo. vltimo, part. 6. & ibi Gregor. Lopez. Auiles in capitulis prætorū cap. 32. glos. *de pujar*, num. 10. Auendanius de exequen. mandatis 1. p. c. 12. num. 26. versic. facta tamen in vtroque casu. Azebedo in l. 2. titu. 1. lib. 2. nouæ compilatio. glos. *porque diga que no sabe.*

Igitur bona priuata & propria ciuitatis distrahi, alienarive possūt in consulto principe, dum tamē præsidis interueniat decretum, adhibeanturque solemnitates superius dinumeratæ, quemadmodum resoluunt autores, quorum supra memini. Exquo deducitur in rebus vniuersitatis primi generis censum imponi non posse in cōsulto principe: posse autem in rebus secundi generis absque eius licentia, quoniam sufficient eo casu decretum præsidis, aliæque solemnitates, quas in distrahendis vniuersitatis bonis immobilibus desiderari paulo antea dixeram, & in specie animaduer-

tunt Benedi.Boni.dict.articu. 18. & PetrusFollerius d.verbo huiuſ modi cenſus ſuper rebus nume. 24.& ſequentibus . Sine decreto autem& reliquis ſolemnitatibus erit inutilis,irrita & inanis conſtitutio cenſus:nã cum hypotheca in materia faborabili prohibitione alienationis contineatur,l. vltim.C.de rebus alien.nonalie. quam ſic intelligunt omnes teſte Alberi, Paulo , & Salicet. ibi, Auguſtino Beroo.in rubri. de rebus Eccleſ.num.24.Pinel.in l. 1. 3.p.nume.19.C.de rebus maternis,plane fit conſequens in hypotheca ſpeciali debere interuenire eandem ſolemnitatem,quæ in alienatione deſideratur: facit tex.in cap.nulli de rebus Eccle. & in l.ſi pupillorum §.prætor. ff. de rebus eorum,ex quibus iuribus apparet in hypoteca bonorũ eccleſiæ,vel minorisexpoſci eandem ſolemnitatem,quæ in alienatione.Prętereaipſe reddit⁹ annuus,etiam redimibilis refertur inter bona immobilia,vt ſcribũt autores plurimi,quos per cenſuſ lib.1.c.7.verſ.& imprimis ſic oſtenditur, igitur in eius conſtitutione interuenire debent omnia ſolemnia,quæ in diſtrahendis,alienandis ve,rebus immobilibus ciuitatis á iure ſunt præſcripta. Verum hãc reſolutionem oppugnare videtur tex.in l.11.titulo.7 *de los terminos publicos,deheſas,mõtes y paſtos*,lib.7. nouæ compila.

Vbi Inuictiſsimus Cæſar Carolus quintus videtur prohibuiſſe res ciuitatis vendi,alienarive poſſe abſque regia licentia.ſed reſpondeo illam deciſionem regiam procedere dum taxat inſpecie priuata,ſolumque complecti terras eremas,quæ vulgo baldias aut *concegiles* appellantur , quas dari,vendique lex vetat abſque regia licentia,quoniam ad regiũ ſpectant patrimonium,vt latiſsime differit Auendannius de exequen.mandatis 1.par.c.4.& c.12. atque in ea duntaxatſpecie intelligi legem illam regiam videtur ſenſiſſe idem Auendannius dic. tracta.1.part.cap.12.numc.21. 23. & 26 . Ideoque quod attinet ad bona reliqua ciuitatisprocediſu perior reſolutio. Aduerto tamen ſæpe numero me vidiſſe,ad alienanda, vel hypothecanda bona propria ciuitatum , ad redditus imponendos ſolere impetrari licentiam a Rege noſtro:quæ ſi deficeret in tali alienatione,hypotheca, vel redditus annui cõſtitutione, non ex hoc alienationem hypothecam,aut cõſtitutionem redditus iudicarem nullã. Quoniam eam licentiam requiri ,nullibi cauetur.

Illud autem certum eſt inutilem eſſe redditus annui conſtitutionem ſuper agris aut terris , quæ vulgo appellantur *concegiles yrealengas*:quoniam terrę illæ ſunt in Regis patrimonio, ad ipſumque ſpectãt

ſpectant Auenda.vbi ſupra,& in re aliena,vt ſępe dictum eſt,non poteſt cenſus conſtitui.quod plane præſtingi credere,vt non procedat in his locis,in quibus obtẽtum eſt cõſuetudine,vt terras huiuſmodi poſsidentes,pro totoſuę vitæ tẽpore valeant illis per frui & potiri.Tunc enim provita poſſeſſoris ſuſtinebitur cenſus conſtitutio,argumento eorum , quæ reſolui infra,num.15. circa bona ſubiecta fidei commiſſo, & reſtitutioni.

Vidi tamen cõtrouerſum,an qui cẽſum impoſuit ſuper terris,quę (vt dixi)appellantur *realengas,ycõcegiles*,ſi poſtea illas terras a domino rege emerit,prout fit quotidie,cogi poſsit ad redditus annui ſolutionem,an vero ſe excuſare poſsit,quod á principio non valuerit cenſus impoſitio, tãquã facta in re aliena . Et exiſtimaui ſemper excuſationem inutilem eſſe,atq; vanã,& illum, omnem q; ſucceſſorem eius ad redditum ſoluendum eſſe compellendum ex tex.in l.rem alienam,41.ff.de pigne.actio.quod vero Rex noſter dicat inperpetuationis inſtrumento ſe vẽdere terras huiuſmodi liberas ab omni cenſu , nõ obſtat,quia debet intelligi de cenſu ab alijs impoſito,&non ab emptore.

7 Quarto diſputandum eſt,an in bonis Eccleſiarum poſsit cenſus conſtitui:ad cuius cognitionem oportet in memoriam reuocare, Eccleſiarum bona bipertito cerni.Quædã enim ſunt ſacra , quæ miniſterio,& cultui diuino ſunt dedicata,vt ſunt vaſa, veſtimenta, patenæ,& alia altarium ornamenta:quædam ſunt profana,& tẽporalia,velut ſunt domus, prata, vineæ,& alia id genus . Inter hæc autem bona maximum diſcrimen eſt:quod res Eccleſiaſticæ,quæ miniſterio cultus diuini deputatæ ſunt,non poſſunt alienari,neq; dari in pignus,niſi iuſtiſsima vrgente neceſsitate , ita quod non erit quælibet neceſsitas ſufficiens,vt probat tex.in c.1 de pignori l.ſancimus. C. de ſacroſ.Eccle.l.3.titu.13.p.5.Ripa in l.obligatione colum.penul.ff.de pignori.Couarr.lib.2.varia.c.16. num.8.Ludo.Maynus lib.2.actionum c.17.Neceſsitas vero, ad alienanda huiuſmodi bona Eccleſiaſtica reputatur ſufficiẽs,ad ſubueniendum pauperibus , ne frigore,vel fame pereant, & ad redemptionem captiuorum.d.leg. ſancimus.c.ſicut omnino.e.auru c.gloria Epiſcopi.12.quæ.2.& ad alimoniam pauperum,& egenorum,glo.recepta in d.c.ſicut omnino,quod poſtremum accipiendum eſt , quando pauperes præmuntur ingenti neceſsitate,& inopia,alias non licebit vaſa, & ornamenta ſacra vendere, pignori ve dare.Idque autore Theophilacto ſuper Marcum:docuit Ieſus

ſeruator

seruator noster, dum ægre tulit, apostolos molestos fuisse illi mulieri vngenti corpus eius precio sissimo vnguẽto, ex eo quod haberent maiorem curam subueniendi pauperibus, quam colendi verũ Christi corpus, & quod eicultus exhiberetur. Ideoq; certum est, tunc posse vasa, & ornamenta sacra alienari, vel dari in pignus ad alendos pauperes, cũ extrema vrgentur necessitate, adeoque perirent fame, nisi illis Ecclesia subueniret.

Res vero Ecclesiasticæ profanæ, & temporales, & alienari, & in pignus dari, & hypothecæ subiici possunt seruata forma, & solemnitate præscripta a sacris canonibus in cap. sine exceptione 12. quæst. 2. cap. nulli de rebus Eccle. Debent ergo interuenire euidens Ecclesiæ vtilitas, vel necessitas, causæ cognitio, aut tractatus, & consensus capituli, vt late prosequitur *Petrus* Rebuff. in compendio alienationis rerũ Ecclesiast. Guillel. Redoa. in tracta. de rebus. Ecclesiæ alienan. Couarru. lib. 2. variarum. cap. 17. Octauia. decisione *Pedemontana*, 171. Cassane. in consuetudinibus Burgun. titulo Desmains Mortes rubri. 9. §. 9. numero. 17. Octauia. de Simon cellis de decreto in contractibus mino. lib. 3. titulo. 7. numero. 47. Bornignus Caualca. decis. Fiuizanensi. 45. numero. 18. Roderi. Xuarez allega. 21. Rolan. consilio. 15. lib. 1. Auenda. de exequen. manda. cap. 4. nume. 34. Mascar. de proba. conclusione, 75. num. 12. vol. 1. qvero de consensu. capituli dictum est, locum habet in Ecclesia cathedrali, vel collegiata, nõ in alia Ecclesia priuata, & inferiori, tunc enim Episcopi solius cõsensus sufficit, vt scripsere Couarru. d. c. 17. num. 1. Gaspar Caballi. Mille loquio. 135. 1. parte Borgni. Caualc. d. decisione 45. num. 28. in principio.

Ex quo, vt ad propositum accedam, apparet dicendum, in bonis Ecclesiasticis primi generis non posse censum constitui, nisi vrgentissima necessitas occurrerit. Illa autem existente non repugnaret, quemadmodum non repugnat in pignus dari, quoniã sæpe numero repetiui, secluso ex trauagãti Pij quinti, in rebus mobilibus censum imponi posse: in bonis autem secundi generis ita demum constitui poterit, si in eius impositione seruetur forma, & solemnitas, quæ a iure põtificio desideratur in alienatione eorum bonorum. Redoan. de rebus Eccle. rub. de constitu. annui census num. 30. & 31. Neque obstat tex. in c. querelam de iure iuran. & in c. prohibemus. c. sciẽtes. c. significasti, c. præterea de censibus clemen. 1. §. nouos census de excessibus prælatorũ, vbi probatur Ecclesijs non posse nouos imponi census, nec veteres augeri. Quoniam ea iura de alia specie census loquetur, non de hoc contractu redditus annui: quippe his temporibus fuerit incognitus, quemadmodum lib. 1 cap. 1. ad finem resolui. quare miror Petrum Follerium in pragmat. de censibus verb. huiusmodi census super rebus, nume. 17. ex illis iuribus asseruisse, super rebus Ecclesiasticis censum constitui non posse, quia vt dixi, agunt de specie lõge dispari. quinimo si extrauagantes Martini quinti, & Nicolai quinti consulantur, haud obscure deprehendi poterit Ecclesijs, ecclesiasticisque personis, collegijs, vniuersitatibusque licere rebus suis annui redditus ius imponere. Illud autem verissimũ esse mihi persuadeo, vt quemadmodum ecclesia non tenetur ex mutuo, nisi probetur ex aduerso in eius vtilitatem conuersum auth. hoc ius porrectum in fine. C. de sacrosancta eccles. c. hoc ius. 10. q. 2. c. quod quibusdam de fide iusso. l. 3. titu. 1. part. 5. & ibi Grego. Lopez. Ioann. Matienzo in, l. 22. titu. 11. lib. 5. nouæ compil. gloss. 2. num. 5. resoluentes prælati cõfessionem de vtilitate non suffi cere. Ita quoque ex contractu cẽsuali non teneatur, nisi probet creditor pecuniam fuisse conuersam in eius vtilitatem. Quoniã censualis contractus odiosus est sicut & mutuum, & non minus, sed maius, & grauius nocumentum inferens. Quod & ad ciuitatem, & rempub. extenderem libentissime quippe ciuitas, & respublica ex mutuo nõ teneatur, nisi probetur versum in eius vtilitatem. Couarrub. lib. 2. varia. cap. 17. numero. 3. Gregorius Lopez in dict. l. 3. verbo Ouilla. Matienzo, dict. gloss. 2. nume. 4. Si autem longum tempus interfluxisset, propter antiquitatem temporis præsumeretur pretiũ conuersum fuisse in vtilitatem Ecclesię, vel ciuitatis, ex his quę notat Philippus Decius consilio 36. col. 5. verticulo tertio. principaliter Aimon Crauetta de antiquitate temporum. 3. parte. numero. 27. versicu. & non solum, & post illos Burgos de Paz. consil. 15. num. 28.

Sed an in fructibus beneficiorũ & præbendarum census constitui possit, non incongrue potest inquiri, & tractari? & quod possit ex eo videtur comprobari, quod fructus beneficiorum vendi, & in causam iudicati possunt capi, per. l. commodis & ibi Bart. Imol. & Alexan. ff. de executio. rei iudicatæ, & in capit. 2. ibi alioquin de fide iussi. gloss. & Doctores in l. stipendia. C. de executio. rei iudicatæ, non enim dicitur alienare, qui fructus alienat secundum Bal. in cap. 1. §. aut si libellarij. colum. 6. quib. mod. feu.

8

9

10

seu amitta. Rursus facit doctrina Franciſci Zabarellæ, in clemen. 1. de rebus Eccle. quæſt. 27. ſcribentis prælatum, ſeu rectorem in ſui præiuditium fructus adlongum tempus alienare poſſe. econtra facit, quod extrauaganti ambicioſe Pauli ſecundi de rebus Eccleſiæ. renouata per Pau. quartum prohibetur, Eccleſiaſtica bona locari vltra trieniũ, quam eſſe in viridi obſeruantia tradunt Redoa. de rebus Eccleſ. quæſt. 6. §. item ex præmiſis numer. 11. & ſequẽtibus. Arnon. ſin gu. 66. Bero. conſil. 8. num. 9. & ſequentibus, volum. 3. Plotus cõ ſilio. 19. numero. 62. &, 63. Benin tendis deciſ. Bononien. 13. numero, 14. Igitur in fructibus beneficiorum, & præbendarum non poterit cenſus conſtitui, eo enim modo videtur transferri in creditorem ius quoddamperpetuum ad fructus, quod extrauaganti illa prohibetur. In hac autem difficultate Petrus Follerius. d. verbo huiuſmodi cenſus ſuper rebus, numero. 18. cenſet prelatum, aut beneficiarium poſſe vendere cenſum annuum ſuper primis fructibus & redditibus beneficiorum & ad hoc ſe ipſos obligare, omnesque fructus, & redditus beneficiorum, ita quod prælatus aut beneficiarius remaneant obligati in vita eorum, & non poſsint contrauenire, quia videtur potius obligatio quædam perſonalis. Sentit ergo Follerius primo trienio in fructibus ſecuram, & validam eſſe conſtitutionem annui redditus, pro reliquo vero tempore ſola, nudaque perſona contineri. Quæ ſententia placet Redoano de rebus Eccle. Rubri. de cõſtitu. annui cenſus, á num. 18. & illam ſequor, animaduertoq; tollerium non ſibi conſentire. Nã hoc loco cenſet contractum cenſualem, in ſola poſſe perſona cõſiſtere, & contrarium probat eo 11 dem verbo num. 64. quod vero dictum eſt de bonis Eccleſiarũ, ad monaſteriorum hoſpitalium & confraternitatum bona extendendum eſt. Gaudent enim Eccleſiaſticarum rerũ priuilegio. Dummodo confraternitates & hoſpitalia autoritate Epiſcopi fuerint conſtituta, aliás non, ex his, quæ notant Felin. in. cap. de quarta de ſpræſcript. Euerar. in loco ab Eccleſia ad pia loca. Ioſep. Ludoui. deciſi. Peruſi. 30. nu. 7. Ioan. Gutierrez in pract. quæſtio. canoni. c. 35.

Quinto quæritur, an maritus in rebus dotalibus matrimonio cõſtante poſsit cenſum conſtituere? Et in hac quæſt. Follerius. d. verbo huiuſmodi cenſus ſuper rebus numero. 22. ſcribit, maritum poſſe cenſum conſtituere, in rebus dotalibus non in perpetuum: ſed ad vitam, & donec ipſe fundus dotalis erit penes ipſum 12

ſum maritum, ſequitur Redoan. ibi ſupra, num. 20. pro cuius ſententia facit, quod matrimonio conſtante dominus dotis eſt maritus. l. doce ancillam. C. de rei vendicat. l. in rebus. C. de iure dotium. l. ſi pretia. C. eodem. l. Lucius. §. 4. ff. de iure dotium. tex. in princ. inſtit. quibus aliena re licet. vel nõ. ſed ipſe longe aliter ſentio, & puto fore diſtinguendum, nam ſi res dotalis data eſt marito æſtimata, in ea libere poterit cenſum conſtituere, quoniam cum æſtimatio in dubio faciat emptionem. l. ſi inter. C. de iure dotium, ea res pleno iure ſpectat ad maritum, illamque poteſt diſtrahere, & alienare libere. l. quoties. C. de iure dotium. l. plerumque. ff. eodem titul. l. æſtimatis, &. l. æſtimatæ. ff. ſoluto matrimonio. l. 7. tit. 11. p. 4. Campegius de dote. 1. p. q. 40. nu. 2. Couarr. in pract. ca. 28. Antoni. Gomez in. l. 50. Tauri. num. 42. Ioan. Gutierrez de iuram. confirmatio. 1. p. c. 1. num. 8. & faciunt, quę notat Cæpolla de ſeruitu. Vrbano prædio. c. 14. nu. 10. vbi ſcribit in fundo dotali æſtimato poſſe maritum ſeruitutem conſtituere, refert & ſequitur. D. Antonius de Padilla. in. l. & in prouinciali num. 28. C. de ſeruitu. & aqua. Verum quoniã prodotis recuperatione mulier ſoluto matrimonio agere poteſt ad res dotales æſtimatas. l. in re 13 bus. C. de iure dotium, etiam ſi alienationi mulier conſenſiſſet, vt ſcripſere Salicetus in. l. intereſt. C. de vſu fructu. Baldus nouellus in tracta. de dote part. 8. priuilegio. 7. Couarr. in pract. c. 28. num. 8. Gutierrez. d. 1. pa. c. 1. num. 9. Parum ſecura eſſet conſtitutio cenſus in rebus dotalibus æſtimatis facta á marito, niſi conſentiret mulier, conſenſumque iure iurando confirmaret: adiectio enim iuramenti mulierem abagẽdo repelleret ex text. in. c. cum contingat de iurerando, & c. licet mulieres eodem titulo lib. 6. & ex his quæ reſoluit appoſite Rolandus conſi. 70. nu. 20. & 21. lib. 2.

Sin vero res dotalis inæſtimata eſt marito tradita, cenſeo inutilem eſſe in ea redditus annui cõſtitutionem factam a marito, quoniam maritus rem dotalem non poteſt alienare, l. 1. & l. dotale prædium ff. de fundo dotali, l. 1, C. eodem. authent. ſiue a me C. ad Velleianum in princ. inſt. quibus alienare licet, vel non. l. vnica, §. & cum lex, C. de rei vxoriæ actione, l. 7. titulo, 11. part. 4. Ideo in illa non poterit cenſum conſtituere, argumen. textus optimi & celeberrimi in l. vltima. C. de rebus alien. non alien. vbi Iuſtinianus Imperator ſanciuit alienatione prohibita eſſe quoque prohibitam vſu fructus dationem, hypothecam, pignoris nexum,

nexum,vel ſeruitutis alteriusve iuris impoſitionem,optime Molina lib.4. de Hiſpanor. primogenijs.c.1.n.7.& ſequentib. Præterea maritum lex vetat expreſſe obligare hypothecæ ve ſubijcere fundum dotalem.d. principio inſtit.quibus alienare liceat, vel non.igitur quemadmodum alienatio fundi dotalis matrimonio conſtante facta a marito inutilis eſt,nulla, & inualida & alienatum fundum repetere poteſt,Anton.Gomez in.l.50.Tauri num.63.Pinel.in.l.1.C.de bonis maternis.3.p.num.72.Itaque hypotheca,& cenſus conſtitutio facta a marito inutilis erit omnino, Denique facit textus in leg.Iulianus.ff. de fundo dotali,vbi Vlpianus ex Iuliani ſententia reſpondit marito dotali fundo ſeruitutem imponere nõ poſſe,& licet Salycet.in leg. & in prouinciali, & ibi Dominus Antonius de *P*adilla, numero. 18. C. de ſeruitute. & aqua.

Voluerint Vlpiani reſponſum intelligendum eſſe, vt non valeat ſeruitutis conſtitutio inperpetuum,ſecus quandiu maritus dote perfruitur. Tamen ea interpretatio vim maximam infert Vlpiani verbis. Negatiua enim adiecta verbo poteſt ibi oſtendit perſpicue omnino eſſe in vtilem ſeruitutis conſtitutionẽ, & ita ex eo textu. Baldus,in dict a,leg.& in prouinciali, & Cæpola.dict.cap.14.numero.10.ſecure notant nullatenus valere impoſitionem ſeruitutis.Ideoque ſi infundo dotali ſuppoſito præſtationi penſionis annuę fieret executio,pro redditibus decurſis, obiecto quod eſſet dotalis, executio reuocanda eſſet: quia licet marito pro ea parte impugnare talem cenſus conſtitutionem. Muliere vero conſentiente, & iurante valeret fundi dotalis ſuppoſitio ex textu, in dict.cap. cum contingat & dict.ca.licet mulieres. quod ſi totum integrumque pretium peruenisſet ad manus mariti, vt præſumitur in dubio, Aymon Craueta.conſilio.91.libro primo,Portius conſilio. 54. numero.46.dicit communem Matthæ.de Aflict.deciſſ.209.Natta.conſilio,552.volumin.3.Bornig.Caualcanus, deciſsione Fiuizanenſi.33.numero.8. Antonius Gomez inleg.50.Tauri numero.57.Ioannes Gutierrez, d. 1.part.cap.1.numero.14.Ayora de particioni.prima.par.cap.8. numero.3.mulier, quæ cenſus conſtitutioni conſenſum præſtitit,iure petere poterit,ab hæredibus mariti ſe indemnem conſeruari,vtredimant cenſum vel liberent illam a creditore, & domino cenſus, vel ſi reddi-
tus decurſos perſoluerit, integre poterit inſolidum viceſsionis factæ, a creditore,vel actione mandati exigere illos ab hæredibus mariti. Quod ſi probatum fuerit in communem cauſam pretium ſortis fuiſſe conuerſum, pro parte mulier tenebitur, & ſi totum in rem ipſius, in totum.

Sexto quæritur,an in bonis ſubiectis fidei comiſo,& reſtitutioni alienari que prohibitis poſsit
15 cenſus cõſtitui:in quo Petrus Follerius.d.verbo huiuſmodi cenſus ſuper rebus numero.23.ſcribit in bonis ſubiectis fidei comiſo,& reſtitutioni,non poſſe cenſum conſtitui,ita quod duret,maneatque adueniente caſu reſtitutionis:interim tamen recte conſtitui poſſe.rationemque adfert, quia res fidei comiſo,&reſtitutioni ſubiectæ alienari poſſunt, reuocatur tamen alienatio aduẽiente die reſtitutionis. l. vltim. §.ſed quia noſtra. C. cõmunia delegatis.l. ſeruo legato.§.1. ff. delegatis.1.l. cum pater.§. libertis.ff.de legatis.2. Paulus de Caſtro conſi.94. lib.2.Petrus Philipp. Corne. conſi.234.libr.3.& conſilio.294. eodem,lib.Alex.conſi.65.lib.5.Guido, Papæ deciſ. 611. Tiraquelus. de retractu conuentionali. §. 1. glo.7.nume.10.Dominus Antonius de Padilla in auth res quæ. C.communia de legatis in prin. Ludouicus Molina.libr.1.de Hiſpano. primogenijs capit. 20. & lib.4.capit.1. dicit communem Menchaca de ſucceſ. prog. reſt. §.28.numer.9.Francis.Becci.conſi.97. numer.10. Graſſus.§. fidei cõmi. q.56.numero.3. & accedit huic rationi,quodpoſſeſſor fidei comiſi,& quicunque alius ſimilis,quamuis ad tempus,intra illud tamen dominus eſt, ex eleganti Pauli. I. C. reſponſo in.l. non ideo minus ff.de rei vendicatione.text.in lege generaliter ff.qui & aquibus verſi.ſub condi tione.l. quoties. C. de donatio. quæ ſub modo.l. 7. titul.4.part. 5.quicunque autem dominium habet ſiue directum illud ſit,ſiue vtile dumtaxat,adv itam poteſt alienareipſam rem,quam tenetur reſtituere, & pari ratione obligare, durabitque obligatio ſicut & alienatio,quandiu & vita,vt notat Albericus,quem ſequitur Couarru. libro. 1. variarum capite 8.numero. 5.Antonius Queſada diuerſarum quæſtio. iuris capite 32. numero. 19. Ex quo procedit poſſeſſorem primogenij in rebus,& bonisma
19 ioriæ poſſe cenſũ conſtituere duraturum quoad ipſe vixerit. Nã & poſſeſſor maiotatus in bonis illius ad tempus vitę ſuæ quancunque ſeruitutem conſtituere poteſt.l. ſi iscui.§.hæres. ff. quemadmodum ſeruitu. amitan. l. ſi fundum a teſtatore infine.ff.de conditio.&demonſtra. l. plerunque. ff.de regu.iuris.l. 1.§.penultimo.& vltimo.ff.de ſuperficiebus. & obſeruant Pine-

lus.in.l.1.C. de bonis marter.3. part.numero. 71. ad finem, Dominus Antonius de Padilla.in. l. & in prouinciali numero.13. C. de ſeruitu. & aqua. Mencha de ſucceſsio. crea. §.5.numero.13. verſiculo.qua ratione. Ludouicus Molina libro.1. de Hiſpanior. primogenijs. capite.20. numero.1.2.3.& 4. Antonius Queſada diuerſarum quæſt.iuris capite vltimo. numer. 20. expendens in id textum in.l. 11.titulo. 31.part.3. Qui omnes improbant ſententiam contrariam Antonij Gomez in.l.40.Tauri numero. 85. defendentis ſuper bonis maioratus ſeruitutem imponi non poſſe. eadem ratione primogenij poſſeſſor pro tempore vitæ ſuæ poterit in bonis maioriæ ius vſus fructus alteri conſtituere.l.peto. §. prædium.ff.delegatis.2.l.ſtatius florus.§.cornelio felici.ff.de iure fiſci. Hinc quoque eſt quod maioriæ poſſeſſor illius bona, dum alienantis vita durat, poteſt alienare, nec impugnari reuocarique poterit alienatio quia interim dominus eſt. Molina libro. 1. de Hiſpanorum primogenijs. capite. 19.& 20.& libro. 4. capite. 1. ac perconſequens poterit obligare ex his quæ ſcribit Ioannes. Cæphalus conſilio.3.& 4.volumine.1. Antonius Queſada. d. numero.10. ad finem. Hæc tamen reſolutio procedit in tacita alienationis prohibitione, quæ in eſt ex legis diſpoſitione primogenij inſtitutioni, ſecus autem dicendum eſt, vbi expreſa fundatoris voluntate ſunt alienari prohibita, quia tunc poſſeſor primogenij in bonis illius etiam pro tempore vitæ ſuæ non poterit reddit annum conſtituere, nam vbi adiecta primogenij inſtitutioni eſt alienandi expreſſa prohibitio, nequit poſſeſſor, pignorare, hypothecare, alienare ſeruitutem, aut ius vſus fructus etiam ad tempus vitæ ſuæ conſtituere.l.vltima. C. de rebus alienis non alien. l.cum pater.§. libertis. ff. delegatis. 2. l. peto.§. fratre.ff.eodem titulo. Bartolus. in.l.ea lege.numero.2.& 3.C.de condictione ob cauſam. Iaſſon. in.l. filius familias. §. diui.1. lectura numero. 23. & Ripa. numero. 81. ff.de legatis. 1. Gregorius.Lopez in.l.10. titul.26.part. 4.gloſa.magna.columna.2. Antonius Gomez in.l.40.Tauri.numero.88.Xuarez allega.3. Padilla in authen. reſquæ numer. 2. C. communia delegatis Antonius Gama. deciſ. Luſita.16. numero.3. & 4. Micha.Gras.d.§. fidei comiſum. quæſt. 56. numero.6.& Molina.d.libro.1. capite 20.numer.8.& 14.& 15.& libro. C.capit.14.num.4.& ſequentibus aſſerens Antoni.Gomecij ſententiá exploſſam a Pinelo, & Padilla in hac ſpecie ſuſtinendam eſſe.

Porro

Porro res primogenij impetrata Regia licentia poſſunt alienari
18 multis in caſibus quos referũt & late pro ſequuntur Molina. libro.4. de Hiſpanor. primogenijs.cap.3.& aliquot ſequẽtibus Pelaez a Meres intractatu maioratuum, & melioratio. Hiſpaniæ.14.part.quæſt.1.in his vero inoleuit concedi Regias licentias ad conſtituendum ius reddi-
19 tus annui in bonis maioratus.

Ea tamen licentia, & bonorum primogenij hypotheca & ſuppoſitio ad redditus annui præſtationem ita demum locum habere poſſunt, ſi defficiant bona libera, quæ cenſui valeant ſubijci. Eſt enim iure noſtro ſatis exploratum, bona prohibita alienari, in caſu permiſo nec alienari, hypothecari ve poſſe niſi defficientibus bonis liberis.l. pater filium in principio.ff.de legatis 3.authentica.reſquæ.C.communia de legatis ibi, *ſed ſi liberis portio legitima non ſufficit*, vbi Dominus Antonius de Padilla. numero. 118. Burſatus conſilio.8.numer.27.volumi.1.copioſe, & accurate Molina. libro. 4. de Hiſpanorum primo genijs. capite.7.Francis.de Ripa.in.l.filius familias.§. diui numero.74. ff.de legatis.1. Tiraquelus.de iure primogenitorum. quæſt. 61. numero. 10. Rodericus Xuarez in.l quoniam in prioribus.C de inofficioſo teſtamento in. 2. limitatione ad legem regiam. verſiculo. vbi autem maioria, Palacios Rubios in rubri. de donatio.inter vi. & vxor.§.14.Rolan. Valle.conſilio.85.numero.9.lib. 1.Gregorio. Lopez in.l.6.titulo. 11.part. 6.columna. 8. verſiculo. quid autem, Caſtillo, in l.40. Tauri numero.22.Burgos de Paz conſilio.9.numer.25.Gaſpar Baeça de non meliorandis filiabus ratione dotis capite.8. numero. 12. & 13. & 20. Sarmiento libro. 7.capite.5. Solet tamen inpropoſito reuocari indubium, an conceſſa facultate Regia ad obligandum bona maioratus, ſi creditor faciat executionem in illis prodebito, ad vendendum ea bona ſit neceſſaria noua licencia, &
20 facultas? & dicendum eſt, non eſſe neceſſariam, ex eleganti reſponſo Vlpiani. I. C. in.l. ſi pupillorum. 7. §. ſi pupillus dedit. ff. de rebus eorum ſcribentis quod ſi pupillus dedit pignori ex permiſu prætoris, creditor abſque noua prætoris permiſione poteſt ius ſuum exequi. Ex quo ibi notabit Baldus. quod ſi Eccleſia obligauit prædium creditori, adhibita ſolemnitate, creditor poteſt alienare prædium non ſeruata ſolemnitate. Facit quod ſcribit Petrus Rebuff. in commentarijs ad conſtitutio. Gallicas.1.tomo tracta. de liter. obliga.arti.3. glo.2. nume.16. facta ſcilicet executione, in bonis

minoris,quæ fuerant obligata; non seruari maiorem solemnitatem,quæ in bonis maiorum distrahendis seruatur ex tex.in d. l.si pupillorum:accedit quoque quod Imola &Romanus in.l.vsu fructu.ff.soluto matrimo. resoluerint assensum domini adhibitum,indatione rei feudalis indotem marito operari;quod retranslatio dominij, quæ faciendaest soluto matrimonio,non requirat alium assensum,sequitur Capicius decis.182.num.11,& 12. Mathe.de aflict.in capite. imperialem in principio versi 12.nota ex textu numero.8.& 9.deprohibita feudi aliena. & decision. .335.numero.19.Ex quibus ita resoluunt.Gregori.Lopez in.l.6.titul.11.part.6.glosa *que la non pudiese vender*.columna.8. versi. & si data.Molina.libro.4.de Hispano.primo.gen.c.5.nume.1.2.& 3. Pelaez a Meres intractatu maioratuum,& melioracionum Hispaniæ.4.part.q.3.per totam.

21 Septimo quæritur,an in re communi possit constitui census? & quod non,videtur demonstrari ex responso Vlpiani.I. C.in.l.2. ff. de seruitu. sic *aientis vnus ex dominis communium æduum seruitutem imponere non posse.*

Igitur si in rem communem ius seruitutis cadere non potest,quẽ admodum etiam probat tex.in l.per fundum,& in.l.vnus.ff. de seruitu.rusticorum prædiorum. l. vlti. ff.communia prædiorum, plane fit consequens nec posse cadere ius annui redditus. quoniam hoc ius se habet admodum seruitutis realis prout notat Dominus Franciscus Sarmiento lib.7.Selectarum interpræ tatio.capite.1. numero. 4. Padilla in.l.prędia numero. 11. C.de fidei comis. Ioannes. Gutierrez consilio. 18. numero. 77. Petrus Salazar de vsu & consuetudine capite. 11.numero.6.& 12.Antonius Gama. decis. Lusitana 145. Ioannes Parladorius rerum quotidianarum capite.3.numero.52. 53.& 54.

Econtra vero facit,quod res communis vendi potest.l. falso. C. de communi rerum aliena.ergo poterit obligari.l.sedet quo adeas.§.1.ff.de pignori.cuius verba sunt,quod emptionem, *venditionem que recipit, etiam pignorationem potest recipere, ac* proinde in re communi indiuisa poterit census constitui. Quia & authores plurimi grauissimi, sapientissimi relati superius varijs in locis docuerunt res incensu solius hypothecæ vicem sustinere.

Rursus facit rescriptum Cæsaris Antonini in.l. vnica. C. si communis res pignori data sit,cuius hæc sunt verba.

Frater vester vobis innutis portionẽ vobis competentem obligari non potuit,ita suam dando obligationẽ creditori

ditori quæsiuit:vnde intelligitis contractum eius nullum præiudicium dominio vestro facere potuisse.Ex quibus verbis Baldus. Salyce. & reliqui interpretes ibi obseruarunt, eum, qui habet communionem in re, suampartem posse obligare,non socij,optimeNegusan.de pigno. 3.membro.2. partis a numer.36. plura refertHierony.Portoles in Academia Cæsar augustana viris pontificij interpres intract.de consortibus,& fidei comi legali.capit.10.inibique de hoc articulo differit eleganter,& copiose.poterit ergo in re communi constitui census in præiudicium constituentis.

In hac difficultate Petrus Salazar.d.tractatu.de vsu,& consuetudine. capit. 11.in eam partem magis deflexisse videtur,vt existimet iusannui redditus infundo communi non posse constitui, inanemque,& inutilem constitutionem esse,quia seruitutibus annumerari credit,& in re communi seruitus imponi nõ potest d.l.2.ff.de seruitu.cum aliis superius adductis.Ego quidem licet existimem suppositionem rei,& fundi incensu maiorem vim, & potestatem obtinere, quam habeat ordinaria,& simplex hypotheca,ex eo quod nascantur effectus plurimi maximi ponderis, & momenti,quemadmodum etiam animaduertit Couarru.lib. 3.variarum cap.7.num.6. tamen vix possum mihi persuadereius annui redditus esse seruitutem.Etenim probabile est,censum posse creari abstractum a prædio,in solaque persona constitui,igitur seruitus non est, quoniam absque prædio seruitus esse non potest, cuius qualitas est.l. 2.ff.de vsu fructu.l.quid aliud sunt.86. ff.deverbo.significa.l.penu.ff.de euict.l.via.23.§.si fundus.l. vnus ex socijs. 34. ff.de seruitu. vrba. præ.l.1. ff. comunia. prædiorum l.qui fundum. ff.quemadmo.seruiami.l.seruo legato.§.si fundus ff.de legatis. 1. l. cum venderes. ff.de contra.emptio.§.ideo.insti. de seruit. §. vltimo. inst. de reb. corpor. & in corpor. qui nimo, & maior parsautorum,quos libro. 1. capite. 8.in principio recensui, scripsique docere censum non nisi in re immobili constitui posse,sentit ius annui redditus non esse seruitutem.

Præterea seruitus omnis bipertito cernitur,vt scripsit Maracia. I.C.in.l.1.ff.de serui.& explicat Cæpola.in tracta.de seruitu. capite. 1 Corrasi. in rubrica. ff. de seruitu. & in.l. 1. eodem titulo. Dominus Antonius de Padilla in Rubrica.C.de seruitu.& aqua Zasi. & nouiores in §.æque si agat inst.de actioni. Antoni. Gomez. 2. tomo variarum. capite 15.Francis. Conna.libro.4.commentario. iuris ciuiliscapite. 7.

vna est realis, quæ a re rei debetur: altera personalis, quæ a re personæ. Ius autem annui reditus referi non potest inter seruitutes reales, quoniam nullū est in hac specie prædium dominans, cui debeatur, quod omnino inseruitute realie st necesarium. Ideo que seruitus realis vulgo diffiniri solet, ius quoddam prædio inhærens, quod dominantis vtilitatem auget, seruientis libertatem minuit, Bartolus. Angeli. Paulus. Floria. & omnes, in l. 1. ff. de seruitu. Gregorio. Lopez in l. 1. titulo. 31. part. 3. Cæpola. d. tracta. capite. 2. Oroſci. in. l. libertas. §. seruitus. ff. de statu. homi. Padilla in d. Rubrica. numero. 8. Nec etiam ad numerari potest personalibus: quoniam Marcia. in. d. l. 1. tres tantum retulit seruitutis personalis species, vsum fructum, vsum, & habitationem. Sed dices demonstrationis gracia, non limitationis a Marcia. fuisse, tres illas species connumeratas, esse que plures alias seruitutes personales, vt ius cædendi ligna ex aliqua Sylua, venandi, aucupandi infundis aliorum, piscandi, & vt pomum decerpere liceat, spaciari, & cenare in alieno, & plures aliassimiles, quem admodum tradidere Faber: & Iason in §. æque si agat insti. de actio. Ioannes, Corrasi. & Franciscus. Duare. in. l. vt pomum. ff. de seruitu. Zasius libro. 1. singulari. intellectuum. capite. 11. Logo- uallius. in. l. imperium. ff. de iurisdi. omnium iudicum numero. 222. Id tamen non satisfacit, nam magis est vt in exemplis superius propositis, alijsque id genus non seruitus personalis, sed ius quoddam personale dicatur constitutum. Vt obseruarunt Ioannes. Azo. & Acursi. in d. l. vt pomum, idem Acursi. in. l. pecoris in fine. ff. de seruitu. rusticorum, & in. l. mella verbo personæ ff. de alim. & cibarijs legatis, vbi sequitur Bartholus. Baldus. in. l. vltima. numero. 7. C. de condictio, indebiti. & in rubrica. C. de vsu fructu. numero. 13. testantur communem Fulgosi. in d. l. pecoris, Cæpola de seruitu. rusticor. capite. 4. numero. 2. versiculo. 2. casu principali, Gomeci. in §. æque si agat numero. 25. insti. de actio. Corne. consilio. 63. numero. 8. libro. 4. Paulus Parisi. consilio. 84. numero. 5. libro. 3. Corra. in d. l. vt pomum numero. 8. Padilla in l. 3. numero. 15. C. de seruitu. & aqua, & ab hac traditione recepta non esse in foro recedendum scribit Menochi. de retinenda possessio. remedio. 6. numero. 47. & licet teneremus contrariam sententiam, ex illa minime sequeretur, censum esse personalem seruitutem. Quoniam exploratiuris est, seruitutem personalem extingui, & finiri extincta persona cui debetur: at vero ius annui redditus transit ad hæredes, cedique in extraneum potest, & extincto primo creditore durat in perpetuum, quandiu redimatur: igitur nequit inter personales seruitutes referri. Deinde falsum est censum esse seruitutem mere personalem: quia debitor census non est creditoris seruus: nec dici potest, quod illi seruiat, vt ipse latius demonstraui libro. 1. capit. 8. dum tractarem an insola, nudaque persona census constitui posset.

Igitur magis probo, in re communi censum posse imponi in preiudicium constituentis, ex text. in. d. l. 1. C. si communis res pignori data sit: cui resolutioni declarationes poterunt applicari omnes quas cumulat Antonius Negusan. tracta. de pignori. 3. memb. 22 2. partis princip. a numero. 36. illud autem per pulchram difficultatem habet, cur in re communi pignus, hypotheca, & ius annui redditus valeat constitui, non vero seruitus imponi? & plures differenciæ rationes tradiderunt veteres, & nouiores interpretes. Angel. enim, & Paulus in. l. 2. ff. de seruitut. eam rationem constituunt, quod in seruitutis conseruatione est necessarium factum hominis, vel naturæ, & illud factum non potest expediri proparte, quin pars socij tangatur, considerato quod omnis fundi minima particula est communis: sed ad conseruationem obligationis nullum factum hominis vel naturæ requiritur, præterquam obligatio. quæ est constituta, & hanc rationem sequuntur Iason. in. l. stipulaciones non diuiduntur numero. 10. ff. de verbo. obligatio. & Ioannis. Corrasius in. d. l. 2. ff. de seruitu. numero. 10. 11. & 12. aliam rationem referunt Duarenus in. d. l. stipulationes non diuiduntur. Conna. libro. 4. commenta. capite. 9. numero. 5. Vaconi. a Vacuna. libro 5. *declara.* 74. quod seruitus est indiuidua. d. l. stipulationes non diuiduntur. l. viæ iteneris ff. de seruitu, & omnes fundi glebas continet, l. certo generi §. 1. ff. de seruitu. rusticorum prædiorum. iccirco infundo communi sotius non potest suæ parti seruitutem imponere, quin parti consocij imponat, quod sine consensu eius fieri minime potest l. sabinus. ff. communi diuidundo. l. in re communi. ff. de seruituti. vrbano. prædio. l. vltima. ff. communia prædiorum. Hæc autem ratio proculdubio cessat in pignere, hypotheca, & annuo redditu, quæ diuidua sunt, & pro parte adquiri, & imponi valent. Aliam quoque rationem aducit Iacobus Cura. tracta. 6. ad Africanum ad legē 32. ff. de serui. iusticor. prædiorum, quod seruitus est ius incorpore, partis pro indiuiso nullū subest corpus, nec enim est, sed intelligitur, ac pro inde ad partē seruitus

constitui non potest, esse autem ius incorpore pignori, vel hypothecæ non competit, ideoque ad partem constitui valet. Quæ omnes raciones videntur coincidere in idem: quam tamen resolutionem censeo limitandam esse in bonis quæsitis constante matrimonio, inquibus poterit maritus censum constituere. quia marito liberum est alienare lucra comparata, & adquisita matrimonio constante, l. 5. titulo. 9. *de las ganancias* libro. 5. nouæ comp.

23 Octauo quæritur, an super officijs publicis possit census constitui, pro cuius rei cognitione animaduerto, quedam esse officia iustitiæ administrationem habentia, vt est officium prætoris, & alia idgenus, quædam qua illam non
24 habent, vt scriptoriæ decurionatus, & alia similia: officia vero publica primi generis nullam prorsus venditionem, & commutationem recipiunt, sed personis dignis, probis, & benemeritis conferri debēt. auth. vt iudices sine quo quo suffragio. §. hæc autem colla. 2. Guillelmus Benedictus in cap. Raynuncius de testamentis verbo duas habens num. 25. Auendani. responso 9. num. 1. Dominicus de Soto lib. 3. de iusti. & iure. quæst. 6. art. 4. in responsione ad secundum argumentum, colum. 3. scribens cunctis alijs esse pestilentius & decorem reip. turpius offendēs atque adeo scandalosum, si iudicatus venderentur, aut loca eorum qui regi sunt a publicis consilijs, Petrus folle. in pragma. de censi. verb. Nicolaus Episcopus nu. 221. & 222. Iaus enim iustitiæ distributiuæ in eo posita est, vt publicamunera, & quæ ad reip: gubernationem, & incolumitatem conseruandam spectant, dignis hominibus dispensentur, teste Aristo. lib. 5. ethico. cap. 3. ideoque in distribuendis muneribus publicis acceptatio personarum, vt inimica distributiuæ iustitiæ peccatum mortale est. D. Thom. 2. 2. quæst. 63. arti. 1. sed conferendo publica officia pecunia cōmititur acceptio personæ, quia tunc non ob merita, sed ob pecuniam conceduntur: igitur absque labe turpitudinis, non licet vendere officia publica iuris dictionis exercitium, & administrationem habentia.

Deinde obseruandum, est officia publica, quæ nudum habēt mi
25 nisterium vendi posse per principem, non recognoscentem superiorem absque vllo vitio, & peccato, vt scripsere D. Tho. Opusculo 21. directo ad ducissam Brabanciæ, Baldus in. l. Barbarius. 1. lectu. colum. 2. ff. de officio prætoris, versiculo veniamus nunc ad secundum. Guillel. Bene. in d. cap. Raynūcius. verb. duas habens a num. 4. cum sequentibus Caiet. in suma verbo venalitas, Soto. d. quæst. 6. articul. 4. Tellius Fernandez in l. 26. & 29. Tauri. num. 10. Nauar. in manu.

manu. cap. 25. num. 7. Francis. Garcia de contract. 1. part. cap. 18. Palacio. in praxi Theologi. lib. 2. cap. 6. Azebedo in l. 4. titu. 25. lib. 4. recop. & ita tenēdum est, quid quid in contrarium videatur sentire Menchaca lib. 1. controuersia. Illustri. cap. 42. & 43. & Petrus Follerius vbi proxime. Ducibus autem Marchionibus, comitibis, aliisque dominis temporalibus. Dominicus de Soto. d. art. 4. negat potestatem vendendi talia officia, contrarium tamen defendit Menchaca. d. cap. 43. num. 10. & recte quoniā domini temporales Principe inferiores vere sunt domini populorum suorū, eorumque ad eos pertinet tuicio, Defentio, & custodia non secus quam ad Regem regalium populorum, sicque vtroque casu par ratio est, & consequenter idemius esse debet. l. illud. ff. ad legem Aquiliam, & ita quotidie fit.

Tertio animaduertendum est, hæc officia publica a priuata persona priuatæ vendi posse. Bal. Paulus, & omnes in. l. omni modo. §. imputari C. de inofficioso testamen. Iasson in l. illud. nume. 6. C. de colla. Ripa in l. in quartam numer. 163. ff. ad legem falcidiam. Couar. lib. 3. variarum. cap. 19. Robandus a Valle consi. 11. num. 10. volum. 2. Auenda. d. responsi. 9. Antoni. Gomez in l. 29. Tauri. nume. 21. Mieres 4. part. quæst. 40. num. 10. & 11. Matienzo. in l. 3. tit. 8. lib. 5. nouæ compila. glos. 3. num. 13. & in. l. 5. titu. 9. eodem libro, & volumine. glos. 4. & in dialogo Relatoris 4. part. cap. 11. & 12. Angul. in l. 9. tit. 5. lib. 5. nouę compila. glos. 5. num. 2. Vbi testatur esse communem opinionem & practicam, vsu forensi receptam aduersus Tellum Fernandez in l. 29. Tauri numer. 11. cuius argumentis satisfecit Matienço in dialogo relatoris. d. cap. 11. & 12. Tellij vero sententiam admitendam esse censerem in eum modum, vt non permitteretur vaga, & libera horum officiorum venditio, sed solum in personas de quibus sit presumptio, quod vtiliter, & fideliter exercebunt, quemadmodum tradidere D. Thom. & scriptores reliqui sentientes, principem licite posse hęc officia vendere: ex contrario enim ab vsu quotidie experior euenire mala, & detrimenta, quæ pio, & Christiano pectore deplorat Tellus Fernandez vbi supra. adeo enim eorum officiorum precium creuit, vt emptores cogantur, legum cancellos transgredi, fraudes innumeras committere, iura præfinita excedere, & quotidie, imo singulis horis plurima patrare peccata mortalia, cum onere restituendi, quos melius esset pauperes vitam degere, & ad cælum conuolare, quam postcompilatas iniuste pecunias in infernum præcipites ire. O cupiditas insatiabilis, o tetrafames, & dira pecuniarum, o insani homines: quorum

stultia,vel dicam melius,temeritas esset aliquo fræno comprimenda.quare pius illi vir,& immortali commendatione dignissimus Martinus Nauarr.in manu.capit. 25.nume.7.recte censuit debere lege publica statui vnicuique officio certum precium, vltra quod nihil dari,neque accipi posset,declarando eum qui plus acciperet, plus iusto precio accipere, & decernendo,quod tempore, quo titulus confertur,partes iurarent de non plus dando,nec accipiendo: admonetque confessarios,& regũ consiliarios,vt ita consulant regibus: quod vtinam facerent, obuiam enim sic multis incommodis iretur, & multorum animas velut ex faucibus tartari eriperent.

28 Ex quo infertur,officia hæc apatre filio empta illi imputari in legitimam .l.omni modo.§.imputari.C.de in offocioso testam.vbi Odofr. Petrus, Guillel, Cyn. Faber,Baldus,Angel.& reliqui Bar. in.l.1.§.nec Castrense ff. de colla. bonorum.Interpretes omnes antiqui,& neoterici in l.in quartam ff.ad l.falcidiã,Menchaca de succesio.creatione.§.20.num.203. & 218.Couarr.Anton.Gomez,Auendanni.Rolan.Pelaez a Meres, vbi supra Ioã.Garsi.de expẽ.& meliora.capit .4. num.14. Azeuedo. d.cap.7:nume.4.Matienço.& Angul.in locis proxime relatis.

29 Deinde infertur illa comparata matrimonio constante comunicari interuirum, & vxorem quoad eorum æstimationem Couarru. lib.3.Varia. cap.19.Matienzo in.l. 5.titul.9.lib.5.nouæ compila.glo. 4.Pelaeza Meres,& Azebedo vbi supra &Ioann.Garsi.Comez de Leon.allega.100.

Tertio infertur, hæc officia in cludi sub hypotheca bonorum generali.authen.de exhiben. reis §.optimum.l.super hypothecis.& authen.quod obtinet.C.de pignori.&speciatim posse pignori dari, aut hypothecæ subijci.Nam quod sub hypotheca generali continetur,nihil repugnat,quod possit dari in pignus,vel hypothecam specialem.Præterea hæc officia vendi possunt,vt est superius demonstratum,ergo pignorari,aut hypothecari possunt.l.sed & quo ad eas.§.1.ff.de pignori.Quarto infertur in his officijs fieri executionem posse: nam commoda præmiorum,quæ ex sacris coronis percipiuntur, sacerdotij fructus, & munerum stipendia in iudicati causam accipiuntur,l. commodis ff.de re iudicata. capit. Oduardus de solutio.& ita scribit supremæ Normanorum curię placuisse Imbertus Rupellanus lib.1.institutionum.forensium cap.59.& in Granatensi prætorio iudicatum Tellus Fernandez in.d.l.29.Tauri nume.12.licet ipse contradicat. Hoc autem casu creditor postulare debet,vt debitor officio renunciare compe-

compellatur,idque mox distrahatur, ac inde sibi satisfiat, & iudex debitorem compellet, vt renunciet,nec debitor resistere poterit, quincogatur etiam mandatũ scripto dare,quod apud principem munus hoc per procuratorem deponat ingratiam nouissimi licitatoris, vt notat Rupella dicto.capite.59.

32 Deinde infertur, in his officijs censum constitui posse,prout etiã obseruat Petrus Folle.in.d. pragma.de censi.verbo huiusmodi cẽsus super rebus numer.42.negans constitui posse in officijs deputatis ad administrationẽ iustitiæ,quod verum est,Benedictus Boni.decisi arti.53.54.55.& 56.

Nono videndum est,an super censibus ius annui redditus valeat cõstitui? & in hoc dubio Bartholo. Cassane.in consuetudi. Burgundiæ titu.descenses.Rubr.11.in verbo.lesegmeur censici num.5. dicit quod non,differentiam constituens, inter censum, & reditum: nam censum ait,non posse constitui super censu, sed bene redditũ super redditucontrarium vero resoluit post Ioann. Fabr.in §. adeo inst.de locacio.& conduct.Petrus Follerius.d.verbo.huiusmodi census super rebus nume.49.cui sententiæ ipse libenter acquiesco.cẽsus enim siue redimibiles, siue irredimibiles sint,inter bona immobilia referuntur authen.de a- 34
lienan.& permutan. rebus Ecclesiæ l.iurisperitos.ff de excusacio. tutorum .l.sufficit.ff.de conditione indebiti.clemen.exiuit.§.cum queannui redditus de verbo.significãtio.numero samque ad hãc verissimam & receptissiman conclusionem retuli. doctorum serieni lib.1.capit.7.versi.quæ eopotissimum demonstratur.

33 Hinc reditus annui excusant a satisdatione,non secus ac immobilia. Guillel. de Cugno. Rayne-rius,de foro liuio,Cynus,Bar.Bal. Albericus, Ange. Alexan,Iacob. Iasson.Curcius, Iunior,& Ioann. Orsci.in.l.sciendum.ff. qui satisdare cogantur Titaque.de retractu lignagier.§.1.glos.6.num.6.& tempora præfinita in executione facta in re immobili locum habent in execution e quæ fit super censibus iuxta sententiam Bal.in l.etiam colum. 4. C. de executio rei iudicatæ,quam sequuntur Alexan.& Iasson.in l.a Diuo pio,§.sic quoque ff.de re iudicata.quod intelligendum est,vbi fieret incensu executio, secus autem si fieret in pensionibus,quia intermobilia pensiones annuæ numerãtur Bal. in capit.1.columna.vlti.versiculo quid de pensioni, & ibi Aluaro. de pace tenenda.Socin.consi.100. columna.2.versiculo.item si essemus volum.1. Andre. Alcia. in.l. mouentium.ff.de verbor. significa. Hinc quoque redditus annui Ecclesiæ,vel minoris absque solemnitate prescripta ad distrahen-

das

das res immobiles eorum non possunt alienari, quemadmodum censuit Bald. in l. iubemus nulli post princi. C. de sacro sancte. Eccles. & consilio vltimo, volum. 5. plures dinumerat Tiraque. vbi proxime. Quam obrem cum census inter bona immobilia referantur, nihil est quod impediat, super censibus censum constitui posse, & facit quod Tiraque. scribit. d. tracta. de retract. ligna. §. 6. glos. 1. num. 10. asserens super his redditibus posse celebrari emphyteusim, sicut & feudum, vt tradit. Sonsbechius de feudis. 8. part. nume. 23. & 29. quem refert Alua. Valas. de iure emphiten. quæst. 12. num. 6. tametsi Alua. ipse contradicat. quinimo & si bonis mobilibus annumerarentur, validam esse redditus annui constitutionem recte dicere tur, nullum enim vicium habet in re mobili, censum imponere prout superius varijs in locis resolutum est.

Illud autem visum est aliquibus maiorem difficultatem continere, an tradito fundo incensum, qui accepit alteri possit incensum concedere? & partem negan
35 tem post Ioann. Fabrum sustinet Petrus Folle. d. verbo huiusmodi census super rebus nume. 49. aientem vero ipse magis probo quoniam vasallus potest rem feudalem alteri concedere in feudum etiam domino Inscio. capi. 1. §. similiter de leg. Contra. Vbi notat Aflictis in princi. & nume. 2. capit. benefficium, si de fundo fuerit controuersia. capit. 1. §. sed & res, per quos fiat inuestitura capi. 1. §. necessitate, & ibi glosa. qualiter olim feudum po. alien. capite. 1. §. illud quoque *ibi dominum domini sui*, & ibi *nisi vasallus, idemque dominus* de prohib. feudi aliena. per federi glosa & ibi Aflictis num. 5. in capit. 1. §. profecto versi. dum modo sci as ibi, & *hoc iure feudi censebitur* intit. quid iuris si post aliena feudi vassa. glosa communiter approbata in capit. quæ in Eccle siarum verbo alienan. de consti tutio. cap. transmissa, & ibi Panor. 4. notabili. de foro compet. Curcius Iunior, de feudis. 4. p. num. 83. Dueñas regu. 40. limita. 1. & emphyteuta rem emphyteuticam alteri potest in emphyteusim concedere, vt obseruant plures, quos sequutus refert Alua. Valascus. d. tracta. de iure emphyteutico. quæst. 13. num. 11. late disputans, an sit necessarius domini prioris consensus. Igitur qui rem accepit incensum poterit illam alteri concedere in censum, neque enim inter concessionē feudi, vel emphiyteusis sub alternam, & concessionem incensum constitui potest, efficax differentiæ ratio.

Præterea si vulgarem & frequentem in his regnis, attendamus formam contractus, quas res immobilis vendi consueuit adiecto pacto, vt quandiu emptor retinet precium, soluat redditum annuum redimibilem ad numerum precij conuenti, res vtique meo iudicio exiguam, aut nullam difficultatem habet, emptor enim, omne dominium est in ea specie consecutus, ac propterea, & seruitutem imponere, & rem pignori, hypothecę ve subijcere, alienare, & vendere, ac incensum poterit alteri concedere: manebit 37
tamen domino veteri ius suum exigendi redditum ab emptore secundo, si voluerit.

36 Ex qua resolutione inferturcensum posse constitui in annonis publicis, quarum meminit text. in l. 2. adfi. C. de petitione bonorum. subla. lib. 10. & in l. iubemus in princi. C. de sacro S. Eccle. & inter immobilia connumerauit tex. in l. vltim. §. præterea. C. de iure dotium. explicat Cælius Rhodigimus lib. 9. lectio. antiqua. capit. 16. & in tributis iugationibus, vectigalibus, Thelonijs, Gabellis, talijs, angarijs, parangarijs, pedagijs, & alijs iuribus huiusmodi, de quibus Iasson. & alij nouiores in l. placet. C. sacro S. Eccle. Otalora de nobilitate. 1. part. cap. 2. & in iuribus piscationum, venationum, & aquarum, tametsi post Petrum Iacobi. Alua. Valas. d. cap. 12. numer. 6. aduersus Tiraque. & Sons

be. censeat in his rebus emphyteusim non posse constitui. De quo nunc ipse non disputo. Item in iurisdictione, quia iuris dictio est in patrimonio, & fructu sicut alij redditus clementia statutum & ibi Cardinal. & Bonifaci. de elect. Boer. decis. 227. quo casu censentur obligati omnes reddi tus causarum criminalium, & ciuilium. Follerius in. d. pragma. verb. iura iurisdictio, census ac omnia num. 8. & 9.

Decimo se offert inquirendū an in molendinis possit census constitui? & dubitandi præstat occasionem, quod molendina videantur bonis mobilibus agregari ex sententia Bart. in l. 2. num. 19. ff. soluto matrimonio scribentis molendina non excusare ab onere satisdandi, vbi sequuntur Alex. nume. 2. & Parpalia. num. 87. dicens ita tenere omnes. Alexan. & Iasson. in l. sciendum. 4. limitatione ff. qui satisdare cogantur. Facit Albici doctrina, cuius meminit Tiraquellus de retractu. lignagier. §. 1. glo. 7. num. 93. quod molendinum non est pars fundi, ideoque computatur inter mobilia, quod dicit notandū & facere pro restitutione rerum dotalium, quia mobilia restituuntur post annum, immobiliaverō statim, & sic inquit molendinum restitui debere post annū. conducit denique celebris sententia Angeli. Perusi in l. non solum

lum.ff.de petitione hæreditatis asserentis procerto molendina posita in fluminibus,& quæ deteriora continuo fiunt,suntque in continuo periculo,alienari posse a prælato,& tutore absque aliqua solemnitate,vbi commendat & extollit Raphael Fulgosi. Francis.de Ripa.in.l.quo minus numer.126.ff.de flumini,Antonius Rube,Alexan.consi,138,numer, 3,qui dicit singulare,& non habere contradicentem,Pala, Rube.in repetitio.capit.per vestras §.18.num.9.Tiraque.d.glo.7.numer.92.

His tamen non obstantibus arbitror magis esse,vt inmolendinis valeat census constitui.Nam molendina, quæ tanquam domus interra, aut ripis fluminum illis adhærent esse immobilia censuit Bal. in capite. contingit colum. penult. versi. *quæro nunquid molæ*,de dolo & contu.& in l. certi. quæst. 4.C. locati tradit molendinum esse prædium rusticum.Bal.sequunturIasson in l. quo minus.quæst.19.ff.de flumini.& ibi Ripa.numer.126.FortuniusGarsias dicens esse prædium vrbanum in.l.item quia.colum. 4.versi.ex his inferri.ff.de pact. Tiraque.d.num.92.Aluarus Valascusdeiuue, emphyteutico.q. 12. num. 9.dicens inmolendinis Emphyteusim constitui posse. Hinc Curcius tracta.de feudis.1. part.quæst.6.numer.11.scribit in molendinis tanquam rebus immobilibus feudum constitui posse.Ioannes Lecirier lib.2.quæst. 4.folio.mihi.56.colum.3.& inillis distrahendis a prælato,vel tutore necessariam esse solemnitatem aduersus Angel. defendit accerrime Pinel.in.l.1.C.de bonis maternis.3.part.nume. 28.& sequitur Valascus.d.numero. 9.

38 Vndecimo quæritur,an valeat in arboribus census imponi?& respondendumest affirmatiue namque in arboribus absque fundo constitui potest emphyteusis duratura quousque arbores durent infundo,vt post Bal.Iasso.& Gregorium Literis consignatum reliquit AluarusValascus.d.quæst. 12.numer.4.pro qua sententia illud facit,quod res omnes quę solo cohærent bonis immobilibus

39 annumerantur.Ideo fructus quã diu pendent inter immobilia cẽsentur. l. si pendentes. ff.de vsu fructu.Tiraquel.de retractu lignagier.§.1.glos.7.num.36.Coua. lib.1.varia.capit.15.nume.12. Menochi.in tracta. de recuperanda possessione remedio.6.num. 45. &ædificia solo inędificata.§.cum in suo solo inst.de rerum diuisi.

40 Duodecimo & postremo loco videndum est,an super naui census constitui valeat?& videtur dicendum quod non,quia nauis interbona mobilia refertur.l.1.§.illud vtique.ff.de vi.& vi armata. iuncto.§.si quisde naue eiusdem legis

legis.l.vim facit.§.quod in naui ff.quod vi,aut clam,Iasson.consi. 170.columna.2.versi.secundo facit & colum.6.versi. non obstat secundum,volum. 2. Menochi. de recuperan.remedio.1.numero.42.Ex quo Angelus in l. forã en in fine.ff.de seruitu. vrbano. prædiorum scribit naui seruitutem imponi non posse, sequitur Cæpola de seruitu. rustico.titu. de naue in principio,Benuenutus stracha.tracta.de naui num. 20.pagi.253.Tiraque.de retractu ligna.§.1. glos. 7.numer.91. Alua.Valascus.d. quæst.12. numer. 9.& Petrus de Bellapertica.Rainerius de foro liuio. Albe. in. l. sciendum.ff.qui satisdare cogantur,constanter asseueraruntpossessorem nauis non excusari abonere satisdandi. Hinc Andre. Tiraquelus. d. glos.7.nume.90. & 91.asseruit in naui vendita nõ habere locum ius retractus ex consanguinitate competens,&in emphyteusim dari nõ posse censuit Paris de puteo.in tracta.de re integratio.feudi.folio.148. capite.an inuestien. numero. 3.4. quem refert, & sequitur Alua. Valas.d.quæst.10.num.9. e contra vero facit text.in l.penul.§.vlti.ff.de hisqui deiecerũt,vel.effuderunt,iuncta.l.1.eiusdem titul. l.naue.ff.de euictio. l. in eadem §.vltim.ff.ad legem Iuliam de vi publica.l.si vniuersa inprincipio ff.de adquiren.possessio.l.rerum mixtura inprincipio.ff.de vsu capio.l.si nauis. ff. de rei vendica. quibus inlocis nauis domui equi paratur. Quare Barto. in.l.si ita stipulatus essem abste colum.2. ff.de verbo.obliga.nauem inter immobilia refert,& Bal.in.l.certi colum.2.C.de locato & conducto.nauim comparat prædio Vrbano,sequiturCæpola de seruitu ti.Vrbano prædior.Rubri.11.versi.*quid de naui*,Decius in.l. nemo dedomo.ff.de reg.iuris,&prędio rustico Iasson, & Ripa,in.l.quo minus.18.q.ff.de flumini. Hinc quoque.Nicolaus Boerius decis. 177.numer.7.& 8.scripsit ex venditione nauis deberi ventam,& Laudimium,tanquam ex venditione rei immobilis referens in SenatuBurdegalensi arresto quodam ita fuisse comprobatum. In hac autem dubitarione ipse in eam sum procliuior sententiam, vt existimem ex natura rei,& seclusa constitutione extrauaganti Pij Quinti de forma creandi census in naui censum constitui posse:nõ quia intelligam nauim rebus immobilibus aggreganda esse: contrarium enim arbitror esse verius:sed quia exnatura rei census inre mobili,solaque persona imponi,&consistere potest. eamq; census constitutionẽ approbauit extrauaganti sua Nicolaus Quintus relata superius varijs inlocis,vbi veroPijQuinti extrauagans esset vsu recepta, non posset

posset census in naui constitui. Nec vbique locorum, si audienda esset opinio illorum, qui non nisi in restabili censum consistere, & fundari posse tuentur acce rime, quam non esse veram ostendi lib. 1. cap. 8.

EPITOME capitis quarti.

1 Agitur an vsu fructuarius possit in vsu fructu censum imponere.

2 *Ex communi sententia ius vsus fructus nequit edi, alienari, aut pignori, vel hypothecæ subijci, potest autẽ ipsa commoditas fructus percipiendi: quæ durat, quandiu viuit vsu fructuarius.*
Ex communi sententia ius annui redditus constitui potest in ipsa commoditate percipiẽdi fructus.

4 *Aduersus communem resoluitur vsum fructum vendi, locari, aut pignorari posse: cedi vero extraneo non posse ibique constituitur vera differentiæ ratio.*

5 *Generaliter constituitur in vsu fructu posse ab vsu fructuario imponi ius annui redditus duraturũ quandiu vita vsufructuarij.*

6 *Vsurarius non potest vsum locare, aut pignori dare, neque in illo censum constituere.*

7 *In habitatione, quæ seruitus personalis est ius redditus annui constitui potest.*

8 *Late discutitur, an in seruitutibus constitui valeat ius redditus annui, & defenditur communis differentia inter seruitutes rusticas & vrbanas.*

9 *In proprietate inuito proprietario non potest vsu fructuarius censum imponere.*

10 *Proprietarius etiam inuito fructuario potest in proprietate censum constituere.*

1 *Proponitur egregia quæstio, an superficiarius in superficie possit censum constituere.*

12 *Explicatur quid sit superficies.*

13 *Superficiarius in superficie habet vtile dominium, & ideo potest illam pignori dare, vel hypothecæ subijcere, atque potest in ea seruitutem & censum imponere.*

14 *Declaratur illa propositio resoluto iure dantis resolui ius accipiẽtis*

15 *Disseritur an emphyteuta possit in emphiteusi censum imponere, & resoluitur posse.*

16 *Emphyteuta potest in emphyteusi constituere vsum fructum, & seruitutem imponere.*

17 *Feudatarius ex sententia Petri Follerij absque domini assẽsu potest in re feudali imponere ius annui redditus.*

18 *Vassallus in re feudali potest seruitutem imponere.*

19 *Aduersus Petrum Follerium defenditur non posse in re feudali censum constitui inuito, & repugnante domino.*

20 *Reprehẽdi solet communiter sententia Bartoli in l. si constante. ff. soluto matrimo. in princip. 3. q. tertiæ quæstionis principa. qua. existimauerit bona feudalia comprehẽdi in tacita hypotheca, quæ inducitur a lege in bonis mariti prodotis restitutione.*

21 *Explicatur doctrina Baldi in l. 2. C. communia de legatis, & in ca. 1. §. autem si libellario quib. modis feudum amittatur.*

22 *Proponitur quæstio, an libellarius possit in libello censum imponere.*

23 *Agitur quid nam sit libellus.*

24 *Libellarius potest in libello ius reditus annui, imponere.*

25 *Libellus & emphyteusis in effectu non differunt.*

26 *Qui ex præcario rem possidet potest in ea censum constituere, quia præcaria ex communi Doctorum sententia in effectu æquiparatur emphyteusi illique accedit.*

27 *Declaratur quid sit præcaria, & in quo differat à præcario remissiue*

duplicem inspectionẽ: prima est, an valeat in vsu fructu, secunda an in proprietate. Quod autem nequeat in vsufructu, videtur suaderi ex tex. in l. si vsusfructus 65. ff. de iure dotiũ, & in l. si vsufructu. 9. C. de vsufruct. §. finitur in fi. eodẽ. quibus in locis constituitur vsumfructũ alienari nõ posse. Et ita docuit glo. in d. §. finitur & in d. l. si vsusfructus. Sequitur Paul. de Castro. in l. 4 ff. denouati. Anton. Negusan. de pignori. 3. mẽb. 2. p. n. 9. Andre. Alcia. in l. qui Romæ. §. duo fratres. n. 48. ff. de verb. oblig. Couarr. li. 1. variar. c. 8. n. 7. Iacob. Cuia. in d. §. finitur, & in notis ad Iulium Paulum, li. 3. sententiarum, tit. 6. versi. vsusfructus & ad Vlpianum in fragmentis. tit. 28. plures cumulat doctissimus Arius Pinel. in l. 1. C. de bonis maternis. 3. p. n. 38. igitur nec in vsufructu poterit cõstitui ius pignoris, nec hypothecæ, aut redditus annui. Quæ enim vendi alienari q; non possiunt, nec pignori hypothecæ ve scbijci valent. l. 1. §. eam rem. ff. quæ res pignori. l. vlt. C. de rebus alie. non alienan.
Econtra vero facere videtur text. in l. arboribꝰ. 13. §. vsusfructuarius l. nõvtitur. 45. l. cui vsusfru. 37. ff. de vsufruc. l. in vẽditione. ff. de bonis authoritate iudicis possidendis. l. necessario. §. vlt. ff. de peri. & cõmodo rei vẽditæ. l. vsufru. 58. ver. sive ro ff. soluto matrimonio, vbi probatur apertissime vsumfruc. vẽdi & alienari posse, & Iabolenus in

CAPVT. IIII. De vsufructuario, superficiario, emphyteuta, vasallo, & alijs id genus, an valeant imponere cẽsum.

Et de vsufructuario principio videdum est, an valeat censum imponere? quæ dubitatio continet

l.fructus.72.de regu.iuris & in l. vlt.ff.de vsuris & Marcia.in l.si is qui.11.§.vsusfructus.ff.de pignoribus. responderunt vsumfructum pignori dari posse.Ex quo plurimi authores a recepta recedētes trāditione constanter asseuerarunt vsumfructum libere vendi distrahi,& pignori dari,hypothecę ve subijci posse.e quorū numero sunt Aretinus in l.qui Romæ. §.duo fratres.n.18.ff.de verb.obliga.Theophi.Ottoman.& Misinge.in d.§.finitur. Carolus Molineus in labyrintho sex decim legum.c.vlt.Pinel.d.3.p.n.88. Emanuel Suarez Lusitanus lib.1.obseruatio. c. 6. Pardulphus Prateius in thesauro iuris ciuilis verbo vsusfructus,Hugo Donellus de pignori.tit.an in omnibus rebus quę in bonis sunt,pignoris obligatio consistat.Iacob.Cuia.lib.15.obseruа.c.6.ex quo res effecta est controuersa,videturq; nostris professoribus illa distinctio placuisse magis vt ius ipsum vsusfructus ne
2 queat cedi,alienari,distrahi,pignori,vel hypothecæ subijci: possit autem ipsa commoditas percipiendi,quæ extinguitur morte alienantis,non illius,cui est cōmoditas cessa,sicq; scripsere plures, quorū meminere Couar.& Pine. vbi supra. Antonius Quesada. c. vlt.n.19. Antonius Gomez. 2. tomo.c.15.nu.15. Antonius de Lara in l.si quis a liberis.§.parens a. n. 60.ff.de liberis agnoscen. Ioann. Garsias de expen.& melio. c. 10. n.30.31.& 33.videturq; probari ex text.in.l.24.titu.31. p.3.vbi notat Greg.Lopez glos.*el derecho*,& sequitur Francis.Baldui. de pignorib.c.12.

Igitur ex communi Doctorū sententia apparet dicendum ius annui redditus posse constitui in ip
3 sa commoditate percipiendi fructus,non vero in ipso iure vsusfructus,quoniā illa pōt,hoc vero nō pōt in pignus dari.Quę resolutio licet frequentissimo nostrorū interpretum consensu recepta fuerit,nequaquā mihi placere pōt. Etenim iurisconsulti veteres in. d.l. arboribus. §. vsusfructuarius & in.l.non vtitur & in.d.l. cui vsusfrus.cū alijs adductis superius docent apertissime vsumfructum vēdi,alienari,pignori dari posse. Igitur necessū est,vt ius aliquod vendatur,aut pignoretur.nā vsus fructus ius est vtēdi & fruēdi rebus alienis salua earundē rerūsubstātia in princi.inst.de vsufructu Qua propter cōstituo vsūfructū
4 vēdi,locari,aut pignorari recte posse,quo casu fructuūperceptio ad fructuarij vitā trāsibit in emptorē,cōductorē,aut creditorē,cedi vero extraneo nō posse.d.§. finitur.instit.de vsufructu.l.si vsus fructus.ff.de iure dotium.pro differentiæ vero ratione cognoscenda perfecte oportet considerare cedere in iure illos dici, qui dominium rei suæ in alium transfere-

ferebant,a quo ipsi se abdicabāt. Fiebat autem cessio in iure per tres personas in iure cedentis,vēdicantis & addicentis.cedit iniure dominus, vendicat is, cui fit cessio,addicit prætor,prout explicant Vlpia.in fragmen.titul. 19. versi.in iure cessio,Boecius in topica Ciceronis,vbi quoque ex Latomo,Budæo, Ottomano,Sigonio notat Dominus Petrus Velleius de Gueuara.§.19.nume.26. Brisonius de verbis iuris verbo cęssio in iure & libro.1.Selectarum cap.7.Pardulphus Prateius in Thesauro iuris ciuilis, verbo cedere. Iacobus Ræbardus ad leges.12.Tabula.cap.16.& de auctoritate prudentum cap.5. per quā in iure cessionem res omnes incorporales alienabātur,vt hæreditas,seruitus,tutela, autore Vlpiano,dict.titu.19.vbi Cuiacius. Sic seruitutem passim cedi legimus l.vlti.ff.communia prædiorum.l.3.ff.de seruit. rusticor. & cedere nomina.l.Iulianus.30. ff. de petitione hæreditatis,& cedere actiones l.3.§.idem Labeo. ff. de in rem verso. & cedere vsumfructum.d.§.finitur.l.corruptionem.C.de vsufructu.l.si vsus fructus.ff.de iure dotium. hac autē in iure cessione omne ius quod cedens habet in re,trāsfert, quoniam est modus legitimus transferendi dominium vt colligi potest,ex Vlpiano,alijsque autoribus superius adductis. Quare si hæreditas alicui cessa fit, ita remanet hæresille, cui fit cessio,ac si legitime esset institutus hæres, nihilq; in persona cedentis remanet. Quod si hæreditas sit alicui vendita,adhuc venditor remanet hæres,creditoribusq; defuncti obligatus.l.emptor.C. de hæredi. vel actione vendita.Ex quo intelligi debet tex.in.l.qui tibi. C. de hæredi,vel actione vendita, vbi emptor hæreditatis non fit dominus rerum hæreditariarum ante traditionem.Id enim fit,quia vēditio hæreditatis nō est legitimus modus transferendi dominiū sine traditione vel cessione,ex hisq; facili negotio cognosci potest ratio,quare nequeat vsusfructus cedi extraneo.Etenim per cessionem illud ius in corporeum vtendi,& fruendi necessario transferēdum erat,quod apertissimis iuris traditionibus aduersabatur,quoniā seruitus personalis est.l. 1. ff. de serui.ac proinde de personain personam transire non potest, in q; extranei persona nihil agit.d.§. finitur.Reuertitur tñ.ad proprietatē,& finitur vsusfructus,quia.vsusfructuarius per cessionē abdicauit a se ius illud vtendi & fruēdi,qua ratione debet accipi.I.C. Pōponius in d.l.si vsusfructus.ait enim vsumfructū cedi non posse extraneo & si cedatur,nihil ad eū trāsire,sed ad dominum proprietatis reuersurum,non morte vsus fructuarij,vt Pinelus, & alij no-

maiores interpretantur: quoniam tunc nullam prorsus dubitationē contineret: quippe sit perquam manifestum, quod etsi non cēderetur, morte vsusfructus ad proprietatem reuerteretur. Quare Pompon. expresse docet cessione vsumfructum extingui, & ad dominum proprietatis reuerti. Vendi autem vsusfructus, vel pignori dari potest, quia ea non est propria rerum incorporalium alienatio, sed fructuum tantum aut corporum, quæ in vsufructu continentur, ideoque ius illud in corporeum non amittitur ex venditione, sed fructuum perceptio cōpetit. Emptor vero vsusfructus, aut creditor cui pignori datus est exemplo emptoris hæreditatis ipso iure muniti non erunt, sed tuitione prætoris vtiles tantum actiones habentes. Consequuntur igitur ex pignore, aut venditione ius quoddam vtile nō directum: quoniam hoc manet in persona vsusfructuarij vendentis, vel pignerantis, quo extincto, perit & cōsumitur ius illud vtile emptoris, aut creditoris, ex text. in l. lex vectigali. ff. de pignori. l. statius florus. §. Cornelio Felici. ff. de iurefisci. quibus probatur resoluto iure dantis resolui ius accipientis. Sicque notatum est, licet non ita plane, & copiose, ab Antonio de Lara, & Ioannes Garsia. vbi supra relinquitur ergo in vsufructu ipso constituto posse ab vsufructua-

5 rio ius annui redditus: id autem tandiu in vsufructu permanebit, quandiu ius vtendi & fruendi in persona vsusfructuarij, prout in simili resolui capite præcedenti de bonis maioriæ alijsque subiectis fidei commiso, & restitutioni, quod vero concedimus vsu-
6 fructuario, negandum quidem est vsuario: quoniam nec pignori, nec hypothecæ dari potest, teste Hugone Donello in tractatu de pignoribus titu. an in omnibus rebus, quæ in bonis sunt pignoris obligatio consistat Cuiacio, li. 15. obseruationum, cap. 6. facit textus in principio institut. de vsu & habitatione, ibi *nec vlli alij ius: quod habet, aut vendere, aut locare aut gratis concedere potest.*

In habitatione autem quæ ser-
7 uitus personalis est, admitterem constitui posse censum, nam etsi apud veteres iurisconsultos, fuisset dubitatum, an is cui esset habitatio relicta, posset vendere, donare, locare, aut alteri concedere, noua decisione Iustiniani in leg. cum antiquitas. C. de vsufructu, controuersia sublata constitutum est vt possit, & ibi obseruauit Acursius verb. donare Franciscus Conna. libro. 4. commenta. cap. 5. numero. 5. Ottoma. in §. sed cui habitatio institu. de vsu, & habitatio. & probat l. regia vlti. titulo. 3. part. 3. illud vero continet egregium difficultatem, an in seruitutibus vrbanis, vel

vel rusticis census valeat constitui, cuius explicatio pēdet ex eo, an seruitutes vrbanæ, vel rusticæ pignori, vel hypothecæ possint dari. In quo Marcia. I.C. in d. l. si is qui. §. vltimo ff de pignoribus. docuit seruitutes vrbanas, nec pignori, nec hypothecæ dari posse. his verbis *iura prædiorum vrbanorum pignori dari non possunt. Igitur nec conuenire possunt, vt hypothecæ sint.* Circa quæ verba animaduerto Francis. Baldui. tractat. de pigno. cap. 12. scripsisse inquibusdam codicibus Martiani locum simpliciter legi. *Iura prædiorum, nec ad di vrbanorum.* Ego vero consului varia exemplaria, & in omnibus deprehendi eam lectionem, quæ in vulgatis circum fertur. Paulus autem I.C. in l. sed an viæ statim sequenti seruitutes rusticas pignori & hypothecæ dati tradidit in hæc verba, *sed an viæ, itineris, actus aquæ ductus pignoris conuentio locū habeat, videndum esse Pomponius ait vt talis pactio fiat, vt quandiu pecunia soluta non sit, his seruitutibus creditor vtatur, scilicet si vicinum fundum habeat, & si intra diem certum pecunia soluta non sit, vendere easvi cino liceat, quæ sententia propter vtilitatem contrahentium admittenda est.* Ex quo gloss. verbo vtatur in d. l. sed an viæ adnotauit eam differentiam inter seruitutes vrbanas & rusticas, quod vrbanæ non possint pignori, vel hypothecæ dari, possint autem rusticæ. Sequitur Odofre. Bart. Ang. Salycet. & Fulgosi. in. d. l. si is qui. §. vlt. idem Bart. in l. 1. ff. de vsufructu legato, Cæpola de seruitut. Vrbano. c. 12. numer. 4. & vt receptum tradidit Iass. in. §. item seruiana numero. 117. & ibi Gomezius, numero. 51. instit. de actio. Negusancius de pignori. 3. membro. 2. partis numero. 17. assignantque rationem differentiæ, quia vrbanæ seruitutes debent cum quadam perpetuitate constitui, ne vrbs ruinis deformetur. §. cum in suo instit. de rerum diuisione. Eam autem rationem & communem differentiam improbant Francisc. de Ripa in l. obligatione generali. numero. 6. ff. de pignoribus. Carolus Molineus in tracta. de indiuiduis, cap. 12. colum. 7. Gabriel Mudæus de pignoribus, cap. quæ res pignori obligari possunt numer. 12. Ludouicus Charondas lib. 1. verisimilium cap. 5. pag. 25. Francis. Duare. li. 2. anniuersaria. quæstio. cap. 13. Hugo Donellus & Francis. Baldui. vbi sup. qui omnes arbitrantur nec vrbanas, nec rusticas seruitutes pignori, aut hypothecæ dari posse, ea ratione, quia generale est in omnibus seruitutibus, vt nec ex tempore nec ad tēpus constituantur l. 4. ff. de seruit. sed perpetuā causam semper habere debent. l. foramen. ff. de seruit. vrban. sed pignoratio omnis ad tēpus fit donec pecunia soluatur, igitur nulla seruitus dari pōt

pignori, vel Hypothecæ. Rursum quoad præcarij concessionem inter vrbanas, & rusticas seruitutes non est differentia, l. 3.l.& habet.§.præcario ff.de precario l. si quis sepulcrum. ff. de religiosis, & sumptibus funerũ. Ergo nec erit quoad pignus, vel hypothecam docentque hi autores Pauli responsum,in dict.leg. sed an viæ intelligi de seruitute, quæ nulli vnquam fundo quæsita est,sed a domino prædij constituitur, donec pecunia soluta non sit,quæ pignoratio licet stricto vire defendi non possit cum fiat ad tempus,tamen propter vtilitatem contrahentium admittitur,quem intellectum præsentire Bartol.in lege.prima. ff. de vsufructu legato Bald.in dict. l. si is qui.ff.de pignori. & ibi Salicetus,& Fulgosi.Negusan. vbi supra,quæ tamen sententia, & interpretatio videtur difficilis, & violenta,ex dictione aduersatiua,sed posita in principio dict. legis.12. quæ implicare videtur Paulum loqui in eisdem terminis,in quibus Marcianus in dict. leg.11.§.vltimo.at Marcianus negauit seruitutes vrbanas ab eo cui debentur,pignori aut hypothecæ dari posse. Igitur dicendum est *Paulum* econtra sentire vt seruitutes rusticæ ab eo cui debentur valeant in pignus hypothecam ve concedi.Qua propter elegantissimi ingenij vir Iacobus Cuia.dict.libis obseruationum c.6.tutatur communem differentiam inter seruitutes Vrbanas,& rusticas, pulchramque & eximiam excogitauit diuersitatis rationem.Est autem eius generis,nam vt sit vtile pignus seruitutis non tantum necesse est creditorem habere prædium vicinum,sed etiam vt huiusmodi pignus alij vicino distrahi possit quia inutile est pignus,quod aliquendi non potest l.4. ff. de pignoratitia actione l.mulier.C. de distractione pignoris,&quin creditori habenti ædes vicinas cui pignori concessum est ius tigni, aut stilicidij emittendi non est alius vicinus,cui ea seruitus vsui esse possit.Nam quod ex ædibus suis tignũ immittit creditor in ædes debitoris non æque alij vicino ex suis ædibus in eandem partem immittendi vllus est vsus,vtilitas ve, ac consequenter id certe alter vicinus nunquam empturus est,& alius non vicinus emerit etiam frustra,ergo eius seruitutis invtile pignus est. Ad vero ius prædij rustici alij vicino distrahi potest, idque forsam magno alius vicinus redempturus sit,cum positvno itinere pluribus patere aditus in suos fũdos,maxime cum infundorum finibus sint gradus quidam liberi pedum aliquot. Neque obest quod seruitutes, neque ex tempore,neque ad tempus possint

sint constituí, quoniam hæc lex semper pignori inest, vt distrahi possit in perpetuum,saltem debitore trina denuntiatione conuento. Nẽque etiam obest, quod de præcario dictum est,quialummã rationem habet. *Possessio* enim sola,aut quasi possessio præcario datur,& vtilitas præcariæ possessionis non,vt ius pignoris in distractione consistit, sed in vsu tantum adlibitum domini,qui præcario itineris,aut immissi,velprotecti vsum concesit. Quare in proposito resoluendum est,in seruitutibus vrbanis ius redditus annui non posse constitui,qui a pignori,vel hypothecæ dari non valent: posse autem in seruitutibus rusticis iuxta communem differentiam,explicatam superius, & hæc quoad primam inspectionẽ de vsufructu.

9 Quoad secundamvero negandũ est vsu fructuarium posse in ipsa proprietate inuito proprietario censum imponere. quoniam in re aliena non potest hypotheca constitui:l.aliena res.l.sirem alienam.l.rem alienam.ff.de pignoratitia actione l. quæ prædium, & l.vlt.C.si res aliena pignori data sit: at proprietas quoad vsum fructuarium res aliena est:igitur 10 nequit in proprietate ab vsu fructuario census constitui. Et hinc est vsumfructuarium in re,inqua vsumfructum habet, seruitutem imponere non posse.cum dominus non sit.l.1.ff.communia prædiorum.l. 2. ff. de seruitu.§. ideo autem institut.eodem, obseruãt in specie Dominus Antonius de Padilla in leg. & in prouinciali, numero.5.C.de seruitu. & aqua. Ludouic.Molina,libro.1.de Hispanorum primogenijs,capit.20. numero.1.Ioann.Garsi. de expensis,& meliora.cap.10. numer.201. Corrasi. in l. seruitutes prædiorũ numero.20.ff.de seruitu. Ex quo non possum nõ mirari Pinelum virum alioquin doctissimum, & in discernendis Doctorum perplexis opinionibus solertem, & diligentem in leg. 1. C. de bonis maternis. 3. parte, numero. 70. quasi receptum tradidisse vsufructuarium, quemadmodum emphyteutam,& vasallum posse cõstituere seruitutem duraturam tãdiu,quandiu durat vsus fructus: nam & si Vasallo & emphyteutæ concedatur in re feudali, vel emphyteutica seruitutem imponere, vt inferius resoluam, tamen vsufructuario negandum est, quoniam est inter illos longa differentia. Vasallus enim,& emphyteuta domini sunt, vsufructuarius dominus non est.

E contra vero proprietarium censum posse constituere super proprietate affirmandum est, ex textu in leg. secunda,C. de vsufructu. Vbi Seuerus & Antoninus Imperatores rescripsere Dominum proprietatis posse

proprietatem suam obligare, liceat alius habeat vsum fructum his verbis, *quæ res non impedit proprietatis dominum obligare creditori proprietatem, manente scilicet integro vsu fructu tui iuris*, sicque ibi vnanimi consensu omnes interpretes adnotarunt. quare Follerius in dict.pragma.verbo huiusmodi census super rebus num.44.in nuda proprietate censet posse cõstitui redditum annuũ expẽdens Nicolai quinti constitutionem extrauagantem, quam commentatur in illis verbis super rebus & proprietatibus suis. Sed hanc resolutionem difficilem reddit Vlpiani respõsum in l.sed & si quid 15.§.final.ff.de vsu fructu. illis verbis *proprietatis dominus ne quidem consentiente vsu fructuario seruitutem imponere potest*. Ex quibus glo. ibi verbo imponere docuit proprietarium, non posse etiam consentiente vsu fructuario seruitutem imponere ipsi proprietati: quamvltra Doctores ibi communiter sequuntur Paulus, & omnes in l.vlt.§.filijs.C.de bonis quæ liberis Corrasi.in.dict.l. seruitutes prædiorum, num.18. & communiter probari testantur Cæpo. de seruitu. Vrbano, c.14.nume.8. & Pinel.in.l.1.C.de bonis maternis 2.p.nume. 74.& rationem tradit Alcia.in.l.penult.nume.53. C.de pact. aliam refert Menchaca de successionum creatione.§. 7. nu. 4.& communem sequitur Iacobus Cuiacius in.§.religiosum inst tit.de rerum diuisione. Nihilominus tamen responderi potest, Vlpianum non negare proprietatis dominum posse illi seruitutẽ imponere, quemadmodum aduersus communem accerime conte deruntFranciſ.Conna.lib.4.commentario iuris ciuilis.c.3.num.3. Pinel.in.l.1.C.de bonis maternis 2.p.num.74.Dominus Frãciscus Sarmiento.lib.6.Select.interpræta.c.12.docentes verba illa, *nequidem consentiente fructuario accipiẽda esse, idest non consentiente vsufructuario*: Quasi Vlpianus & Paulus constituant duas regulas, primã consentiente vsufructuario domi num proprietatis posse quãlibet seruitutem constituere, alteram sine consensu fructuarij posse imponere illam, qua fructuarij conditio non fiat deterior. Verum cũ magis putẽ, nouam sententiam Connani, Pineli & Francisci Sarmiento Vlpiani verba, & mentẽ violare; admito libenter proprietatis dominum seruitutem imponere non posse, non tamen inde consequi illum non posse hypothecam, iusve redditus annui in proprietate constituere. Differentiæ autem ratio viua, & spirans ex eo procedit, q̃ seruitus quælibet, tam vrbana, quam rustica cõsistit in iure quodam vtendi, & fruendi, quare cum eo careat proprietatis dominus, nequit imponere seruitutem, at vero quoad hypothecam id non exigitur, sed sufficit, quod sit in bonis debitoris illam constituentis, ac proinde recte potest, in nuda proprietate hypotheca, censusve constitui.

11 Rursus inquirendum est, an in superficie census valeat cõstitui, & superficies dicitur quidquid est supra faciem terræ: vndeparietes & tecta in vrbanis, in rusticis arbores, vites, herbæ, fructices superficiei adscribuntur. Vitis enim appellatur superficies vineæ. l.
12 certo generi. 13.ff.de seruitu.rusticorum, & domus dicitur superficies soli ædes namque constant ex solo: & superficie, l. eum qui. 23.ff.de vsu capio. Sicque declarant Corrasi. & Eguina. Baro. in l. 3.ff.de seruitutibus. Vaconi. á Vacuna, lib.2.declaratio.iuris ciuilis declaratione.43.num.26. Menochus de retinenda possessio. remedio.4.in principio, & lib.2.de arbitrarijs iudicum causis, casu.31 Alciatus in.l. fundi, & Rebuffus in.l.bonorum.§.in bonis autem. ff.de verbo.significat. & hinc est
13 quod superficiaria prædia illa dicuntur, quæ in conducto solo certa annua pensione habentur. l.vltim.ff.de superficie. Qua ratione debet explicari tex.in.l.item. ff.familiæ erciscundæ.l.tutor.16. ff.de pignora.actione.l. cum spõsus.14.§.invectigalibus.ff. de publiciana l.1.§.hocinterdictum.ff. de vi, & vi armata.l hoc amplius 9.§.quæsitum.l. inter quos. 39.§. damni.ff.de damn.infecto.l.1. ff. quibus modis vsus fructus amittatur, & superficiarius dicitur ille, qui in alieno solo ædificat, q̃ a domino conduxit ea lege vt sibi ædificare liceret, & ædificatũ habere in perpetuum, vel ad tempus in plures inquam annos certa pẽsione annua. l. superficiario. 74.ff.de rei vendicatio. l. damni. 18.§.ei qui.ff.de damno infecto. Non tamen intelligas ad substãtiam contractus superficiarij esse necessum, vt præstetur aliqua annua pensio: nam emptione legato, donatione constitui potest, absque eo quod aliquid annuũ soluatur, vt explicat eleganter Bart. in.l.vltima. ff. de superficiebus. Iass.in.l.1.§.si ergo superficiarius num.2.versi.Item est contractus ff.de noui operis nuntiatio, & in l.1.nu.44.C.de iure emphy.Menochius.de retinenda. remedio. 4.num.5. & 6. Aluarus Valascus de iure emphy.quæst.33.num.3. superficiarius autem in superficie habet vtile dominium.l.3.§.1. ff.de operis noui nuncia.l.superficiarie.ff. de rei vendica. glossa. magna in.l.3.de seruit.& ibi Corrasi.num.5.gloss.in l.vlt.ff.de superficieb.Bart.Angel. & omnes in l.1.ff.si ager vectig.Ange.in. l. de quibus, num.23.ff.de legib. dicit communem Paulus Paris.consilio.50.num.21.vol. 1. Menochi. d.remedio.4 de retinen.num.5.

Valascus.d.q.33.num.2.quare superficiarius in superficie potest seruitutem imponere.leg.3.ff.de seruitu.l.10.titu.31.part.3.Bart.in l.1.§.vlt.ff.de superficie.Bal.in. l. 3.C.de serui.& aqua.Pinel.in l.1. C.de bonis mater.2.p.nume. 71. Valas.d.q.33.num.2.Menochi.d. remed.4.num.31.potest quoque pignori,vel hypothecæ dare superficiem.l.grege. 13. §. & in superficiarijs.ff.de pigno.l.etiam superficies.ff. qui potiores in pigno.habean.l.tutor.§.vlt.ff. de pignorati.actio.& obseruat Franciscus Baldui.in tract.de pigno.c.12 quoccirca statuendum est in superficie constituipossle redditum annuum, durabit autem tandiu, quandiu ius superficiei, Boerius q.181.num.2.&.3.Soci. Iunior cõsil.60.num.8.lib.3.Iulius Clarus, libro.4.sententiarum.§.Feudum q.37.Francis.Baldui.d.c.12.Berous.q.95.num.11.Grego. Lopez in l.11.titu.31.part.3.glos. mag. Pinel.& Menochius,vbi supra, Dominus Antonius de Padilla in. l. 3.num.5.C.de seruitu.& aqua.Celeberrimum enim est axioma iuris,resoluto iure dãtis resolui ius accipientis.l. lex vectigali. ff. de pign.l.Statius Florus.§. Cornelio Fœlici.ff.de iureficisci. l. quod si pendente.§.vltim.ff.de periculo, & commodo rei venditæ.l. peto §.prędium.ff.de legatis.2.l.1.& 2. C.si pignus pignori datum sit, c. nuper de donationibus intervir, & vxorem,& scribunt Decius in l.aliud est vendere.§.vlt.ff.de regu.iur.Gozadi.consi.39.nume. 5. Carolus Ruy. consi.17.num.8. li. 1.Tiraque.de retract. Lignagier. 14 §.36.glos.2.num.19.Cravet.consil.299.num.4.quæ propositio locum habet,vbi ex causa necessaria fit resolutio,secus vbi ex causa volũtaria.l.si res.ff.quibus modis pignus,vel hypothe.soluitur, l.in diem.ff.de aqua pluuiali arcenda.quoccirca resoluto contractu ex pacto de retrouendendo, resoluitur pignus,vel hypotheca ab emptore constituta medio tẽpore.l.lexvectigali.ff.de pignor. l.si ex duobus.§.vlt.ff.de in diem addictione.Similiter in hærede grauato,restituere post mortem suam,qui interim res, vel hypotheca,vel seruitutibus onerauit. Nam eo mortuo,& ita eueniente die fidei commisi extinguentur nexus illi pignoris,Hypothecæ & seruitutum.l.statius florus, §.Cornelio fœlici.ff.de iurefisci. Quod si venditor ex remedio legis.2.C.de rescindendavenditio. rem auocet,eoque modo contractus resoluatur,non cessat, non extinguitur,sed durat nexus pignoris hypothecæ ve ab emptore interim constitutus.Quia nonex causa antecedenti & necessaria, sedvoluntaria contractus resoluitur.Cuma.& Immola,in.l.in diẽ ff.de aqua pluui.arcẽ. Fulgos.in l.si res.ff.quibus.mod.pignus vel hy-

hypothe.soluitur Tiraque. de retractu conuentionali.§.3.glos.1. & vnica num.10. & 11.

Quid autem dicemus de emphy
15 teuta an valeat in emphyteusi reditum annuum constituere, cuius explicatio pẽdet ex eo,an emphyteuta valeat sine consensudomini emphyteusim in pignus, vel hypotecam dare,qua de re animaduerti tres autorum dissentiẽtium opiniones.Acursi. enim verbo vendere in l.vlt.C.de iure emphyteutico,docet emphyteutam irrequisito domino posse obligare,& pignorare rẽ emphyteuticam sequuntur,Bart.Bal. & Paulus de Castro in.l.tutor.§.fin. ff.de pignoratitia actione, Bart. in l.si constante in princ.3.q.tertiæ:q.principalis.ff.soluto matrimonio. Dicit communem Iass. in d.l.vlt.num.78.Alexan.consi. 173.volu.2.Hieron. Gratus.consilio.55.num.14.lib.1.& consil.54. num.5.eodem lib.Franciscus de Ripa in l.filius familias.§.Dictu. in.2.numero.90. ff. de legatis. 1. Mattheus de aflictis deciss. Neapolitana.191.num.3.Negusan.de pigno. 2.membro.2.partis,num. 28.Iulius Clarus.§.emphyteusisq. 18.Dominus Antonius de Padilla in l.3.nume.8. C.de seruitu.& aqua.Corrasi.in l.3.num.25.ff. de seruit.& probat apud nos lex regia.29.titu.8.part.5.cuius meminit Ioann.Garsias.de expensis & melio.c.6.num.21.&pro hac parte solet expendi tex.in l.lex vectigali,ff.de pignori.& in l. tutor §.vltim.ff.de pignorati.actione. In contrariam autemsententiam abijt Ludouicus Romanus in l.si constante in principio.ff.soluto matrimonio ex regu.tex.in l.vltim.C.de rebus alienis non alienan.inde arbitratus in generali hypotheca bonorum, non comprehendi bona emphyteutica,& hanc partem aduersus communem sustinet.Cremen.singul. 85. & defendit sapientissimus Franciscus Sarmiento,lib.3.Selectarũ interpretatio.ca.2.nu.23.[Mediã. vero amplectitur opinionẽ Ioan. Crotus in l. si constante in principio,num.48.lectio.ff.soluto matrimonio,vt bona emphyteutica comprehendantur in tacita; & legali hypotheca, ac proinde maneant obligata pro dotis restitutione,non vero in expressa , ac ideo nequeant expresse obligari ex regu.tex.in d.l.vlt.C.de rebus alienis,pro qua sententia illud facit,quod & si minoris bona immobilia non valeant absque decreto obligari expresse,l.si pupillorũ.§.si pupillus.ff.de rebus eorum.tamen absque aliqua solemnitate continentur & includuntur in legali,&tacita hypotheca glos.verbo.teneri in leg.vltima C.de legitimis tuto.vbi sequuntur Cynus,Faber,Bald. Ange. & Salycet.dicit communem Iasson in l.si constante in principio,numero

mero.210.ff.soluto matrimonio, & magis communem Iacobus Menochi. de adipiscenda posse, remedio.3.nume. 89. Ferdinand. Menchaca,lib.3.controuersi. vsu frequentium.c.55.num.3. Negusan.de pigno.4. membro. 2. partis numero.154.Palacios Rubios in cap.per vestras de donationibus inter virum & vxorem. §.26. testatus veriorem, & receptiorē opinionē,Bello.in.§.item seruiana numero.31.institutis de actio. alios refert Caldas Pereira. in l. si curatorem habens.C. de in integrum restitutione mino. verbo cum non absimilis,numero.35.& in effectu videtur magis probare dominus Ferdinandus de Mendoça.lib.2. disputatio. ciuilium, cap.4.num.34.in qua discetaptione licet olim cum relegerem publice responsum Vlpiani, in d.l. si constante,hanc opinionē Ioannis. Croti.magis probassem, nūc maturius re ipsa considerata censeo amplectendam communem sententiam, quam etiam defendit Benedictus Bonius de censib. art.28.neque obstat regula tex.in d.l.vltim.C. de rebus alien. non alie.quoniam procedit vbi simpliciter & absolute alienatio interdicta est,non etiam vbi secundum quid,vt puta sine alteriuscō sensu,quare cum emphyteutænō simpliciter,sed sine consensu domini prohibeatur alienatio, recte is poterit emphyteusim dare, in pignus, vel hypothecam.Igiturin emphyteusi poterit emphyteuta censum constituere, quod notat Petrus Follerius in pragm. Regis Alfonsi de censibus verb. huiusmodi census super rebusnumero.21.Redoanus de rebus Eccles.rubr. de constitutione annui census numero.35. Pro quo facit, quod emphyteuta potest in emphyteusi constituere vsum fructumBal.in.l.1.§.idem infundo.ff. quibusmodis vsus fructus ammitta.Salicetus in.l.vltima, col. penult.& ibi Iass.columna.34.C.de iure emphyteuti. Alexander, & Iass.in l.3.§.ex contrario ff.de adquirenda possess. Cattelli.Cotta. verbo emphyteuta non potest.Tiraquell.de retractu Lignagier.§. 1.gloss.7.numero. 48. & seruitutem imponere Corrasi.in l.3. numero.2.ff.de seruitu. Padilla in l. 3.num.6.C.de seruitu,& aqua.Pinel.in l.1.C.de bonis maternis.2. parte.num. 70.Molina libr. 1.de Hspanorum primogenijs,cap.20 nume.2.quod etiam ad illos, qui vulgo *solariegos* appellantur, libenter extendetem. Idemq; constituendum videtur de *vasallo*, & Feudatario vt sine domini consensu in re feudali valeat imponere censum,prout etiam scribit Petrus Follerius.d. ver. huiusmodi census super rebus num. 6. & sequentibus.Nam & vasallus potestin refeudali seruitutem imponere c.1.§.quid ergo de inuestit. in re

in re aliena facta Alexan.consil. 18.post num.5.libro.5. Padilla.Pinel.& Molina.locis proxime relatisCuia.lib.2.de Feu.titu.9.Sed nihilominus censeo a Vasalo in re feudali censum non posse constitui, absque consensu domini, quoniam Vasallo interdictumest feudum sine domini voluntate in pignus dare ca.11. in principio de prohibita feudi alienatione per Federicum vbi Bald.Isernia. Aluaro,Præpos,Mathe.de Aflictis speculator in titu.de pignoribus.§.1.versi.sed nunquid feudū Baldus in.l.3.C. vt in possessionē legato & in.c.1.§.autem si libellario quib.modis feud.amita. & esse commune placitum interpretum nostruin profitentur Franciscus de Ripa in l.obligatione generali numero.35.& pluribus sequentibus.ff.de pignoribus.Anto. Negusan. tractatu de pignoribus.2. membro.2. partis numero.43.Iulius Clarus.§.feudum quæst.35.ex quo solet reprehendi sententia Bartoli in l.si constante in principio,3.q.tertiæ quęstionis principalis. ff. soluto matrimonio,existimantis bona feudalia compræhendi in tacita hypotheca,quæ inducitur a lege in bonis mariti pro dotis restitutione sicque Bartol. reprehendunt, ibi Bald.Roman. & Alexand.& alij quos refert Ripa in dict.lege obligatione numero. 36. Neque obstat doctrina Baldi in.le. 2. C. communi a delegatis, & in: d.§. aut si libellario scribentis cessare interdictum, & prohibitionē pignorandi feudum, vbi obligatur absque traditione animo luendi:atque cum inconstitutione census feudi traditio non fiat videbatur ex sententia Baldi valere illam, quoniam respondendum est Baldum nō dicere obligationem.Feudi absque traditione efficacem esse, sed solum ex illa non incurri caducitatem & pribationem,vt explicantNegusan.d.tract.de pignoribus.3.mēbro secundæ partis,quæst.12. Iulius Clarus,dict.q. 35. valebit tamen census constitutio in feudo,vbi valet pignus vel hypotheca:& casus in quibus valeat recēsent Franciscus de Ripa in.di. l. obligatione num.37.38.39.Negusancius.dic.2.membro. secundæ partis num.44.

Huic disputationi consequens est altera an libellarius censum valeat constituere in ipso libello:pro cuius cognitione ne fallamur terminorum ignoratione, videndum est, quid sit libellus & vnde dicatur.Qua dere autores non conueniunt,diuersisque opinionibus distrahuntur. Placet autem diffinitio Iacobi Cuiacij de feudis lib.1.titul.2. quibus modis feudum amittatur, quod est venditio quæ fit scriptura in terueniente certo pretio,& hoc amplius certa pensione constitu ta in

ta in annos ſingulos & hac plerũque lege vt ſtato conductoque tempore contractus renouetur, rurſus numeratopretio certo, vel arbitrario. Dictum eſt in diffinitione ſcriptura interueniente; breui ſcilicet ſcriptura: quoniam licet plerunque ad venditionem non requiratur ſcriptura. l. contractus. C. de fide inſtrumentorũ tamen in libello neceſſaria eſt. Bald. in Rubrica. C. de iure emphyteu. Iaſſ. in l. 1. numero. 39. C. eodem. Præterea dicitur certa pẽſione, quoniam in libello annua quoque penſio præſtatur, ſicut in emphyteuſi, cap. 1. §. donare qualiter olim feudum poterat alienari, & Grego. 2. epiſtol. capite. 1. libellario nomine ad ſummam tremiſis vnius habere cõcede. Et appellatur venditio in d. §. donare & in quodam edicto Conſtantini Porphyrogenetæ de prædijs militaribus, cuius verba refert Cuiacius vbi proxime: alij locationem eſſe dicunt, & eſt eadem quæſtio, quæ de emphyteuſi, ſit ne venditio, aut locatio, qua de cauſa vſus fecit proprium contractum exẽplo emphyteuſis. Quin & libellum idem eſſe quod emphyteuſis plerique autores tradiderunt, ſed in hoc eſt differentia, quod non ſoleat emphyteuſis renouari non mutato poſſeſſore: libellus renouatur ſtatis certis que temporibus etiam non mutato poſſeſſore data certa pecunia vel quam bonus vir arbitratus fuerit ſecundum qualitatem rei in libellum datæ, & emphyteuſis contrahitur ſub lege meliorandæ rei, puta ædificij in a reponendi, vel reficiendi, vel agri excolendi & recreandi, libellus hanc legem non habet, & libellus imperpetuum fit ſemper, emphyteuſis nonnunquam ad tempus. libellum. autem quidam exiſtimant dictum, ab eo quod fiat ſub viliſsima penſione duorum denariorum perpetua, vel temporali capite. 1. §. donare qualiter olim feudum peterat alienari vbi Afflictis numero. 31. & Romani viliorem pecuniam libellam cenſum nummum appellabant Cicero. 3. in Verrem ecquis volcatio vnam libellam dediſſet, ſi ſua ſponte veniſſet, & pro Roſcio Comædo ſi petierit. S. H. ccc. Liij hic niſi planum facit ſex tertia cum Liij id libellam ſibi deberi, cauſam perdit, hoc eſt ſi vnum denarium minus ſoluat cauſam amittet. Conna. quem refert Valaſ. de iure emphy. quæſ. 35. num. 11. Couarru. de collatione numiſma. cap. 2. verſi. erat & apud vetes, alij cenſent appellatum a libella hoc eſt menſura tritici, quę vno die ſufficere poſsit ad victũ, vt accipitur in l. iudices. C. de epiſcopa. audentia, ſicut & apud Græcos Chænix erat ſes qui libra, pertinens ad æſtimationem victus diurni iuxta illud ſymbolum

lum Pythagoricũ Chænici ne in fideas, & notauit Andreas Alciatus, lib. 1. parergõn cap. 17. & quia huiuſmodi penſio ſolebat pro huiuſmodi contractu dari ideo libellarius nuncupatus eſt. Sed magis placet a libello hoc eſt breui ſcriptura dictum eſſe, vt autumat Cuiacius vbi proxime, & videtur antea docuiſſe Bal. in rubrica. C. de iure emphy. quibus ita conſtitu-
24 tis apparet dicẽdum libellarium in re ipſa, quam poſsidet ex libello, cenſum poſſe conſtituere. Mo-
26 ueor hac coniectura, quod celebre ſit Doctorum placitum emphyteuſim & libellum in effectu
25. non differre Barto. in l. 1. C. de iure. emphyteutico, & in l. ſi finita. § ſi de vectigalibus. 4. q. ff. de damno infecto, Alexander conſilio. 120. colum. vltim. volu. 1. & conſilio. 117. colum. penult. in fine volumine. 4. Soci. conſilio. 167. col.
27 2. volumine. 2. & conſil. 50. volu. 4. column. 1. Decius conſilio. 146. num. 7. & conſilio. 164. numero. 1. Pariſi. conſil. 60. colum. 3. volu. 1. & conſilio. 77. colu. 2. volu. 3. & conſil. 85. numero. 4. eodem volu. Iaſſon. in l. 1. C. de iure emphyteu. numero. 37. & in authen. ingreſi num. 45. C. de ſacroſanct. Eccle. Card. & Imo. in c. potuit delocato, Curcius de feudis. 4. part. numero. 91. Rolandus conſilio. 87. numero. 1. volu. 1. Valaſ. dict. q. 35. Iulius Clarus. §. emphyteuſis. q. 1. Menoch. conſi. 372. num. 3. vol. 4. Sed emphyteutæ permiſſum eſt irrequiſito domino emphyteuſim in pignus, vel hypothecã dare, in eaque cenſum conſtituere vt ſuperius reſolutum eſt. Igitur, & libellario permiſſum eſſe debet libellum hypothecæ ſubijcere, in pignus concedere, in eoque cenſum & ius redditus annui imponere. diſpoſitum enim in vno ex æquipararis locũ habet in alio c. translato. de conſtitutionibus. Qua ratione idem ius ſtatuendũ eſt in eo qui ex præcaria rem poſsidet. Quoniam præcaria in effectu comparatur emphyteuſi. Bar. in dict. §. ſi de vectigalibus. num. 10. Aluaro. in prohæmio feudorũ col. final. Iaſſ. in l. 1. num. 42. C. de iure emphyteu. Imola. in l. ex facto. §. fin. colu. 2. ff. ad Trebellia. Paul. in authen. ingreſsi. nume. 8. C. de Sacro. ſanct. Eccleſ. quid autem ſit præcaria & in quo differat a præcario diſerte tractat Aluar. Valaſ. de iure emphy. q. 34. Cuia. lib. 1. de feudis, titu. 5.

EPITOME
Capitis V.

1 *IX ſententia Aymonis & Follerij cenſus poteſt conſtitui titulo legati, donationis, aliſque titulis.*

2 *Agitur an titulo legati cenſus cõſtitui poſsit.*

Ex

3 *Ex ſententia Aretini non valet, legatum annuæ quantitatis, quando principale nunquam exigi poteſt, ſed redditus annuus dumtaxat. Contrariumtamen reſoluitur eſſe verius.*

4 *Proponitur communis reſolutio, an valeat legatum annuæ quantitatis, vbi & ſors, & redditus ſemper exigi poteſt.*

5 *Ex ſententia Pauli Caſtrenſis reſoluitur abſolute valere legatum annuæ quantitatis, etiam vbi, & ſors, & redditus ſemper exigi poteſt.*

6 *Reprehenditur Barbacia, quod dixerit vſuram proprie ſumptam in alio, quam in mutuo poſſe reperiri.*

7 *An legato redditu annuo ſuper certo fundo, ille fundus ſit hypothecatus pro redditu illo.*

8 *Redditus annuus teſtamento conſtitutus non eſt cenſus, nec eius appellatione rationeve continetur.*

9 *Redditus annuus teſtamento relictus conſtitui poteſt alio pretio maiori, vel minori, quam ad rationẽ vnius pro quatuordecim.*

10 *Quę de redditu annuo legato dicta ſunt, dotationi conueniunt.*

11 *An cenſus conſtitui poſſit per ſententiam.*

12 *In hac quæſtione refertur ſententia Nauarri.*

13 *In diſtincte reſoluitur non valere ſententiam, qua debitor condemnatur ad ſoluendũ mille, & quandiu non ſoluerit, ſoluat redditum eorum, & numero.15.*

14 *Non debet cẽſeri lucrum ceſſans, quod creditor potuerit pecuniam dare ad cenſum redimibilem.*

18 *An tranſactione poſſit cenſus cõſtitui, & reſoluitur non poſſe.*

17 *Latiſsime diſputatur an datione in ſolutum cenſus valeat conſtitui & probatur multis argumentis non poſſe, oſtenditurque ex natura rei & ante conſtitutionem extrauagantem Pij quinti ad cenſus validitatem eſſe neceſſariam realem præſentiam & actualem numerationem pecuniæ contemporaneam creationi, & formationi contractus.*

18 *Diſſeritur an titulo dotis cẽſus valeat creari: & non poſſe reſoluitur. quia ſolo titulo emptionis & venditionis conſtituitur.*

19 *Agitur an valeat conuentio, vt quandiu non ſoluitur dos, annuus redditus ſoluatur ad rationem vnius pro quatuordecim, & numero.21. vbi relatis duabus opinionibus inter ſe pugnantibus valere eam conuentionem conſtituitur.*

20 *Gener pẽrcipiens fructus ex fundo ſibi dato in pignus quouſque ſibi dos ſoluatur, lucrifacit illos vltra ſortem principalem & ibi late agitur de interpretatione tex. in c. ſalubriter de vſuris.*

22 *Conuentio de ſoluenda certa quantitate annua, quandiu non ſoluitur dos, miri poteſt ad rationem vnius pro duodecim, vel vndecim.*

Generi

23 *Generius ſuum cedere poteſt alteri in ſuperiori ſpecie.*

24 *An præſcripcione cenſus conſtituatur.*

25 *Cenſum in dubio redimibilem potius, quam inredimibilem præſumi oſtenditur.*

CAPVT. V.
quo titulo poſsit cenſus creari.

ALijs itaque titulis, quã ſolius emptionis, & venditionis cenſum conſtitui poſſe doctiſsimus Aymon Craueta conſi. 217. num. 4. exiſtimauit, & ſequtus eſt Petrus Follerius
1 in pragm. Regis Alfonſi de cenſi. verbo huiuſmodi cenſus ſuper rebus nu.66. quã obrem ex ſententia Aymo. & Follerij tit. legati, donationis inter viuos, vel cauſa mortis, tranſactionis, dationis inſolutum, alijſque titulis cenſus conſtitui poteſt. cum quibus ipſe non cõuenio, ſed vt lucidius procedat diſputatio noſtra, ſigillatim & de vnoquoq; titulo placet ſermonem
2 inſtituere. Principio ergo videamus an titu. legati? qua de re apud authores noſtros eximia eſt altercatio, & diſtinguenda eſt triplex ſpecies. Prima, quãdo principale nũquã exigi poteſt, ſed redditus annuus dũtaxat. Secunda quando vtrumq; ſẽper exigi poteſt, Tertia quãdo ad certũ tempus redditus vel annua quantitas peti poteſt dum taxat, poſt tẽpus vero & ſors & redditus,
3 de prima ſpecie iuditium tulit Areti. conſilio. 151. ſcribens non licere teſtatori in eum modum legare redditum annuum, & ſequuti ſunt Iaſſon in. l. 1. lectu. 1. numero. 59. C. de ſumma Trinitate & fide Catho. & in. l. vnica. C. de his, quæ pœnæ nomine columna. 2. Ioan. Crot. in. l. nemo poteſt. columna. 2. ff. de leg. 1. & ibi Ioanes Gutierrez numero. 104. Hieronymus Cagnolus. in. l. 2. columna. 1. C. de pactis inter empto. & vend. Barb. conſilio. 66. libro. 2. Didacus Perez in prœmio titul. *de las vſuras* libro. 8. ordinamenti pagina mihi. 12. verſiculo ex quibus deducitur. verum falſa eſt horum authorum ſententia, quoniam vix eſt vt in ea ſpecie poſsit ſub eſſe aliqua vſura, cum nullum ſit mutuum, nulla pactio, nulla extorſio, nulla negotiatio, nullum que opus creditoris interceſſerit. Præterea neque vſura interprætatiua aut præſumpta deprehendi poteſt, quia hæres non eſt obligatus ad ſummam principalem, nec poteſt legatarius vllo modo illam exigere. deinde hic eſt legatum alternatiuum, quia ſumma principalis eſt poſita in diſpoſitione & data electio debitori. igitur legatũ vere ſeu effectualiter alternatiuum nihil habens commune cum materia vſuraria, nec infor-

ma neque in fraude,nec in ſuſpitione,cum non ſit electio creditoris,ſed debitoris relinqui & percipi poteſt,quare Bart. in.l.vnica. quæſt.3.C.de his,quæ pœnæ nomine.Paulus de Caſtro.in.l.1. columna.3.C.de ſumma Trinitate & fide catho.& in Rubrica.C.de his, quę pœnæ nomine,docuere cõtrarium, & ſequuti ſunt Bart.Socinus in.l.pœnam.nume.7.ff.de his quæ pœne no.Franciſcus deRipa. in. l. nemo poteſt numer.3.ff.de leg.1.Couarru.poſt Carolum Molinæ.a ſe relatum lib. 3.variarum capite vltimo ad fi.LudouicusMexia in pragmatica taxæ panis concluſio.6.numer.106.

In ſecũda vero ſpecie videtur plaeuiſſe magis illa diſtinctio,quod ſi apponitur ſimplex pœna ſemel
4 committenda,valet etiam indefectum quantitatis legatæ ſoluendæ,nec præſumitur in fraudem vſurarum adiecta, quia in vltimis voluntatibus, non ita præſumitur fraus.l.ex hoc edicto.§. 1.ff.de alienatione iudit. mu.cau. tact. aut per dinumerationem temporis,& tunc ſit vera vſura, ſiue apponatur quantitati legatæ alias non debitæ,ſiue quantitati alias debitæ.Nec valet hodie talelegatum,ſit que correcta & antiquata deciſio text. in.l.3.§.vltimo.ff.de annuis legatis,vbi docuerunt Bar. & Lanzelo.Decius,Bar.in. l. cum ſtipulati.ff.de verborũ obligatio. Bal.in.leg.cum allegas.10.oppoſi. C.de vſuris & vbi Salicetus col.2. Anchar.inreg.peccatum col.11.& in reg.nemo poteſt col.3.de regulis iuris lib.6.& conſi.33.& conſi. 230. Paul .conſi.101.lib.1. Alex.in l.diuortio in princip.col.7.ff.ſoluto matrimonio & conſi.27.vol.4. Socinus conſi.56.li.3.Lanze.Deci. in.l.apud Iulianum.§.fructusnotabili.4.ddleg.1.Purp.in.l.rogaſti §. ſi tibi col.8.ff.ſi certũpetatur. Aymon Craueta.conſi.89.Anania in c.ſuper eo.col.2.de vſuris.Bart.& Socinus in.l.2.ff.dehis,quæ pœnæ nomine Iaſſ. in. l. 1.C.de ſumma Trini.nu.59.Crotus in lege nemo poteſt.col.1.& ibi Ioan. Gutierez nu.104.ff.de leg.1.Hierony.Cag. in. l. 2. C. de pactis inter emp. & vendit.num.9.Palacios Rubios in repetitione capituli per veſtrasde donationibus inter virum &vxorem notabili.6.num.8.& 9.Coua. profeſſus eſſe cõmunem ſententiam poſt Socinum.li.3. variarum c.1.nu.9.Didacus Perez in proœmio tit. 2.li. 6.ordinamenti pagi. mihi.21.Hi enim authoreſ fingũt, quod dum legatarius differt exactionem,videtur eam quantitatem hæredi ſub vſuris mutuo dare.

Contrarium autem intrepide &
5 conſtanter aſſeuerarunt Paulus de Caſtro in Rub.ff.de his quæ pęnæ nomine & in. l.1.col. penultima. C.de ſumma Trinitate.Ludo. Roma conſilio.110.colu.10.Auguſti. Bero.in Rub.de vſuris.nu.46.Alciatus.li.5.paradoxo. c. vltim.Ioa. Gerſon.

Gerſon in li.de cõtracti.col.ante penultima. Ludouicus Mexia.d. conclu.6.num.106.Hotto.li.2.de vſuris capite vltimo . quæ ſententia veriſima mihi videtur & conſtabilitur efficaci & ſolido fundamento.Quoniam Theologi,& iuris pontificij profeſſores frequentiſſime docent vſuram non poſſe
6 reperiri niſi inmutuo vero vel prę ſumpto,aut interpretatiuo,& ipſe tradidi in capite. 5. libro.1.huius tractatus:in propoſito autem nullum eſt mutuum,nec verum,nec præſumptum aut interpretatiuum, quia legatarius(qui creditor eſt)nihil numerat,nihil extorquet,nullumpactum facit,ſedtantum quod offertur, ex aliena liberali,& mere ſpontanea voluntate recipitur, cum legatum acceptat:igitur omnis & materia & forma & effectus & odium vſuræ ceſſat.Quo circa verius eſt reſponſum Vlpiani.in. l. 3.§.vltimo ff. de annuis legatis non eſſe correctum,nec ob eſt quod Iuris conſultus in. d. §. vltimo eam penſionem vocauerit vſuram, quoniam in iure ciuili verbum vſura æquiuocum eſt,vel analogum,non ſolum enim ſtrictę & proprie accipitur,vt in.l.ſi tibi decem in principio.ff.de pactis .l. lecta ff.ſi certum petatur:ſed etiam large,vt in l. curabit. C. de actioni. empt. & venditi,quin etiam largiſsime & improprie pro quocunque ſucceſſiuo incremento, vel ſuperabundantia promiſcue accipitur,vt in d. §. vltimo. vbi nomen vſuræ non accipitur ſtrictę & proprie, ſed pro ſuperabundantia, & ſic largiſsime & improprie,quem ad modum etiam notauit Ioannes Gerſon eximius Theologus loco ſuperiori.

Qua propter cenſeo falſam eſſe Barbatiæ ſiculi ſententiam.d. conſilio. 66. numero. 8. volumine.2. qui cum perſenſiſſet argumentationem pro hac ſententia maximam efficaciam continere reſpondit vulgatam theſim, quod non niſi in mutuo vſura inueniatur,regulariter procedere & Doctores conſideraſſe quandam facti frequentiam,quia frequentius eſt in mutuo committi quam in alijs. Errat enim turpiter Barbacia, & aduerſus omnes diuini & humani iuris profeſſo res ſuſtinet rem inauditam. namque certo certius eſt vſuram proprie & ſtrictę ſumptam,quæ turpe & improbum lucrum eſt, non reperiri inalio, quam in mutuo vero, vel interpretatiuo . quæ vero incontractibus bonæ fidei ſolet interuenire, non eſt proprie & ſtrictę vſura,ſed quodam incrementum,& ſuper abundantia, imo & ipſa ſors, nec habet quidquam mali,ſed omni iure licita & permiſa eſt,vt ipſe late diſſerui lib. 1.capit.3.

Ex quo inferri poteſt tertiam ſpeciem propoſitam ſuperius omni

dubitatione carere, nam si vitium non est, quando legatarius vtrunque petere potest, multominus, quando non currit redditus, nisi pendente dilatione, qua legatarius sortem petere non potest. In proposito autem frequens est
7 controuersia, an legato redditu annuo super certo fundo ille fundus hypothecę nomine & nexu teneatur. Quamquæstionē nouissime & accurate tractat Ioannes Garsi. in tract. de expensis & melioratio. capite. 4. a numero. 30. quo loco tres recensēt dispares autorum sententias & profitetur denique professoribus nostris placuisse magis, vt is fundus hypothecæ nexu teneatur. Idem quoque agnoscunt Petrus Folleri. in pragma. regis Alfonsi de censibus verbo huiusmodi census super rebus numero. 67. Petrus Salazar in tractu de vsu & consuetudine capite. 11. numero. 34. & alijs: quæ resolutio & communis sententia procedit vbi fundus taxatiue & limitatiue adiectus est, non vero vbi demonstratiue, vti explicat Carolus. Moli. in consuetu: Parisien. §. 52. glosa 2. numero. 24. & 25. & Latius Ioannes Garsias dicto capite. 4. numer. 34. Taxatiue autem censetur adiectus, cum in eadem ponitur oratione: demonstratiue vero cum in diuersa. Barro. in. l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verborum obliga. Paulus. & Alexander. in. l. sthicum, quimeus erit. ff. de legat. 1. Bellapertica. Cynus. Bal. & Salice. in. l. si quis argentum. §. 1. C. de donationibus. Bartho. in. l. Paulo Callimacho. ff. de legatis. 3. Roman. singu. 430. Franciscus de Ripa. in. l. sthicum quimeus erit numer: 12. ff. de legat. 1. Carolus Molinęus in consuetudi. Parisien. titul. 1. §. 2. numero. 20. Hierony. Gygas de pensiom quæst. 62. dicit communem Ludouicus Gozadi consilio. 83. numero. 7.

Neque huiç analysi ob est responsum Scæuolæ. I.C. in. l. Titius. 81. §. Lucius Titius. ff. de contrahen. emptio. cuius verba sunt. *Lucius Titius promisit de fundo suo centum millia modiorum frumenti annua præstare prædijs. Gaij Seij. Postea Lucius Titius vendidit fundum additis verbis his: Quo iure, quaque conditione, ea prædia Lucij Titij hodie sunt itu veneunt, itaque habebuntur.*

Quero an emptor Gaio Seyo ad præstationem frumenti sit obnoxius. Respondit emptorem Gaio Seio, secundum ea, quæ proponerentur obligatum non esse. Quoniam Acursi. ibi varijs explicationibus difficultatem enodare conatur, sed probabilior & receptior est interpretatio Scæuolã personalẽ tantumobligationẽ negasse, de qua dum taxatim terrogabatur, non autẽ hypothecariam, vt agnoscit Caro. Molinę. in consuetudi Pari. d. §. 52. glo. 2. Responsa enim iuris consultorum de

bent

bent adpunctum interrogationis restringi, nec vltra extendi. l. fulcinius. §. Celsus autem. ff. quibus ex causis in possessionem eatur, ibi *hoc annotandum est Celsum consultum, non de latitante sed de absente?* & præsertim Scæuolæ, qui cæteris erat morosior breuior, & angustior in responsis. Quo circa in specie textus in. d. l. Titius. §. vltimo. non negatur esse hypothecam, quoniã ibi de ea nulla fuit facta mentio, quæstio, nec decisio, sed nec asseuerandum est Iuris consultum existimasse in eo casu hypothecam fuisse constitutam, quia potuisset certus ille fundus, causa designandæ solutionis tantũ expræsus fuisse.
8

Ipse vero, licet pro certo habeam vltima voluntate relinqui & constitui posse annum redditum, (vt superius resolutum est) eam dispositionem census nomine ratione & substantia, minime contineri, verissimum esse credo. Census enim natura simplex est, non multi formis insolum que cadit titulum emptionis & venditionis. Nullus enim negauit, censum esse emptionem & venditionẽ: quoniam id luce pomeridiana clarius est, & contrarium asseuerare esset in re perspicua cœcutire. Igitur quemadmodum non dicimus emptionem, & venditionem contrahi posse titulo legati, fidei comissi, donationis ve, ita quoque negandum est censum posse eisdem tituli constitui, alias enim sequeretur censum, & legatum & fidei comisum, & donationem esse: quod ipse non admitterem. Habet enim naturam propriam suis terminis & finibus circumscriptam a legato, fidei comiso, & donatione separatam. Coniungi autem censum in eodem instrumento cum legato fideicomiso ve recte dicitur, quoniam & in vltima voluntate contractum celebrari posse, recepta sententia est. non tamẽ is contractus vltimæ volũtatis complexu continetur, nec eius naturam sequitur, sed propriam retinet vt docuit glos. in. l. hæredes palam. §. vltimo. ff. de testam. & ibi Imola. Paulu, Aretinus. Aemylius Ferretus. & Constan. Rogerius. dicit communem Parisi consilio. 2. numero. 19. volumine. 3. & consi. 46. numer. 36. volumine. 4. Roma. consi. 171. numer. 6. in fine. Decius consi. 196. postnumerum primum, versi. ex quibus omnibus. Boeri. decis. 353. nume. 4. Tiraque. post leges connub. glo. 5. numero. 101. Couarru. in Rubrica de testamentis. 3. part. numero. 17. Peralta in. l. cum fundus numero. 7. ff. de lega. 2. Costa. in. l. si excautione pagina. 15. C. de non numerata pecunia. Alexan Crotus. Alciatus & Ripa. in. l. nemo potest. ff. de legatis. 1. & ibi Ioannes Gutierrez numero. 254.

Iulius Clarus libro.3.§. testam en-quæst.75.igitur vbi relinquitur in vltima voluntate redditus annuus, legatum erit, autem fidei comisum, non census qui contractus est, & sic nihil habens commune cum legato, aut fidei comiso.l.verba gesserunt & contraxerunt.ff.de verbo.significa.

Exqua resolutione infero non esse necessarium, vt redditus inteſtamento relictus constituantur ad rationem vnius pro quatordecim, quoniam lex Regia diffiniens precium census redimibilis de censu loquitur & reditus in testamento relictus census non est, ideoque eius legis præfinitione non comprehenditur. quo circa testator sic posset legare, Titio, relinquo tringinta, & quandiu hæres non soluerit insingulos annos illi præstari volo quatuor, autquinque. Sed euestigio se offert aduersus hanc sententiam celebre responsum Vlpiani iuris cons. vlti.in.d.l.3.§. vltimo.ff. de annuis legatis scribentis in hæc verba.

Sicui certa quantitas legetur & quo ad præstetur insingulos annos certum aliquid, velut vsuras iusserit testator præstari: legatum valet. Sed in vsuris hactenus debet valere, quatenus modum probabilem vsurarum non excedit. Quibus verbis Vlpianus perspicue docet legatum annuæ, quantitatis non posse excedere legitimum vsurarum modum. Sed respondeo sententiam Vlpiani esse accipiendam, vbi testator expresit se legare loco census, quia cum censum esse voluerit, non potuit vltra modum legitimum legare argumento.textus in.l.nemo potest. ff.delegatis primo. At vero vbi simpliciter legauit nihil exprimens, nihil est quod eius legati validitati possit derogare, quam interptetationem esseveram mihi persuadeo ex illis verbis eiusdem.§. in *singulos annos certum aliquid velut vsuras, quæ demonstrare videntur expressum annuam quantitatem relictam a testatore loco vsurarum.*

10 Quæ vero de redditu annuo legato diximus, donationi quadrant omnes enim Theologi authores, & professores iuris canonici vna animi consensu tradiderunt, donatione posse constitui, redditum annuum, & maior scribentium pars inde colligit imponi & creari posse interuiniente pecunia, quemadmodum apparere potest ex his, quæ lib.1 notaui. cap.7.licet ergo titulo donationis se obligare ad prestandam insingulos annos certam quantitatem, vel ad tempus, vel inperpetuum, vt etiam probat textus.in.l.vltima.C.de rerum per muta. Ludouici.Roma.consi.302. num.1. sed is contractus donatio erit noncēsus, ideoq; eius redditus annui cōstitutio excedere poterit pretiū lege

Regia

Regia, præfixum censui redimibili: vt superius dixi de reddituo annuo vltima voluntate constituto & resoluit Nauarru. consi.1. sub titulo de dona. sed nunquid sententia poterit vnus ex litiganti-
11 tibus compelli, & obligari, vt alteri collitiganti certam præstet quantitatem, & quandiu, non preferit insingulos annos soluat ad rationem vnius pro quatuordecim? & pro parte affirmatiua in primis facit, quod licita est obligatio, qua quis constingitur ad aliquid faciendum sub pœna tam iure canonico.C. dilecti de arbitris.C. suam de pœnis, quamciuili.l.qui fidem.ff.de transactio l. si pacto quo pœnam. C.de pactis.l.cum pro pœnas. C. de dolo, & non solum per contractum, vt præcitatis legibus sed etiam per vltimam voluntatem. l. 1. C. de his, quæ pœnæ nomine. §. vltimo.iusti. de lega, & per sententiam arbitri. d. capite.dilecti, & per sententiam Iudicis. d. capite suam.

Secundo debitor non solum tenetur soluere sortem sed etiam interesse quod passus est creditor.l 1. C.de senten.quæ pro eo quod interest, ergo iudex potest cōdemnare debitorem adsoluendum debitum & interesse. Sed iudex qui profert eam sententiam nihil aliud intendit, igitur id potest optimo iure facere.

Tertio, cui plus licet, quod minus est, licebit quoque regula cui plus de regulis iuris: lib.6. sed minus & vtilius debitori est, quod condemnetur alternatiue adsoluendum mille vel redditum eorum.donec illa soluerit, quamsim pliciter adsoluendum mille. Igitur si potest iudex comdemnare simpliciter adsoluendum mille, poterit etiam condemnare adsoluendum mille, vel redditum eorum donec illa soluerit.

Pro parte vero negatiua facit primo quod census non potest constitui alio modo, quam titulo emptionis, & venditionis, & pecunia præsenti ac numerata. Igitur non potest constitui per sententiam. Secundo quoniam ex contraria doctrina præberetur occasio, via que facilis aperiretur ad extorquendas vsuras. Nam qui vellet mutuare centum mille, vel plura sub vsuris, & qui vellet ea sic mutuo accipere facile possent conuenire vt creditor tradat illa debitori, & eum trahat adiuditium, & debitor confiteatur se debere, sed non posse soluere esse quecontentum dicat vt condemnetur ad soluendo ea, vel redditum annuum donec illa soluerit.

Tertio non licet dare alteriali quid consistens in numero, pondere, vel mensura, siue mutuare cum pacto pœnali, quod si nō soluerit ad certum terminum soluat aliquam pœnā, quia id est dare tacite ad vsuram, vt sentiunt Bart.

& Salicet in.l. cum proponas. C. de dolo,& ante ipos Innoc.in d. capit.suam & latius Ludoui. Roma.§.consi.510.nu.3.ergo&c.quę argumenta in vtranque partem scribit Nauarrus incommentario resolutorio de vsuris nu.99. & 100. In eaque difficultate ita distinguit,quod si lis fuit mota super rebus consistentibus in numero,
12 pondere,&mensura,sententia nō valeat,si verolis fuerit agitata super rebus alijs,vim & robur firmitatis obtineat:diuersitatis que rationem inter vtranque speciem constituit Nauarrus ipse, nempe quod pœna pecuniaria imposita contra debitorem rerum mutuabilium presumitur adiecta in fraudem vsurarum,imposita vero super alijs minime,nisi adiecta fuerit a solito fœnerari iuxta glos.in l. pœnam. ff.de vsūris. Mihi aūt hæc distinctio sapientissimi Na-
13 uarri non placet & censeo indistincte eam sententiæ formam viribus non subsistere.Principio moueor ex eo quod sententia debet esse conformis libello.capit.cum super de causa possessio. & proprie. capit. licet Hely de Symonia.l.vt fundus.ff.communi diuidundo.Anto.Guiber.cōsil.lib.vno quæstio.iuris capit.9.nec excedere potest natura iudicij &actionis propositæ argumēto tex.in.l.cum res.C.de probatio. & eorum,quæ ibi notat Bal.& Bellamera consi. 3.columna.5.Cæsar Contar,in.l.vnica.C.si demomentanea possessio fuerit appella.quæst. 15.nume.39. sed in libello creditor non posset intendere actionem aduersus debitorem vt soluat mille sibi debita vel redditum annuum:igitur nec iudex poterit in eum modum debitorem condemnare.

Secundo celebre nostrūm interpretum placitum est, dationi quātitatis adiectam pœnam continere vsuræ præsumptionem ex.l.rogasti.§.si tibi.ff.si certum petat.& scribunt autoresplurimi,quos per censui sigillatim li.1. cap.10.dum tractarem an comissi pactum adijci valeat contractui censuali:sed in specie proposita adijcitur pœna dationi quantitatis.Igitur non posse imponi per sententiam affirmandum est.

Tertio lucrari aliquem cum alterius iactura, ipsa quoque natura vetat. l. nam & hoc natura.ff. de condictione.in debiti.l.iure naturæ.ff.de regulis iur.reg. locupleteri eodem tit.lib.6.sed creditorperciens redditum exea sententia, lucrum reportat cum debitoris incommodo & iactura:igitur talis sententia viribus non subsitit.

Quarto vbiex mora creditoris ius non est factum deterius, vel quia nullum damnum post moram sensit,neque lucrari desijt, debitor non tenetur,neque condemnari pot ad aliud,quam adsortem vel factum principale.l.& si post tres.8.ff.si quis caut.vbi iuris Congaius

gaius sic scribit. *Et si postres aut quinque,plures ve dies quam iudicio fisti se reus promisit,secum agendi potestatem fecerit nec actoris ius ex mora deterius factum sit.*

Cōsequens est doci defendi eū debere per exceptionē & ibi omnes.l.si ita quis.§.seia.ff.de verbo.obliga.Frā ciscus Hotoma.in disputatione de mora,pagina mihi.158.Iacobus Cuia.in.l.84.ff.de verborum obligatio.igitur obdilatam solutionem eiusque tardationem iudex non poterit condemnare debitorem, vt quandiu non soluit summam principalem,præstet creditori annuam quantitatem,si eius nihil interest, vel ex damno emergenti, aut lucro cessanti.Et accedit quod iam hodie pœna conuentionalis, quam secure inquantacunque, summa exigi posse Innocentius tradidit in capite sacro de sententia excomuni.non debeatur,nec restetur,nisi quatenus interest. Math. de afflictis decisione Neapoly.135. Auenda.in dictionario verbo pœna coniunctional.Ioannes Guti.de iuramen.confirma.1.part. cap.36. nume.10.

14 Neque obstat si dixeris,iam interesse creditoris,cum si statim soluisset debitor facili negotio potuisset dare adcensum redimibilem.quoniam id interesse non est considerabile:omnes enim Theologi&Pontificij authores duplex solum considerant interesse. Vnum damni emergentis, alterum lucri cessantis. Michael.de Pala. in praxi Theologica.lib.4. capit. 4.Borgni. Caualca.decis. Fiuzanensi.3. nume.32. Sarauia in instructione mercatorum capit. 10. & 11. Pro quibus est textus in.l.2. in fine.ff.de eo,quod certo loco. l.si mulier.§.rerum amotarum.ff. rerum amo.l. hæredes.§.si in certi ff.familiæ erciscū.l.3.§. qui de sepulchri. ff.de sepul. violato. Hoc autem interesse non est damnie mergentis,sed nec lucri cessantis quoniam id dum taxat habet locuminsolito negotiati redditum vero annuorum emptio non potest dici negociatio,alioquin homo solitus dare ad censum mutuando paciscipossetcertam quātitatem ad rationem vnius proquatuordecim quādiu solutio tardatur,quod ipse perquam falsum esse mihi persuadeo.Etenim omnes in hoc proposito solum consi derant negotiationem alicuius mercantiæ,quæ,& periculis,& expensis,laboribus que sit exposita. Contra.de contracti.quæst.30.concli.4.Anania in.capite. conquestus de vsuris. Adrianus in.4. de interesse versi.quia tractatum est. Ang. verbo vsura.1.§.16. Rebuff. in.l.vnica.C.de sentēn.quæ pro eo quod interest.glo.vltima.numer. 13.&14.Benuenu. Stracha.de contracti.Mercato.4.part.num.2.& 3. Palacios Rubios in. capit. per vestras de donationibus interuirum & vxorem notabili.6.in principio

num.5.& 10.& §.2.cum alijs.Palatio & Sarauia.locis relatis superius.Don Ludoui.a Peguera decisio numeri minalium cap.33. Gutierrez de iuram.1.part.cap.2. numer.5.Rolan.a Valle consi.35.numero. 4. & 13.volumine.1.Quod cum non adsit in ea,de qua tractamus, quæstione,non posse id lucrum exigi, per quam manifestũ est,& accedit quod grauissimi authores censuerint,lucrum cessans nec exigi nec inconuẽtionem deduci posse.Equorum numero fuit Scotus.in 4.distinctione.15.quæst. 2.Durandus in.3.sententiarum.d. 17.quæst.2.Ino.in capite nauiganti de vsuris & D.Thomæ ascribit sequutus eam opinionem Dominicus de Soto.lib.6.de iusti.& iure.quęst.1.arti.3.Ioannes Andreas in d.capit.nauiganti & Antonius in.c.salubriter eodem tit.

Nec obstat sententia Pauli Castrẽ si in.l.diuortio.ff.soluto matrimonio scribentis quod vbi quis haberet paratam pecuniam ad emendum fundum posset paciscí de interesse lucri cessantis loco fructuũ quos ex prædio percipere potuisset quam ius non sit solitus negociari,quod etiam docuere.Bal.in. l.vltima infine. C. de pactio.hæredita.Ancarra.consi.150. sequuntur Alexand.consi.31.nume.3. & consi.200. volu.6. Aymon. consi. 89.colum.vltima.Claudi.de Seysello.in.d.l.diuortio columna.4. Thomas Gramma.decis.103.num. 93.Andr.Barba.Cagno. Couarru. & Ioannes.Baptis Lupus quos refert & sequitur Ioseph.Maicar de probatic.volu.2.conclu.933.num. 24.Nauarrus incommentario resoluto.de vsuris nume.56.quoniã sententiam Pauli Castrensis improbat Alexand.in. d.l.diuortio. nume.25.& 26.quia emere fundũ non est actus quęstuarius & notat Bart.in.l.legatis in princip. inpenul.quæst.ff.de lega.3.per textũ. in.l.si cum villico.ff.de institu.Alexan. sequitur Carolus Ruinus. consi.48.num.3.volumi.5.nec dissentiunt idem Ruinus consi.104. nume.3.4.5.6.& 7.volumi.4.Rolan,a Valle.d. consi.35.numer. 15. 16.& 17.volum.1.quin imo &Alexandro videtur accedere Marcus Anto. Natta. in additio ad eundem Alexa.d. consi.31. volumi.6. Nec mihi vnquam arrisit opinio excelentissimi Pauli Castrensis, quoniam (vt superius tetigi)animaduerti omnes scriptores consentire vt lucrum cessans exigi nõ valeat,nisi ab eo,qui soleat quęstuariam negociationem exercere quod præter authores dinumeratos superius ad notarunt etiam Areti.consi.9.Rui.d.consi.48.volu. 5.& d.consi.104.volumi. 4. Claudius testatus esse communem in. d. l,diuortio colum. 3. ad finem, Bart.in.l.vnica num.25.& ibi Curcius.num.39.C.de senten.quę pro eo quod interest,vbi Cagno.num. 36. & 37. quare cum emere fundum,

dum,aut domum non sit quęstuaria negociatio,authore Bartolo.in d. l.legatis, fit consequens Pauli Castrensis opinionem sustineri non posse,ideo que magis censeo vt habens pecuniam paratam ,& expositam emptioni redditus annui non possit a mutuatario exigere eam quantitatem,quam potuisset ex redditibus percipere,nec id inpactum de ducere.

15 Quinto expendo pro hac parte responsum Papinia. I. consulti in.l.1.§.socius.ff.de vsuris ibi. *Nec tamen Iudex iudicij bonæ fidei recte iubebit interponi cautiones,vt si tardius sẽtentiæ cõdẽnatus paruerit,futuri temporis pendantur vsuræ: cum in potestate sit actoris iudicatum exigere. Paulus notat: quid enim pertinet ad officium Iudicis post condemnationem futuri temporis tractatus*? prout legitur in pandectis Florentinis. Ex quibus verbis acutissimi ingenij Papinianus haud obscure docet Iudicem non posse debitorem condemnare,vt quandiu non paruerit sentẽtię,soluat vsuras. Quod ibi notant glo. Odofre. Iacob. Butri. Bart. Floria. Fulgosi. & Salice.

Neque obsunt argumenta incontrarium ex Nauarro proposita, quoniam ad primum respondeo, licitam esse adiectionem pœnę,vbi facto vel dationi speciei apponitur,non vbi dationi quantitatis, vt expluribus scripsi lib. 1.capite. 10.quare cum inproposito pœna quantitatis dationi adijciatur , fit consequens,vt sententia viribus carere debeat,vel secundo respondeo pœnam dum taxat admittendam esse , quatenus interest, siue insententia contractu ve apponatur , & cum nihil in nostra specie creditoris interesse supponamus, plane locum pęna non potest obtinere. Tertio quoque responderi potest,quod cum talis adiectio pœnæ moram & tardationem debitoris futuram respiciat,ad illam iudex condemnare non possit,quia tractatus futuri temporis,non spectat ad iudicem. Vt bellissime respondit Papinia. I.C. in. d.l.1. §.socius.ff.de vsuris.

Secũdum argumentum facili negotio dilui & profligari potest,si consideres iuxta speciem relatam superius nos agere,an vbi de præsenti nihil interest creditoris,iudex possit illum condemnare , vt quandiu sortem non soluerit,solnat vsuras legitimas illius. Ideoque argumentum vim nõ habet. Quod si interesset creditoris , idque petitum esset,negari non potest,quin iudex posset condemnare debitorem ad interesse. Futurum autem interesse post sententiam iuditio suo & condemnatione non posset iudex complecti vt superius demonstraui ex dicto.§. socius.

Tertium argumentum fallaci & captiosa nititur assumptione: quoniam re ipsa perpensa maturius, debitori vtilius est condemnari solum

solum ad mille, quam alternatiue ad mille, vel redditum eorum, quandiu nō soluerit. namque sors remanet semper debitori integra persoluenda, illa que manente premitur onere singulis annis prestandi redditum, quod laborem, damnum, molestiam, & diminutionem infert patrimonij, præsertim quod vix, aut nunquam redimi soleant redditus huiusmodi. & licet admitteremus eam formam sententiæ debitori vtilem esse, nō tamen sequitur ex inde licitam & iustam esse.

Vlterius libet inquirere, an transa
16 ctione valeat census constitui? finge enim Ticium discedere a lite mota aduersus Mæuium ob certam pecuniæ quantitatem, quam Mæuius admanus paratam non habebat, sed quandiu non solueret in vim census se præstaturum annuam pensionem ad rationem vnius pro quatuordecim Titio promisit, dubium est, an exeo contractu a Mæuio Ticius valeat annuas pensiones exigere, isque contractus census nomine, re & substantia contineatur? Inquo si Aymonis Saullianí. d. consi. 217. numer. 4. & Follerij. d. verbo huiusmodi census super rebus nume. 66. opinioni assentiendum est, censum transactione constitui posse respondendum erit, sed qui animo percurrerit nostras de censu traditiones, dicet nos Aymoni & Follerio consentire non posse. Igitur titulo transactionis censum constitui non posse magis censeo. Nam si solius emptionis, & venditionis titulo census constitui potest, perspicum fit, non posse titulo transactionis, quod autem titulo solius emptionis, & venditionis constituatur, apparet liquido ex traditis superius, & nouissime animaduertit Elbertus Leoninus primarius iuris professor in Academia Louaniensi consi. 52. num. 2. improbans Romanum consilio 302. existimantem censum esse contractum innominatum, do, vt des, esto autē eam conuentionē in vim census non valere: valebit ne in vim transactionis? Et valere videtur probari ex textu. in. l. pacto, & in. l. qui fidem. ff. de transactioni. l. cum proponas, &. l. promisis. C. eodem titulo. Vbi transactioni pœnam adiectam valere, & exigi posse iuris Consulti responderunt & Cæsares rescripserunt, & declarat Petrus Velloius lib. 1. variorum iuris ciuilis. capit. 4. cum igitur inpœnam quandiu non soluitur principalis summa, annuæ quantitatis prestatio intrā factione fuerit appositā, iure consistere videtur dicendum. ipse vero contra puto. Primum quia eius conuentionis iustitia pendere solum videbatur ex eo, quod censuale clauderet inse contractum, sed census non est (vt proxime dixi) igitur conuentio iustā non est. Rursus quoniam in ea forma conuentionis

uentionis latet mutuum, quippe transigentem fingi potest accepisse pecuniam, & sub vsuris mutuasse debitori, ergo non valet. Sed dicet aliquis hanc argumentationem ineficacem esse, quoniam indubitatione proposita videtur actum, vt sortis præstatio, solutio vedebeat semper in libera debitoris potestate manere, nec possit a creditore repeti, quod repugnat mutuo, inquo creditor valet a debitore libere sortem exigere. l. 2. ff. si certum petatur, Hieronymus Gabriel. consi. 152. num. 4. & 5.

Nihilominus tamē aduersus eam conuentionem vrget illa ratio, quod vsura sit aliquid vltra sortē accipere, siue menstruum, siue annuum sit: quoniam vsura est quid quid sorti accedit. c. si fœneraueris. c. putant. c. plerique, c. vsura. 14. quæst. 3. Socinus in Rubrica de vsuris. numer. 5. sed exeo contractu percipitur aliquid vltra sortem principalem, igitur continet vsuram, & iniquitatem.

Præterea sæpenumero aduerti, Doctore somnes existimasse exactionem annuæ quantitatis licitam esse, propterea quod in censu obcertum pretium ius quoddam constituitur & producitur, emitur & venditur percipiendi annuas præstationes, sed inhac specie nullum ius emitur, nec venditur quoniam pretiū in pecunia numerata præsens nō est. Igitur ea cōuentio iusta non est. Deinde si cōmuni vo
17 to iuris professores tradiderelegatū annuæ quantitatis in pœnā summæ principalis nō solutę vsurā cōtinere (vt superius scripsi). quanto magis dicendum est eam promissionem annuæ quantitatis inpœnam non solutæ summæ principalis adiectam transactioni viciosam esse & inutilē. Denique facit, quod silicita & iusta est ea forma conuentionis, eo maxime, quod differt alter solutionem & pecunia vtitur aliena, sed ex hoc non potest defendi huiusmodi conuentio, quoniam cum tempus, & pecunia non recipiant æstimationem neque pretium, pro eorum vsu nihil accipi potest, aliter vsuram contrahi perquam manifestum est. Nec me conturbat, quod transactioni pœna valeat adijci: & ita quoque quotidiana, & frequenti praxi receptum sit, quia vt dixi, iam non exigitur, nisi quatenus interest, vel id locum habebit vbi apponitur simplex pœna simul committenda, non vbi per dinumerationem temporis. Ex his, quæ notant omnes in. l. cum stipulati. ff. de verbo. obliga.

Quarto videndum est, an si quis mutuauerit pecuniam alteri, & ipse debitor non habens pecuniam præ manibus pro eadem pecunia vendat, fendet insolutum creditori annuum censum super eius bonis, valeat is contractus? De qua quæstione recordor me aliquid dixisse libro. 1. capite. 8. sed quoniam

niam hic locus videtur esse magis proprius, decreui latius, & vbe rius illam exornare & prosequi. Ita que Aymon Craue. d. consilio. 217. numero. 4. Bertran. consilio. 91. numer. 7. libro. 3. Paulus Pa risi. consi. 75. num. 33. 34. & 35. volumi. 4. Tiraque. libro. 2. de retractu in fine numer. 137. Folleri. in prag. Regis Alfonsi de censi. verbo huiusmodi census super rebus numer. 95. Benedictus Boni. intra cta. de censi art. 25. Redoanus intra ctatu de rebus Ecclesiæ aliena. Ru brica de constitutio. annuo. cen sum nume. 61. vnanimi consensu tradidere eum contractum valere & titulo dationis insolutum posse censum constitui. Pro quibus po test principio considerari, quod subest verum creditum, ideoq; de bet haberi perinde, ac si numeratū esset contractus ipsius tempore, ar gumento text. in. l. si prædium. C. de euictio. Deinde quia si aliquid potest obijci aduersus eum contra ctum, vsuræ præsumptio est, hæc autem cessat, quia originale credi tum est verisimum, & illud fuit in contractu pro vero pretio cen sus appositum. & accedit quod & si quam plurimis professoribus iu ris placuerit pactum de retrouen dendo simul cum modicitate pre cij efficere contractum vsurariū, vt censuere glo. Panor. & Anania in. c. cōquestus de vsuris. glo. Inno. Hostien. Ioan. And. Antoni. Cardi na. Ancharra. & Imola in. c. ad no stram de emp. & vēditio. Bal. Ful go. & Paul. in. l. emptione. C. plus valere quod agitur, & communē sententiam esse sunt professi. Iose ph. Mascar. de probatio. conclu. 447. volu. 1. Pereira. in. l. si curato rem habens. C. de in integrum resti titu. mino. glo. sua facilitate. num. 59. versi. tamen hæc duo non tamē id locum habet vbi pro creditoda tur aliquid insolutum, quia tunc modicitas precij & pactum de re trouendendo non arguuntcontra ctum simulatum & vsurarium, vt consuluere Fulgo. consi. 134. col. 2. Deci. consilio. 167. colum. 2. & 3. & consilio. 18. colum. 2. & consi. 308. numer. 4. & 5. Iasson. consi. 151. vo lum. 4. Corne. consi. 133. volumi. 1. Parisi. consi. 81. numer. 30. libro. 2. Cagnol. in. l. 2. C. de pactis inter ēp torem, & venditorem numer. 54. Tiraquel. de retractu conuentio nali inprefatio. nume. 27. Hæc ta mē consideratio pro Parisio & re liquis parum momēti habet, quo niam receptius, & verius est pa ctum de retrouendendo cum pre cij modicitate, (nisi alia concur rant, non efficere contractum si mulatum & vsurarium, vt scripse re plurimi quos retuli lib. 1. capit. 6. versiculo partem autem negan tem: & dationem insolutum in hac specie conuenire cum emp tione & venditione voluere An ge. consilio. 243. in fine. Imola con silio. 98. colum. vlti. versiculo. prę terea dicta ad iudicatio, & consi. sequi-

sequenti colum. 2. versi. quintum dubium. Barba. consilio. 51. lib. 1. Pa risius consi. 54. numer. 82. lib. 1. De nique facit, quod mutuum odio sum est, & tamen debitum ex alia quacumque causa transfundi po test in mutuum. l. si quis nec cau sam. l. certi condictio. §. de solui. l. quod si ab initio. l. rogasti. l. sin gularia. ff. si certum petatur. igi tur vbi verum & indubitatum cre ditum subest habens notorium primordium veritatis, nihil obsta re potest, quo minus transfundi possit in censum. sed quamuis Ay monis, Bertrandi, Parisij aliorum que authoritas & superiorum ar gumentorum pondus sufficere vi deantur, vt ipse huic sententiæ sponte & iucunde consentirem: tamen cum veritati magis, quam authoritati & præiudicatæ opinio ni sit cedendum, addebo libere contrariam sententiam esse pro babiliorem profiteri, rerum enim veritas, & doctrinæ æstimatio non ex numero authorum, sed ex ra tione ipsa metienda est, quod pul cherrime Iustinianus Imperator ostendit in. l. 1. circa medium ver si. sed neque. C. de veteri iure enu cleando. ibi *sed neque ex multitudi ne authorum quod melius, & æquius est iudicatote: cū possit vnius forssan, & deterioris sententia, multos, & ma iores aliqua inparte superare.* text. in capite. 1. de his, que fiunt ama iori parte capituli. *ibi nisi a pautio ribus, & inferioribus aliquid ratio nabiliter obiectum fuerit & osten sum.* l. ob carmen in fine. ff. de tes tibus *ibi non enim ad multitudinem respici oportet, sed ad sinceram testi moniorum fidem, & testimonia qui bus potius lex veritatis assistit.* tex tus in capite. Nicena. 31. distinctio ne. vbi *Tota Synodus laudauit sen tentiam vnius* Phanucij vbi glosa dicit quod vnus potest contradi cere toti vniuersitati, si habeat ra tionabilem causam. Hinc l. C. in l. quod dicitur. §. vltimo. ff. de impen. in rebus dotali. facti Mar celli fuit opinionem amplexus li cet plerique contrarium tene rent, & in. l. Plaucius in princi pio. ff. ad legem Falcidiam. Paul. I. C. sententiam vnius Cassij præ tulit opinioni, Atti licini Neruæ & Sabini. Igitur quod datione in solutum non possit census consti tui, primum sic probo. Census so lo titulo emptionis, & venditio nis constituitur, vt iam dixi, sed datio insolutum, non est emptio. & venditio. l. vltima. ff. quibus ex causis in possessio. eatur. ibi is, *qui rem permutatam accepit emptoris similis est. Item is qui rem insolu tum accepit.*

Quibus verbis Vlpianus simile ēp tioni, & venditioni esse datione in solutum dixit: ergo non est emp tio & venditio, quoniam simile non est idem. l. quod Nerba. ff. depositi. text. in. l. si prædium. C. de euictio. vbi Antoni. Impera tor, vicem emptionis habere da tionem

tionem insolutum rescripsit. l. apud Celsum. §. si quis autem versi autoris autem dolus. *ibi sed hoc in emptore solo seruabimus. item in eo, qui permutauerit, vel insolutum accepit, item insimilibus, qui vicem emptorum continent.* l. Senatus in principio ibi. *quamuis non vt vendat, detraxerit, sed vt exsoluat.* ff. de leg. 1. quibus verbis videtur inferri dationē insolutum non esse emptionem, & venditionem. Ideo in materia statutaria, & qualibet alia, quæ sit proprie vere stricteque accipienda, dispositione de emptione, & venditione loquente non continetur insolutum datio, Speculator in titulo de emptione, & venditione. §. nunc dicendum. 2. versi. sed pone statutum & ibi Ioan. Andr. Alberi. in. statu liberi. §. quintus. ff. de statulibe. Felin. in capite vltimo numer. 7. de accusa Areti. consilio. 125. numero 3. Guido Papæ decisione Delphi. 257. infine. Iasson. consilio. 150. numer. 2. libro. 4. Parisi. consilio. 82. numer. 16. 17. & 18. volumine. 3. Montal. in. l. 13. verbo *por otra heredad.* in fine titulo. 10. libro. 3. fori. Castillo, verbo vendida in principio, & Palacios Rubios numero. 23. in. l. 70. Tauri. Tiraque. de retractu. Lignagier. §. 1. glo. 14. Ioseph. Ludouici. decisio Perusi. 60. numer. 1. Parladorius rerum quotidianarum capite. 3. §. 2. numer. 30. resoluens ex datione in solutum gabellam non deberi. igitur datione insolutum non potest constitui census.

Sed obijciet aliquis, argumentum inefficax esse, quoniam cum saltim datio in solutum emptioni, & venditioni similis sit, admitendum est, illa censum constitui posse. ipse tamen obiectionem fragilem, & infirmam esse duco, & quia ad tollendam consequentiam sufficit dare instantiam, illam assigno. Permutatio similis est emptioni & venditioni. d. l. apud celsum. §. si quis autem. ff. de doli mali, & metus excep. l. eleganter. ff. de pignera. actio. l. vltima. ff. quibus ex causis in possesio eatur, & tamen per mutationē censum creari posse nullus vnquam dixerit. Ideoque verissimum est data specie non resultare censiticum contractum, vt etiam scribit Petrus Rebuff. in commenta ad constitutio. Gallicas. tracta. de constitu. reddi. articulo. 1. glosa referens pluribus arrestis in regno Franciæ ita fuisse diffinitum.

Secundo census non potest creari nisi contemporaneæ formationi contractus interueniat pecunia numerata, quæ vere, & integre tradatur venditori, non solum post Pij Quinti proprium motum de forma creandi census, secundum quem procul dubio datione in solutum census creari non posset, sed iuxta Martini Quinti, & Calixti Tercij extrauagantes constitutiones: sed vbi ius percipiēdi annuam

annuam pensionem datur insolutum, pro quantitate antea debita non interuenit, neque traditur pecunia numerata, igitur datione insolutum non potest constitui cēsus, & quoniā tota vis huius argumentationis, imo & totius difficultatis videtur consistere in probanda minore propositione: libet in eo aliquantulum immorari. Igitur si consulere velimus Martini quinti extrauagātem, quæ prima est de emptione & venditione, inter communes ita se rem habere, facili negotio deprehendemus. Ait enim sic Martinus quintus. *Ipsi venditori tunc integraliter in pecunia numerata solui consueuerant.* Pro quorum verborum inductione animaduerto fere omnes authores in eam partem consensisse, vt conditiones propositæ in parte eius textus narratiua, tanquam approbatæ & requisitæ a Pontifice Maximo sint necessariæ ad iustitiam census. Quod cum ita sit ex illis verbis constat apertissime tempore quo census creatur necessum est integre pecuniam numerari & tradi venditori. Quid enim aliud significare possunt illa verba tunc integraliter in pecunia numerata solui consueuerant, quam cum redditus annuus constituitur, interuenire debere præsentiam numerationem que pretij. Vnde Iacobus Piçarro extrauagantem Calixti tertij sic sumat, annuus redditus situatur super domibus, aut prædijs certis expressis in contractu, ex quibus deductis sumptibus solitus sit percipi annuatim, & qui extingui speratur totaliter. Sequuta redemptione, vel predio rum omnimoda assolatione licite emi potest pro competēti pretio integraliter numerato præsenti. si in eodem cōtractu detur vendenti facultas, & fabor redimendi in solidū, aut pro rata partis venditæ ab eo. Qua summa Piçarro mentem Pontificum cōplexus apertissime ostendit ad cēsus validitatem & substantiam esse necessarium, vt tēpore quo fit contractus pretiū sit præsens actu numeratum, & integre acceptum a venditore, quod vtiq; videtur agnouisse Paul. Parisi. d. consil. 75. num. 33. ibi *Ex quibus infertur quod non sumus in sola confessione crediti facti, in qua forte non loquuntur bullæ præfatæ.* Hoc idem expresse voluit Bartholome' Carrāça olim Toletanus Archipræsul in sūma Cōciliorū referēs cōditiones illarū extrauagātiū Nauarrus in cōmētario resolutorio de vsuris notabi. 22. n. 78. expressius idē Piçarro ad statutū de Guadalupe glo. *y futuros* in illis verbis & hoc apertius probatur ex notatis per Abbatē & cōmuniter Doctores in. c. in ciuitate de vsuris, vbi omnes Doctores cōmuniter tūc redditus venditionē credunt

licitam quando bona super quibus imponuntur sunt de præsenti ipsius imponentis,& pretium est præsens,& ius reddituale, ꝙ emitur est etiam præsens. Quæ verba sunt digna priuata quadã animaduersione. Is enim author quem virum timoratæ conscientiæ appellauit eius pater Grego. Lopez in l.penulti.glos. *a censo* ad finem titulo.8.partita.5. profitetur esse commune placitum professorum iuris Pontificij, vt in censu triplex requiratur presentialitas bonorum inquã pretij,& iuris ipsius reddituales. Si ergo hæc nostra sententia communis est,illam mihi hominum animis inserere contendenti nemo dabit vitio, quod a Parisio, Aymone,Bertrando & alijs dissenserim,magisque probauerim datione insolutum censum constitui non posse. Hoc etiam expresse docuit Maurus Antonius Berarducius in summa corona confessorum,titulo de vsura circa contractus censuales, pagina 288.vbi sic scribit,sexta vt cẽsus ematur pretio iusto,vt possit ascendere vsque adquatuordecim pro centenario, & pretium soluatur in pecunia numerata tempore contractus. Hoc idẽ voluit Michael de Palacio Theologus eximius hac tempestate in praxi Theologica de contractibus & restitu.lib.4.cap.6.pagin.311. colum.1,sic scribẽs, Itemquequod pecunia sit numerata necessaria est conditio venditionis contractui & pagina.309. & 310. in hæc verba. Quarta autem conditio videtur, quod non sit conditio, sed essentia huius contractus censualis, si quidem venditio dupliciter celebratur,vel in diem,vel numerata pecunia. Vnde etiã ad essentiam venditionis non spectet vendere hoc vel illo modo, quia vtrouolueris vendere modo,vera venditio celebratur, vt diximus in lib. 2. cæterum contractus hic censualis,quæ est venditio de præsenti, non in diem, si quidem ab hora initi contractus,iam constituens censum manet debitor soluendi cẽsus. Ideo necesse est,quod pecunia sit præsens, & integra vnde recipiens illam fiat debitor census, alias nullus esset contractus, quia ipse debitor non manebat. Idem voluit Redoanus dict. tractatu de rebus Eccle.Rubri.conditiones, quibus annui census licite emi possunt & vendi.numero.2. vbi sic scribit. Secunda conditio est.Quod iusto & competenti pretio ematur annuus census, & quo tempore celebratur contractus integraliter numeretur pecunia.Vnanimi ergo consensu hi autores tradunt ad validitatem censualis contractus esse necessariam præsentiam, & numerationem pretij integri tempore contractus, quibus hac

hac in re maior est ad habenda fides,quam contrarium asseuerãtibus. Magis enim credendum est authoribus ex professo rem aliquam tractantibus,quam his, qui obiter,& per transenam,aut in seruiendo causæ Parisi.consil. 91.volumine.3.& consi. 110. volumine.1.Aymon. Craueta de antiquitate temporum 1. p. nume. 56.Barba.in capite.1.deconstitu. Cagno.in.l.nemo potest nume. 8.ff.de regulis iuris. Alciatus de presumptio. regula.1. præsump. 1.Igitur fit reliquum censum celebrari non posse, nisi pretio de præsenti & numerato, ac proinde datione insolutum constitui non posse. Quod etiam defendit nouissime.Frater Ludoui.Lopez in suo instructorio negotiãtium libro.1.capite.59.de 4. conditione census asserens Nauarr. Bartolo.de Medina,Francis.Garsiam fuisse in eadem opinione. Nec obstat, quod verum subsit debitum,fingique debeat traditum,& numeratum in ipsã formatione contractus,quoniã vbi requiritur aliquid vere interuenisse,fictio,præsumptio ve nihil operantur,l.lege Cornelia& ibi Bal.ff.de testam.l.Gallus.§. vidẽdum.ff.de libe.& posthum.Ideo que casus fictus non habet locũ in statutis in quibus verba proprie & vere accipiuntur.l.3.§.hęc verba.ff.de negotijs gestis. Bart. in.l.1.§.lex falcidia. ff. ad legem Falcidi.Iaso.in.l.si is,qui pro empto.n.170.&.171.ff.de vsu capio. Tertio,& vltimo,si in cẽsu non esset necessaria numeratio pretij tempore contractus, sequeretur in censu posse haberi fidem de pretio,consequens est falsum ergo & illud ex quo sequitur. Minorem probo,primum authoritate Nauarri. d. n. 78.Michaelis de Palacio.d.c.6.pag.309. & 310. & omnium aliorum, qui vt necessariam conditionem exigunt venditori esse tradendum integrum pretium. Deinde ratione, Quoniam vbi debitor dilata solutione pretij redditum annum pendit creditori,procul dubio ipse creditor percipit merum lucrum,hoc autem non permittitur.Ergo nec licebit in censu habere fidem de pretio.

Rursus annua pensio respondet pretio illique proportionatur,& commensuratur,respectuque illius præstatur.Igitur vbi nullum est,nec fuit pretiũ, nulla pensio, nullusq; redditus esse potest.Deniq; rationi iustitiæ, & æquitati repugnat,vt eius,quod quis non accepit redditũ exsoluat, igitur in censu haberi non potest fides de pretio.Ergo requiritur specialiter in hoc cõtractu ex natura rei vera pretij numeratio contẽporanea formationi contractus, ac proinde non poterit titulo dationis in solutum cõfici:Cui sententiæ propriæ iudicam argumẽ

ta contraria. Non primum, quod fingatur numeratio propter originem veritatis, quoniam vt resolui, in censu est necessaria vera, & realis solutio pretij in rem debitoris tẽpore contractus, ideoque fictio locum habere non potest nec secundum, quod cesset vsurę præsumptio, quia cum primordialis contractus ipsius natura reluctetur, parum prodesse potest ad sustinendam eam formã conuentionis cessare vsuræ præsumptionem.

Nec tertium, quia iam respondi, quoad pactum de retrouendendo simul cum modicitate pretij non differre dationem insolutũ ab emptione, & venditione.

Neque etiam obstat quartum argumentum, quippe de mutuo ad censum saltim in proposito non vàlet argumentũ, & ratio differẽtiæ est, quia mutuũ ad sui validitatem & originem nõ exposcit, nec desiderat rei mutuatę præsentiam, & actualem traditionẽ, ex his, quæ scripsere Doctores nostri in l.2.§.1.ff.si certum petatur: census vero origini & natiuitati repugnat fieri, non præsente, & numerata pecunia. Ideoq; licet debitum ex alia causa transfundi posit in mutuum, non tamen in censum. Ex quo respondi inutilem esse contractum, quo ob æs alienum contractum a tertio, se quis obligauit ad redditũ annuũ quoniam cum nihil acceperit, nec ipse fuerit debitor, iniquissimum est tanto onere grauari, & præmi licet vero hanc sententiã tot argumentis & rationibus instruxerim, scio tamen videri præduram doctis & grauissimis viris, iccirco ne nostra opinio litium causa sit, contrariam sequẽdam consulerem dummodo a principio interuenerit realis & vera traditio pecuniæ, quoniam absque illa iustũ esse censum nũquam potuit mihi persuadere.

Quinto videndum est, an titulo dotis census valeat constitui? & dubitationis ex superioribus facilis explicatio est, scilicet nõposse constitui. Solius enim emptionis, & venditionis titulo cõstitui potest. Esto igitur eo titulonõ valere cẽsum creari, valebit ne cõuentio, vt quandiuquãtitas dotis promissæ nõ soluitur, debitor exsoluat redditũ annuũ ad rationẽ vnius pro quatuordecim? vtique cõtrouersia, & dubitatio hæc eximia, & per celebris est, & de qua authores nõ cõueniunt. ad cuius cognitionem præmitto, generũ fructus percipientẽ ex fundo sibi datoin pignus, quousq; dos sõluitur, lucri facere illos vltra sortẽ ex celebri decisione pontificia in c. salubriter de vsuris, licet fructus ex pignore non computare in sortẽ sit vsura. c. cũ contra. de pigno. c. 1. & c. conquæstus de vsuris. l. 1. & 2. C. de distract. pig. l. 1. & 2. C. de pignera. actio. in cuiratione

tione perquirenda a priscis illis tẽporibus summo conatu & omni contentione laborarũt Theologi, & iuris professores variasrationes, & interpretationes excogitantes. Igitur Ioã. Andre. in. d. c. salubriter censet eam decisionem solum procedere, quando ab initio conuenit nõ solum de certa summa dotis, sed etiam de certo fundo fructifero in pignus tradendo & fruendo, donec dos pure promissa ex soluta sit, non data dilatione soluendædotis, & genero sustinenre onera matrimonij, & dummodo fructus sub sint fortunæ, sequuntur Ioan. de Ligni. & Ambrosi. de Vigna. n. 14. ibi. Laurẽ. de Rodul. in c. cõsuluit de vsuris. 2. p. q. 53. Alexan. consi. 27. volum. 4. & consil. 74. & 141. volum. 5. Soci. consi. 88. volum. 4. Florent. in summa. 2. p. titul. 1. §. 7 & §. 27. reijcitur tamen hęc interpretatio, quoniam magis est, vt data dilatione adhuc gener possit a principio ex pignore fructus percipere, & lucri facere, vt scripsere Panor. in. d. ca. salubriter, Imola. & Romanus in. l. in Insulã. §. vsuras. ff. soluto matrimonio, Nouellus de dote. p. 7. priuil. 3. Conrra. de contrac. q. 35. conclu. 2. Palacios Rubios in cap. per vestras de donatio. inter virum & vxorem, notabi. 6. §. 8. Syluester verbo vsura. 3. q. 3. Couarr. lib. 3. variarum. c. 1. n. 3. versic. 2, constat, Petrus Nauarra de restitutione iu foro conscientiæ li. 3. ca. 2. nu. 355. & 356. & agnoscit communem Theologorum Michael de Palacio in praxi Theologica lib. 4. c. 5. pag. 183. deinde quia, etsi fructus sint certi, procedit pontificia decisio, vt scribit Constã. Rogerius in tract. de dote. §. 16. n. 7. 11. 12. & 13. quoccirca Ioãnes de Anania in. d. c. salubriter censuit eam decisionẽ procedere solum ratione dãni emergentis prouenientis ex eo q̃ maritus ex propria substantia, & patrimonio sustinet onera matrimonij, quæ ex dote soluta, nõ ex proprijs facultatib⁹ supportasset. Ananiam sequuti sunt Nouellus de dote priuil. 3. Alexan. consi. 31 col. 3. volu. 6. & con. 141. vol. 5. Palacios Ru. d. §. 8. & ex Theologis idẽ voluere Caietanus. 2. 2. q. 78. art. 2. in solu. ad. 6. Sylues. verbo vsura. 3. q. 2. Gabriel in. 4. dist. 15. q. 11. hanc quoque Ananiæ interpretationem improbat Couarr. li. 3. variarum, cap. 1. n. 3. ex eo q̃ non est interesse damni emergẽtis, maritum sustinere onera matrimonij. Si quidem ea sustinuisset statim dote soluta, vel ex ipsa dote vel aliũde: tum quia si Ananiæ interpretatio esset admittẽda, maxima constaret iniquitas, aut nõ esset ęqua Romani Põtificis constitutio, cũ sæpissime essent maiora onera matrimonij, quam ipsorum fructuum æstimatio, & fieret non ęqua damni

emergentis cum ipſis pignorum fructibus compenſatio. Confutat etiam eundem intellectum Nauarrus in commentario reſolutorio de vſuris, num. 64. ea ratione, quia vxorē ſuſtentare non eſt pati damnum, ſed debitum officium preſtare. Vnde ſuccedit tertia & communis interpretatio, vt reſponſum Pontificium in d.c. ſalubriter non ſit generaliter, & effuſe interpretandū, ſed reſtringendum ad rationem intereſſe damni emergentis, vel lucri ceſſantis, & ita demum maritus lucretur fructus ex pignore ſi ob dilatam ſolutionem dotis paſſus eſt detrimentum aliquod patrimonij, & rerum, vt quia coactus ſub vſuris licitis, vel redditibus annuis fuit pecuniam quęrere ad ſuſtinenda onera matrimonij, quæ ſuſtinuiſſe ex dote: vel ceſſauit lucrari, cū potuiſſet tradita, & numerata ſibi dote. Ita Panor. in d.c. ſalubriter. Bal. in l. vltima. §. præterea. colu. 2. C. de iure dotium. Bart. in l. in inſulam, §. vſuras. ff. ſoluto matrimonio, Alexan. conſi. 178. nu. 11. volu. 7. Pariſius, conſ. 64. num. 4. volum. 4. Adrianus in. 4. q. de vſuris verſiculo ſed dubium. Almain in. 4 d. 15. q. 2. Sylueſter verbo vſura. 3. q. 3. Conrra. de contracti. q. 35. concluſ. 5. & 7. Maior in quarto. d. 15. q. 31. verſi. nonuscaſus. Armilla verbo vſura. q. 22. Florenti. 2. p. tit. 1. cap. 2. §. quæritur etiā vtrū gener. Couar. d. cap. 1. num. 3. Petrus Nauarr. d. cap. 2. n. 354. & cōmunem eſſe profitentur Nauar. & Palacio vbiſupra. Oppugnant autem hanc communem interpretationem multa, & quidē vrgētiſsima, & in primis quod tex. in diſtincte loquitur: deinde quoniam generale eſt recipi poſſe in quacunq; cauſa aliquid vltra ſortem ratione damni emergentis, vel lucri ceſſantis, & tex. in. d. ca. ſalubriter innixus ratione peculiari & priuata decidit in ea ſpecie fructus ex pignore non eſſe computandos in ſortem principalem. Tertio quoniam ſecundū eam interpretationem maritus non poſſet lucrari fructus ſi excederent ipſum intereſſe, quod tamē & verbis, & menti eiuſdem tex. repugnat apertiſsime. Ideoque pro certo conſtituēdum eſt, maritum iureoptimo non imputare in ſortem dotis fructus expigno re collectos, quantunuis, & onera matrimonij, & intereſſe excedāt. Medina de reſtitutione §. ad c. ſalubriter de vſuris. Adrianus. d. verſi. ſed dubium. Couar. d. nu. 3. verſi. Tertio probatur, Aluarus Valaſcus cōſi. 8. n. 3. improbans contrariā ſentētiā Antonij Gomezijin. l. 50. Tauri. n. 3. Quarto, quia maritus diues neſolitus negotiari, nullūq; patrimonij, & rerū detrimentum paſſus lucrifacit fructus ex pignore, vt Nauarrus ſentit. d. n. 64. & probat Nauarr.

uarra. d. cap. 2. num. 361. verſi. tertio infero. Quocirca doctiſsimꝰ Ioannes de Medina. d. §. ad caput ſalubriter de vſuris deciſionem illam Pontifitiam in ſoceri quadam donatione fundari ſcribit, eiusque titulo generum vltraſortē fructus lucrari. quæ interpretatio videtur coincidere cū altera Fortunij de vlt. fine vtriuſq; iu illatione ſexta, eamque amplexi ſunt Couarrubi. libr. 3. variarum cap. 1. num. 3. verſiculo cæterum plura alia, Nauarrus in manuali cap. 17. nume. 213. Bartholomeus de Medina in ſumma. §. 22. Mercado in opuſculo de vſuris. c. 8. illam autem explodūt Petrus Nauarr. lib. 3. de reſtitutione in foro conſcientiæ capit. 2. numero. 353. Michael de Palacio in praxitheologica lib. 4. cap. 5. pagi. 282. columna ſecūda quoniam Innocēci. Tertius in. d. cap. ſalubriter inſinuat eos fructus eſſe debitos propter onera matrimonij, ſi igitur ſunt debiti, non donantur, quia quod debitum eſt ex iuſtitia, nō eget donatione. Vnde Dominicus de Soto, lib. 6. de iuſtitia & iure. q. 1. artic. 2. pagina mihi. 481. column. 1. reſoluit maritum lucrari fructus ex pignore dotali propter onera matrimonij, quemadmodum ipſe Pontifex oſtendit aperte, ea tamen onera minime conſiſtere in alenda vxore, atque familia, ſed in ea alēda reſeruata dote integra. Quam explicationem ex omnibus nouioribus, quos ipſe viderim, probat Maurus Antonius, Berard. in ſumma corona confeſſorum, titulo de contracti. pignoratio. in quibus cadit vſura referens Panormita. & alios ita ſentire. Sed confutat Nauarrus in dicto commentario reſolutorio de vſuris, num. 64. & 65. primum quia reſponſum illud Pontificium non ſe fundat in cuſtodia dotis. Deinde quia ſequeretur in Luſitania alijsque prouincijs, vbi omnia bona inter coniuges fiunt communia, nō habere locum textum in d. ca. ſalubriter, quod contra omnem morem & cōſuetudinē eſt. Tertio quoniam nullus vnquam alius vſque ad ipſum dixit cuſtodiam dotis eſſe onus matrimonij: quin potius ipſius cuſtodia: & rectus vſus ſunt leuamen, & adiutorium, ſicut e contrario perditio eius, & ſumptus, quos in alendo ſe, ſuaque vxore, ac domo facit, ſunt onera eius.

Quamobrem nouiſsimi quidā animaduertētes eam deciſionē tot fluctibus agitari, & velut opinionum turbinibus obrui, ſic omnes procellas, & tempeſtates cōponi, & ſe dari poſſe confidenti animo ſibi perſuaſerunt, nimirum quod vſura non poſsit eſſe niſi in vero, aut palliato, præſumpto ve mutuo: & in ſpecie iſta nullum ſubſit mutuum, ideoque abſque vllo vitio, lucri-

facere posit maritus fructus ex dotali pignore, quod vero nullũ subsit mutuum, sic ostẽdunt. Verum & naturale non subesse res clara & perspicua est, nec præsũtum, aut palliatum apparet ex eo, quod dotis dominium non ad maritum, sed ad vxorem spectat etiam constante matrimonio. Bal. in l. in rebus. C. de iure dotium. Corras. in l. naturaliter §. nihil commune, num. 24. ff. de adquirenda poss. & lib. 5. miscel la. c. 14. plures, quos refert Pinel. in l. 1. C. de bonis mater. 3. p. num. 13. cum ergo pecuniæ dotalis maritus non sit dominus, vix est, vt dici possit creditor, ac proinde respectu illius nullum potest fingi mutuum. Egoquidem censeo hãc interpretationem subtilem esse, & ingeniosam: sed ex illa non consequi promissam & speratam serenitatem. Adhuc enim fluctuat ratio istius Pontificiæ decisionis, quoniam hi autores, non ostendunt efficacem rationẽ, quare maritus fructus lucrecretur. Lucrum namque ipsum ab vsuræ labe liberum esse omnes admittunt, sed exquo titulo, quoue iure faciat suos fructus vltra principalem sortem, controuersum est. Controuersiam autẽ non dirimit posterior explicatio isthæc.

Provera tamen huius tex. interpretatione constituo primum quod maritus quandiu sibi dos non soluitur, non tenetur vxorẽ alere. Quoniam ea obligatio incumbit patri. gloss. in §. vltim. in verbo. onera in authen. de non eligendo secundonubentes. quã notat Alexan. consi. 56. num. 10. volum. 4. Boeri decis. 22. in principio. imo non solum non tenetur maritus alere, sed domo expellere iure potest. l. vltima. C. ad velleia. Afflictis decis. 10. cum alijs allegatis per Boeri. dict. decisio. 22. fere omnes in. c. per vestras de donatio. inter virum, & vxorem', & agnoscit communẽ Couarr. in. 4. 2. p. c. 8. in princip. num. 2. copiose Antonius de Lara in l. si quis a liberis. §. si quis ex his numer. 50. & 51. ff. de libe. agnoscen. Octauia. decis. Pedemõ. 132. num. 18.

Secundo animaduerto eum, qui subit, sibique imponit onus, & obligationem ad quam ipse nõ tenetur, percipere aliquid posse, pro onere, & obligatione illa sub eunda, ideoque fideiussorem accipere posse a debitore aliquid pro ipsa fideiussione frequentissimum placitum est nostrorum interpretum ex his, quę scribunt Couarru. lib. 3. variarum capi. 2. num. 2. Didacus Perez in proœmio tituli secundi, lib. 8. ordinamenti veteris pagina. 23. colum. 2. Padilla in. l. 2. num. 27. C. de rescin. vendi. Valascus consi. 18. n. 2. Ex quibus conficitur vera interpretatio tex. in. d. cap. salubriter quod

quod cum alendi filiã onus, quãdiu dos promissa non soluitur, marito, incumbat patri, maritusque subeat obligationem istam suscipiatque in se onus alẽdi vxorem, potest iure optimo lucri facere fructus ex pignore dotali, & de illis lucrifaciendis cum socero pacisci, & conuenire.

Aduersus quam interpretationẽ obijciet aliquis ipsam coincidere cum interpretatione Fortunij existimantis eam decisionem Pontificiam duntaxat procedere inter generum, & socerum, quam sequutus est Couarr. lib. 3. variarum capite. 1. versi. cæterũ, Fortunij quę sententiam reiectam esse frequentiori calculo Doctorum asserentium textum in d. c. salubriter habere locum etiam in extraneo dotem promittente, vt scribunt Nauarrus in d. commentario resolutorio de vsuris num. 65. & 66. Valascus consi. 8. num. 2. Petrus Nauarra. d. lib. 3. de resti. cap. 2. num. 359. versiculo ex quibus sequitur primum, & alij ex nouioribus relati superius.

Respondeo tamen idem ius mestatuere, cum dos promittitur ab extraneo: quoniam, siue a patre, siue ab extraneo dos promittatur, quandiu dos promissa nõ soluitur, non tenetur vxorem alere maritus, ipsamque potest expellere domo propter dotem non solutam. textus in capite per vestras de donationibus, inter vi. & vxorẽ, qui in extraneo dotẽ promittente loquitur, & ibi Panor. & Palacios Rubios. 3. notabi. in principio num. 2. l. vlt. C. ad Velleianum, & obseruant Couarru. d. c. 8. in principio, num. 2. Antonius de Lara in. d. § si quis ex his num. 50. 51. Neque obstat text. in dicto. c. salubriter, ibi, *generum ad fructus*, quia de genero loquitur gratia frequentioris vsus: frequẽtius enim filias dotamus quasextraneas, & verba scripta in. l. gratia frequentioris vsus non mutant in alijs iuris dispositionem, iuxta gloss. in clem. 1. verbo præsidentes de rescrip. Peralta in l. Lucius. 1. nume. 22. ff. de legat. 2. Emanuel Costa in ca. si pater de testamentis, in. 6. verbo si absq; liberis num. 26. Meres de Maioratu. 1. par. quæst. 31. num. 4.

Adhuc etiam instabit aliquis, eam interpretationem non implere omnino difficultatem illius text. ex eo, quod iuxta leges iustitiæ commutatiuę præmium debet commensurari, & proportionari labori, alias si laborẽ præmium excedat, iniustitia cõmittetur: igitur si fructus pignoris dotalis maiores sint, quam labor mariti in alenda vxore', id quod supereſt, & excedit, non poterit lucrari maritus, quod tamen videtur esse contra textum in illis verbis. *Frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonij sup-*

portanda. Reſpondeo nihilominus maritum lucrifacere omnes fructus, nulla habita conſideratione ad onera matrimonij. Vt poſt Ioannem de Medina, & Adria. reſoluit optime Valaſ. d. cõſil. 8. num. 3. nunquamtamen fructus excedere laborem ipſum, quoniam perſonalis illa ſolicitudo, & anxietas, laborque mariti in alenda vxore, curandaque familia non habet æſtimationem: quantitasenim pecuniarum, quã maritus expẽdit, certa quidẽ eſt, & recipit compenſationem & ſatisfactionem, ſed cura mariti, diligentia, ſolicitudo, quam gerit erga vxorem, & familiam, nonrecipit illam. Onera vero matrimonij non reſpiciunt ſolum expenſas, quas facit maritus, ſed eius anxietatem, ſtudium, diligẽtiam, & cogitationes aſſiduas: quæ interpretatio corroboratur ex altera, quam excogitauit ad textum in capite ad noſtram de rebus Eccleſiæ Hector Rodriguez olim primarius iurisciuilis profeſſor Salmãticę chariſsimus præceptor meus, quem merito, alterum excelſi ingenij Papinianum appellat Caldas Pereira in l. ſi curatorem habens C. de in integrum reſtitutio. mino. verbo lęſis num. 47. docebat enim eximius illevir propterea in. d. c. ad noſtram Bernardum illum reſciſſo contractu nõ reſtituere fructus monaſterio, quoniam cum in feudum villam accepiſſet, ex natura contractus ad fidelitatẽ, & plurima alia obſequia, & ſeruitia perſonalia tenebatur, quæ cum æſtimationem non recipiãt pro labore Bernardum ipſum retinere fructus, Põtifex Maximus reſpondit.

Ex longa itaque commentatione text. in d. c. ſalubriter videbatur facilis, & expedita explicatio quæſtionis ſuperioris. Sed nihilominus authores in duas ſunt opiniones diuiſi. Etenim Corne. conſil. 71. volu. 4. ſcribit eſſe aliquos Doctores nõ leuis authoritatis, aſſerentes non eſſe licitam huiuſmodi pactionem, id vero tenuerunt Ioan. Andre. Hoſtiens. Antoni. & Cardinalis. in. d. cap. ſalubriter, Laurentius de Rodulphis in capite conſuluit de vſuris. 2. p. q. 53. Paulus de Caſtro in. l. inſulam. §. vſuras. ff. ſoluto matrimonio. Decius conſi. 116. nume. 3. & conſi. 119. colum ante penulti. & penultima & conſil. 183. & conſ. 322. colum. vltima, eamque ſententiam eſſe communem profitentur Soci. conſil. 88. num. 18. & conſil. 130. num. 10. volu. 4. Palacios Rubios, in capite perveſtras de donationibus inter virum & vxorem notabili. 6. §. octauo infertur verſi. intelligentiam, Couarr. lib. 3. varia. c. 1. num. 3. verſi. quarto, hinc poterit. Conſtã. Rogeri. de dote. q. 16. nume. 9. & ſequntur Antonius Gomez. in l. 50. Tauri num. 30. Valaſcus. dict. conſil. 8. numer. 5. quæ ſententia perſuaderi poteſt ex eo, q̃ textus in d. capit. ſalubriter, ex quo deciſsio quæſtionis pendere videtur, loquitur de fructibus, qui ſunt incerti, & periculo ſubiacẽt, ſed vbi a principio conuenit de præſtanda certa quantitate annua, nulla eſt incertitudo, nec periculum, igitur non licet a principio de certa quantitate paciſci. Rurſus non imputare fructus pignoris dotalis in ſortem principalem eſt exceptio a regula generali, qua cauetur creditorem debere fructus ex pignore imputare in ſortem principalem. l. 1. & 2. C. de pignora. actio. l. 1. & 2. C. de diſtract. pign. l. 2. C. de pactis pigno. c. cum contra. de pignori. c. 1. de vſuris. igitur cum in dote ſit caſus exceptus in fructibus rei pignoratæ pro eadem dote ſoluenda, non debet extendi ad caſum diuerſum, ſcilicet cũ a principio certa quantitas promittitur. Quæ enim exorbitant a iure & regula communi, non debent extendi. regula, ea quæ de regulis iuris, lib. 6. e contra vero plurimi authores, non minoris authoritatis, & nominis tradidere licitam, & vacuam omni vitio eſſe talem pactionem. ſic enim cenſuere Bart. Imola. & Alexan. in l. Inſulam. §. vſuras. ff. ſoluto matrimo. Calderi. Ancharra. Panormi. Anania, & Alexander de Neuo. in d. c. ſalubriter. Bald. Nouellus de dote. 7. p. priuileg. 3. teſtaturque ex pluribus theologis & iuris profeſſoribus eſſe magis communiter receptam ſentẽtiam Couarr. d. c. 1. num. 3. verſiculo quarto huic poterit. Antonius Gama deciſio. Luſitan. 272. Gaſpar Baeça de non meliorandis filiabus ratione dotis. c. 25. numer. 8. ſequuntur quoque Petrus Nauarra de reſtitutione lib. 3. capite. 2. num. 364. verſiculo ſexto in fero, Nauarrus in. d. commentario reſolutorio de vſuris num. 67. Plotus de in litem iurãdo, numer. 452. Neguſan. de pignori. 5. p. 5. membro, nume. 16. verſiculo ſexto limitatur. Pariſi. conſil. 60. volum. 1. Ancharra. q. 33. num. 4. & 5. 2. p. Borgni. Caualca. deciſ. Fiuizanenſi. 35. num. 21. quæ ſententia meo quidem iuditio, verior eſt: & qua ratione conuincitur licere marito fructus ex pignore dotali lucrifacere, conuincitur poſſe conueniri de percipienda certa annua quantitate. Neq; obſtat quod tex. in dict. cap. ſalubriter de fructibus loquatur, qui ſunt incerti: quoniam vt ex Conſtantio Rogerio proxime dixi, pontificia deciſio locum habet etiam ſi fructus certi ſint, liberi & exempti a periculo fortunæ: ac pontifex Maximus non tam mouetur ex incertitudine fructuum, quam ex labore mariti ſuſtinentis onera matrimonij, & cum

cum idem sit labor in vtroque casu, nihil interest, detur pignus fructiferum, vel soluatur quantitas annua.

Neque etiam obstat quod ex pignore dotali fructus lucrari sit casus exceptus á regula, ac proinde non debeat extendi ad hanc alteram speciem, quoniam magis est vt ex identitate rationis casus exceptus a lege extendatur ad alios casus. glo. verbo iudicati in. l. 1. C. de condictio. in debiti, quam ibi sequũtur omnes Doctores. Butrius, & Panor. num. 6. in. c. cum omnes de consti. Felinus in cap. quoniam frequenter in principio. vt lite non contestata.

Licet ergo, quandiu dos promissa non soluitur, pacisci de certa quantitate prestanda vltra sortẽ principalem, non tamen est necesse, vt conuentio fiat ad rationem vnius pro quatuordecim. Licebit enim contrahentibus aliam inire rationem & ad rationẽ duodecim, vel vndecim quantitatem prestare: quoniam lex Regia de censũ loquitur, & cum hæc conuentio non sit census, non circũscribitur eius legis prefinitione. & licet Bal. in Rubric. C. de vsuris. q. 4. censuerit, maritum ius suum alteri non posse cedere, & sequantur Alexan. in d. §. vsuras Anania in d. cap. salubriter. Diuus Antoni. 2. p. titulo. 1. a. 11. §. 14. & Aluarus Valascus. dict. consi. 8. num. 7. tamen contrariũ verius est ex his, quæ scripsere Salicetus in authen. ad hæc. q. 14. C. de vsuris Collectar. & Ioannes de Ligniano in. d. cap. salubriter. Laurentius de Rodulphis in tracta. de vsuris. q. 94. Conrad. de contractibus. q. 35. concluſ. 13. & q. 36. concluſ. 7. Ioann. Maior in 4. dist. 15. q. 42. Michael de Palacio in praxi theologica lib. 4. capite. 5. pagina. 282. colu. 1. Petrus Nauarra lib. 3. de restitutione capit. 2. num. 360.

Vltimo loco inquirendum occurrit, an præscriptione census constituatur? cui dubitationi facile respondeo, nec præscriptione censum creari posse. Tempus enim non est modus inducendæ, tollendæ, aut reparandæ obligationis, L. obligationum fere. §. placet. ff. de actio. & obliga. l. si certis annis. C. de pactis l. quod ab initio. ff. de regulis iuris. regula non firmatur eodem tit. lib. 6. Præterea non nisi vera numeratione pecuniæ census constituitur: ergo non præscriptione. Illud autem per celebrem controuersiam iam fere ab heroicis illis temporibus semper habuit, an ex diutina pensionum præstatione & solutione oboriatur præsumptio census legitime creati, & constituti. Cuius explicatio á nobis exposcere suo iure videbatur longam, & diffusam commẽtationem tex. in. l. cum de in rem verso

verso ff. de vsuris, & in. d. l. si certis annis. Illã tamen libenter omittam, vt ad alia, quæ nostro instituto magis conferre videntur, nostra decurrat, & progrediatur oratio, & breui sermone ipsam difficultatem absoluam.

Igitur constituo primum, quod si præstatio redditus annui facta est non expressa aliqua causa, nõ inducitur, nec presumitur obligatio annua pro tempore futuro, etiamsi diuturno tempore, & vniformiter facta fuerit, creditorque certam specificam & sufficientem causam prætexat. quoniam ad eam causam præsumendam ad finem agendi pro tempore futuro non sufficit probare annuas solutiones etiam conformes singulis continuis annis longo, vel longissimo tempore factas fuisse, nisi specifice probetur illas prestationes esse factas ex causa illa specifica, quæ allegatur. Barto. in. d. l. cum de in rem vers. pad finem. Bald. in. d. l. si certis annis colu. 2. & ibi Salycetus, colum. vlti. Alexan. 3. Riminal. 2. & 3. Cuma. & Roma. in l. qui aliena in principio. ff. de adquiren. hæredita. Saly. in. d. l. cum de in rem verso. q. 4. Butri. in. c. peruenit de censi. colum. 9. Felin. in c. causam quæ colum. 3. de præscrip. Balb. de præscrip. prima. p. tertiæ partis principalis. q. 10. numero. 22. Mascar. de probatio. cõclu. 101. num. 3. 4. & 5. volum. 1. & concl. 219. num. 11. Iacob Veneti. de annua præsta. 2. par. per plures quæstiones hanc materiã copiose & diffuse prosequẽs, nam præstatio, vel alius actus, nõ probat, nisi quatenus inde de necessitate infertur. l. ad probationem. C. de locato. & conducto. l. neque natales. C. de probatio. l. nõ hoc. C. vnde legitimi. l. penulti. ff. de his, quæ sunt sui vel alieni iuris. Sed præstatio informis, non expressa causa formali & specifica potest esse facta ex causa liberalitatis, vel ex causa obligationis temporalis & finitæ, & non ex debito perpetuo: igitur non probat idem semper deberi in futurum. Cessaret autem hoc in prestatione continuata a tempore immemoriali, quia vim causæ, tituli & priuilegij habet. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotidiana, & est mea. c. super quibusdã. §. præterea. de verbo. significa. c. 1. de præscriptio. lib. 6 quod expressim ad notarunt Cynus. q. penul. Ange. Paul. & Iassõ colum. vltima in. d. l. si certis annis. C. de pactis ex pluribus Couarr. in regula possessor de regulis iuris lib. 6. 2. p. §. 4. num. 4. versi. tertia conclu. Mascar. d. cõclu. 110. num. 9. & conclu. 279. nu. 12. Præterea animaduerto annuam & vniformem prestationem cuiuslibet redditus factam ex causa specifica expressa decem annis continuis inducere præsumtionem

tionem veræ cauſæ & tituli.d. l. cum de in rem verſo ibi.Bart.Saly.& Floria.Feli.Balb.&Couarr. vbi ſupra.Mencha.lib.2.controuer.illuſtri.cap.56.n.16.& 58.nu. 14.Caro.Moline.in conſuetudi. Pariſien.tit.1,§.7.glo.1.nu.19.Pileus.q.12.& 84.Baroi.q.familiari.14.& profitetur communem ſententiam Petrus Salazar in tractat.de vſu.& conſuetud. c.9.ex tam frequentibus enim & ſolemnibus præſtationibus ſatis appareꝛet de veritate cauſæ,eiusque ſufficienti & deliberata recognitione.Ideoque diuturna poſſionum ſolutio facta ex cauſa ſpecifica expreſſa inducere debet obligationem in futurum . Quoccirca in propoſito diuturnitas tẽporis non inducit præſcriptionẽ. Sed duntaxat iuris ex varijs cauſis antea nati præſumptiuam probationẽ,ſicq; in contrariũ admittipro bationem ad illius iuris præſumpti excluſionem docuere Cyn.in d.l.ſi certis annis.q.penul.& ibi Iaſſ.col.vlt.Alex.conſi.113.col. fina.volu.1.Balb.d.q.10.Couar. d. §.4.n.3.verſ.2.ab eadem concluſione deducitur Menchaca.d.ca. 56.n.16.& c.58.n.14.quod ſi preſtationes titulo redditus annui perpetui fuerint continuatæ per 30.annos,non tantum inducunt tituli & cauſæ præſumptionẽ,ſed veram redditus perpetui adquiſitionem.Caro.Moli.d.§.7.glo.1 n.11.Couarr.d.§.4.n.4.Folleri.in praxi cenſu verbo huiuſmodi cẽ ſu.n.91.Maſcar.vbi ſup. ſed nunquid ſufficiet probare ſolutionẽ primi & vltimi annui : & Paul. Caſtren.conſ.51. prope medium li.2.docuit ſufficere,& ſentit Panor.in c. accedentibus de priuilegijs, ſed contra ſentit Andreas Tiraque.de præſcriptionib. §. 1. glo.5.n.5.verſ.illud autem & ſequitur Menchaca.d.c.58.num.11. Maſcar.d.conc. 101.n.6.&7.Tiraquel.autem conſiderat eã rationem, quod alias ſequeretur non vnam tantum præſumptionẽ inducì:ſed plures,nẽpe vt per primi & vltimi anni poſſeſsionẽ medij quoque temporis poſſeſsio, & ſolutio omnium decem annorum,& ex huiuſmodi præſumptã ſolutione decem annorum titulus legitimus præſumeretur,ꝙ eſt contra glo.in l. 1. C. de dotis promiſsione.Sed hac ratione ſibi leuem videri aſſerit Menchaca.d.n.11.quia glo.in d.l.1.C. de dotis promiſsione non eſt tuta, & paſsim leges plures inducunt præſumptiones vt ibi plene per doctores.Quoccirca ipſemet Mẽchaca conſiderat aliam rationẽ, quam appellat peremptoriã, & oculatam,nec fallitur,quæ enim ratio conuincit cum agitur de re corporea ex poſſeſsione primi & vltimi anni præſumi poſſeſsionẽ medij temporis eadem cogit vt in ſpecie propoſita contrarium præſumatur.Cum vero agitur de poſſeſ-

poſſeſsione rei corporeæ ideo ex poſſeſsione primi,& vltimi anni præſumitur inter media poſſeſsio,quod qui contrarium dixerit videtur nouum factum allegare, nempe tranſijſſe poſſeſsionẽ de primo poſſeſſore in alterum primumque poſſeſſorem depoſuiſſe animum poſsidendi, ꝙ probare deberet,cum minime præſumatur.l.ſi emancipati.C.de collatio.l.in bello.§.factæ.ff.de captiuis,& poſtlimi.reuerſis l. vlti. C.de reſtitutio.& ſubſt.Sed qui ſe poſsidere dixerit annuum redditum ſibi ab altera præſtãdum, eo quod contenderet illum legitimo titulo,& obligatũ huncque titulum ex diutina præſtatione ſingulis annis facta præſumẽdũ, hancque diutinã preſtationẽ præſumendã ex preſtationibus primi & vltimi anni nihil ageret. Nã poſtquã eipræſtitit primo anno nullo nouo facto opus eſt, vt nõ videatur ei ſequẽtibus annis præſtare deſijſſe:quini mo ex diuerſo nouo facto opus erat vt ſequentibus annis preſtatio fieret, ſicque probãda eſſet abeo,qui in ea ſuam intentionem fundabat, præſertim cũ exparte aduerſa negatiua ſcilicet ſe annis,ſequẽtibꝰ nõ pręſtitiſſe,ſit inprobabilis per rerũ naturã.l.actor, ꝙ aſſeuerat. C.de probatio.c. quoniam contra falſam eodem titulo.c. bonæ *el.2.de* elect.Nec minus ſolet dubitari an in dubio cenſus præſumatur redimibilis,vel irredimibilis : & redimibilem præſumi intrepide aſſeuerãdum eſt, quia ſemper in dubio præſumitur, pro eo quod leuius & minus eſt, l.ſemper in obſcuris ff. de regulis iuris.l.ſi ita ſit ſcriptum in fine l.apud Iulianum.§.ſcio. ff. de lega.1.l.in minimis.l. qui concubinam.§.cum ita.ff.de leg. 3.c.ex parte de cenſibus,regula in obſcuris de regulis iuris lib.6.Idque procedit etiam ſi redditus eſſet Eccleſię debitus.Quia in relictis Eccleſiæ locũ habet regula textus in dict.l.ſemper in obſcuris, & in d.§.ſcio Baldus Nauell. de dote parte.6.priuilegio.73.Imola.& Iaſſ.in d.l.ſi ita ſit ſcriptum Decius in.d. l. ſemper in obſcuris.Neque obſtat textus in.l. Titia.§.ſeia.ff.de auro, & argento legato.(Ex quo Barto. ibi Roma ſingu.115.Ancharra.Imola, Panor.& Barba.in c. indicante de teſtamentis docuere in Eccleſia non minimum,ſed maius præſumi relictum)quoniam magis eſt vt ibi non ærea ſigna, ſed aurea legendum ſit, vt agnoſcunt Iaſſ. in.d.l.ſi ita ſit ſcriptum,num.37. Decius num.6.in d. l. ſemper in obſcuris,Andre. Tiraque.de priuileg.præ cauſæ priuileg.25.Couarr.in d.c.indicante num.5.Sarmiento libro.3.Selectarum interpretatio.c.3.numero.3. Quod ſi placuerit contrariam literam ſequi,quam veteres iuris interpretes ag-

tes agnouere, & Gregor. Haloander in castigationi. suis responderi potest ad eum textum ibi. *Maius præstari ex voluntate disponentis collecta ex præfatione, quæ atestatore rem magnam legari videtur ostendere.* Vt ingeniose interpretatur Sarmiento. dict. capite. 3. numero. 4.

EPITOME CAPITIS VLTIMI.

1 *EX censu Gabella debetur, quia census emptio & venditio est.*

2 *Onus vectigalis, seu Gabellæ ad venditorem spectat iure regio licet iure ciuili ad emptorem pertineret.*

3 *An ex redemptione census vectigal debeatur, & resoluitur non deberi.*

4 *An si emptor redditus annui cedat alteri ius suum pecunia accepta debeatur ex ea cessione Gabella.*

5 *Quod in corporalibus emptio. & venditio in incorporalibus dicitur cessio.*

6 *An debetur Gabella excessione census quæ fit loco prætij alterius rei quæ emitur & venditur.*

7 *Resoluitur in superiori forma conuentionis vnam, & non duplicem Gabellam deberi.*

8 *Leges quæ viuent ex contractibus solui Gabellam sunt odiosæ & restringendæ.*

9 *Vbi partes habuerunt animũ emẽdi & vendendi licet emptor det simul pretium & rem emptio, & venditio est non permutatio neq; alius contractus.*

10 *Cõtractus talis iudicatur qualem verborũ figura & facies ostẽdit.*

11 *An constituto censu super aliqua domo si debitor vendat ipsam domum pro 400. aureis cum suo onere Gabella debeatur etiam respectu quantitatis sortis principalis redditus annum an vero solum respectu pretij quod datum fuit in pecunia numerata.*

12 *Late disputatur quo in loco ex cẽsu vectigal soluendum sit.*

13 *An clericus ex censu teneatur soluere Gabellam.*

14 *Hodie ex Tridẽ. decreto. sess. 23. c. 6. clerici in minoribus non habẽtes Ecclesiasticum beneficium ad soluendam Gabellam tenentur.*

15 *Capellania collatiua est beneficiũ Ecclesiasticum.*

16 *Ecclesia monasterium in hospitale & similia non debent Gabellã ex contractu censuali.*

17 *Scholastici neque a Gabella, neque ab alijs muneribus patrimonialibus & tributis sunt liberi.*

18 *Licentiati aut Doctores Theologi iures periti vel medici consequuti laureã in Salmãticẽsi Cõpluiensi & Pinciana Academia vel collegio Albornocij Bononiẽsi nõ sunt exempti a soluenda Gabella.*

19 *Clericus negotiator cogitur ad soluendum vectigal.*

20 *Requiritur autem vt prius ter moneatur.*

Cap.

CAPVT VLTIMUM an ex censu debeatur gabella & in quo loco sit soluenda.

CReato censu illico solet dubitari an ex illo debeatur gabella & in quo loco soluenda sit, nempe an in loco cõtractus, an in loco in quo sunt bona speciatim supposita cẽsus prestationi? Qua de re publicani & vectigalium conductores solent inter se contendere acerrime, quam obrem post perfectam disputationem de census creactione, antequam ad eius progressum dilaberetur oratio visum fuit eius difficultatis nodum dissoluere.

1 Igitur pro certo, & explorato cõstituendum est ex censu gabellam deberi, quoniam ex emptione, & venditione vectigal deberi Palam est. ex. l. 1. & per totum titulum. 17. lib. 9. nouæ compilationis, sed census vera emptio, & venditio est, vt ex superioribus constat apertissime, igitur ex censu vectigal debetur, quod in specie adnotarunt Didacus Perez in proœmio titu. 2. lib. 8. ordinamenti veteris pagina mihi. 33. versiculo sed quæro an debeatur gabella, & Ioannes Lanez. Parladori. rerum quotidianarum capite. 3. onus autem vectigalis seu gabellę pertinet ad venditorem, qui redditum annuum bonis suis imposuit. Nam & si iure Romano id onus ad emptorem spectaret. l. debet. ff. de ædilitio, edicto, quem textum notabilem dicit Baldus, in. l. si prædium numero. 6. C. de ædilitijs actio, commendat Iasson. in. l. vltima. numero. 41. C. de iure emphy. extollit. Romanus singulare. 588. Castillo. in. l. 70. Tauri ad finem, & plures notant, quorum meminit eruditissimus Pinellus. in. l. 2. C. de rescinden. venditio. 2. part. capite. 3. numero. 4. vbi aduersus inueteratam interpretum sententiam probatur ex textu in. d. l. non debet minime colligi vectigalis onus ad emptorem pertinere, cum. I. C. ibi non iuris necessitatem, sed facti relationem tantum tradat expendens in id. dictionem *forte* positam in textu quod ante Pinellum animaduerterunt Cæpola. in. d. l. non debet, [redacted] in consuetudi Pariensi. §. 23. numero. 7. Nicola. Pignola. in additio. ad Romanum. d. singu. 588. tamen iure nostro regio spectat ad venditorem. l. 1. titulo. 17. libro. 9. nouæ compilationis, nisi paucis casibus exceptis, qui exprimuntur in. l. 32. titulo. 19. libro. 9. nouæ compilationis. Parladori. d. capite. 3. numero.

44. Olano littera. G. numero. 2.

B Sed dubitari solet, an ex redemtione census, vectigal debeatur? cuius difficultatis explicatio inuoluit celebrem quæstionem illam, an ex resolutione contractus gabella prestetur? in qua frequentius solet ita distingui, quod si contractus dissoluitur in continenti id est, ante quam ad extraneos actus deuerterint contrahentes, gabella non debetur, quia perinde est, ac si nihil actum esset. si vero ex interuallo contractus dissoluatur, iterum distingui solet, an resolutio fiat ex pacto ab initio ipsi contractui adiecto, aut non. Si enim resolutio fiat ex pacto ab initio posito, interest an sit tale pactum quod ipso iure contractum resoluat, quale est pactum legis commissoriæ, vel addictionis in diem, resoluta enim venditione ex eo pacto gabella non debetur, quin imo soluta indebiti cõdictione repetitur, quod si pactum non resoluat ipso iure contractum, quale est pactum de retrouendendo, ex contractu gabella debetur, non autem ex resolutione & distractu. Vbi autem resolutio fit, non ex pacto ab initio adiecto, sed ex noua conuentione, vt puta quia post perfectam emptionem & venditionem ex interuallo conueniat, vt ab emptione discedatur, ex contractu gabella debetur, ex distractu vero ita demum, si ex eo resultet nouus contractus, alias non, quemadmodum tradiderunt Bart. Bal. Ange. Albe. Fulgo, Paul. Iasson. & Orosci. in. l. ab emptione. ff. de pactis Bald. in. l. 1. C. quando liceat ab emptione discedere. Fabia de emptione, & venditione. 8. part. nume. 5. & 6. Boeri decis. 182. nume. 39. Antoni. Gomez. 2. tomo. capit. 2. numero. 31. Tiraquellus de retractu conuentionali. §. 6. glos. 2. numero. 3. Riminal. consilio. 86. Pinel. d. capit. 3. numero. 36. Parladori. d. capit. 3. §. 4. numero. 37. Ioannes Garsias in tractatu de expensis, & melioratio. capite. 18. a numero. 46. Didacus Perez vbi supra. Emanuel Soarez, & Bona cosa libro. 7. com muni. opinio. verbo gabbella.

Ex quo alterius quæstionis colligitur clara resolutio, nempe ex redemptione census gabellam non deberi, quia contractus dissoluitur ex pacto ab initio apposito, sic que in specie obseruarunt, Montero. in sua praxi. tractatu, 7. folio. 141. & post illum, Parladori. d. §. 4. numero. 26. Didacus Perez vbi supra versiculo sed est dubium.

4 Rursus occurrit inquirendum, an si emptor redditus annui cedat alteri ius suum pecunia accepta, debeatur ex ea cessione gabella? & magis est vt debeatur, prout resoluit Didacus Perez vbi supra versiculo *quæritur crimen de cessione census*. Hinc enim contractus

tractus continet veram emptionem, & venditionem census, iam creati, ideoque iure optimo ex illo petitur gabella, nec quod appellatur cessio, excludit rationem emptionis, & venditionis, quo- 7
5 niam quod incorporalibus emptio, & venditio, in incorporalibus dicitur cessio, ex Vlpia. infragm. titul. 19. Boecio in topica Ciceronis, Brissonio de verbis iuris, verbo cessio in iure, & lib. 1. Selectarum capite. 7. Reuardus. ad. l. 12. tabularum capit. 16. & de authoritate prudentium. capit. 5.

6 Deinde vidi a quibusdam reuocari indubium, an debeatur gabella excessione census, quæ fit loco pretij alterius rei, quæ emitur, & venditur? finge enim mihi vendere domum, & de pretio ita conuenisse, vt in partem precij cedas mihi redditum annuum, quem habes contra Petrum, dubium est an debeatur gabella non quidem ex ipsa emptione, & venditione, (quoniam certum est illam deberi) sed ex cessione census, redditus que annui in partem precij, ita vt duplex gabella debeatur, vna respectu pretij totius, & contractus principalis, altera respectu census qui ceditur? Quæ dubitatio cum incidesset in hoc opido Complutensi, in quo iura Pontificia, Decreti cathedræ moderator publice 9
profiteor, & causarum patronimunere fungor, aduocati quidam statim difficultate proposita pro rue-

perunt in eam sententiam vt duplicem gabellam deberi audacter affirmauerint. Censebant enim hunc contractum esse permutationem, ideoque dupplicem gabellam prestandam fore. Ipse vero cõtra puto, vt non, nisi vna gabella debeatur, eaque respectu totius pretij in eo computata forte census principali. Leges enim, quæ iubent ex contractibus solui gabellam, odiosæ sunt, & restringendę, Bart. in l. si pupillus. §. vltimo. ff. ad legem Aqui. Iasson in. l. fructus numer. 17. ff. soluto matrimonio. Parladori. d. cap. 3. numer. 29. qua propter non oportet vectigalia multiplicare nisi expressa lege caueatur, deinde ex vnico contractu non nisi vnicum vectigal prestandum fore, planum est: hic autem vnicus & simplex contractus est. Igitur dupplex vestigal ex eo colligere iniustum, & iniquum est, esse autem vnicum & simplicem contractum apparet ex eo, quia partes non intendunt celebrare plures contractus, sed solam emptionem, & venditionem domus, aut vineæ procentum quinqueginta in pecunia numerata & quinquaginta in tributo, redditoque annuo: in his autem rebus, quanti sit æstimanda intentio, & mens contrahentium omnibus in confusso est.

Denique vbi partes habuerũt animũ emendi vel vẽdendi, licet ẽptor simul det pretiũ, & rem aliquã

emptionem,& venditionem contrahi,non per mutationē, neque alium contractumęgregie docuit Bartho.in.l.Aristo.numer.2.ff.de donatio.& in.l.si in emptione.ff. de contrahen. emptione,& in.l. 1.ff. de rerum permutatio. cuius sententiam communiter placuisse scribit. Andre. Tiraque. libro. 1.de retractu.§.30.glosa. 1. numero.2.Nicola.Boeri.decisione.144 Couarru.lib.2.variarum capite.4. numero.9.Antonius Gomez. 2.tomo.varia.capit.2.numero.10.Ioa-Orosci. in. l. iuris gentium. §. & ideo numero.17. ff. de pactis.Pinel.in Rubrica.C.de rescindend. vendi. 2. part. capit. 2. numero.1. Padilla in.l.naturalis.§. & si quidem numero. 2.ff.de præscrip.verbis,sed in specie proposita, apparet dilucide contrahentes ,habuisse animum emendi,& vendendi, non permutandi,& præsertim ex
10 nomine quod imponunt contractus. Contractus enim talis præsumitur, & iudicatur,qualem verborum figura, & facies ostendit. l. fide iussores magistratuum. ff. de fideiusso, & contractum ipsum secundum verba iudicamus. l.qui saxum.ff.de dona vbi Imola, Neuiza. consilio.92. numero. 1.& 2.Nauarr.consilio.49.numero. 4. Menochi. consilio. 372.numero. 1. volumine. 4. Igitur cum sit vnicus contractus emptionis, & venditionis, & vnico contextu celebratus, respondendum erit ex eo deberi vnicam gabellā. Qui nimo sum procliuior in eam sententiam, vt existimem vnicam deberi gabellam, tametsi ex postfacto, & noua conuentione fiat cessio redditus annui insolutionem precij conuenti a principio in pecunia numerata, quoniam hæc cessio fit titulo dationis in solutum,ex datione autem insolutum vectigal non debetur, vt prudenter notat Parladori.d. capite. 3. §.2. numero.3. quin imo magis censeo gabellam non deberi ex censu creato in consequentiam alicuius contractus priuilegiati & imminus ab onere vectigalis,faciunt quæ notat Auenda. responso.12.Aegidi.Bosius in praxi criminali titulo de vectigali quod soluitur ex contractu numero.5.

Cui quæstioni altera videtur es-
11 se similis,an constituto censu super aliqua domo, si debitor vendat ipsam domum pro quadringentis aureis cum suo onere gabella quoque debeatur, respectu quantitatis, sortis principalis redditus annui:an vero solum respectu pretij, quod datum fuit in pecunia numerata ? Didacus Perez. in. d. procœmio,pagina.35.versiculo dubitatur, etiam respondet gabellam ex isto contractu, solum deberi ex pecunia in numis soluta, non in æstimata & loco pretij assignata, ratione census & oneris iniuncti. Sicq; refert

refert fuisse Salmanticæ iudicatum per iudicem secularem & eius assessorem,moueturque Didacus Perez ad sic sentiendum quia illud onus iam semel est apud emptorem primum,& in eo remanet res vendita, pro parte tributi, & fuit soluta gabella de tali venditione, & nunc non venditur per tributarium,nec aufertur,sed solutionis onus transfertur in secundum emptorem,vt liberetur dominus domus & recipit loco precij,sed circa onus, veditio aliqua non celebratur,quia esset vendere rem alienam ratione prioris constitutionis annui redditus, ex qua iam fuit soluta gabella, sic que sufficit, quod ex re vendita quod etiam voluit Parladori. capite.3.§.vltimo.numer. 53.ibi neque illud interim omittam detracto onere nunc soluatur.

Quam Didaci Perez sententiam, ipse amplector libentissime,quicquid distinguat. Inacius de Lassarte in tract.de decima venditio. capite.10.post numer.17. & præter illius fundamenta considero laudimium non facere excessum precij, nec attendi computari ve ad rescindendam venditionem, vt etiam animaduertit PetrusRebuffus.2.tomo ad constitutiones Gallicas.Titulo de rescissio.contractuum articulo vnico.glosa.15. numero. 17. Exquo Ludouicus. Mexia in pragma.taxæ panis concl.3. numero.10. litteris consignatum reliquit, vendentem modium tritici, quatuordecim argenteis,quod est precium,postrema lege regia diffinitum,& adiecto, quod gabellæ onus spectet ad emptorem non incidere in pœnas statutas legibus Regijs,inuendentes triticum vltra quam sit ipsis præfinitum.Quoniam id onus gabellæ non facit excessum precij.Vbi enim ex onere adiecto emptioni, & venditioni nihil commodi actu percipiunt emptor,aut venditor, id non habetur loco precij.Quare cum in specie proposita nihil recipiat venditor, fit consequens,vt respectu eius oneris, quod transfertur in emptorem, non debeat soluere gabellam.

Neque obest,si dixeris, venditorem commodum sentire,quia liberatur ab onere soluendi censum,quo tenebatur,quia licet ita sit,tamen hoc ipsum non efficit, vt ad vectigal soluendum constringi possit. Etenim est necessum, vt ipsum commodum actu perueniat ex emptore ad venditorem.

12 Quinto dubitatur quo in loco ex censu vectigal soluendum sit, id est,quis nam publicanus inuectigali exigendo præferri debeat, is ne, qui est in loco contractus, an is, vbi census debet fieri solutio, vel an potius is, qui est eo loci,vbi sunt bona super quibus pensio const.tuta fuit? Quam

dubitationem vidi tactam a Didaco Perez.in.d. proœmio tituli. 2.*de las vsuras* lib.8. ordinam. pagina.mihi. 37. columna. 1. versiculo.quo fit, & a Parladori.d.capite. 3. §. 8. qui in eam deflexere sententiã.vt vestigal solui debeat eo loci vbi sunt bona census præstationi obnoxia atque subiecta. Quorum primum argumentum est, quod in censu ipsius prædij contrahitur, quædam emptio,& venditio, sed ex prædij emptione,& venditione soluitur gabella eo loci,vbi prædium est.l.86.& 101.quaterni gabellarum, & in.l. 9.titulo. 17.*de las alcaualas*,libro. 9.uouæ compilatio.Igitur ex censu vectigal debetur eo loci, vbi sunt bona census præstationi supposita. Hanc tamen argumentationem ipse duco fragilem, & infirmam : quoniam libro. primo huius operis capite.4. versiculo. quinto facit, ostendi latius in censu non contrahi,neque celebrari emptionem, & venditionem rei in qua census constituitur,sed solum iuris cuiusdam ad exigendas pensiones annuas.

Secundum eius opinionis argumentum est, incensu emitur, & venditur ius quoddam percipiendi redditus annuos, vt frequentius placuit Theologis, & professoribusnostris:id autem ius interbona immobilia refertur clementi.exiuit.§.cumque annui redditus de verbo.significa.l.iuris peritos.ff. de excusatio.tuto.l.sufficit.ff.de condictio.indebiti.Tiraquellus.lib.1. de retractu.§.1. glosa.14.numer. 120. & §.1. glosa.6. numero.8. & libro.2. §.2.glos.1. numer.29.Rebuffus in l. mouen. cum.ff.de verborum significa.pagi.561. Boeri.consilio, 3. numero. 9.Ioan.Matienzo.in.l.7.titulo. 11. libro.5.nouæ compilationis. glo. 1.a numero.18.Igitur iuxsta leges Regias vectigal est soluendum vbi bona sunt. Hæc quoque argumentatio non concludit eficaciter,quoniam si recte ponderetur magis probat soluendum fore vectigal eo loci,quo celebratur ipse contractus.Tunc enim ius ipsum creatur,&producitur cum contractus ipse perfecitur.

Tertium argumentum est,redditus annui exstant,vbi sunt bonasu per quibus constituti sunt. l. si fidei cõmisum.§.tractatum.ff.de iudicijs.Vbi cum iuris consultus dixisset ẽs alienũ non esse loci,sed vniuersarũ facultatum,statim subiecit,id locum nõ habere,quando aliqua bona certis oneribusdestinata sunt,veluti alimentis prestãdis vel tributis, vel alijs quibusdam inexcusabilibus muneribus. Quibus verbis ostendisse videtur. I. C.annuos redditus illic exstare vbi sunt bona super quibus constituti sunt.Quo loco Baldus. notat, illum officialem debere exsecutionem facere datiorum,& collectarum incuius territorio est res affecta pro datijs, & collectis,sequuntur ibi.Paulus, & Iacobi,de Sancto Georgio.Sed neque argumentum hoc efficaciter probat, vbi sunt res ex censu gabellam fore soluendam,quia iura & actiones loco minime circunscribuntur.sunt enim incorpoream, ideoque loco non comprehenduntur, neque continentur, ex his quæ scribit Diuus Thomas.1. part.q. 52.articulo. 1. vbi ait, quod communis animi conceptio inter sapientes est, in corporalia in loco non esse . Quoc circa legatis his, quæ quis domisuæ habet,nomina debitorum non comprehenduntur.l.Caius Seius.ff.de legatis.2.l. si mihi Meuia.ff.de lega.3.l.cum delationis.§. vltimo. ff. de fundo instr.Bald.in.l.1.ff.de statu homi. Tiraquelus.in.l.si vnquam. C. de reuocan.donatio.verbo bona numer.9.&lib.1.de retractu.§.1.glo. 7.Emanuel Costa.in capit.si pater de testamentis in.6.1. part. verbo bona.Domi.Franciscus.Sarmiento.lib.6.Selectarum inter prætation.capit.18.numer.1.Pinel in rubri.C.de bonis mater.1.parte numero.10.11.& 12.Petrus Rebuffus in.l.rei appellatio pagina mihi.59. ff.de verbo significa.Ioanu.Oroscin.l 1. numer.14.ff.de statu homi:Neque hoc tollit tex.in. d.l. si fidei commisum. §. tractatum. Quoniam I. C. ibi solum docet exoneribus in iunctis a testatore patrimonium diminui,quem admodum bi glosa:Odofre.Bartholus,Baldus, Albe. Angelus,Paulus,& Iacobi adnotarunt.Ex hoc autem non infertur, ipsos redditus, onera, iura,& actiones existere in eo loco,vbi patrimonium ad illa destinatum exstit. Repugnat enim iura & actiones existere in loco cum corporis expertia sint,vt proxime delibaui,& fusius explicat.Dominus Franciscus,Sarmiento. d. capite. 18. onera vero propterea diminuunt patrimonium ipsis a testatore destinatum quia cum testator id patrimonium ijs oneribus destinauerit, voluisse videtur vt non ex tota hæreditate.

Sed ex illo patrimonio solum presteptur. Ideoque Alberi. Ange.Paulus,& Iacob.in d.§. tractatum, scripsere, quod vbi ex fructibus certi loci debet creditori fieri præstatio, deficientibus illis non habetur recursus super alio patrimonio, intelligentes id habere locum,quando obligatio est contracta coarctate, & limitare respectu ipsorum fructuum. Ex eo tamen quod testator certum patrimonium,certum ve prædium limitate destinauerit ad certos annuos redditus persoluendos non sequitur ipsos redditus, iusque ad illos percipiendos competens,existere eo loci,vbi patrimonium,aut predium est. Quoniam exilla destinatione dũtaxat oritur ius hypothecæ,vt explicui.c.præceden-

cedenti.versi. Ex quo inferri potest tertiam speciem.ius vero hypothecæ si cuti,& reliqua iura loco non circunscribi, cerum esse Parlado. ait,d.§.8.ex textu. in.l. vltima. C. de longi.tempo. præscrip.& in.l.1.§.si hæres.ff.ad Trebellia.l.ex facto.2. §. vnde scio.ff. de hæredi instituen.

Quartum argumentum est cum annuus redditus super fundo imponitur,non tantum hypothecaria actio constituitur, sed etiam quoddam ius reale ipsi prædio vsu fructus,aut seruitutis instar imponitur, Speculator in titulo de hypothe. §. nunc aliqua versiculo. 86. & Faber, in §.item seruiana ad finem.inst.de actio. Couarrubi.lib.3. variarum capite.7. numero.6.Cum igitur predio in hæreat ius redditus annui: eoloci vbi prædium est, vectigal soluendum erit.

Nec quidem argumentum hoc tã tam vim habet,quantam patroni & fautores huius partis sibi persuadent.Profuso enim sermone hoc lib.2.capit.3.7.quæst.probaui,censum non se habere,ad instar seruitutis, sed fundi suppositionem hypothecæ rationem subire quæ effectus sortiatur vberiores,& maiores,quam ordinaria,& simplex hypotheca,non ergo seruitute siue reali,siue personali ad censum licebit arguere.Quo circa licet Tira.li.1.de retract.§.6.gl.1.nu.9.scribat iura incorporalia realia loco circunscribi, & contineri, adeo vt multi fuerint in ea sententia, vt quemadmodum in rebus corporalibus requiritur traditio ad dominij translationem,ita & rerum incorporalium corporalibus in hærentium.licet secus sit inme re incorporalibus.Bal. in. l.traditionibus, Paulo ante fi. C. de pactis, & in.l.1. adfinem.C. comm. vtriusque iudicij. Alexan. consilio. 184. columna.2. versiculo vltra prædicta.volumine.6. Tamen huic proposito nequaquam potest id adaptari: quippe dixerim censum non esse ius reale prædio hærens, & quanuis admitterem censum esse ius reale affixum ipsi fundo, tamen non sequitur exinde idius exsistere eo locivbi prędium est saltim propria existentia.Qualitates enim spirituales siue corporeæ licet homini insint, & in hæreant,non tamen dicuntur esse in loco, saltim exsistentia propria, aliena autem exsistentia non videtur eficere, vt vectigal præstetur eo loci vbi prædia sunt, & pręsertim quod ius reditus annui non sit ita fundo inhærens, quin duret, viuat,& permaneat illo sublato,atque perem to. Quo circa licet Didacus Perez loco superiori opinionem hanc testetur praxi,vsuque forensi esse receptam, ipseque viderim,seruarifrequentissime,tamen quia fundamenta, quibus consistit, duco infirma,atque fragilia, pro

procliuior sum in eam sententiam,vt ex contractu censitico gabella solui debeat eo loci,vbi contractus celebratus,&perfectus est. Regula enim est vestigal soluendum esse inloco contractus,tamet si res alibi sit: Bal.in.l.1.C de contrahen.emptio.& in.l.magis puto §.illud.ff.derebus eorum.Ias.in.l. 1.C.de sum.Trini.Panor.in c.vltimo num.30.de foro compet.quorum meminit Parlado. d.§.8.nu. 99.Hæc autem regula non reperitur limitata iure nostro regio inredditibus annuis,vt ex illis vectigal debeatur vbi sunt bona census obnoxia solutioni.Igitur regula debet in hac specie manere integra & illæsa.l. commodissime. ff.de lib.& post.l. præcipimus.C. de appella.l. sancimus. C. de testam.Quod autem redditus annui referantur interbona immobilia, exiueste redicantur eo loci in quo sunt bona,non probat non debere gabellam in loco contractus, quia(nisi me fallit iuditium meum) superius his omnibus satisfeci.

Denique vt huic disputationi manum extremam imponamus, breuiter tractandum est, an clericus ex censitico contractu adsoluendam gabellam teneatur? Quam dubitationem in specie tangitur Perez in.d.proæmio tit. *de las vsuras*.lib.8.ordinamenti pagina mihi.34. columna. 2. versiculo quæritur vtrum clericus, & resoluit clericum excensuali contractu non adstringi ad soluendum vectigal.Quæ sententia verissima quidem est,quia apertissimi iuris est,clericum, nullo contractu ad gabella teneri,l.3. inquaterno gabellarum. l. 6.titulo 17. libro. 9. nouæ compilationis. Castillo.in.l. 70. Tauri glosa *y el alcauala* Dueñas regula. 100. Couarru.in practi.quæstio. capit. 31. Didacus Perez in,l.1.glosa.1. titulo.3.lib. 1. ordinamenti. Parladorius.d.capite.3.§.1.numero.16.Felinus. nume. 104. Decius numero. 57. in capite. Ecclesia Sanctę Mariæ de consti. Firmia.in tracta. de gabellis. 7. parte numero.10. Quod olim habuit locum inclericis primæ tonsurę.Felin. d.capite Ecclesia Sanctæ Mariæ numero.103. Ioan.Igne.in. l.fidei commissum numero. 277. ff. ad Syllania.Couarru. & Parla.vbi proxime.l.13.titulo.3.lib.1. ordinamenti.l.23.titulo.4.lib.4.eiusdem voluminis Gregorius Lopez in.l.50. titu.6.part.1.per tex.6. Hodie tamen ex decreto Concilij Tridentini sesione.23. capite.6. & l. Regia.2.titul.4.lib.1.nouæ compilationis, clerici inninoribus constituti non habentes Ecclesiasticum benefitium,adsoluendam gabellam tenetur. Quoniam non gaudent priuilegio fori: vt recte notant Parladorius. d. numer.16. Azeuedo. in.d.l.2. titulo.4. lib.1. nouæ compila. numer. 1. Olanus

inconcordia & noua reductione antinomia. iuris communis, & regij litera. C nume. 21. Quoc circa procluiorsum in eam sententiã, vt existimem, clericum in minoribus non habentem Ecclesiasticum beneficium iure nouissimo non gaudere priuilegio canonis. Licet enim antiquo iure gauderet eo priuilegio vt resoluit Petrus Rebuff. in repetitione tex. in capite si quis suadente diabolo. 17. quæst. 4. ampliatione. 5. quia tamen hodie non est de statu Ecclesiastico, exutusque est priuilegio fori, illius canonis benefitio, & gratia non potietur. Quod si clericus in minoribus habuerit capellaniam collatiuam neque ex contractu censuali, neque alio quocumque vectigal debebit. Quia
15 cappellania collatiua est beneficium Ecclesiasticum, & capellanus illius ratione constringitur ad recitandas preces horarias, & ad fructuũ restitutionem tenebitur, pro rata omissionis, sicut beneficiarius quilibet. glosa verbo si beneficiorum in clem. 2. de decimis. Feli. in capite ex parte. 2. columna. 2. de rescriptis, Decius. consilio. 110. numero. 4. Paulus de Castro consi. 358. ad finem volumi. 1. Egidi. Bella. mero. q. 181. Panor. in cap. significatum num. 5. de præbendis. Medina. in C. de oratione. q. 7. columna. penulti. Naua. in. c. quando de consecratione. dist. 1. cap. 20. folio. 557. Ioan. Gutierrez consi. 1. &. 2. clericus autem in minoribus Ecclesiasticum obtinens beneficium gaudet priuilegio fori & immunis est ab omni tributo ex. d. decreto Triden. &. d. l. 2. titul. 4. lib. 1. nouæ compilationis.

Quod vero dictum est de clericis ad Ecclesias extendendum est
16 d. l. 6. & 7. titu. 17. lib. 9. nouæ compilationis, ac proinde ad monasteria, hospitalia, confraternitates, loca religiosa, & pia, quæ priuilegijs potiuntur Ecclesiarum.

Scholasticum autem ab onere gabellæ, alijsque muneribus patrimonialibus, tributis & contributionibus, non esse liberũ, & immunem semper mihi magis persuasi.
17 Quod etiam animaduertunt Ange. in. §. item limaior insti. de excusatio. tuto. Ioannes Lecirier de primoge. q. 7. num. 10. lib. 2. Thomas Parpalia. in. l. placet num. 70. versi. an autem scholares. C. de sacro sanc. Eccle. Didacus Perez. in. l. 8. titu. 2. lib. 1. ordinamenti. Ioannes Matienzo. in. l. 11. titu. 10. lib. 5. nouæ compilationis glo. 2. numero. 2. facit text. in. l. 3. ad finem titulo. 7. lib. 1. nouæ compilationis.

Sed neque licenciati, aut Doc-
18 tores Theologi, iuris periti, vel medici consequuti lauream in Salmanticensi. Complutensi, & Pinciana Academia, vel collegio Albornocij Bononiensi libertatem, excusationem, aut immunitatem habent a soluenda gabella, tametsi ab alijs oneribus liberi sint.

Quoniam

Quoniam nobiles a vectigalis onere non excusantur.

Aduerte tamen clericum negotiatorem cogi ad soluendum vectigal. capi. vltim. de vita, & honestate clericorum. clemen. præsenti de censibus. l. 49. titu. 6. part. 1. l. 7. titulo. 18. lib. 9. nouæ compilationis, qua in specie requiritur vt prius ter moneatur ex. d. c. vltimo & d. l. partitæ quorum iurium dispositionem non esse sublatam ex d. l. 7. titulo. 18. lib. 9. nouæ compilationis aduersus Gregorium Lopez prudenter, & cordate defendunt Parladorius. d. §. 1. num. 19. & Salcedo in additionibus ad Bernardum Diaz in practica criminali canonica cap. 55. pagina. 175. colum. 1. reliqua circa hoc caput vide apud Inaci. de Lassar. de deci. vend. cap. 10.

LIBER III.

DE CENSVS PROGRESSV.

EPITOME capitis primi.

1 2 Actione ex censu petuntur reditus decursi.

Iure communi pensiones de cursæ non possunt exigi via exsecutiua, etiam si debeatur ex instrumento publico.

3 *Iure regio quando de contractu censuali confectum est publicum instrumentum agi potest via exsecutiua propensionibus decursis.*

4 *Disputatur an iure regio publica instrumenta, quæ carent clausula guarentigia, habeant exsecutionem paratam.*

5 *An ius exsecutiuum competens ex censuali instrumento præscribatur decem annis.*

6 *Referuntur duæ opinionis contrariæ an testamentum pro legatis habeat exsecutionem paratam.*

7 *Resoluitur præteritas pensiones lapsu decennij nõ posse peti via exsecutiua, futuras vtique posse.*

8 *Latissime disseritur an pro annuis redditibus locum habeant remedia possessoria.*

9 *Vt agens interdicto recuperandæ pro redditibus annuis obtineat, debet probare non vnicam sed plures solutiones.*

10 *In causis possessoris sufficiunt semiplenæ probationes, vbi & contraria refertur opinio.*

11 *A sententia lata in possessorio non licet appellare, inibique explicatur qualiter hoc procedat.*

CAPVT. I.

qua actione census petatur.

Tractaturis nobis de progressu cẽ sitici

sitici contractus, vsum est priori loco sermonem instituere de actione, qua redditus annui possint exigi. Omne enim ius quo vtimur, vel ad personas pertinet, vel ad res, vel ad actiones, vt nos docuerunt. I.C. Caius in l.1.& 2.ff.de statu hominum,& Imperator Iustinianus in §.vltim. inst. de iure naturali gentium & ciuili. Cum que ergo verba fecerim de rebus & personis, recta docendi methodus postulabat, vt confestim ad actionem, qua census petatur, inquirendam gradum faciam. Id autem explicare per facile quidem 1 est, nam cum census sit contractus nominatus actione ex censu ad pensiones annuas erit agendum vt resolui. lib.1. huius tractatus capit.2. versi. inquiret tamen lector studiosus. Difficilius autem aliquantulum videtur, an ordinario iuditio semper sit agendum, an vero possit exsecutiuo? Inquo 2 si tempora conspiciamus antiqua iuris Cæsarei & Pontificij, expedita responsio est ex contractu censuali, etiam contento inpublico instrumento non posse agi via exsecutiua, quoniam iure communi instrumenta publica non habent paratam exsecutionē. l. minor. 25. annis cui fidei commissum. ff. de minoribus, nisi in quibusdam casibus connumeratis ab Alexan. in l. vltima. C. de edicto. D. Adria. Tollen.& in l. ait prætor. §. si iudex. ff. de re iudicata Rodericus Xuarez. in l. post rem iudicatam ff. eodem titulo in principio. Antonius Gomez in l.64. Tauri Gonsalus de Paz. 4. parte primi tomi suæ praxis. capit.1. nume.6. Olano in concordia & noua reductione antinomiarum iuris communis & Regij litera prima num.31.

3 Quod si ad leges Regias conijciamus oculos vbi de contractu censitico fuerit confectum publicum instrumentum, mandabitur exsecutioni,& procedetur via exsecutiua. Publicis enim instrumentis tributa est vis exsecutiua iure nostro Regio. l.1.& 2. titul. 21. lib.4. nouæ compilatio. Qua in re oportet animaduertere, interpretes legum Regiarum dissensisse, an in-
4 strumenta publica, quæ caret clausula guarentigia secun habeant exsecutionē paratam. Etenim Castillo & Palacios Rubios. in l. 63. Tauri professi sunt instrumentis publicis non competere vim exe cutiuam ex clausula guarentigia, ideo licet illa careant, esse mandanda exsecutioni, idemque magis probant Antonius Gomez. in l.64. Tauri, Auendaño, in declara ad. l.4.& 5. titulo de *las exceptiones* lib.3. ordinamenti a numer.2. Villalobos verbo instrumentum, notans inter ius commune,& Regium antinomiam in hoc articulo consistere. Olano. d. litera.1. numer.40.& 42.& numer.53. scribit se audisse apertissimo quodam consilario hanc opinionem recep tam

tam fuisse in supremis regijs tribunalibus,& cancellarijs,& cum apud regios auditores de hac re adducitur controuersia, illos reiculum esse censere. Et hanc partem late defendit Azeuedo. in l.1.a numero.54. titu.21. *de las entregas y exsecuciones*. lib.4. nouæ compilationis, Matienzo. in l.10. titu.17. lib.5. nouæ compilationis. Proqua sententia hi authores expendunt textum in l.2. titu.21. lib.4. nouæ compilationis ibi. *cartas y contractos publicos*,& in l.3.4.& vltima eodem titulo & libro. Quibus in locis perspicue ostenditur, & præcipitur publica instrumenta esse mandanda exsecutioni.

Contrarium tamen magis probāt Dida. de Segura. in l. si ex legati causa. ff. de verbo. obliga. fol. 101. colum. 3. versi. tertia differentia. Rodericus Xuarez. in d.l. post rē iudicatam, in declaratione legis regni, in principio nume.10.& 17. Couarru. lib.3. variarum capit. 11. num.3. versicu. illud sane. Rebuffus intractatu deliteris obligato, in præfa. num.18. testatus ita seruari in Hispania. Domi Antoni. de Padilla. in l.1. num.20. C. de iuris & facti ignorantia Gaspar Baeza de inope debitore cap.1. num. 31. Quemada in quæstioni fiscali, sanctæ inquisitionis, quæst.9. Ioannes Gutierrez de iuramento confirmato. 1. part. cap.62. numer.6.& lib.1. practica. quæstio. circa leges Regias Hispaniæ, quæst.110. Gonsaluz de Paz. d. cap.1. nume.10.& 11. Qui omnes authores vnanimi consensu profitentur hanc sententiam veriorem,& receptiorem esse, & vsu ac obseruatione totius regni approbatam. Pro illa quæ solet induci,& expendi regia constitutio quinta titulo.21. lib.4. nouæ compilationis in illis verbis. *Que las nuestras justicias las exsecutencon forme a la ley de Toledo suso dicha, que fabla sobre la execucion de los contractos guarenticios.*

Inter has vero opiniones extremas se medium interponit Didacus Perez. in l.3. titulo.8. lib.3. ordinamenti. glos.1. versi. probari tamen, existimans clausulam guarentigiam præsumi semper apposi tam, quanuis fuerit omisa. Ex eo quod notariorum vsu frequentissimo receptum sit, eam clausulam instrumentis adijci, argumento textu. in l. vltima. C. de fideiussori. & eorum, quæ notat Segura. in l.3. §. vltimo. nume.32. versicu. sexto decimo. ff. deliberis,& posthu. Menchaca. libro.1. de succesion, creatio. §.6. numer.53. versi. denique. Couarru. in Rubri. de testam 2. part. nume.14. Idcoque publicū instrumentum, cui defuerit clausula guarentigia, poterit exsecutioni mandari, non ex eo, quod publicum sit, sed ex eo quod præsumitur ex legis fictione, apposita clausula guarentigia. Hæc tamen Didaci. Perez conciliatio displicuit Olano. d. litera.1. nume.36.& 37. Aze-

37.Azeuedo.in.d.l.1.titul. 21. lib. 4.nouæ compila.nume.58.&Ioanni Gutierrez.d.capit.62.numer.6. versi.sed ego priorem opinionem & aduersus illam videtur habere maximum momentum,quod lex nunquam fingit, nec præsumitur aliud a contrahentibus factum, quam quod in instrumento scriptum inuenitur,eiusque verba obseruari ad vnguem,nam verba cõtractus habentur pro textu cui credendum est Oldral.consi. 258. columna. 2.Bal. consi. 174. lib.2. Aymon Craueta consi.105.numero.2.l.non aliter.l.ille,aut ille.§. cum inverbis.ff.de legatis 3.idemque dici posset de reliquis clausulis vsu receptis,sicque nullæ essẽt necessariæ,quod vtique ab omni iuris ratione alienum esse videtur:quin imo est contra textum in.l.13.titulo.25.lib.4.nouæ compilationis ibi *todas las condiciones, partes y clausulas,y renunciaciones y summisiones, que las partes assientan*, quod vero ex Segura & Couarr. & Menchaca adductum est de clausulis in instrumentis apponi solitis.intelligendum est,quando in instrumentis in veniuntur scriptæ clausulæ,quæ ex notariorum consuetudine apponi consueuerunt, & dubitatur an ex notarij consuetudine, an ex partium consensu fuerint appositæ, tunc enim lex presumit ex partium voluntate adiectas esse,vt recte notat Olano vbi supra numero.39. & docuit Bal.in.l.1.colum.vltima ff.soluto matrimonio,& in.l.errores. C. de erro. aduocato.Decius consi.653.num.5.& 6.Molina lib. 4.de Hispano,primoge.capi.2.nume.51.Didacus Perez.in.l.2. titul. 5.quæst.17.& 18.lib.2. ordinamenti.Quo circa magis est, vt instrumentum publicum non habeat exsecutionem paratã,nisi apposita fuerit expresse in eo, clausula guarentigia.

Neque obstat textus.in.l.2.3.4. & vltima titulo.21.lib.4.nouæ compilationis,quia interpretari oportet illas.l.ex tex.in.d.l.5. eiusdem tituli,quatenus eadem lex expresse refert se ad textum.in.d.l.2.intelligens illam loqui de contractibus guarentigijs,igitur si fuerit instrumẽto censuali adiecta,clausula guarentigia,illud habere paratam exsecutionem dicendũ est.

Sed an ius exsecutiuum competens,ex instrumento cẽsuali præscribatur decem annorum spatio iusta decisionem tex.in.l.63.tauri & in.l.6.titulo.15.libro. 4.nouæ compila.solet dubitari?

Et Ioannes Lannez Parlado. rerum quotidianarum capit.1.§.12. nume.41.& §.13.nume.44.distinguit an redditus annuus debeatur ex contractu,& stipulatione, an vero ex vltima voluntate.Cum enim debetur ex contractu & stipulatione,Parladorius inquit,decennio prorsus tolli & absorberi ius exsequendi,non solum propreteritis

teritis,sed etiam profuturis præstationibus. Quoniam eo casu est vna obligatio tantum,id circo vna tantum præscriptione consumitur glo.in.l.cumnotissimi.§.vltimo.C.de præscrip.30.vel.40.anno,quam commune testatur Balb. de præscrip.4.p.4.princip.9.4.& Boeri.decis.336.& Antonius Gomez.2.tomo. cap.de qualitatibus contractuum nume.44. vbi vero redditus annuus ex testamento debetur,idem author scribit cessare præscriptionem iuris exequẽdi pro.enim legatis annuis,quanquam longissimum tempus lapsum fuerit, tamen semper habebit locum exsequtio propensione nouem annorum proximorum. Quia in legatis annuis,quot sunt anni, tot sunt legata.l.ii in singulos.ff.de annu.legatis,& ideo totnascuntur actiones,& consequenter,tot præscriptiones sunt necessariæ.Itaque in his,& si aliqua tẽporis præscriptio completa fuerit pro præteritis tantum annis nocet,non profuturis.glo.Bart.& ceteri in.l.cum nostrissimi.§.vltimo. C.de prescrip.30.vel.40.anno.

Quæ Parladorij sententia duplicem inuoluit difficultatem, alteram, quæ ad dubitationem superius, propositam spectat, & alteram an verum sit,legata annua relicta intestamento,de quo est confecta publica scriptura, paratam exsecutionem habeant,quod procerto,& in dubitato videtur Parladori.constituere,licet enim Angelus in authen.de hæredib.&Falcidia.§.illud.colum.1.docuerit habere secum paratam exsecutionẽ, & sequantur,ac receptum esse testentur Alexan. numer.31. & Iass. nume.14.in.l.vltima.C.de edicto Diui Adriani tollendo., Socisseni consi.103.in principio lib.3. Decius in.l.in testamentis nume. 6.ff. de regulis iuris.Alcia.in.l. pecuniæ verbum.§.actionis numer.10. ff.de verbo.significatio.Segura in l. si ex legati causa. ff.de verbor. obligatio. Rodericus Xuarez. in l.post rem iudicatam.ff.de re iudica notabili. 6.Peralta in.l.1.numero.35.ff.de lega.2.Orosci.in.l. tale pactum.§. qui prouocauit. ff. de pactis Dueñas regula.15.limitatio 2. & referatur in praxi receptam esse. Gonsalus de paz in sua praxi.4. parte primi tomo capite.1. numero.10. Tamen plurimi authores alij constanti animo defendunt nõ habere exsecutionem paratam Alexan.in.l.sed cum dotem. ff. soluto matrimonio,& in l.ait prætor.§. si iudex. numero.5. ff.de re iudicata,& ibi Vincen, de Herculanis. Decius. in. l. vltima numero.6.C.de edicto Diui Adriani tollendo.Menoch.de adipiscen. possessione remedio. 4. numero.695.Antonius Gomez in l.45.Tauri numero.137.& 1.tomo variarum capite. 12. numero. 7. Couarru. in capite Raynuncius §.10.numer.2.de testamento Aui

les

les in capite prætorum capite.10. numero.8.Azeuedo profesisus esse receptam in praxi.in.l.1.titulo. 21.libro.4.nouæ compi.glos.*otras qualesquier escripturas*.numer. 20. vbi tamen ipse Azeuedo animaduertit quod si testamentum hæres non neget,neque contradicat,sed fateatur potius verum esse,& legatarius petat hæredi præcipi,vt ad impleat intra certum tempus, alias aduersus ipsum executioni mandatur,lapso tempore executioni poterit mandari sed in hoc casu non testamentum, sed præceptum ipsum quod executiuum est, mandatur executioni.Igitur non recte Parlado.constituit pro certo legatum annuæ quantitatis recta via paratam executionem habere.

7 Quod vero attinet ad principalem ipsam difficultatem Didacus del Castillo. in. l.63.Tauri.glosa. *diez años*.columna mihi.4.& tolio.178. scribit pensionem annuam debitam ex locatione & conductione emphyteusi ex censu exigi posse viai executiua non obstante lapsu decennij.Castelli sententiam amplexus est Gonsalus de Paz in praxi Ecclesiastica, & seculari. 4. parte primi tomi capite. 3. numero. 15. testatus esse receptam praxi in eamque ipse pro pensior sum. Et magis probat Ioannes Gutierrez,quem post hæc scripta vidi libro. 1. quibus practi.quæst.90.numero.4.Quare præteritas pensiones lapsu decenij non posse via executiua peti, sed ordinaria,constituendum est. Pro futuris autem executionem decursus eius temporis, non impedietur . Vbicumque enim pendet conuentionalis dillatio, ius executiuum prescribi non potest.Barthol.in.l.interdum.§.1.ff. de verbo.obliga.Panormi & Præpos.in capite. præterea requisisti de appella. Castillo. in. d.l.63. Tauri.glosa.*diez años*,& ibi Palacios Rubi. numero. 16. Azeuedo in.l.6.titulo.15.libro.4.nouę compilationis.numero.25. Parla.d.capite.1.§.13.numero.43.sed quo ad futuras pensiones annuas non dum cessit solutionis dies, igitur lapsus decenij non potest impedire executionem pro futurispręstationibus argumento text. in. l. cæderediem.ff.de verbo significa. Quod si de contractu censuali non fuerit confectum publicum instrumentum, non enim requiritur ad ius substantiam secluſa extrauaganti constitutione Pij Quinti de forma creandi census, & solutio a debitore denegetur, 8 an remedia possessoria locum habeant,eximia & perdifficilis dubitatio est?

Pro cuius explicatione suscitanda est antiqua legistarum & canonistarum controuersia, an pro annuis prestationibus locum habeant remedia possessoria? Inqua vnanimi consensu omnes videntur

tur constituisse,vt pro annuis præstationibus realibus competant remedia possessoria Angelus Aretinus in principio instit.de interdictis colum.penultima,& vltim. Ripa in.l.rem quæ nobis numero.16.ff.de adquir.posse. & in l.1. numero. 3. ff. quorum bonorum, late Menochi.in tractatu de recuperan.possessio,remedio.1.nume. 87. Iacobus Venentus in tractatu de annuo præstatione.q.3. nume. 10.& 11.Petrus Salazar de vsu, & consuetu.capite. 9. sed tota difficultas in eo posita est,an in præstationibus mere personalibus cõpetant possessoria remedia. in eaque variæ autorum dissentiẽtium opiniones exstant . Canonistæ enim frequentissimo, & creberrimo voto in eam partem deflexere,vt constituerint in trepide dari possessoria remedia. Sic Innocentius Hostiensis, Abbas antiquus.Henrric.Anton. Ancharranus,Cardin.Immola.in capit.quæ relam de electione,Antoni. in capite peruenit de censi. Panormit. & Felin.in capite conquæstus de foro competenti,& in capit. sicut de re iudicata.Dominicus in cap. nullus.2.quæstio.2. Præpositus in glos.summæ.3.quæst.1.colum. 6. versi.ex his infertur . Signoro de homo deis cons.222.num.4.Aflictis decis. 395. Gigas de pensio. q. 48.numer.1.Aymon Craueta consi.140.num.1.& hanc sententiam seruare vniuersam Galliam testatur *Petrus* Rebuffus.3.tom.ad cõstitutiones Gallicas titu.de causis benefi.possessio.in præfatione num.2.& 3.plura refert Octauia. decisio.Pedemontana.99.num. 47.48.49.& 50.Iacobus Venentus.d.q.3.Borgninus Canalcanus decisione Fiuizanensi.28.in additione numer.13. & 14.pro qua sententia in primis facit textus in cap.sicut de re iudicata,vbipẽsio quinque modiorum frumenti simpliciter petebatur remedio possessorio non respectu alicuius rei,& licet Ripa in l.2. numer.3.ff.quorum bonorum, dixerit eum textum accipiendum esse in præstatione reali,& Vberti Zuchar in repetitio . legis vltimæ.C.de edicto Diui Adriani tollendo,nume.311. & 312.sequatur hanc interpretationem Ripæ expendens verbum restitutionem positum in eo Pontificio responso,& alij offitio iudicis actum in eius specie affirment.Tamẽ diuinatiuæ sunt omnes interpretationes istę,vt animaduertit Iacobus Venentus.d.q.3.num. 11 & 12.Neẽ placet Menochij.d. remedio.1.nume.88. interpretatio altera existimantis in eo textu non fuisse intentatum remediũ possessorium.Quoniam ex principio eiusdem decretalis apparet esse actum remedio possessorio, & præsertim ex integra decretali relata ab Antonio, August. 3.collectio.decreta.lib.secundo.

tit.16.cap.6.in hæc verba.*Sicut nobis vestris literis intimastis, cum causa quæ inter.H.Subd.* & Huardum præsbyterum sancti Clementis super quinque frumenti modijs vertebatur,qui dicebantur ipsi Henrico per annos singulos exsoluēdi ex delegatione nostra vobis commissa fuisset,& partibus in vestra præsentia constitutis,idem Henri.restitutionēsibi fieripostulasset. Secundo facit tex.in cap.quærelā de electione ibi petens pēsionem sex decim denariorum Papiēsium debitam Ecclesiæ sanctæ Agathæ. Pro eadem Ecclesia deThermis sibi restitui de nouo subtractam,& ibi vosin eundem statū percipiendi huiusmodi de Ecclesia sancti Saluatoris de Thermis Ecclesiam vestram decernimus reducēdam, & ad solutionem pensionis subtractæ condemnamus præsbyterum ante dictum salua quæstione proprietatis interEcclesias memoratas.Quem textum iuris Pontificij professores pro ea sententia esse apertissimum iudicarunt. Respondent tamen ad eum Cæsarei iuris interpretes, quod contra querelam opus est querela quam solutionem esse parum modestam inquit Franciscus de Ripa in d. l. 2.ff.quorum bonorum numero.3. Quoccirca respondent aliqui, Pōtificium responsum in.d.c.quærelam esse accipiendum de obligatione siue præstatione reali, eo quia ille tex.loquitur depræstatione cenſus debiti ab Ecclesia alteri Ecclesiæ, quam interpretationem amplexus est Ioan. Andreas in. c. peruenit de censibus. Improbant tamen Butrius,& Imola.in.d. ca. querelā, quia Ecclesia dicitur persona in animata representans animatam.l.mortuo.ff.de fideiuss.ac per consequens in eo tex. videtur magis actum de prestatione personali,quam reali. Vnde Barto. & alij.Respondent ibi debitam fuisse pensionem pro aliqua re, puta pro domo, ideoque fuisse actum de iure reali,sicut agi potest contra Vasallum obligatum personaliter ratione feudi,& hanc responsionem sequitur Panor.in d. capi. peruenit.Quæ diuinare videtur, atque ex eodem textu reijci,quatenus docet pensionem illam Ecclesiæ sanctæ Agathæ debitā fuisse pro Ecclesia sancti Saluatorisde Thermis.

Tertio facit tex.in.l.nec vllam.§. vlt.ff.de petitio.hæredit.vbi debitor hæreditarius,velut iurispossessor conuenitur hęreditatis petitione,& in.l.regulariter.ff.eodē titu. vbi iuris possessor,& rerum incorporalium conuenitur hæreditatis petitione.Si igitur apud debitorē requiritur possessio iuris propter quā ad aliquid dādū vel prestādū astringitur.Ergo possessorio cōueniri potest.Eorum tamen iurū difficultatem euadere conantur aliqui,ex eo quod hæreditatis petitio est mixta in rem,& personā sicque

sicq; potest diuersis respectibus intentari,& cum in rem actio intendi possit pro mera detentione l.officium ff.de rei vendica. ibi. *Puto autem ab omnibus, qui tenent, & habent restituendi facultatē, peti posse,& pro ea nequeat proponi remedium possessorium,* quia possessorium cōpetit pro vera possessione duntaxat d.l.officium.versic. quidam tamen vt Pegasius. Fit consequens debitorem hæreditarium cōueniri posse petitione hæreditatis non autem rem. possessorio.Hæc tn̄ euasio non cōsistit firmo & stabili fundam.quoniā magis est vt pro nuda detentione locus sit rem.possessorio, prout animaduertit,Angelus de Perusio in l.si certis annis vlt.co. ad fi.C.de pact. 4.potest expendi tex.in.c.vlt.de restitutio. spoliatorum,vbi Greg.nonus respōdit occupantem certum locū,in quo quis iura libere possidebat,si per ipsius occupationem non potest possessor iura sua libere possidere sicut prius,conueniri posse possessorio pro libertate possidendi, sed neq; is text.videtur eficaciter probare communem Canonistarum opinionem:quoniā ex eius tenore & contextura apparet loqui de præstatione reali,dum ibi dicitur Castrorū in quibus dictas pensiones.Licet autē pensionis& præstationis annuæ in eo te.videātur esse reales:nihilominus tn̄ probatur ibi pro personali prestatione locū esse remedijs possessorijs, quia non tā pro pensionibus ipsis, quā pro ipsa libertate possidendi& percipiendi illas.ibidem dantur remedia possessoria libertas autē ipsa non est cur.ad obligationē, aut præstationem realem referatur. Quinto annua prestatio personalis prescribitur.l.cum de in rem verso, ff.de vsuris:ergo possidetur,vel quasi,probo consequentiam, quoniā quæ possessione præscribitur pro ea procedit.l.sine possessione.ff.de vsucapio.reg.sine possessione de reg.iuris in.6.si igitur possidetur vel quasi,videtur possessorio pro ea experiri posse.Quo argu. hanc partē insti nuit Ioā.de Lignia.in cons.quedā relato inter consilia Bal.4.vol. posset tn̄ responderi ad argumentationem hanc non valere consequentiā istā prescribitur:ergo possidetur Nam personalis actio præscribitur l.sicut in rem.C.de præscri.30. vel 40.anno & tn̄ non possidetur,Bar. in l.solent.§.non vero pro fiscum ff. de officio.pro consu.& legati, idē in d.l.sicut asserens in præscri. acti. personalis non requiri possessionē sed solum negligentiam creditoris & ibi Ang.n.9.& Albe.nihilominus tn̄arg.videtur stringere pro ea parte,eo præsertim q; nō inepte dici pōt actiones quasi possideri l. regulariter.l.etiā.§.vlt.& l.sequēti l. q; si in dic.§.penul.l.item videndum §. si quis cum.ff.de petitio hereditat. & docuit Accu. verbo velius in dict. l.sicut in rem.C.de præscri

pti.30.vel 40.annorũ, vel aliter dici poteſt vbi agitur de libertate adquirenda ex preſcript. non requiri poſſeſsionem, vel quaſi l.ſi partem.§.vlterius.ff.quemadmodum ſeruit. amittãtur quem tex.ſingularem dixit Ang. in §. æque ſi agat.n.16.inſtit. de acti. Padilla in l.2. C. de ſeruituti. & aqua, quia negligentia ſcientia, & patientia aduerſarij ſubeunt locum quaſi poſſeſsionis l. & ſi forte.§.ſciẽdum,& in §.ſed ſi patiente.ff.ſi ſeruit. vendicæ: vbi vero non deliberatione ſed obligatione tractatur, aut de alio iure adquirendo, abſque poſſeſsione præſcriptionem non eſſe dicendum eſt. Hac enim in ſpecie locum obtinet tex.in l.ſine poſſeſsio.ff.de vſu capio. & in reg. ſine poſſeſsione de regu.iuris in 6.quare cum in propoſito de adquirendo iure tractetur abſque poſſeſsione, confici præſcriptio non poterit, & per conſequens cõſecutio procedit præſcribitur ergo poſsidetur, quaſi de conſequenti ad antecedens neceſſarium inferatur, quod genus argumentationis firmum & validum eſt in iure noſtro, vt diffuſe proſequũtur Claudi.Cantiuncula loco.17.Ebera.loco.126.& 128 Guebara in Topica Cice.§.13. n. 4.ſexto nam per vſum iuris incorporalis quis conſtituitur, in qua ſi poſſeſsione eiuſdem iuris, cũ iſte vſus loco traditionis ſit, l.quoties *la ſegunda* ff.de ſeruitu. denegata igitur præſtatione incõtinẽti creditor illa quaſi poſſeſſione dicitur ſpoliari: ideo experiri poſſe videtur poſſeſſorio, vel quaſi. Septimo facit quia negari non põt quin ſaltim imponatur quida ſtatus, qui ſi violenter, & iniuſte fuerit immutatus, agi poterit, vt fiat reſtitutio ſecundum Antonium inſd.C.querelam pro quo facit tx.in c.ſi Epiſco.3.q. 2. ibi ante in priſtinũ ſtatũ reſtituere & ibi præſul vero cũ omnino re & ibi præſul vero cũ omnino more ſtatui priſtino reddatur. neq; obſtat ſi dicatur ſtatũ illũ eſſe quãdã quaſi poſſeſsionẽ nõ iuris ſed illius vſus, in quo ſtatu defenditur: quia cõtrariũ probat.tx. in c.ſi diligenti de præſcrip. ibi ſi tu faceris in quaſi poſſ. iuris exigẽdi. Ecõtra vero iuris Cæſarei profeſſores ab antiquis tẽporibus conſtãti animo ſuſtinerũt poſſeſſoria remedia nõ dari pro præſtationibus perſonalibus. Sic Cynus inl. ſciẽdũ in fine.ff.qui ſatiscogãtur & in l.ſi certis annis.C.de pactis & ibi Albe.n.8. Fabe.in §.prejudiciales n.37.inſ.de acti.& in prin. inſ.de interdi.Ioã.de platea in §. retinẽdę n.48.ver.ad ſecũdũ inſ. eodem Ioan.Andr.Cardinalis& Anchar.in c.peruenit de cẽſibus Bart.in l.ſolent.§.nõ vero prope finem.ff.de offi.pro cõſulis & legati & ibi Bald.2.lectura, Bar.in l.2.& 6.Ripa.n.3.ff. quorum bonorum Bald.in l.Iubemus nullã. 1.nota

1.notab.C.de ſacroſan.Eccleſijs & in l.á.col.6.verſ.ſciendumeſt autem.C.de ſeruitutib. & aqua & in.l.1.C.de fidei commiſsisin prin.verſ.quid ergo quod dicitur & ibi Paul.de Caſ.col.3. ver. nunc etiam extra gloſ. oppono. Vbertin.Zuchar.in.l.vlti. C. de edicto D.Adriani tollendo. nu. 311.& 312.Tiraquel. de retractu. lignagier.§.31.glo.1.n.79. & Petrus Salazar in tractat.de vſu, & conſuetudine.c.9.plures cumulat teſtatus eſſe crebioré ſentẽtiam Menoch.de recuperan.d. rem.1.n.78.Iacob Venentus. de annua præſt. q.3. quæ ſententia ſuis quoque præſidijs inſtructa, & armata procedit.Prin.autem ex eo poteſt perſuaderi, ꝙ pro annua prẽſtatione quis diciturperſonaliter obligatus, Roma.con. 311.verſic.quoad tertium.Igitur aduerſus eum non poterit intẽdi remedium aliquod poſſeſſorium, cum aduerſus debitorem obligatum perſonaliter interdictum poſſeſſorium non competat.l.2.ff.quorum bonorũ. Huic tamen argumentationi reſponderi poſſet negando interdictũ poſſeſſorium non competere aduerſus debitorem perſonaliter obligatũ, nec tollit reſponſionẽ, text.in.d.l.2.ff.quorum bonorũ quia prætor per id interdictum non prouidit, niſi aduerſus corporum poſſeſſores, & ideo non cõpetit aduerſus debitores hæreditarios vt voluit Angel.in d.l.51 certis annis & explicat Iacob.Cuia.in paratitla ad titulum.ff. quorum bonorum. Quocirca non ex eo quod interdictum quorum bonorum aduerſus debitores hæreditarios, non detur, inferri poteſt generaliter remedia poſſeſſoria non dari contra debitorem perſonaliter obligatum, a particulari. n.ad vniuerſale non licet inferre c.in geneſi de electione, & præſertim quod remedium legis vltimę.C.de edicto.D.Adria.tollẽdo poſſeſſorium ſit & referatur inter remedia adipiſcẽdæ Menoch.de adipiſcen.poſſeſſ.rem.4. & nihilominus tamen competat aduerſus debitores hæreditarios Ange. in §.quadrupli.n.39.in fine inſtit. de actio. Alexa.in l.vlt.n.25.C.de edicto.d.Adri.tollendo Menoch. d.tract.de adipiſcenda, reme.1.n. 74.& 75.quinimo remediũ.d.legis vltimæ competit, hæredi aduerſus eos, a quib.defunctus quid annuum exigebat & ſic reponatur in ſtatum defuncti, Ang.in d. l.ſi certis annis Areti.in.§.1.inſti. de interdictis col.3.Barba.in additioni a Bald.in l. iubemus in principio.C.de ſacroſ.Eccleſijs Octauia. deciſ.Pedemont 99.n.49.ad finẽ. Secundo petitoriũ & poſſeſſoriũ ſũt correlatiua, & nã corelatiuorũ eſt ꝙ vbi non cõpetit vnũ, nec reliquum l.1.in princ.ff. de adquirẽda poſſeſſ. §. ſic itaque diſcretis inſtit.de actioni. Igitur vbi non ha-

bet locumpetitorium,nec habe bit poſſeſſorium: ſed pro perſonalibus præſtationibus non habet locum petitorium, quia requirit duo extrema, dominium agentis,& poſſeſsionē vel quaſi rei conuenti l.vnica.C. de alienatione iudicij.l.in remactio.in prin.l.qui petitorio, & l.ſi autē ff.de rei vēdicationeMenochius in præludijs de recuperanda. n. 60.Cæſſar contardus in repet.legis vnicæ.C. ſi de momentanea poſſeſsione fuerit appellatū . q. 13.& apud debitorem nulla reperitur poſſeſsio,igitur neq; poſſeſſorium poteſt habere locum. hanc vero argumentationem diluit dupliciter Ange.in d.l.ſicertis annis col.vlti. primum quia in præſtationibus mere perſonalibus eſt dabile petitoriū,& quēadmodum in reali agitur &concluditur ad declarationemiuris realis,l.& exdiuerſo.ff.de reivindicatione.Ita in perſonalipoteſt agi & concludi ad hoc vt declaretur quem debitorē eſſe.l.quid tamen.§.ſi arbitrer ibi nota.per docto.ff.de arbitris,& in l.ſiprætor in prin.ff.de iudicijs vbi ſententia arbitri vel iudicis declaratitium nō teneri & ſic eſt mere declaratoria ſicut etiam in reali vnde in his legibus ad id actum fuit,alias non potuiſſet ita ferri ſententia vt valeret.l.exfundus, ff.cōmuni diuidundo l.vlt.ff.de fidei commiſſa libertati. l. diui fratres.ff.de libera.cauſa.l.male agitur.C.de præſcrip.30.vel.40. annorum.Secundo reſpōdetAnge.negando conſequentiā, quia vbi nullum eſt petitorium,locū habere poteſt poſſeſſorium,contra ſpoliante enim qui nullā poſſeſsionem eſt adeptus necvoluit adipiſci non competit petitoriū d.l.1.C.de alienatione iudi.& tamen competit poſſeſſorium l.1. §.ex interd.ff.devi,& vi armata. Cum ergo vtraque opinio fluctuet nec firmis videatur conſiſtere fundamentis efectū eſt vt autores varias conſtituerint cōcordias inter vtranq; Ang.n. Aret. in prin.inſ.de interdictis col.penul.verſ.vel dic, ſecundo cēſuit diſtinguendū eſſe an præſtatio annua rationereiimmobilis,vel ob poſſeſsionē rei mobilis eſſet, vt primo caſu poſſeſſorium iudicium reſtitutionis cauſa concedatur,poſteriorenō.SequiturRipa in l.rē quę nobis.n.16.ff.dead qui.poſſeſ.quā diſtinctionemrejicit Menochi.d.reme.1.de recuperan.n.88.ex eo quod in.q.propoſita res eſſet ſinedificultate cū ratione rei mobilis,penſio preſtaretur,nam ſi adpoſſeſsionē rei mobilis non cōceditur inter dictum recuperandæ, minus cum illius cauſa aliquid annuūpręſtatur,alijquoad officiū iudicis,vel remediū.C.reintegrāda arbitrātur eſſeverā opinionēCanoniſtarū.Falſam aūt quoad interdictū recu

recuperandæ,quod placuit Franciſ.de Ripa in.dic.l.2.ff.quorum bonorum & Menochi vbi ſupra ipſe autem,in hac opinionumvarietate magis deflecto in iurisPōtificij profeſſorum traditionem, quam nifallor ab inpugnationibus omnibus liberaui ſuperius, & importum ſecurum tranquillumque deduxi.

At dicet aliquis diſputationem hanc,in qua verſamur materia, omni prorſus carere difficultate annua enim præſtatio, quæ occaſione cenſus redimibilis perſoluitur,realis.C.& ratione rei immobilis debetur,i ccirco perſpicuum eſtpro illa competere omnia remedia poſſeſſoria.Nihilominus tamen vtilitatem habet non modicam ipſa diſputatio, quiamemini me libro,primohuius commentarij.ca.8.reſoluiſſe cenſumex natura rei atque ſeclusa extrauaganti cōſtitutione Pij quinti conſtitui, & creari poſſe in ſola nudaque perſona. Quoc circa in ea ſpecie pro exigendis penſionibus denegatis intendi poterit recuperandæ poſſeſsionis interdictum.Vt tamen agēs recuperandæ inter dicto pro redditibus annuis poſsit obtinere, debet probare non vnicam, ſed plures ſolutiones,vt docuereAnto.Imo.Panor.Ripa, & Rebuff. in c.cum Eccleſia ſutrina de cauſa poſſeſsionis & proprietatis exploſa contraria ſententia Ang. de peruſio in l.ſi certis annis. C. de pactis cui ad ſtipulatur Ludoui.Roma.conſ.311.in fine, idē docuit Pau.de Caſtro conſ.130. ver. 2.vol.2.Ripa in l.2.ff.quorum bonorum.n.5.Iacob. Venetus.d.tractatu de annua præſtat. 1. p. q.6. qui omnes vnanimi conſenſu reſoluunt numerumpræſtationum relinqui arbitrio iudicis.Sedquē fructum,quamvē vtilitatem percipiet creditor remedia intendēs poſſeſoria pro annua præſtatione:certe non modicam, cauſaēnim poſſeſſoria ſummaria eſt l. momentaneæ &ibiBart.C.vnde vi,Marāthain ſpeculoaureo quarta parte.9.diſtinctio iudi.nu.43. & in cauſis ſummarijs multa iuſpecialia introducta quę lata proſequiturMaran.d.9.diſtinctio.iudicio.deinde quia in cauſispoſſeſſorijs ſufficiunt ſemiplenę probationes,Bar.in l.admonēdi col. penul.ff.de iure iurando.&in l.1. C.quorū bonorum& in l.2.§.vlt. C.vbi in rē actio.Cūma.in l. 1. §. vlt.ff.de prætorijs ſtipulatio.Mathe.ſing.2.aflictis.deciſ.364.n.5. Beroi. con.43.n.46.l.3.Decius in c.de appellati.in fine de appellati.Soci.conſ.266.n.26.li.2. Alexāder.conſ.91.in prin.li.5.& cōſ.103 col.2.li.7.Deci.cōſ.28.col.2.& cōſi.135.col.2. & conſi.252.colum.2. & conſilio.663.colu.1.& in l. videlicet C. de Carboniano edicto n.2.Carolus Ruin.conſ.32.num.7 volumi.4.Aymon. Sauillia conſ.

BIBLIOTECA GRANADA

158.num.12.Petrus . Dueñas reg. 299.nu.10. Marsilius singu . 433. Sarmiento de redditib.Ecclesia. 1.par.c.4.nume.3. id tamen non audere affirmare pro certo, quo nia video plures & grauissimos authores abijsse in trinam sentẽ tiam,vt sint necessariæ plenæ & legitimæ probationis Bart. in ex traua.ad reprimendũ.verbo sum mariæ glo.Odofre.Iacob.Butri. Cyn.Bal.Anget.Salicetus in l.1. C.quorum bonorum . Lanfran. Deoria in l.admonendi. colum. vlti.& ibi Curci . Senior colum. 87.ff.de iure iurando Deci.in ca pit.causam quæ colum. 2. de iudicijs.Ancarr.in clementina sępe de verbo.significatione & ibi Imola.colum.41.& GeorgiusNa ta in.§.quæ omnia column.15. & dicit communem opinionẽ. Alexander consilio.187. in fine li. 7. sequuntur Plotus de in litem iurando.num.115.Rolan.aValle. consil.50.num.16.li.2. Menochi. de recu.possessione remedio.15. num.408.Vanci.de nullitati.sen ten.titu.de nulli. ex defectu pro cesus numer. 38. Octauia.decis sione Pedemontan. 99. numero 12.Menochi.de recup.q.32.num. 48. remedio. 15. Ioseph Ludouicus decisio.Perusi.59.num.2.doc tissimus & elegantissimus Ioan nes Garsi.in tractatu de nobili. glo.1.nu.51.art.tamen istum optime prẽter alios discutit Cæsar contardus in repetitione l.vnicæ C.de si momentanea possessione fuerit appellatum ad rationes dubitandi & decidendi,quẽ poteris consulere.

II Denique quam a sententia lata in possessorio non licet appellare l.vnica.C. si de momentanea possessi.fue.appellat. vbi glossa, verbo momento.l.vlt. ff. de appellatio.recipiendis.l. quisquis, C.quorum appellatio non recipiantur.Omnes in.ca.1. de caus. possessionis,&proprietatis,dicit communem Rolan.a Valle.con sil.77.volum.2.Octauia.decisio. Pedemontana.25.Iosepli.Ludoui cus.decisio.perusina.20.Lancellot.in copioso & erudito tractatu de attentatis.2.part.c.12. de attenta appellatio.pendente limita.25.num.1.& sequentib. Bouerius singu.appellationum.22.Capitius decisione.34.num.1.Menochi.de adipisc.remedio.4. nu. 828.Antoni.Gomez in.l.45.Tauri num.vlt.Horati.Carpanus. In lucubrationibus in ius Municipale,quæ appellant statuta Mediolani ad caput.150.glo.nonpossit appellari.nu.47. 48.49.& 50. ideo sententia lata procreditore agente remedio possessorio prodenegatis pensionibus decursis non obstante appellatione mandabitur executioni,quod etsi in specto iure ciuili procedat,tamẽ iure pontificio locum nõ habet, Vultus opinio.22.Couar. in practi.ca.23.num. 7.authores proxi me re

me relati,probat tex.& ibi glos. verbo interdictum in capit.1.de sequestratio.possessio.& fructu. clementina vna de causa possessiori.& proprietatis.clementina vna de sequestration. possessionis,& fructuum,quibus in locis expresse cautum est in possessorijs admitti appellationẽ quoad vtrunque effectum suspensiuum & deuolectiuum,Decius. consilio.28.Parisius consilio. 108. columna.3.volumine primo Ripa in c.sępe numero.3.de restitutione spoliatorum Ioannes Corrasius in l.naturaliter.§.nihil commũne ff.de adquirenda possessione numero 26. Cæsar contardus in.d.l.vnica.C.si de momenta.posse.fuerit appella.limitatio 3.Huberti. Zuchar.in. l. vltima. C.de edicto Diui.Adriani tollẽdo.numero. 441. quicquid contra senserit Menochius dicto remedio.4.de adipiscenda nume. 840. quinimo iure nostro regio cessabit ea vtilitas.Quoniam in causis possessorijs eo iurefrequẽs est appellatio.IacobusSahagun. in c.1.de sequestrationi.possessi. & fructu.numero.78. ita tamen vt pronuntiatis duabus sententijs conformibus non liceat vlterius appellare,vt affirmant Antonius Gomez, & Cobarrubias vbi supra . Igitur si creditor pro redditibus annuis intenderit recuperandæ possessionis remediũ obtinueritque duas sententiascõ formes iure nostro regio,poterit impetrare executionem aduersus debitorem,quam illi iudex, denegare non poterit,licet debitor condemnatusappellationem inter posuerit.

EPITOME CAPITIS SECUNDI.

1 *ANtiquo iure ciuili, vbi plures certam quantitatem promittebant simpliciter,erant obligati solum pro virili,vbi vero in solidum promittebant vel actum erat quod essent duo rei debendi in solidum tenebantur.*

2 *Nouiori iure authenticorum plures rei debendi etiam si fuerint obligati in solidum, non possunt in solidum conueniri,nisi alterfit absens,vel impos,idque procedit iure regio septem partitarum.*

3 *Agitur de interpretatione text.in le.1.tit.16.lib.5. nouæ compilatio.*

4 *Creditor,cui plures res fuerunt iurchypothecæ obligatæ,potest aduersus quemlibet ex pluribus earundem rerum possessoribus in solidum agere.*

5 *Obligatis in solidum pluribus res debendi creditor liberam electionem habet,vt quemlibet, ita possit in solidum conuenire,quod conuento vno contra quem agere pri*

mo, post illum ad aliũ reuerti possit.

6 *Refertur sententia Aretini in l. 2 num. 4. versi. secunda solutio. ff. de duobus reis & refellitur.*

7 *Tam in bonæ fidei contractibus quam stricti iuris a Iustinia. inductum est de nouo in le. vlti. §. idẽque C. de fideiusso. electione petitione & condemnatione vnius ex pluribus reis debendi non liberari cæteros correos.*

8 *Si debitor suos nominauerit creditores, & petierit illis satis fieri ex bonis suis, & vnus creditor, qui habet alios obligatos insolidum instrumentum debiti presentauerit & sententia quartum, vel quintum locũ obtinuerit nihilominus poterit agere aduersus alios correos quousque sibi integre satisfiat.*

9 *Creditor, qui via ordinaria conuenit vnum ex pluribus reis debendi eundem libere poterit conuenire via executiua etiam coram alio iudice.*

10 *An si cum vno creditor pactus sit ne poterat, liberati sint alij correi debendi.*

11 *Ex communi sententia, quando debitum processit ex causa onerosa, soluens in totum repetit ab alij correis si nullam sensit vtilitatem, si vero totam in nihilum, sive ro partem pro parte.*

12 *Qui nullam ex contractu sensit vtilitatem excipere poterit, vt ille qui totam vtilitatem habuit, suis expensis excutiatur etiam si debitor sit ex instrumento guarẽtigio.*

13 *Vbi vero ex causa lucrativa debitum habuit originem, communis schola soluenti negat omnino repetitionem.*

14 *Refertur Molinei sententia aduersus communem.*

15 *Reprehenditur Ronche Gallus quod generaliter dixerit correum qui totum solut nihil posse a correo repetere.*

16 *Si vnus ex tribus reis debẽdi soluerit insolidum ex iure cessio a creditore poterit quenlibet ex alijs cõuenire insolidum excepta sua parte.*

17 *Late disseritur an correus debendi fideiussor vel possessor fundi specialiter obligati offerendo sortem cum vsuris possit cogere creditorem vt illis cedat ius redditus ipsius.*

18 *An qui ius redditus annui emit a creditore possit a correo debendi exigere redditus insolidum.*

19 *Si reus debendi redemptionem census obtinuerit a creditore, non vero cessionem iuris, non poterit exigere redditus a correo.*

20 *An si duo insolidum redditũ constituerint alterque receperit totã pecuniam alteri instrumentum indemnitatis expediuerit promiserit que redimere redditum intra certum tempus, vel alias eximere ab obligat. cessante debitore principali, alter valeat redditum sibi comparare & cogere ipsum debitorẽ ad redimendum, & nihilominus quandiu differt redimere exigere redditum.*

CAPVT. II.
De duobus reis debendi in censu constitutis.

FRequens est in instrumento censuali constitui plures reos debendi: ideo tractandum est qualiter sint obligati, insolidum, an pro virili: & si vnus solidum soluit, an solidum possit ab alijs exigere. Igitur vt distincte & dilucide procedamus iura digestorum & codicis separanda sunt a iure autentico. Antiquo enim iure vbi plures certam quantitatem simpliciter promittebant, erant obligati solum pro virili, vbi vero in solidum promittebant, vel actum erat quod essent duo rei debendi in solidum tenebãtur, & insolidum poterant conueniri l. reos. 11. §. cum tabulis. ff. de duobus reis, vbi Papinianus sic affatur, cum tabulis essem comprehensum illum & illum centum aureos stipulatos, neque adiectum ita aut duorei stipulandi essent, virilem partem singuli stipulati videbantur, & e contrario cum ita cautum inueniretur, tot aureos recte dari stipulatus est Iulius Carpus: spopondimus ego Ant. ac ille. & Cornelius Dius: partes viriles deberi, quia no fuerat ad rectum singulos insolidum spopõdisse: ita vt duo rei promittendi fuerint, vbi glossa Odofre. Rayne. Bart. Alb. Ang. Imola. Paul. de Castro & Ronchegall. adanimaduerterunt text. in. l. 3. §. vbi duo. ff. eodem titul. l. creditor l. exprimere. C. de duobus reis l. reos culti §. idemque. C. de fideiussori. nouiori autem iure authẽticorum ab imperatore Iustiniano constitutum est, vt duo plures ve, rei debendi, etiam si fuerint obligati insolidum, nequeant insolidum conueniri, sed solum pro virili, nisi alter sit absens, vel inops, authenti. de duobus reis in prin. & §. sequenti collatione 7. auth. hoc ita. C. de duob. reis, leg. 10. titulo. 12. partit. 5. vbi Gregorius Lopez, Antonius. Gomez 2. tomo variarum cap. 12. de duobus reis Ioann. Gutierr. in tractatu de iuramento confirmatorio prima parte. c. 23. num. 8. 9. & 10 Olanus in concordia antinomiarum iuris communis & regij litera. I. num. 28. Iacob. cuia. Nouila. 99. qua in re consonat ius regium partitarum posteriori iuri ciuili, licet contrarium perperã existimauerit Villalo. quem merito reprehendit Olanus. d. nu. 28 non tamen satis expeditum est an iure regio nouiori recessum

ſum ſit ab eo quod auth. hoc ita. C. de duobus reis Iuſtinia. ſtatuerit & iure. 7. partitarũ fuerit diſpoſitum, dubitationis cauſam præbet l. 1. tit. 16. li. 5. nouæ compilat. quæ ſic habent, *eſtablecemos que ſi dos perſonas ſe obligaren ſimplemente por contracto, o en otra manera alguna para hazer y cumplir alguna coſa, que por eſſe meſmo hecho ſe entiendan ſer obligados cada vno por la mitad, ſaluo ſi enel contracto ſe dixere que cada vno ſea obligado inſolidum, o entre ſi en otra manera fuere conuenido e ygualado, y eſto no embargante qualeſquier leyes del derecho comun, que contra eſto hablan, y eſto ſea guardado a ſi en los contractos paſſados como en los por venir.* Ex qua. l. colligi videtur teneri inſolidum, & inſolidum conueniri poſſe duos reos debẽdi, ſi fuerint obligati inſolidum. Ideoq; apparet correctam eſſe iure regio nouiori authenti. hocita. C. de duobus reis, & legem. 10. tit. 12 par. 5. ac proinde non eſſe neceſſariam hodie renuntiationem illius authe. & reliquarum legum de duobus reis debendi loquentium, quæ paſsim a tabellionibus publicis adijcitur inſtrumentis. Circa cuius legis. Veram intelligentiam video concertantes graues & per doctos autores huius regni, magnus enim ille vir Grego. Lopez in l. 8. tit. 12. par. 5. gloſ. *cada vno dellos*, cẽſuit prædictam l. 1. tit. 16. lib. 5. nouæ compilationis non agere de duob. reis debẽ di obligatis inſolidum, ſed ſolũ de pluribus fideiuſſorib. inſolidum obligatis, mouenturque Grego. Lopez, ad ſic ſentiẽdum: quoniam l. illa regia derogat iuri cõmuni, & iure cõmuni ſtatutum erat duos reos principaliter obligatos pro virili teneri, ſi ſimpliciter eſſent obligati, & in ſolidũ ſi in ſolidum ex l. 2. l. reos. §. cum tabulis. ff. de duob. reis debendi. Igitur apparet ex Gre. Lopez ſententia hodie in noſtro regno plures reos debendi in ſolidum obligatos, in ſolidum poſſe conueniri, & plures fideiuſſores obligatos inſolidum. Similiter abſque vlla renuntiatione Grego. ad hæ rent. Ioann. Matienço in. dict. l. 1. glo. 1. & vlt. Olanus in ſua cõcordia antinomia. Iuris communis, & regij litera. F. n. 36. & 37. Greg. tamen diſſentit Ioannes Gutierrez in tractatu de iuramento cõfirmatorio. 1. part. c. 23. n. 10. verſi. multo minus mihi placet. Exiſtimatque regiam deciſionem loqui de duobus reis debendi, & in ea ſpecie teſtatur ſe vidiſſe praxi receptam. Quæ ſententia meo iuditio præſtat opinioni contrariæ, quia verba legis perſpicue illam probant eſſe veram, & quia non recte ſenſit Greg. iure communi plures reos debendi inſolidum obligatos, inſolidum poſſe conueniri quoniam vt Paulo antea ad animaduerteram iure authenticorum & regio. 7. partitarum non poterant conueniri inſolidum niſi vbi alter eſſet ablẽs vel pauper. Quo circa ſtat recte eam legem nouę compillationis de duobus reis debendi agere, & iuri communi derogare. Quare hodie ſi plures rei debendi obligentur in ſolidum, inſolidum poterunt conueniri abſque vlla legum renuntiatione, quod Greg. Lopez. Matienço & Olanus, diffiteri non videntur, ex quo ſequitur, quod ſi in cenſuali inſtrumẽto plures in ſolidum ſe obligauerint, in ſolidum poſſint conueniri, etiam ſi tabellio renuntiationem legum quæ de duobus reis debendi loquuntur non appoſuerit, & quod magis eſt ſi omnes bona ſua ad cenſus preſtationem ſubiecerint ſeorſum, poterunt in ſolidum cõueniri, tametſi expreſſam non adiecerunt obligationẽ ſolidi. Creditor enim cui plures res fuerunt iure hypothecæ obligatæ, poteſt aduerſus quemlibet ex pluribus earundem rerum poſſeſſorib. inſolidum agere ad integram debiti ſolutionem, nec poteſt cogi cõtra omnes actionem hypothecariã, aut contra eorum quemlibet pro rata deducere in iudicium. l. moſchis & ibi gloſſ. & Bartho. ff. de iure fiſci. Corne. conſ. 135. lib. 1. Ferrara in pract. libell. reſponſionis ad actionem hypothecariam. §. exceptionem num. 24. Iaſſ. in. §. item ſi quis in fraudem numero. 128. inſtitut. de actio. Neguſant. de pignorib. primo membro. 8. partis principa. num. 50. Redoa. de reb. Eccleſiæ rubrica de conſtitu. annuo cenſuum num. 30. plures refert Cob. lib. 3. variarum c. 7. num. 7. de quo ipſe copioſius diſſeram ſuo loco, quod ſi aliquis ex pluribus reis debendi obligatis in cenſu deſierit res iure pignoris vel hypothecæ obligatas poſſidere, non poterit conueniri inſolidum, vbi non fuit expreſſe adiecta obligatio ſolidi. Obligatis autem inſolidum pluribus reis debendi creditor liberam electionem habet, vt quemlibet ita poſſit in ſolidum conuenire, q conuento vno contra quem egerat primo poſtillum ad alium reuerti poteſt, quandiu enim creditor ſolidum & integrum debitum non exegerit, remanent ipſi creditori actiones integræ, & perſonales & hypothecariæ aduerſus alios reos debendi, ita vt ex vnius electione præiuditium creditori aduerſus alium nõ fiat l. reos. l. generaliter. §. idemque C. de fideiuſſorib. exquo. §. idemque animaduerti frequentiſſime ſolet, quod ſi creditor vnum ex pluribus reis debendi conuenerit inſolidum aduerſusque ipſum debitorem pro ſolido fuerit ſententia condemnatoria lata poterit nihilominus alium vel alios correos debendi conuenire quo-

re quousq; integri & per omnia fuerit sibi satisfactum, neque illi conuenienti olios obstabit q̃ prius alium conuenerit & condemnauerit glo.Rayn.Bar.Alb. Ang.Imola.& Paul.de Castro in l.2.ff.de duob.reis, & ibi latissime Ronchegallus.n.90.91.& 92 Phili,Corne.consi.61.col.2.& 3. vol.3.vbi asserit commune Doctorum placitum esse per solam petitionem etiã secuta sentẽtia condemnatoria cõtra vnum ex pluribus reisdebendi porrectam alios non liberari,sed necessariã esse solutionem integri debiti. Panor.cons.72.n.3.volu.1.Bartol. in l.ex duobus nu.11.& 17. ff. de duobus reis Alciat.in l.2.§. si tamen hominem.n.9.ff.de verbo. obligat.l.si creditores C.de pactis vbi præ cæteris Alexan.Rimi nal.Iasi.Decius, & Curci. iunior Ronchegal.in.d.l.ex duobus.n. 2.4.& 6.Ful.in l.siper impruden tiam.§.si plures. ff. de euictionibus.Qua in re eleganter & subtiliter notat Aret.in l.2.numero 4.versicu.secunda solutio. ff. de duob. reis eam obseruationem non viguisse tempore iurisconsultorum& iure digestorum sed a Iustini,fuisse noue introductã in dict.l.vltim.§.idemque C. de fideiussorib.ex illis verbis eiusdem textus idemque in duobus reis promittendi constituimus, & ibi si enim pactis conuentis hoc fieri cõceditur & in vsu quotidiano semper hoc versarias picimus.Quam Aretini considerationem ingeniosam videtur profligare rescriptum Dioclecian. & maximi in.l.reos.23.C.de fideiussorib.cuius verba sunt, reos principales,vel mandatores simpliciter acceptos eligere,vel pro parte conuenire,vel satis non faciente contra quem egeras primo,post illum ad alium reuerti (cum nullus de his electione liberetur)licet.quib. verbis Cæsares Diocle.& Maximi.vt rem exploratam rescripsisse videntur lõge ante Iustiniani tempora petitione & electione vnius rei debendinon liberari alios.Diocle. autem& Maximi.vt ex Henrico Glarecino Sigeberto.Concio.& Genebrardo constat Iustinianũ præcessere fere tercentum annis: quoccirca idem Aret.vbi 5. censet in proposito distinguendos esse contractus bonæ fidei a contractibus stricti iuris, vt primo casu,ante Iustiniani ætatem petitio & electio vnius expluribus reis debẽdi quoad alios non præiudicaret ex l.1.§.si apudduos.ff. depositi.vbi Vlpian.iuris consultus, sic scribit si apud duos sit deposita res,aduersus vnum quemque agi poterit, nec liberabitur alter si cum altero agatur,non enim electione, sed solutione liberantur facit textus in l.sivt certo.§.si duob.vehiculum.ff.commodati, in illis verbis sed esse ve-

verius ait & dolum & culpam, & diligentiam & custodiam in totum me præstare debere,quare duo quodammodo rei habebunt,& si alter conuentus præstiterit,liberabit alterum,& ambobus competet furti actio. in secundo vero casu in contractibus inquam 5.structi iuris electione & petitione vnius aduersus alios creditori fieret præiudicium & recursus præcluderetur ex l.2.ff.de duo.reis ibi ideoque petitione & aceptilatione vnius tota soluitur obligatio,& in l. si per imprudentiam.51.§.vlt.ff.de euictio.vbi Vlpian.sicait si plures mihi insolidum pro euictione teneantur,deinde post euictionem cum vno fuero expertus si agam cum cæteris exceptione me esse repellendum Labeo ait. Aretinum sequitur Ronchegallus in d.l.ex duobus num.4. aduersus quam distinctionem Aretini facit quod textus in dicta. l. vlti.§.idemque.C.de fideiussori loquitur generaliter & in distincte,& si Iustinian.veterem &antiquam dispositionem,in contractibus bonæ fidei vigentem extenderet eo in loco ad contractus stricti iuris,procul dubio de veteri obseruatione quoad bonæ fidei contractus mentionem fecisset.Quam cum silentio inuoluat,argumento est,illum generaliter disponere de nouo tã circa bonæ fidei contractus, quam circa contractus stricti iuris,Præterea distinctionem Aretini oppugnat I.C.responsum in dict.l.si per imprudentiam.§. vltimo.ff.de euictioni, quo videtur ostendi tempore I.C. & digestorum iure in contractibus bonæ fidei electione & petitione vnius ex duob. reis debendi liberari reliquos.Quæ enim de euictione actio est bonæ fidei & non stricti iuris est & eo præsertim quod euictionis remediocõtrahentium bona fides dederit initium.Antonius Quesada diuersa.quæstio.iuris.cap.10.num. 2.Sed respondet subtiliter Aretin.textus in dict.l.51.per imprudentiam,§.si plures agere de stipulatione duplæ,quæ magis est stricti iuris quam bonæ fidei ex l.emptori l.Vacce.ff.de euictio. quæ Aretini responsio licetvera sit,non tamen omnino tollit difficultatem,quoniam adhuc non leuiter vrget Iustiniani Cæsaris rescriptum in dict.l.vltim.§.idẽque.C.de fideiussorib.quamobrem ipsi in distincte constituo non solum in contractib. stricti iuris,sed etiam in bonæ fidei Iustini.in dict.§.1.denique statuisse de nouo,vt electio repetitione, & condemnatione vnius ex plurib.reis debendi reliqui correi minime liberentur,sed creditori aduersus alios, actiones integræ maneant,quandiu sibi de toto debito non fuerit satisfactum

quod

quod videtur non latuisse Odofredum, qui in eius legis initio asserit esse nouam dispositionē. Nec me conturbat antiquiusrescriptum Diocleciani, & Maximia. in d.l.reos. C. de fideiussori, quia pro eius explicatione animaduerto iurisconsultorum tēporib. & ante Iustiniani tempora. celebrem fuisse differentiam inter fideiussorem, & mandatorem. electo enim reo principali eo tempore, fideiussor eiusq; hæres liber erat, non idem in mandatorib. obseruabatur, vt docuit Paul. Iuris. Consul. lib. 2. receptarum sententiarum ad filium titu. 17. ad finem & ibi obseruat Iacob. Cuiaci. quod ergo aiunt Cæsares Diocle. & Maximi. in. d. l. reos, ita se habet, vt electo reo principali, possit creditor mandatorem conuenire, & electo mandatore ad reum principalē recurrere, neque agunt de reis ipsis inter se conueniendis, sed solum de reo principali, vel mādatore, quod ostendunt illa verba reos principales, vel mandatores, dictio enim illa *principales* dilucide probat tex. non agere de reis ipsis debendi, nec docere creditorem vno electo posse alterum conuenire, sed electis reis principalib. licere creditori ad mandatores confugere. Neque etiam obstat tex. in. d. l. 1 §. si apud duos. ff. depositi. & in l. sicut certo. §. si duob. vehiculum ff. commodati. quoniam vt vtrobique interpretantur Bar. Albe. Paul. Fulgo. & Salic. illi duo tex. non de principali tractant obligatione, sed de secundaria, quæ obdolum vel culpā contrahitur in qua etiam iure digestorū fuit longe diuersa obseruatio, quam in ipsa obligatione principali, quæ ad rem ipsam competit restituendam. Tradidit receptum Ronchegall. in l. eandem in principio. n. 264. & plurib. alijs. ff. de duobus reis. Ex qua resolutione in facto respondērā, quod si debitor suos nominauerit creditores in iuditio, petieritque exsuis bonis illis satisfieri pro crediti antiquitate & priuilegio, & vnus qui, alios quoq; habet obligatos insolidum, cōparuerit, & instrumētum debiti præsentauerit, & sententia quartum vel quintūlo cū obtinuerit, poterit libere habere recursum aduersus alios correos obligatos insolidū quousq3 sibi integre satisfiat, Quoniā nec petitio, nec sententia aduersus vnum ex plurib. reis debēdi liberat alios. d. §. idēque & authores relati superius. Deinde infero q9 si creditor vnum ex plurib. reis debendi conuenit via ordinaria eundē poterit via executiua conuenire, nec electionē impedier, & iuditium executiuū lis cepta, & pēdens via ordinaria. Ant. Masa. Gallesi. ad obligationē in forma cameræ, p. 3. q. 2. n. 2. Iasi. professus esse meram veritatem sicut Euangelium consilio. 9. versiculo. 3. numero. 2. volumine. 1. & consilio. 28. numero. 3. eodem volumine. Suarez de Paz in praxi. 4. part. primi tomi. ca. 2. num. 3. Rebuff. 1. tomo ad constitu. Ga. tractatu debiteris obligatio. art 2. glo. 1. nu. 21. sequtus Roma. cons. 133. & art. 6. glo. 5. testatus esse veriorem opinionē plures recensēt Azeue. in. l. 1. titu. 21. lib. 4. nouæ compil. a nu. 143, & sequibus late disputans, qui magis deflectit in hanc partē & præsertim vbi debitor conuentus via ordinaria solutioni restitit & cōtra dixit quinimo si corā vno iudice creditor aduersus deuitorē petierit exsecutionem, libere potest in alio loco & iudicio aduersus eundem exsecutionem impetrare & obtinere, nec obstabit litis pendētia in alio loco & coram alio iudice. Iasi. d. consi. 9. & 28. vol. 1. Neui. consi. 4. nu. 13. Ant. Massa. Galles & Sua. de Paz vbi supra Lance. de attentatis. 2. p. c. 4. limita. 3. num. 76. Ant. Natta. ad Alex. consi. 130. nu. 15. additione. 6. li. 4. An autē sicreditor cum vno pactus sit nepeteret, sint alij prorsus liberati, dubitatū est, sed dubitatio facile absoluitur pactum & liberatio empro desse alijs correis, pro ea parte, pro qua regressum & actionē, habent cōtra liberatū, vt puta si tota pecunia adeum peruenerit, vel vtilitas tota, censeantur in totum cæteri liberati, & possunt hac exceptione repellere creditorem agentē cōtra eos. Si vero pars pecuniæ vel vtilitas ad liberatum peruenerit, pro ea parte sint omnino reliqui liberati, glosa & Bartho. in. 4. §. nunc de effectu. ff. de libera legata. glosa. 1. in l. idem in duobus iuncto. tex. ff. de pactis & ibi Bart. Paul. & Oroscī. Bartho. in. l. ex duobus nume. 22. ff. de duobus reis. Ang. Imola. & Ronchæ Gall. nu. 14. in l. eādem. §. si quis. ff. eodem titu. Ioan. Gutierrez alegatione. 2. resoluens numero. 7. quod si duo vel plures rei essent obligati insolidum ex aliqua causa lucratiua, pactum, vel liberatio vni ex correis facta non extenditur ad alios, sed reliqui tenentur insolidum, quia in hac specie soluens, cōtra liberatū nullum habent regressum ex textu. in. l. falcidia. ff. ad. l. falcidiam.

Quæ cum ita sint nunc videndum est proqua parte reus qui solvit solidum, interpellare possit & conuenire ceteros correos, quain re communis Schola causam onerosam distinguit & separat a causa lucratiba. Ex cōmuni. n. interpretum nostrorum placito vbicunque debitum originem traxit ex causa onerosa, eiusque vtilitas æqualiter peruenit ad omnes reos debendi, soluens dum taxat potest repetere ab alijs pro suis partibus, si vero ad soluentem tota peruenit vtilitas, nihil potes exigere, & si ad ipsum nihil, totumq; peruenit ad reliquos, soli-

dum repetet.l.1.C.de dub.reis l.3. ff.de excercitoria.l.habeant.§.vlti. cũ.l.sequẽtibus.ff. de instito glo. in.l.vir.vxori.§.mulier.ff.ad Vella ia.Bart.in.l.reos.ff.de duob.reis& in l.modestinus.ff.de solutio.& in l.si constãte.nu.35.ff.soluto matrimonio vbi dicit cõmunẽ Iaſſ. nu. 48.Pala.Rubios in c.per vestras de donationib.inter vir.& vxorem 5. notabili.num.11.Anto.Go.in.l.61. Tau.nu.3.& 2.tomo variar.c.12.de duob.reis.nu.3. Roma. consi. 114. & in.l.generaliter.ff.de fideiu.crimen sic singu.39. qui alegat.text. quem dicet esse singularem in.l. sed Iulia. §. item si duos versi.adquem ff.ad macedoni.vbi ante docuerat Gui.de Cug.Hippo.sing.1. & in Rubri. de fideiusso.nu. 437. Tiraque.de retractu lignagier.§. 31. glo.1.nu.8.Ioã.Gutier. d. alegatione.2.Ant.de Lara.in.l.si quis alberis.§.si quis exhis nu.104.105.& 106.ff de libe.agnoscẽ.cuius ratio vera est,q; in hac specie fucus esse intelligitur, quæsitoq; colore contrahitur,& duo rei dicuntur, qui
12 rei vere non sunt sed magis reciproci fideiussores. Bart. in.l.reos nu.1.ff.de duob.reis sit vt si creditor agat aduersus illum qui nullã ex contractu percepit vtilitatem. excipere poterit,vt ille qui totam vtilitatem habuit,prius conueniatur & excutiatur suis sumptibus & expẽsis.tex.optimus in.l.vnde quæritur.7.ff.commodati vbi Vlpia.iuris consul.sic scribitur vnde queritur,si alter furtiggerit,an ipse solus debeat commodati conuenir.1§.& ait Celsus,si alter conueniatur qui furti,non egit,& paratus sit periculo suo conueniri alterum qui furti agendo lucrum sentit ex re commodata,debere eum audiri & absolui exquo tex.sic notarunt frequentissime authores supra relati &pleriq; alij,quod an habeant locum aduersus instrumentum,guarentigium difficile videbatur & præsertim quod plerique senserint excussionis exceptionem non admitti in via executiua Alex. consi.114.num.8. volu. 6.& ibi Marcus Anto.Nata. Azeuedo.in l.1.titul. *de las entregas, y executiones*.lib.4.nouę compilationis num.178.ipse tamen magis puto locum esse exceptioni aduersus guarentigium instrumentumquoniam frequentius placuit doctrinam superiorem obtinere quanuis diuisionis & excussionis beneficio renunciatum sit vt colligi potest ex Antoni. Gomez.d.capite de duobus reis nume.2. adfinem quid quid contra sentiat Parlador, quem postea vidi.libro.2. rerum quotidiana. capit. vltimo 5.part.§.11.num.49.& So.

11 Vbi vero ex causa lucratiua debitum processit,communis Schola recepit soluentem nihil posse repetere Bartho.in.l.4.§.nunc de fectu. ff.de liberatio.legata nume ro.6.& in.l.in.l.falcia hoc esse seruandum .ff.ad le.falcidiam & ibi Paul.

Paul.numer.2.idem Bartho. Paul. & Aretin.in. l.reos. ff.de duobus. reis vbi testatur esse communem sententiam Ronchæ Galle.nume. 40.& multis sequentibus. Salicetus in.l.1.nu.3.C.eodem tit. & ibi Bald.num.3.Iaſſ.in.l.si tibi. homo §.1. num. 12.ff.de legat.1.Antoni. Gomez.d.c.de duobus reis. num. 3.& 1.tomo.c.de legatis.nu. 17. limitat.1.testantur quoq; receptam sententiam esse Carolus Moli.lectione Dolana.2.Ioann.Gutie.alle ga.2.num.10.Ripa.in l.si ex toto. §.1.nu.10.ff.de lega.1.pro qua sententia communi solet induci responsum difficile Vlpia.I.C.in.l.in lege falcidia hoc esse seruandum 62.ff.ad legem falcidiam adquam species facti formatur communiter a Doctoribus in hunc modum. Titius & Seius promiserunt Sempronio decem in solidum,decesit Titius instituto hęrede Seio correo debendi multis ab eo legatis relictis,petẽtibusq; ab eo legatarijs ipsa legata dubitatum fuit qualiter Seius hæres deberet falcidiam detrahere &an illa decem ad rationẽ falcidię teneretur computare in bonis hęreditarijs,& Vlpi.I.C.bre ui compendio absoluit difficultatem respondens & distinguens quod si sotij erant debitum debet actiue & passiue diuidi, & de illa dimidietate falcidia ampliari & detrahi:aut sotij non erant & impendenti est vtrius in bonis computabitur summa de vita actiue vel ex cuius bonis detrahetur aut soluetur passiue.Igitur iuris con. differentiam constituitan fuerint sotij vel non. & in. 2. casu rationem falcidiæ pendere a futuro & ventu docet, scilicet. Asolutione & ex actione,quæ in electione hæredis,&qui eligere potest an debitum soluat vt hæres an vero correus debendi, & sic totum debitum imputet hæreditati, & deilla prius deducat,soluendo,prius illa mille de bonis hæreditarijs, & de reliquo quartam,ac de residuo legatarijs pro rata residui dun taxat satisfaciat: an vero totam ille soluat de suo,nihil propter hoc imputando,nec detrahendo legatarijs. Constat ergo probari ex eo textu correum debendi ex causa lucratiua soluentem nihil a correo exigere,& de correis debendi ex causa lucratiua iuris.consultus intelligi apparet q; hæres soluens nomine suo nihil imputat hæreditati.alias.n. si essent correi debendi ex causa onerosa imputasset partem hæreditati, quæ inductio &textus ponderatio nimis violenta videtur esse. Quoccirca
14 acutissimus ille vir.Carolus. Molinæus lectione. 2. Dolona. cum suscepisset aperiendum re conditum & abstrusum sensum iuris. con.in.d.l.in lege falcidia hoc esse seruandum,multis rationib.elegantissimis oppugnat & expugnat per vulgatam Doctorum traditionem collectã ex eo tex.defẽdit

itaq; nullam esse differentiam inter correos debẽdi ex causa onerosa & correos debendi ex causa lucratiua, & quẽadmodum correus debendi ex causa onerosa solidum soluens, partem repetit a correo debendi ita correum ex causa lucratiua repetere posse inducit autem Caro. Mo. pro sua sententia. ex. in l. si rem aliquam. §. si duo. ff de nouatio. vbi incorreis non distinguẽdo an causa sit lucratiua vel nõ, indistincte dicitur, ius stipulationis esse inter eos cõmune, & in. l. qui hominem. §. si duo. ff. de solutio. vbi inter correos obligatio. dicitur esse communis quod vero Accursi. & post eum cæteri communiter existimauerint in specie legum illarum correos fuisse sotios, parum facit quoniam leges illę indistincte loquuntur ideoq; ipsi nõ debemus distinguere. l. de pretio. ff. de publicia. in rem actio, cum vulga. si ergo inter correos cõmunis est obligatio & iustipulandi seu crediti commune & debitor communis locum habebit actio communi diuidundo. eum qui totum recepit vel acepto tulit. l. 1. & per totum. ff. communi diuidundo l. antepenultima. l. penul. C. de nego. gestis. nisi adeum commodum vel incommodum totum obligationis communis redundare debeat, vt in. l. si non singuli. C. si certumpetat. l. propter mutuam. C. de duobus reis, ad text. vero in. d. l. in. l. falcidia hoc esse seruandum respondet Molinæus verba illa impendenti esse non respicere electionem soluendi in qualitate hæreditaria, vel propria, sed respicere ius ipsum obligationis, qua de agitur videlicet in cuius bonis & proqua parte imputari debeat, quando hoc per certã sotietatem, quæ non & vel de qua non apparet, liquidari non potest, & tunc non dicit text. Quod hæres ipse habeant ius eligendi, vel declarandi, imo hoc repugnat, quia tunc nihil staretim pendenti, sed statim q̃ sibi commodius videretur, eligeret aut declararet. Verum tex. dicit quod donec de incerto portione, vel mutui recursus inquisitum seu liquidatum sit: falcidia super hoc arti. manet impẽdenti, hoc est partitum vera integra & in statu suo. Et sic interim locus est cautioni ex edicto prætoris, de quo in. l. 1. §. si annos. ff. ad. l. Fal. & latius in. l. 1. & per tot. ff. si cui plusquam per legem falcidi. cum vero ipse librarem attente Molinæi sententiam & per vulgatam Doctorum traditionem, videremq; mentẽ iuris. C. in. d. l. in. l. falcidiam hoc esse seruandum esse longe alienã ab eo q; vulgo creditum est, reluctans Molinęi opinioni consentire sum adactus, nihil n. absque. l. aut fundamento probabili statuendũ est cumq; vtroque communis sententia sit destituta, q̃ abilla recedam vitio tribuẽdũ non est, non tamen probo Ronchæ Galli sententiam, qui in

qui in. l. reos in principio. ff. de duob. reis generaliter constituit correum debendi qui totum soluit, nihil posse a correo repetere aduersus. n. illum facit Paul. respõsum in l. 2. §. ex his. ff. de verbo. oblig. ibi sed quo casu vnus ex hęredib. solidum præstiterit repetitionem habeuit a cohærede familię erciscundæ iudicio tex. in. l. hęredes. 25. §. igitur. ff. familiæ erciscũdæ ibi igitur quia singuli in solidum tenentur, officio iudicis cautiones interponi debere: vt si quis ex his cõtentus his æstimationem præstiterit, id pro parte acęteris consequatur. l. inter cohęredes. 44. in fine ibi nõ esse iniquum Iulianus ait familiæ erciscundę iudicio dare vt pars impendiorum boni viri arbitratu præstetur. l. 3. ibi cumque qui præstiterit, societatis iudicio cæteris cõsecutarum. ff. de exercito. l. habebat 13. §. vlt. ibi & quicquid is præstiterit quo conuentus est, societatis iudicio, vel communi diuidundo cõsequetur. l. idem erit. 14. ibi & quid quisque præstiterit, eius partem societatis vel communi diuidundo iudicio consequetur. ff. de institoria. l. creditor. C. de duobus reis. Igitur vt hãc disputationẽ accomodemus instituto nostro, si vnus ex pluribus reis debendi pro reditu annuo fuerit exactus in solidum isq; processerit ex causa onerosa partem poterit a correo repetere, q̃si redditus annus ex causa lucratiua originẽ habuerit, nihil repeteret, si communi placito Doctorum a sentiendum est, secundum vero sententiam nostram, partem consequetur, cum autem alio reddirum annuum habere posse origi nem ex causa lucratiua, non sentio censum ex titulo donationis creari posse, quoniam tunc erit donatio & non census, vt scripsi lib. 2. c. 5. versi. q; vero de redditu annuo superior ita que resolutio procedit quando correus debendi qui totum soluit, agit ex cap. suo quoniam tunc totam partem consequitur a correo, secus vero vbi creditor correo soluenti solidum cessset iura, quia eo casu lõge aliter statuẽdum est, ponẽ. n. esse tres reos debendi obligatos in solidum in contractu censuali, quorum vnus soluit in solidum, is vtique ex iure cessio creditoris, quem libet poterit conuenire in solidum excepta tertia parte, quæ ad ipsum spectabat glos. Dyn. Batho. Ange. Imola & Paul. de Castro in. l. modestinus. ff. de solutio. glo. Cynus. Faber. Bal. Saly. cũ anus in. l. 1. C. de duob. reis Gre. Lopez verbo *deue tomar* in l. 11. tit. 12. partit. 5. Neq; obstat tex. in d. l. 11. ti. 12. parti. 5. in illis verbis *E despues que le fuere otorgado este poder en su escogencia es de demandar a cada vno de los otros fiadores aquella parte que pago por ello*, quoniam non loquitur de fideiussoribus obligatis in solidum vt obseruat Gregorius. ibi dicto verbo, *debe tomar* ad fin. Nos vero agi-

mus de plurib.reis debendi aut fi deiuſſ.obligatis inſolidum.Egregie Parladori.quem poſt hæc ſcripta vidi,lib.2. rerum quoti.c. vlti. 4.part.§.6.quod ſi duo ſint rei debendi dum taxat vnuſquiſque ſoluerit inſolidũ, exiure ceſſo ita demum poterit exigere ſolidum acorreo ſi tota ad ipſum ſpectauit vtilitas, quod ſinulla,nihil,ſi aliqua,proea parte dun taxat vt Bart.Ang.Imola & alij voluerunt in.d.l.modeſtinus. Nec diſtinguo an debitum proceſerit ex cauſa oneroſa,vel lucratiua,tamet ſi Doctores communiter differentiam duxerint ſtatuẽdã. Quibus ſic ſtatutis ad aliahuic Analyſi.coniuncta erit tranſeundum,quare in ipſo limine pulcra & egrægia quæſtio diſcutienda ſe offert,an correus debendi, qui vt ſe a creditore liberaret, cenſum emit ab altero debendi correo poſſit redditus annuos inſolidum exigere,an vero de ducere partemteneatur ſibi contingentem. Cuius
17 quęſtionis explicatio alterius præmittit diſputationem, an correis debendi,fideiuſoribus.vel poſſeſſoribus.fundi ſpecialiter obligati offerentib.ſortem cumvſuris creditor teneatur cedere ius redditus ipſius. Huius vero quæſtionis poſterioris partem agentem confirmat & ſtabilit.text.in.l. fideiuſſoribus 17.ibi fideiuſſoribus ſuccuri ſolet, vt ſtipulator comppellatur ei qui ſolidum ſoluere paratus eſt, vendere cæterorum nomina lege cum is qui.36. ibi ſed non ita eſt, non.n. in ſolutum accipit, ſed quod ammodo nomen venditoris vendidit. ff. de fideiuſſoribus. l.cum alter.l.ſcripto. C. eodem.l. cum poſſeſſor.ff. de cenſibus quibus in locis dilucide proponitur creditorem teneri ad venditionem nominis ſecundo redemptioni in eſt reuenditio, ſed creditor tenetur ad patiendum & preſtandum vt a ſe redimatur. Igitur reuendere tenetur, quia neceſſario ineſt tanquam correlatiuum. l. cum emptio.ff.de reſcinden.vende.l.finali.ff.de accepti.& reuenditioni ineſt venditio, & venditioni nominis ceſsio.l.2.C. de actio.& obligati. l. ex nominis. C. de hæredita. vel actio. vendi. l.ſi cum emptore. ff. de pactis. Igitur creditor reuendere & cedere tenetur ius redditus ipſius. Tertio facit quod creditor abſque vllo dãno & diſpendio cedere poteſt ius ipſum reddituale. Igitur tenetur facere ex regula text.in. l. in creditore.ff.de euictione.& in.l. iure ſuccurſum. ff. de iure dotium.

E contra vero partem negantem probat quod beneficium,cedendarũ introductum & datum fuiſſe videtur ſolum contra eos,qui tamq;. ſibi debitum & exigibile recipiunt & receperũt, & hiſqui quod ſiue in totum, ſiue in parte ab alijs, & a ſe exigi poteſt vel poterat, ſoluunt vel ſoluerunt: ſed dum credditor ſortem iuris redẽptionis

ptionis ſeu reuenditionis accipere compellitur,non accipit quod ſibi debetur nec exigit ſed exigitur &facit id ad quod inuitus tenetur & cogi poteſt:igitur non tenetur cedere peruentes actiones, quia nullo iure cauetur, imo videtur in ſe iniuſtum,quia ſatis eſt debitorem id præſtare & facere ad quod dun taxat tenetur,& hoc faciendo ſoluitur intotum omnis obligatio.tex.in prin. inſtitut.quibus modis tollitur obligat nec vltra quic quam exigendum.Præterea creditor redditualis non eſt creditor, niſi quo ad exactionem reddituum præteritorum,quo ad futura.n. incertum eſt debitum. 121.& ſic pro præteritis & debitis ceſsio & reuenditio poteſt locum habere dum taxat:quo advero ſuppreſsionem cenſus, redemptionem quæ ipſius non creditor,ſed debitor eſt,qui cogi poteſt.l.debitor. ff. de verb.ſigni. cum ergo ſe obligauerit admeram & nudam ſuppreſsionem redditus,reponendo in ſtatu,qui erat ante emptionem & creationem redditus, ſequitur quod hoc faciendo omni obligatione eximitur,ac per conſequens nullas actiones cedere cogendus eſt,ſed ſufficit quod res ad priſtinum ſtatum redeat,quod de ſe facilius & procliuius.eſt c.ab exordio.I.Th. d.l.ſi vnus §. pactus ne peteret in fine.ff. de pactis.

Inquaquæſtione ſtatuendũ.eſt creditorem tenericedere hutc correo debendi ſuas actiones, vt ius iure ceſſovaleat acorreo exigere reddi tum annuum,ipſum ad eius continuationem cogere & aſtringere quod preter argumenta producta ſuperius pro parte affirmatiua probat tex.egregius in.l.fideiuſſor.ff. de diſtractio. pigno. &in. l. Paulus.ff.de fideiuſſo. quæ reſolutio non ſolum habet locum incorreo debendi reſpectu alterius correi,ſed etiam in fideiuſſo. quo ad debitorem vel tertium pignoris poſſeſſorem.d.l.Paul.ff.de fideiuſſo.l.in creditore.ff.de euictio.l.2. C. de fideiuſſo. quo caſu ea tantum tenetur cedere quæ habet, & qualia habet. Bartho. & Bal. in. d. l. in creditore. Bartho. in.l. Modeſtinus. 3. q.verſi.item puto. ff.de ſolutio. Alber.in.d.l.2.C.de fideiuſſo.Vincen.de Franchis deciſ.Neapo.427.num.1.&2.quin imo & debitori ipſi cedere creditor cogẽdus eſt ſi debitoris interſit ex his quæ docuit Bart.in.l.1. §.cũ prædium.ff.de pigno.& in. l.Ariſto.q.3.ff.quæ res pignori obli.poſſunt.pone debitore cenſus vendidiſſe prædium reditus annui præſtationi ſubiectũ eo adiecto oncre atque conditione quod emptor ſoluere ipſum redditum teneatur debitoréque impeti & moleſtari ab ipſo creditore, qui moleſtiam hanc perteſus & exoſus mauult redimere redditum ſibi que comparare adque ideo ſortem creditori offert cum vſuris petens iura &

actionis sibi cedi, planæ creditor cogendus est debitori cedere iura & actiones omnes sibi competentes adredditum percipiendum ab emptore fundi cum onere prædicto, denique id ipsum procedit in quolibet tertio pignoris possessore qui tam debitoris in tuitu quam fideiussoris vel tertij possessoris pignoris alterius respectu potest ipsum compellere creditore vt sibi cedat iura & actiones, etiã contra ipsum creditorem possidentem rem aliquam ex pluribus sibi hypothecatis, si tertius possessor iam ante comparauit hypothecam, Faber. in. l. iubemus. C. ad ad vellei. specula. de renun. & conclu. nume. 22. versi. sed pone emi. Dec. consi. 104. Vincenci. de Franchis. decis. Neapoly. 427. nu. 8. nec vim habent argumenta cõtraria quia incensu creditor non est solius redditus & annuæ præstationis creditor sed etiam sortis ipsius non copulatiue nec alternatiue sed subiectiue seu subornate vel analogice, quia redditus non debetur creditori præcisse sed conditionaliter nisi debitor malit sortem reddere & donec eam reddat, quæ plane obligatio quasi similis est obligationi Nexali. l. 1. & pertotum. ff. de noxalibus actio. l. miles §. de tem. ff. de re iudicata & alteri de qua in. l. si quis stipulatus fuerit. ff. de soluti. vt. n. illicita hic vnum est in obligatione nimirum ipse redditus alterum insolutione videlicet restitutio sortis, quæ cũ sit in libera facultate debitoris obligatio ad redditum non est præcisa nec stabilis sed semper commutabilis & resolubilis sorte obla ta ac ex consequenti conditionalis quo circa licet restitutio sortis non sit pure inobligatione, saltim est in obligatione conditionaliter scilicet. si debitor nolit continuare debitum, sed ab obligatione liberari. Nec obest quod illa conditio posita sit in potestate debitoris acproinde impediat omnem obligationem etiam conditionalem. l. stipulatio nou valet. ff. de verb. oblig. quoniam hoc ipsum locum habere posset, si conditio illa collata esset in miram debitoris voluntatem, vel in liberum eius arbritrium: secus quando voluntas non est libera sed certo casu astringitur. Et quanuis admitteretur deuitorim nullo modo obligatum ad sortem formaliter & dictincte loquendo, tamen negari non potest, quin effectiue & conditionaliter sit obligatus ad sortem, & quin hæc conditionalis & effectiua obligatio sit formaliter pars dectiua, vel modus & diminutio obligationis formalis continuandi redditus. Quam obrem si creditori offeratur sors, non dicitur offerri, quod ei non debetur, sed quod modaliter, effectiue & conditionaliter debetur. Rursus cum sors ipsa vera sit æstimatio & pretium apretiatum iuris continuationis redditus, sit que in debitoris potestate offerre pretium hoc, plane non dicitur deuitor redimens offerre aliud a debito, sed veram & conuentionalem estimationem rei debitæ pro redemptione debitam, id eo non est mirum si vel hoc respectu creditor redditus dicatur, creditor sortis ipsius.

Altera etiam quæstio, quæ fuerat proposita principio continet vtique non minorem difficultatem.

18 Plurima. n. sunt hinc vindeque illam videntur anticipitem & dubiam efficere. Nanque quod possit redditus exigere vicelsionis istius, probare videtur illud, quod cessionarius successerit in omne ius creditoris ipsius. l. cum secundus. ff. de distractione pignoris. l. si potiores. C. de his qui in principio credito. locum succesisse ergo quem admodum creditor poterat exigere redditus ipsos, poterit quoque cessionarius. Quia sub rogatum guadet omni iure & priuilegio in cuius locum subrogatur. §. fueratante. in fitit. de actio. C. Ecclesia Sanctæ Mariæ vt lite pendente. facit. text. in. l. creditor qui prior. §. sciendum. ff. qui potiores in pignore habeantur ibi sciendum est secundo creditori remteneri etiam inuito debitore, tam in suum debitum, quam in primi creditoris & in vsuras suas. l. cum prior. 3. ibi & vsuræ medij temporis. ff. de distracti. pigno. text. in. l. fideiusso. 2. ff. eodem titulo. vbi Papini. sic scribit. *Fideiussor conuentus, officio iudicis ad secutus est vt emptionis titulo prædium creditori pignori datum susciperet*, nihil ominus alteri creditori, qui postea sub eodem pignore contraxit, offerendæ pecuniæ quam fideiussor dependit, cum vsuris medij temporis facultas erit. text. in. l. Paul. ff. de fideiussoribus quibus in locis dilucide constituitur omnem illum qui in prioris creditoris locum succesisit, vti eius iure & tam sortem quã vturas medij temporis exigere posse, e contra vero facere videtur quod si cessionarius iste vi cessionis ipsius redditus valeret percipere, non vnum sed multiplex commodum conseqeretur. Primum quod cessionarius secundus creditor est conseruat & confirmat pignus debiti sui pristini. l. quærebatur. ff. qui potioris in pignore habean. l. 1. l. prior C. eodem titulo. Secundum quia succedit in ius & prærogatiuam hypotecæ priuilegijque personalis, pro summa creditori soluta vt in ea præferatur omnibus, quibus ipse creditor preferebatur. l. si potiores C. de his. qui in principio credi loco successionis vtique eodem iure venditionis pignorum vti possit. l. cum secundus. ff. de distrat. pigno. Tertium quia vltra hæc lucraretur fructus dicti iuris & facultatis redimendi, quæ tanquam ex sistens in bonis debitoris sibi hypotecata erat & vi cuius hypothe-

cæ obtulit & redemit, quod absurdum videtur. In qua quæstione sunt qui putent generaliter verum esse vt is cessionarius exigere possit insolidum reditus annuos ex eo quod creditoris personam representat, eiusque iure & priuilegio fungitur, & quale penes creditorem erat ius, tale vicessionis est penes ipsum cessionarium, cum actio quæ erat incedente, eadem numero sit incessionario. d. l. cum secundus. ff. de distractioni. pigno. & latissime resoluunt omnes in. l. 1. ff. si certum petatur, ipse tamen nimis essusam istam assertionem probare non possum, & quæstionem ipsam distinctione completendam & dissoluendam arbitror. Nam si cessio facta fuerit in posteriorem creditore ab eo qui prior est, plane cum nihil obstare possit cessionarius iste insolidum percipiet reditus omnes ex. d. l. quærebatur. ff. qui potiores in pignore. l. 1. & l. prior. C. eodem titulo. Idemque statuto infideiussore, qui si vt fugeret molestiam & vexationem creditoris, reditum sibi comparauit, perfungens cesso iure creditoris, insolidum a debitore principali poterit reditus annuos exigere. l. fideiussor. ff. de distractio. pigno. l. Paul. ff. de fideiussoribus, quod locum obtinent in tertio rei hypothecatæ possessore, qui si censum redemit, aduersus debitorem vel fideiussorem insolidum agere valebit propensionibus ipsis argumento. text. in. d. l. Paul. facit. text. in. l. si fundus. §. in vendicatione. ff. de pignori. & in. l. Paulus. §. 1. ff. quibus modis pignus vel hypothe. soluitur, quin imo si debitor census principalis rem aliquam distraxerit, ad hibita pactione vt emptor ad pensionis annuæ præstationem sit obstrictus, debitorque ipse censum emerit, cesserintque in eum creditor omnia iura, & actiones, ab emptore solidum pensiones annuas exigere poterit, ex his quæ docuit Bart. in. l. 1. §. cum prædium. ff. de pignoribus & in. l. Aristo. quæst. 3. ff. quæ res pignori obligari possunt. Vbi vero vnus ex pluribus correis debendi reditus annui emptionem & cessionem a creditore obtinuerit, aliter statuendum est. Nam si totam primi contractus vtilitatem sensit cessionarius iste in nihilo poterit agere aduersus cæteros correos, si vero nullam, insolidum, sin autem partem pro ea parte qua ad illum peruenit cõmodum ipsius contractus, ex his quę docuit glo. in. l. vir vxori. §. mulier. ff. ad Velleia. Bart. Angelus. Imola. & Paul. de Castro. in. l. Modestinus. ff. de solutionibus, & scripsi hoc capite versiculo quæ cum ita sint numer. 11. Sed hoc ita demum procedit si ex causa onerosa reditus traxerit originem, secus vero si ex causa lucratiba excõmuni Doctorum sententia, quam ipse suprareieci arbitratus nullum esse

esse discrimem statuendum inter causam onerosam & causam lucratiuam, quod si res hypothecæ subiectæ ad plures deuenerint tertios possessores, vnusque censum coemerit, aduersus reliquos pignorum possessores in solidum aget excepta parte, quæ potest illum contingere, quoniam repelli potest pro ea parte exceptione actionum cedendarum in ipsum. Idque extendendum est ad fideiussorem, respectu aliorum fideiussorum. Superior autem resolutio vera est quando facta est realis & vera emptio & venditio redditus ipsius, & cessio omnium iurium & actionum creditori competentium: sed non procedit quando in forma solius redemptionis peractum negotium est tunc enim redimens nullos poterit reditus exigere, quia redemptione census extinctus est. Iccirco consulendum est his, qui simul cum alijs ad reditus annui præstationem tenentur, ne cupientes eo nexu liberari, censum redimant, sed illius cessionem emptionem venditionemque obtineant a creditore. Prætea in vestigandum occurrit, ansi duo insolidum reditum constituerint, alterque receperit totam pecuniam, & alteri instrumetum innomnitatis expediuerit, promisseritque redimere reditum intra certum tempus, vel alias eximere ab obligtione, cessante debitori principal. alter valeat reditum sibi comparare, & cogere ipsum debitorem principalem ad redimendum, & nihilominus quandiu redimere differt, exigere reditum, prout facere potereat creditor? quod posse locum habere persuaderi potest ex eo quod hic cessionarius habet duo iura, & gerit diuersas personas, & debitoris non interest magis, quam si creditor non cessisset, vel cessisset extraneo. Imo æquius ferre debet vt commodum redditus cedat fideiussori adiutori suo, alioquin æque cessurum extraneo. Nec ferendus est si inuideat hoc fideiussori, cui fidem non seruat. Cuique officium impensum non debet esse damnosum. contra. tex. in. l. sed si quis. ff. quemadmodum testam. aperian. l. videlicet. ff. quibus ex causis maio. l. si seruus. communis §. idque euidentius. ff. de furtis. quod vtique esset, si non liceret ei cessionem efficacem obtinere a creditore. Sed nihil ominus contrarium statuendum est, hunc in quam cessionarium non posse debitorem cogere ad redimendum, & simul quandiu differtur redemptio, exigere reditum, cuius assertionis ratio est, quia implicat pugnantiam reditum currere, deberi, exigique posse, & debitore compelli ad redimendum, & ratio rationis est, quia vt varijs in locis huius tractatus scripsi, in censu libera facultas redimendi debet esse posita in manu & potestate debitoris,

toris, adque eo ipso quod hic cessionarius effectus creditor est quocunque titulo siue vniuersali siue particulari siue lucratiuo siue onroso, & semel ac iure creditoris vult vti, & sic pensiones percipere se ipsum vicissim obligat, vt debitori perpetuo quandiu volet sortem habere, eaque frui liceat, in vna. n. eademque persona nequeunt simul conuenire & coniungi ista duo, scilicet ius reddituum percipiendi & ius sortem repetendi. Præterea obligatio principalis & fideiussoria in eodem subiecto cõcurrere non possunt, sed fideiussoria principalis obligationis aduentu extinguitur. l. si reus promittendi. ff. de duobus reis. l. hæres. §. seruo. &. §. sequenti. ff. de fideiussoribus: igitur semel accessione fideiussor adquisiuit ius percipiendi redditum annuum extincta fuit prorsus fideiussoria obligatio & quæ ex illa dependebat. adeo quidem vt si fideiussor alijs postea cederet aut venderet illum reddituum, fideiussoria obligatio semel extincta non reuiuisceret. l. qui rem, §. aream. ff. de solutionibus. Ergo repugnat fideiussore simul posse debitorem cogere ad redimendum, & ab illo percipere pensiones annuas. Si vero a redditus perceptione cessare voluerit, eligeritque debitorem ad redimendum cogere, poterit vtique si expræsum actum a principio est inter debitore & fideiussorem. Quod si solam indemnitatem debitor fideiussori promiserit non potest cogi redimere, quia simplex promissio indemnitatis intelligitur secundum naturã obligationis principalis.

Denique dubitari potest an creditor accipere possit pecuniam vt liberet vnum expluribus reis debendis, vel vt renuntiet hypothecæ alicuius prædij, illudque eximat ab obligatione. in qua dubitatione arbitror distinguendũ, quod si creditor a debitore principali pecuniam acceperit vt prædium aliquod liberet ab hypotheca, debeat pecuniam imputare saltim in redditus debitos, aut currendos. Quia licet ea summa sit data tanquam pretium remissi pignoris, est tamen fructus pignoris, seu eius occasione adquisita creditori, & sic non debet cedere eius lucro, sed imputari. l. si pignore. ff. de pigneratitia actione, & præsertim in his redditibus, in quibus prohibetur quidquam vltra constitutum exigi a debitore. Si vero creditor a fideiussore vel correo debendi aliquid acceperit, vt illos eximat ab obligatione, ita demũ lucrabitur datam pecuniam, si subsit imminens periculum sortis, & redditus in persona debitoris principalis, vel alterius rei debendæ alias cessante periculo lucrari non poterit.

EPI-

EPITOMECA pitis tertij.

1 *Regula est fideiussorẽ non conueniri non ex cuso debitore principali, qui præsens & soluendo est.*

2 *Vbi renunciatum est excusionis beneficio, fideiussor conuenire potest non excuso debitore principali.*

3 *Si fideiussor se obliget vt principalis y haziendo de deuda agena suya propria conueniri potest non excuso debitore principali, etiam si nõ renunciauerit excusionis beneficio.*

4 *Fideiussor, qui solut reditum annuum, duplici actione potest illum repetere a debitore principali altera est actio mãdati, & altera cessa a creditore principali.*

5 *Fideiussor, cui sunt actiones cessæ a creditore, gaudet omni priuilegio, quo gauderet creditor, & ideo præferri debet omnibus, quibus præferretur creditor.*

6 *Explicatur qualiter procedat, quod dictum est, fideiussorem, cui sunt a creditore actiones cessæ, potiri eius iure & priulegi.*

7 *Dispositio textus in. l 11. titul. 12. parti. 5. extenditur ad eam, qui l. pecuniam pro alio se soluturum constituit.*

8 *An creditoris sola confessio de recepta pecunia sufficiat, vt fideiussor cõuenire possit debitorem principalẽ & gaudere creditoris priuilegio.*

9 *An fideiussor, qui ex cõtractu censuali diu fuit in obligatione, debitorem cogere possit, vt eum eximat ab obligatione & fideiussione.*

CAPVT .III. de fide iussore in censu.

IN censu posse fideiussorem interuenire lib. primo, capite quarto huius commentarij ostẽdi aduersus Bartholomeum de Albornoz contrarium perperam existimantem, eumque teneri & conueniri posse pro redditibus decursis, ideo ne repetitione eiusdem rei fastidium molestiamve lectori nostra pariat disputatio, abstinendum decreui, & alio properandum. Inquiram autem principio qualiter possit fideiussor conueniri: inquo iuris explorati est non excuso debitore principali, qui præsens & soluendo est, non posse fideiussorem cõueniri authentica præsente. C. de fideiussoribus authentico de fide iussori. §. si quis igitur. & §. non solum authentica hoc si debitor. C. pe pig. l. 9. titulo. 12. partita. 5. Hippolytus de Marsi. singu. 210. optime Ioannes Gutierrez in tractat. de iuramento confirmato. 1. parte. cap. 32. num. 1. 2. & 3. late disputans num. 7. de interpretatione tex. in l. 3. titul. 18. libro. 3. fori, quæ iuris ciuilis & regij partitarum dispositioni contraria videtur, quod si excusio-

2 excusionis beneficio renuntiatum
sit, fideiussorem conueniri posse
non excuso principali debitore
praxis quotidiana recepit & com
munem sententiam esse profiten
tur Gregorius.Lopez in.l.10. titu.
12. partita. 5. glosa.*su parte*.Anto-
nius Gomez.2.tomo variarum.ca.
12.nume. 2. quinimo si fideiussor
3 se obliget vt principalis,&passim
fit,non est aliqua excusio necessa-
ria,nec requiritur beneficij excu-
sionis renuntiatio Alexan. consi.
32.volumine.4.&ibi Marcus An-
toni.Nata in additioni.adeum.Las
son.consi.58.colum.2.volumine.3.
Gregori.Lopez.in.l.9.verbo *prime
ramente*.titul.12.partita.5.&in.l.57.
glos.1.titul.18.partita.3.Dueñas re
gula.335.limita.5.& 18.Ioann. Gu-
tierrez.d.cap.23.num.8.idque ve-
rius esse arbitror,quicquid contra
putauerint specula.titu.derenun-
tia. & conclu.§.1. versi.sed si fidei-
ussor,&glosa,in authentica de fi-
deiussoribus in principio. Cynus
& Salycetus in authentica præsen
te.C.de fideiussoribus. Petrus Ra-
uena.singulari. 201. quorum sen-
tentia procederet,quando fideius-
sor se obligaret vt principalis se-
orsum & in alia scriptura, quia
tũc fideiussor ipse non posset con
ueniri non excusso debitore prin
cipali vt explicant Alexan. Gre-
gorius Lopez Dueñas,& Ioannes
Gutierrez vbi proxime. Cum er-
go frequentissimum sit in censua
libus instrumentis fideiussorem si-
mul cum debitore eodemque tẽ-
pore obligari vt principalem,*yha
ziendo de deuda agena suya propria*,
plane consequitur conueniri pos-
se pro redditibus decursis non ex
cusso debitore principali, etiam si
non renuntiasset expresse benefi-
cio excussionis,exactus vero fide
4 iussor a debitore principali dupli
ci actione repetere potest pensio-
nes,quas soluit pro ipso,altera est
mandati actio,qua tenetur exmã
dato principalisdebitor.l.rogatus
§.qui fidem.l. si remunerandi.§.si
passus.ff.mandati altera est cessa a
creditore principali.l.Papinianus
ff.mandati.l.cum alter.C.de fidei-
ussoribus.l.mandati.C. eodem ti
tul.l.11.& 12.titu.12.partita.5.Due
ñas.regu.337.Ioann.Gutierrez alle
gatio.4.num.3.vbi autem fideius-
sor intenderet aduersus debito-
rem principalem actionem man-
dati,via ordinaria teneretur age-
re,quod si actione cessa a creditore experiretur,debitorque debeat ex instrumento guarentigio, ipsum via executiua posset adsol-
uendum compellere, vt late sol-
uit Auiles.in cap.præto.capit. 10.
glosa.executiõ.numer. 38. testa-
tus quotidiana praxi receptum es
se,quod vtique iure optimo pro-
cedit, quia fideiussor per cessio-
nem succedit in locum & ius cre-
toris ipsius.l.emptor.C.de hæredi
tate vel actione vendita.l.cum se-
cundus.ff.de distractione pigno l.
si potiores.C.de his qui in princi-
pio

pio credito locum fuces. igitur
quem admodum creditor aduer-
sus debitorem habebat executio
nem paratam,sic quoque habere
debet fideiussor qui successit in lo
cum eius.l.vlti.C.de executio.rei
iudicatæ.facit sententia Baldi. in.
l.quod dicimus.ff.de solutio. scri-
bentis quod quando fideiussor so
luit,promptam & expeditam de-
bet habere executionem in recu
peratione exqua resolutione illud
5 consequitur quod fideiussor, cui
sunt actiones acreditore cessæ gau
det omni priuilegio, quo gaude-
ret creditor. l. mandati actio. C.
mãdati.l.si prior.§.a Titio.§.quipo
tiores in pignore habeantur Paul.
de Castro in.l.Modestinus nume.
2.ff.desolutionibus quoccirca fide
iussor,cui sunt actiones cessę a cre
ditore,præferendus erit omnibus
alijs creditoribus,quibus creditor
præferretur, licet eorum obliga-
tio præcesserit tempore solutio-
nem fideiussoris,vt copiose &ap-
posite comprobat Ioann. Gutier-
rez.d.allegatione.4.a nume.4.vs-
que ad vndecimum. Hoc autem
non est generaliter & indistincte
accipiendum, quoniam admittit
explicationem & restrictionem.
6 Vbi enim fideiussor dixit se sol-
uere pro debitore principali,inuti
lis cessio est,nec illius vi poterit fi
deiussor debitorem conuenire,
nec creditoris iure priuilegio ve
potietur,glo.Oldral.Dynus.Ray-
neri.Bart.Alberi.Angel.Imola.&
Paul.deCastro.in.d.l.Modestinus
ff.de solutionibus tex.optimus in
l.11.titu.12. partita. 5. qua in re ius
regium consonat cum iure ciuili,
vt animaduertit Olano in concor
dia&noua reductione antinomi.
iuris communis & regij litera.F.
num.39.& ratio est, quia solutio-
ne facta nomine debitoris extin-
cta & perempta est principalis o-
bligatio,ac per consequens nihil
est quod cedi possit. Si vero fidei-
ussor dixerit expresim se soluere
nomine suo,vtilis cessioest,quam
uis ex interuallo facta fuerit quo-
niam primitiua &principalis obli
gatio adhuc manet & viuit, nec
sublata est fideiussoris solutione.
l. Papinin. ff. mandati. l.stichum
aut Pamphilum.§.simandatum.ff.
de solutionibus.d.l.11.titu.12. par
tit.5.Dubium autem fuit inter ve-
teris iuris Cæsarei professores, an
sit vtilis cessio facta ex interuallo
quando fideiuss.soluit simpliciter
necexpresit quo nomine solueret.
& Acursius in.d.l.Papinianus ne-
gauit cessionem vtilem esse ex.d.
l. Modestinus. cuius sententiæ fuit
etiam a 3.vberrimus ille & veren-
nis fons iuris in summa nu. 13.C.
de fideiussoribus &-contra vero
communis Schola professorumiu
ris Cęsarei affirmauit vtilem esse
cessionem,vtGregoriusLopez O-
lano & Ioannes Gutierrez vbi pro
xime testantur,Ioannes Orosci.in
l.nisi hoc dictum est nume.5.ff.de
pactis,sed apud nos inualuit Azo-
nis &

nis & Acursij opinio & approbata est.d.l.11.tit.12.partita.5.adfinem, quæ expresse docet tunc fore in hac specie vtilem cessionem, quãdo fieret in continenti, secus vero quando ex interuallo. Cuius legis
7 dispositionem extenderem ipse ad eum qui pecuniam pro alio se soluturum constituit, vt enim iure cesso possit conuenire debitorem principalem & perfrui priuilegio creditoris cedentis necessũ est vt in actu solutionis exprimat se soluere pro sua obligatione, alias si expresse nomine debitoris soluerit, cessione nihil proficere poterit, vel si simpliciter non expresso quo nomine nisi incontinenti facta fuerit. Pro qua sententia facit text.in.l.vltima.C.de constitu.pecunia. Vbi Iustinianus Imperator rescripsit beneficium diuisionis, quod competit pluribus fideiussoribus, competere pluribus constituentibus pro alio. ex quo text. Doctores ibi colligunt dispositam in fideiussore, locũ habere inconstituente pro alio. Nec nouum est legem nouam disponentem in vno ex æquiparatis locum habere in altero. l. quod vero. ff. de legibus. l. si quis seruo. C. de furtis iuncta. l. & tantum. §. vlt. ff. de seruo corrupto glos. vltim. in. d. l. si quis seruo Iason. in authentica nouissima. numer. 38. C. de in officioso testamento. & in. l. iubemus numer. 10. C. de testamentis. & in authentica, quas actiones num. 23. C. de sacro Sanct. Ecclesijs. tex. in. l. vlti. C. de inducta vidui. tollẽ. Burgos de Paz in. l. 3. Tau. 1. parte. nu. 71. & ibi Tellius Fernandez 4. parte num. 16. quoccirca. d. l. 11. tit. 12. partita. 5. quæ defideiussore loquitur erit extendẽda ad eum quoq; qui pro alio se soluturum constituit pecuniam faciunt quæ notãt glo. Bal. Alberi. & Saly. in authe. præsente. C. de fideiusso. Controuersum tamen videtur fuisse an
8 creditoris sola confessio de recepta pecunia sufficere debeat vt fideiussor conuenire queat debitorem principalem, & creditoris iure potiri, in qua controuersia fertur sibi contrarius fuisse Bartholus. Ante signanus noster. &, glosa. in. l. duobus reis. §. in fideiussore verbo solutionis. ff. de iure iuran. docet eam confessionem non sufficere sequuntur Bartholus. ibi & in. l. cum filius in fine principij ff. de verbo. oblig. Romano. in. l. prædia. ff. de acquirenda possessio. fulgosi. in. d. l. duobus reis Angelus. in. l. vranius. §. vltim. ff. de fideiussoribus Iafredus. Balbus decisio. 305. profitentur esse communem sententiam Alexan. sibi contrarius in. d. l. duobus reis. §. quod autem reus numero. 2. Antoni. Gomez. 2. tomo. variarum. capite. 13: nume. 17. contrarium Imo sufficere eam confessionem defendit idem Bartho. consilio. 160. magisque probant Salycet. Paulus. de Castro. Roma. Alexan. & Iason in. d. l.

in. d. l. duobus reis. §. 1. Felinus in cap. si cautio num. 98. de fide instrumento & multis relatis profitentur esse veriorem & receptio rem opinionem Anton. Gomez dict. num. 13. Auiles in capi. prætorum cap. 10. glo. execution. n. 38. & 39. Franciscus Viuius lib. 6. communum opinionum versic. fideiussor potest agere contra suum principalem, & versiculo fideiussor repetens a debitore principali, & ibi kirchoui. versiculo fideiussor si habuerit confessionem, & Michael Grassus, versiculo clarum est quæst. 1. Ioãnes Gutierrez de iuramento cõfirmatorio. 1. parte. cap. 63. & hęc posterior sententia frequentissime recipitur in praxi. Quam licet in iudicando & consulendo ducam amplectendam, tamẽ de fidero iudices cautos & circũspectos esse, vt quandiu siniſtra aliqua suspitio, vel ex ipso instrumento, vel ex alijs actis processus colligi possit eam confessionem non curent, neque illã mandent executioni. Quotidiano enim didici experimento confessiones istas de recepto fictas, & simulatas esse, fraudematque dolum continere.

Libet pro coroni de huius capitis inuestigare an fideiussor qui
9 in contractu censuali fuit diu in obligatione debitorem cogere possit vt eum eximat ab obligatione & fideiusione. Pro cuius rei cognitione reuocandum est in memoriam fideiussorem nõ posse agere contra debitorem principalem vt eum eximat & liberet a fideiusione antequam soluat, vel condemnetur. l. in debitam. ff. de conditione indebiti l. fideiussor pro venditore. ff. de fideiusso. l. Lucius. ff. demandati l. si proca. C. eodem titulo. capi. vltimo de fideiussorii. l. 14. titulo 12. partita. 5. & ibi Gregorius Lopez. Nicolaus Bellonus in . §. si quid autem num. 3. institu. de fideiusso. Antonius Gomez. 2. tomo. cap. 13. num. 10. Alua. Valascus consultatione. 36. quæ regula solet a Doctoribus perstringi & limitari multis in casibus, quos refert tex. in dict. l. si proca & in cap. vlti. de fideiusso. tex. in dict. l. 14. titulo. 12. partita. 5. & in l. 8. tit. 18. lib. 3. fori, Dueñas regula. 336. ex quorum num. ille præcipuus habetur, vt quando debitor diu indebiti solutione cessauit, ipseque fideiussor diu stetit in obligatione, possit cogere debitorem principalem vt eum eximat a fideiusione, textus in dicta. l. lucius. ff. mandati. & in dict. cap. vltimo de fideiussorib. & in dicta. l. 14. titulo. 12. partit. 5. & licet res sit opinionibus diiussa, quando dicatur fideiussor diu stetisse in fideiusione, tamẽ frequentiori Calculo receptũest id relinqui iudices arbitrio ex Accursio in dict. l. Lucius & Bernardus

nardus in.d.c.vltim. de fideiuſſ. vbi Panormi.num.5.Bald. in. d. l.ſi proca num.12.Aflictis deciſ. 241.num.3.Villalobos inter cõmunes opiniones lib.6. verſicu. fideiuſſor poteſt petere.1.tomo & poſt Menochi.& Anton.Gomez.Albarus Valaſ.d. conſulta. 36.num.2. qui eam communem reſolutionem extendit elegan-ter ad plures reos debendi obligatos inſolidum quod procedit iure communi:nam iure Hiſpano longe diuerſa vrget obſeruatio.l.num.8.tit.18.lib.3.Fori dicitur fideiuſſor diu ſtetiſſe in obligatione, qui ſtetit per annum, vbi Montaluus,Anton. Gomez. d.c.13.num.10.& Villalobos vbi proximi , qui omnes videntur quaſi pro certo conſtituere prædictam legem fori vſu & cõſuetudine receptam eſſe, ipſe tamẽ quoniam ſentio doctori quãtum vis excellenti & celebri attectãti de conſuetudine non eſſe fidem adhibendam , vt præclare Alexan.in l.poſt doctrin.nume. 29.ff.ſoluto matrimonio & in l. 2.§.mutui datio,numero.14.ff.ſi certum petatur Aretinus.1.conſilio.133.Roma.ſing.367.Iaſſon in l.de quibus.ff.de legibuscolum. penultima,& ibi.Ioann . Oroſcius.num.99.teſtatus eſſe receptiorem ſententiam,Decius in capite ex parte ad finem de reſcrip.& conſilio.402.numero. 17 Purpuratus in.dict. §. mutui datio,num.37.Alciatus.in.l annículus.2.ff.deverbo.ſign.Rochus Curci.in.capi.vlti.de conſuetudi.in gloſſ.vltima. verſi. quinto quæro Mantua.231.conſi.nume. 51.& ſequent.volum.2.magis arbitror legem fori prædictã,non eſſe ſeruandam, niſi in ſpecie eius vſus probetur.Quod ſenſiſſe videtur poſt Villalob.Olano in concordia , & noua reductione antinomiarum iuris communis & regij litera.f.numer.30.quinque tamẽ annorum ſpatium ſufficiens,vt tempus erit , vt debitor cogatur fide iuſſorem liberare vt in ſpecie probat Alua. Valaſcus.d.conſult.36.ex qua reſolutione ſecure videbatur dicendum cum qui pro alio fideiuſsit in contractu cenſitico,diuq; ſtetit in obligatione poſſe agere aduerſus debitorem principalem, vt eum eximat& liberet ab obligatione.Quoniam qui regulam pro ſe habet ſuam habet fundatam intentionem.l.1.ff.de regu. iuris.Sed ipſe contra puto vt hic fideiuſſor etiam ſi per centum annos,& vltra ſteterit in obligatione,non poſsit debitorem cogere ad eum eximendum ab obligatione,ratio eſt . Quia cũm redditus annui continuatio habeat obligationem ſucceſsiuam quandiu non fuerit ſors redempta , idque partes præuiderint a principio , plane ex natura , ipſius actus fideiuſſor tene

tenetur in perpetuum , nec poteſt iure petere,ſe liberari eximique a fideiuſsione.Ex quo generaliternotare ſoleo fideiuſſorem qui diu ſtetit in obligatione,nõ poſſe agere aduerſus debitorem principalem,vt eum liberet a fideiuſsione ſi obligatio ſucceſsiua eſt.Quocirca qui fideiuſsit pro tutore vel curatore non poteſt ante finitatem tutelam vel curam,agere vt eximatur ab obligatione animaduertit Anto. Gomez.d.c.13.de fideiuſſore numero.10.verſi.3. infero quod ſi quis,quia & obligatio & fideiuſsio certam habet temporis durationem & metam, ad quam vſque fideiuſsio ipſe videtur ſe obligaſſe.

EPITOME
capitis quarti.

1 *INquiritur an res quæ annui redditus onere ſunt affectæ ſint locoſa luis hypotheca,an vero ſe habeant ad modum ſeruitutis.*

2 *Reſoluitur fundum in cenſu abſolutæ & generaliter adjecti loco fideiuſſoris, vel pignoris pro ſecuritate.*

3 *A principio non poteſt in aliquo fundo cenſus conſtitui niſi preceſſerit obligatio perſonalis.*

4 *Quemadmodum hypotheca vel pignus ſeparari & diuidi poſſunt à principali obligatione,& e conuerſo ita quoque in cenſuali contractu diuelli ſepararique poteſt obligatio perſonalis ab ea quæ cõtracta eſt ex fundi ſuppoſitione.*

5 *Quemadmodum creditor qui nõ idoneum pignus accepit, non amittit exactionem ſibi debitæ quantitatis inquam pignus ſeu hypotheca non ſuficit.ſed exigere poteſt actione perſonali quod deficit ex pignore ita quoque in contractu cenſuali creditor exigere poteſt a debitore actioni perſonali quod defecerit ex rebus cenſus preſtationi ſuppoſitis.*

6 *Sicut agi non poteſt via exſecutiua aduerſus tertium poſſeſſorem pignoris vel hypothecæ niſi adiecta ſit clauſula de non alienando,ita quoque in contractu cenſuali.*

7 Oſtenditur *clauſulam de non alienando debere eſſe generalem, & non limitatam ad certas perſonas.vt inſtrumentum cenſuale poſsit exſecutioni mandari aduerſus tertios pignorum poſſeſſores.*

8 *Emptor redditus annui poteſt omiſſo tertio fundi poſſeſſore agere aduerſus ipſum conſtituentem, vel eius hæredes,& iam ſi nõ poſſideant rem ſuper qua cenſus fuerit conſtitutus.*

9 *Conſtituitur differentia inter hypotheticam cenſualem , & alias hypothecas.*

10 *Mulier pro dote agere pōt hypothecaria aduersus tertios bonorū mariti possessores non excusso marito quod etiam locum habet in fisco.*

11 *Disputatur an plures possessores rerum hypothecatarum insolidū conuenire valeant & resoluitur affirmatiue.*

12 *Tractatur quæstio frequentissima an tertius possessor decem vel viginti annis cum titulo & bona fide præscribat aduersus actionē hypothecariam & a quo tempore incipiat talis præscriptio.*

13 *Agitur de intellectu textus in lege secunda. C. de pignoribus.*

CAPVT. IIII.
De hypotheca in censu.

Dubium apud autores esse videtur an res, quę annui redditus onere sunt affectæ, sint loco solius hypothecæ, an vero ius aliquod reale admodum seruitutis in ipsis producat & operetur cēsus constitutio. Quoniam Ioan. Faber in. §. item seruiana colūn. 9. instit. de actio. docuit in rebus ipsis causari ius quoddam reale affixum & inhærens illis, ideoq; fundi suppositionem nō esse loco solius hypothecæ, sed sortiri diuersum ampliorem & fortiorem effectum idem voluit speculator in titulo de emphyte. §. nunc aliqua vers. 86. sequuntur Gregorius Lopez Simancas, Auendaño, Padilla, Ioannes Parlado. Nauarr. & plurimi alij, quos recensui lib. 1. c. 4. n. 3. & c. 8. nu. 19. qui omnes opinantur cēsum esse accedens & qualitatem affixum & inhærentem fundo velut quandam seruitutem, ac proinde perempto & destructo fundo, perimi & extingui censum e contra vero solius hypothecæ vicē fundum gerere, magis probarunt Conrra. de contractibus q. 74. & 75. Ioann. de Medina in C. de restitu. c. de censib. colu. 5. Ioann. Maior in. 4. d. 15. q. 44. Cobarru. lib. 3. variarum. c. 7. nume. 5. vers. 4. &. n. 6. Soto lib. 6. de iustitia & iure. q. 6. art. Michael de Palacio lib. 4. de contractib. c. 7. & 8. & omnes alij qui defendūt licito esse cōtractus personales. Inter quas opiniones sunt qui tenent mediam sententiam, vt scilicet fundi in quo census constituitur, census sit accidens & qualitas, ac velut seruitus. Reliqua vero bona quæ specialiter & generaliter redditus annui præstatione subijciūtur, iure hypothecæ censeātur. Ipse vero memini cum disputarē l. 2. c. 3. q. 7. an in re cōmuni posit cēsus imponi, comprobasse diffuse censum nō esse seruitutem, nec realem, nec personalem, nec mixtam, nec se habere admodum illius. Quocirca

2 circa adducor ad existimandum fundum absolute & generaliter in censu adijci loco fideiussoris, vel pignoris pro securitate facit tex. celebris in l. fundus quem & ibi Bartol. ff. de annuis legatis. Rursus contractus censualis totam haurit iustificationem, ex eo, quod est contractus emptionis & venditionis, sed venditio vt sit iusta non exigit fideiussorem, pignus neque hypothecam sed solum ad securitatem, consequitur ergo fundum adijci contractui censuali pro sola tuitione & securitate debiti proque certiori & saniori solutione, ac proinde solius hypothecæ loco esse. Quoniam hypotheca nihil aliud est, quam rei suppositio ad certiorem & saniorem solutionem debiti vt explicant Negusan. de pigno. 1. parte in princip. num. 2. Hugo Done. c. quid sit pignus vel hypotheca, Baldui. c. 1. eodem tractatu. de pignoribus. Ex quo primum infero a principio non posse in aliquo fundo censum constitui, nisi præcesserit obligatio personalis, cui possit adiūgi & adhærere fundi suppositio. Pignus enim seu hypotheca ab initio subsistere nonpotest, nisi subsit aliqua personalis obligatio, cui accedat. l. Iulianus in principio. ff. de legatis. 3. l. grege. §. cum pignori. ff. de pigneratia actione. l. 2. C. si pignus pignori datum sit. Secundo infero,

3 quod quemadmodum hypotheca pignus ve separari, & diuidi possunt ab ipsa principali obligatione, & e conuerso Bart. in. l. fideiussor obligari in princ. ff. de fideiussoribus, Negusanci. de pignori. 6. part. 2. membro numer. 5. folio. 165. inferentes cedi posse hypothecariam sine actione personali; ita quidem vt in dubio cessa actione personali non intelligatur ipsa hypothecaria, glo. & Bart. in l. si pignori. vers. contra. ff. familiæ erciscundæ idem Bar. in. l. si hęres pecuniā inprin. & ibi. Paul. ff. ad trebellia Petrus Salaçar in tract. de vsu & consuetudine. c. 11. n. 36. facit tex. in. l. 2. C. de luitione pignoris, vbi Gordianus imperator scripsit in hæc verba. Intelligere debes vincula pignoris durare personali actione subsota. De cuius intellectu viuēdi sunt Alex. in l. debitor. ff. ad Trebellianum Petrus Dueñas, regula. 17. Dominic. Francis. Sarmiento, lib. 2. Selectarum interpretationum, capite 9. Iacobus Cuiacius lib. 6. 5. obseruatione cap. 35. ita quoque in censuali contractu diuelli, separarique potest obligatio personalis ab ea, quæ contracta est ex fundi suppositione: & ex consequenti perempto & destructo fundo manere pōt integra personalis obligatio ad reddituspercipiēdos vt varijs in locis resolui. atque sine personali actione viuere,

& durare poteſt ius in prædiocō ſtitutum . Tertio infero quod quemadmodum creditorqui nō idoneum pignus accepit non amittit exactionem ſibi debitæ quantitatis inquam pignus, ſeu hypotheca non ſufficit, ſed exigere valet actione perſonali, q̄ deficit ex pignore l.creditorqui non idoneum.ff.ſi certum petatur.l.aduerſus.C. de actionib.& obligationi.Vbi glo.Bar.& Bal. ita quoque conſtituendum eſt in contractu cenſitico, vt etſi valor rerum annui redditus præſtationi ſubiectarum inferior ſit vel ſorte principali vel penſionibus ipſis, exigi a debitore poſſit actione perſonali quod ex rebus ipſis defecerit.Quoccirca diſentio libenter a Petro de Salaçar.d.c.11.num.74.qui eam eſſe voluit differentiam inter alias hypothecas,& fundi ſuppoſitionem in cenſu, quod in reliquis creditor,qui non idoneum pignus accepit,non amittit exactionem quātitatis ſibi debitæ.Quia poteſt exigere perſonali actionē quod deficit ex pignore,in cēſu vero minime.Cuius ratio nititur fragili & falſo fundamento,vt ſatis ſuperque demonſtraui.lib.2.c.4.

Quarto infero quod ſicut agi
6 non poteſt via exſecutiua aduerſus tertium poſſeſſorem pignoris vel hypothecæ.l.1. §. ſi hæres percepto fundo.ff.ad trebellian. vbi Bart.Bald.Ang.Alexand.& Ripa Rodericus Xuarez in l.poſtrem iudicatam.ff. de re iudicata in declaratione legis regni limita.1.num.5.Couarru.lib.3.variarum.c.7.num.6.verſic.hinc etiā ad finem Ioann . Gutierrez in. l. nemo poteſt num.38. ff. delegatis.1.Gonçalus Xuarez de Paz in ſua praxi.4.parte primi tomi.c. 1.num.49.Petrus Salazar.d.c. 11. num.63.Maran.de ordine iudiciorum. 6. parte de exſecutione ſententiæ num.32.& 33.reſoluentes adiecto pacto & clauſula de nō alienando hypothecam exſecutionem ex inſtrumento guarentigio habere locum aduerſus tertium poſſeſſorem hypothecæ.Eadem ratione dicēdum erit vt etiam ex inſtrumentogua rentigio non admittatur neque procedat exſecutio contra tertium poſſeſſorem rei ſuppoſitæ cenſus præſtationi , niſi adiecta fuerit clauſula & pactio de non alienando,vt etiam adnotarunt in ſpecie pleriq; ex authoribus proxime connumeratis. De quo remito lectorem ad ea quæ ipſe animaduerti.lib.1.cap.10. num. 3.cautos tamen vellem eſſe iudices & circunſpectos hac in re. Vidi enim paſsim & abſque delectu mandari exſecutioni inſ-
8 trumenta cenſualia vulgari forma confecta aduerſus tertios hypothecarum poſſeſſores . Quod plane longe alienum eſt a iure atque

atque ratione. Nam etſi in cenſualibus inſtrumētis vulgari forma confectis debitor promitat non alienari hypothecas, id tamen non promittit ſimpliciter, 9
& abſolute , ſed duntaxat obligat ſe nonvendere certis quibuſdam perſonis,quæ quidem obligatio & promiſsio efficere non poteſt vt exſecutio locum habere poſsit contra tertium poſſeſſorem,requiritur enim abſoluta & generalis promiſsio de non alienando & vēdendo. Ideoque notarij conſultius facerent,vt reiecta forma vulgari , adijcerent clauſulam generalem de non alienando,quæ iuxta receptiorē ſententiam tribueret vim exſecutiuam inſtrumento guarentigio contra tertiumpoſſeſſorum.

8 Quinto infertur poſſe annui redditus emptorem,ſi voluerit, omiſſo tertio fundi poſſeſſore agere poſſe ad annuum redditū, aduerſus ipſum conſtituentem, vel eius hæredes, & ſi non poſsideant rem ſuper qua redditus fuerit conſtitutus,vt recte declarat Couarru.lib.3.variarum.c.7. num.6.verſic.hinc etiam. Ioannes Gutierrez in practicis quæſtion.Super leges regias nouæ cōpillationis lib.2.q.177.numero. 4.quidquid contra ſentiat.l. Valaſ.de iure emphy.q.32.n.14.ratio vero colligi poteſt ex tex. in l.aduerſus.C.de actio . & oblig. & in l.hypothecis.C. de diſtrac. pign.cum alijs relatis per gloſſ. verb.integra.in.d.l.aduerſus. In eo tamen differt hypotheca cenſualis ab alijs hypothecis, quod licet in reliquis poſſeſſor tertius conuentus hypothecaria poſsit opponere excuſionis nondū actæ exceptionem authentica hoc ſi debitor.C.de pignori.authentica ſed hodie.C.de acti.& obligatio.l.14.tit.15.partita. 5. Mayne.lib.2.actio.c.18.Gonzal. Suarez de Paz in ſua praxi.3.tom.c. 2.§.4.n.35.& 36.Neguſan. de pigno.8.part.nume. 9. & 10.Antonius.Gabriel.lib.3.communi cō cluſio.tit.de fideiuſſoribus conclusio.1.n.21.Rolandus conſilio 86.n.21.& 23.lib. 2. poſſeſſor tamen prædij affecti onere annui redditus conueniri poterit ad eius ſolutionem etiam nulla excuſsione præmiſsa,quia hæc redditus conſtitutio hypotecam inducit fortiorē omnibusalijs quo ad hunc effectum abſque prēiudicio priorum creditorum , vt ſcripſere Guido Papa q.42.& q. 576.Caſſa.in conſuetudi.Burgu. Rubrica.11.§.6.in princi.num.2. & in verſi.aduerte.numer.16.& Rubrica.5.§.2.num.33.Coua.lib. 3.variarum. d.c.7.nu. 6. Petrus. Sala.d.c.11.nu.47.Valaſ.de iure emphy.quæſt.32.numero.14.Petrus.Fo.in prag.Regis Alphonſi. de cēſibus,verbo.tanquam reſiudicatas nu.12.16.36.& cū alijs, Ioann.Gutierrez.practica quæſ-

tionum. Super leges regias nouę compillationis lib. 2. q. 167. n. 4. Gonçalus Suarez de Paz. d. §. 4. num. 38. Azeuedo in. l. 1. tit. 15. li. 5. nouæ compi, glo. *sobre su heredad*. Nec credendum est hoc esse peculiare in sola hypotheca censuali. Quoniam & alij casus sunt, in quibus agi potest aduersus tertios pignorum possessores non excusso debitori principali quanuis non sit renuntiatum excusionis beneficio dotalé enim hypothecam hoc priuilegio gaudere vt non excusso marito locũ habet aduersus tertios eius bonorum possessores docuere Alberi. in. l. vbi adhuc. C. de iure doti. Roma in principio & Iasson. num. 207. & 208. in. l. si constante. ff. soluto. matrimonio. Baldus. Nouell. de dote. 8. parte priuilegio vltimo, quinimo & fiscus agere potest aduersus tertios possessores non excusso debitore principali. l. moschis. ff. de iure fisci. l. 1. C. decurioni. lib. 10. l. libertus. §. 1. ff. ad municipalem. emptor ergo redditus annui poterit experiri aduersus tertios pignorum possessores non excusso debitore principali via ordinaria, & non executiua, nisi vt dixi, fuerit adiectum instrumento pactum absolutum de non alienando.

Occurrit tamen inquirẽdum an si hypothecæ deuenerint ad plures possessores, quilibet possit in solidum conueniri, an vero debeat, solum pro virili excuti, quade re authores nostri videtur diffensisse, quoniã Dynus in. l. moschis. ff. de iure fisci docuit expresse creditorem in specie proposita solum agere posse pro virili aduersus quemlibet possessorem quod sequutus est Ioan. Faber in. §. item si quis. In fraudem num. 26. institu. de action. Cassane. in consuetud. Burgund. Rubrica. 5. §. 2. numero. 37. & profitetur esse æquiorem opinionẽ eãque seruari in regno Neapolitano Mathę. de Afflictis, in constitutio. Neapolit. lib. 1. Rubric. 17. num. 26. & maximam equitatem habere scribit Couarr. dict. lib. 3. variarum c. 7. n. 7. Vincẽ. de Frãchis in additioni. ad decisiones Nea. a se cõfectas 1. p. deci. 5. referẽs ex Matheo de Aflict. Ferdi. Nea. regẽ primum fecisse decretũ, ꝙ diuideretur debitũ cõtra possessores pro Rata. Cõtrariũ vero imo, ꝙ insolidum possit agi aduersus quemlibet possessorem tenuere. glos. & Barto. in d. l. moschis, Corne. consilio. 135. lib. 1. Ferrara. in practica libell. responsionis ad actionem hypothecariam. §. exceptionem. numero. 24. Iasson. in dict. §. item si quis in fraudem, num. 128. Negusan. de pigno. primo membro. 8 partis princip. num. 50. dicit magis communem Couarr. dict. numero. 7. & sequitur appellans cõmunem

munem Petrus Salazar. dict. ca. 11. num. 85. Dida. Perez in proœmio. titu. 2. lib. 8. ordinam. pagi. 35. Valascus de iure emphy. q. 32. num. 15. Azeuedo in dict. l. 1. tit. 15. lib. 5. nouæ compi. glos. in comisso. num. 14. & 15. quam sentẽtiam probat. tex. in. d. l. moschis ponderando dictionem omnem quæ cuilibet insolidum actum tribuit, vt tradidere Bart. Imola. & doctores in. l. hoc artic. de hę redi. instituen. & accedit quod pignoris obligatio indiuidua est l. rem hæreditariam. ff. de euictio. l. pignoris. ff. de pigno. Bart. in l. quandiu. C. de distractio. pigno. explicat Franc. Baldus, ad leges. 12. tabula. c. 38. colum. 2. & in tractatu de pignor. c. 20. Carolus Molinæ. in labyrintho diuidui & indiuidui. 3. part. num. 52. & in labyrintho sexdicim legũ ad l. si communem num. 35. nec autem desunt autores grauissimi, qui communem hanc sententiam asserant non habere locum in contractu censuali, existimantes nonnisi pro virili posse conueniri tertios pignorũ possessores, ex quorũ numero sunt Guido Papæ quæs. 432. Cassane. d. §. 2. num. 35. Imbertus Ruppellanus. lib. 1. Forensi. institutio. c. 10. quos magis probat Couarru. d. cap. 7. num. 7. Petrus Salaçar dict. cap. 11. num. 85. & 86. qui expendunt pro hac parte decisionem pontificam in. cap. constitutus de religio. domibus vbi Panormitanus, num. 8. & Ancharran. num. 13. huic sententiæ plurimis suffragantur, ait enim Panormi. dict. num. 8. quod quando vna pensio constituitur pro pluribus rebus tacite videtur distributa in singulas res, vt sic quælibet res tenetur pro rata ad pensionem constitutam, inferens, n. 9. quod si plures scholares conduxerunt hospitium, & promiserunt locatori certam pensionem, tenentur pro parte & non insolidum, est Ancharran. dicto. num. 13. sic scribit dezimo sexto notabili, quod cum debet fieri vna solutio certi census siue pensionis respectu plurium rerum, videtur. d. pensio, siue census cõcernere vnamquamque rem pro rata: ipse vero non inuenio iustam rationem differentiæ inter hypothecam, quæ in censu apponitur ad securitatem contractus & illam quæ reliquis cõuentionibus solet adijci. Quinimo efficaciter probari potest hocipsum debere magis locum habere in hypotheca censuali. Nam si fortior & firmior est hypotheca censualis cæteris alijs, vt Cobarr. admittit plane magis dicendum videtur vt quod in alijs cõceditur admitti debeat in hypothecam, censuali, alias debilior esset. Quoccirca idem Couarru. dict. num. 7. agnoscit iudicũ sententia frequentissime alteram

opinionem probatam fuisse. Neque obstat tex.in d.ca.cõstitutis quá obtinetin cẽsu &pẽsionibus cõstitutis super pluribus Ecclesijsquo casu materia subiecta exigit ex mente contrahentiũ, ꝙ quælibet Ecclesia proparte illud onus sentiat. Neque loquitur responsum illud pontificium denostro censu: sed de alio interquos longa differentia est, quę resolutio locum habet etiam in pluribus rebus contentis sub hypotheca generali ex his, quæ tradit Couarru.dict.cap.7.ad finem: quæ quidem cessaret si plures possessores vna sententia simpliciter condemnantur, quam tunc non insolidum.sed provirili teneren tur.l.1.C.si plures vna senten. l. 4.titu.27.p.3.quod sæpe numero habui in facto. Præterea solet
12 in foro dubitari frequentissime an tertius possessor, qui decem, vel viginti annorum spatio possedit, cum titulo & bona fideprędium onere census affectũ præscriptionis beneficio, liberetur tam a sorte principali, quam a redditibus ipsis: in qua dubitatione animaduerto rem esse exploratam, quod tertius possessor hypothecæ cum titulo & bona fide decem annis inter præsentes,& viginti inter absentes præscribit aduersus hypothecariam actionem illamque prorsus excludit,& a debiti solutione omnino liberatur,l.1.&. 2. C. si aduersus creditorem.l.27.titul.29. partita.3.l.39.titulo.13.partita. 5. tradidere copiose Franciscus Balbi.in tractatu præscriptio.4.parte.4.partis.quæstio. 3.per totam Rolan.consilio. 79. numero. 7. volumine. 1. Castillo Palacios Rubios Cisuentes & Antonius Gomez in.l. 63. Tauri. Gregor. Lopez.in.d.l.27.titulo.29.partita.3.Mencha.lib. 2. controuersi. illustri.cap.60.Gomez de Leon in sua centuria informationum, decisionum & responsorum iuris allegatione, seu responsione. 50.Parladori.rerum quotidiana. c.1.§.16.Petrus Salaçar.dict.c.11. num.50.& sequentibus. Azeuedo in.l.6.titulo.15.libro.4.nouæ compillationis.nume.43.& 44. Ioannes Gutierrez.li.1. quæstio. practica. Super leges regias nouæ compilation.quæst.90.a numero.2.qui omnes vnanimi cõsensu resoluũt legem Tauri.63. quæ hodie est.l.6.titulo.15.*de las prescriptiones* lib.4. nouæ compilationis non procedere in hac specie sed solũ in debitore principali eiusque hærede, neque correctam esse dispositionẽ tex. in.d.l.1.&.2.C. si aduersus creditor.& in.d.l.27.titulo.29.partita. 3.& d.l.39.titul.13.partit.5. Quoc circa dicendum secure videbatur tertium possessorem rei affectæ onere census cum titulo, & bona fide decem annis inter presentes & viginti inter absentes præs

præscribere ius & hypothecam census, omninoque liberari,& a sorte & abusuris. Sed rem ipsam conturbauit Petrus Salaçar.d. c. 11.numero.56.57.58.& 60.qui existimans censum seruitutem esse affixam & inhærentem prædio constituit tertium possessorem non vtiliter præscribere, nisi per decem annos retro negauerit annuam pensionẽ, & exin de creditor acquieuerit, ex his quæ resoluunt glossa. & ibi Petrus.Cy.Guillel.de Eug. Bartol. Bal.Saly.Paul.& nouissimus Padilla in.l.1.C.de seruitu.& aqua gloss.Bart.& omnes in.l.qui luminibus.ff.de seruitu. Vrbano. prædio. Verum tamen opinioPetri de Salazar me non conturbat, nec poterit me deterrere acrebiori sententia, qua obtinuit habere locum receptam autorum traditionem de tertio possessore præscribente hypothecã in redditibus annuis & prædijs pro eorum solutione suppositi. Quod in terminis, docuere Specula in titulo de loca.versiculo. 43.& in titulo de præscriptionibus versiculo pone colonus, Hẽric.in cap.vigilanti de præscriptio. Cassaneus. in consuetudini. Burgund.titulo descenses. §. 2. num.36.Petrus Follerius in praxi.censua.verbo huiusmodi census super rebus, nu.108 Gomez de Leon.d.responso aut allega. 50.Ioann.Gutierrez.d.q.70. nec me mouet quod dixerit Petrus Salazar censum seruitutem esse, quia varijs in locis demonstraui id verum non esse, & licet concederemus censum seruitutem esse, non tamen exinde conuinci posset ad eius præscriptionem necessariam esse debitoris possessoris ve negationem & creditoris patientiam. Quoniam si census seruitus est affirmatiua est, non negatiua,& in affirmatiuis seruitutibus ad præscriptionem inducendam non est opus negatione, contradictione & prohibitione, quæ solum in negatiuis requiruntur vt colligi potest ex authoribꝰ proxime relatis & do cet perspicua.l.regia.15.titul. 31. partita.3. cui resolutioni coniuncta est alterius difficultatis explicatio, a quo tẽpore incipiat currere huiusmodi præscriptio, an ab eo tempore quo debitorprincipalis cessauit in solutione an autem ab eo die quo tertius cæpit rem ipsam titulo & bona fide possidere? Qua de re obseruaui tres opiniones inter se discrepantes. Vna est hanc præscriptionem non incipere nisi ab eo die & tempore quo debitor principalis, eiusve hæres cessauit in solutione. Quam tenuere Alexan. consi.58.columna penulti. in fine volumine.5. Afflictis decisione Neapolyta.139.colum.3. Ioannes. Crotus in.l. si is qui pro emptore.nume.57. de vsu Capione

Cassa

Cassane. vt supra Parladori. d. §. 16. ad finem pro qua facit quod cum redditus annuus domino semper fuerit persolutus per debitorem principalem, ipse Dominus, non poterat habere recursum ad hypothecam in defectum solutionis ac proinde quãdiu facta fuit solutio non potest dici nata hypothecaria actio ad rem ipsam & sic non valenti agere non currit præscriptio. l. 1. §. si quis autem propter inundatione. ff. de itinere, actuque priuato, & ideo dicit Bald. in. l. 1. 4. oppositione. c. de bonis materni s, quod siquis impediatur rem in iuditium deducere, non currit contra eum præscriptio præterea vbicunque debitum principale solutum est creditori, nõ potest ipse creditor intendere actionem hypothecariam contra tertium possessorem. l. soluitur cum. l. sequent. ff. quibus modis. Pignus vel hypotheca solui glo. verbo actione in. l. intelligere. c. de Lucio. pignor. ergo quãdiu creditori solutus est redditus annuus per debitorẽ principalem, non potest dici quod fuerit ortæ hypothecaria actio aduersus tertium possessorem. Tertio sicut impedito agere nõ currit præscriptio, ita nec illiqui si ageret repelleretur exceptione secundum, Felinum, in. c. ex transmissa penulti. columna in fine de præscriptio. Qui allegat Ancharran. consilio. 5. sed si creditor vellet agere aduersus tertium possessorem non excusõ debitori principali repelleretur exceptione excutionis non factæ authentica hoc si debitor. C. de pignoribus. Igitur aduersus illum non currit præscriptio. Quarto probatur quia prescriptio annui redditus non incipit currere, nisi ab eo tempore quo cessatum est in solutione. l. cum notissimi. §. in his. C. de præscriptio. 30. vel. 40. anno. Sed cessatum in solutione dici non potest, quando aliquis etiam non principalis soluit. l. soluendo. ff. de negotijs gestis. l. solutionem ff. de solutioni. Igitur quandiu debitor principalis soluit, non potest perfici neque induci præscriptio redditus annui. Quinto solutio simpliciter facta per principalẽm debitorem in dubio censetur facta nomine omnium qui conueniri possent, vt sic omnes liberentur l. modestinus & ibi omnes ff. de solutionibus: ergo solutione debitoris principalis liberatus est tertius possessor.

Secunda opinio est hanc præscriptionem inchoari & incipere ab eo die, quo tertius possessor cepit rem ipsam census onere affectam possidere. Ita speculator & Henri. vbi supra Cumã. cõsilio 92. colum. 1. Decius in cap. cum inter colum. 7. versiculo & pro-

pro ita de exception. Socin. Iunior consilio. 17. per totum. volum. 2. Ioann. Crotus sibi contrarius in l. 51. constante. 1. lectura, numero. 100. ff. soluto matrimonio. Paul. Parisi. in. ca. transmissa in fine. de præscriptionibus, & consilio 50. columna 1. volum. 1. Aymon Crauet. consilio. 148. columna fina. in principio & consilio. 265. columna. 6. in principio Balb. in. d. tractatu de præscription. 4. parte. 4. partis principalis. 3. quæst. numer. 6. Negusan. de pignori. 2. membro. 6. partis column. 3. versiculo. 2. quæritur Rolandus a Valle. d. consilio. 79 numero. 17. & 18. Gregorius Lopez. in. d. l. 27. tit. 29. partita. 3. Gomez de Leon. d. allegatione. 30. Quę quidem sententia ex num. & autoritate doctorum videtur esse crebior, & probatur primũ, quoniam illa propositio, quod impedito aggere nõ currit tempus, præstingitur vbicunque poterat quis impedimentum remouere & non remouit cap. vltim. de electione. Roma consilio. 352 Felinus. in c. ex transmissa colũna. 1. de præscriptionib. sed creditor facili negotio potuit remouere excussionis non factæ impedimentum debitorem principalem, excutiendo: igitur aduersus illum currit præscriptio etiã si debitor soluerit. Secundo facit doctrina Roman. in consilio 85. circa medium versiculo. 2. per id quod dicimus scribẽtis quod licet præscriptio nõ summat initium contra conditionale debitum, nisi demum post conditionis euentum. l. cum notissimi. §. illud. C. de præscriptionibus. 30. vel. 40. anno. l. vlti. §. sin autem C. communia delegatis, tamen illud est virum, nisi esset talis conditio, cuius implementum foret in potestate creditoris, vt puta quia potestatiua, tunc enim si implemẽtum per creditorem negligerem differatur, prescriptio summit initium etiam conditione pendente. l. §. qui sub cõditione. ff. si quis omissa causa testamenti & ita ibi per illum tex. notat Bar. post Guille. de Cugno. sed in potestate creditoris est excutere debitorem principalem, & illo excusso conuenire tertium hypothecæ possessorem ergo nihil est quod impediat præscriptionem. Tertio confirmatur & alia doctrina Romani consilio. 9. vbi resoluit quod nõ auditur petens reductionem ad arbitrium boni viri post terminum statuti. licet dicat se fuisse impedimentum petere reductionem propter iuramentum, de non petendo appositum in compromisso cum pendente termino potuerit petere absolutionem, & si non fuit stetit per eũ. Quarto confirmatur ex doctrina Baldi id. c. vltim. de præscriptionibus vbi dicit quod præscriptio

ptio currit excõmunicato, quan uis non potuerit agere si potuit petere absolutionem & non curauit . Quinto confirmatur ex sententia Pauli.consil.294. scribentes quod actioni etiam non dum ortæ potest prescribi, quãdo est in facultate partis illam oriri facere, quia qui potuit facere vt posit agere, potuisse videtur.l.qui potest facere. ff. de regulis iuris: Inter quas duas opiniones extremas medium se interponit Petrus Follerius.d.verbo huiusmodi census super rebus.numero.117.quod si tempore alienationis hypothecæ nullam creditor notitiam habuit de tali alienatione, quod in dubio præsumitur.l.verius. ff. de probatio.aduersus illum nulla currat præscriptio, & hac in specie procedat prior opinio . Quod si creditor sciuerit tacuerit, permisserit que labi tantum tempus, eo casu inducta præscriptio, sit. Licet autem doctissimus Ioannes Gutierrez.d.q.90.numero.6. huius difficultatis resolutionem cogitandam reliquerit. Tamẽ semper fuit proclibior in secundam opinionem supra relatam. Eam que intrepide sustinuit & legendo, & iudicando & consulendo. Quę verior esse procul dubio aparet inspecta vulgari forma, qua solent instrumenta confici. in quibus quotidie renuntiatur beneficio excussionis & diuisionis, que renuntiatione attenta liberum est creditori non excusso bitore principali conuenire tertium pignoris possessorem, quinimo vt superius resolui hypotheca censualis hoc speciale habet, vt creditor regressum liberum habeat contra tertium hypothecæ possessorem non excusso principali debitore.

Neque præiudicant huic sententiæ, quæ adducta sunt pro contraria parte, quoniam ad primũ respondeo videri falsum quod hypothecaria actio nõ fuerit nata, nisi postquam cessatum fuerit in solutione scio enim perspicuum esse iuris documentum actionem hypothecariam oriri in distincte a die orto obligationis personalis l. res hypothecæ. l.grege.§.penulti.& l. sequenti. ff.de pigno.Barto.in l.fide iussor obligari in principio. ff. de fide iusso.Erudite Negusan.in tractatu de pigno.3.membro.8. partis num.4.& 5.exceptio autem excussionis non impedit ortum & natiuitatem actionis hypothecariæ licet obstet executioni, & quanuis quo quomodo creditor videatur impeditus agere aduersus tertium possessorem hypothecæ non excusso debitore principali, id impedimentum, non obstat quominus præscriptio debeat admitti, quia vt superius dixi. Impedito agere currit tempus. quotiescunque potuit impedimentum amouere, & adde Baldum in.l. sed etsi per prætorem.§.1.versiculo sednec ad eos, ff.ex quibus caus. maiores & in capite vltimo de electione, & in l.quibus diebus in principio de condition. & demonstration. & ibi Paul.de Castro.

Neque etiam obstat secũdum argumentum ex l. soluitur cum l.sequẽtibus.ff.quibusmodis pignus, vel hypotheca solui & glos. verbo actione in. l. intelligere. C.de lutione pignori. quoniam hæc iura procedunt in eo debito, quod vnica solutione cõsumitur sublato enim tunc per solutionem debito principali, tollitur etiam actio hypothecaria: secus autẽ est in eo debito quod habet tractum successibum, quale est debitum redditus annui. Cuius obligatio successiua & cõtinua est, quousque sors principalis fuerit persoluta. Tũc enim solutis pensionibus etiam plurium annorum, durat & personalis & hypothecaria actio. Quæ cum a prima census constitutione fuerit orta, præscriptione tolli excludique potuit.

Non etiam obest tertium argumentum desumptum ex doctrina Ancharrani consilio.5.& Felini.in cap.ex transmissa penultima columna in fine de prescriptioni. Quoniam Ancharrani Felinique sententia procedit, ita demum, quando quis non potuit amouere impedimentum, quod sibi poterat parari per exceptionem, alias enim præscriptio currit illi qui potuit tale impedimentum remouere. Quoccirca cum facile creditor impedimentum non factę excussionis potuerit remouere, & præsertim hac tempestate, qua necessum non est debitorem excutere secundum vulgarem formam instrumentorum, aduersus illum momentum habere præscriptio potest. Præterea non officit. tex. in d.l.cum notissimi.§.in his. C. de prescription.30.vel.40.anno. vbi probatur annuæ præstationem non incipere ab exordio obligationis, sed ab eo die, quo quo cessatum est in solutione. Quoniam textus ille loquitur quando agitur de præscribendo in totum redditu annuo, tunc enim non exordium obligationis inspicitur, sed dies quo cessatum est in solutione in nostrave ro specie, non agitur de præscribendo prorsus & omnino ipso redditu, sed solum de excludenda actione hypothecaria ne locum habeat aduersus tertium possessorem, manente ipso censu. Et ideo ad hanc speciem nequit applicari decisio.textus.in dict.§.in his. Denique non obstat textus in l.modestinus. ff. de solution. Quoniam soluendo debitor liberat duntaxat quoad pẽsiones decursas, & præterea. 15. text.

tex. loquitur de eo debito quod vnica ſolutione poteſt cõſumi, non vero in eo quod habet continuationem & tractum ſucceſſiuum. Denique ſe offert inquirendum in propoſito, an creditor qui habet in cenſuali inſtrumento ſpecialem hypothecam, & generalem ſimul, omiſſa hypotheca ſpeciali, poſsit ex bonis compræhenſis hypotheca generali debitum exigere. Cui dubitationi reſponderi facile poteſt ex tex. celebri in l. 2. C. de pignorib. non poſſe creditorem decurſas penſiones exigere ex bonis contentis ſub generali hypotheca, quandiu non excuſerit hypothecam ſpecialem. Quem text. dicit non eſſe alibi Bald. in. c. 2. de officio delegati, & Cremenſis ſingul. 54. qui docet in ſpecie text. in d. l. 2. C. de pigno. obligationem omnium bonorum eſſe conditionalem & ſubſidiariam, ideoque minorem vtilitatẽ continere, quam ſi ſolum fuiſſet generalis per textum in l. qui generaliter. ff. qui potiores in pignore habean. Et vide Didacum de Couarru. lib. 3. variarum. cap. 18. & Ludouicum de Molina. in li. 4. de hiſpaniorum primogenijs, cap. 7. a numero. 21. eleganter & copioſe ornantes materiam eius textus, quibus adde Octauian. deciſione Pedemontana. 159. numero. 1. 2. 3. 5. & 6. Ripam. in. l. priuigia numero. 19. ff. de priuilegijs credito. Donel. in tractatu de pignore. titulo qui potiores in pignore. numero. 3. &. 4. eius vero legis deciſio procedit reſpectu poſterioris creditoris, qui ſe opponere poteſt priori creditori agẽti, aduerſus bona comprehenſa ſub generali hypotheca, relicta ſpeciali, non vero reſpectu debitoris aut tertij, poſſeſſoris, quibus non licet priori creditori obijcere in propoſito exceptionem non factæ excuſionis, vt ſcripſere ibi communiter Doctores Couarrub. dict. capit. 18. numero. 2. verſiculo. 5. anima duerrendum eſt. Molina dict. cap. 7. numero. 22. Octauianus. dict. deciſione Pedemontana. 19. a numero, neque etiam procedit illius legis ſecundæ diſpoſitio, quando in inſtrumento appoſita eſt clauſula quod generalis hypotheca nõ deroget ſpeciali, nec e contra, vt ſenatu Neapolytano deciſum fuiſſe tradit Vincenci. de Franchis deciſione Neapolytana. 5. 1. parte.

EPITOME
Capitis quinti.

1 *OMNE creditum dupliciter conſiderari poteſt: vnum eſt, quod ſola innititur actione perſonali, alterum quod ſimul cum illa hypothecam,*

cam, habet vel tacitam, vel expreſſam, vel generalem, vel ſpecialẽ, aut vtranque ſimul.

2 *Priuilegiorum quædam ſunt perſonalia, & quædam realia, & perſonalium quædã conceſſa perſonæ tantum, & quædam tributa quibusdam perſonalibus actionibus ratione contractus, vel quaſi, ex quibus proficiſcuntur.*

3 *Priori legia realia ſunt induplici differentia, quædam conceſſa rebus, quibus eo hærent, & quædam conceſſa iuribus quæ habentur in re.*

4 *Si concurrant plures creditores, quorum vnus habeat ſolam actionem perſonalem, & alter habeat hypothecam, præfferri debet hypothecam habens, licet alter ſit prior tẽpore & priuilegiatam actionem habeat.*

5 *Quando vna & eadem res ſimul pluribus obligatur, concurrunt, omnes in hypotheca.*

6 *In pignoribus & hypothecis qui prior eſt tempore potior eſt iure.*

7 *Prioritas hypothecæ non ſolum prodeſt agendo ſed etiam excipiendo vel replicando.*

8 *Prior creditor habens tacitam hypothecam præffertur habenti ex preſſam poſteriorem.*

9 *Prior creditor habens tacitam hypothecam præffertur habenti ex preſſam poſteriorem, ita demum ſi tacita hypotheca prior contenta ſit inſtrumento publico.*

10 *In pignore prætorio conceſſo pluribus creditoribus ex diuerſis titulis procedit regula, qui prior eſt tempore potior eſt iure.*

11 *Hypothæca prior præffertur poſteriori etiam ſi prima ſit generalis & ſecunda ſpecialis.*

12 *Prior creditor preffertur fiſco & rei publicæ poſteriori, quinimo Imperatori & regi.*

13 *An in bonis quæſitis poſt hypothecam fiſci præferatur fiſcus priori creditori.*

14 *Prior creditor præfertur poſteriori etiam ſecundus creditor conuenerit de vendenda hypotheca vel pignore, & prior non.*

15 *Prior creditor præfertur poſteriori, etiam ſi res hypothecata tradita fuerit poſteriori.*

16 *Solius horæ prioritas ſufficit vt creditor præferatur.*

17 *Prior creditor rebocare & condicere poteſt pecuniam ſolutam poſteriori creditori & bona fide conſumptam.*

18 *Prior creditor præfertur non ſolum pro debito principali ſed etiam pro omnibus acceſsionibus.*

19 *Prior creditor in diem vel ſub conditione potior eſt creditore poſteriore cui ante diei vel condicionis euentum fuit conſtituta hypotheca pro debito puro.*

20 *Fideiuſſor obligatione prior licet ſolutione poſterior præfertur creditoribus reliquis poſt contractã fideiuſsionem.*

21 *Creditor prior in diem vel ſub conditione præfertur poſteriori etiam ante diem vel conditionis euentum.*

22 *Prior creditor præfertur in mercibus poſtea venditis a mercatore habita fide de pretio & limitatur in ſpecie triplici.*

23 *Vbi poſterior creditor habet inſtrumentum de actuali numeratione & prior nititur ſolum inſtrumento continenti ſolam confeſſionem poſterior præfertur priori.*

24 *An prior creditor ex titulo lucratiuo præferatur poſteriori ex titulo oneroſo.*

CAPVT. V. qui potiores in pignore habeantur.

QVæ hac tempeſtate in foro ſunt lites frequentiores, illæ videtur eſſe, inquibus debitore oppreſo ære alieno & non valenti ſoluere, creditores eius bona perſequuntur, & procuiuſque debiti priuilegio & anterioritate ſolutionem prætendunt. Quoccirca ab inſtituto noſtro alienum nonputaui explicare breui compendio & clara methodo qui potiores in pignore habeantur, plerunque enim maior pars æris alieni ex decurſis penſionibus annuis procedit. Prius tamen quam ad alia gradum faciam, præfari oportet omne creditum in propoſito dupliciter conſiderari poſſe. Vnum enim eſt quod ſola innititur actione perſonali: alterum 1 vero, quod ſimul cum illa hypothecam habet, vel tacitam vel expreſſam, vel generalem, vel ſpecialem, aut vtramque ſimul. Deinde in memoriam reuocandum eſt priuilegiorum quędam eſſe perſonalia, quædam vero re 2 alia, perſonalia quoque bipertito cernuntur. Quædam conceſſa perſona tantum vt in. l. magiſtros. C. de profeſſori. & medi. libro. 10. & in toto titulo de priuileg. Schola. eodem libro. & in l. ætatem & l. foram. §. quanquam ff. de cenſibus cum ſimilibus. Quædam vero conceſſa quibus dam perſonalibus actionibus ratione contractus ſeu quaſi, exquibus proficiſcũtur, priuilegia etiã realia ſunt induplici differentia 3 quædam enim dicuntur realia, quia conceſſa rebus, quibus cohærent. d. l. ætatem. §. rebus &. d. §. quanquam, quædam autem conceſſa iuribus, quæ habentur in re, de quibus agitur in titulo. ff. & C. qui potiores in pignore habeantur, & nos diſputationem ſuſcepturi ſumus, licq; declarant. glo. Odofre. Dynus. Oldral. Reyne. Bart. Alberi. Ange. & Francis. de Ripa in. l. priuilegia

gia. ff. de priuileg. credito, Dynus & alij in regula. qui prior de regulis iuris lib. 6. Petrus Vanderanus in tractatu de priuilegijs credito: capit. 2. quibus ita cognitis ſtatuo primum quod ſi con-
4 currant vnus creditor habens ſolam actionem perſonalem, & alter habens hypothecam, potior eſt, præferique debet hypothecam habens, licet alterius prior tempore, & priuilegiatam actionem habeat, quotieſcunque enim concurrunt ex vna parte priuilegium perſonale, & hypotheca: ſemper priuilegium perſonale cedit faceſque ſummittit hypothecæ, & ideo ſi vnus ageret ex depoſito, & alter ex mutuo ſed hypothecam habens potior eſſet qui ageret ex mutuo. l. eos, C. qui potiores in pigno. habean l. reſcriptum. ff. de pactis. gloſa, magna ad finem in l. priuilegia ff. de priuilegijs credito. vbi ſequuntur, Odofreus Dynus, Bartho. Ange. & Franciſcus de Ripa numero. 64. l. procuratoris. §. ſi plures verſiculo plane. ff. de tributoria. l. pro debito. C. de bonis authorita. iudi. poſſiden. vbi Baldus conſilio. 400. nume. 8. volumi. 5. & conſilio. 432. volumi. 1. Paul. in. l. ſi hominem. ff. de poſiti & cõſi. 315. 1. p. Petrus de Vual. in tractatu de duobus fratribus 8. p. num. 32. Benuentus Stracha in tractatu de Doctoribus, vlt. p. num. 1. & 2. & 16. Matienzo. in. l. 7. titu. 16. gloſ. 5. lib. 5. nouæ compilationi. Secundo conſtituo quod quando vna & eadem res ſimul pluribus obligatur, cõcurrunt omnes in hypotheca, itaquidem vt ſi fuerit ſingulis obligata in ſolidum ſinguli poſſint in ſolidum agere: ſi vero concurrant, partes concurſu faciant. Cæterũ ſi quæſtio moneatur inter ipſos erit melior conditio poſſidentis vt ſcribit Vlpian. in l. ſi debitor. 10. ff. de pignori. vbi Bartho. Salycetus. & Angel. ſin autem actum eſt vt per partes res obligaretur, cum diuiſum ſit inter creditores pignus, res expedita eſt non plus ſingulos, quam partem dimidiam aut vendicare aut poſſidere poſſe. d. l. ſi debitor verſiculo ſin autem, quod ſi nihil eſt dictum in vtranque partem, magis eſt, vt non in ſolidum aut partibus æquis, ſed pro quantitate debiti pignus & vineare & poſidere poſſent. l. ſi fundus 16. §. ſi duo. ff. de pigno. Vbi Marcia I. C. ſic affatur, ſi duo pariter de hypotheca paciſcantur, inquamtum quiſque obligatam hypothecam habeat, vtrum pro quantitate debiti, an pro partibus dimidijs quæritur, & magis eſt vt pro quantitate debiti pignus habeant obligatum, explicat Hugo Donelus. in tractatu. de pignoribus, titulo qui potiores in pignore habeantur. numero. 2. & 3.

6 Tertio quoque ſtatuo, quod in pignoribus & hypothecis qui prior eſt tempore, potior eſt iure, regula, qui prior de regul. iuris lib. 6. l. quoties vtriuſque. ff. eodem titu. l. qui balneum in principio & l. potior in principio. ff. qui potiores in pignore habeantur. l. diſtractis & l. ſequenti. C. de pignoribus. l. 5. & 17. titu. 20. lib. 3. fori & l. 27. & 29. titu. 13. partita 5. late Dyn. in d. regula qui prior Fran. de Ripa. in d. l. priuilegia a nume. 4. Cattellia Cotta in memoria verbo creditor. 7. Cæpola. cautela. 122. Neguſan. de pignoris. 2. membro. 5. partis principalis Hugo Donel. d. titu. qui potiores in pigno. habeantur Franciſcus Baldui. tractatu de pignori. cap. 19. Petrus Dueñas Regula. 168. Ioſeph. Ludoui. deciſione peruſina. 45. nume. 7. Cepha. conſi. 86. numer. 6. lib. 1. Benenu. Stracha. d. p. vltim. de dicatori. Matienzo in l. 7. titu. 16. lib. 5. nouæ compilationis glo. 5. num. 3. Nicolaus Valla. de rebus dubijs tracta. 11. num. 9. quæ quidem regula ampliatur primo vt prioritas hypothecæ non ſolum proſit agendo, ſed etiam excipiendo, vel replicando. l. creditor qui prior. 2. in principio. ff. qui potiores in pignore habean. vbi Marcia. I. C. ſic ſcribit, creditor qui prior hypothecam accepit, ſiue poſſideat eam, & alius vindicet hypothecaria actione, exceptio priori vtilis eſt, ſi non mihi ante pignoris hypothecæ ve nomine ſit res obligata: ſiue ab alio poſſidente prior creditor vendicet hypothecaria actione, & ille excipiat. Notat Ripa. in d. l. priuilegia numero. 18. 13. ampliatione. Neguſan. d. 2. membro, quintæ partis principalis numer. 2. ampli. 2. & conſonat tex. in. l. 27. & 29. titu. 13. partita. 5.

Secundo ampliatur, vt etiam præferatur prior creditor habens tacitam hypothecam habenti expreſſam poſteriorem. l. 1. C. ſi propter publi. penſita. l. hac edictali. §. his illud. C. de ſecundis nupti. & ibi Bald. vltim. colum. l. 1. C. de alie. geren. Dynus in d. regula, qui prior Neguſan. d. ſecundo membro num. 10. ampliatione. 14. Ripa. in. d. l. priuilegia. num. 5. ampli. 1. Matienzo in d. l. 9 7. titu. 16. lib. 5. nouę compilationis gloſ. 5. numer. 10. quod ipſe intelligere ſoleo ita demum verum eſſe quando tacita hypotheca prior continatur inſtrumento publico. Hoc eſt quod ita demum prior hypotheca tacita præfertur poſteriori tacite vel expreſſe, quãdo de eo actu, in quo pignus vel hypotheca tacite cõtrahitur, conſectũ publicum inſtrumentũ eſt. Quoccirca ſi is actus ſolum teſtibus probetur, aut ſcriptura priuata, tũc tacita hypotheca non debet præferri expreſſe poſteriori contentæ in publico inſtrumento moueor ex text. in l. ſcripturas. C. qui potiores in pignore habeantur, & in. l. 31. titul. 12. partita. 5. Vbi probatur, quod hypotheca poſterior expreſſa contenta in publico inſtrumento potior eſt, præferri quod debet anteriori expreſſe contentæ in inſtrumento priuato, 10 vel illi quæ teſtibus ſolum probatur. Igitur ſi expreſſa hypotheca teſtibus ſolum probata, vel inſtrumento priuato cedit poſteriori comprehenſæ publico inſtrumento, plane videtur idem ſtatuendum de hypotheca tacita, quæ non maiorem vim & poteſtatem habet quam expreſſa. Ex quo tentabam defendi poſſe, vt cum dos teſtibus ſolum probatur, non præferatur hypothecæ expreſſæ poſteriori publico inſtrumento comprehenſæ, qua de re aliquos vidiom nino diſſentientes, & ideo non auſim affirmare pro certo, ſed lector benevolus & ſtudioſus vtriuſque partis expendet fundamenta, & quod probabilius a pa ruerit ſequetur, & præſertim quod lex partitæ ſuperius relata ſolum procedere videatur in priuata ſcriptura ſolam confeſſionem continenti vt ibi Gregori. Lopez obſeruauit, & quod magis eſt Parlad. lib. 2. rerum quotid. c. vltim. 5. p. §. 12. nume. 62. reſoluit praxi receptum dotẽ probatam teſtibus præferri creditoribus poſterioribus habentibus publicum inſtrumentum. Et hęc ſecunda ampliatio adeo eſt vera, vt qui tacitam hypothecam habet, preferatur etiam poſteriori habenti tacitam & expreſſam etiam ſpecialem. l. potio in principio & §. ſi colonus. ff. qui potiores in pignore habeantur. Tertio amplitur vt etiam procedat in pignore pretorio conceſſo pluribus creditoribus exdiuerſis titulis in his enim locũ obtinet regula ſuperior, vt prior tempore ſit potior iure. l. 2. C. qui potiores in pignore habeãtur & ibi. Bar. & Saly. idẽ Bart. in l. cum vnus verſi. venio ad ſecundũ. ff. de bonis auctoritate iudicis poſiden. Ripa. in d. l. priuilegia num. 6. ampli. 4. Neguſan. d. 2. membro quintæ partis principalis num. 6. ampliatione. 9. vbi declarat ſecus eſſe ſi creditores ſint eius idem tituli, quoniam tunc vno immiſſo alij cenſerentur immiſſi & eſſent equales ex ſententia Dyni. in. d. regula, qui prior vltima columna verſi. ſi omnes prætorium, quinimo regula procedit vbi concurunt ex vna parte pignus conuẽtionale, vel legale, & ex altera pignus prætorium adhuc enim in hac ſpecie qui prior eſt tẽpore potior eſt iure. d. l. 2. C. qui potiores in pignore habeãtur Baldui. in tracta. de pignoribus c. 19. l. 3. C. vt in poſſeſſione legato, Hug. Donel. d. tractatu de pignoribus titu.

qui potiores in pignore habeant
11 Quarto ampliatur vthypotheca prior præferatur etiam ſi prima generalis ſit,& ſecunda ſpecialis.l.2.ff.qui potiores in pignore habeant. VbiPapinianus iuris cõſultus inbuit qui generaliter bona debitoris pignori accepit,eo potior eſt cui poſtea prædium ex his bonis pignori datur,quanuis ex cæteris pecuniam ſuam redigere poſsit.l.ſi generaliter.C.eodem titu.Ripa.in.d.l.priuilegia numer.7.ampliatio.5.Neguſan. d.2.membro.num 14. Donellus & Balduinus vbi ſupra: neque huic ampliationi obſtat textu.in l.2.C.de pignoribus,quoniam is textu.intelligitur, quando primus creditor habet generalem & ſpecialem ſimul hypothecam ſed hæc noſtra quarta ampliatio procedit, quando primus creditor ſolum habet generalem hypothecam,tunc enimpręfertur ſecundo habenti ſpecialem,etiam iure ipſa ſpecialiter obligata Corneris conſilio. 247. libro.1.columna penultima.Neguſan. dicto membro. 2. quinta partis principalis numer. 51. Salycetus & omnes in. d.l.2.C.de pignori.Couarru. libro.3. variarum capite.18 numer.2.verſiculo.7.conſtat,Hugo Donellus vbi ſupra,& hęc interpretatio vera eſt, licet Nicolaus Valla. d. tractatu.11.num.8.aliter concli-
12 liet ea iure. Quinto ampliatur vt prior pręferatur etiã fiſco & rei publicæ,quinimo Imperatori.& regi.glo.& Baldus.per tex.ibi in l.ſi fundum. C.qui potiores in pignore habeantur.idem Bald. in.l.3.C.de remiſione pigno.tex in.l.vlti.§.vlti.ff.qui potiores in pigno. habeantur Ripa. in. d.l. priuilegia num.7.Neguſan.d. 2. membro.num.11.Hugo. Donel
13 lus & Franciſcus Balduinus vbi ſupra,quod vulgo ſolet explicari vt obtineat in bonis quęſitis ante hypothecam fiſci,ſecus vero in quæſitis poſt illam tunc enim fiſcus licet poſterior præferretur authore Bart.in.d.l.vlti.in principio.ff.qui potiores in pignore & in.l.ſi is qui.ff.de iure fiſci,quem ſequuntur Neguſan.d. 2.membro.num.5.& d.num. 11. & Balduinus vbi ſupra. Licet enim regulare ſit creditorẽ priorem pręferri poſteriori,etiam in bonis quæſitis poſt illius hypothecam.l.vlt.in principio.ff. qui poti.in pigno. habeantur & ibi Bart.l.hac editali.§.his illud. C. de ſecundis nuptijs & ibi Bal. tamẽ fallita in fiſco qui priori præfertur in bonis quæſitis poſt eius hypothecã.d.l.ſi is qui.ff.de iure fiſci vbi Vlpi.ſcribit in hæc verba ſi is qui mihi obligauerat quę habet,habiturus ve eſſet,cũ fiſco contraxerit, ſciendum eſt iure poſtea adquiſita fiſcum potiorem eſſe debere, Papinianum reſpondiſſe. Quod & conſtitutũ eſt,

eſt. Præuenit enim cauſam pignoris fiſcus. Maria. Sozi. in tractatu de oblatio. libello. 12. dicit communem Baldus. Nouellus de dote parte. 10. numero. 2. Couarrubi. libro. 1. variarum capit. 16. numer. 2. cui tamen reſolutioni obſtat reſponſum Scæuolæ iuris conſulti. in.d.l.vltim. in principio. ff. qui potiores in pignore. Vbi Scæuola videturreſpondiſſe creditorem priorẽ præferendum fiſco in bonis etiam quæſitis poſt vtriuſque obligationem,ex quo tex.Hug.Done d.tit.qui potiores in pigno.habeantur, diſceſit a communi ſententia ratus fiſcum non eſſe præferendum priori creditori in bonis quæſitis poſt fiſci obligationem & verba Vlpiani. in dicta lege ſi is qui explicat in hunc modum.ſi is qui mihi obligauerat, quæ haberet, habiturus ve eſſet cum fiſco contraxerit,ideſt, iam ante contraxerit,quam mihi obligaret quæ habeat &c. Ideoque Hugo. Donellus arbitratur in.d.l.ſi is qui obligationem fiſci priorem fuiſſe:ſed huic Donelli interpretationi repugnant apertiſsime priora verba text.ipſius,& præſertim quod ſi dicere mus in ſpecie propoſita ab Vlpiano fiſcum prius contraxiſſe, nullam eius reſponſum dubitationem continuiſſet,contra tex. in.l.quod labeo.ff.de carbo.edicto. quis enim dubitare potuit fiſcum priorem, potiorem eſſe debere in omnibus bonis quæſitis poſt ipſius obligationem? nullus profecto. Igitur neceſſario dicendum eſt obligationem fiſci poſteriorem fuiſſe & Vlpianum iuris conſultis reſpondiſſe potiorem eſſe deberi inquæſitis poſt illam, quia fiſcus pignoris cauſam præuenit, & licet variæ interpretationes referantur ad Scæuolæ reſponſum in.d.l. vltima,ipſe aduerſus præiudicatam opinionem magis ſentio iuris conſultũ ibi non diſputaſſe an Seia. potior eſſet fiſco inquæſitis poſt fiſci obligationem, ſed an præferri deberet inquæſitis poſt priorem obligationem Seiæ.antequam eſſet cum fiſco contractum,& Scæuolam in hac ſpeciæ reſpondiſſe nihil proponi curnon eſſet præferenda,quam interpretationem facilem & perſpicuam eficiunt illa verba. text.quæſitum eſt An Seia.præferenda ſit fiſco, & in illis rebus quas Tirius tempore prioris obligationis habuit,item in his rebus, quas poſt priorem obligationem adquiſiuit donec vniuerſum ſuum debitum conſequatur. Quibus apparet iuris conſultum, Scæuolam ſolum reſpondiſſe Seiam potiorem eſſe fiſco etiam in rebus quęſitis poſt priorem Seiæ obligationem: non tamen iuris conſultus explicat,an in quæſitis poſt fiſci,

obligationem præferatur, quod
al Vlpiano declaratum eſt.in d.
l.ſi iſqui.

14 Sexto ampliatur etiam ſi ſecun-
dus creditor conuenerit debendenda hypotheca vel pignore, & prior non, quia ad hucprior creditor præfertur.l.ſi prior.§.fina.& ibi.Bart. ff.qui potiores in pignore habeantur Ripa in.d.l. priuilegia. num.8. Neguſan. d. membro.2.nume. 5. Donelus.& Balduinus vbi ſupra.

15 Septimo ampliatur etiam ſi ſecundo creditori res hypotheca-
ta tradatur,quia adhuc inea pre 17
fertur prior intempore cui non fuit tradita. d.l.ſi prior.§. vltim. Neguſan.d.2.membro. nume.5. verſi.6.ampliatur,Benuenu.Stracha in tracta.de decocto parte.vltim.num.11.

16 Octauo ampliatur vt prior ſolius horæ tempore præferatur poſteriori vt notatur in.l.ſi pluribus. §. vltim.ff. de ſolutionibus, & ſcribitur plene Socinus. in.l. 1.numer.11.& ſequentibus.ff.ſolutomatrimonio.Hyppolitus de Marſillius ſingu.319.Decius conſi. 169. Benuenudus Stracha. d. parte vltima numero.13.ibi vero vna & eadem hora inſtrumẽtum apparet confectum, prioritas ex ordine ſcripturæ colligeretur Angelus in authentica dehẽredi.& falci.§. etenim collatione.1.vbi dixit ſi in eodem inſtrumento bona ſunt obligata primo Scio,deinde Gaio.hypothecam Gaij poſteriorem eſſe propter ordinem ſcripturæ, Bal.in.l. aduerſus.C.de furtis,facit tex.in l.quoties.ff.de vſu fructu &in.l. ſi quis ex argentarijs. §. initium ff.de edendo,& quæ ſcribit Felinus.in cap.paſtoralis nume.7.& ſequenti de reſcriptis Neguſan. de tractatu de pigno.4.membro 2.partis nume. 125. Matthæus de afflictis deciſione.387.igitur inca ſu dubio illa ſcriptura præſumitur prior, quæ in libro notarij precædit.

17 Nono ãpliatur vt creditor prior reuocare & condicere poſsit pecuniam ſolutam poſteriori creditori &bona fide conſumptam l.vltima.§.&ſi præfatam verſicu. ſin vero creditores & verſicu. ſequenti.C.de iure deliberam. de qua tamen ampliatione de prehendi profeſſores noſtros non conuenire. Pleriſque enim placuit ampliationem iſtam habere locum dum taxat in creditore habente priuilegium & hypothecam ſimul,non vero in habente ſolamhypothecam.Conſtituunt ergo hi authores quod ſi prior creditor habet priuilegiũ & hypothecam ſimul condicere & reuocare poteſt pecuniam ſolutam poſteriori crediteri & bona fide conſumptam.l. ex facto §.vltimo.ff. de peculio. l. ſed anhic.ff.quod cum eo,non autem poſsit,u ſolam abſque priuilegio hypothecam habeat.l. pupillus. ff.quę in frau.credito.l.ſi non expedit.ff.de bonis autori.iudicu. poſſeden. ita gloſ.in. l.pecunia. C.de priuilegi.fiſci.& in.d.l.ſed an hic & in.l. defferri. §.vltimo. ff.de iure fiſci,ſequuntur Petrus Cyn.&Salycetus.in.d.l.pecunia & ibi Paulus de Caſtro, Iacobus de Arenis & Bartholus in. d. l. pupillus afflictis deciſione Neapolytana.190.profeſſus eſſe communem ſententiam,Antoni.Capici.deciſione.78.Thomas Gramati.poſt deciſio. ſuas. quæſt. 1. Parſi.conſi.69.volumine.4.Couarr.in practicis.capi.29.Cephaconſilio.86.num.5.volumi.1.Ioſephus.Ludoui.deciſione Peruſina.45.num.4.E contra vero fulgoſi.in.d.l.pecania eleganter aſſerit,eius legis diſpoſitionem ſolum obtinere infauorem fiſci,& in eo eſſe ſpecialem,nec admittendam fore in fauorem aliorum creditorum quorum cunque,etiam quibus hypotheca cũ prælationes priuilegio competit.Idem fulgo.in.l.cum fundus §. ſeruum tuum numero. 4. ff.ſi certum.peta.& in.l.ex facto infine.ff.de peculio & tentaſe videtur Cuma. in. d. l. pupillus.pro qua ſententia expendit aliqua fundamenta Couarru.d.capi.29. dicens comunem ſententiã non eſſe omnino certam,& fortaſsis infiſco eſſe ſpecialem deciſionem text.in.d.l.pecunia ſed Benuctutus Stracha.in. d. tractatu de doctoribus vltima parte numer.29.docet creditorem hypothecam habentem etiam ſi non habeat priuilegium condicere& reuocare poſſe pecuniam ſolutam poſteriori creditori & bona fide conſumptam & profitetur hanc eſſe magis veram ſententiam, & allegat. text.quem dicit clarum & expreſſum.in. d. l.vltim.§.& ſi præfactam. C. de iure deliberan.Sequitur Matienzo in.l.7.titu.19.lib.5.nouæ compilationis.gloſ.5.nume.15.adfinem.Et quidem meo iudicio veriſsima hæc ſententia eſt,& probatur aperte ex. d.§.& ſi præfactam in illis verbis ſin verohæredes res hæreditarias creditoribus hęreditarijs pro debito deberint in ſolutum,vel per dationem pecuniarum ſatis eis fecerint,liceat alijs creditoribus qui ex anterioribus veniunt hypothecis aduerſus eos venire &poſterioribus creditoribus ſecundum leges eas abſtrahere vel per hypothecariam,actionẽ vel per conditionem ex.lege niſi voluerint debitum eis offerre.Decimo ampliatur,vt prior creditor non ſolum preferatur pro debito principali,ſed etiã pro omnibus acceſsionibus, nimirum penſionibus.l.in ſulam.ff.qui potiores inpigno.vel vſuris aut intereſſe. l.Lucius ibi reſponditLucium Titium in omne quod ei

debetur poſtiorem eſſe. ff. illo titul. qui potiores in pignore & etiam in pęna commiſſa poſt obligationem ſecundi vt firmat Bald. in l. qui potiores. §. ſi paratus. ff. eodem titu. idque procedit non ſolum ſi prior habeat hypothecam expreſam, ſed etiam ſi tacitam, nam etiam pro acceſſorijs ad illam tacitam debet præferri poſteriori expreſe, quanquam acceſſerint poſt obligationem poſteriorem Bart. in l. eum dotem. §. ſin autem inſæuiſſimo. ff. ſoluto matrimonio Ripa. in dicta. l. priuilegia nume ro. 9. Neguſan. dicto membro. 2. nume. 10. ex quo Bartholus in dicto. §. ſin autem in ſequiſſimo docuit mulieri etiam pro alimentis competere tacitam hypothecam priuilegiatam ſicut pro dote ſequuntur ibi Raphael. Paulus & Alexander Baldus. in. l. vnica. §. ſed vt plenius. C. de rei vxoriæ actio. late Neguſan. in. d. tractatu. de pignoribus membro. 42. partis a numero. 47. ſed contrarium voluit idem Bartho. in. l. Lucius. ff. de aliment. & ciba. lega. & ante illum Ioann. Andreas in addicio adſpeculato, titu. de dote poſt diuortium reſtituen. §. formatis verſiculo ſed nũquid bona viri & verſiculo pro dote ſequuntur Ludouicus Roma. in d. §. ſin autem, Imola. in. §. ſi pater eiuſdem legis Ranormi. conſi. 43. ad finem libro. 2. qui omnes profitentur hypothecam ſiue tacitam ſiue expreſam competentem pro debito principali, non competere pro acceſſorijs docentque reſponſum iuris conſulti. in. d. l. Lucius. ff. qui potiores in pignore habeantur loqui de hypotheca expreſa tam pro debito principali quam pro acceſſorijs ſpeculator autem in. d. §. formatis verſiculo ſed nunquid bona viri diſtinguit inter alimẽta quæ debentur conſtante matrimonio, & pro his docet competere tacitam hypothecam, & ea quę debentur ſoluto matrimonio, & pro hijs hypothecam non dari ſpeculatorem ſequitur Paulus de Caſtro conſi. 8. volumine. 1. verun tamen in hac opinionũ varietate ipſe animaduerti ex hiſque docte & eleganter ſcripſere Franciſcus de Ripa in. d. l. priuilegia a numer. 10. vſque ad decimum quintum & Neguſan. d. 2. membro a numero. 10. &. d. 2. membro partis ſecundæ a numer. 47. verius & receptius eſſe tam hypothecam expreſã, quam tacitam competentem pro debito principali etiam competere pro acceſſorijs, & ideo tacitam hypothecam pro dote habere locum pro alimentis.

19 Vndecimo ampliatur vt prior creditor idem, vel ſub conditione ſit potior creditore poſteriori, cui ante diei vel conditionis euentum fuit conſtituta hypotheca

potheca pro debito puro. l. qui Baln eum. §. 1. &. l. potior. §. 1. ff. qui potiores in pignore habeantur Ripa. in d. l. priuilegia num. 17. Neguſan. d. 2. membro num. 10. ampliatio 16. quicquid dictũ eſt de creditore ſub conditione docet habere locum, quando cõditio eſt caſualis vel miſta, non vero quãdo eſt poteſtatiua, quia illa non trahitur retro, & ideo non facit præferri creditorem, ſed attenditur tempus exiſtentis conditionis, vt eſt text. & ibi gloſ. Bartho. Angelus & Salycetus in. l. 1. ff. qui potiores in pignore habeantur. l. Titius & ibi Bartho. & omnes. ff. quæ res pigno. obliga. poſſunt. l. 32. titulo. 13. partita. §. Bartho. in. l. ſi is qui pro emptore num. 46. & 47. de vſucapione pro emptore dicit communem Gregorius Lopez. in. d. 20 l. 32. verbo *la condicion* ex quo fit vt fideiuſſ. obligatione prior licet ſolutione poſterior præferatur creditoribus reliquis poſt contractam fideiuſsionem. Namquem ad modũ fideiuſſor a principio creditori tacite obligatus eſt ſub illa conditione ſi debitor principalis non ſoluerit authentica præſente. C. de fideiuſſoribus, ita quoque principalis debitor ipſi fideiuſſori obligatus eſt actione mandati ſub conditione ſi ſoluerit pro eo. l. pro ea. C. mãdati, ac proinde fideiuſſor creditor eſt conditionalis reſpectu debitoris ipſius, cum ergo illa conditio ſi ſoluerit fideiuſſor caſualis ſit, pendens a caſu & fortuna an debitor principalis ſit ſoluendo, nec ne, proculdubio retrotrahitur, & fideiuſſor licet ſolutione poſterior debet præferri cæteris creditoribus, vt diffuſe per tractat Ioannes Gutierrez allegatione. 4. quod plane ſic intelligendum eſt, vt fideiuſſor ita demun præferri debeat creditoribus habentibus hypothecam fideiuſione poſteriorem, & anteriorem ſolutione, ſi fuerint illi omnes actiones ceſſæ a creditore, alioquin certum & exploratum, eſt fideiuſſorem etiam ſi ante ſoluiſſet, non eſſe præferendum creditoribus habentibus hypothecam poſteriorem, quoniam vbi fideiuſſori non ſunt actiones ceſſæ, ſolum agere poteſt perſonali actione mandati. l. mandati actio. C. de fideiuſſo. l. 11. & 12. titu. 12. partita 5. Petrus Dueñas regula. 337. & explorati iuris eſt creditori priori ex ſola perſonali actione etiam priuilegiata præferri creditorem habentem hypothecam poſteriorem. Neque obſtat. tex. in. l. 45. titu. 13. partita. 5. quæ docere videtur fideiuſſorem præferendum eſſe in actione perſonali non ſolum ſecundo creditori pure, ſed etiam habenti hypothecam & pignus traditum, quoniam debet intelligi ceſsis actionibus per principalem

lem creditorem, alias non vt recte declarat Ioannes Gutierrez. d.allegatione.4.num.20.Et hæc
21 ampliatio duodecima adeo est vera vt prior creditor indiem vel sub conditione præferri debeat posteriori, etiam ante diem vel conditionis euentum. Ponamus enim vnum habere obligationem contra aliquem cum hypotheca bonorum, quæ fuit celebrata vlti. die mensis Ianuarij anni 1590. & solutio quantitatis promissæ destinata fuit in diem diui Ioannis Baptistæ eiusdem anni, & cessit dies solutionis, illumque petijsse exsecutionem aduersus debitorem. Cumque illa decreta & facta huius debiti solutione totum debitoris patrimonium consumeretur, alter tanquam tertius se opposuit exsecutioni prætendens debere præferri in bonis debitoris, quia instrumentum aliud cum hypotheca bonorum habeat aduersus debitorem confectum prima die mensis Ianuarij eiusdem anni 1590. cuius solutio distincta fuerat in diem diui Bartholomæi. eiusdē anni, plane creditor qui prior fuit obligatione etiam ante diem merito petit ante poni creditori in obligatione posteriori, quanuis priori in solutione. l.1.l.qui balneum. §.1.l.potior §. videamus &. l. nuntius. ff. qui potiores in pignore habeantur Rodericus Xuarez. in.l.post rem iudicatam. ff. de re iudicat. limita. 7. numer. 4. Negusan. de pignoribus. 4. parte. nume. 15. Ioannes Gutierrez. d. allegatione. 4. numer. 17. Gonsalus Suarez de Paz in sua praxi. 4. part. primi tomi capit. 4. numer. 5. 6. & 7. licet contrarium magis probasse videatur Didacus del Castillo in l. 64. Tauri. glo. vltim. Neque obstat, quod ante quam cedat dies solutionis non potest agi. l. 1. C. de condictio. ex. l. l. qui mandauero in principio &. l. cum qui Kalendis. ff. de verborum obligationibus. l. cedere diem. ff. de verborum significati. quoniam interueniente causa legitima, vt puta quia debitor erat suspectus de fuga, vel quia vniuersum eius patrimonium consumebatur in debito posteriori, potest agi ante diem. l. quæsitum. ff. de pignoribus.

22 Decimo tertio ampliatur vt prior creditor præferatur in mercibus postea venditis a mercatore habita fide de pretio, & ita tenent Bart. Bald. Angellus Alexander & communiter Doctores in. l. si cum dotem. §. vltim. ff. de soluto matrimonio tex. in. l. procuratori. §. si pluresversi. sed si di. ff. de tributo. l. quidam fundum de in rem verso, Iasson dicens communem in. l. creditor *la primera*. ff. si certum petatur Ripa. in. l. si ventri. §. in bonis num. 6. & sequēti. ff. de priuilegijs credito

dito Negusan. d. tractatu de pigno. 4. part. nume. 35. & 36. & d. 2. membro. num. 13. Benuenu. Stracha. d. tractatu de docto. vltim. part. num. 5. Matienzo in. l. 7. titul. 16. lib. 5. nouæ compillatio. glo. 5. nume. 6. fallit tamen hæc ampliatio in specie triplici prime est quando venditor merces emptori tradidit non habita fide pretij quia tunc cum in emptorem dominium non transierit, reliquis omnibus etiam anterioribus venditor potior est Baldus. & Angelus in. l. in rebus. C. de iure dotium & authores proxime relati, secunda est vbi mercator cum iam consilium fugiēdi inij 23 set, merces ab alio emit, habita fide pretij quia tunc extraditione non fuit in eum translatum dominium & ideo venditor mertium debet in illis præferri tanquam dominus. Ange. & Alexāder in d. l. si cum dotem. §. vltim. Negusan Benuenu. Stracha Ripa. & Matienzo vbi proxime. tertia est quando conuentum esset vt merces venditæ essent obligatæ venditori specialiter, quo ad totum pretium solueretur, quia tunc venditor præfertur creditoribus etiam anterioribus per text. in. l. licet. C. qui potiores in pignore. l. quanuis. 2. C. de pignori. l. 30. prope finem titul. 13. partita. 5. & ex pluribus Matienzo d. glos. 5. nume. 7. disputans an sufficiat post traditionem rei venditæ hypothecam adijcere & an hypotheca ista præferatur anteriori hypothecæ dotali: ex quo animaduertendum est, quod si res fuerit in censum redimibilem cōcessa ad numerum prælij conuenti. Fueritque obligata pro sorte & reliquis venditor idemque dominus in re ipsa reliquis omnibus præferendus erit, quod sæpe numero vidi obseruatum in praxi. Plures alias eius regulæ ampliationes referunt authores relati superius, quas in præsentiarum non est animus recensere. Huicque capiti extremam manum inponam duplici limitatione contentus. Prima est, quotiescunque creditor posterior habet instrumentum de actuali numeratione, & prior mittitur solum instrumento solam confessionem continenti, tunc
24 ii. posterior præfertur priori. l. Titius. ff. quæ res pignori obligari poss. l. diuersi verbo data iuncta glo. ibi. C. qui potiores in pignore per quem tex. monent ibi eleganter Bald. & Angelus contrahentes vt sint cauti in stipulando instrumenta de actuali numeratione, ita post alios superiorē regulam prēstinguunt. Franciscus de Ripa in. d. l. priuilegia numer. 23. & Cattellia. Cotta in memorialiverbo creditor prior præfertur. Grego. Lopez in l. 27. glo. 1. ad finem versi. & signanter nota titul. 13. partita. 5. Tiraquellus de

de vtroque retracta. titul. 1.§.1. glo.18.nume.82. Ioann. Gutierrez de vira.confir.3.part.cap. 15. numer. 21. quam tamen limitationem non esse praxi receptam testatur Matienzo. d. glo.5.numer.resoluens nihil interesse an instrumentum contineat numerationem an vero solam confessionem.Altera est quando inter
24 se concurrunt duo creditores, quorum vnus ex titulo lucratiuo,& alter ex titulo oneroso sibi aliquid deberi contendit,hac enim specie creditor posterior ex titulo oneroso præfertur in pignore priori creditori ex titulo lucratiuo quod pluribus fundamẽtis persuadere conatur Ioannes Gutierrez.d.capite.15.a numero.20.Idque ante illum videtur voluisse Cumanus in. d.l.priuilegia,sed contra hanc limitationem videtur esse tex. expressus in l. 1.C. de iure fisci lib.10. vbi Alexander Imperator rescripsit in hæc verba.si prius quã fisci rationibus pater vester obligaretur perfectam prædiorũ donationem fuisse fuerit probatus quod extra fraudem creditorum gestum est non rescinditur,vbi glo.Bart.Ia.Reb.Ioã.de plata & reliqui docuisse videtur,&magis in specie,Hie.Ga consi.82.nu.1. & 2. scribens generaliter nulla distinctione habita inter eosqui habent titulum lucratiuum, vel oneroſum , priorem hypothecam habentes præferri quod ipse verius puto.

EPITOME CAPITIS SEXTI.

1 *ANtertius possessor fundi hypothecati cogatur recognoscere dominũ.*

2 *Dominus census non potest agere absolute & simpliciter aduersus tertium possessorem vt recognoscat censum sed tenetur libellum concipere alternatiue vt recognoscat censum vel creditori dimittat rẽ affectam onere census*

3 *Vbi tertius possessor recognouit cogi potest vt soluat præteritas pensiones.*

4 *Agitur an recognitio præudicet recognoscenti cum non appareat neque constat de vero & primordiali titulo adque originaria census constitutione.*

5 *Recognitio ab vno facta nõ preiudicat tertio possessori quia ab eo titulũ & causã non habet.*

6 *Non solum recognitio formalis & expresa preiudicat recognoscenti & his quia ab eo causam & titulum habent ex sententia Aymonis consilio. 217.sed contra resoluitur.*

7 *Disputatur an qui tertius possessor recognouit dominũ census re alienata & translata in aliũ absq; fraude conuenit possit de cetero pro redditibus & pẽsionibus*

8 *An tertius possessor cogatur recognoscere sub guarentigia.*

CAPVT. VI. de recognitione.

PRincipio ergo indubiũ reuoco an tertius possessor fundi hypothecati,
1 cogatur recognoscere dominũ census & soluere redditum annuum,qua in re Petrus Sala.in tractatu de vsu & consuetudine. c. 11.num.63. videtur voluisse tertium possessorem fundi non posse cogi vt censuni recognoscat. Sed contra docuerunt plurimi authores & quidem grauissimi Guido.in quam Papæ decis.43. & 576.Guilliel.Benedi.in c. Raynuntius de testamentis verbo & vxorem nomine Adelasiam nu. 444. Cassa. in consuetudinibus Bur.Rub.11.§.3. & §. 6. Tiraque. de retractu lignagier.§. 1. glo.6. nu.21.Coua.lib.3. variarum c. 7. nu.6 Petrus Folle.in praxi censu verbo huiusmodi cẽsus super rebus.nu.96.97.& 98.Aymo. Cra. consi. 217. qui omnes vnanimi consensu profitentur , tertium possessorem fundi hypothecati cogi posse vt recognoscat censum,vel vt dimittat creditori rẽ ipsam.quorum sententia in praxi frequentissime recipitur & videtur confirmari Vlpiani responso in.l.& si forte.§. etiam ibi labeo autem hanc seruitutem non hominem debere,sed rem. Denique licere domino rem derelinquere scribit.ff.si serui.vendi. & Marciam.in.l.filius familias. §.apud Marcellum.ff.de legatis. 1.docentis legatarium debere dimittere fidei commisario,cui aliquid annuum est relictum fundum , cuius causa oneratus fuit eo anno per testatorem , si nolit annuum præstare.Quoccircaani maduerto dominum censusnon posse agere absolute & simpliciter aduersus tertium possessorem vt recognoscat censum,sed tenetur libellum concipere alternatiue vt recognoscat censum , vel creditori dimitat rem affectam onere census , vt de libello in actione hypothecaria tradidere Iasi.Bel.Zasi.Cor. Benin.Misin.& alij in §.itẽ seruiana.institu.de actioni.Ideoq; diebus superioribus cũ essem in curia regia defendi non fuisse recte conceptum libellum in quo aduocatus quidã petierat simpliciter possessorẽ cogi vt recognoscere,laudauique mirum in modum sententiã viri prudentissimi Licenciati Baraez vnius ex iudicibus regijs qui dicuntur *Alcaldes de corte*.Qua in ea causa reum & possessorem absoluit ab instantia iuditij reseruans actori ius istum,vt meliori forma & ratione illud posset in iudicio proponere.Est enim verisimum cogi

non posse tertium possessorem vt recognoscat simpliciter qua ratione admiti potest sententia Petri Salazar. d. numero.63.vbi
3 vero tertius possessor recognouit,cogi potest vt soluat præteritas pensiones Ancharra.consilio 386.colum.1. Aymon Crauetta. d..consi.217. Matthæus de Afflictis decisione Neapolitana. 95. Follerius. d. verbo huiusmodi census super rebus numero. 97. declarans hoc locum non habere quando ille qui debet consequi census præteritos potuisset exigere præteritas pensiones & non exegit,quia tunc nouus possessor non tenetur,sed creditori imputandum erit,per text. in.l. iure ciuili. ff. de condiction. & demonstratio.& in l.inexecutione.§.penulti.ff.de verborum obligatio.& ea quæ inforcioribus terminis scripsit Sozinus consi. 273.2.libro.

4 Secundo dubitatur, an solare cognitio præiudicet recognoscenti, cum non apparet neque constat de vero & primordiali titulo, adque originaria census constitutione, & omisa longa disputatione verius & receptius esse videtur solam recognitionem præiuditium parere recognoscenti eiusque hæredibus & successoribus omnibusque his, qui ab illo causam & titulum habent,etiam si non apparet de prima census origine, quod tradidere Guido Papæ decisione 272. & consi.147.Guillel.Benedictus in capi.Raynuntius de testamentis in verbo & vxorem nomine Adelasiam nume.1006.& 1007. Iacobi de sancto Georgio de feudis verbo dictique vasalli. num. 21. Andreas Alciat. libro.3.responsorum consi.15.numer.3.Carolus Molinæ. in consuetudini. Parisien.§.1.glo.5,numer. 32.Petrus Rebuff. ad constitu. Galli. tractatu de constitu. reddi infine numer.8. Dominus Antonius de Padilla in.l.cum falsa numer.5.C.de iuris &facti ignorantia Alua.Valas. de iure emphyteu.quæst.8.num.18.Aymõ Crauetta.d.consi.217.Petrus Folleri. us.vbi proxime.per text.in l.censualis.C.de donationibusvbiBaldus, Aretinus consi.36.Boeri. in consuetu.Biturien.titulo de consuetudine.feuda.§.12.Cassanæ.in consuetu.Burg.Rubrica.11. §.13. verbo censetur cense numer.5. Ripa.lib.2.responso.capi.28. Rõlan.consi.2.num.109.lib.1. Mascar.de probus conclu.603. num. 37. volumine. 2. qui omnes in eam videntur sententiam consensisse vt recognitio ita demũ noscat recognoscenti,nisi constare possit rem pro qua fit,esse liberam,allodialem & francam, exemptamque&immunem census onere,quia constito de veritate nullum momentum recognitio habet & ratio est quia recognitio

cognitio nihil disponit. (quia non est facta animo aliquid disponendi de nouo)& ideo recognitio non est verus titulus, sed solum probationem inducit vt docent Paul.de Castro in. l. publici.§.vltimo.ff.depositi,Carolus Molinæus in consuetud.Parisien.§.7.numer.22.Alciat. Responsorum.lib.6.consilio.6. numero.12.Aluarus Valas.d.quæs. 8.numero.18.ad finem,ac proinde contra probationem ex recognitione resultantem admitti probatio potest eleganter Menochius consilio.1.numero. 89. & sequentibus volumine.1.Sed difficilius est,an recognitio ab vno facta præiudicet tertio possessori,qui ab eo titulum & causam non habet, & licet Guido Papę,dict.decisione.272.sentire videatur in distincte recognitionem etiam cuilibet tertio possessori nocere,& sequatur Aluarus Valascus.dict.numero.18.tamen contrarium apparet esse receptius ex his, quæ scripsere Bald.in l.censualis & in l.si functiones C. de donationibus, & consilio.368.libro.1.Socinus consilio.276.volumine.Barba consilio.50.illud afferam libr.1. Corneus consilio.24.libro.4.quos secutus refert Andreas. Alciatus. libro. 3. consilio. 15. numero. 3. Mymon Crauet.in responso pro genero.numero. 427. ad finem Menochius consilio. 395. volu-
5 mine.4.Nec quidem sola recognitio formalis & expressa recognoscenti, præiuditium affert, & his qui ab eo causam & titulum habent,sed etiam virtualis & tacita,qualis illa est cũ venditor in rei censualis venditione dixit se vendere cum onere soluendi censum, vel in extimo, aut catastro hoc esse profesis. Quod late prosequitur Aymon Crueta.dict.consilio.217.num. 7.& 8.quo in loco duplici argumento vtitur:primum est, quia verba enuntiatiua prolata permodum causæ inducunt dispositionem Barto.in.l.si Socer.§. Lucius.ff.soluto matrimonio Alexander.consilio.46.columna.2. lib.1.Decius consilio.23.colum. 3.& consilio.425.colum.1. ad finem & similiter disponunt verba enunciatiua quando proferuntur per modum modi. leg. cum eorum. C.de sententia,& probant verba enuntiatiua in his quæ pendent a potestate partium, Bartolo. in authentica si quis in aliquo.column. vltima. versiculo iuxta prædicta quæro. C. de edendo Decius consilio. 139.column.2.post medi.versic. Tertio respondetur & nõ solum contra autorem,sed etiam contra singularem successorem causam habentem post talia verba enuntiatiua Socinus consi.12.colum.2.circa medium & consi.82 colum.2.ante medium.li.3. alte

rum est, quia quando aliquis in æstimo communitatis profitetur, seu consignat bona nomine suo & alterius, acquiritur ius ei, cuius nomine fit consignatio in odium, seu præiuditium consignantis, siue probatur ius competere alteri, quoad præiudiciũ consignantis l. censualis. C. de donatio. Bart. in. l. rura. C. de omni agro deserto lib. 11. Alexander consilio. 10. colum. 11. versiculo non probatur etiam volumine, 4. & consilio. 147. column. vlti. circa medium volumi. 5. & consilio. 57. colum. 2. lib. 6. & consil. 57. colum. penultima versiculo nunc dicam & consilio. 182. columna. 2. lib. 7. Socinus consilio 46. colum. vltim. lib. 3. & consilio. 6. column. 3. libro. 4. Corne. consilio. 165. lib. 3. & consilio. 34 columna. 4. & consilio. 315. ad finem lib. 4. Sed Guido Papæ decisione. 24. contra putat, nimirũ solam vẽditoris asseuerationem rem esse affectam onere census non sufficere vt possessor & emptor teneatur ad censum, & probetur rem illam esse censualem: nisi alia concurrant scilicet venditorem consueuisse soluere, vel alias dispositiue recognouisse, vel quid simile. Sequitur Guillel. Benedictus in d. c. Ray nuntius, verbo & vxorem nomine Adelasiam. nume. 444. Rebuff. in tractatu de constitu. reddi. articulo. 2 gloss. vnica numero. 6. Petrus Folleri. d. verbo huiusmodi census super rebus. numero. 98. & hanc partem proximis diebus vt veriorem & receptiorem sustinui in quadam causa, quæ ex episcopatu Seguntino per appellationem fuerat deuoluta ad hanc curiam Complutensem.

Tertio inquirendum se offert an qui vt tertius possessor recognouit dominum census, eidemque fecit titulum nouum, realie nata & translata in alium absque fraude conueniri possit de cætero pro redditibus & pensionibus, & in hac dubitatione Carolus Molinæus in consuetudinib. Parisiensi. §. 11. numer. 19. docuit illum in futurum conueniri non posse. Molinæum sequitur Couarrub. libro. 3. variarum capite. 7. numero. 6. versiculo hinc etiam deducitur. Quæ sententia vera est, licet ab illa discesserit Petrus Salazar. dict. cap. 11. numero. 66. nam recognitio personalis obligatio, & titulus nouus non plus afficit quoad substantiam obligationis ipsum recognoscentem, quam is antea virtute possessionis tenebatur, Adijcitur enim ea obligatio & recognitio ex necessitate possessionis & oneris adhærentis rei possessæ & ideo est intelligenda solum, quatenus necessitas ipsa postulat, & præsertim quia nõ fit animo inducendæ nouæ dispositionis sed ad efectum vt possit com-

competere ius exfecutionis contra ipsum recognoscentem. Hoc autem præstringi posse censet Couarru. quando in instrumento recognitionis contrarium ex presim ageretur. Nec mirum quia recognoscens libere potuit obligare seipsum ad persoluendos redditus annuos etiam re alienata perempta & destructa.

Vltimo loco dubitari potest, an 8 tertius possessor cogatur recognoscere subguarentigia: & breuiter dicendum videbatur cogi non posse. Ex his quæ scripsere Barto. Angelus & reliqui in l. si pupillus. ff. de nouatio. Ange. in l. in omnibus. ff. de iudicijs Bart. in. l. si finita. §. eleganter colum. 2. & ibi Alexander, numero. 30. 31. & 32. ff. de damno infecto qui docent debitorem licet teneatur conficere creditori instrumentum de iure suo, non cogi illud facere sub guarentigia. Sequitur Roderic. Xuarez in l. post rem iudicatam in declaratione ad primam regiam. q. 6. versicu. item quæritur.

Dicit communem Antoni. Massa. Gallesi. ad formulam Cameralis obligationis. 3. parte quæst. 3. quam sententiam in vna causa vidi seruatam in hac curia Cõplutensi. Sed re altius ponderata magis arbitror in proposito tertium possessorem cogendum esse recognoscere subguarentigia, quoniam vt proxime dixi & Carolo Molinæo, & Couarru. recognitio interponitur ad effectum vt possit competere ius exfecutionis contra ipsum recognoscentem. Et cum hæc sit mens & intentio contrahentium, quin potius actus natura procul dubio seruanda erit, & tertius possessor cogendus erit recognoscere subguarentigia quoniam alias instrumentum recognitionis non haberet paratam executionem & facit, quod aduersus communem resoluit Antonius Massa. Gallesi. dict. quæstione numero. 3. post Benedictum. de Barcis in tractatu guarentigiæ, in quinta quæstione primæ partis debitorem cogi posse vt faciat instrumentum creditori subguarentigia.

Finis libri tertij.

LIBER QVARTVS

EPITOME CAPITIS VNICI.

1 *AN oblatio sortis & redituum facta creditori congruo loco & tempore vim habeat redemptionis.*
2 *Oblatio, & consignatio vt iure consistat debet fieri simul cũ redditibus decursis pro rata temporis.*
3 *An debitor liberetur offerendo tutori vel curatori sortem, & reliqua & dubitatio distinctione absoluitur.*
4 *Generaliter constituitur inutilẽ esse redemptionem census factã ab eo cui est prohibitum alienare.*
5 *Redimi census non potest ab hærede grauato fidei commisso idque locum habet in possessore primogenij.*
6 *Debitor annui redditus in dotẽ constituti si sortem & reliqua soli marito persoluerit liberationẽ non consequetur.*
7 *Neque a solo vsu fructuario, neque a solo proprietario redemptio fieri potest sed debet fieri ab vtroque simul.*
8 *Vbicunque pretium census redẽpti insumptum est in emptionem alterius redditus annui tutior & securi vitio caret redemptio facta a tutore & similibus personis.*
9 *An valida sit redemptio facta per debitorem ab vno ex pluribus hæredibus creditoris.*
10 *An si vnus ex pluribus hæredibus debitoris redimat partẽ sibi contingentem liber maneat a reliqua parte quæ redempta nõ est.*
11 *An alius pro debitore possit offerre & redimere censum.*

CAPVT. VNICVM

cũ de redẽptione.

LOga se offerebat disputatio de redemptione census, sed quoniã multarum solicitudinum onere premor & his commentarijs finem exopto mirum in modũ illam breui complectar oratione cõtẽtus discutere quæstiones aliquas inpraxi vtiles & necessarias

1 Primũ ergo placet in dubitationem reuocare an oblatio sortis cum reliquis creditori facta congruo loco & tẽpore vim habeat redẽptionis, ita vt deinceps reditus non currant. In quo si standum est his, quæ a maioribus nostris frequentissimo & creberrimo consensu tradita sunt, dicendum videtur solam oblationem sortis cum reliquis non impedire cursum redditus, sed necessariam esse consignationem & depositionem, ex quibus perfecte impedietur vsurarum cursus. Placuit enim magis professoribus nostris, quod quando vsuræ ex conuentione debentur iure actionis & incipiunt currere ab

re ab initio sortis numeratæ, simplex oblatio extra iudicialis etiã realis non impedit cursum vsurarum nec ipso iure nec ope exceptionis donec consignatio & depositio facta sit. l. si creditrice l. acceptam. C. de vsuris vbi Bartho. Bal. Sal. & Pal. l. qui Romæ. §. scia. & ibi Cuma. Imol. Aret. Alex. Soci. Iaſſ. Alciat. Cuiacius ff. de verbo. obligat. l. tutor pro pupillo. ff. de administratione tuto. & hanc profitentur esse receptissimam sententiam Antonij Negusan. in tract. de pigno. mẽbro. 3. quintæ partis Boeri. decis. 124. nume. 25. Menochi. de arbitra. iudicum causis li. 2. casu. 220. num. 36. & casu. 232. Iosephus Ludoui. decisio. Perusina. 105. num. 2. 3. & 4. & in hanc partem inclinat. Tiraque. referens plures authores pro contraria parte de retract. conuentiona. §. 5. glo. 6. nume. 3. & 4. Petrus Folleri. in pragma. de censib. verbo instrumen. gratiæ pro consimili pretio numero. 46. Præterea vbi agitur de resolutione contractus non sufficit sola oblatio etiam realis, sed requiritur consignatio & depositio l. si a te & ibi omnes. C. de pactis inter empto. & vendi. sed in 3 proposito oblatio tendit ad redemptionem & sic ad resolutionem contractus, igitur non sufficit simplex oblatio sed necessaria est consignatio & depositio. Reliquum est ergo creditore recusante accipere sortem cum vsuris debitorem satisfacere consignando & deponendo sicque impediri cursũ redditus ipsius. Quę vero necessaria sunt vt rite & legitime fiat cõsignatio & depositio nouissime recensent Menoch. d. casu. 232. & Ioseph Ludoui. d. decisio. 105. quam resolutionem arbitror procedere nõ solum quando debitor offert totam sortem illamque consignat & deponit verum etiam quando partem quia debitori liberũ est redimere pro parte etiam stãte pactione contraria vt. resolui lib. 1. cap. 8.

Non tamen satisfaciet debitor consignando & deponendo sortem aut partem sortis quoniam tenetur consignare & deponere simul cum sorte aut parte illius redditus decursos pro rata temporis. Nam redẽptio census non admittitur nisi pro rata temporis debitor soluat reditus decursos ex his, quæ notat Cobarrub. lib. 1. variarum. c. 15. n. 9. & 10. Tiraq. de retract. conuentio. §. 4. glo. 4. Cagno. in l. 2. C. de pactis inter empto. & vendi. nume. 77. Folle. vbi proxime num. 59.

2 Secũdo loco dubitat, an debitor liberetur soluendo. l. offerendo, & consignando tutori, vel curatori sortẽ, & reditus discursos, cuius dubitationis resolutio pẽdere videtur ex altera quęst. an debitor pupilli soluẽdo tutoricõ

sequatur plenam liberationem, & securitatem. In qua materia celeberrima distinctio est quandoque plenam quandoque pleniorem, quandoque plenissimã, soluenti liberationẽ parari. glo. in l. ait prætor. §. permittitur verbo imputandum. ff. de minori. glo. in. l. 1. verbo potest. C. si aduersus solutio, & ibi Doctores plenam debitor consequitur liberationem quando pupillo soluit absque authoritate tutoris, & pecunia exstat: quoniam tũc debitori exceptio de dolo dat aduersus minorem. §. at ex contrario inst. quibus alienare licet vel non pupillo &. C. in pupillo. ff. de solutio. l. vlt. C. de vsucap. pro emptore. l. 3. ff. commodati, Bar. in l. verum. §. vlti. ff. de minori. Anton. Gomez. 2. tom. ca. 14. numer. 4. Caldas Pereira in l. si curatorem habens C. de integrum restitu. mino. verbo læsis. numer. 57. pleniorem autem liberationẽ tunc dicitur consecutus quando soluit minori cum authoritate tutoris. Tunc enim prorsus liberatur, nisi deperdita aut perempta pecunia minor vtatur in integrum restitutione contra solutionem ipsam. l. Lucius. §. tutelæ iuditio. ff. de administra. tuto. l. 1. C. si aduersus solutionem de cuius intellectu late disputant Anto. Gomez. d. c. 14. num. 4. Mencha. quæst. Torensi c. 66. num. 4 & cap. 67. col. 2. Caldas Pereira. d. verbo legis num. 60. & sequibus. Plenissimam denique liberationem consequitur, & restitutioni minime obnoxiam, quando ex iudicis præcepto, & authoritate soluit. leg. ait prætor. §. permittitur. ff. de minori. §. nunc admonendi, &. §. at ex contrario instit. quibus aliena licet l. 4. titulo 13. part. 5. vbi Greg. Lopez ex qua distinctione videtur in superiori dubitatione dicendum solutione facta tutori debitorem consequi securitatem, & liberationẽ a sorte, & redditibus si pecunia exstat aut minor factus est locupletior quod si pecunia sit deperdita perempta vel consumpta licere minori iterum agere aduersus debitorem & ab eo pensiones annuas exigere in integrum restitutionis beneficio iuxta text. in d. Lucius. §. tutelæ iuditio. ff. de administra. tuto. & in dic. l. 1. c. si aduer. solutio, cum alijs. Cuius rei arguniento affirmandum est depolita pecunia, & consignata, sorte principali congruo loco, & tempore adhibitisque necessarijs solemnitatibus impediri cursum redditus annui, quia cum pecunia & sors deposita, & consignata maneat, & exster, nihilq; possit imputari debitori, & deponenti, & consignanti, plane ex depositione, & consignatione cessare impedirique cursum redditus ipsius dicendũ est argumento tex. in §. at ex contrario instit. quibus aliena licet, & in l. in pupillo. ff. de solutio, quod insinuasse videtur Petrus Follerius in pragmatic. de censi. verb. instrumen. gratię pro cõsimili precio. num. 34. ad finem facit tex. in. l. tutor pro pupillo. ff. de administratio. tuto. & in. l. si reus paratus. ff. de procurato, & in. l. ait prætor. §. sed si pecunia. ff. de minori. & in l. vlti. C. de vsuris pupillari. Quibus in locis constitutum est in his quæ minoribus debentur depositionem, & consignationem factam legitime impedire cursum vsurarum.

Si vero debitor sortem, & reliqua tutori persoluerit ex iussu, & licentia iudicis, plenissimam consequetur liberationem, & a restitutionis beneficio liberam & immunem, nullaque via nec pro redditibus, nec pro sorte poterit vlterius conueniri. d. §. permittitur, & d. §. nunc admonendi & §. at ex contrario text. in l. 4. tit. 13. part. 5. Hæc tamen resolutio tametsi videatur ex receptis traditionibus profecta, & deducta, non tamen implet animum meum. Et ideo vt separem incerta ab incertis statuo primum redemptionem census factam a minore absque tutoris vel curatoris authoritate, aut iudicis præcepto inutilem esse, ac proinde illa non obstãte debitorem pro redditibus semper cõuenire posse, quia soli minori facta solutio

viciosa, & inutilis est. l. pupillo. ff. de solutio. l. stichũ. §. vsumfructum. ff. eodem tit. quem tex. ibi reputat singularem. Albert. l. ait prætor. §. sed si pecunia. ff. de minor. Qua ratione inanis erit oblatio sortis facta minori absque tutore vel curatore. l. sed si ex stipulatu. ff. de verbo. obliga. nam, & oblatio debet fieri ei qui potest solutionem recipere, & non alteri secundum Bald. in l. acceptam. 3. q. C. de vsuris. solutio autem non potest fieri minori absque tutore vel curatore ergo minime potest fieri oblatio. Quod etiam locum habet in furioso, & prodigo cui bonis interdictum est quoniam hi iure, & priuilegio minoris fruuntur Alexan. & Iacob in l. si curatorẽ habens, c. de in integrum restitu. mino. vbi Caldas Pereira verbo cum non ab similis. Hoc autem sic accipiendum est nisi pecunia exsterit minorve sit factus locupletior: quia tunc exceptione dedolo minor submouebitur. d. l. pupillo, & d. l. in pupillo, cum alijs superius adductis & obseruatis in specie Follerii. d. verbo. instrum. gratiæ pro consimili pretio, numero. 34. ad finem. Secundo constituo redemptionem factam ex iudicis præcepto validam & firmam esse, & in hoc nullam prorsus esse difficultatem ex dict. §. permittit cum alijs.

Tertio constituo debitorem soluentem redditum annuum tutori tantum liberari, Areti. & Riminal. in. d. §. at ex contrario facit tex. in l. sancimus & in l. vlti. C. de adminis. tuto. Hæc igitur certa, & explorata sunt. Illud vero reputo difficile, an redemptio a tutore, vel curatore facta sine iudicis præcepto viribus subsistat, & proclibior sum in eam partem vt redemptio facta a solo tutore, vel curatore robore careat firmitatis. Quoccirca illanō obstante minor poterit semper debitorem conuenire pro redditibus decursis, in qua re illam pondero rationem, quod solutio ex parte eius cui fit alienatio sit vt docuit Paul. I. C. in d. l. Pupillo. ibi quia nec cui soluitur alienare vllam rem potest, & in eo tex. notat Paul. Castren. tex. in §. ad ex contrario inst. quibus alienare licet vbi Areti. Baldui. Riminal. & Vuesen. recipiendo enim quis solutionem abdicat a se actionem, quam erga debitorem habebat, ac proinde merito dici potest illam alienare. Sed quando tutor vel curator accipit solutionem sortis, ab eoq; debitor redimit redditum annuum alienat in ipsum debitorē ius illud percipiendi annuas pensiones. Quod inter bona immobilia recensēri palam est & sæpe numero repetitum stat, igitur ea redemptio inutilis est. Consectio ista probatur quia tutori vel curatori fas nō est distrahere res immobiles minoris absque iudicis decreto. l. si prædiū. c. de prædijs mino. l. lex quæ tutores. C. de administra. tuto. l. 1. & per totum. ff. de rebus eorum. l. si curatorem habens c. de integr. restit. mino. & ibi Bal. num. 4. & Salyce. 6. Iacobi. 2. l. 18. tit. 16. par. 6. & aliter facta alienatio inualida est. Pro qua sententia facit (quod ægregie notat Alexan. consi. 27. nume. 6. vol. 3. exsecutorem quirem immobilem hæredis pupilli vendiderat cum pacto redimē di non posse huic pacto renuntiare absque iudicis decreto pulchra ratione, quia illud iudicamus de actione competente ad rem immobilem quod iudicamus de ipsa re immobili ad quā competit, adeo quod illa solemnitas quæ requiritur in alienatione rei immobilis requiretur etiam in alienatione talis actionis glo. & Doctores in l. 1. C. siadu er. transactio. Dyon. & Bart. in l. potest amplius. ff. de autori. tuto. & in l. mouentium. ff. de verbo. significa. Igitur si redemptio census est alienatio non solum iuris competentis ad rem immobilem, sed etiam rei immobilis plane fit consequens nulla debere interuenire omnia solemnia quę desiderātur a iure in distrahendis bonis immobilibus minoris.

Ex qua

4 Ex qua resolutione infero generaliter ab eo cui alienare prohibitum est factam redemptionem esse innanem & inutilem, redemptio enim alienatio est vt proxime animaduerti, igitur cui alienatio interdicta est, & redēptio prohibita erit, quia species alienationis est argum. tex. in l. vlt. C. de rebus alien. non alien. Ex quo subinfero primum redēptionem annui redditus factam a Prælato. l. quolibet administratore absque solemnitate in alienatione à iure præscripta viciosam esse neque ex illa impediri cursum redditus annui quoniā redemptio alienatio est iuris ad percipiendos redditus competentis quod inter immobilia cēsetur, & prælato orphanotrophosimilibusque administratoribus non est permissum alienare libere rem immobilem, sed adhibita solemnitate certa. c. sine exceptione 12. q. 2. c. nulli de rebus Eccles. l. iubemus. C. de sacros. Eccles. c. hoc ius porrectum. 10. q. 2 igitur in tali redemptione debent interuenire omnes solemnitates à iure constitutæ ad res immobiles distrahendas alienādasque.

5 Præterea sub infertur ab hærede grauato fidei commiso non posse redimi redditum annuum quia hæres fidei commiso grauatus alienare non potest authen. resquæ. l. communia delega. vbi Padilla. Andre. Gillo. obseruat. lib. 2. obserua. 237. num. 1. Menchaca de succesio. progressiu. §. 26. num. 2. versi. 4. Cepha. consi. 136. num. 15. inter consi. vltima, volunta. 2. tomo Michael Grass. recepta sententia. §. fides commissum. q. 56. quod ad possessorē primogenij extendendum erit, quia is non potest primogenij bona distrahere Molina. libr. 4. de Hispano primoge. c. 1. Quoc circa vt valida redemptio sit facta per hæredem grauatum fidei commissio, aut maioratus possessorem necessum erit iudicis authoritate & permisu fieri.

Rursus colligitur annuo redditu in dotem constituto debitorē non liberari soluta sorte principali marito quia rem immobilem in dotem datam marito fas non est vendere & alienare in prin. inst. quibus aliena. licet vel non, & ideo vxoris consensus iureiurando roboratus necessarius erit iuxta decisionem Pontificiam in cap. cum contingat de iure num. & in cap. licet mulieres eodem titulo. libro. 6.

7 Denique animaduerto neque a solo vsufructuario, neque a solo proprietario redemptionem fieri posse, sed ab vtroque simul prout scripsere. Hierony. Cagn. in l. 2. C. de pactis inter emptorē & vend. 329. Andre. Tiraq. num. de retractat. conuentio. §. 1. glo. 6. num. 29. Petrus Folleri. d. verbo inf-

bo inſtrumentum gratiæ pro cõ ſimili pretio, num. 35. quiomnes per tex. in lege vxori meæ. ff. de vſufructu legato, & per notata per Alexã. in l. deuorcio. §. ſi fundum, colum. penul. ff. ſolutoma tri. tradidere pretium redempti cenſus debere manere apud vſumfructuariũ, quod plane verum eſt, niſi proprietarius facultatibus idoneus vellet vſufructuario redditum annuatim perſoluere vt recte notat Tollerius vbi proxime nu. 36. prope finẽ.

8 Superiorem aut reſolutionem temperandam arbitror, vbicunque pretium redempti cenſus conuerſum & inſumptũ eſt in emptionem redditus annui ſecuri & tuti quoniam tũc minor Eccleſia fidei commiſſarius. Primogenij poſſeſſor vxor, vſufructuarius, vel proprietarius cõqueri non poſſunt ſummo verique debebunt exceptione doli iuxta ſententiam I.C. in l. pupillo, ff. de ſolutio. & imperato in §. at ex contrario inſt. quibus aliena licet.

9 Tertio dubitatur an valida ſit redemptio cenſus facta per debitorem ab vno ex pluribus creditoris hæredibus & ex ſententia Bartholo. Socyni conſ. 253. li. 2. videbatur reſpondendum affirmatiue. Sed contrarium eſſe verius reſoluit Petrus Tolleri. d. verbo inſtrumentum gratiæ pro conſimili pretio, nume. 42. quem vide.

10 Quarto dubitatur an ſi vnus ex pluribus debitoris hæredibus redimat partem, liber maneat a reliqua parte quæ redempta non eſt, & aſſerendum eſt non liberari quia licet actio perſonalis ex lege duodecim tabularum diuidatur inter hæredes, ita vt & ſi defunctus eſſet obligatus inſolidum hæredes tamen non cõueniantur niſi pro hæreditarijs portionibus l. ea quæ. C. familiæ erciſcundæ l. prohæreditarijs. C. de hæredita. actio. tamen actio hypothecaria in diuidua eſt, & inſolidum comprehendit & cõplectitur quemlibet ex hæredibus. Bar. Bal. Saly. & reliqui in l. 3. C. de nego. geſtis. l. rem hæreditariam. ff. de euictio. l. pignoris. ff. de pigno. & ideo licet vnus ex hęredibus ſoluat & redimat partem non eſt ſublata actio hypothecaria in bonis quæ ſibi obuenerunt ex hæreditate quoad aliam partem cenſus reſtantem quod etiam locum habet in pluribus reis debendi. nam ſi vnus redimat partem ſibi contingentem non liberatur quoad reliquam partem cenſus, quæ redẽpta non eſt, veruntamen eſt, hæredem, qui partem cenſus redimit agere poſſe aduerſus cohęredes vt cogantur ſuas partes redimere argumen. textus. in l. his conſequenter. §. celſus. ff. familię erciſcundæ. l. hæredes. §. idem iuris. ff. eodem. tit. l. cum fructuarius

rius. ff. de vſufruct. l. is cum quo in fine. ff. de aqua, plura notat Petrus Foleri. d. verbo. inſtrum. gratiæ pro conſimili pretio, nu. 38. qui num. 39. vt rem certam & exploratam conſtitui poſſe vnũ ſolum offerendo totum pretiũ, totum cenſum redimere poſt Paul. de Caſtro Socin. Iaſſ. Boeri. ad Tiraquell. a ſe relatos.

Quinto dubitatur, an alius pro debitore poſsit offerre & redimere cenſum? Quam quæſtionem habui de facto proximis diebus & prima facie videbatur rem eſſe claram & perſpicuam quod quilibet etiam inuito, & repugnante debitore poſsit offerre & redimere cenſum argumento text. in l. ſoluendo. ff. de nego. geſ. & l. ſi prome. ff. de ſolutio. C. qui decem. §. ſed quid ſi ignorante. ff. eodem titu. & in. l. eum & poſt liminij. c. de capti, & poſtli. reuer. l. acceptam. C. de de vſuris. l. obligatione. C. de ſolutio. tex. in prin. inſtitu. quibus mod. tollitur obligatio. l. 3. titul. 14. part. 5. & ibi Greg. Lopez glo. maguer, & gloſſ. contradixeſſe. Sed nihilominus difficultatem facit quod celebre illud placitũ iuris vnunquenque pro debitore etiam inuito poſſe creditori ſoluere non conueniat huic proposito habet enim locum quotieſcunq; creditori offertur, vel ſoluitur duntaxat quod ſibi debetur. Cum vero principalis ſors offertur creditori non offertur neque ſoluitur illi, quod ſibi debetur, quia debitor non eſt obligatus ad redimendum, neque ad ſortem ipſam, quinimo creditor ipſe videtur hac in re debitoris vice, & munere fungi. Quippe obligatus ſit pati redemptionem reuendere, & ideo non ſolũ verſamur in terminis illorum iuriũ ſed in terminis oppoſitis, quod extraneus petit ſolui vel fieri, quod non ſibi ſed alij debetur, in quo ex diametro oppoſita regula eſt peti non poſſe l. inuito. C. de ſolutio.

Verum dubitationem diſtinctione complector, quod ſi extraneus offerendo ſortem & reliqua ſolam deſiderat ſuppreſsionem & redemptionem cenſus valet oblatio, & ſtatim ac ipſo vere cenſus extinctus eſt, & debitor in totum liberatus quandiu conſignans, vel offerens non reuocauerit oblationem & conſignationem, cum enim nõ ſit acceptata á creditore reuocari poteſt á conſignante iuxta reſoluta per omnes in l. acceptam C. de vſuris. ſi vero extraneus offerens ſortem & reliqua contendat ſibi cedi á creditore iura, & actionis ſibi competentes repelli debebit, nec creditor cogi poterit illi cedere & ratio differentiæ, eſt quia in primo caſu oblatio reſoluitur in veram ſolutionem, & meram liberationem,

nem,ac proinde ad propositum debent adaptari iura superius producta,& eadem naturalis æquitas dictat vt quilibet etiam debitorem census soluendo pro eo liberare possit:in secundo vero casu oblatio aut consignatio non tendit ad liberandum debitorem sed ad comparandum debitorem,sed ad comparandum sibi ius redditus quod inuito debitore fieri nequit argum. text. in l.inuitum. C. de contrahent. emp.& in l.nec emere.C. de iure deliberan.facit textus.in.l.id quod nostrum est.ff.de regu.iuris.3.quod etiam posthæc obseruatum inueni,a Guillelmo Onciaco lib.2.quibus Academi. q. 1.nu.2.post Bald.consi.190.vol5.

An autem compensatio impediat cursum redditus annuivi de quæ scribit Tiraque.de retractu lignagier.§.3. glo.3. quibus his de censibus commentarijs ex optarum finem imponimus ad laudem & gloriam omnipotentis Dei & intemeratæ Deiparæ Virginis Mariæ & honorem Diuorum Hieronymi & Feliciani quos elegi patronos ab ineunte ætate non enim multis implicati solicitudinibus vltra progredi potuimus:pollicemur tamen expolituros, & amplificaturos de cursu temporis, Compluti, die Diui Lucæ Anno, Millesimo quingentesimo nonagesimo.

FINIS.

COMPLVTI.

Ex officina Ioannis Gratiani defuncti.

Anno.M.D.X CIIII.

Typographus Lectori.

ACcipe studiose lector operis huius decẽsibus, eruditionis eximiæ duos indices, quos ego tibi offerre coactus sum ; quia propter authoris infirmam valetudinẽ, prolixamque infirmitatem,qua intempestiue corruptus & impeditus est, non potuit ipse conficere. Quippe qui mirabili sua eruditione,& rerum omnium, præsertim earum,quæ hoc volumine continentur, integra cognitione, multo facilius, atque perfectius confecisset.Habebis igitur in priori indici capita omnia,quæ quatuor his libris comprehendũtur, & de quibus rebus in singulis generaliter tractatur: in posteriori autem,ordine alphabetico inuentes specia tim referè omnes notatu dignas,de quibus in hoc opere,& ex professo & incidenter agitur : & ne illud legas perfuntoriè & superficie tenus,non per conclusiones, sed per dubitationes indicem hũc tibi disponam,vt tuo labore cum vberrimo fructu decisiones ipse decerptas. Inquo si aliquid diminutum,superfluum ve iudicaueris, non autori culpæ id tribuas, sed mihi ignorantiæ,vel audatiæ,quam propter magnam mei ergate animi significationem,poteris condenare. Vale.

INDEX GENERALIS OMNIVM CAPITVLORVM, QVAE

quatuor libris, huius voluminis decensibus continentur, in quo primus numerus significat folium, secundus paginam demonstrat.

LIBER PRIMVS.

Caput primum an census sit contractus iuris gentium. 17.2.
Caput secundum an census sit contractus nominatus, vel innominatus. 29.1.
Caput tertium an census sit contractus bonæ fidei vel stricti iuris. 36.2.
Caput quartum quid sit census. 44.2.
Caput quintum de vsura. 55.2.
Caput sextum, de pacto de retrouendendo, eiusque iusticia. 67.1.
Caput septimum, an contractus cẽsus, sit licitus. 7.4.1.
Caput octabum de conditionibus necessarijs ad iustitiam census. 86.1.
Caput nonum, de proprio motu Pij Quinti & conditionibus in eo requisitis ad iustitiã cesus. 97.1.
Caput decimum de quibusdam pactionibus quæ solent adijci, contractui censuali, an sit iustitię. 109.1.

LIBER SECVNDVS

continens quæ necessaria sũt in census creatione.

Caput primum, de pretio census. 128.1.
Caput secundum, quæ personæ valeãt ad censũ obligari. 146.1.
Caput tertium, in quibus rebus cẽsus constitui valeat. 155.2.
Caput quartum de vsufructuario superficiario, emphytheuta, vasallo, & alijs id genus, an valeãt imponere censum. 169.1.
Caput quintum, quo titulo possit census creari. 177.1.
Caput sextum, & vltimum an ex cẽsu debeatur gabella, & in quo loco sit soluenda. 193.1.

LIBER TERTIVS, de census progressu.

Caput primum, qua actione cẽsus petatur. 198.1.
Caput secundum de duobus reis debendi incensu constitutis. 26.1.
Caput tertium de fideiussore incensu. 215.1.
Caput quartum de hypotheca incensu. 218.2.
Caput quintũ, qui potiores in pignore habeantur. 225.
Caput sextũ de recognitione. 232.1.

LIBER QVARTVS.

Caput vnicum de redemptione census. 234.2.

Finis primæ tabulę.

INDEX

INDEX SECVNDVS SPECIALIS RERVM OMNIVM, QVAE

hoc volumine cõtinentur ordine alphabetico dispositus in quo sicut in superiori, primus numerus folium, secundus paginam tertius columnam demonstrauit.

A

Autoris causæ impulsiuæ ad hos cõmentarios conficiẽdos. 1.2.2.
A verbo censeo census deriuatur. 2.2.2.
Accipitur census pro descriptione & æstimatione patrimonij, vt tributum persoluatur, hispane el padron o encabeçamiento ibidem. 3.1.1.
Accipitur etiam census non solũ pro descriptione patrimonij sed etiam personarum & magistratus qui curam gerebat ciuiũ bona describendi propterea cẽsor apellatus est. 3.1.1.
Accipitur census pro eo quod annuatim prẽstatur alicui in recognitionem subiectionis. 4.1.2.
Agitur de intellectu text. in l. 1. §. item Iualino ff. de remissionibus & in l. in principio. ff si vsus fructus petatur, & in l. vti frui, §. verũ ff. eodẽ tit. 6. & 7. fo. per tot.
Alia acceptio census pro eo contractu in quo dato certo pretio, ius quoddam causatur exigẽdi certas pensiones annuas. 16.2.2.
Aduersus Dominum Ferdinandum de Mendoza probatur iure naturæ solum titulum non sufficere ad domini translationem 35.1.1.
Autorum varię expositiones illius loci Deutheronomi. 23. non fœnaueris fratituo. 63.2.1.
Apposito pacto de retrouendendo ad dominij translationem, est necessaria traditio. 68.1.
Agitur de intellectu tex. in l 4. ti. 6 li. 8. nouæ cõpilationis. 72. 2.2.
Agitur de interpretatione text. in c. illo vos de pignori. 73.1.1.
Aegregium discrimen inter pactionẽ illicitam, & vsurariam. 79.1.1.
Ad census iustitiam necessaria conditio est, quod libere possit debitor illum in totum vel in parte redimere, & inutilis conuentio in contrarium aducta 94.1.1.
Altera quæstio, an valeat pactum, vt emptori census liceat retrahere m censualem venditam, & refertur opiniones cõtrarię. 111.1.1.
Antiquo iure ciuili, vbi plures certã quantitatẽ promittebant simpliciter, erant obligati solũ pro virili, vbi vero in solidum promittebant, vel actũ erat q̃ esset duo rei debendi in solidũ teneantur. 206.1.1.
Agitur de interpetatione tex. in l. 1. ti 16. li 5. nouæ compilationis. 206.2.1.
Agitur de intellectu tex. in c. in si nuante qui clericiue l vouentes 124.1.1.
An valeat pactio commissi inter debitorẽ census & fideiussorẽ, & inutilẽ esse cõstituitur. 116.2.1.
Alia quæstio proponitur, an valeat pactum, vt si redditus ad certum tempus non soluantur possit repeti capitale, & aduersus Olanũ & Hierony. Grabielem resoluitur non valere. 120.1.1.
Accidentalia cõtractus tolli possunt contrario pacto, substãtia-

lia non vtique,naturalia vero si talia sunt,quod origini contractus coniunguntur eiusque substantiam recipiunt nó possunt contraria excludi conuentione 122.2.1.
Agitur de conciliando Martiano iureconsl.in lege vbi ita donatur ff.de donati.causa mor.cum Celso iuris consulto in l.cũ præcario,ff.de præcario.122.2.2.
Agitur de pretio iusto in cẽsu perpetuo irredimibili, & resoluitur esse reliquendũ cõsuetudine aut legibus patrijs,132.2.1.
An pẽdẽtelite super nullitate reductione, & moderatione census instrumentum censuale possit executioni mandari 138.1.2.
An super officijs valeat census cõstitui.164.2.1.
An super censibus constituivaleat ius redditus annui & aduersus Cassaneum resoluitur affirmatiue.166.1.1.
An vsufructuarius posset in vsufructu censum imponere.169.1.2.
Aduersus communem resoluitur vsum fructum vendi,locari, aut pignorari,posse:cedi vero extraneo non posse, ibique constituitur vera differentiæ ratio.169.2.2.
Agitur quid nam sit libellus & vnde dicatur.175.2.2.
An titulo legati census constitui possit.177 1.1.
An quando bona immobilia dantur in censum redimibilem redditus possit cõstitui minori pretio,quam ad vnius pro quatuordecim,& resoluitur affirmatiue 139.1.2.
An valeat conuentio, vt quandiu non soluitur dos,annuus redditus soluatur ad rationem vnius pro quatuordecim & constituitur valere.186.2.2.
Actione ex censu petuntur redditus decursi.198.2.1.
A principio non potest in aliquo fundo census constitui,nisi præcesserit obligatio personalis.219.1.1.
Agitur de intellectu tex.in l.2.C. de pignoribus,qua sanciturnon posse creditorem decursas pensiones exigere ex bonis contentis sub generali hypotheca,quãdiu non excusserithypothecam specialem.224.2.1.
An recognitiopræiudicet recognoscenti cum nonapparet neque cõstat de vero & primordiali titulo atque originaria census cõstitutione.232.2.1.
Alius pro debitore,an possit offerre & redimere cesum.237.2.2.
Aretinus refutatur dum ait quod non valet legatum annuæ quãtitatis quando principale nunquã exigi potestsed redditus annuus dum taxat & contrarium resoluitur esse verius.177.1.2.

B

Baldus laudatur.2.1.1.
Baldi duo eximia dicta refuntur& laudantur.2.1.1.
Bartholi doctrina commẽdatur & piaculũ ab ea discere asseritur.181.1.
Bonæ fidei variæ acceptiones referuntur 36.2.1.
Bonis moribus contrarium esse aliquid,quid sit explicatur,& actũ perquẽ libertas infringitur solo iure ciuili esse prohibitũ& ideo iure iurãdo posse cõfirmari.90.1.2.
Berengarij & communis interpretatio,ad l.vbi ita donatur ff. de donat.causa mor.& ad l.cũ præcario,ff.de præcario reijcitur& admittiturCorasij interpretatio quædam.123.1.2.
Barbacia reprobatur,quod dixerit vsuram proprie sumptam in alio quam in mutuo posse reperiri.178.1.2.
Bona vniuersitatis duplicia sunt quodam ad vsum publicum destinata quæque publica sunt vsu, & proprietate,quædam sunt inpecunia rei publicæ & proprio patrimonio.156.2.1.
Bona vniuersitatis qua sunt publica vsu,& proprietate non possunt alienari absque principis licentia,secus in his quæ sunt inpriuato & proprio rei publicæ patrimonio.156.2.1.
Bona quæ sunt in pecunia populi ac eius priuato patrimoniolicet alienarivaleant,non tamen libere, sed quibusdam solennitatibus adhibitis, quæ etiam referuntur.157.1.1.
Bona Monasteriorum,hospitalium & confraternitatum,ęquiparantur bonis ecclesiarum.156.2.2.
Bonis primo genij obligatis ex licentia principis,ad illa distrahẽda non est opus noua principis licentia.162.1.2.
Bartholi sententia communiter solet reprehendi in l.si constante ff. soluto matrimonio in principio 3.q tertia quæstionis principal.quia existimauerit bona fæudalia comprahendi in tacita hypothæca, quæ inducitur â lege in bonis mariti pro dotis restitutione.175.1 1.
Baldi doctrina explicatur, in l.2.C.communia delegatis & in capi.1.§.autem filibellario quibus modis feudum admitatur.175.1.2.

C

Census accipitur pro quodam contractu in quo translato vtroque dominio accipiens præstat singulis annis certam pensionem.4.2.1.
Creditor habet quasi dominium,& propterea vtilem rei vendicationem.8.1.2.
Census in emphytheusim obpactionem transformatur.13.1.2.
Comissum in censu locum habet figuratum sit desoluenda pensione & an id procedat in emphytheusi, ante lapsum bienij vel trienij 13.2.2.
Censualem contractum docet esse consuetudine inductum,eiusque origo & progressus non punitur.27.1.2.
Censum esse contractum nominatum ostenditur,exeo quod non præscriptis verbis aut infactum sed nominatam & specificam actionem competere.31.1.2.
Contractus innominati respectiui, etiam iure canonico & regio ante inpiementum nullam producunt obligationem.33.1.1.
Contractus nominati celebratimetu,sunt validi mero iure, innominati vero nulli,& inualidi.36 1.1.
Census non bonæ fidei, sed stricti iuris contractus est.38.2.2.
Contractus censualis principaliter personalis est,& secundario realis ideoque destructare manet integra obligatio personalis.47.1.2.

Conſtituitur quædam Ioannis de Medina definitio cenſus & improbatur. 48.2.2.
Cenſus æſtimandus & metiendus eſt fere ijſdem regulis, quibus ẽptio & venditio. 51.1.1.
Controuerſia, an poſsit emi cenſus ſub hac conditione, quod niſi redimatur intra decem annos, maneat irredimibilis, & propoſitis varijs opinionibus, reſoluitur, iniuſtum & vſurarium eſſe, ſi agatur vt maneat irredimibilis pro eodem pretio a principio cõſtituto, iuſtum vero ſi conuenerit, vt maneat irredimibilis pro iuſto pretio. 78.1.1.
Couarubias oſtenditur ſibi fuiſſe contrarius. 80.1.1.
Cenſus creatus pecunia non præſenti, eſt nullus in conſcientia, & redditus ſunt imputandi in ſortem principalem, etiam ſi pecunia fuerit antea debita. 92.2.1.
Cõditiones omnes, quę a Pio Quinto, deſiderantur ad iuſtitiam cẽſus, quę duodecim ſunt, referuntur. 103 1.1.
Cenſus minus iuſto pretio conſtitutus, an ſit nullus, aut validus, & reducẽdus ad pretiũ legitimũ, & nullũ eſſe reſoluitur. 105.1.1.
Creditor ſolum poterit exigere expenſas, quas fecit & probauit liquido ſe feciſſe. 108.1.1.
Celebris & quotidiana quęſtio proponitur, an valeat pactio cõmiſi in cõtractu vulgari, cũ quis dat ſuam poſſeſsionem alteri incẽſu certo pretio taxatã, & eſtimatã, vt quandiu pretiũ conuentũ ſolutũ non fuerit, emptor ſoluat reditũ ad rationẽ vnius pro quatuordecim ad pretij cõuẽti numerũ & reſoluitur valere. 118.1.2
Contractus celebratus, forma ſuperius propoſita nu. 35. & 36. c. 1. li. 2. non eſt cenſus ſed emptio. & venditio fundi cum pacto legis curabit. C. de actione empti. 119.1.1.
Cenſus ridimibilis conſtitutus maiori pretio quam ad rationẽ vnius pro quatuordecim nullus eſt omnino & redditus percepti ſunt imputandi in ſortem principalem. 135.1.2.
Conſuetudini minui poteſt pretiũ cenſus redimibilis a lege regia diffinitum, ibique reſoluitur cõ ſuetudinem iunaleſcere poſſe aduerſus legem humanam reſiſtentem conſuetudini, etiam futuræ. 145.1.2.
Cenſum non eſſe ſeruitutem probatur. 163.
Cenſus conſtitui poteſt in annonis publicis alijſq; iuribus ſimilibus & iniuris dictione. 167.1.1.
Cenſus, an conſtitui poſsit per ſententiam. 180.1.1.
Conuentio de ſoluenda certa quantitate annua, quando non ſoluitur dos iniri poteſt ad rationem vnius pro quatuordecim vel vndicim. 190.2.1.
Cenſus, præſcriptione conſtitui non poteſt. 190.2.2.
Contractus talis iudicatur, qualem verborum figura, & facies, oſtendit. 194.2.1.
Contractus celebratus ea forma de qua, in nume. 35. & 36. c. 1. lib. 2. eſt vera emptio & venditio fundi cum pacto legis curabit. C. de action. ẽpti & venditi. 140. 2.2.
Cõſtituto cẽſu ſuper aliqua domo ſi debitor vẽdat ipſã domũ p 400 aureis cũ ſuo onere, an gabella debeatur, etiam reſpectu quãtitatis ſortis principalis redditus annui, an vero ſolum reſpectu pretij quod datum fuit in pecunia numerata. 194.2.2.
Clericus, an ex cenſu teneatur ſoluere gabellam. 197.1.1.
Capellania collatiua eſt beneficiũ Eccleſiaſticum. 197.2.1.
Clericus negotiator cogitur ad ſoluendum Bectigal. 198.1.1.
Clericus negotiator prius ter moneatur, quam cogatur adſoluendum Bectigal. 198.1.1.
Creditor, cui plures res fuerunt iure hypothęcæ obligatæ, poteſt aduerſus quemlibet ex pluribus earumdem rerum poſſeſionibus inſolidum agere. 207.1.1.
Creditor qui via ordinaria conuenit vnum ex pluribus reis debendi, eumdem libere poterit conuenire via executiua, etiam coram alio iudice. 208.22.
Creditoris ſola confeſsio de recepta pecunia, an ſufficiat vt fideiuſſor conuenire poſsit debitorem principalem & gaudere creditoris priuilegio. 116.2.2.
Conſtituitur difirentia inter hypothecam cenſualem, & alias hypothæcas. 2.20.1.2.
Creditor prior indiem, vel ſub conditione præfertur poſteriori, etiam ante diem vel conditionis euentum. 230.2.1.

D

D. Didacus de Vera Salmãticæ, in pontificio iure primarius, laudatur. 30.1.2.
Diſputatur an ſit duplex dominum directum & vtile. 5.2.1.
Differẽtia tertia inter cenſũ & empythæuſim, vt res cenſualis alienari poſsit irrequiſito dominio nõ vero res empytheutica. 16.1.1.
D. Didacus de Sahagum Salmanticæ in pontificio iure primarius, laudatur. 4.2.2.
Defenditur communis ſententia, vt iuſgentium duplex ſit vnum primæuum, & alterum ſecundarium. 19.1.2.
Diſputatur, an cenſus ſit contractus, qui conſenſu vel re perficitur, & reſoluitur, eſſe contractũ qui reperficitur. 32.1.1.
Differitur de ratione quare certi ſint contractus bonæ fidei & ſtricti iuris. 37.1.2.
Diſcutitur, an in contractibus ſtricti iuris locum habeat remediũ tex. l. 2. C. de reſcin. ven. 42.2.1.
Defenditur aduerſus. Albornoz. Antoni. Gomez. Matienço & quoſdam alios in contractu redditus annui, nullum dominium neque directum neque vtile rei ſupoſitæ annui redditus præſtationi, trãſire in creditorẽ, ſed manere penes debitorẽ. 45.2.2.
Diſputatur, an in contractu cenſuali poſsit interuenire fideiuſſor & reſoluitur. poſſe. 46.2.1.
Differentia inter mutuum & cenſum. 53.2.2.
Deffinitio vſurę ab Innocẽtio tradita q̃ſit quidquid ſorti accedit ex pacto & ſpe præcedẽti. 56.2.2.
Diluuntur argumenta propoſita contra iuſtitiam cenſus. 76.2.2.
Doctorum varietas in aſignãdis cõditionibus ad iuſtitiã cẽſus alij enim ſex. alij, plures, vel pactiores expoſcũt cõditiones. 86.2.1.
Debitor in cenſu nullatenus poteſt ad redimendũ obligari. 95.1.2.
Diſſeritur, an valeat pactio vt vẽditor nõ poſsit alienari rẽ ſuppoſitam cenſui, & proponitur opinio affirmatiua. 109.1.2.

Differitur,an si modius tritici vẽ datur quatuordecim argenteis eo adiecto, quód onus Gabellæ spectet ad emptorem,sit iusta & secura venditio in vtroque foro . Resoluitur affirmatiuê. 132.1.1.

Differitur etiam de iusto pretio in censu redimibile.133.2.1.

Disputatur,an sint licitæ leges ciuiles & regiæ disponentes debitum personale præscribi posse cum mala fide.136.2.2.

Differitur , an hæredi bonæ fidei prosit debiti personalis præscriptio.137.1.2.

Differitur,an mente captus possit censum celebrare.148.2.1

Differitur,an super molindinis cẽsus valeat imponi vt resoluitur affirmatiuè.167.1.2.

Declaratur illa propositio resoluto iure dantis resolui ius accipientis.173.2.2.

Differitur, an emphyteuta possit in emphyteusi cõstituere vsum fructum & seruitutem imponere.174.1.1.

Differitur , an titulo dotis census valeat creari: & non posse resoluitur,quia solo titulo emptionis,& venditionis constituitur. 186.2.2.

Disputatur,an iure regio publica instrumenta,quæ carent clausula guarentigia habeãt exsecutionem paratam.198.2.2.

Dispositio tex.in l.11.titulo.12.parti.5:extenditur ad eam, qui vel pecuniam pro alio se soluturũ constituit.216.2.1.

Disputatur,an plures possessores rerum hypothecatarum in solidum conueniri valeant,& resoluitur affirmatiue.220.2.1.

Dominus census non potest agere absolute & simpliciter aduersus tertium possessorem,vt cognoscat censum, sed tenetur libellum concipere alternatiue, vt recognoscat censum, vel creditori dimittat rem affectam onere census.232.1.2.

Disputatur,an qui vt tertius possessor recognouit Dominum census re alienata,& translata in alium absq; fraude conueneriposs sit de cætero pro redditibus, & pensionibus.233.2.2.

Diffinitiones vsurę Dominici de Soto & Francisci Ottomani refelluntur.59.2.2.

Debitor annui redditus in dotem cõstituti,si fortem & reliqua soli marito persoluerit, liberationem non consequetur.237.1.2.

E

Explicatur textus in capitulo primo de in integrum restitutione 4.2.1.

Exponitur,an vsufructuarius habeat vtile dominium. 6.1.2.

Explicatur *l.* C.responsum in l. & fine§.restitutus,vt in.§.sed quod Papinianus.ff.de minoribus.8. 1.2.

Explicatur vulgare dictum , iuramentum sequi naturam actus, cui adhæret.14.2.1.

Explicatur quo modo conueniant ista duo iure naturæ furtum esse prohibitum.21.1.2.

Explicãtur illa verba exceptis qui busdam , ex l.ex hoc iure ff. de iustitia,& iure.24.1.1.

Ex contractu meticuloso nasci ciuilem, & naturalem obligationem ostenditur.24.2.2.

Ex contractibus nominatis ante implementum nascitur obligatio ciuilis & naturalis:in nominatis vero nec naturalis oritur obligatio,saltem in conuentionibus respectibis.31.2.2.

Emphythęusis est contractus stricti iuris.38.2.2.

Etiam si species detur æstimata nõ contrahitur census.52 1.1.

Ex natura rei,atque inspecto iure diuino,& naturali,potest,in sola persona constitui census , secus vero attenta extrauag. Pij Quinti.89.1.1.

Ex census , aut descensus in retio extra aut infra latitudinem iusti pretij si consistat in modica& exigua quantitate,emptio & venditio licita est, neque subiacet restitutioni,ex doctrina Scoti approbata communiter.128.2.2.

Explicatur quis dicatur prodigus.149.2.1.

Ecclesia non tenetur ex contractu censuali,nisi probet creditor pecuniam fuisse versam in vtilitatem Ecclesię,quæ locum habet in republica & ciuitate.159.1.1.

Excommuni sententia ius vsus fructus nequit ędi,alienari,aut pignori,vel hypothecæ subijci,potest autem ipsa commoditas fructus percipiendi,quæ durat quã diu viuit vsufructuarius.169.2.1.

Excommuni sententia ius redditus annui constitui potest in ipsa commoditate percipiendi fructus.196.2.2.

Explicatur quid sit superfities.173 1.1.

Emphytheuta potest in ęphytheusi constituere vsum fructum , & seruitutem imponere.174.2.2.

Ex sententia Aymonis,& Follerij census potest contitui titulo legati,donationis,alijsque titulis. 177.1.1.

Ex sententia Pauli Castrensis resoluitur absolute valere legatum annuæ quantitatis,etiam vbi,& sors & redditus semper exigi potest.177.2.2.

Ex redemptione census vectigal non debetur.193.2.1.

Emptore redditus annui cedente alteri ius suum,pecunia acepta, an debeatur gabella ex ea cessione.193.2.2.

Ecclesia,monasterium,hospitale & similia non debent gabellam ex contractu cẽsuali.197.2.2.

Excommuni sententia quando debitum procedit ex causa onerosa soluens in totum repetit ab alijs,correis,si nullam sensit vtilitatem,si vero totam in nihilum, si vero partem pro parte.209. 1.2.

Explicatur qualiter procedat fideiussorem , cui sunt â creditore actiones cessę,potiri eius iure& priuilegio.216.1.1.

Emptor redditus annui potest , omisso tertio fundi possessore,agere aduersus ipsum constituentem , vel eius hæredes , etiam si non possideant rem super qua census fuerit constitutus. 220. 1.1.

F

Ferdinandus de Mendoza laudatur.19.11.

Fideiussor interuenire non potest incensu pro pensionibus ipsis. 48.1.1.

Frequens est triplex genus pactorum in contractu,emptionis &

venditionis videlicet legis comiſoriæ additionis in diem & de retrouendendo & quale vnum quoque ſit explicatur. 67 1.2.
Furioſus non poteſt cenſum celebrare. 148.1.2.
Facultate redimendi collata in ęptoris arbitrium venditor libere poteſt redimere & redditus interim precepti ſunt imputandi in ſortem principalem & in emptorem locum habebunt pœne in vſurarios ſtatutæ. 81.1.2.
Furioſus & mentecaptus æquiparantur. 148.2.1.
Fatui & ſubſtipidi alia ratio eſt quam furioſi, & menteçapti. 148 2.2.
Fructus pendentes interbona immobilia computantur. 167.2.2.
Fæudatarius ex ſententia Petri Follerij abſque domini aſſenſu poteſt iure feudali imponere iusannui redditus. 174.2.2
Fideiuſſor conuenire poteſt non excuſo debitore principali vbi renuntiatum eſt beneficio excuſionis. 215.2.1.
Fideiuſſor, qui ſoluit redditum annuum duplici actione poteſt illum repetere â debitore principali, altera eſt actio mandati, & altera ceſa â creditore principali. 215.2.2.
Franciſcus Sarmiento reputatur. 9.2.2.
Fideiuſſor cui ſunt actiones ceſe â creditore, gaudet omni priuilegio, quo gauderet creditor, & ideo præferri debet omnibus quibus præfertur creditor. 16. 1.1.
Fideiuſſor, qui ex contractu cenſuali, diu fuit inobligatione an debitorem çogere poſsit, vt eũ eximat ab obligatione & fideiuſſione. 217.1.1.
Fundum incenſu, abſolutè & generaliter adijci, loco fideiuſſoris, vel pignoris pro ſecuritate. 219.1.1.
Fideiuſſor obligatione prior, licet ſolutione poſterior, præfetur creditoribus reliquis poſt contractam fideiuſſionem. 130.1.1.

G

Generalis renuntiatio caſu infortuitorum valida eſt. 106.1.2.
Generaliter conſtituitur in vſu fructu poſſe abvſu fructuario imponi ius annui redditus duraturum quandiu vita vſu fructuarij. 170 2.2.
Gener percipiens fructus ex fundo ſibi dato inpignum quouſque ſibi dos ſoluatur lucri facit illos vltra ſortem principalem. 186.2.2.
Gener ius ſuum çedere poteſt alteri. 190.2.2.
Gabella debetur ex cenſu, quia cẽſus emptio & venditio eſt. 193. 1.1.
Gabellæ onus ad venditorem expectat iure regio, licet iure ciuili ad emptorem pertineret. 193. 1.2.
Gabella' an debeatur exceſsione cenſus, quæ fit loco pretij alterius rei, quæ emitur & venditur. 194.1.1.
Gabellam vnam & non duplicem deberi exceſsione cenſus quæ fit loco pretij alterius rei, quæ emitur & venditur. 194.1.2.
Generaliter affirmat Ronchægalus correum, qui totum ſoluit, nihil poſſe â coreo repetere ſed reprehenditur. 210.2.2.

H

Homo liber an poſsit promittere operas, & ad illas in perpetuũ ſe obligare. 88.1.2.
Hominem liberum poſſe dari pignori oſtenditur, & explicatur tex. in capitulo ſecundo de pignoribus, & in l. ob ęs alienum c. de actionibus & obligationibus. 89.2.2.
Haberi fides de pretio incenſu non poteſt, & ideo ex natura rei, & ante Pij Quinti proprium motũ eſt neceſſaria realis & actualis pecuniæ numeratio çontemporanea formationi contractus. 91.2.2.
Hiſpano iure tutor alienare, & obligare poteſt omnia bona mobilia minoris abſque decreto. 147.2.1.
Humanæ actiones confectæ abębrio carent robore firmitatis. 149.1.2.
Hodie ex Triden decreto ſeſſ. 23. c. 6. clerici in maioribus non habentes Eccleſiaſticarum beneficium adſoluendam gabellam tenentur. 197.1.2.
Hypothæca prior præfertur poſteriori, etiam ſi prima ſit generalis, & ſecunda ſpecialis. 227. 2.1.

I

Intellectus ad tex. in capitulo cõſtitutus de religioſis domibus. 11. 2.2.
Impugnatur communis ſententia, & oſtenditur non valere pactũ vt incenſu locus ſit comiſſo. 12. 2.2.
Iuramentum nunquam operatur contra naturam actus cui apponitur. 15.1.2.
Ius gentium anſit duplex, vel ſimplex, & vnicum. 18.1.1.
Ius naturale duplex eſt vnum poſitiuum, & alterum negatiuum, ibique explicaturquo modo ius humanum eſſe poſsit naturali contrarium, 19.1.1.
Ius naturale, an cadat in bruta experti a rationis. 22.1,2.
In contractibus nominatis antę implementum non admittitur pœnitentia, admittitur vero inconuentionibus innominatis etiam iure pontificio & regio. 33.1.2.
In contractibus bonæ fidei dolus dans cauſam contractui eficit contractum nullum, ſed incontractibus ſtricti iuris non vtique. 39.1.2.
In bonæ fidei contractibus â tempore morę, vſura debentur ſed incontractibus ſtricti iuris nõ. 39.2.1.
Incenſu pretium debet eſſe pecunia numerata, & ideo quando datur oleum, tritiçum, argentum, vel aliqua alia ſpecies vt ratione eius ſoluatur, annua penſio cenſus non eſt. 51.1.2.
Improbatur diffinitio vſuræ, quod ſit lucrum ex mutuo pacto debitum vel exactum. 59.1.2.
In emptione & venditione alijſque contractibus non committitur vſura, niſi quatenus ſubijs latet quoddam mutuum palliatũ 26. 2.2.
Iure diuino euangelico, & iure põtificio ciuili & regio vſura improbatur. 65.2.2.
In pacto commiſoriæ, vt additionis in diem Dominum rei venditæ, re-

tæ,retransfertur in venditorem abique noua tradditione,ita tamen si apoſtum fuerit in continenti.67.2.2.
Improuatur communis ſententia & oſtenditur eſſe differentiam inter pactumlegis commiſſorię & additionis indiem.69.2.1.
Inutilis eſt in contractu cenſuali confeſsio de recepto.102.2.2.
Inſtrumentumcenſuale habẽs clauſulam de non alienando non poteſt exſecutioni mandari aduerſus tertium poſſeſorẽ.120.2.1.
In hoc retractu non habent locum nouem dies à lege regia conceſi ad retrahendum.123.1.1.
Improuatur quotidiana praxisqua obtentum eſt vt creditor mittatur inpoſſeſionembonorum omnium debitoris pro redditibus decurſis 121.1.1.
Inutilis eſt profeſsio religionis, quæ fit ex pactione adiecta vt proficiens valeat propium retinere.123.2.2.
Incenſu habet locum retractus iure ſanguinis ex ſententia Fabrij ſed contrarium reſoluitur eſſe verius 125.1.2.
In creatione cenſus potiſsimum quod a tendi debet pretium eſt. 128.1.1.
Iure diuino naturali non eſt diffinitum certum pretium cenſus & ideo in eo conſuetudo,aut ſtatuta locorum atendi debẽt. 132.1.2.
Informa conuentionis, de qua fit mentio num.35.& 36.c.1. lib.2. redditusnon ſunt neceſſario ſoluendi ad rationẽ vnius pro quatuordecim,ſed aliquãdo ad maiorem rationem ſolda debent, neque in hac ſpecie locũ habet lex regia, quæ certum ſtatuit pretiũ cenſus redimibilis. 141.1.2.
Informa conuentionis de qua nu. 35.& 36. cap.1.lib.2.non habet locum diſpoſitio tex.& in l.4.titul.15.li.5.nouę compilationis, & ideo conuenire poteſt deſoluenda penſione in oleo,frumento,vel tritico.143.1.1.
In infantem aut infantiæ proximũ neç ciuilis nec naturalis obligatio cadit & ideo non poteſt ſe ad cenſum obligare.146.2.2.
Impubes proximus puber tati ſine tutoris conſenſu non poteſt ad cenſum obligari:illo autem authore recte poterit, ſed ſi læſus fuerit reſtitui poterit.147.1.1.
In rebus,quæ in nullius bonis ſunt non poteſt cenſus conſtitui: ne in his,quæ iure naturali omniũ ſunt communia: neque in his, que publica ſunt.156.1.1.
In fructibus beneficiorum non poteſt cenſus conſtitui.159.2.1.
Inre dotali æſtimata libere poteſt maritus imponere ius annui redditus,ſecus vero inre dotali æſtimato.160.1.1.
Inbonis ſubiectis fideicomiſſo, & reſtitutioni cenſus imponi poteſt duraturus tandiu, quandiu vita eius,qui impoſſuit 161.1.1.
Inpublicis officijs non habentibus adminiſtrationem iuſtitia cenſus conſtitui poteſt,in alijs vero non 166.1.1.
In habitatione,quæ ſeruitus perſonalis eſt,ius redditus annui conſtitui poteſt.170.2.2.
Inproprietate inuicto proprietario nõ poteſtvſus fructuarius cẽſum imponere.172.1.2.
Indiſtincte reſoluitur non valere ſententiam,que debitor condonatur adſoluendum mille, & quandiu non ſoluit,reſoluat redditum eorum.180.2.1.
Interpretatur tex.in cap. ſalubriter de vſuris.186.2.1.
Iure communi penſiones decurſæ non poſſunt exigi via exſecutiua, etiã ſi debeatur ex inſtrumẽto publico.168.2.1.
Iure regio quando de contractu cenſuali confectum eſt publicũ inſtrumentum agi poteſt via exſecutiua pro penſionibus decurſis.198.2.2.
Ius exſecutiuum competens ex cẽſuali inſtrumento,an præſcribãtur,10.annis.199.2.2.
In cauſis poſſeſſoris ſufficiunt ſemiplenæ probationes.204.1.1.
Inquiritur an res quæ annui reddi tus onere ſunt affectæ loco ſolius hypothecæ ſint an vero ſe habeant ad modum ſeruitutis. 218.2.1.
Inpignoribus & hypothæcis, qui prior eſt tempore potior eſt iure.226.2.1.
In pignore prætorio conceſſo publicis creditoribus ex aduerſis titulis procedit regula,quiprior eſt tẽpore, potior eſt iure.227.1.2.
In bonis quæſitis poſt hypothecã fiſci an præferatur fiſcus priori creditori.227.2.2.
In bonis vniuerſitatis,quæ publica ſunt, vſu & proprietate cenſus conſtitui non poteſt ſine principis licentia, in alijs vero recte abſque illa poteſt,dum modo interueniant ſolennitates,quæ requiruntut in deſtrahendisbonis vniuerſitatis.157.1.2.

L

Late diſcutitur vnde proceſerit quod nominatis conuentionibus nomen elegans & ſpecificum fuerit conceſſum & denegatum,in nominatis conuentionibus.29.2.1.
Licet mutuanti ſperare lucrum ex amititia,& gratitudine.60.2.1.
Licita eſt pactio,vt quandiu tollitur facultas redimendi fiat compenſatio pretij importionabiliter.80.1.2.
Liciti ſunt cenſus temporarijdeterminata temporalitate etiã ſi cumulus penſionum ſortem excedat.81.2.2.& 82.83
Latiſsime diſſeritur de cenſu vitalitio, quem licitum eſſe reſoluitur.83.2.1.
Leges humanæ non obligant niſi fuerint moribus receptæ,ſiue in iuditio animæ,ſiue in foro exteriori.100.1.1.
Late tractatur, an commiſi pactio valeat in his redditibus annuis & reſoluitur non valere.113.1.1.
Late diſſeritur,an quando exceſus vel deſcẽſus eſt, vltra vel infra latitudinem iuſti pretij, & venditio & emptio peccatum inuoluat, & ſit obnoxia reſtitutioni. 128.2.1.
Latiſsime diſcutitur,an cenſus poſt quam creatus eſt ad rationem vnius pro quatuordecim vendi poſsit minori pretio & reſoluitur negatiue.143.1.2.
Lex regia quę diffiniuit certumpretiumcenſus redimibilis comprehendit etiam clericos,& Eccleſias.145.2.2.
Libellarius poteſt inlibello ius redditus annui imponere.176.1.1.

Libellus & emphythæusis in effectu non diferunt. 176.1.1.
Legato redditu annuo supercerto fundo, an ille fundus sit hypothecatus pro redditu illo. 1. 8 2.1.
Latissime disputatur an datione in solutum census valeat constitui & probatur multis argumentis non posse, ostenditur ex natura rei, & ante constitutionem extrauagantem Pij Quinti ad census validitatem esse necessariam realem presentiam & actualem numerationem pecuniæ contemporaneam creationi & formationi contractus. 183.1.2.
Leges, quæ iubent gabellam solui ex contractibus, sunt odiosæ & restringendæ. 194.1.2.
Late disputatur quo in loco ex censu vestigal soluendũ sit. 195.1.2.
Licentia concessa a principe ad cõstituendos redditus annuos super bonis maioriæ, eorũq; bonorum suppositio ita demum locũ hit si bona libera deficiant. 162.1.1.
Late descutitur, an in seruitutibus institui valeat ius redditus annui, & defenditur communis differentia inter seruitutes rusticas, & vrbanas. 171.1.1.
Late differitur an pro annis redditibus locum habeant remedia possessoria. 200.2.2.
Late differitur, an correus debendi fideiussor vel possessor fundi specialiter obligati offerendo sortem cum vsuris possit cogere creditorem vt alijs cedat ius redditus ipsius. 211.2.1.
Liberetur ne debitor offerendo tutori vel curatori sortem & redditus decursos. 235.1.2.

M

Multiplex vsuræ acceptio. 55.2.2.
Mentalis & intentionalis vsura vere & propie vsura est. ibidẽ. 2.1.
Malum intrinsice non est sepriuare libertate, & ideo iuramẽtum in specie tex. in l. si quis pro eo ff. de fideiussoribus valet & seruandum est iure canonico. 88.2.1.
Minus dimidia parte census non potest debitor illum redimere. 95 1.1.
Motus proprius Pij Quinti deforma creandi census an potuerit apud hispanos non recipi moribus. 97 & 7. 98. & 99.
Mercator merces eadem vni venderepotest iustẽ pretio supremo alteri medio, & alis infimo, & pecunia credita iuste potest eas merces vendere pretio supremo, quas statim pecunia numerata pretio medio aut infimo erat venditurus. 28.1.2.
Minoris ętatis plura tempora constituuntur á philosophis, medicis, & iure consultis. 146.1.2.
Minor non tenetur probare incõtractu censuali pecuniam versam fuisse in eius vtilitatẽ, quoniã id incumbit creditori. 147.1.1.
Mutus â natura si habeat intellectũ recte contrahit & sufficit ad hoc habere qualem qualem intellectum. 150.1.2.
Mulier coniugata sine licentia mariti non potest se obligare ad cẽsum, cuius referuntur variæ limitationes. 152.2.2.
Maritus in bonis dotalibus an possit censum constituere. 159.2.2.
Mulieri luxuriosæ, & libidinosa intercedi potest bonorum ad ministratio. 150.1.1.
Mulier quæ iure iurando pretio cõsensit census constitutioni factæ a marito super re dotali petere potest ab hæredibus mariti se indemnem coseruari. 160.2.2.
Molineus refertur contra communem. 210.1.2.
Mulier pro dote agere potest hypothecaria aduersus tertios bonorum mariti possessores non excuso marito, quod etiam locũ habet in fisco. 220.2.1.

N

Non valet pactio, vt census redimi debeat maiori pretio. 80.2.1
Nequit census secundum communem sententiam in sola nuda aque persona constitui. 86.2.1.
Non potest creari census exquantirate antea debita. 92.1.1.
Nullus est census eiusque instrumentum in quo tabellio non prebet fidem de actuali pretij numeratione, & debitor confitetur se recepisse & renunciat exceptioni non numeratæ pecuniæ. 92.2.2.
Nec seruandus est in foro ecclesiastico Pij Quinti proprius motus de forma creandi census, quia principium non fuit vsu receptus ibidem.
Non improbatur pactio de percipiendo lucro cesanti, etiam stante motu Pij Quinti. 107 1.2.
Non valet conuentio, vt si debitor ad certum diem nõ soluerit pro singulo quoque die vnum aureum soluat aut aliam pecuniæ quantitatem. 107.2.2.
Non valet conuentio, qua actum est, vt venditor census teneatur vendere rem censualem magis domino census, quã alteri. 112.1.1.
Naturale pretium non consistit in puncto in diuisiuili sed latitudinem habet medij infini, & supremi intra, quam res potest diuersis pretijs vendi absque peccato. 128.1.1.
Naturale pretium variatum est, nec potest certo pretio definiri & ideo de varijs circunstãtijs perpendendum est, legitimum vero pretium non consistit in puncto indiuisiuili, neque excedi potest absque peccato & obligatione restitutionis, si excessus notabilis sit. 131.1.2.
Nauarrus allegat distinguens, in hac quæstione, an census posit per sententiam constitui & reijcitur. 180.2.1.
Non debet censeri lucrum cesans, quod creditor potueritpecuniã dare ad censum redimibilẽ. 181.1.1.
Non licet appellare à sententia lata in possessorio. 204 2.2.
Nouiori iure authenticorum plures rei debendi etiam si fuerint obligati insolidum, non possunt insolidum conueniri, nisi alter sit absens, vel inops, idque procedit iure regio septem partitarum. 206.1.2.
Non solum recognitio formalis & expresa prejudicat recognoscẽti, & his, qui ab eo titulum & causam habent ex sententia Aymonis, consilio. 217. sed etiam virtualis & tacita. 233.1.2.
Neque á solo vsu fructuario, neq; a solo fructuario redẽptio fieri potest,

poteſt,ſed ab vtroque ſimul fieri debet.237.1.2.

O

Oſtenditur cenſus pro tributo accipi,& cenſitorem appellatum,eum magiſtratum qui exigendis publicis tributis propo nebatur.3.1.2.

Oſtenditur conductorem agri publici & ad longum tempus habe re vtile dominium.6.1.1.

Oſtenditur Hermogenia. in l. ex hoc iure ff.de iuſtitia & iure loqui de ſtipulatione acceptila dotis , dictione & conuentione, qua ex l.12 tabularum actio iniuriarū tollet ipſo iure.2. 6. 1.2.

Oſtenditur etiam inſpecto iure naturæ licitam eſſe pœnitentiam ante implementum incontractibus innominatis.33.2.1.

Oſtenditur ad contractum cenſualem non ſpectare remediū tex. d.l.7.2.ſicut non habere locum vbique â lege pretium eſt taxatum.4.1.1:

Omni iure naturali diuino , poſitiuo,canonico,ciuili,& regio vſura prohiuita eſt.6.3.1:2.

Oſtenditur aduerſus Mēchacam in pacto legis commiſoriæ haberi fidē de pretio & dominium tranſire in emptorem. 70.1.1.

Oſtenditur in ſpecie eſſe iuſtum & licitum cenſum redimibilem & irredimibilem.77.2.2.

Oſtenditur,qualiter pubes minor 25.annis habens curatorem bona ſua valeat ad cenſum obligare:147.2.2.

Officia publica,quæ habent iuſtitiæ adminiſtrationem vendi nō poſſunt,quæ vero illam non habent,vendi poſſunt.164.2.1.

Officia publica iuſtitiæ adminiſtrationem non habentia vendere poſſunt Marchiones,Duces,Comites , alijque domini inferiores principe.165.1.1.

Officia publica non habentia iuſtitię adminiſtrationem vendi poſſunt â priuata perſona priuatæ perſonæ.165.1.1.

Officia hęc â patre filio empta imputantur illi in legitimā.165.2.1.

Officia publica comparata , matrimonio conſtante communicantur inter virum& vxorē.165.2.2.

Officia publica includuntur ſub generali hypotheca bonorum & poſſunt ſpecialiter in hypothecam dari,ibique oſtenditur qualiter in illis poſsit fieri exſecutio.165.2.2.

Oſtenditur cenſum in dubio redimibilem potius quam irredimibilē præſumi.192.1.2:

Oſtenditur præteritas penſiones lapſu decēnij non poſſe peſsuia exſecutiua poſſe autem futuras 200.2.1.

Obligatis inſolidum pluribus reis debendi,creditor liberam electionē habet , vt quemlicet ita poſſet in ſolidum conuenire, quod conuentovno cōtraquem egerat,primo poſt illum ad aliū reuerti poſsit.207.1.2.

Oſtenditur clauſulam de non alienando debere eſſe generalem& non limitatam ad certas perſonas, vt inſtrumentum cenſuale poſſet exſecutioni mandari aduerſus tertios pignoris poſſeſſores.29.12.2.

Omne creditum dupliciter conſiderari poteſt,vnum eſt quod ſola innititur actioneperſonali,alterum quod ſimul cum illa hypothecam,habet vel tacitam vel expreſam , vel generalem, vel ſpecialem , aut vtranque ſimul 225.2.2.

Obligatio ſortis,& reddituum facta creditori congruo loco & tempore non ſufidit , ſed neceſſaria eſt conſignatio & depoſitio.235.1.1.

Oblatio & conſignatio vt iure conſiſtat debet fieri ſimul cum redditibus decurſis pro rata temporis.235.1.2.

P

Propoſitio totius operis.2.1.2.

Pactio efici poteſt vt in cenſu ſit locus comiſſo.12.2.1.

Perſpicue comprobatur , extrauagantes inſertas corpori iuris communis habere publicam authoritatem.28.2.1.

Proponitur vera ratio , quare mutui contractus non referantur inter bonæ fidei contractus.37.2.1.

Proponitur vera cenſus definitio , vt ſit contractus inſtitutus â conſuetudine , exquo vnus vendit , & alter emit ius certi redditus ſingulis annis ſoluendi in pecunia.51.1.1:

Pacto de retrouendendo concepto verbis obliquis non poteſt agi aduerſus tertium poſſeſſorem,poteſt autem ſi verbis directis conceptum fuerit.71.1.2 .

Pactum de retrouendendo omni iure licitum eſt.71.2.1.

Proponuntur variæ rationes,quæ oppugnat contractum cenſiticum,& referuntur authores, qui negant eſſe iuſtum. 74.1.2.

Pactum de retrouendendo ita conceptum , vt non liceat niſi poſt certum tempus redimere , & interim emptor fructus lucretur vſuram continet.79.1.2.

Pactio , qua conuenit vt non liceat redimere niſi poſt certum terminum nulla facta re compēſſatione pretij vſuraria.80.1.1.

Pactio , qua facultas redimendi confertur in voluntatem emptionis non valet. 80.1.2.

Pactum de anticipatis ſolutionibus incenſu continet vſuram 104.2.2.

Pretium duplex eſt, vnum naturale ſeu arbritarium , & alterum legitimum.129.1.1:

Penſionum ſolutarum vltra pretium legitimum conditioni & repetitioni præſcribi , poteſt.136.2.1.

Pupillus nulla bona poteſt obligare adcenſum , tutor vero mobilia quę ſeruando ſeruari non poſſunt,abſque decreto rede poterit , non vero quæ ſeruando ſeruari poſſunt aut immobilia. 147 1.2.

Pubes minor 25. annis ſine curatore obligare poterit mobilia quæ ſeruando ſeruari non poſſunt , alia vero bona minime niſi decretum iudicis interbenerit. 147. 2.1.

Prodigus an ex contractu tenea-
tur.149.2.2.
Primogenij possessor in bonis
maioriæ potest constituere
illius annui redditus dura-
turum quandiu ipse dixerit.
161.1.2.
Proprietarius etiam inuito vsu
fructuario potest in proprie-
tate censum constituere.172
1.2.
Proponitur egregia quæstio, an
superficiarius in superficie
possit censum constituere.
173.1.1.
Priuiligiorum quædam sunt per-
sonalia, & quædam rea-
lia & personalium quędam
concessa personæ tantum,
& quædam tributa quibus
dam personalibus actioni-
bus ratione contractus vel
quasi ex pluribus proficis-
cuntur.225.2.2.
Priuilegia realia sunt induplici
differentia quædam conce-
sa rebus, quibus cohærent,
& quædam concesa iuri-
bus, quę habentur, in re.
225.2.2.
Prior creditor habens tacitam hy
pothecam præfertur haben-
ti expresam posteriorem.
226.2.2.
Prioritas hypothecæ non solum
prodest agendo, sed etiam
excipiendo vel replicando
226.2.1.
Prior creditor habens tacitam hy
pothecam prefertur haben-
ti expressam posteriorem,
ita demum si tacita hypothe
ca prior contenta sit instru-
mento publiço.226.2.2.
Prior creditor præfertur fisco &
rei publicæ posteriori quin-
imo Imperatori R&egi.227.
2.2.
Prior creditor præfertur posterio
ri etiam si secundus cre-
ditor conuenerit de venden-
da hypotheca vel pignore &
prior non.228.2.1.
Proponitur æsti an libellarius
posit in libello censum im-
ponere.175.2.2.
Proponitur cómunis resolutio an
valeat legatum annuæ quan-
titatis ibi & sors & redditus
semper exigi potest. 177.
1.2.
Prior creditor ex titulo lucrati-
uo an præferatur posteriori
ex titulo oneroso.231.2.1.
Prior creditor præfertur poste-
riori etiam si res hypothæca-
ta tradita fuerit posteriori.
228.2.1.
Prior creditor reuocare & condi
cere potest pecuniam solu-
tam posteriori creditori &
bona fide consumptam.228.
2.2.
Prior creditor præfertur non so-
lum prodebito principali sed
etiam pro omnibus accesio-
nibus.229.1.2.
Prior creditor indiem vel sub con
ditione potior est creditore
postesteriore, cui ante deivel
conditionis cuentum fuit cō
stituta hypothęca pro debi-
to puro.
Prior creditor præfertur in mer-
cibus postea venditis â mer-
catore habita fide de pretio,
& limitatur in speçie triplí-
çi.230.2.2.

Quidi-

Q

Qvi dicuntur capita cen
si, & censiti, & iure
re nostro hispano sola-
riegos.32.1.
Quæ sint prædia vectigalia, &
quæ mancipi, & quę nec
mancipi.10.2.2.
Qui contractus nominati, qui
vero in nominati dicantur,
brebiter proponitur. 9.
1.2.
Quare dicantur quædam actio-
nes bonæ fidei, & aliæ stri-
cti iuris.37.1.1.
Quando aliquid venditur carius
ad creditum quam ad nu-
meratum vera & propria vs-
ura contrahitur & venden-
tes incurrunt easdem pœ-
nas, quibus plectuntur vsura-
rij.57.2.2.
Qui diutino tempore censum
persoluit cogetur in futu-
rum soluere etiamsi nulla
interceserit scriptura. 104.
1.1.
Quod pactum ádeo eficax est,
vt dominus census possit
rem censualem emptori
traditam retrahere. 112.
2.1.
Quod possit constitui census in
sola, nudaque persona plu-
ribus instruitur fundamen-
tis.87.1.2.
Quæstio dubia & perplexa, an
valeat pactum & reddi-
tum emptor possit redime-
re intra certum tempus &
interim creditori tradit fru-
ctus certi fundi perçipien-
dos loco reddituum, ita
vt si intra id tempus non re-
demeris id prædium ad cre-
ditorem spectet & probabi-
tur non valere aduersus Ru-
pellanum.121.1.2.
Quæ personę prohibentur con-
trahere, & censum cele-
brare prohibentur. 146.
1.1.
Quibus in causis liçet alienari
bona primogenij liçet su-
per eisdem censum consti-
tuere.162.1.1.
Qui ex precario rem possidet po
test inea censum consti-
uere, quia precaria ex com-
muni doctorum sententia in
efectu æquiparantur emphy
thæusi illi que accedit. 176.
1.2.
Quid sit precaria, & inquo dif-
ferat a precario, remisiue
declaratur.176.1.2.
Quæ de reditu annuo legato dic-
ta sunt donationi conueni-
re.179.1.2.
Quod in corporalibus, emptio
& venditio appellatur, in
incorporalibus dicitur ces-
sio.194.1.1.
Qui nullam ex contractu sen-
sit vtilitatem excipere po-
terit, vt ille qui totam vti-
litatem habuit suis expen-
sis excuciatur etiam si debi-
tor sit ex instrumento gua-
rentigio.209.2.1.
Qui ius annui redditus emit â
creditore, an possis â cor-
reo debendi exigere red-
ditus in solidum. 213.
1.1.

Quemadmodum hypotheca vel pignus separari & diuidi possunt â principali obligatione, & conuerso, ita quoque in censuali contractu diuelli, separarique potest obligatio personalis ab ea, quæ contracta est exfundi suppositione. 219. 1.1.

Quemadmodum creditor qui non idoneum pignus accepit non attendit exactionem sibi debitæ quantitas in quam pignus vel hypoteca non sufficit, sed exigere potest actione personali quod deficit ex pignore, ita quoque in contractu censuali creditor exigere potest a debitore actione personali quod defecerit ex rebus censûs præstationi suppositis 219.2.1.

Quando vna & eadem res simul pluribus obligatur, concurrunt omnes in hypotheca. 226. 1.2.

R

Refertur vna differentia inter contractum census & emphytheusim. 14. 2.2.

Ratio vero & germana differentię inter censum & emphytheusim. 9.2.1.

Referuntur variæ opiniones, an omnes contractus sint iuris gentium & resoluitur cum communi, non omnes esse iuris gentium. 26.2.2.

Reprehenditur Albornoz, quod dixerit extrauagant. Martinus Quinti, & Calixti tertij. non habere publicam authoritatem, nec loqui de hoc contractu census 28.1.1.

Redditus redditum non licet exigere. 3.2.2.

Refert autor sententiam Bartholomæi de Albornoz. de natura census, eamque improbat, & docet censum redimibilem nihil hauere commune cum emphytheusi. 44.2.2.

Refertur alia definitio Domini Francisci Sarmiento, Fratris Francisci Garciæ, & Doctoris Sarauiæ & reijcitur, ostenditurque incensu non emi fructus rei, nec oportere, vt pretium fructibus proportionetur. 49.1.2.

Resoluitur, non vitiari census constitutionem ex eo, quod euincatur res aliqua suppositæ censui. 53.1.2.

Referuntur variæ census diuisiones. 54.3.1.

Realis vsura dicenda est, vbi creditor suam explicuit debitori mentem & intentionem non intentionalis. 57.1.2.

Resoluto contractu ex pacto legis commissorię, vel additionis in diem restituuntur fructus venditori secus est in pacto de retrouendendo. 68.2.1.

Resoluto contractu ex pacto legis commissoriæ, vel additionis in diem, ne dum ex distractu, sed neque ex contractu gabella debetur resoluto vero ex pacto de retrouendendo debetur gabella ex contractu licet non ex distractu. 68.1.2.

Resoluto contractu ex pactolegis commissorię vel additionis indiem ita demum absque traditione retransfertur dominium si conceptum fuerit verbis directis secus vero si obliquis. 69.1.1.

Reijcitut Aemylij, Feretti, & Antonij Gometii sententia. 69. 2.1.

Refertur celebris controuersia an pacto de retrouendendo, concepto verbis directis retranfera tur dominiuminuenditorem absque noua traditione & resoluitur retransferri. 70.1.2.

Resoluitur solam mediocritatem pretij cum pacto de retrouendendo non eficere contractum vsurarium. 72.1.1.

Referuntur contrariæ opiniones de quæstione illa an valeat pactioquod incensu venditor obligetur ad non redimendum intra certum tempus & illo elapso possit redimere. 79.2.1.

Resoluitur Pij Quinti proprium motum nullatenus in Hispania obligare. 101.2.1.

Resoluitur inualidam & iniustam esse eam pactionem vt venditor non possit alienare rem supositam censui. 110.1.2.

Resoluitur valere pactum vt non soluto reditu creditor fruatur rebus subiectis censui ita vt debito soluto debeat restituere res ipsas & excessum fructuum. 116.1.1.

Resoluitur, triticum hodie licite posse vendi quatuordecim argeinteis pro quo licet modio licet communi çstimationi solum veleat decem argenteos. 121. 2.1.

Reductioni vel moderationi census redimibilis creati pretio in iusto nulla potest obstare prescriptio nec sententia contra illam transit iure iudicatam. 135 2.1.

Remedium competens ad rescindendam læsionem contigentem in forma conuentionis, de qua numero. 35. & 36. capite. 1. libro. 2. debet proponi alternatiue & sententia ferri alternatiue 142.2 2.

Resoluitur, valere contractus factos ab his, qui amoris vehementia oppresi detinentur. 149. 1.1.

Reprehenditur Petrus Follerius dicens in Ecclesiarum bonis ius redditus annui constitui non posse. 159 1.1.

Referuntur aliquot rationes, quare non posse in re communi seruitus imponi, valeat autem constitui pignus hypotheca. Ius annui redditus. 164.1.1.

Resoluitur iure communi valere census constitutionem impreiudicium Soti constituentis, non vero alterius. 162.2.1.

Redditus annui excusant ab onere satis dandi, & tempora præfinita in exsecutione facta in re immobili locum habent in exsecutione quod fit super censibus. 166.1.2.

Redditus annui Ecclesiæ vel minoris alienari nequeunt absque solennitate requisita ad alienandas res immobiles Ecclesiarum vel minorum. 166. 1.2.

Resoluitur aduersus Ioannem Fabianus Follerius rem aceptam in censu posse alteri concedi in censum. 166.2.1.

Redditus annuus testamento cõsti tutus non est census, neque eius appellatione ratione ve continetur. 179.1.1.

Redditus annuus testamento relictus constitui potest alio pretio maiori vel minori, quam ad rationem vnius pro quatuordecim 176.2.1.

Refertur sententia Aretini in l. 2. numero. 4. versi. secunda solutio. ff. de duobus reis & refellitur. 207.2.1.

Regula est fide iussori non conuenire non excuso debitore principali, qui presens & soluendo est. 215.1.2.

Recognitio ad vno facta non preiudicat tertio possessori quia est titulum & causam non habet. 233.1.1.

Redimi census non potest ab hære de grauato fidei commisso idque locum habet in possessore primo genij. 237.1.1.

S

Si a principio conueniant decreãdo censu ex certa pecunia, & ex interuallo detur species taxata & certa quantitate, census non est si dentur simul pecunia & species. 52.2.1.

Si restricta facultate redimendi ad certum tempus expresse quoque ageretur, vt emptor lucri faceret redditus interim precep tos in foro exteriori vsura comiteretur, non vero in foro cõscientiæ nisi partes intenderent mutuum & censum simularent. 80.1.2.

Secunda conditio census quod sola res in qua census constituitur maneat obligata non personane que alia bona generaliter vel specialiter impugnatur & resoluitur contrarium etiam stãte propio motu Pij Quinti. 91.1.1.

Sterilitas prædij hypothæcati non patenditur in censu. 96.2.2.

Scriptura necessaria non est incensu, non obstante proprio motu Pij Quinti. 103.2.2.

Stante motu proprio Pij Quinti, emptori census ex l. competit ius retrahendi, cesanti vero proprio motu minime. 112.1.1.

Si tabellio commissi pactionem non apposuerit in instrumento debet intelligi ommissa. 119.2.1.

Sigillatim explicatur, quæ pacta vitient censum, quæ vero non 124.1.1.

Similiter differitur de iusto pretio redditus temporarij. 134.2.1.

Si in forma conuentionis, de qua num. 35. & 36. c. 1. lib. 2. interueniat aliqua lesio & deceptio nõ aliter reparari, & resarciri debet, quam si fuerit vltra dimidiã iusti pretij & actio competens in proposito iure communi intra triginta annos, & iure regio contra quadriennium intentari debet. 142.2.1.

Si læsio contingens fuerit enormissima etiam iure nostro regio intra triginta annos peti poterit. 142.2.2.

Seruus religiosus ve non possunt se ad censum obligare. 152.2.2.

Si ciuitas vel vniuersitas in alienatione rei proprię sollenniter facta ledatur intendere poterit remedium in integrum restitutionis. 157.1.1.

Super arboribus solo affixis, & cohærentibus census constitui potest 167.2.2.

Superficiarius in superficie habet vtile dominium, ideoque potest illam pignori dare vel hypothecæ subijcere atque potest in ea seruitutem & censum imponere. 173.1.2.

Scholastici neque â gabella neque ab alijs muneribus patrimonialibus & tributis sũt libẽ. 197.2.2.

Si debitor suos nominauerit creditores & petierit illis satisfieri ex bonis suis, & vnus creditor, qui habet alios obligatos insoli dum instrumentum debiti præsentauerit & sententia quartum vel quintum locum obtinuerit nihilominus poterit agere aduersus alios correos quousque integre satisfiat. 208.2.2.

Si cum vno creditor pactus sit nepeteret liberati sint ali jo rei debendi. 209.1.1.

Si vnus ex tribus reis debendi soluerit in solidum ex iure cesso â creditore poterit quenlibet ex alijs conuenire in solidum excepta sua parte. 211.1.2.

Si reus debendi redemptionem cẽsus obtinuerit â creditore non vero cessionem iuris non poterit exigere redditus acoreo. 214.1.1.

Si duo insolidum redditum consti tuerint alterque receperit totã pecuniam alteri instrumentum indemnitatis expediuerit, promisseritque redimere redditum intra certum tempus, vel alias eximere ab obligatione cesante debitore principali, an alter valeat redditum sibi comparare & cogere ipsum ad debitorem ad remedium & nihilominus quandiu differt redimere exigere reddi tum. 214.1.1.

Si fideiussor se obliget vt principalis, y haziendo deuda agena suya propria conuenire potest nó excuso debitore principali, etiã si vero renuntiauerit excusionis beneficio. 215.2.1.

Sicut agi non potest via exsecutiua aduersus tertium possessorem pignoris vel hypothecæ ni si adiucta sit clausula de non alienando, ita quoque in contractu censuali. 219.2.1.

Si non currant plures creditores quorum vnus habeat solã actionem personalem & alter habeat hypothecam præferri debet hypothecam habens licet alter sit prior tempore & priuilegiatam actionem habeat. 226.1.1.

Solius horæ prioritas sufficit vt creditor præferatur 228.2.1.

Si vnus ex pluribus hæredibus debitoris redimat partem sibi contingentem, an liber maneat â reliqua parte, quæ redempta non est. 237.2.2.

Sicut triste est de vita decedere sine hærede, ita miserrimum viris literatis nihil posteris scriptum relinquere. 2.1.1.

Stat optime creditorem non posse retinere in concientia & debito remesse naturaliter obligatum. 26.1.1.

T

Tractatur an prædium emphytheuticum sit obligatum pro ipsa pensione ibidem.

Tertia conditio cẽsus quod detur iustum pretium. 91.2.1.

Tabelliones qui instrumentis censualibus apponunt clausulas illi citas

citas sed solitas excusantur â pœna propter consuetudinem non tamen excusarentur si apponerent illjcitas clausulas in solitas.125.1.2.
Tractatur de iusto pretio redditus annui ad vitam.134.1.2.
Tutor si absque iudicis licentia cõ trahat ex voto consanguineorum nil potest illi imputari.147 1.1.
Tractatur,an contractui censuali filius familias obligetur.150.2.2
Tractatur,an in bonisEcclesiarum possit census constitui,& quæstio sub distinctione resoluitur. 158.1.1.
Tractatur, an super naui census constitui possit & resoluitur naiim non esse referendam inter bona immobilia nihilominus tamen secluſa extrauag. Pij Quinti in illa posse censum constitui resoluitur.167.2.2.
Transactione,an possit censuscon stitui, & resoluitur non posse. 182.2.1.
Testamentum pro legatis, an habeat exsecutionem paratã.200. 1.2.
Tam in bonæ fidei contractibus, quam stricti iuris à Iustinian.inductum est de nouo in l. vltima §.idemque C. defideiuſs. elections. & condemnatione viusexpluribus reis debẽdi non liberare cæteros correos. 208: 1.2.
Tractatur quæstio frequentissima an tertius possessor decem vel viginti annis cum titulo & bona fide præscribat aduersus actionẽ hypothecariam & â quo tempore incipiat talis præscriptio.221.2.1.
Tertius possessor fundi hypothecati, an cogatur recognoscere dominum census.232.1.1.
Tertius possessor cogitur recognoscere, sub guarentigia.234. 1.2.

V

Variæ census âcceptionis.2.2.1:
Vsuras commodi præcepti reconpensatiuas esse licitas iure cano nico ostenditur.42.2.1.
Vsura triplex est,quędam inrestauratiua,& quædam inconmodi re compensatiua,& quædam lucrativa.41.1.2.
Vsuræ definitio quod sit omne id quod accedit sorte reijcitur.56. 2.1.
Vsura & peccatum vsuræ differunt, vsura enim est ipsum lucrum,peccatum vero vsuræ est ipsa voluntas seu acceptio lucri 59.1.1.
Vsuræ definitio à Cobarrubia tradita,quod sit voluntas capiendi vltra sortem lucrum aliquod tẽporale causa mutui, principaliter,improbatur.59.2.2.
Vera vsuræ definitio est vt sit lucrũ pecunia estimabile suapte natura vi mutui veri vel paliati quæsitum vel speratum.60.2.1:
Vbi debitor dedit creditori sine pacto aliquo præcedenti gratis & liberaliter aliquid vltra sortem principalem tenetur,ne creditor ad restitutionem quando ipse intentione corrupta mutabit.60.2.2.
Vsura in solo contractu mutui reperitur cuius veraratio cõstituitur.62.1:2.
Valet pactum de retrouendendo ita conceptum,vt non liceat nisi per certum tempus redimere. 79.1.2.
Valet pactum inter debitorem,& fideiusorem, vt debitor intra certum tempus teneatur censum redimere.82.2.1.
Variæ auarijs pontificibus sunt assignatæ conditiones ad iustitiã census.86.1.1.
Valet pactio cum clausula de non alienando si vltra pretium legitimum daretur aliquid vendito ri pro eo grauaminime.111.1.1.
Valet pactum vt census dominus possit rem censualem pro eodem pretio retrahere.112.1.2.
Valet commissi pactio in redditibus annuis si ita concepta fuerint vt res censualis maneat empta pro iusto pretio ex sententia Follerij sed author resoluit con tractam.115.2.1.
Valet lex,aut statutum vt exsistente morosо debitore bona ipsius distrahantur ex eorumque pretio creditori sors cum redditibus decursis integre restituantur.120.2.1.
Vbicunque res immobilis data est in censu pretio iniusto, conditioni pensionum solutarum vltra modum præscribi potest etiam per primum creditorem. 138.1.2.
Vbicumque census constitutus est ex maiori pretio, quam ad rationem vnius pro quatuordecim, vendi potest minori pretio, quam fuerit constitutus, dum modo inferius non sit ratione vnius pro quatuordecim. 145.1.2.
Vbi testator aut primus institutor expresse prohibuit alienari bona,in illis nonpotest census constitui, etiam pro vita possessoris. 161.2.2.
Vsurarius non potest vsum locare aut pignori dare, neque in illo censum constituere.70.2.2.
Vasallus in re feudali potest seruitutem imponere, aduersus Petrum Follerium defenditur non posse in re fæudali censum constitui,inuito,& repugnante domino.175.1.1.
Vbi partes habuerunt animum emendi & vendendi licet emptor det simul pretium, & rem, emptio, & venditio, non permutatio neque alius contractus 194.1.2.
Vt agens interdicto recuperandæ, pro redditibus annuis obtineat debet probare non vnicam sed plures solutiones.204.1.1.
Vbi ex causa lucrativa debitum habuit originem communis Scola.soluenti negat omnino repetitionem.209.2.2.
Vbi posterior creditor habet instrumentum de numeratione actuali & prior nititur solum instrumento continenti solam confessionem posterior præfertur priori.231.1.2.
Vbi tertius possessor recognouit cogi potest, vt soluat preteritas pensiones.232.2.1:
Vbi cumque pretium census redempti in sumptum est in emptionem alterius redditus annui, tuti & securi, vitio caret redemptio facta â tutore & simi libus personis.237.2.1.
Valida non est redemptio census facta per debitorem ab vno expluri-

INDEX.

pluribus creditoris hæredibus. 237.2.1.

Z

Zabarelæ sententia reijcitur asserentis, quod si in iuditium ex creditoris confessione constaret de eius praua & corupta intentione puniendus esset, & contrarium resoluitur esse verius 58.1.2.

Zabarelę doctrina, asserentis prælatum seu Rectorem in sui iuditium fructus ad longum tempus alienare posse reijcitur. 159. 2.1.

Finis Indicis.